

III. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi

5-7 Kasım 2015, ESKİŞEHİR

BİLDİRİ KİTABI

Editörler

Kerem Yıldırım ŞİMŞEK

Özkan TÜTÜNCÜ

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Adnan TÜRKSOY

Ege niversitesi, eşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Konaklama İşletmeciliği Bölümü

Prof. Dr. Aylin GZTAş

Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

Prof. Dr. Gıyasettin DEMİRHAN

Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor ğretmenliği Bölümü

Prof. Dr. Haldun MüDERRİSOğLU

Düzce Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Hayri ERTAN

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü

Prof. Dr. İlker YILMAZ

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Prof Dr. Lynn M. JAMIESON

Indiana University, School of Public Health, Recreation, Park and Tourism Studies

Prof. Dr. M. Yavuz TAşKIRAN

Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Beden Eğitimi ve Spor ğretmenliği Bölümü

Prof. Dr. Metin ARGAN

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü

Prof. Dr. Muammer KAYATEKİN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Fizyoloji Anabilim Dalı

Prof. Dr. Muammer TUNA

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Anabilim Dalı

Prof. Dr. Nejat BASIM

Başkent Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Spor Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. zkan TTNC

9 Eylül Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Prof. Dr. Sedat AVCI

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü

Prof. Dr. Suat KARAKÜÇÜK

Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümü

Doç. Dr. Ali YAYLI

Gazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü

Doç. Dr. Atilla AKBABA

Kâtip elebi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Doç. Dr. Betl BAYAZIT

Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Doç. Dr. Bülent GÜRBÜZ

Kırıkkale Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. Canan Koca ARITAN

Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreyasyon Programı

Doç.Dr. Ebru GÜNLÜ

Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Doç.Dr. Emine ÇAĞLAR

Kırıkkale Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. Fatih HAZAR

Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. Faik ARDAHAN

Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. Fatih BEKTAŞ

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. Erman Öncü

Karadeniz Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü

Doç. Dr. Gözde EMEKLİ

Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bölümü

Doç. Dr. İlhan TOKGÖZ

Trakya Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. İsmail GEZGİN

Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Turizm Rehberliği Bölümü

Doç. Dr. Kerem Yıldırım ŞİMŞEK

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreyasyon Bölümü

Doç. Dr. M. Levent İNCE

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

Doç. Dr. Mahmut DEMİR

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğirdir Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Turizm ve Otelcilik Bölümü

Doç. Dr. Osman TUTAL

Anadolu Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

Doç. Dr. Rasul A. MOWATT

Indiana University, School of Public Health, Recreation, Park and Tourism Studies

Doç. Dr. Rıdvan EKMEKÇİ

Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği

Doç. Dr. Şirvan DEMİR

Süleyman Demirel Üniversitesi, Eğirdir Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Turizm ve Otelcilik Bölümü

Doç. Dr. Nüket SİVRİ

İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Çevre Mühendisliği Bölümü

Doç Dr. Zafer ÇİMEN

Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Ali AĞİLÖNÜ

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Aydoğan AYDOĞDU

Kastamonu Üniversitesi, Turizm ve Otel İşletmeciliği Yüksekokulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Evren TERCAN

Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Ferman KONUKMAN

Qatar University, College of Arts and Sciences, Department of Physical Education

Yrd. Doç. Dr. Halil SAROL

Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. İbrahim İLHAN

Nevşehir Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Kamil YAĞCI

Pamukkale Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Mediha Burcu SILAYDIN AYDIN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Mehmet DEMİREL

Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Mehmet Han ERGÜVEN

Kırklareli Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Müberra ÇELEBİ

İzzet Baysal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Müge AKYILDIZ

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Nilgün AVCI

Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu, Konaklama İşletmeciliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Özgür MÜLAZIMOĞLU BALLI

Pamukkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Pınar GÜZEL

Celal Bayar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Sabri KAYA

Kırıkkale Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Sırrı Cem DİNÇ

Celal Bayar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Süleyman MUNUSTURLAR

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Tennur Yerlisu LAPA

Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Rekreasyon Bölümü

Yrd.Doç. Dr. Ümit KESİM

Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Bölümü

Yrd.Doç.Dr. Veli Onur ÇELİK

Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. Velittin BALCI

Ankara Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Spor Yöneticiliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr. William Dominic RAMOS

Indiana University, School of Public Health, Recreation, Park and Tourism Studies

Yrd. Doç. Dr. Yılmaz AKGÜNDÜZ

Mersin Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Bölümü

ORGANİZASYON KOMİTESİ

Kongre Onursal Başkanları

Prof. Dr. Naci Gündoğan

(Anadolu Üniversitesi Rektörü)

Prof. Dr. İlker Yılmaz

(Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi Dekanı)

Kongre Başkanı

Doç. Dr. Kerem Yıldırım Şimşek

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölüm Başkanı)

Kongre Sekreteri

Öğr. Gör. Mert Erkan

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölüm Başkan Yardımcısı)

Bilimsel Kurul Başkanları Ve Editörler

Prof.Dr. Özkan Tütüncü

(Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Rekreasyon Bölüm Başkanı)

Yrd.Doç.Dr. Kerem Yıldırım Şimşek

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölüm Başkanı)

Kongre Bilimsel Kurul Sekreteri

Yrd. Doç. Dr. Müge Akyıldız

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Kongre Bilimsel Kurul Dış İlişkiler Sekreteri

Araç. Gör. Dr. Süleyman Munusturlar

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Kongre Sosyal Etkinlikler Komitesi

Öğr. Gör. Tefvik Kaya

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Öğr. Gör. Tuba Sevil

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Araç. Gör. Hüseyin Çevik

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Sponsorluk Sorumlusu

Okt. Türkan Nihan Sabırlı

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Konaklama Sorumlusu

Araç. Gör. Anıl Onur Mercanoğlu

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Ulaşım Sorumlusu

Araç. Gör. Suat Özfıdan

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Yeme-içme Sorumlusu

Araç. Gör. Suat Özfıdan

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Araç. Gör. Anıl Onur Mercanoğlu

(Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü)

Kongre Mali İşler Sorumlusu

Kartaca Turizm

Destekleyenler

Rekreasyon Çalışmaları ve Araştırmaları Derneği

Spor Bilimleri Derneği

Türkiye Rekreasyon Derneği

SUNUŐ

Bireylerin rekreasyonel ihtiyaçları ve boş zamanlarındaki artış, rekreasyon ile ilişkili olan bilim alanlarında ve endüstriyel faaliyetlerde gelişime ve çeşitlenmeye katkı sağlamaktadır. Söz konusu gelişim ve çeşitlenme, bu yıl üçüncüsünü düzenleyeceğimiz kongremizin multidisipliner doğasının daha farklı bilim alanlarıyla bütünleşmesine vesile olmaktadır. Türk toplumu için rekreasyonun sadece sportif faaliyetlerle, turizmdeki animasyonel aktivitelerle ya da kamuda park rekreasyonu ile ilişkilendirilmemesi gerektiğı düşüncesine 3. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi sayesinde destek vermiş olacağız.

1998 yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'nda açılan ilk rekreasyon bölümünden bu yana yaklaşık 17 yıl geçmiş ve ardı sıra bir çok farklı üniversite, yeni rekreasyon bölümlerini ülkemize kazandırmıştır. Bu kazanımlarla rekreasyon ile ilgili bilimsel alt yapının oluşturulması devam etmektedir. Ancak, bilimsel altyapının oluşması takdir edersiniz ki her bilim dalında olduğu gibi zaman almaktadır. Keza, ülkemizdeki rekreasyon olgusu ve rekreasyon bilimi de bu sürecin sancılarını bir fiil yaşamaktadır. Ülkemiz için yeni bir olgu olan rekreasyonun yaşadığı bu sancılı süreç, farklı problemleri içermektedir. Rekreasyon üzerine yapılmış bilimsel çalışmaların yetersizliğı, uzmanlaşmış akademik kadroların eksikliğı, rekreasyona yönelik sanayi ve üniversite işbirliklerinin olmayışı, rekreasyon bölümü mezunlarının deneyim eksikliğı, kamu ve özel sektördeki rekreasyon farkındalığının yeterli olmaması, istihdam olanaklarının rekreasyon alanı dışındaki farklı gruplar ve bireyler tarafından değerlendiriliyor olması, kamu ve özel sektörde rekreasyon uzmanına yeterli kadronun tahsis edilmemesi ve daha bir çok sorun 3. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi'nin önemini bir kat daha artırmaktadır.

Doç.Dr. Kerem Yıldırım ŞİMŞEK

İçindekiler

Bilim Kurulu	I
Organizasyon Komitesi	IV
Sunuş	VI

Bildiriler

Akarsu Koridorlarının Habitat Değerleri ve Bazı Rekreasyonel Aktivitelerle İlişkileri	1
<i>Hande GÖK, Osman UZUN</i>	
Araştırma Görevlilerinin Sağlığı Geliştirici Davranışları ve Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarının İncelenmesi	11
<i>Gölnur SARUHAN, Funda GÖKSOY</i>	
Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarında Serbest Zaman Algısı ve Engelleri	18
<i>Kübra LAKOT ATASOY, Erman ÖNCÜ, Sonnur KÜÇÜK KILIÇ</i>	
I. ve II. Rekreasyon Araştırmaları Kongrelerinde Sunulan Bildirilerde Yararlanılan Teorilere İlişkin Bir İnceleme	24
<i>Gamze YILDIZ</i>	
Buz Hokeyi Dünya şampiyonası Seyircilerinin Etkinliğe Yönelik Kalite Algısı (U18-DIV III-Group B-Türkiye-2014)	32
<i>Levent ATALI, Gülşah SEKBAN</i>	
Ciddi Boş Zaman Faaliyeti Olarak Gönüllölük: AKUT Örneği	40
<i>Faik ARDAHAN</i>	
Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) İle 3D (3 Boyutlu) Trekking Parkur Haritalarının Üretilmesi: Artvin-Yusuflı Örneği	54
<i>Fatih BEKTAş, Burak KURAL, Selçuk ERBAş, Recep NİşANCI</i>	
Creme de la Creme Turistlerin Boş Zaman Faaliyetleri: Trakya Bağ Rotası Örneği	62
<i>Mehmet Han ERGÜVEN, Ahmet Tarık ERGÜVEN, Aysel YILMAZ</i>	
Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Elektronik Boş Zaman Aktivitelerinin Psikososyal Etkilerine Yönelik Bir Proje	71
<i>Müge AKYILDIZ</i>	
Fitness Yapan Bireylerin Spor Tesislerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Beklentilerinin Değerlendirmesi	77
<i>Dilek ATAY, Elif KARAGÜN</i>	
Gelir, Zaman ve Tutkunun Psikolojik Olarak İyi Oluş Haline Etkisi	83
<i>İpek AYDIN, Caner ÇETİNKAYA, Özkan TÖTÜNCÜ</i>	
Kampüs Rekreasyonu Kapsamında Düzenlenen Sportif Rekreasyon Etkinliklerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği	92
<i>Anıl Onur MERCANOğLU, Hüseyin ÇEVİK, Kerem Yıldırım şİMşEK</i>	
Kamu Kurumlarında Rekreasyonel Faaliyetlere Katılan Bireylerin Boş Zaman Etkinliklerine Motive Eden Faktörlerinin ve Yaşam Doyumlarının Belirlenmesi	103
<i>Kerem Yıldırım şİMşEK, Ceylan ERGÜL, Ali YÜKSEL</i>	

Kırsal Turizmde Yerel Halk Desteğinin Etki Analizi: Sarıcakaya Örneği	114
<i>Emre Ozan Aksöz, Orçun Atilla, Serhat Aydın, Serhat Bingöl, Fuat Çiftçi</i>	
Lise Öğrencilerinin Rekreasyonel Faaliyetlere Katılmalarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi	124
<i>Gözde KAHRAMAN, Enis ÇOLAK, Betül BAYAZIT, Ozan YILMAZ</i>	
Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları ve Cinsiyetlerine Göre Dönüşümsel Liderlik Eğilimlerinin İncelenmesi	133
<i>Ümit Doğan ÜSTÜN</i>	
Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin İncelenmesi (Ağlasun Meslek Yüksekokulu Örneği)	139
<i>Mesut HEKİM, Meriç ERASLAN</i>	
Rekreasyon Etkinliği Olarak Satranç	149
<i>Emre BAHAR</i>	
Rekreasyon Etkinliklerine Katılımda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Rolü	156
<i>Ercan YAVUZ, Meltem ALTINAY</i>	
Rekreasyonda Program Tasarımı: Mini Hentbol Eğitimi	162
<i>Mehmet Ali ÇELİKSOY</i>	
Rekreasyonel Dans Sporu Tüketici Tatmin Düzeyinin Belirlenmesi	171
<i>Kerem Yıldırım ŞİMŞEK, Özlem KURNAZ, Buse KARAŞ, Zafer ÖKSÜZ</i>	
Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	182
<i>Bülent GÜRBÜZ, Erman ÖNCÜ, Esra EMİR</i>	
Serbest Zamanda Sıkılma Algısı İle İşkoliklik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	188
<i>Feyza Meryem KARA, Ali Çağrı GÜCAL</i>	
Seyahat Acentası Çalışanlarının Serbest Zaman Algıları Ve Serbest Zaman Tercihleri Arasındaki İlişki	196
<i>Reşat ARICA, Betül KODAŞ, Davut KODAŞ</i>	
Şizofrenide Egzersiz Programının Önemi	206
<i>İsmail ÇINAR, Menşure AYDIN, Çiğdem BULGAN, Bergün Meriç BİNGÜL</i>	
Türk Sanatlarında Altın Oranın Renklerle İlişkisi Rekreasyon İle Ortak Özellikleri	211
<i>Alev DEMİRKESEN</i>	
Türkiye’de Rekreasyon İstihdam Olanaklarının İncelenmesine Yönelik Bir Proje	215
<i>Kerem Yıldırım ŞİMŞEK, Hüseyin ÇEVİK, Anıl Onur MERCANOGLU, Suat ÖZFİDAN</i>	
Türkiye’deki Bazı Su Yüzeylerinde (Göl, Gölet, Baraj vb.) Yapılabilecek Rekreasyonel Aktiviteler ve Bazı Öneriler	224
<i>Elif GÜLERYÜZ, Osman UZUN</i>	
Üye Oldukları Kulüplere Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Tatminleri ve Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması	237
<i>Utku IŞIK, Mehmet DEMİREL, Osman GÜMÜŞGÜL</i>	
Yaratıcı Turizm Ve Rekreasyonel Faaliyetlerin İlişkisi	245
<i>Ramazan Pars ŞAHBAZ, Cavidan KERPİÇ</i>	

Sağlıklı Yaşlanma ve Rekreasyon Terapisi	256
<i>Gölnur SARUHAN</i>	
Yiyecek-İçecek Çalışanlarının Serbest Zaman Tatmin Düzeyleri İle Serbest Zamanda Algılanan Özgürlüklerinin İncelenmesi	263
<i>Davut KODAŞ, Betöl KODAŞ, Reşat ARICA</i>	
Boş Zaman ve Eğitim Kavramları Arasındaki İlişkiye Kuramsal Bir Bakış	272
<i>Söleyman MUNUSTURLAR</i>	
Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Doğa Sporlarına Yönelik Algılarının Metaforlar Yoluyla Öğrenilmesi	280
<i>Fatih BEKTAŞ, Ahmet AVCI, Sabiha KAYA, Semiha KAYA</i>	
“Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği” Türkçe Formu Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması	290
<i>Bölent GÖRBÖZ, Zafer ÇİMEN, İsmail AYDIN</i>	
Serbest Zaman Tutumu: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma	295
<i>Zafer ÇİMEN, Halil SAROL</i>	
Rekreatif Aktivitelerin Sanayi İşletmelerine Olası Kazanımları: Kuramsal Bir Çerçeve	300
<i>Alican BAYRAM, Kerem Yıldırım ŞİMŞEK</i>	
Ankara’daki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Eğilimlerinin Saptanması	304
<i>Mehmet SOMUNCU, Arzu Sibel GÖLTEKİN, Serdar CEYLAN</i>	
Dağ Otlaklarından Dağ Sayfiyelerine: Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarındaki İşlevsel Değişim	317
<i>Mehmet SOMUNCU, Serdar CEYLAN</i>	
İlgaz Dağı Kış Turizm Merkezine Rekreatif Amacıyla Gelen Ziyaretçilerin Motivasyon ve Memnuniyet Düzeylerinin Değerlendirilmesi	329
<i>Parinaz NAGHİPOUR, Mehmet SOMUNCU</i>	
Kentsel Mekânlarda Engellilerin Rekreatif Aktivite Kısıtlayıcıları: Düzce Kent Merkezi Örneği	339
<i>Sertaç KAYA, Haldun MÜDERRİSOğLU</i>	
Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreatif Bölümü I. Sınıf ve IV. Sınıf Öğrencileri Arasında Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması	349
<i>Aylin SARISOY, Enis ÇOLAK, Betöl BAYAZIT, Serap ÇOLAK</i>	
Konaklama İşletmelerinin Engelli Bireylere Uygunluğu: Kastamonu Örneği	358
<i>Aydoğan AYDOğDU, Hüseyin PAMUKÇU, Emrah YAŞARSOY</i>	
Maden Alanları Peyzaj Onarım Çalışmaları ve Bazı Rekreatif Aktiviteler	369
<i>Merve KALAYCI, Osman UZUN</i>	
Rekreatif Alanlarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi	379
<i>Gölay ÖZEN, Canan KOCA</i>	
Rekreatif Amaçlı Fitness Merkezlerinde Müşterilerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Beklenti ve Algılarının Değerlendirilmesi (Sporland Gym Kartal/İstanbul)	385
<i>Ramis Ethem BAYCAN, Hakan AKDENİZ, Betöl BAYAZIT, Gülşah SEKBAN</i>	
Rekreatif Değeri Yüksek Kamusal Mekanlar Olarak Alışveriş Merkezleri	396
<i>Gamze ŞENSOY, Osman TUTAL</i>	

Rekreasyon Alanı Olarak Kent Merkezlerinde Yayalaştırılmış Alanlar:	
Eskişehir Hamamyolu Örneği	402
<i>Gülşen AKIN GÜLER, Osman TUTAL</i>	
Üniversite Yerleşkeleri, Rekreasyon ve Engelliler	411
<i>Osman TUTAL</i>	
Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Rekreatif Alan Tercih ve Beklentileri.	419
<i>Özlem DEMİRTAş, Osman İMAMOĞLU, Kerem Yıldırım şİMşEK, Faruk YAMANER, Erdal ZORBA</i>	
Hitit Üniversitesi Mensuplarının Kampüs Rekreasyonuna	
Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi.	427
<i>Özlem DEMİRTAş, Osman İMAMOĞLU, Kerem Yıldırım şİMşEK, Faruk YAMANER, Erdal ZORBA</i>	
Brueg(h)el'in Resimlerinin Rekreasyonel Değeri.....	435
<i>Mehtap KODAMAN</i>	
Üye Oldukları Kulüplere Göre Üniversite Öğrencilerinin Atılğanlık Seviyeleri.....	440
<i>Emrah SERDAR, H. Banu ATAMAN YANCI, Utku IşIK</i>	
Rekreasyonun Yaygın Eğitimde Gerekliği ve Devletin, Belediyelerin,	
Özel Sektörün ve Derneklerin Katkıları Konusunda Öneriler.....	446
<i>Güngör DANIşMAN ARIBAL</i>	

Posterler

Antalya Emniyet Müdürlüğü Çalışanlarının Serbest Zaman Aktivitelerine Katılım,	
Benlik Saygısı, Yaşam Tatmini ve Serbest Zaman Tatmini Açısından İncelenmesi	452
<i>Evren TERCAN KAAS, Haluk ÇEREZ, Melahat TÜRKMEN</i>	
Bir Rekreasyon Modelleme Önerisi Olarak, "KYBELE- BAşLIKLAR FESTİVALİ"	462
<i>Feyza ZEYBEK ERYILMAZ</i>	
Engelli Çocuklarda Motorsal Gelişimin Desteklenmesinde Spor ve Rekreasyon	
Etkinliklerinin Önemi	470
<i>Mesut HEKİM</i>	
Engelli Çocukların Gelişimlerinin Desteklenmesinde Sportif Rekreasyon Etkinliklerinin Önemi	474
<i>Berrin GÜNER</i>	
Kırsal Kesimde Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin	
Göre İncelenmesi (Ağlasun İlçesi Örneği)	479
<i>Mesut HEKİM, Yılmaz YÜKSEL</i>	
Neler Bedensel Engelli Bireyleri Serbest Zaman Etkinliğine Motive Eder	487
<i>Halil SAROL, Zafer ÇİMEN</i>	
Ortaöğretim Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin Göre İncelenmesi	
(Burdur USO Anadolu Lisesi Örneği)	493
<i>Mesut HEKİM, Meriç ERASLAN</i>	
Rekreasyonel Spor Tesislerinde Marka Kimliğinin ve İmajının Belirlenmesi	501
<i>Feyza Meryem KARA, Berkay AYVERDİ</i>	
Serbest Zaman Katılımı, Psikolojik İyi Olma ve Serbest Zaman Engelleri ile	
Baş Etme Stratejilerinin Üniversite Öğrencileri Üzerinde İncelenmesi	507

Ahmet Ali KARACA, Tennur YERLİSU LAPA

Algılanan Değer ve Müşteri Memnuniyetinin Satın Alma Eğilimleri Üzerine Etkisi 517
Ersin ESKİLER, Remzi ALTUNIşIK

Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve Boş Zaman Engelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi 528
Feyza Meryem KARA, Behlül ÖZDEDEOğLU

Yüzme Egzersizine Katılan Kadınların Egzersiz Motivasyonlarının İncelenmesi 535
Gizem KARAKAş, İpek EROğLU KOLAYIş, Ersin ESKİLER

Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin İncelenmesi
(Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği) 544
Mesut HEKİM, Meriç ERASLAN

Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Katılan Ortaokul Öğrencilerinin
Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi 552
Nurullah Emir EKİNCİ, Mehmet ACET, Çetin ÖZDİLEK

Türkiye’de Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin
Değerlendirilmesi: Bir Literatür Taraması 558
Berrin GÜNER

Türkiye’de Yetişkin Bireylerin Rekreatif Tercihlerinin Değerlendirilmesi: Bir Literatür Taraması 563
Mesut HEKİM

Üniversite Öğrencilerinde Rekreasyon Aktivitelerine Katılım, Yaşam Tatmini,
Algılanan Stres ve Benlik Saygısının İncelenmesi 568
Evren TERCAN KAAS

BİLDİRİLER

Akarsu Koridorlarının Habitat Değerleri ve Bazı Rekreasyonel Aktivitelerle İlişkileri

Hande GÖK, Osman UZUN

Düzce Üniversitesi,

Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E – posta: handegok90@gmail.com

ÖZ

Akarsu ekosistemleri ve yakın çevresi hemen hemen her dönemde insanlar için temel ihtiyaçlarını giderecek bir doğal kaynak olarak hizmet etmiştir. Akarsulardan içme suyu, tarım alanlarında sulama, tatlı su ürünleri elde etme, uygun yerlerde akarsu taşımacılığı, hidroelektrik santraller ile elektrik üretimi, inşaatlar için malzeme sağlanması, rekreasyonel aktivitelere olanak sağlaması vb. amaçlarla yararlanılmaktadır. Son yıllarda insanlar yaşadıkları stresli kent ortamlarından uzaklaşmak ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla su kenarlarını tercih etmektedir. Akarsu ve yanın çevresi sahip olduğu bitki örtüsü ile birlikte aynı zamanda canlılar için önemli habitat sağlamaktadır.

Çalışmamızda uluslararası ve ulusal düzeyde bazı önemli akarsuların sunduğu rekreasyonel olanaklar araştırılarak, akarsu ve yakın çevresi habitat fonksiyonu ilişkileri değerlendirilmiştir. Sonuçta planlı yapılan rekreasyonel aktivitelerinin, aynı zamanda habitat fonksiyonlarıyla da destekleneceği ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımına destek olacağı vurgulanmıştır.

GİRİş

Doğal kaynak yönetimi çalışmalarında akarsular önemli bir ekosistem olarak yönetim çalışmalarının temelinde yer almaktadır. Akarsuların üst havzalardan alt havzalara doğru tüm drenaj alanları boyunca enerji, materyal akışı ve ekosistem bileşenleri arasındaki türlerin hareketini desteklemesi, ekolojik süreçlerin yönetilmesinde önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca akarsuların ilk çağlardan itibaren tarihsel ve kültürel olarak insan yerleşimleri için ilk tercih edilen coğrafi bir birim olması akarsuların günümüzde çoğu kentin gelişimini yönlendirmesi doğal ve kültürel açıdan zengin bir birikimin sonucudur.

Akarsu ekosistemleri ve yakın çevresi hemen hemen her dönemde insanlar için temel ihtiyaçlarını giderecek bir doğal kaynak olarak hizmet etmiştir. Akarsulardan içme suyu, tarım alanlarında sulama, tatlı su ürünleri elde etme, uygun yerlerde akarsu taşımacılığı, hidroelektrik santraller ile elektrik üretimi, inşaatlar için malzeme sağlanması, rekreasyonel aktivitelere olanak sağlaması vb. amaçlarla yararlanılmaktadır.

Akarsu ekosistemlerini anlamada son yıllarda kullanılan önemli yaklaşımlardan birisi peyzaj ekolojisi temelli yaklaşımlardır. Ekoloji genellikle canlılar ve onların çevreleri arasındaki karşılıklı etkileşimlerin çalışılması olarak tanımlanmaktadır. Peyzaj belirli yerel ekosistemlerin ve alan kullanımının tekrarlandığı kilometrelerce genişlikteki arazi mozaiğidir. Bundan dolayı Peyzaj Ekolojisi basitçe peyzajların ekolojisi ve bölgelerin ekolojisidir (Dramstad et al.1996). Forman' e (1983) göre, Peyzaj ekolojisi; Ekosistemler ya da peyzaj elemanları arasındaki mekânsal ilişkiler; Enerji, mineral madde

akışı ve elemanlar arasındaki türler; Peyzaj mozaiğinde zaman içerisindeki dinamikler üzerinde odaklanmaktadır (Turner et al. 2001, Uzun 2003).

Peyzaj ekolojisi peyzaj deseni çalışmalarını, peyzaj mozaiği içerisindeki lekeler arasındaki etkileşimleri ve bu desenlerin ve etkileşimlerin zamanla nasıl değiştiklerini içermektedir. Bu bağlamda peyzajın anlaşılabilmesinde peyzaj yapısı, fonksiyonu ve değişimlerinin anlaşılması gerekmektedir. Bir peyzaj ya da bölge deseninin yapısı lekeler, koridorlar ve matris' den oluşmaktadır. Lekeler büyüktten küçüğe, uzundan yuvarlağa, düzden kıvrımlıya farklı formlarda bulunabilmektedir. Koridorlar genişten dara, yüksek ya da düşük bağlantılılıkta, menderes ya da düz formlarda olabilmektedir. Matrisler sınırlandırılmış olanlardan, yayılı olanlara, sürekliden elek gibi olana ve heterojenden homojenliğe yakın olana kadar değişik biçimlerde olabilmektedir (Forman 1995, Uzun 2003).

Koridor yapısı üç temel tipten oluşmaktadır (Forman and Godron 1986): **Çizgisel koridorlar**; patikalar, yollar, ağaç ya da çalı çitler, mülkiyet sınırları, drenaj çukurları, sulama kanalları vb. çizgisel koridorlara örnek olarak verilebilir. **Şerit Koridorlar**; geniş bantlardır ve iç kısımlarda bol miktarda iç türleri barındırırlar. Mikro çevrelerde, çitlerdeki bitki ve hayvan varlığı ile heterojenlik konusunda detaylı çalışmalar yapılabilir. **Akarsu Koridorları**; su kaynaklarını sınırlarlar ve akarsu ölçüsüne bağlı olarak genişlikleri farklılık göstermektedir. Çevre araziden akarsuya olan su ve materyal hareketlerini düzenlemekte, ayrıca akarsu ulaşımını etkilemektedir. Erozyon, besin akışı, su akışı, seller, sedimantasyon (birikme) ve su niteliği, akarsu koridoru genişliği tarafından değiştirilmektedir.

Akarsu koridorlarının sağladığı en önemli fonksiyonlardan birisi ise rekreasyonel aktiviteler için önemli kaynaklardan birisini oluşturmaktadır.

Memlük vd (1994), Su yüzeyleri rekreasyon amaçlı en çok tercih edilen alanlardır. İnsanlık tarihi boyunca suyun varlığı, başlıca sunduğu yaşam kaynağı özelliği insanları suyun bulunduğu ortamlara yerleşime yöneltmiş, estetik ve fonksiyonel amaçlarla suyun çeşitli özelliklerinden yararlanılmıştır. Çağlar boyunca suyun fonksiyonel kullanımı yaşama mekânlarının biçimlendirilmesini yönlendirmiş, çevre tasarımını da önemli ölçüde etkilemiştir. Suyun çeşitli amaçlarla kullanımının yanı sıra ferahlatıcı iklimatik özelliklerinin bulunması, her canlıya uygun yaşama ortamı yaratması ve görsel estetik özelliklere sahip olması peyzajda vazgeçilmez bir tasarım unsuru haline gelmesini sağlamıştır (Karahan ve ark. 2013).

Önen'e (2007) göre, suya dayalı rekreatif aktiviteler aktif katılım gerektiren havuz, akarsu, çay, göl, gölet ve deniz alanlarında yapılan etkinlikler olup başlıca yapılan etkinlikler: Yüzme, Aletli Su altı dalışı (Scubadiving), Rafting, Rüzgar sörfü, Yelkencilik, Kürekçilik, Kano, Jet ski, Balıkçılık, Su kayağı, Sandalla gezinti, Bot ve Motorlu Su Araçlarıyla Gezinti, Yat gezintileri, Tekne gezintileri, Deniz motoru gezileri, Snorkel ile denizde gezinme, Radyo kontrollü maket yat yarışları, Havuz oyunları (su balesi, su jimnastiği, su topu) olarak sınıflandırılabilir.

Bu çalışmanın amacı özellikle akarsu ve yakın çevresinde yapılan rekreasyonel aktiviteler ve akarsu koridorlarının sahip oldukları habitat fonksiyon değerinin ortaya konularak birbirleri arasındaki bazı ilişkilerin ortaya konulması, değerlendirilmesi ve bazı öneriler getirilmesidir.

Materyal ve Yöntem

Çalışmanın materyalini, akarsu koridorları ve akarsu ve yakın çevresi rekreasyonuna ilişkin yapılmış ulusal ve uluslararası tez, makale, rapor, internet ortamındaki web sayfaları vb. oluşturmaktadır.

Çalışmada izlenen yöntem tmdengelimdir. İlk olarak konuya ilişkin literatür taraması yapılarak, elde edilen verilerin amaç doğrultusunda ilişkilerinin kurulması ve hiyerarşik bir yaklaşım içinde sunulması gerçekleştirilmiştir. Daha sonra elde edilen verilerle ilgili olarak Peyzaj Mimarı bakış açısıyla bazı değerlendirmeler ve bazı öneriler getirilmiştir.

Araştırma Bulguları

Rekreasyon, insanların serbest zamanlarında zgr iradeleri ile yalnız veya gurupla zevk alarak yapabildikleri ve bunun sonucunda bedenlen ve ruhen bir tazelenme, yenilenme hissettikleri ve haz elde ettikleri etkinlikler toplamı olarak tanımlanabilir (Turgut,2012). Tocher ve Driver (1970), rekreasyonun çalışma karşıtı bir kavram olduğunu ve çalışma dışı boş zamanlarda gerçekleştirilen çeşitli faaliyetlerin bu kavramın sınırları içinde düşünülebileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, genellikle yeniden güçlenme, yaşamın monotonluğundan kurtulma ve zevk alma amaçlarına yönelik etkinlikler, rekreasyon kavramı içine girmektedir (Karahana ve ark. 2013).

Rekreasyonel kıyı kullanımları kentsel alanlarda en çok tercih edilen ve kent ve doğaya en yararlı kullanımlardır. Gerek kentsel deniz kıyıları, gerekse de akarsu kıyıları olsun bu alanlar kent için nefes alma noktaları sayılan, açık ve yeşil alan potansiyelinin yoğun olduğu alanlardır. Kent içi yapılaşmış alanlara göre kentlide daha az kapalılık hissi uyandıran, bu nedenlerle de boş zamanlarını değerlendirip yaşamın stresinden arınmak adına kullanımı tercih edilen meknlardır (Karahana ve ark. 2013).

Dünyadaki bazı önemli nehirlerde yapılan rekreasyonel aktiviteler izelge 1.de gösterilmiştir.

Türkiye'deki akarsuların büyük bölümü, ülke sınırları içinde doğar ve sona erer. Başta ülkenin en uzun akarsuyu Kızılırmak olmak üzere Yeşılırmak, Sakarya, Gediz, Büyük Menderes, Küçük Menderes, Seyhan Nehri ve Ceyhan Nehri Türkiye'de doğar ve denize dökülür. Üzerlerinde Türkiye'nin en büyük barajlarının kurulu olduğu Fırat Nehri ve Dicle Nehri, Çoruh Nehri, Aras Nehri ve Kura Irmakları ise Türkiye'de doğar, komşu lkelerde denize dökülmektedir. lkemizdeki belirtilen bu akarsularda yapılan rekreasyonel aktiviteler izelge 2. de verilmiştir.

Çizelge 1: Dünyadaki bazı önemli nehirlerde yapılan rekreasyonel aktiviteler Anonim (2015a,b,c,d,e,f,g,h,i)

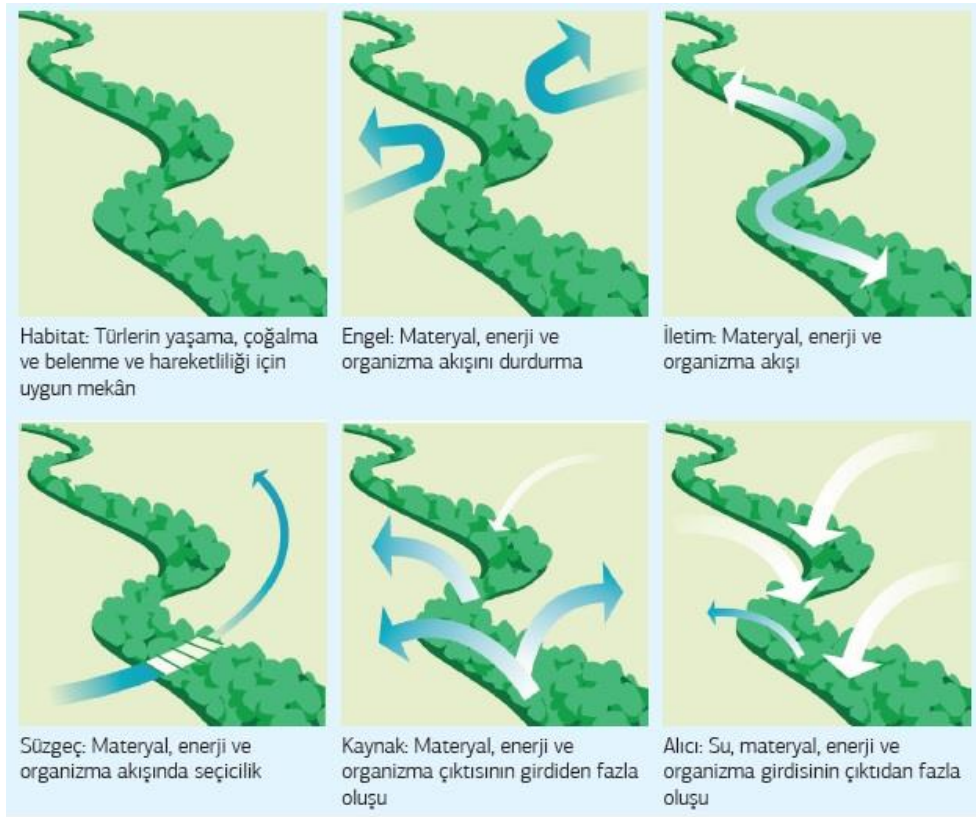
Nehirler	Uzunluğu (Km)	Drenaj Alanı 10 ³ Km ²	Geçtiği ölkeler	Bazı Rekreasyonel aktiviteler
Nil Nehri	6,850	3,110	Etiyopya, Sudan, Mısır, Uganda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kenya, Tanzanya, Ruanda, Burundi, Güney Sudan	Rafting, Kano, Su kayağı, Balıkçılık, Bangi jumping, Tekne turları, Kamp
Amazon Nehri	6,700	7,050	Peru, Kolombiya, Brezilya, Bolivya, Ekvador, Venezuela'dır.	Yürüyüş, Balıkçılık, Yat gezileri, Yağmur Ormanlarına gezi, Yaban Hayatı gözlemleme gezileri, Kano, Yüzme, Kamp
Kongo (Zaire Nehri)	4,700	3,820	Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Kongo Cumhuriyeti ve Orta Afrika Cumhuriyeti	Yürüyüş, Su Sporları, Avcılık, Balıkçılık, Kürek, Yüzme
Mekong Nehri	4,200	795	Çin, Laos, Tayland, Kamboçya ve Vietnam	Balıkçılık, Yürüyüş, Bisiklet, Tekne turları
Nijer Nehri	4,100	2,274	Gine, Mali, Nijer	Balıkçılık, Takım Sporları
Mississippi Nehri	970	3,270	ABD, Kanada	Balıkçılık, Kürek, Kano, Kuş Gözlem noktaları, Bisiklet, Yürüyüş
Tuna Nehri (Danube)	2,900	816	Almanya, Avusturya, Slovakya, Macaristan, Hırvatistan, Sırbistan, Bulgaristan, Romanya, Moldova, Ukrayna	Kayak, Kürek, Rüzgar sörfü, Yüzme, Piknik alanları, Yürüyüş, Bisiklete binme, Kışın buz pateni, Kafe- restoran, Balıkçılık, Tekne turları
Ren (Rhine) Nehri	1,320	224	İsviçre, Lihtenştayn, Avusturya, Almanya, Fransa, ve Hollanda	Tekne turu, Ren Nehri üzerinde mini golf, At binme.
Zambezi Nehri	2,700	1,200	Zambiya	Rafting, sörf, Tekne Turu, Bangi jumping, Balıkçılık

Çizelge 2. Türkiye'deki bazı akarsularda yapılan rekreasyonel aktiviteler (Şahin ve ark 2014), (Anonim 2015i,j,k,l,m,n,o,ö)

Akarsu ismi	Uzunluğu (Km)	Drenaj Alanı Km ²	Geçtiği bazı iller	Bazı Rekreasyonel Aktiviteler
Kızılırmak	1,355	84,616	Sivas, Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Kırıkkale, Ankara, Aksaray, Çankırı, Çorum, Samsun	Kuşgözlem Noktaları, Piknik Alanı, Sandal Gezisi, Yürüyüş
Sakarya	824	58,160	Sakarya, Bolu, Ankara, Eskişehir, Bilecik, Bursa, Kütahya, Konya, Afyon	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Gediz	401	17,218	Manisa, İzmir, Kütahya, Uşak	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Büyük Menderes	548	24,796	Afyonkarahisar, Uşak, Denizli, Aydın,	Balıkçılık, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Küçük Menderes	175	6,730	İzmir	Rafting, Kano, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Seyhan Nehri	560	21,063	Kayseri, Adana, Sivas	Takım Sporları, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Ceyhan Nehri	509	21,931	Adana, Kahramanmaraş	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş

Fırat Nehri	2,800	127,304	Ağrı, Erzincan, Tunceli, Elazığ, Malatya, Diyarbakır, Adıyaman, Gaziantep	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Dicle Nehri	1,900	57,614	Elazığ, Diyarbakır	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Çoruh Nehri	431	20,058	Bayburt, Artvin	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Aras Nehri	1,072	27,518	Erzurum, Kars	Rafting, Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş
Kura nehri	1,515	18,800	Ardahan	Balıkçılık, Piknik Alanı, Yürüyüş

NCC' ye (1983) göre, Biyotik süreçler açısından akarsu koridorlarının fonksiyonları Şekil 1'de verilmiştir. Akarsu koridorları flora ve fauna için farklı habitatlar sunması, parçalanmış habitatlar arası bağlantının kurulması, zarar görmüş habitatların yukarı havza popülasyonu ile kolonizasyonunun sağlanması gibi işlevlere sahiptir. Bu nedenlerle, akarsu boyunca uygulanacak herhangi bir mühendislik çalışması alandan çok uzakta, aşağı bölgelerde bir yerde ekosistemi etkileyebilmektedir (Şahin ve ark 2014). Akarsu koridorları önemli yaban yaşamı kaynaklarıdır. Drenaj kanallarının hidrolojik ve morfolojik çeşitliliği ile özellikle su içi ve kıyısı flora ve fauna için Kayalık ve taşlık alanlar, Akarsu yatağındaki iri kaya parçaları, Çakıl ya da toprak akarsu kenarları, Su kanalı içindeki adacıklar, Akarsu kıyısı ağaçlıkları, Farklı derinlikteki yataklar, Durgun su yüzeyleri habitat ortamları sunmaktadır (Şahin ve ark 2014). Akarsu koridorlarının sunduğu habitatlar yaban yaşamı açısından özel bir değere sahiptir. Bütün bu habitatlar çizgisel hat boyunca tüm akarsu sistemini biçimlendirmek üzere bir araya gelirler (NCC, 1983). Akarsuların koridorlarının öncelikle bir habitat olma durumu peyzaj ekolojisi biliminin güncel leke-koridor-matris ilişkileri çerçevesinde analiz ve değerlendirmesini zorunlu kılmaktadır (Şahin ve ark 2014).

Şekil 1: Fısrwg (2001) biyotik süreçler açısından akarsu koridorlarının fonksiyonları (Şahin ve ark 2014).

Forman' a (1990a) göre, Vejetasyon koridorları ile desteklenen akarsu koridorlarının yararları altı grupta toplanabilir (Forman 1995, Uzun 2003).

- (1) Koridorlar biyoçeşitliliğin korunmasını; anahtar akarsu çevresi habitatlarını, nadir bulunan ve tehlikedeki türleri, geniş yayımlı türleri ve yerel yok olmaları izleyen tekrar kolonileşme rotalarının dağılımını desteklerler.
- (2) Koridorlar sel kontrolü, sedimentasyon kontrolü, rezervuar kapasitesi, temiz su, sürdürülebilir balık popülasyonları ve balıkçılık gibi su kaynakları yönetiminin değerini yükseltirler.
- (3) Çizgisel şeritler tarım ve hayvancılık için rüzgar kıranlar, toprak erozyonunun kontrolü, orman ürünlerinin desteklenmesi ve bozulmanın çölleşmenin önlenmesi gibi konularda rol oynayarak tarımsal ormancılık üretimini yükseltebilirler.
- (4) Koridorlar içerisinde rekreasyon, yaban hayatının korunması, kent yakın çevresi yeşil kuşağında yürüyüş (hiking), bisiklet, botçuluk ve kayak gibi aktiviteleri içerir.
- (5) Topluluk ve kültürel uyum çevrede kimlik oluşturan, yeşil kuşaklarla yükseltilebilir, yaban hayatı koridorları desteklenebilir ve kültürel çeşitliliği artıran bölgesel topoğrafik bariyerler olarak fonksiyonu destekleyebilir.

Koridorların bu genel faydalarının yanı sıra, akarsu koridorlarının türler açısından korunmasının avantajları ve dezavantajları çizelge 3. de belirtilmiştir.

Çizelge 3. Akarsu koridorlarının türler açısından korunmasının avantajları ve dezavantajları

(Noss 1987).

Avantajları	Dezavantajları
- Tür zenginliğini ve çeşitliliğini korur ve artırır, - Türlerin yaşam alanını büyültür ve nesli tükenmekte olan ya da yaşam alanından uzaklaşmış türlerin tekrardan alana dönmesini sağlar, - Tür içi genetik varyasyonu korur, - Büyük türler için beslenme alanı sağlar, - Lekeler arasında avcılardan kaçmak için destek sağlar, - Hayat döngülerinde dönemsel olarak farklı habitatlara ihtiyaç duyan türlere alternatif alan sağlar, - Kenti sınırlayan bir yeşil kuşak oluşturarak, rekreasyonel, görsel ve iklimik fayda sağlar	- Akarsu koridorlarının artması ile göç alımı artar ve bununla birlikte salgın hastalıklar, zararlı böcekler, egzotik türler, otlar, ve diğer istenmeyen türler artar ve peyzaj olumsuz etkilenir. - Populasyon ve alt türleri arasındaki genetik varyasyon seviyesinde azalma olur ve yerel adaptasyonda ve gen kompleksinin bozulmasına neden olur, - Yangın ve diğer abiyotik bozuklukların yayılmasını kolaylaştırır, - Avcılar ve diğer yırtıcılara maruz kalma artar.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Özkazanç' a (2005) göre, su kıyısı ve yakın çevresi rekreasyonel yönden sürekli istenilen yerler olup suya dayalı rekreasyon faaliyetlerine imkan tanımaktadır. Günümüzde yoğun ve hızlı geçen kent yaşamı içinde pek çok insanın rekreasyon gereksinimini gidermek için rekreasyon potansiyelleri yüksek olan doğal su kaynakları çevresini tercih ettiği bilinmektedir (Karahan ve ark. 2013). Su kenarlarında yer verilecek rekreasyonel aktiviteler titizlikle seçilmeli, çevre üzerinde baskı yaratacak etkileri kontrol altına alınmalıdır.

İnsan çevresiyle uyum içerisinde ve belli bir dengenin sağlanmasıyla yaşamını sürdüren, ancak bazı durumlarda dengeyi bozabilen bir varlıktır. İnsan ile çevresi arasındaki dengeyi sağlayan koşullar bozulmaya başlayınca, insanların gerekli bir takım önlemleri alma zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Çünkü doğada yapılan sportif etkinliklerin ham maddesi olan doğal çevrenin olumsuz etkilenmesi bu sporların sürdürülebilirliğini de tehlikeye sokmaktadır. Doğa sporları etkinlikleri de, etkinlik çeşidine göre, doğal alanlarda bir çok ekolojik bozulmalara neden olabilmektedir. Bu olumsuz çevresel etkilerden bazıları Çizelge 4'de gösterilmiştir (Koçak ve ark. 2010).

Çizelge 4: Altan (1983), Kuntay (2004)' e göre Doğal alan kullanımının çevre üzerindeki etkileri (Koçak ve ark. 2010).

Ekolojik Etkilerin Yoğunluk Durumu	Peyzaj Dengesini Sağlayan Faktörler													
	Toprak			Su				Hava		Flora		Fauna		
	Su erozyonu	Rüzgar Erosyonu	Toprak Sıkışması	Taban Suyunda Azalma	Taban Suyu Kirlenmesi	Akış Hızının Artması	Yüzey Sularında Kirlenme	Hava Kirliliği	Gürültü	Tür azalması	Tür Değişimi	Rahatsız Edilmesi	Tür Azalması	Tür Yığılması
Binicilik	X	X	X									X	X	
Yüzme									X		X		X	X
Su Kayağı								X		X			X	
Balık Avlama										X			X	

Su altı Sporları												X		
Trekking	X	X	X			X				X	X	X		
Kampçılık			X	X	X	X			X				X	
Plajlar											X			
Rafting							X		X			X		

Özellikle rekreasyonel aktivitelerin yapıldığı akarsu ve yakın çevrelerinde bu bağlamda bitkisel koridorların bulunması, gerçekleştiği alanın büyüklüğün göre bazı doğal ve yapay bitkisel koridorların oluşturulması çevreye olan bazı olası zararların azaltılmasında gereklidir.

Kent yakın çevresinde, rekreasyonel aktivitelerin yapıldığı yerlerde ya da ulaşım hatları boyunca yer alan akarsu koridorlarının bazı yararları ve etkileri bulunmaktadır;

(1) Bir koridorun yüksek arazi bölümü, N ve P gibi gübreler, yollarda kullanılan tuzlar, pestisitler ve diğer organikler ve ağır metaller gibi çözünmüş madde girişinin kontrolüne yardımcı olur. Kenarlardaki yüksek arazinin sahip olduğu **bitki örtüsü kalınlığı** genellikle bu tür maddelerin girişlerini büyük ölçüde kontrol etmektedir (Forman 1995).

(2) Yamaç bölümü matrizen gelen besin maddelerinin tutulmasında çok az öneme sahiptir. Bununla birlikte yamaç bitki örtüsü, yamaçlarda meydana gelen sediment, besin maddesi ve erozyonu büyük ölçüde kontrol etmektedir (Forman 1995).

(3) Meyer and Edwards 'a (1990) göre, taşkın alanı kısmı akarsu için toprak organik maddesi sağlar (Forman 1995). Çünkü kanal yamaçtan yamaca taşkın alanında yer değiştirir, taşkın alanı yamaç ya da yüksek arazide meydana gelen materyale karşı güvenilir bir tampon değildir (Forman 1995).

(4) Smith (1993), Baker (1977), Bache and MacAskill (1981), Omernik (1981) Beschter and Platts (1986)'ya göre akarsu kıyı bitki örtüsü; akarsu kenarında meydana gelen besin akışımı, erozyonu engeller ve toprak organik maddesini destekler (Forman 1995).

Akarsu ve yakın çevreleri yüzme, aletli su altı dalışı (scubadiving), rafting, rüzgar sörfü, yelkencilik, kürekçilik, kano, jet ski, balıkçılık, su kayağı, sandalla gezinti, bot ve motorlu su araçlarıyla gezinti, tekne gezintileri, deniz motoru gezileri, radyo kontrollü maket yat yarışları, piknik, yürüyüş, atla gezinti gibi bir dizi rekreasyonel aktivitelere ev sahipliği yapmaktadır.

Aynı zamanda akarsu ve yakın çevreleri o bölgede yaşayan bazı canlı türleri için habitat fonksiyonuna sahip olmakta, bazı türlerin farklı lekeler arasındaki geçişlerini desteklemektedir. Ayrıca bitkisel koridorlarla desteklenen akarsu koridorları, çevreden ulaşım, tarım, inşaat, yerleşim vb. farklı insan

kullanımlarından dolayı gelebilecek erozyon, kirlilik, taşkın vb. olumsuz etkilerin en aza indirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu kapsamda planlı olarak, uygun alanlarda gerçekleştirilen rekreasyonel aktivitelerinin çevreye zararlarını azaltmak elimizdedir.

Sonuç olarak Akarsu odaklı ya da Bölge odaklı/İl odaklı “Rekreasyon Master Planları”nın hazırlanması hem rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirilmesini hem de doğal kaynakların en az zarar görmesini sağlayacaktır. Ayrıca Rekreasyon planlarında alınacak bazı yönetimsel kararlarla (örneğin o bölgede yer alan bir türün üreme mevsiminde rekreasyonel aktivitelerin yapılmaması gibi) akarsu ve yakın çevresindeki habitat fonksiyonlarının desteklenmesi de sağlanacağından doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı kolaylaşacaktır.

KAYNAKÇA

- Anonim, (2015a). Turistik Etkinlikler ve Nil Nehri İçin İpuçları <http://ezinearticles.com/?Tourist-Activities-And-Tips-For-The-Nile-River&id=1185721>
- Anonim, (2015b). Amazon Nehri Aktiviteleri https://www.trails.com/list_36723_amazon-river-activities.html adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015c). Kongo Nehri <http://5mwaterworld.wikispaces.com/CONGO+RIVER> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015d). Mekong Nehri Aktiviteleri <http://www.lecochinchine.com/mekong/activities.htm> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015e). Nijer- Turizm, Seyahat ve Rekreasyon <http://www.nationsencyclopedia.com/Africa/Niger-TOURISM-TRAVEL-AND-RECREATION.html> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015f). Mississippi <http://www.nps.gov/miss/index.htm> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015g). Tuna Adası ve Rekreasyon Cenneti <http://www.wien.info/en/vienna-for/families/outdoor/danube-island> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015h). Ren Nehri <http://www.hotel-kronprinzen.com/germany/rhine-castles-cruises/> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015ı). Zambezi Nehri Üzerindeki Gezilecek Yapılacak Aktiviteler <http://www.zambiatourism.com/activities/zambezi-river-activities> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015i). Türkiye’de Akarsu Turizmi http://www.estanbul.com/turkiyede-akarsu-turizmi-442176.html#_ViZ88_nhDIU adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015j). Gediz Nehri Rafting Turları <http://www.turkeyrafting.com/tr/rafting/irmaklar/gediz-nehri.html> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015k). Küçük Menderes Nehri Özellikleri <http://www.ozelliklerinedir.com/kucuk-menderes-nehri-ozellikleri-nelerdir/> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015l). Sakarya Nehri <http://www.turkeyrafting.com/tr/irmaklar/sakarya-nehri.html> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015m). Büyük Menderes Deltası <http://www.turkiyesulakalanlari.com/buyuk-menderes-deltasi-izmir/> adresinden alınmıştır.

- Anonim, (2015n). Seyhan Nehrinde Dragon Şöleni <http://www.adana-bld.gov.tr/seghan-nehrinde-dragon-soleni-sayfa.html> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015o). Ceyhan Nehri Çayı Hakkında Bilgiler <http://www.turkeyrafting.com/tr/irmaklar/ceghan-nehri.html> adresinden alınmıştır.
- Anonim, (2015ö). Aras Nehri Rafting Turları <http://www.turkeyrafting.com/tr/rafting/irmaklar/aras-nehri.html> adresinden alınmıştır.
- Deniz, B., Küçükerbaş, E., Tuncay, H. (2006). Peyzaj Ekolojisine Genel Bakış. Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi. 3(2): 5-18.
- Dramstad, W.E., Olson, J.D., Forman, R.T.T., (1996). Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture and Land – Use Planning. Harvard University, Graduate School of Design, Island Pres, American Society of Landscape Architects, 1996
- Forman, R. T. T. (1995). Land Mosaics. The Ecology of Landscape and Region. Cambridge University Press. Cambridge, UK.
- Karahan, F., Orhan, T. (2013). Çoruh Havzası Uzundere Vadisi'nin Kırsal Rekreasyon Planlaması Yönünden Suyu Dayalı Olanakları.
- Koçak, F., Balcı, V. (2010). Suda Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik. Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi 2(2), 213-222.
- Noss, R.F., (1987). Conservation Biology. Vol 1 No 2 (Aug.1987). pp. 159-164. Blackwell Publishing for Society for Conservation Biology.
- Şahin, Ş., Kurum, E., Perçin, H., Memlük, Y. (2014). Akarsu Koridorlarında Peyzaj Onarımı Ve doğaya Yeniden Kazandırılma Teknik Kılavuzu. TC Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü adına BEL-DA Belde Proje ve Dan Tic. Ltd. Şti., 154 sayfa. Ankara
- Turgut, T. (2012). Suyu Dayalı Rekreasyon ve Antalya İlinde Suyu Sayalı Rekreasyon Alanında Faaliyet Gösteren İşletmelerin Profillerinin Belirlemeye Yönelik Bir Uygulama. Akdeniz Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi.
- Turner, M. G., Gardner, R.H., O'Neill, R.V. (2001). Landscape Ecology in Theory and Practice Pattern and Process. Springer, New York.
- Uzun, O. (2003). Düzce Asarsuyu Havzası Peyzaj Değerlendirmesi ve Yönetim Modelinin Geliştirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Yıldırım, E., Yılmaz, T., Benliay, A. (2012). Peyzaj Planlamada Akarsu Ekolojisinin Önemi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 6(1): 51-54.

Araştırma Görevlilerinin Sağlığı Geliştirici Davranışları ve Boş Zamanlarını Değerlendirme Durumlarının İncelenmesi

Gülnur SARUHAN

Aydın Halk Sağlığı Müdürlüğü

Efeler Toplum Sağlığı Merkezi

E-posta: gulnursaruhan@yahoo.com

Funda GÖKSOY

Aydın 1 No'lu Aile Sağlığı Merkezi

E-posta: fundagoksoy@hotmail.com

ÖZ

Sağlığın geliştirilmesi, kişilerin kendi sağlıkları ile ilgili sorumluluklarının ve kontrollerinin artırılması ve kendi sağlıklarını daha üst seviyeye ulaştırma sürecidir. Sağlığı geliştirici davranışlara uyum ve sağlığı geliştirici davranışları sürdürebilme bireyin değişim sürecine bağlı olup, bilinçli çabasını gerektirmektedir. Kişinin fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan daha iyi olabilmesi sağlıklı yaşam biçimi davranışları ile mümkün olmaktadır. Kişinin zorunlu çalışma saatleri dışında kalan boş zamanları bu sağlıklı davranışlar için önem arz etmektedir. Nitekim boş zamanı verimli ve sağlıklı aktivitelerle değerlendirme sıklığı ülkemizde yapılan birçok çalışmada oldukça düşük saptanmıştır. Bu çalışmanın amacı üniversitede çalışan araştırma görevlilerinin sağlığı geliştirici davranış durumlarını ölçmek ve boş zamanlarında rekreatif faaliyetlere katılımlarını etkileyen faktörleri değerlendirmektir. Çalışma 11-18 Eylül 2015 tarihleri arasında, ADÜ Veteriner Fakültesi'nde çalışan asistanlarla gerçekleştirilmiş tanımlayıcı bir çalışmadır. Çalışmaya tüm asistanlar (n=26) dahil edilmiş örneklem seçimi yapılmamış, veriler yüz yüze anket uygulaması yöntemiyle toplanmıştır. Verilerin analizinde sayı ve yüzde dağılımları, ortalama ve standart sapma değerleri, ki-kare testi, Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Çalışmaya katılanların %68,4'ü boş zamanlarını verimli geçirdiklerini, %42,1'i düzenli spor yaptıklarını belirtmişlerdir. Bauselin Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği'ne göre sadece %10,5'i çok başarılı saptanmış, Boş Zaman Engelleri Ölçeği'ne göre rekreasyonel faaliyetlere katılımda en önemli neden "ilgi eksikliği" olarak saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Sağlığı Geliştirme, Boş Zaman, Boş Zaman Engelleri Ölçeği

GİRİŞ

Günümüzde çağdaş sağlık anlayışı toplumun sağlığını korumayı, sürdürmeyi ve geliştirmeyi öncelik edinmiştir. Sağlık, kişilerin fiziksel, sosyal ve ekonomik açıdan üretken bir yaşam sürebilmesi için gerekli durumdur. Sağlığın geliştirilmesinde başarı bireyin ve toplumun güçlendirilmesine bağlıdır (Özvarış, 2007). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, gelişmiş ülkelerdeki ölümlerin %70-80'i, gelişmekte olan ülkelerdeki ölümlerin %40-50'si yaşam biçimine bağlı ortaya çıkan hastalıklar nedeniyle gerçekleşmektedir. Bu hastalıkların ortaya çıkışında kişinin kendi tutum ve davranışları önemli yer tutmaktadır (Dickey, 2001). Sağlığı geliştirme, kişilerin kendi sağlıkları üzerinde kontrollerini artırmayı ve geliştirmeyi olanaklı kılmaktadır. Sağlığı geliştirici davranışlara uyum ve sağlığı geliştirici davranışları sürdürebilme bireyin değişim sürecine bağlı olup, bilinçli çabasını gerektirmektedir (Stockert, 2000). Sağlık davranışı, bireyin sağlıklı kalmak ve hastalıklardan korunmak için inandığı ve uyguladığı davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Zaybak ve Fadiloğlu, 2004). Bireyler sağlıklarını korumak için bireysel ve toplumsal kaynaklardan hareketle gerek çalışma zamanlarında gerekse boş zamanlarında davranışlarını düzenlerler. Yapılan çalışmalar, bu tarz sağlığı koruyucu davranışların tümünü ya da çoğunu yapanların, yapmayanlardan daha sağlıklı olduğunu göstermiştir (Belloc ve Breslow, 1972).

Kır (2007), boş zamanın, bireyin kişiliğinin gelişmesinde, toplumsal refah ve kalkınmanın sağlanmasındaki rolüne dikkat çekerek, üniversite öğrencilerinin pasif boş zaman değerlendirme

alışkanlıklarının, ülke refahının artmasına katkı sağlamaktan uzak olduğunu, bunun yanında gençlerin kimlik gelişimlerini de olumsuz etkileyebileceğini bildirmiştir. Özellikle üniversite gençliğinin boş zamanlarını olumlu değerlendirmesi, hem bireysel ve hem de toplumsal katkılar sağlayacaktır (Zelinski, 2004).

Bu çalışmanın amacı Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakóltesi'nde görev yapan araştırma görevlilerinin sağlığı geliştirici davranış durumlarını ölçmek, bunun için yaptıkları aktiviteleri değerlendirmek ve boş zamanlarında rekreatif faaliyetlere katılımlarını etkileyen faktörleri değerlendirmektir.

Sağlığın Geliştirilmesi Kavramı:

DSÖ'nün tanımına sağlık; sadece hastalık ve sakatlığın bulunmayışı değil, beden, ruhen ve sosyal yönden tam bir iyilik hali olarak tanımlanırken, sağlığın geliştirilmesi bağlamında sağlık; insanların bireysel, sosyal ve ekonomik olarak verimli bir yaşam sürmesini sağlayan yaşam kaynağı olarak tanımlanmıştır. Sağlığın geliştirilmesi, insanların kendi sağlıkları ile ilgili sorumluluklarının ve sağlığın belirleyicileri üzerindeki kontrollerinin artırılması ve kendi sağlıklarını iyileştirmelerini sağlama sürecidir (DSÖ, 1986).

Sağlığı geliştirme kavramına ilk olarak 1920 yılında Winslow'un yaptığı çalışmada rastlanmaktadır. Winslow (1920), "Halk sağlığı, çevre sanitasyonu, bulaşıcı hastalıkların kontrolü, kişiye yönelik sağlık uygulamaları konusunda bireylerin eğitimi, erken tanı ve tedavi hizmetleri, sağlığın iyileştirilmesi ve sürdürülmesi amacıyla herkesin yeterli yaşam standardına erişilmesi için sosyal gelişimin desteklenmesine yönelik organize edilmiş toplumsal çabalar yoluyla sağlığın geliştirilmesi, iyilik halinin sürdürülmesi, yaşamın uzatılması ve hastalıkların önlenmesi bilimi ve sanattır" demiştir.

Sağlığı geliştirme kavramının ortaya çıkışından sonra birçok tanım yapılmıştır. 1974 yılında Marc Lalonde, "Kanadalıların Sağlığı Üzerine Yeni Bir Perspektif" başlıklı bir rapor yayınlamıştır. "Lalonde Raporu" diye anılan bu belgede sağlığı geliştirme kavramı, "Fiziksel ve ruhsal sağlığı etkileyen konularda kişilerin ve kuruluşların daha aktif rol ve sorumluluk almalarını sağlayacak şekilde bilgilendirme, etkileme ve yardımcı olmayı hedefleyen stratejiler" olarak tanımlanmıştır. Green (1980) "Sağlığı geliştirecek davranış ve çevre değişikliklerini kolaylaştırmak için tasarlanmış kurumsal, politika ve ekonomik müdahaleler ile sağlık eğitiminin birleşimi", Green ve Iverson (1982) "Sağlık eğitimi ve sağlığa yardımcı davranışa yönelik ekonomik ve çevresel destekler birleşimi", Perry ve Jessor (1985) "Sağlığın dört alanında da (fiziksel, sosyal, psikolojik ve kişisel) iyileştirme ve refahı artırmak için girişimler uygulanması", O'Donnell (1989) "İnsanların optimal sağlık durumuna erişmek için yaşam stillerini seçmelerine yardımcı olma bilimi ve sanatı", Labonté ve Little (1992) "İnsanların refah içinde yaşaması için sosyal ve çevresel yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla tasarlanmış faaliyet veya program" olarak tanımlamışlardır.

Boş Zaman Kavramı:

Boş zaman kelimesi en basit anlamda bireyin özgürce, dilediğı gibi harcayabileceğı zaman dilimini ifade eder. Boş zaman engellerden/zorunluluktan kurtulmak, seçme hakkına sahip olmak, işten artan zaman veya yapılması zorunlu bazı sosyal davranışlardan artan zaman olarak da tanımlanabilir (Gürbüz, 2006).

Literatüre bakıldığında, boş zaman kavramı ile ilgili çokça tanıma rastlamak mümkündür. Farklı tanımlamaların yapılmasındaki temel nedenlerden biri, araştırmacıların bu kavramı farklı perspektiflerde değerlendirmiş olmalarıdır (Güngörmüş, 2007).

Müftügil (1993), “bireyin işe, işle ilgili sorumluluklarına, kendisinin ve ailesinin bakımına ayırdığı zamanın dışında kalan zaman” olarak tanımlamıştır.

Harris’e (2005) göre “boş zaman bir özgürlük alanıdır, bireyin seçme hakkını ve kendini ifade etmesini ya da zevk alma veya memnuniyet durumunu ifade etmektedir”.

Parr ve Lashua’ya (2004) göre boş zaman “temelde bireyin özgür olduğu, özgürce seçebildiği zaman” olarak tanımlanmıştır.

Karaküçük ve Başaran (1996), “çalışma saatleri ve zorunlu olarak kendisine ayıracağı zamanın dışında kalan ve özgürce kullanabileceği ve seçme şansına sahip olduğu bir zaman parçası” olarak nitelendirmişlerdir.

Şahin (2005), “insanın kendi adına özgürce kullanmak hakkına sahip olduğu, iş ve yaşamla ilgili zorunlu sorumluluk ve görevler yerine getirildikten sonra arta kalan zaman dilimi” olarak ifade etmiştir.

Broadhurst (2001), boş zamanın “artık bir zaman olarak görülemeyeceğini, aksine yaşamın temel bir parçası” olduğunu ifade etmiştir.

Veblen (1995), boş zamanı tembellik karşıtı bir kavram olarak nitelendirmiş, boş zaman kavramının tembelliği ya da istirahati değil, aksine bir faaliyeti gerektirdiğini ifade etmiştir.

Genellikle iş karşıtı bir kavram olarak kullanılan boş zaman kelimesi Zelinski’ye (2004) göre, “kişinin istediği şeyleri yapmak üzere, işyerinin uzağında geçirdiği zaman dilimidir”.

Aslantürk ve Amman’a (1998) göre boş zaman, “yemek, uyku ve cinsel ihtiyaçların karşılanması gibi fizyolojik, ev içinde yapılması zorunlu bazı işler gibi ailevi, iş hayatı gibi mesleki faaliyetlerin dışında kalan, tamamen ferdin tercihinine bağlı olarak tek başına ya da grup halinde özgürce yapılan faaliyetlere ayrılan zaman” olarak tanımlanmıştır.

Yani iş ve boş zaman kavramları zıt anlamlı kavramlar olarak kabul edilseler de, kavramların geçmişte olduğu gibi günümüzde de insan yaşamının ayrılmaz iki parçasını oluşturması nedeniyle aralarındaki sıkı bir ilişkiden söz etmek mümkün olmaktadır.

YÖNTEM

Çalışma 11-18 Eylül 2015 tarihleri arasında, ADÜ Veteriner Fakültesi’nde çalışan asistanlarla gerçekleştirilmiş tanımlayıcı bir çalışmadır. Çalışmaya tüm asistanlar (n=26) dahil edilmiş örneklem seçimi yapılmamış, veriler yüzyüze anket uygulaması yöntemiyle toplanmıştır. Çalışma için ADÜ Rektörlüğü’nden yazılı izin alınmış, çalışmaya katılım gönüllülük esasına uygun yapılmıştır. Veriler SPSS 17’de değerlendirilmiştir. Tanımlayıcı analizlerde sayı ve yüzde dağılımları, ortalama ve standart sapma değerleri, analitik değerlendirmelerde ki-kare testi, Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Tip 1 hata düzeyi $\alpha=0,05$ olarak alınmıştır.

Veri toplama aracı

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ve rekreasyonel eğilimlerini belirlemeye yönelik sorular, ikinci bölümde “Boş Zaman Engelleri Ölçeği”, üçüncü bölümde “Bausel’in Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği” kullanılmıştır.

Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen, “Boş Zaman Engelleri Ölçeği”nin Türk Toplumunu için geçerlik ve güvenirlik çalışması ise Karaküçük ve Gürbüz tarafından yapılmıştır. Ölçek, bireyleri Boş Zaman Engellerini belirlemeye iten, (1) “ilgi eksikliği”, (2) “birey psikolojisi”, (3) “bilgi eksikliği”, (4) “ulaşım sorunu”, (5) “tesis yetersizliği” ve (6) “sosyal çevre” gibi 6 alt boyuttu ölçmeye yönelik 27 maddeden oluşmaktadır. Bireylerin Boş Zaman Engelleri, “Kesinlikle Önemsiz (1)” ve “Önemsiz (2)”, “Önemli (3)”, ve “Kesinlikle Önemli (4)” şeklinde 4’lü likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir.

Bausel’in Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği; sağlık geliştirici davranışların değerlendirilmesi için her yaş grubuna uygulanabilir bir şekilde geliştirilmiştir ve toplam 20 sorudan oluşmaktadır. Cevap olasılıklarının “evet, hayır” olduğu ve bu yanıtların karşılığının 0 yada 1 puan olarak hesaplandığı bu ölçekte toplam puan kişinin sağlığı geliştirici davranış puanı olarak hesaplanmaktadır. Puanlama neticesinde (0-4) başarısız, (5-9) zayıf, (10-14) orta derece başarılı, (15-17) arası başarılı, (18-20) arası çok başarılı olarak değerlendirilmiştir (Bausell, 1986).

BULGULAR

Çalışmaya 19 (%73,1) asistan katılmış, o dönemde izinli olanlara ulaşamamıştır. Çalışmaya katılanların %63,2’si erkek, %36,8’i kadın, % 63,2’si bekar, %36,8’i evli olup, yaş ortalaması 29,2±3,3 olarak saptanmıştır. Katılımcıların %78,9’u gelir durumunu orta olarak ifade etmiştir.

Çalışma grubuna daha önce “rekreasyon” kelimesini duyup duymadıkları ve anlamını bilip bilmedikleri sorulduğunda %36,2’si “rekreasyon” kelimesini daha önce duymadıklarını ve anlamını bilmediklerini belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılanların %57,9’u boş zamanlarını değerlendirmede hiçbir zaman güçlük çekmediklerini, %68,4’ü boş zamanlarını verimli geçirdiklerini ifade etmişlerdir. Boş zamanlarında en sık yaptıkları aktiviteler sorgulandığında; %47,4’ü kitap okumak, %47,4’ü gezmek, %31,6’sı spor yapmak, %31,6’sı film izlemek olarak belirtmiştir.

Çalışmaya katılanların %42,1’i düzenli olarak haftada en az 2 gün spor yaptığını belirtmiş, hangi sporları yaptıkları sorgulandığında %42,1’i futbol, %31,6’sı yüzme, % 21,1’i yürüyüş, %21,1’i bisiklet olarak ifade etmiştir. Katılımcıların televizyon yada bilgisayar karşısında geçirdikleri süre sorgulandığında, günlük ortalama 5,83±2,83 saat olduğu saptanmıştır.

Çalışmaya katılanların Bauselin Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği puan ortalaması 12,73±2,75 saptanmış, bu ölçeğe göre sağlığı geliştirici davranışlar bakımından katılımcıların, %5,3’ü zayıf, %73,7’si orta derece başarılı, %10,5’i başarılı, %10,5’i çok başarılı olarak değerlendirilmiştir.

Bauselin Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği puan ortalaması; cinsiyet, medeni durum, düzenli beslenme ve düzenli spor yapma durumlarına göre değerlendirildiğinde; cinsiyet ve medeni duruma göre anlamlı ilişki bulunmamış (sırasıyla; p=0,902, p=0,167), düzenli beslenenler ve düzenli spor yapanlarda anlamlı derecede yüksek saptanmıştır (sırasıyla; p=0,010, p=0,016).

Boş Zaman Engelleri Ölçeği’nin cronbach alfa katsayısı 0,93 olarak hesaplanmış ve yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmaya katılanların rekreasyonel aktivitelere

katılımını engelleyen faktörler Tablo 1’de verilmiştir. Katılımcıların Boş Zaman Engelleri Ölçeği’nin alt boyutlarını oluşturan ve rekreasyonel etkinliklere katılımlarında kendilerine engel oluşturabileceği varsayılan faktörlerin puan ortalamaları; ilgi eksikliği:2,48±0,60, birey psikolojisi:2,08±0,63, bilgi eksikliği: 1,84±0,81, ulaşım sorunu:2,32±0,56, tesis yetersizliği:2,17±0,77, sosyal çevre:2,07±0,80 olarak saptanmıştır.

Tablo 1: Çalışmaya katılanların rekreasyonel aktivitelere katılımını engelleyen faktörler

	Kesinlikle Önemsiz	Önemsiz	Önemli	Kesinlikle Önemli
İlgi Eksikliği %				
İş/çalışma zamanının yoğun olması	10,5	10,5	36,8	42,2
Aile için zaman ayırmak zorunda olmak	10,5	10,5	57,9	21,1
Sosyal etkinlikler için zaman ayırmak zorunda olmak	10,5	21,1	68,4	-
Program zamanlarının uygun olmaması	5,3	15,8	73,7	5,3
Geçmişte bu tür etkinlikleri sevmemek	42,1	26,3	31,6	
İlgili olmamak	42,1	21,1	31,6	5,3
Rutin programı bozmak istememek	31,6	26,3	42,1	-
Birey Psikolojisi %				
Aktivitelerin yorgunluk hissi vermesi	21,1	52,6	21,1	5,3
Kendini yorgun hissetmek	10,5	31,6	47,4	10,5
Sakatlanmaktan korkmak	42,1	42,1	15,8	-
Sağlık problemleri	21,1	21,1	47,4	10,5
Kendini güvende hissetmemek	42,1	26,3	31,6	-
Sosyal ortamlardan mutlu olmamak	52,6	26,3	21,1	-
Bilgi Eksikliği %				
Nerden öğreneceğini bilmemek	42,1	36,8	21,1	-
Nerde katılacağını bilmemek	47,4	31,6	15,8	5,3
Öğretecek kimsenin olmaması	42,1	21,1	36,8	-
Ulaşım Sorunu %				
Eve yakın imkanların olmaması	10,5	36,8	31,6	21,1
Ulaşımın zaman alması	15,8	36,8	36,8	10,5
Arabamın olmaması	42,1	42,1	15,8	-
Yeteri kadar paranın olmaması	10,5	31,6	57,9	-
Tesis Yetersizliği %				
Tesis donanımının yetersiz olması	10,5	15,8	68,4	5,3
Tesislerin yetersiz olması	10,5	15,8	63,2	10,5
Tesislerin kalabalık olması	15,8	15,8	57,9	10,5
Sunulan hizmetleri beğenmemek	10,5	15,8	57,9	15,8
Sosyal Çevre %				
Arkadaşlarının zamanının olmaması	31,6	36,8	31,6	-
Beraber katılacak kimsenin olmaması	26,3	42,1	26,3	5,3
Arkadaşlarının bu tür etkinliklere katılmaktan hoşlanmaması	26,3	42,1	26,3	5,3

Boş Zaman Engelleri Ölçeği’nin alt boyutlarının katılımcıların cinsiyetlerine, medeni durumlarına, gelirlerini algılama durumlarına göre farklılığını test etmek için yapılan, Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ulaşım sorunu alt boyutunda medeni duruma göre anlamlı fark izlenmiştir ($p=0,013$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Rekreasyon hayatımızın bir parçası olmakla birlikte, tanım ve terminoloji olarak daha tam olarak hayatımıza giremediği görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek bir grup olan bu çalışma grubunda dahi %36,2’lik bir grubun “rekreasyon” kelimesini daha önce duymadıkları ve anlamını bilmedikleri

görülmüştür. Çalışmaya katılanların %57,9'u boş zamanlarını değerlendirmede hiçbir zaman güçlük çekmediklerini belirtmişlerdir. Fakat yapılan çalışmalara bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun boş zamanlarını değerlendirmede bazen/her zaman güçlük çektiği izlenmiştir (Tolukan, 2010; Çoruh 2013). Sonuçlar arasında izlenen bu farkın eğitim düzeyi arasındaki farklılıktan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Katılımcıların boş zamanlarında en sık yaptıkları aktiviteler kitap okumak, gezmek, spor yapmak ve film izlemek olarak belirtilmiştir. Üniversite öğrencilerinde yapılan benzer çalışmalarda ilk sıralarda spor yapmak, futbol oynamak ve müzik dinlemek yer almıştır (Balcı ve İlhan, 2006).

Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği puan ortalamaları cinsiyet ve medeni duruma göre değerlendirildiğinde anlamlı bir fark izlenmemiştir. Katılımcıların Sağlığı Geliştirici Davranışlar Ölçeği'ne göre, %10,5'i başarılı, %10,5'i çok başarılı saptanmıştır. Eğitim ve dolayısıyla bilinç düzeyi yüksek olan bir grupta bu sonuçlar oldukça kaygı vericidir.

Boş Zaman Engelleri Ölçeği'ne göre rekreasyonel faaliyetlere katılımı en önemli neden "ilgi eksikliği" olarak saptanmıştır. Yapılan başka çalışmalarda ise en önemli nedenlerin ulaşım sorunu ve tesis yetersizliği olduğu görülmüştür (Gratton, 2000; Demirel, 2009). Çalışmanın Aydın'da yapılması tesis olanaklarının uygun olması ve ulaşım probleminin olmaması sonuçlar arasındaki farklılığı açıklamaktadır.

Çalışma araştırma görevlileri bazında sadece Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde uygulanmıştır. Yapılacak diğer çalışmaların diğer fakültelerdeki araştırma görevlilerini de kapsayacak şekilde yürütülmesi, sonuçların genelleştirilebilmesi açısından önemli olacaktır.

KAYNAKÇA

- Alexandris, K., Carroll, B. (1997). Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Results from a Study in Greece. *Leisure Studies*;16: 107-125.
- Aslantürk, Z., Amman, T. (1998). Sosyoloji: Kavramlar/Kuramlar/Süreçler/Teoriler. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Balcı, V., İlhan A. (2006). Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IV (1) 11-18.
- Bausell, R.B. (1986). Health-seeking Behavior Among The Elderly. *Gerontol.*; 26: 556-559
- Belloc, N.B., Breslow, L. (1972). Relationship of Physical Health Status and Health Practices. *Preventive Medicine*; 1(3): 409-421.
- Broadhurst, R. (2001). *Managing Environments for Leisure and Recreation*. 1st Edition. London: GBR Routledge.
- Çoruh, Y. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri ve Rekreasyonel Etkinliklere Katılımına Engel Olan Faktörler (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği), Doktora tezi, Ankara.
- Demirel, M., Harmandar, D. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Etkinliklere Katılımlarında Engel Oluşturabilecek Faktörlerin Belirlenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*;6(1).
- Dickey, J.J. (2001). Lifestyle Modifications in the Prevention and Treatment of Hypertension. *Endocr Pract*; 7(5):392-399.
- Dünya Sağlık Örgütü. (1986). Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesine Yönelik Ottawa Sözleşmesi. Cenevre.
- Gratton, C. (2000). "Economics Of Sport And Recreation", London, U.K., Sport Pres.
- Green, L.W. (1980). Current report: Office of Health Information, Health Promotion, Physical Fitness and Sports Medicine. *Health Education*, 11(2): 28.
- Green, L.W., Iverson, D.C. (1982). School Health Education. *Annual Review of Public Health*, 3: 321-338.

- Güngörmüş, H.A. (2007). Özel Sağlık-Spor Merkezlerinden Hizmet Alan Bireyleri Rekreasyonel Egzersize GÜdüleyen Faktörler. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürbüz, B. (2006). Kentsel Yaşam Sürecinde Rekreasyonel Katılım Sorunları. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Harris, D. (2005). Concepts in Leisure Studies. London: Sage Publications.
- Karaküçük, S., Başaran, Z. (1996). Stresle Başa çıkmada Rekreasyon Faktörü. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi; 1(4):55-64.
- Karaküçük, S., Gürbüz, B. (2006). The Reliability and Validity of the Turkish Version of "Leisure Constraints Questionnaire". 9th International 93 Sport Sciences Congress, Congress Proceedings Book. Muğla, Turkey.
- Kır, İ. (2007). Yüksek Öğretim Gençliğinin Boş Zaman Etkinlikleri, KSÜ Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi; 17(2): 307-328.
- Labonte, R., Little, S. (1992). Determinants of Health: Empowering Strategies For Nurses. Vancouver, Registered Nurses Association Of British Columbia.
- Lalonde, M. (1974). A New Perspective on The Health of Canadians, A Working Document.
- O'Donnell, M.P. (1989). Definition of Health Promotion. Part III. Expanding The Definition. American Journal of Health Promotion, 3(3): 5.
- Müftügil, S. (1993). Dinlence ve Turizm İlişkisi. Derleyen: Yarcan Ş. Seyahat Yönetimi. I. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları; 1993.
- Özvarış, Ş.B., Temel, F. (2007). Sağlık Geliştirme. Halk Sağlığı Özel Konular No:4. Ankara 2007. p. 12-17.
- Parr, M.G., Lashua, B.D. (2004). What is Leisure? The Perception of Recreation Practioners and Others. Leisure Sciences; 26: 1-17.
- Perry, C.L., Jessor, R. (1985). The Concept of Health Promotion and the Prevention of Adolescent Drug Abuse. Health Education Quarterly, 12(2): 169-184.
- Stockert, P.A. (2000). The Determinants Of Healthpromoting Lifestyle in Older Adults. The Degree of Doctor of Philosophy, University of Saint Louis. Saint Louis.
- Şahin, H.M. (2005). Beden Eğitimi ve Spor Sözlüğü. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Tolukan, E. (2010). Özel Yetenekle İlgili Bölümlerde Okuyan Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Aktivitelere Katılımlarına Engel Olabilecek Unsurların Belirlenmesi. Yüksek Lisans. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Veblen, T. (1995). Aylak Sınıf, çeviri: İ. User, Marmara Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Winslow, C.E.A. (1920). The Untilled Field of Public Health. Modern Medicine; 2:183.
- Zaybak, A., Fadiloğlu, Ç. (2004). Üniversite Öğrencilerinin Sağlık Geliştirme Davranışı ve Bu Davranışı Etkileyen Etmenlerin Belirlenmesi, Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi; 20 (1):77-95.
- Zelinski, E.J. (2004). Çalışma(ma)'nın Keyfi, İşkolikler, İşsizler ve Emekliler İçin Bir Rehber. Birinci Baskı. Çolakoğlu D (Çev), Boyner Yayınları, İstanbul.

Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarında Serbest Zaman Algısı ve Engelleri

Kübra LAKOT ATASOY

E-posta: kubralakot@gmail.com

Ermann ÖNCÜ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
E-posta: eoncu@ktu.edu.tr

Sonnur KÜÇÜK KILIÇ

Karadeniz Teknik Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
E-posta: sonnurkucukkilic@ktu.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; beden eğitimi öğretmeni adaylarının serbest zaman algısı ve serbest zaman engellerini cinsiyet, yaş, gelir durumu ve rekreatif etkinliklere katılım sıklığı değişkenlerine göre incelemek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemektir. Çalışma grubunu, beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 353'ü kadın ve 608'i erkek 961 beden eğitimi öğretmeni adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının yaş ortalamaları 21.82±2.24'tür. Araştırmada veri toplama aracı olarak 'Boş Zaman Anlamı Ölçeği' ve 'Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18' kullanılmıştır. Veriler, betimsel istatistik yöntemler, t-testi, ANOVA, Pearson Correlation testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, katılımcıların serbest zaman algılarının iyi seviyede olduğu, serbest zaman engellerinin ise yüksek seviyede olduğu söylenebilir. Araştırma sonucunda, katılımcıların serbest zaman algıları ve serbest zaman engellerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı; yaş, gelir durumu ve rekreatif etkinliklere katılma sıklığı değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan beden eğitimi öğretmeni adaylarının serbest zaman algısı ve serbest zamana katılımın önünde algılanan engeller arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Beden Eğitimi Öğretmeni Adayı, Serbest Zaman Algısı, Serbest Zaman Engelleri

GİRİŞ

Bireyin hayatını daha keyifli hale getiren ve güzelleştiren etkinlikleri içerisinde barındıran (Passmore ve French, 2001; Karaküçük, 2008); özellikle çocukluk ve gençlik döneminde sosyal, fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim açısından çeşitli faydalar sunan (Parham 1996'dan akt. Gökçe ve Orhan 2011) serbest zaman faaliyetlerinin, üniversite öğrencileri için akademik eğitimin bir parçası olarak yer alması gerektiği belirtilmektedir (Kılbaş, 2010). Öte yandan gelecek nesillerin eğitiminden sorumlu olan beden eğitimi öğretmeni adaylarının yetişme sürecindeki serbest zaman etkinlikleri ile ilgili tercih ve yönelimlerinin hem kendi sosyo-kültürel gelişimlerini hem de gelecekte kendisini model olarak alacak olan öğrencileri etkileyecek olması (Korkmaz, 2000) beden eğitimi öğretmeni adaylarında serbest zaman algısı ve engellerinin incelemesi gerekliliğini gündeme getirmiştir.

Kişinin çalışmadığı, yaşam zorluklarının dışında kalan ve kendi isteği yönünde harcayabileceği, arzu edilen zaman olarak tanımlanan (Ragheb ve Tate, 1993; Esteve, San Martin ve Lopez, 1999; Karaküçük ve Gürbüz, 2007; Kılbaş, 2010) serbest zamana pozitif katılımın artmasının, kendini gerçekleştiren ve ruhen sağlıklı gençlerin gelişmesine katkıda bulunduğu yaygın olarak ifade edilmektedir (Balcı, Demirtaş, Gürbüz, İlhan ve Ersöz, 2002). Diğer taraftan serbest zaman etkinliklerine katılımın olumlu yararlarına rağmen bireylerin değişik sebepler ya da engeller nedeniyle bu tür etkinliklere katılamadıkları (Karaküçük ve Gürbüz, 2007) ve bu nedenle istedikleri etkinlikleri değil ulaşabildikleri etkinlikleri tercih ettikleri belirtilmektedir (Bahar, 2008). Bu bağlamda bireylerin ve toplumların sosyal yaşantılarında önemli bir yer edinen rekreatif faaliyetlerin organizasyonunda üniversitelerin daha fonksiyonel bir rol üstlendiği söylenebilir (Mete ve Ağaoğlu, 2003'ten aktaran Özşaker, 2012). Özellikle öğretmen adaylarının bu faaliyetleri toplu ve düzenli bir şekilde yapabilecekleri alanların geliştirilmesi ve düzenlenmesi açısından üniversitelere ciddi yükümlölükler düşmektedir (Balcı ve İlhan, 2006). Bu

nedenlerle, serbest zaman eğitimi ile zamanın nasıl kullanılacağına üniversite hayatı boyunca öğretilmesi ve kişiliği etkileyen yönlerinden nasıl yararlanılacağına bireylere kavratılması gerektiği gündeme gelmektedir (Ağaoğlu, Bayrak, Aybek ve Yazarer, 2005).

Beden eğitimi öğretmenleri adayları tarafından serbest zaman olgusunun iyi anlamlandırılabilmesi ve rekreatif etkinliklere katılım önünde algıladıkları engellerin giderilebilmesi, öğretmen adaylarının görmüş oldukları eğitim kalitesinin artmasına ve motivasyonlarının yükselmesine neden olacaktır. Aynı zamanda beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin, üniversite eğitimi sonrasında kişisel gelişimlerini devam ettirmeleri ve güncel bilgiler edinmeleri açısından, serbest zaman algılarını incelemek ve değerlendirmek, serbest zaman etkinliklerini kısıtlayan etmenlerini ve serbest zamanlarını ne ölçüde verimli kullandıklarını tespit etmek, onların okullarda görevlerini yerine getirirken verdikleri eğitime katkı sağlayıp sağlamadıklarını görmeye yardımcı olacaktır (Türkoğlu, 2009). Konu ile ilgili araştırmalar incelendiğinde, bazı araştırmalarda serbest zaman algısının (Henderson, 1996; Parr and Lashua, 2004; Bahar, 2008) bazılarında ise serbest zamanlarda rekreatif etkinliklere katılım önünde algılanan engellerin (Alexandris ve Carroll, 1997; Demir ve Demir, 2007; Yerlisu Lapa ve Ardahan, 2009; Emir, 2012; Özşaker, 2012; Lakot, Korur, Öncü ve Gürbüz, 2013; Yüzgenç, Çetinkaya ve Gürbüz, 2013) araştırma konusu yapıldığı görülmektedir. Beden eğitimi öğretmenleri adaylarının serbest zaman algısı ve rekreatif etkinliklere katılımlarının önünde algılanan engelleri bir arada inceleyen araştırmalara rastlanılmamıştır. Bu sebeple bu araştırmadan elde edilen bulguların literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle bu araştırmanın amacı; beden eğitimi öğretmenleri adaylarının serbest zaman algısı ve serbest zaman engellerini cinsiyet, yaş, gelir durumu ve rekreatif etkinliklere katılım sıklığı değişkenlerine göre incelemek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemektir.

YÖNTEM

Geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan tarama yönteminin kullanıldığı (Karasar, 2012) araştırmanın çalışma grubunu, 2013-2014 Eğitim-Öğretim Yılı Güz Yarıyılında, 7 farklı devlet üniversitesinin beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 353'ü kadın ve 608'i erkek 961 beden eğitimi öğretmenleri adayı oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş ortalamaları 21.82±2.24'tür.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; araştırmacılar tarafından geliştirilen 'Kişisel Bilgi Formu', 'Boş Zaman Anlamı Ölçeği (BZAÖ)' ve 'Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18 (BZEÖ-18)' kullanılmıştır. Bireylerin serbest zaman aktivitelerine katıldıklarında neler hissettiklerini belirlemek için Esteve, San Martin ve Lopez (1999) tarafından geliştirilen, Gürbüz, Özdemir ve Karaküçük (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan 'Boş Zaman Anlamı Ölçeği', 35 maddeden oluşmakta ve 6'lı Likert tipinde puanlanmaktadır. 8 faktörlü bir yapıya sahip olan ölçeğin faktörleri, 'Algılanan Özgürlük (5 madde)', 'İş İlişkisi (5 madde)', 'Sosyal Etkileşim (5 madde)', 'Boş Zamanın Kullanılabilirliği (5 madde)', 'Aktif-Pasif Katılım (5 madde)', 'Hedef Yönelimi (3 madde)', 'Algılanan Yeterlik (4 madde)', 'İçsel Motivasyon (3 madde)' şeklindedir. Bu araştırma kapsamında toplanan veriler üzerinde hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise toplam ölçek için 0.95'tir.

Öğrencilerin, rekreasyonel etkinliklere katılımının önündeki engelleri öğrenci algısına göre belirlemek için Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen, Karaküçük ve Gürbüz (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan, Gürbüz ve diğerleri (2012) tarafından doğrulayıcı faktör analizi ile faktör yapısı yeniden test edilen "Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18" kullanılmıştır. 29 madde ve 7 alt boyuttan oluşan özgün ölçeğin Türkçe formu ise 27 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu araştırma kapsamında kullanılan ölçek formu ise 18 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar, 'Birey Psikolojisi (3 madde)', 'Bilgi Eksikliği (3 madde)', 'Tesis (3 madde)', 'Arkadaş Eksikliği (3 madde)', 'Zaman (3 madde)' ve 'İlgi eksikliği (3 madde)' şeklindedir. Ölçek 4'lü Likert tipinde puanlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında toplanan veriler üzerinde hesaplanan iç tutarlık katsayısı ise toplam ölçek için 0.86'dır.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulaması, gerekli izinlerin alınmasını takiben ders saatlerinden önce gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistiki

yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), Tukey çoklu karşılaştırma ve Pearson Correlation testleri kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Skewness ve Kurtosis (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyüköztürk, 2012). Ölçeklerin güvenilirliklerini belirlemek için de Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır.

BULGULAR

Çalışma kapsamındaki katılımcıların, Boş Zamanın Anlamı Ölçeği (BZAÖ)'nden aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması 148.93 ve standart sapması 29.56; Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18 (BZEÖ-18)'nden aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması ise 51.99 ve standart sapması 8.56'dır. BZAÖ puanları faktör bazında incelendiğinde; en yüksek puan ortalamasının *Sosyal Etkileşim* boyutunda ($21.69/5=4.34$), en düşük puan ortalamasının ise *İçsel Motivasyon* boyutunda ($12.30/3=4.10$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların, BZEÖ puanları faktör bazında incelendiğinde; en yüksek puan ortalamasının Tesis boyutunda ($9.20/3=3.07$), en düşük puan ortalamasının ise *Birey Psikolojisi* boyutunda ($8.27/3=2.76$) olduğu görülmektedir.

Katılımcıların BZAÖ ($t=0.24$, $p>0.05$) ve BZEÖ-18 ($t=0.68$, $p\geq 0.05$) puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmazken; analizler, yaş değişkenine göre BZAÖ ve BZEÖ-18 puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermektedir. Katılımcıların *Toplam BZAÖ* ($F_{(2,958)}=6.05$, $p<0.01$), *Aktif/Pasif Katılım* ($F_{(2,958)}=4.31$, $p<0.05$), *Sosyal Etkileşim* ($F_{(2,958)}=6.76$, $p<0.01$), *Algılanan Yeterlik* ($F_{(2,958)}=4.43$, $p<0.05$), *Boş Zaman Kullanırlığı* ($F_{(2,958)}=3.53$, $p<0.05$), *Algılanan Özgürlük* ($F_{(2,958)}=5.22$, $p<0.05$), *Hedef Yönelimi* ($F_{(2,958)}=4.75$, $p<0.05$), ve *İş İlişkisi* ($F_{(2,958)}=6.03$, $p<0.01$) alt boyutlarından aldıkları puanların ve *Toplam BZEÖ-18* ($F_{(2,958)}=3.21$, $p<0.05$), *Birey Psikolojisi* ($F_{(2,958)}=3.38$, $p<0.05$), *Tesis* ($F_{(2,958)}=4.85$, $p<0.05$), *Arkadaş Eksikliği* ($F_{(2,958)}=3.44$, $p<0.05$) ve *Zaman* ($F_{(2,958)}=3.59$, $p<0.05$) alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre, gelir durumu değişkenine göre katılımcıların BZAÖ ve BZEÖ-18 puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların *Toplam BZAÖ* ($F_{(2,958)}=5.12$, $p<0.05$), *Aktif/Pasif Katılım* ($F_{(2,958)}=4.62$, $p<0.05$), *Sosyal Etkileşim* ($F_{(2,958)}=8.11$, $p<0.01$), *Algılanan Yeterlik* ($F_{(2,958)}=7.00$, $p<0.01$), *Algılanan Özgürlük* ($F_{(2,958)}=6.51$, $p<0.01$) ve *Hedef Yönelimi* ($F_{(2,958)}=4.30$, $p<0.05$) alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunurken; *Toplam BZEÖ-18* ($F_{(2,958)}=5.65$, $p<0.01$), *Birey Psikolojisi* ($F_{(2,958)}=3.84$, $p<0.05$), *Bilgi Eksikliği* ($F_{(2,958)}=4.46$, $p<0.05$), *Tesis* ($F_{(2,958)}=7.82$, $p<0.01$) ve *İlgi Eksikliği* ($F_{(2,958)}=6.28$, $p<0.01$) alt boyutlarından aldıkları puanların anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda, rekreatif aktivitelere katılım sıklığı değişkenine göre BZAÖ ve BZEÖ-18 puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların *Toplam BZAÖ* ($F_{(2,958)}=20.12$, $p<0.01$), *Aktif/Pasif Katılım* ($F_{(2,958)}=19.42$, $p<0.01$), *Sosyal Etkileşim* ($F_{(2,958)}=15.01$, $p<0.01$), *Algılanan Yeterlik* ($F_{(2,958)}=28.37$, $p<0.01$), *Boş Zaman Kullanırlığı* ($F_{(2,958)}=14.22$, $p<0.01$), *Algılanan Özgürlük* ($F_{(2,958)}=13.52$, $p<0.01$), *İçsel Motivasyon* ($F_{(2,958)}=5.08$, $p<0.05$), *Hedef Yönelimi* ($F_{(2,958)}=14.16$, $p<0.01$) ve *İş İlişkisi* ($F_{(2,958)}=11.49$, $p<0.01$) alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmuştur. Katılımcıların *Toplam BZEÖ-18* ($F_{(2,958)}=4.05$, $p<0.05$), *Tesis* ($F_{(2,958)}=7.40$, $p<0.01$) ve *Zaman* ($F_{(2,958)}=4.79$, $p<0.05$) alt boyutlarından aldıkları puanların rekreatif aktivitelere katılım sıklığı değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir.

Diğer yandan BZAÖ ve BZEÖ-18'nden alınan toplam puanlar arasındaki korelasyon katsayısı, serbest zaman algısı ve serbest zamana katımın önünde algılanan engeller arasında pozitif yönde ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Beden eğitimi öğretmeni adaylarının serbest zaman algılarının iyi seviyede olması Gürbüz ve Henderson (2011) tarafından yapılan çalışmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. Öte yandan çalışmanın

sonucuna benzer olarak Emir, Öncü ve Gürbüz (2013) tarafından üniversite öğrencilerine yönelik yapılan bir çalışmada da katılımcıların *Sosyal Etkileşim* alt boyut puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Demir ve Demir (2007), Shah ve Yusof (2007), Masmanidis ve arkadaşları (2009), Gürbüz ve arkadaşları (2010), Çelik (2011), Emir ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmaların sonucuna benzer olarak beden eğitimi öğretmeni adaylarının serbest zaman engel algılarının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, katılımcıların 'Boş Zamanın Anlamı Ölçeği'nden aldıkları puanlar cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuç literatürde bazı araştırma sonuçlarıyla paralellik göstermektedir (Demir, Yeşiltepe ve Demir, 2013; Erdem, 2011). Cinsiyet değişkenine göre, kadın ve erkek katılımcıların serbest zaman engel algılarının istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Bu bulgu Çelik (2011), Altın ve Barsbuğa (2014) tarafından yapılan çalışmayla paralellik göstermektedir.

Yaş değişkenine göre katılımcıların 'Boş Zamanın Anlamı Ölçeği' puanları incelendiğinde 20 yaş ve altı beden eğitimi öğretmeni adaylarının daha yüksek serbest zaman algısına sahip olduğu görülmekle birlikte yaş faktörünün rekreasyonel faaliyetlere katılımı belirgin rol oynadığı (Ekici, 1997; İskender ve arkadaşları, 2015) ve genç yaş grubunda bulunan bireylerin yaşlılara nazaran daha fazla fiziksel aktivite ve spor faaliyetlerine katılma eğiliminde oldukları belirtilmektedir (Kunz ve Graham, 1996; Demir ve Demir, 2007). Öte yandan analizler sonucunda 24 yaş ve üstünde yer alan katılımcıların en düşük serbest zaman engel algısına sahip olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde Alexandris ve Carroll (1997), Tütüncü ve arkadaşları (2011) ve Ekici ve arkadaşları (2014) tarafından yapılan çalışmada da serbest zaman engel algısının yaşa göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Diğer taraftan, Kara ve arkadaşları (2013) tarafından yapılan çalışmadan elde edilen sonuçlara paralel olarak katılımcıların gelir durumu arttıkça serbest algılarının azaldığı tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuca göre ise; gelir durumu değişkenine göre 1000 TL ve üstü gelir durumuna sahip katılımcılar en düşük serbest zaman engeli algısına sahiptir. Bu durum Searle ve Jackson (1995), Jackson (2000), Burton ve arkadaşları (2003) ve Özşaker (2012) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Rekreatif aktivitelere katılım sıklığı değişkenine göre BZAÖ puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve rekreatif etkinliklere katılım durumunu "Çok Nadir/Hiç" olarak belirten katılımcıların en düşük puan ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının serbest zaman algıları ile rekreatif etkinliklere katılım sıklığı arasında doğru orantılı bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Benzer şekilde rekreatif etkinliklere katılım durumunu "Çok Nadir/Hiç" olarak belirten katılımcıların en düşük engel algısına sahip olduğu tespit edilmiştir.

Araştırma sonucunda, serbest zaman algısı ve serbest zamana katılımın önünde algılanan engeller arasındaki korelasyon katsayıları anlamlı bulunmuştur. Öğretmen adaylarının serbest zaman algıları arttıkça serbest zaman engellerinin de arttığı, aynı zamanda serbest zaman engellerinin artması serbest zaman algısının farkındalığını ortaya çıkardığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Y. S., Bayrak, M., Aybek, S. ve Yazarer, İ. (2005). Serbest Zaman ve Eğitim. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(3)
- Alexandris, K. and Carrol, B. (1997). Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Result from a Study in Greece. *Journal of Leisure Research*, 29(3): 107-125
- Altın, M. ve Barsbuğa, Y. (2014). Serbest Zaman Faaliyetlerine Üniversite Öğrencilerinin Katılımı İle İlgili Kısıtlamaların Belirlenmesi (Selçuk Üniversitesi Örneği). 13. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Bahar, H. H. (2008). Cinsiyet ve Branşa Göre Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri (Erzincan Eğitim Fakültesi Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2): 117-140
- Balcı, V. ve İlhan, A. (2006). Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *Sporometre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1): 11-18
- Balcı, V., Demirtaş, M., Gürbüz, P., İlhan, A. ve Ersöz, V. (2002). Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Marmara Üniversitesi, Antalya

- Burton, N., Turrell, G. and Oldenburg, B. (2003). Participation in Recreational Physical Activity: Why Do Socioeconomic Groups Differ? *Health Education, Behavior*, 30(2): 225-244
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara : Pegem Akademi
- Çelik, G. (2011). Kamu Kuruluşlarında Çalışan Engelli Bireylerin Serbest Zaman Engellerinin ve Tatmin Düzeylerinin İncelenmesi (Antalya Merkez Örneği) Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Antalya
- Demir, C. ve Demir, N. (2007). Bireylerin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılmalarını Etkileyen Faktörler İle Cinsiyet Arasındaki İlişki: Lisans Öğrencilerine Yönelik Bir Uygulama. *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6(1): 36-48
- Demir, Ş., Yeşiltepe, B. ve Demir, M. (2013). Kamu Kurumu ile Otel Yöneticilerinin Serbest Zaman Algılaması ve Değerlendirmesine Yönelik Bir Karşılaştırma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 39(6): 1-17
- Ekici, N., Kalkavan, A., Üstün, Ü. ve Gündüz, B. (2014). Üniversite Öğrencilerinin Sportif ve Sportif Olmayan Rekreatif Etkinliklere Katılmalarına Engel Olabilecek Unsurların İncelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1): 1-13
- Ekici, S. (1997). Yükseköğretim Gençliğinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları ve Turizme Katkıları Üzerine Bir Araştırma Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) Ankara
- Emir, E. (2012). Rekreatif Etkinliklere Katılımın Önündeki Engellerin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Örneği Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Trabzon
- Emir, E., Öncü, E. ve Gürbüz, B. (2013). Rekreatif Etkinliklere Katılım Önündeki Engellerin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Örneği. 55th ICHPER.SD Anniversary World Congress and Exposition, İstanbul
- Erdem, B. (2011). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Belirlenmesi ve Sportif Faaliyetlerin Bu Katılımdaki Yeri Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Ankara
- Esteve, R., San Martin, J. and Lopez, A. E. (2007). Grasping the Meaning of Leisure: Developing a Self-Report Measurement Tool. *Leisure Studies*, 18(2): 79-91
- Gökçe, H. ve Orhan, K. (2011). Serbest Zaman Doyum Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik Güvenirlik Çalışması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 22(4): 139-145
- Gürbüz, B. ve Henderson, K. A. (2011). Serbest Zamanın Anlamının İncelenmesi: Türkiye Perspektifi. I. Uluslararası Fiziksel Aktivite, Beslenme ve Sağlık Kongresi, Başkent Üniversitesi, Antalya
- Gürbüz, B., Karaküçük, S. ve Sarol, H. (2010). Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Önündeki Algılanan Engel Farklılıklarının İncelenmesi: Ankara Örneği. 11. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- Gürbüz, B., Öncü, E. ve Emir, E. (2012). Boş Zaman Engelleri Ölçeği: Yapı Geçerliliğinin Test Edilmesi. 12. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Gürbüz, B., Özdemir, A. S. and Karaküçük, S. (2007). Meaning of Leisure Time Scale: Evaluation of Psycho-Metric Characteristics on Turkish University Students. International Mediterranean Sport Science Congress, Antalya
- Henderson, K. A. (1996). One Size Doesn't Fit All: The Meanings of Women's Leisure. *Journal of Leisure Research*, 28(3): 139-154
- İskender, A., Avcı, C. ve Yaylı, A. (2015). Gençlerin Serbest Zaman Değerlendirme Aracı Olarak Rekreatif Faaliyetlere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 2(1): 36-42
- Jackson, E. (2000). Will Research on Leisure Constraints Still Be Relevant in The Twentieth-First Century? *Journal of Leisure Research*, 32(1): 62-68
- Kara, F. M., Emir, E., Gürbüz, B. ve Öncü, E. (2013). Serbest Zaman Anlamı: Yetişkin Bireyler Örneği. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Kuşadası
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme* (6. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi
- Karaküçük, S. ve Gürbüz, B. (2007). Boş Zaman Engelleri Ölçeği-28: Ölçek Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1: 3-10
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Kılbaş, Ş. (2010). *Rekreasyon ve Boş Zaman Değerlendirme* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi
- Korkmaz, A. (2000). Yükseköğretim Gençliğinin Problemleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 145: 41- 45
- Kunz, J. L. and Graham, K. (1996). Life Course Changes in Alcohol Consumption in Leisure Activities of Men and Women. *Journal of Drug Issues*, 26: 805-827
- Lakot, K., Korur, E. N., Öncü, E. ve Gürbüz, B. (2013). Bireyler Rekreatif Etkinliklere Neden Katılmazlar? Akademisyenler Örneği. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Kuşadası
- Masmanidis, T., Gargalianos, D. and Kosta, G. (2009). Perceived Constraints of Greek University Students' Participation in Campus Recreational Sport Programs. *Recreational Sports Journal*, 150-156
- Özşaker, M. (2012). Gençlerin Serbest Zaman Aktivitelerine Katılamama Nedenleri Üzerine Bir İnceleme. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(1): 126-131
- Parr, M. and Lashua, B. D. (2004). What is Leisure? The Perceptions of Recreation Practitioners and Others. *Leisure Science*, 26: 1-17
- Passmore, A. and French, D. (2001). Development and Administration of a Measure to Assess Adolescents. *Participation, Adolescence*, 36(141): 67-75
- Ragheb, M. G. and Tate, R. L. (1993). A Behavioral Model of Leisure Participation Based on Leisure Attitude, Motivation and Satisfaction. *Leisure Studies*, 12(1): 61-70

- Searle, M. S. and Jackson, E. L. (1995). Socioeconomic Variation in Perceived Barriers to Recreation Participation Among Would Be Participants. *Leisure Sciences*, 7: 227-249
- Shah, P. M. and Yusof, A. (2007). Sport Participation Constraints of Malaysian University Students. *The International Journal of the Humanities*, 189-196
- Türkoğlu, Ç. (2009). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin ve Beden Eğitimi Dersi Alan Lise Öğrencilerinin Çevresel Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Çevreye Yönelik Tutumları ile İlişkisi, Ankara İli Sincan İlçesi Örneği Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Ankara
- Tütüncü, Ö., Aydın, İ., Küçükusta, D., Avcı, N. ve Taş, İ. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımını Etkileyen Unsurların Analizi. *Hacettepe Journal of Sport Science*, 22(2): 69-83
- Yerlisu Lapa, T. ve Ardahan, F. (2009). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinliklerine Katılım Nedenleri ve Değerlendirme Biçimleri. *Hacettepe Journal of Sport Sciences*, 20(4): 132-144
- Yüzgenç, A. A., Çetinkaya, T. ve Gürbüz, B. (2013). Perception of Constraints to Recreational Activities: The Case Study of University Students. 5th ICHPER.SD Anniversary World Congress and Exposition, İstanbul

I. ve II. Rekreasyon Araştırmaları Kongrelerinde Sunulan Bildirilerde Yararlanılan Teorilere İlişkin Bir İnceleme

Gamze YILDIZ

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Öğrencisi

E-Posta: gamzeeyldz_@hotmail.com

ÖZ

Rekreasyon alanında iş birliği olanaklarını geliştirmeye yönelik ve özellikle, ülkemizde rekreasyon alanında var olan teorik bilgi birikimi eksikliğinin giderilmesine katkıda bulunmak amacıyla Rekreasyon Araştırmaları Kongreleri düzenlenmektedir. İiki 12-15 Nisan 2012 tarihlerinde, ikincisi 31 Ekim- 3 Kasım 2013 tarihlerinde olmak üzere iki kongre düzenlenmiştir. İlk kongrede 87 (16'sı poster), ikinci kongrede ise 61 (15'i poster) bildiri sunulmuştur. Bu çalışmanın amacı, her iki kongrede sunulan toplam 148 bildiride ele alınan veya yararlanılan teorilerden hareketle, rekreasyon alanında kullanılabilecek teorilere ilişkin bir derleme ve durum tespiti yapmaktır. Çalışma amacına bağlı olarak, tarama yöntemi izlenmiş ve teori/teorilere yer verilen 12 bildiri olduğu gözlenmiştir. Bu bildirilerde karşılaşılan teorilerin hangi amaçla kullanıldığından yola çıkılarak, teoriler bir araya getirilmiş ve her bir teoriye ilişkin açıklamalara yer verilmeye çalışılmıştır. Böylelikle belirlenen teorilerin rekreasyon alanında yapılacak çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Teori.

GİRİş

Sanayi devrimi ile birlikte, insanoğlunun yaşam tarzı büyük bir değişim göstermiştir. Bu değişimin beraberinde getirdiği yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı ve olumsuz çevresel etkilerden etkilenen bireylerin, bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmeleri veya devam ettirmeleri önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bu ihtiyaç da modern toplumlarda rekreasyon başlığı altındaki faaliyetler ile karşılanmaktadır.

Rekreasyon, kelime olarak yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamına gelen Latince '*recre ate*' sözcüğünden gelmektedir (Hacıoğlu vd. 2003:29). Türkçe karşılığı ise yaygın bir şekilde "*Boş zamanları değerlendirme etkinliği*" olarak kullanılmaktadır (Argan 2007:25). Bu ise, bireylerin veya toplumsal grupların boş veya serbest zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamını taşımaktadır (Orel ve Yavuz 2003:62). Genel bir tanımla değerlendirildiğinde ise, rekreasyon; insanın, yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkiler nedeniyle tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek, aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinlikler olarak tanımlanabilir (Yukic 1970:5; Torkildsen 1986:164; Köktaş 2004:8; Karaküçük 2008:61).

Sınırları çok geniş bir alanı kapsaması ve çok disiplinli bir yapıda olması sebebiyle, birçok alan ve konuya yönelik bağlantısı olan rekreasyonun, eylemsel bazda turizm, eğlence, oyun, spor gibi kavramlarla ilişkili olduğu söylenebilir (Argan 2007:26; Metin vd. 2013:5289). Bu durum, birçok bilim dalının (spor, sağlık, turizm ve işletme gibi) odağında olan rekreasyona veya rekreasyon faaliyetlerine ilişkin bilimsel çalışmalar ve araştırmalar yürütölmesini de beraberinde getirmektedir. Bilimsel çalışmalar/araştırmalar kuramsal bir temele dayandırılmalı yani teorik bir yapıya sahip olmalıdır (Şencan 2007:2). Bu nedenle birçok alanla bağlantısı olan rekreasyonun neden- sonuç ilişkileri

kapsamında yapılan araştırma ve çalışmalarının, teorik bir yapı çerçevesinde gerçekleştirilmesi, gelişim sürecinde olan bu alana önemli katkılar sağlayabilir.

Teori yani kuram, Türkçe’de “kur” kökünden türetilmiş olup, Batı dillerinde “theory” sözcüğünün karşılığıdır (İslamoğlu 2003:9). Teori: “*Belli ölçüde doğrulanmış hipotezlere bağlı olarak geliştirilen açıklamalar ve kanıtlar topluğu*” (şencan 2007:2) olarak tanımlanmaktadır. Yine bir başka tanıma göre teori, “*Değişkenler arasındaki karşılıklı ilişkileri en basit ve anlaşılır bir yolla açıklayacak biçimde rgtlendirilmiş gözlemler, koşullar, tanımlar ve ilkeler sistemidir*” (İslamoğlu 2003:10) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu bağlamda teori/kuram, bilimin açıklama işlevine karşılık geldiği ve bir takım olguları veya olgusal ilişkileri açıklamada kavramsal bir sistem özelliği gösterdiği söylenebilir (Karasar 2014:9).

lkemizde rekreasyon alanına ilişkin teorik bilgi birikimine katkıda bulunmak, bu konuda çalışmalar yapılmasına aracılık etmek ve rekreasyona veya bu alana ilişkin yrtlen çalışmaların bir arada yer almasını sağlamak amacıyla (bu yıl üçüncüsü düzenlenecek olan) Rekreasyon Araştırmaları Kongresi düzenlenmektedir. Bu çalışmanın amacı, I. ve II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresinde sunulan bildirilerde üzerinde durulan teorilere ilişkin bir derleme ve durum tespiti yapmaktır. Bu sayede bir araya getirilen teorilerin rekreasyon alanında yapılacak araştırmalara/çalışmalara yol gösterici olacağı dşnlmektedir. Bu kapsamda araştırmada, öncelikle araştırma yöntemine ilişkin kısa açıklamalarda bulunulduktan sonra bulgulara yer verilmiştir. Devamında araştırma sonuç ve öneriler ile tamamlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmada yöntem süreci olarak tarama yöntemi izlenmiştir. Tarama yöntemi; araştırmacının, nesnenin ya da bireyin kendisini izleyebileceği gibi, ayrıca önceden tutulmuş farklı kayıtlara (yazılı belge, istatistikler, resimler, ses ve görüntü kayıtlar vb.), alandaki kaynaklara veya kaynak kişilere baş vurarak, elde ettiği dağınık verileri, kendi gözlemleri çerçevesinde, bir sistem içinde bütünleştirerek yorumlamasıdır (Karasar 2014:77).

Çalışma verilerini, ilki 12-15 Nisan 2012 tarihlerinde, ikincisi 31 Ekim- 3 Kasım 2013 tarihlerinde düzenlenen Rekreasyon Araştırmaları Kongreleri kapsamında sunulan bildiri çalışmaları oluştırmaktadır. İlk kongrede 87 (16’sı poster), ikinci kongrede ise 61 (15’i poster) bildiri olmak üzere, toplamda sunulan 148 bildiri, 2-16 Ekim 2015 tarihleri arasında, bu çalışmanın amacına paralel bir biçimde taranmıştır.

Bildirilerin taranması sonucunda teori/teorilere yer veren 12 adet bildiri olduğu tespit edilmiştir. Bu bildirilerde karşılaşılan teorilerin hangi amaçla kullanıldığından hareketle, teoriler derlenerek bir araya getirilmiş ve her bir teorinin “ne” olduğunu açıklamaya yönelik teorilere ilişkin tanımlamalara yer verilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

Kongrelerde sunulan bildiri çalışmalarının taranması sonucu sadece 12 bildiride teoriden yararlanıldığı belirlenmiştir. Daha anlaşılabilir olması için derlenen teoriler, bu teorilere yer verilen çalışmalar ve yer verilme amaçları her bir kongre özelinde Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yararlanılan Teoriler, Teoriye Yer Veren alışmalar ve Teoriye Yer Verilme Amacı

I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi			
	Teori(ler)	alışma	Teoriye Yer Verilme Amacı

1	1- Özgür İrade Teorisi (Self-Determination Theory, SDT) 2- Başarılacak Amaç Teorisi (Achievement Goal Theory; AGT) 3- İhtiyaç Teorisidir (The Need Theory)	Rekreasyonel Egzersize Güdüleme Ölçeği'nin (REMM) Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Antalya Örneği	Teorik çerçeve kapsamında bireylerin rekreatif spor etkinliklerine katılımlarının nedenlerini açıklamak.
2	1- Pratik Teorisi	Örgüt Çalışmalarında Oyun ve Pratik Teorisi	Teorik çerçeve oluşturmak ve bu doğrultuda, oyunu pratik teorisi kapsamında incelemek ve çalışmanın savlarını oluşturmak.
3	1- Etkinlik teorisi (Activity theory)	Gençlerde Rekreasyonel Fiziksel Aktiviteler ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki	Teorik çerçeve oluşturmak ve bu bağlamda rekreasyonel etkinliklerde sürdürülebilirlik konusunu aktarmak.
4	1- Kapasite Yaklaşımı	Çalışma Saatleri ve Kapasite Yoksunluğu Perspektifinden Rekreasyon	Teorik çerçeve oluşturmak.
5	1- Tüketici Kültürü Teorisi (Consumer Culture Theory=CCT)	Alışveriş İle Rekreasyonda Gri Bölge: Rekreatif Alışveriş Üzerine Kuramsal Bir Çerçeve	Eğlence, haz ve boş zaman temelli alışveriş; Rekreatif Alışveriş: Yeni Bir Yaklaşım literatürü bağlamında değişken olarak kullanıldığını belirtmek.
6	1- Karmaşıklık (Kompleksite) ve Kaos Teorisi 2- Yaşlanma Teorileri	Rekreasyona Yönelik Disiplinlerarası Bir Doktora Programı Önerisi	Doktora programında kullanılabilecek ders müfredatları çerçevesinde görülebilecek konular olarak öneri getirmek.
7	1- Serbest Zaman Kısıtlamalar Teorisini (Leisureconstraints Model) 2- Denge ve Uzlaşma Kuramı*	Akademik Personelin Rekreasyon Eğilimleri	Teorik çerçeve oluşturmak ve *rekreasyon faaliyetlerine katılım ölçeğini çalışmaya uyarlamak.

II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi

	Teori(ler)	Çalışma	Teoriye Yer Verilme Amacı
8	1- Kendi Kendine Liderlik Teorisi	Dağcılarda Kendi Kendine Liderlik Stratejileri ile Karar Vermede Öz Saygı ve Karar Verme Stilleri Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi	Teorik/Kuramsal çerçeve oluşturmak ve bu kapsamda ölçme aracı oluşturmak.
9	1- Planlanmış Davranış Kuramı 2- Fonksiyonel Yaklaşım Kuramı	Rekreasyon Terapisi Kampına Katılan Gönüllülerin Motivasyonlarının Değerlendirilmesi	Kuramsal çerçeve oluşturmak ve çalışmada kullanılacak olan ölçme aracını geliştirmek.
10	1- İhtiyaç Teorisi (The Need Theory) 2- Özgür İrade Teorisi (The Self- Determination Theory)	Bireyleri Bisiklet Kullanmaya Motive Eden Faktörlerin Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre	Teorik ve kavramsal çerçeve oluşturmak ve bu bağlamda bireyleri bisiklet kullanmaya motive eden faktörleri açıklamak için, bu teorilerden

	3- Başarılacak Amaç Teorisi (The Achievement Goal Theory) 4- Aktivite-Etkinlik Teorisi (The Activity Theory) 5- Sosyo-ekolojik Teori (Socioecological Theory)	Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği	yararlanılabileceğini belirtmek.
11	1- Otantik Liderlik Teorisi	Seyahat Acentelerinde Otantik liderlik ve İş Bağlılığı ilişkisi: Kuşadası'nda Bir Araştırma	Kuramsal çerçeve oluşturmak.
12	10.sırada ki teoriler ile benzer teoriler yer almaktadır.	Bireyleri Bisiklet Kullanmaya Motive Eden Faktörler Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Türk Popülasyonu İçin Güvenirlilik Geçerlilik Çalışması	Teorik ve kavramsal çerçeve oluşturmak; bireyleri bisiklet kullanmaya motive eden faktörleri açıklamak için, bu teorilerden yararlanılabileceğini belirtmek ve ölçek gelişiminin dayanağını oluşturmak.

Tablo 1’de görüldüğü üzere sınırlı sayıda da olsa farklı teorilerle karşılaşmıştır. Her bir teori kendi içinde ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle bulgularan bu teorilerin, ayrı ayrı tanımlanmasının uygun olacağı düşünülmüştür.

Teorik çerçeve kapsamında bireylerin rekreatif spor etkinliklerine katılımlarının nedenlerini açıklamak amacıyla teorilere yer verilen bir numaralı çalışmada bulgularan teoriler: Özgür İrade Teorisi (Self-Determination Theory, SDT), Başarılacak Amaç Teorisi (Achievement Goal Theory; AGT), İhtiyaç Teorisi (The Need Theory)’dir. Benzer teorilere, teorik ve kavramsal çerçeve oluşturmak ve bu bağlamda bireyleri bisiklet kullanmaya motive eden faktörleri açıklamak için bu teorilerden yararlanılabileceğini belirtmek amacıyla, on numaralı çalışmanın da yer verdiği ve bunların haricinde, Aktivite-Etkinlik Teorisi (The Activity Theory), Sosyo-ekolojik Teori (Socioecological Theory)’nin de yer aldığı bulgulanmıştır. Aynı şekilde on iki numaralı çalışmada da benzer amaçla benzer teorilere yer verildiği bulgulanmıştır. Yine bu çalışmalara paralel olarak, teorik çerçeve oluşturmak ve bu bağlamda rekreatif etkinliklerde sürdürülebilirlik konusunu aktarmak amacıyla Aktivite-Etkinlik Teorisi’ne (The Activity Theory) yine burada da yer verildiği bulgulanmıştır.

Özgür İrade Teorisi (Self-Determination Theory, SDT): Bu teoriye göre bireyin motivasyon ile ilgili, motivasyonsuz olma hali, iç motivasyon ve dış motivasyon şeklinde üç durumu olduğu belirtilmektedir (Li 1999:97). Dolayısıyla bireyi motive eden içsel faktörler ile sağlanan iç motivasyon ve dışsal faktörlerle sağlanan dış motivasyon şeklinde iki faktör olduğu belirtilmektedir (Gagne ve Deci 2005:333). Bu teorinin ilgilendiği durum; içsel ve dışsal faktörlerin ne kadar sıklıkta uyaran olarak algılandığı ve uyaranların aracılığı ile spora ve egzersize veya fiziksel aktiviteye katılma durumunun oluşması sonucu motivasyonel farklılığın oluşmasıdır (Li 1999).

Başarılacak Amaç Teorisi (Achievement Goal Theory; AGT): Genel itibariyle bireyleri yarışma sporlarına bununla ilişkili olarak da rekreatif spor etkinliklerine ve/veya egzersize motive eden unsurları sorgulamak amacıyla kullanıldığı belirtilmektedir. Bu teorinin, “birey bir fayda elde etmeksizin bir amaca yönelmez” fikrine dayalı olduğu ifade edilmektedir (Ardahan 2012:2). Bu teoride, ilki, ego temelli amaç (ego goals), diğeri görev temelli amaç (task goals) şeklinde iki amaca odaklanılmaktadır. Ego temelli amaç bireylerin kendi yeteneğini başkaları ile kıyaslaması, onlarla rekabet etmesi ve rekabete yönelmesi, takdir edilme, başkalarından onay alma gibi birçok aktivite veya davranış içinde olması ile

ilgilidir; görev temelli amaç ise bireylerin ana hedefinin kendilerini aşması, yeni yerler, yeni şeyler öğrenmek istemesi, sahip oldukları becerilerini geliştirmesi, yeni yetenekler kazanması veya onları kullanması ile ilgilidir (Rogers vd. 2008:707).

İhtiyaç Teorisi (The Need Theory): Bu teoriye göre, bireylerin bir amacı yerine getirmek, bir eylemi gerçekleştirebilmek için mutlaka bir ihtiyaçlarının olması gerekmektedir. Bu doğrultuda rekreasyon ile ilgili faaliyetlere katılımın da ihtiyaçlar hiyerarşisinde yer bulan ihtiyaçları tatmin etmeye dönük bir eylem olduğu belirtilmektedir (İbrahim ve Cordes 2002 aktaran Ardahan, 2012:3).

Aktivite-Etkinlik Teorisi (The Activity Theory): Aktif yaşlanma yaklaşımı olarak da desteklenen bu teori, yaşlı bireylerin etkinlik durumlarının, önceki yaşam biçimi, sosyo-ekonomik durumu ve sağlık düzeyi ile ilişkili olduğuna dayandığı belirtilmektedir (Yılmaz 2013:243). Aynı zamanda yaşlılık dönemine uyumun ve yaşam doyumunun, bireylerin boş zamanını değerlendirme biçimine de bağı olduğu söylenebilmektedir (Karaca 2010:53).

Sosyo-ekolojik Teori (Socioecological Theory): Bu teoriye göre bireyin, içinde yaşadığı toplumun kültürel yapısı, ait olduğu sosyal grubun kültürel özellikleri, kişinin politik duruşu, ekolojik algısı, kendisi ve çevresiyle olan etkileşimi baz alınmaktadır (Storey ve Figueroa 2012:74).

Pratik Teorisi: Söylemler, ilişkiler, bireysel düşünceler, tutumlar, nesneler ve bedenlerin birbirlerine dolaşık olarak, pratiklerde somutlaşmasına ya da görünür olmasına dayanan bu teori, hem maddesel hem düşünsel öğelere sahip olunmasıyla ilgilidir (Reckwitz 2002; Nicolini 2009 aktaran Aslan 2012:93).

Kapasite Yaklaşımı: Yoksulluk (temel insani kapasitelerden yoksunluk) ile insan hakları söylemlerinin birbirlerine yaklaşmasında oynadığı rol bağlamında ele alınmakta; yaşam standardı düşüncesine en yakın olan yaklaşımdır ve bu yaklaşımda özgürlüklere odaklanılır; kalkınmayı GSMH'nin büyümesiyle, bireysel gelirlerdeki artışla, sanayileşmeyle, teknolojik ilerlemeyle ya da toplumsal modernleşmeyle özdeşleştiren kalkınma anlayışının ötesine geçilmekte ve insan yaşamı insanların yapmaya ve olmaya (doings and beings) değer verdikleri şeyler olarak ifade edilmektedir (Metin 2014).

Tüketici Kültürü Teorisi (Consumer Culture Theory=CCT): Bu teoriye göre; tüketicilerin kişisel ve sosyal koşullarını, yaşam tarzlarını, kimliklerini ve amaçlarını ortaya koyabilmek için reklamlar, markalar ve maddi ürünlerin sunduğu sembolik anlamlardan faydalanmaları ve onları dönüştürmelerinin söz konusu olduğu belirtilmektedir (Aydın vd. 2015:28).Tüketici kültürü teorisi, tüketici davranışlarını, sosyokültürel süreçlerini ve yapılarını: (1) Müşteri kimlik projeleri (tüketiciler kimlik arayan ve kimlik oluşturan yapıdadırlar ve pazarda kimliklerini semboller kullanarak anlatırlar), (2) Pazaryeri kültürleri (tüketiciler kültür üreten varlıklardır ve pazar-yerindeki tüketim nasıl bir kültürü şekillendirmektedir?), (3) Tüketimin sosyal ve tarihsel desenleri (Tüketim toplumu nedir? Özellikleri-sosyal tabaka, etnik köken, cinsiyet vb. nelerdir ve toplum nasıl sürmektedir?), (4) Kitleli Medya İdeolojileri ve Tüketicilerin Yorumları (Ticari medya tüke-timle ilgili hangi normatif mesajları üretmektedir? Tüketiciler bu mesajları nasıl anlamlandırmakta ve hangi tepkileri vermektedirler?) şeklinde dört boyutta incelemeye çalışmaktadır (Albayrak ve Aksoy 2008:15).

Karmaşıklık ve Kaos (Chaos) Teorisi: Kaos yaklaşımı, düzensiz, öngörülemez, dağılımcı ve doğrusal olmayan (non-lineer) deterministik (evreninin işleyişinin, evrende gerçekleşen olayların çeşitli bilimsel yasalarla, belirlenmiş olduğu ve bu belirlenmiş olayların gelişmelerinin zorunlu olduğu öne süren öğretisi) bir sistemi ifade eder; karmaşıklık (complexity) ise, sistemler arasındaki karşılıklı ilişki, karşılıklı etkileşim ve karşılıklı bağılıktan oluşan bir ortamı ifade etmekte; ve bu ortamdaki ilişkiler nedeniyle ile kaos ve karmaşıklık beraber ele alınmaktadır (Koçel 2011:477).

Yaşlanma Teorileri: Stokastik (değişken, rastlantısal (rastsal)) ve gelişimsel-genetik olarak iki ana sınıfa ayrılabilen: Stokastik teoriler; vital (hayati) molekülere rastlantısal hasarların yaşlanmaya neden olduğunu öne sürer ve bu hasarlar birikerek yaşlanmayla ilişkili olarak fizyolojik azalmayla sonuçlanabilmektedir (Serbest Radikal Teorisi, Ölümcul Hata Teorisi, Somatik (vücudu oluşturan herhangi biyolojik bir [hücre](#)) Mutasyon ve DNA Tamiri Teorisi, Proteinlerin Değişikliğe Uğraması Teorisi şeklinde alt teorilere ayrılmaktadır); Gelişimsel- genetik teoriler; Hücresel Yaşlanma Teorisi, İmmunolojik (bağışıklık bilimi) Teori, Nöroendokrin (sinir sistemi ve iç salgı bezleriyle ilgili) Teori, Antagonistik Pleiotropi (erken yaşlarda yararlı etkisi olan genlerin sonraki dönemde zararlı etkisinin görülebilmesi) Teorisi şeklinde alt teorilere ayrıldığı söylenebilir (Sağlam ve Özdamar 2012:57).

Serbest Zaman Kısıtlamalar Teorisi (Leisureconstraints Model): Bu teori bağlamında, araştırma yapanlar tarafından varsayılan ya da bireyler tarafından algılanan ya da tecrübe edilen, kişilerin rekreatif etkinliklere katılımlarını engelleyen/kısıtlayan unsurların araştırılmasıyla ilgilenildiği belirtilmektedir (Tütüncü vd. 2011:71). *Denge ve Uzlaşma Kuramı'*nda ise; kişi kendini dengesiz bir durum içinde bulduğunda rahatsız olacak ve bu durumu dengeli bir duruma dönüştürmeye yönelik bir iç baskı duyacaktır; eğer kendisini dengeli bir durum içinde bulursa rahatsız olmayacak ve dolayısıyla o durumu değiştirmek yönünde bir baskı duymayacaktır (Dönmez 1984:143).

Kendi Kendine Liderlik Teorisi: Bireysel performans çıktılarını pozitif olarak etkilemeyi amaçlayan belirli davranışsal ve bilişsel stratejiler önermekte ve bu stratejilerin temelde üç kategoride incelenebildiği belirtilmektedir. Bunalar ise; 1. Davranış odaklı stratejiler (behavior-focused strategies); 2. Doğal ödül stratejileri (natural reward strategies); 3. Yapıcı düşünce modeli stratejileri (constructive thought pattern strategies)'dir (Uğurluoğlu 2010:177).

Planlanmış Davranış Kuramı: belirli bir bağlamda gerçekleşen insan davranışlarının açıklandığı ve doğrudan tahmin edildiği belirtilmektedir (Kocagöz 2010:140). Teoride, bireylerin bir davranışı gerçekleştirmelerindeki ilk açıklayıcısının niyet olduğunu belirtilirken; bireylerin niyetlerinin ise, davranışa yönelik tutumlar, algılanan sosyal baskı (kişisel normlar) ve algılanan davranışsal kontrol tarafından açıklandığı belirtilir; ve kişinin davranışının altında yatan niyetlerini etkileyen, 1- davranışa yönelik tutum, 2- topluma karşı algı (algılanan sosyal baskı) ve 3- davranış kontrolü ya da diğer adıyla öz-yetkinlik algısı, şeklinde üç faktör olduğu ifade edilmektedir (Bozkurt 2014:30)

Fonksiyonel Yaklaşım Kuramı: Planlanmış davranış kuramına paralel olan bu kuramda; gönüllüğün temlinde yer alan motivasyonel sebepler ortaya çıkarılmakta ve gönüllüğün işlevsel analizine göre insanlar benzer nitelikte davranışlar gösterebilmektedir; ancak bunu yaptıran motivasyonel sebeplerin farklı olduğu belirtilmektedir (Erdoğan 2012; Tütüncü vd. 2013:93)

Otantik Liderlik Teorisi: Örgütsel davranış içerisinde yer alan liderlik teorilerinden biri olan bu teoride, otantik lider, "çok geniş kapsamlı olarak nasıl düşüneceğini ve nasıl davranacağını bilen; kendini çok iyi tanıyarak diğerlerini algılayan ve yönetsel anlamda diğerlerinin değerlerine saygılı; ahlâki bakış açısının, bilgisinin ve gücünün farkında olarak yöneten; birey olarak yetenekli, umutlu, iyimser, dirayetli ve yüksek ahlâki karakterlere sahip kimse" şeklinde tanımlamaktadır (Avolio ve Gardner 2005 aktaran Tuna ve Yeşiltaş 2013:187).

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı doğrultusunda, bu yıl üçüncüsü düzenlenen Rekreyasyon Araştırmaları Kongrelerinde sunulan bildiriler içerisinde, kuramsal çerçeve olarak veya belirli bir nedenle teorilere yer veren çalışmalardan hareketle, rekreyasyon alanındaki teorilere ilişkin bir derleme ve durum tespiti yapılmak istenmiştir. Bu süreçte, bildiri çalışmaları tarama yöntemiyle incelenmeye alınmış ve hangi amaçla hangi teoriye yer verildiği saptanmaya çalışılmıştır. Netice itibarıyla bildiriler aracılığı ile

rekreasyon araştırmalarında veya çalışmalarında yol gösterici olabileceği veya rekreasyon alanına katkı sağlayabileceği düşünülen farklı bir çok teoriyle karşılaşılmıştır. Takip eden süreçte ise bu teorilerin ne olduğuna dair fikir sahibi olmaya yönelik açıklamalara gidilmiştir.

Bir çok alan ve bilim dalıyla bağlantısı ve gelişim sürecinde olması nedeniyle, rekreasyon alanına ilişkin birçok araştırma ve çalışma yapılmaktadır. Dolayısıyla, rekreasyon alanında yapılan/yapılacak bilimsel çalışmalar, önümüzdeki yıllarda, ülkemizde bu alanın gelişmesini sağlayabilecektir. Neticede bir bilim dalının kuramsız olamayacağı düşüncesinden hareketle, bu çalışma aracılığı ile derlenerek bir araya getirilen teorilerin rekreasyon alanında yapılacak araştırmalara/çalışmalara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Bu çalışma, Rekreasyon Araştırmaları kongrelerinde sunulan bildirilerle sınırlıdır. Ancak, bu alana ilişkin veya bu alanla ilişkisinin incelendiği konulara/kavramlara/yapılara yönelik diğer ortak çalışmalar veya araştırmalar da incelenebilir. Bu sayede rekreasyon alanına katkı sağlayıcı bulgulara ve farklı teorik yapılara ulaşılabilir. Ayrıca teorilere ilişkin verilen tanımlamalar ve açıklamalar o teorinin ne olduğuna ilişkin bilgi sahibi olmaya yönelik ayrıntıları içermektedir. Çalışma amacının kapsamı dışına çıkılmaması için teoriler ile ilgili detaylara girilmemiş sadece tanımlamalarla sınırlı tutulmuştur.

KAYNAKÇA

- Albayrak, T. ve Aksoy, Ş. (2008). Tüketici Davranışında Temel Yaklaşımlar. *Pazarlama ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi*, 3(12): 1-19.
- Ardahan, F. (2012). Bireyleri Rekreatif Spor Etkinliklerine Motive Eden Faktörlerin REMM Ölçeğini Kullanarak Çeşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Antalya Örneği. *Pamukkale Journal of Sport Sciences*, 4(2): 1-15.
- Argan, M. (2007). *Eğlence Pazarlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aslan, A. (2012). *Örgüt Çalışmalarında Oyun ve Pratik Teorisi*. I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresinde sunulan bildiri, Kemer, Antalya, 88-102.
- Aydın, A. E., Marangoz, M. ve Fırat, A. (2015). Tüketim Kültürü Çalışmaları Üzerine Bir Literatür Taraması. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 7 (1): 23-40.
- Bozkurt, Ö. Ç. (2014). Planlanmış Davranış Teorisi Çerçevesinde Öğrencilerin Girişimci Olma Niyetlerinin İncelenmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi Ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 27-47.
- Dönmez, A. (1984). Belirli Toplumsal Durumların Algılanmasında Denetim Odağının Etkisi. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16 (1-2): 1-16.
- Erdoğan, E. (2012). *TEGV Gönüllülük Araştırmaları*. İstanbul: Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
- Gagné, M. ve Deci, E. L. (2005). Self-Determination Theory and Work Motivation. *Journal of Organizational Behavior*, 26(4): 331-362.
- Hacıoğlu N., Gökdeniz A. ve Dinç Y. (2003). *Boş Zaman & Rekreasyon Yönetimi Örnek Animasyon Uygulamaları*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- İslamoğlu, A. H. (2003). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- Karaca, F. (2010). Huzurevinde Kalan Yaşlıların Hayata Bakış Açıları ve Gelecekle İlgili Beklentileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 50-72.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Evi.
- Kocagöz, E., Dursun, Y. (2010). Algılanan Davranışsal Kontrol, Ajzen'in Teorisinde Nasıl Konumlanır? Alternatif Model Analizleri. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12(19): 139-152

- Koçel, T. (2011). *İşletme Yöneticiliği*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım
- Köktaş, Ş. K. (2004). *Rekreasyon Boş Zaman Değerlendirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Li, F. (1999). The Exercise Motivation Scale: Its Multifaceted Structure and Construct Validity. *Journal of Applied Sport Psychology*, 11(1): 97-115.
- Metin T. C., Kesici M. ve Kodaş D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları, *Journal of Yasar University*, 30(8): 5021-5048.
- Metin, B. (2014). Yoksullukla Mücadeleye İnsan Hakları Açısından Bakmak: Amartya Sen'in Kapasite (Capability) Yaklaşımı Temelinde Bir Değerlendirme/Approaching To Struggle Against Poverty From The Point Of View Of Human Rights. *Journal of Yaşar University*, 9(36): 6261- 6380.
- Rogers, H., Morris, T. ve Moore, M. (2008). A qualitative Study of The Achievement Goals of Recreational Exercise Participants. *The Qualitative Report*, 13(4): 706-734.
- Orel, F. D. ve Yavuz, M. C. (2003). Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma. *Çukurova Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(11): 61-76.
- Şencan, H. (2007). *Sosyal ve Davranışsal Bilimlerde Bilimsel Araştırma*. Ankara: Şeşkin Yayıncılık.
- Torkildsen, G. (1986). *Leisure and Recreation Management*. London;E. & F.N. Spon. (27 Temmuz 2015) <https://books.google.com.tr/books?id=5SxYJaL72KIC&pg=PT76&dq=definition+of+recreation&hl=tr&sa=X&ei=a0XnU62EMMbRywOtwILIBA#v=onepage&q&f=false> adresinden alınmıştır.
- Tütüncü, Ö., Aydın, İ., Küçükusta, D., Avcı, N. ve Taş, İ. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımını Etkileyen Unsurların Analizi. *Spor Bilimleri Dergisi: Hacettepe Üniversitesi*, 22(2): 69-83.
- Tütüncü, Ö., Aydın, İ., Koca, M., Kosova S. ve Avcı, N. (2013). Rekreasyon Terapisi Kampına Katılan Gönüllülerin Motivasyonlarının Değerlendirilmesi. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresinde sunulan bildiri, Kuşadası, Aydın, 91-99.
- Uğurluoğlu, Ö. (2010). Kendi Kendine Liderlik Stratejileri Üzerine Bir Araştırma. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1): 175-191.
- Sağlam, E. ve Özdamar, E. N. (2012). Yaşlanma Teorileri ve Tedavi Yaklaşımları. *Maltepe Tıp Dergisi*, 4(1): 56-61.
- Storey D. ve Figueroa, M. E. (2012). Toward a Global Theory of Health Behavior and Social Change. İçinde R. Obregon ve S. Waisbord (Editörler), *The Handbook of Global Health Communication* (ss. 70-94). UK: Wiley & Sons Ltd.
- Tuna, M. ve Yeşiltaş, M. (2013). Liderliğin Etik Boyutu: Etik Liderliğin Otel İşletmelerindeki İşgörenler Tarafından Algılanması. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 5(3): 184-209.
- Yılmaz, M. (2013). Yaşlılıkta Manevi Destek ve Din Eğitiminin Önemi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (39): 241-264.
- Yukic,T.S. (1970). *Fundamentals of Recreation*. New York: Harper & Row.

Buz Hokeyi Dünya Şampiyonası Seyircilerinin Etkinliğe Yönelik Kalite Algısı (U18-DIV III-Group B-Türkiye-2014)

Levent ATALI, Gülşah SEKBAN

Kocaeli Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: leventatali@gmail.com

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de gerçekleştirilen Buz Hokeyi 18 Yaşaltı Dünya Şampiyonası etkinliğine katılan seyircilerin oyun, hizmet artışı, etkileşim, sonuç ve çevre boyutlarına göre etkinliğe yönelik kalite algılarını belirlemektir. Bu amaca yönelik Buz Hokeyi Dünya Şampiyonasını izlemeye gelen seyircilerin etkinliğe yönelik kalite algılarını belirlemek için Şimşek (2013) tarafından geçerliliği ve güvenilirliği yapılmış olan, “Etkinliğin Kalite Algısı” ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini müsabakaları izlemeye gelenlerin içinden tesadüfî örneklem yöntemiyle seçilen 252 seyirci oluşturmaktadır. Verilerin analizinde katılımcıların kişisel özelliklerine göre dağılımları frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları şeklinde gösterilmiştir. Etkinliğin Kalite Algısı Ölçeği alt boyutları ortalama ve standart sapma betimsel istatistikleri ile; alt boyutların cinsiyet daha önce uluslararası etkinliklere katılma değişkenlerine göre karşılaştırması Mann Whitney testi ile; yaş ve eğitim durumu değişkenlerine göre karşılaştırması Kruskal Wallis H testi ile yapılmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumlarda ikili karşılaştırmalar için Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Sonuç olarak oyun alt boyutunda maç saatlerinin uygunluğunun memnuniyetinin yüksek oranda olduğu, takım ve etkinlikler ile ilgili günlük bilgilere ulaşabilme boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görülmüştür. Hizmet artışı alt boyutunda gıda kalitesi ile ilgili olarak memnuniyetinin yüksek oranda olduğu, gıda çeşitliliği boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görülmüştür. Etkileşim alt boyutunda görevli personelin dost canlısı olmasına yönelik memnuniyetin yüksek oranda olduğu, problemlerin hızlı ve tatmin edici olmaması boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görülmüştür. Sonuç alt boyutunda sosyal etkileşime yönelik memnuniyetin yüksek oranda olduğu, en az ise etkinlik sonucu ne olursa olsun düzeyinde olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Seyirci, Kalite Algısı, Buz Hokeyi

GİRİŞ

Günlük yaşamımızda oldukça sık olarak karşımıza çıkan kalite kavramı, dünya ekonomisinin küreselleşmesi, teknolojik gelişmeler ve toplumsal değer yargılarının farklılığı gibi nedenlerden dolayı değişik şekilde tanımlanmaktadır. Birçok kişiye göre kalite; “pahalı”, “lüks”, “ender bulunan”, “üstün nitelikli” ve benzeri kavramlar ile eşanlamda ifade edilmektedir. Kalite bir ürün, sistem veya sürecin kendine özgü özellikler dizisinin müşteri veya ilgili tarafların ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneğidir. En geniş anlamda kalite, iyileştirilebilen her şeydir. Bu bağlamda kalite sadece ürün ve hizmette değil aynı zamanda kişilerin nasıl çalıştıkları, sistem ve süreçlerin nasıl yürütüldüğü ilede ilgilidir, aynı zamanda insan davranışlarını her yönüyle içermektedir (Devocioğlu ve Yücel, 2012)

Parasuraman ve arkadaşları (1985)’na göre hizmet kalitesi, müşterilerin hizmet algıları ve beklentileri arasındaki farklılığın yönü ve derecesidir. Bu sebeple işletmeler, müşterilerin algıları ile beklentileri arasındaki farklılığın azalması için, hizmet kalitesini geliştirmek ve devamlılığını sağlamakla yükümlüdürler. Bu sebepten dolayı müşteri memnuniyeti için işletmelerin, müşterinin ne aradığını, neyi satın almak istediğini arayıp bulması gerekmektedir. İşletmeler müşterilerin tekrar gelmelerini sağlamak için ise müşterilerinin isteklerini ve beklentilerini karşılayabilmelidir. Bütün hizmet işletmelerinde olduğu gibi spor işletmelerinde de, müşteri memnuniyetini sağlamak ve müşterilerin beklentilerini karşılayabilmek için en önemli koşullardan biri sunulan hizmet kalitesini artırmaktır (Yüzgenç ve Özgül, 2014).

Spor hizmetleri açısından kalitede en önemli unsurun müşterilerin spora ilişkin beklentilerini karşılayabilme yada geçme yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanımla spor hizmetlerinde kaliteli hizmeti müşteri tarafından algılanan performans yada tatmin düzeyi belirlemektedir (Çimen, 2003).

Spor hizmetleri sunan spor tesisleri, müşteri merkezli hizmet sunan birimler olarak müşteri memnuniyetini sağlamak durumundadırlar. Müşteriler gittikleri spor tesisinden memnun oldukları takdirde spor tesisine tekrar geleceklerinden, hizmetin, ürünlerin ve faaliyetlerin sunulduğu diğer hizmet işletmelerinde olduğu gibi spor tesisleri için de önemlidir. Hizmet kalitesi ile ilgili çalışmalarda, yöneticilerin sunulan hizmete yönelik müşteri algılarını etkileyecek faktörleri belirlemelerinin yararlı olabileceği belirtilmektedir (Ergin ve arkadaşları 2011).

Bu aşamada özel ve kamu spor işletmeleri, hizmet kalitesini artırarak müşteri memnuniyetini sağlama açısından aynı sorumluluğa sahiptirler. Kamu adına çalışan serbest zaman yöneticileri, serbest zaman ile ilgili eylemlerin seyirlerini, gelişen stratejileri, hedef ve amaçları belirleyerek, pazarda diğer kesimlerle rekabet etmelidirler (Yüzgenç, Özgül, 2014). Ticari amaçlı rekreasyon hizmet organizasyonlarının gelişmesi çeşitlenmesi ve yaygınlaşması ortaya koyulan rekreatif etkinliklerin kalitesini de beraberinde getirmektedir. Özellikle piyasada kalıcı olabilme, müşteri edinebilme, tüketici tatminini sağlayabilme ve tüketici memnuniyetinin oluşturulmasında yapılan etkinliklerin kalitesini belirleyebilmek ticari amaçlı rekreatif hizmet organizasyonu yapan işletmeler tarafından dikkate alınması gereken en önemli unsurdur. Bu bağlamda ticari rekreasyon faaliyetleri etkinlik kalitesinin arttırılması sektörün gelişmesine, tüketici beklentilerinin karşılanmasına, kaliteli uzman personelin yetişmesine, kaliteli uzman personelin istihdamına ve sektör içerisinde yeni iş alanlarının oluşmasına önemli katkılar sağlayacaktır (Şimşek, 2013).

Hizmet sektöründe ürünlerin yaratılması, sunumu ve müşteride yarattığı tatmin düzeyinin belirlenmesinde bazı teknik ve kavramlar imalat sektöründen alınmasına rağmen, hizmet kalitesinin artırılabilmesi için bazı özel çabaların gösterilmesi gerekmektedir. Bununda en önemli nedeni hizmetlerin dolayısıyla spor hizmetlerinin mallardan farklılaşan bir takım özelliklere sahip olmasıdır. Spor hizmetlerinin farklılık gösteren özellikleri nedeni ile spor işletmelerinde algılanan hizmet kalitesine etki eden faktörlerin ortaya konulması araştırmaya değer bir konu olarak görülmektedir (Çimen, 2003).

Spor hizmetleri kalitesinde müşteri algıları spor organizasyonlarının başarısı için çok önemlidir. Spor hizmetlerinin sunumu tesis içinde önemli olabilmekte ve bu hizmetleri ekipmanın kendisi, tesis tarafından yaratılan atmosfer, izleyicilerin oyuna katılması spor faaliyetlerinde satılan imtiyazlar etkileyen faktörler olarak görülmektedir (Scott ve Turley, 2001).

Özellikle birçok ulusun katılacağı uluslar arası spor organizasyonlarında spor tesislerinin sunduğu hizmetlerin maksimum düzeyde kaliteli gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir. Sporcuların rahat bir müsabaka yapmalarının yanı sıra seyircilerinde konforlu müsabaka izlemeleri göz önünde bulundurulmalı ve seyircilere sunulacak olan yarışma programı, rahat müsabaka izleme koşulları, müsabaka sonuçlarına ulaşma gibi hizmetler organizasyonun kalitesini ortaya koymaktadır.

Bu çalışma Türkiye’de gerçekleştirilen Buz Hokeyi 18 Yaşaltı Dünya Şampiyonası etkinliğine katılan seyircilerin oyun, hizmet artışı, etkileşim, sonuç ve çevre boyutlarına göre etkinliğe yönelik kalite algılarını belirlemek amacı için yapılmıştır. Türkiye’de gelişmekte olan bir spor branşında seyircilere yönelik gerçekleştirilen bu çalışma seyircilerin katılımı ve tesislerin daha iyi hizmet sunması boyutunda önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada Ko ve arkadaşları (2011) tarafından geliştirilen ve Şimşek (2013) tarafından Türkçe'ye uyarlanarak güvenilirlik geçerlik çalışmaları yapılan toplam 39 maddeden oluşan "Etkinliğin Kalite Algısı" ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmada yapılan faktör analizinde KMO 0,86; Bartlett's küresellik testi anlamlılık düzeyi ise $p < 0,01$ olarak ölçülmüştür. 252 kişilik örneklem ile yapılan uygulamadan elde edilen veriler ile "Etkinliğin Kalite Algısı" ölçeğine faktör analizi yapılmasının uygun olduğu gözlenmiştir. Güvenirlik analizinde Cronbach alfa katsayıları sırasıyla (Oyun, Hizmet Artışı, Etkileşim, Sonuç, Çevre) 0,78 - 0,72 - 0,77 - 0,81 - 0,83 ve ölçeğin geneli için 0,91 olarak bulunmuştur. Alpar (2010)'ın belirttiği referans değerlerine göre elde edilen katsayılar ölçeğin güvenilirliği için oldukça yüksektir.

Çalışmanın katılımcılarını müsabakaları izleyen toplam 252 buz hokeyi seyircisi oluşturmaktadır. Seyircilerin 167'si (%66,3) erkek, 85'i (%33,7) kadındır ve 110'u (%43,7) 17-21 yaş aralığında, 42'si (%16,7) 22-26 yaş, 19'u (%7,5) 27-31 yaş, 23'ü (%9,1) 32-36 yaş, 21'i (%8,3) 37-41 yaş aralığında, 37'si (%14,7) 42 yaş ve üzerindedir. Ayrıca seyircilerin 213'ü (%84,5) daha önce uluslar arası etkinliklere katılmış, 39'u (%15,5) katılmamıştır. Seyircilerin 16'sı (%6,3) ilköğretim, 101'i (%40,1) ortaöğretim, 42'si (%16,7) ön lisans, 82'si (%32,5) lisans, 11'i (%4,4) lisansüstü mezunudur.

BULGULAR

Çalışma kapsamında elde veriler SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 15.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde katılımcıların kişisel özelliklerine göre dağılımları frekans (f) ve yüzde (%) dağılımları şeklinde gösterilmiştir. Etkinliğin Kalite Algısı Ölçeği alt boyutları ortalama ve standart sapma betimsel istatistikleri ile alt boyutların cinsiyet ve daha önce uluslararası etkinliklere katılma değişkenlerine göre karşılaştırması Mann Whitney testi ile; yaş ve eğitim durumu değişkenlerine göre karşılaştırması Kruskal Wallis H testi ile yapılmıştır. Gruplar arasında anlamlı farklılık görüldüğü durumlarda ikili karşılaştırmalar için Bonferroni düzeltilmeli Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 ($p < 0,05$) olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Oyun Alt Boyutu Maddelerine Ait Betimsel İstatistikler

İfade	$\bar{\chi}$	SS	Katılım Düzeyi
4.Etkinliklerin gerçekleştirildiği saatler uygundur.	3,87	1,08	Katılıyorum
5.Maç saatleri uygundur.	3,90	1,07	Katılıyorum
7.Takım ve etkinlikler ile ilgili günlük bilgiler ulaşılabilir.	3,38	1,30	Biraz katılıyorum
8.Etkinlikler hakkında bilgi edinmek kolaydır.	3,42	1,31	Katılıyorum
9.Etkinliklerle ilgili bilgilere internet üzerinden kolayca ulaşabilirim.	3,64	1,28	Katılıyorum
24. Maç izleme saatleri uygundur.	3,97	1,01	Katılıyorum
OYUN	3,70	0,82	Katılıyorum

Oyun alt boyutu incelendiğinde katılımcıların en fazla maç izleme saatlerinin uygunluğundan memnun oldukları, en az ise takım ve etkinlikler ile ilgili günlük bilgilere ulaşabilmekten memnun oldukları ve bu etkinlikten memnuniyetlerinin "biraz katılıyorum" düzeyinde; diğer etkinliklerden memnuniyetlerinin ise "katılıyorum" düzeyinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Oyun alt boyutu puan ortalaması "3,70±0,82" "Katılıyorum" düzeyinde bulunmuştur.

Tablo 2. Hizmet Artışı Alt Boyutu Maddelerine Ait Betimsel İstatistikler

İfade	$\bar{\chi}$	SS	Katılım Düzeyi
3. Tesisde yüksek kalitede gıda sağlanır.	2,92	1,35	Biraz katılıyorum
14.Tesisde gıda çeşitliliği ayrıcalığı vardır.	2,74	1,31	Biraz katılıyorum
15.Gıda kalitesindeki ayrıcalıklar beni çok etkiler.	3,29	1,35	Biraz katılıyorum
HİZMET ARTIŞI	2,98	1,07	Biraz katılıyorum

Hizmet Artışı alt boyutu incelendiğinde katılımcıların en fazla gıda kalitesindeki ayrıcalıklardan memnun oldukları, en az ise tesiste gıda çeşitliliği ayrıcalığının olmasından memnun oldukları ve tüm

etkinliklerde memnuniyetlerinin “biraz katılıyorum” düzeyinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Hizmet Artışı alt boyutu puan ortalaması “2,98±1,07” “Biraz katılıyorum” düzeyinde bulunmuştur.

Tablo 3. Etkileşim Alt Boyutu Maddelerine Ait Betimsel İstatistikler

İfade	$\bar{\chi}$	SS	Katılım Düzeyi
16.Çalışanlar işleri hakkında çok bilgili görünür.	3,53	1,15	Katılıyorum
17.Etkinlikte görevli personelin dost canlısı olduğunu söyleyebilirim.	3,73	1,12	Katılıyorum
18.Çalışanlar problemleri hızlı ve tatmin edici şekilde çözerler.	3,51	1,08	Katılıyorum
38. Çalışanlar her taraftarın özel ihtiyaçlarıyla hoş bir tavırla ilgilenir.	3,53	1,18	Katılıyorum
ETKİLEŞİM	3,58	0,87	Katılıyorum

Etkileşim alt boyutu incelendiğinde katılımcıların en fazla etkinlikte görevli personelin dost canlısı olmasından memnun oldukları, en az ise çalışanların problemleri hızlı ve tatmin edici şekilde çözmesinden memnun oldukları ve tüm etkinliklerde memnuniyetlerinin “Katılıyorum” düzeyinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Etkileşim alt boyutu puan ortalaması “3,58±0,87” “Katılıyorum” düzeyinde bulunmuştur.

Tablo 4. Sonuç Alt Boyutu Maddelerine Ait Betimsel İstatistikler

İfade	$\bar{\chi}$	SS	Katılım Düzeyi
25.Ailem ve arkadaşlarımla etkinlikteyken kaliteli zaman geçiririm.	4,10	1,00	Katılıyorum
26.Etkinlik sonucu ne olursa olsun bana iyi hissettirir.	3,85	1,10	Katılıyorum
28.Etkinliklere katılmak vefalı bir taraftar olmama yardım eder.	4,02	0,99	Katılıyorum
32.Etkinliğin sonucu değerlendirmekten hoşnut olurum.	3,86	1,00	Katılıyorum
35. Etkinlikteki sosyal etkileşimden keyif alırım.	4,15	0,96	Katılıyorum
SONUÇ	3,95	0,74	Katılıyorum

Sonuç alt boyutu incelendiğinde katılımcıların en fazla etkinlikteki sosyal etkileşimden memnun oldukları, en az ise etkinlik sonucu ne olursa olsun kendisine iyi hissettirdiğinden memnun oldukları ve tüm etkinliklerde memnuniyetlerinin “Katılıyorum” düzeyinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sonuç alt boyutu puan ortalaması “3,95±0,74” “Katılıyorum” düzeyinde bulunmuştur.

Tablo 5. Çevre Alt Boyutu Maddelerine Ait Betimsel İstatistikler

İfade	$\bar{\chi}$	SS	Katılım Düzeyi
19. Skorbord estetik ve çekicidir.	3,29	1,35	Biraz Katıl.
27. Tesisin dizaynından çok etkilenirim	3,58	1,15	Katılıyorum
29.Salonun ambiyansı mükemmeldir.	3,64	1,19	Katılıyorum
30.Bir taraftar olarak salonun ambiyansı tamda aradığım gibidir.	3,55	1,20	Katılıyorum
31.Tesisler temiz ve bakımlıdır.	3,58	1,22	Katılıyorum
36.Tabelalar tesiste yolumu bulmama yardımcı olur.	3,73	1,18	Katılıyorum
37.İhtiyaçlarım için beni yönlendiren yeterince tabela vardır.	3,58	1,19	Katılıyorum
39.Skorbord kolayca okunabilir.	4,07	1,13	Katılıyorum
ÇEVRE	3,63	0,81	Katılıyorum

Çevre alt boyutu incelendiğinde katılımcıların en fazla skorbordun kolayca okunmasından memnun oldukları, en az ise skorbordun estetik ve çekici olmasından memnun oldukları ve bu etkinlikten memnuniyetlerinin “Biraz katılıyorum” düzeyinde; diğer etkinliklerden memnuniyetlerinin “Katılıyorum” düzeyinde olduğu bulgusu elde edilmiştir. Çevre alt boyutu puan ortalaması “3,63±0,81” “Katılıyorum” düzeyinde bulunmuştur.

Tablo 6. Etkinliğin Kalite Algısı Alt Boyutlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Alt Boyut	Cinsiyet	n	$\bar{\chi}$	SS	U	p
Oyun	Erkek	167	3,64	0,80	6076,50	0,061
	Kadın	85	3,82	0,85		

Hizmet Artışı	Erkek	167	3,02	1,07	6701,00	0,466
	Kadın	85	2,92	1,08		
Etkileşim	Erkek	167	3,56	0,88	6908,50	0,729
	Kadın	85	3,61	0,86		
Sonuç	Erkek	167	3,91	0,75	6468,00	0,249
	Kadın	85	4,03	0,70		
Çevre	Erkek	167	3,66	0,81	6540,00	0,308
	Kadın	85	3,55	0,80		
ÖLÇEK GENEL	Erkek	167	3,62	0,65	6966,50	0,811
	Kadın	85	3,66	0,65		

Etkinliğin Kalite Algısı Ölçeği ve tüm alt boyutlarda cinsiyete, yaş gruplarına ve katılımcıların daha önce uluslararası etkinliklere katılmış olmasına göre anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Tablo 7. Etkinliğin Kalite Algısı Alt Boyutlarının Eğitime Göre Karşılaştırılması

Alt Boyut	Eğitim Durumu	n	$\bar{\chi}$	SS	χ^2	p	Anlamlı Fark
Oyun	A-İlköğretim	16	3,78	0,90	13,244	0,010	B>D, C>D
	B-Ortaöğretim	101	3,79	0,79			
	C-Önlisans	42	3,95	0,65			
	D-Lisans	82	3,45	0,84			
	E-Lisansüstü	11	3,61	1,05			
Hizmet Artışı	A-İlköğretim	16	3,25	1,04	10,730	0,030	B>D
	B-Ortaöğretim	101	3,15	1,06			
	C-Önlisans	42	3,11	1,13			
	D-Lisans	82	2,72	1,04			
	E-Lisansüstü	11	2,58	0,92			
Etkileşim	A-İlköğretim	16	3,94	0,91	12,551	0,014	A>D, B>D
	B-Ortaöğretim	101	3,71	0,86			
	C-Önlisans	42	3,59	0,82			
	D-Lisans	82	3,34	0,85			
	E-Lisansüstü	11	3,55	1,02			
Sonuç	A-İlköğretim	16	4,17	0,84	7,072	0,132	
	B-Ortaöğretim	101	4,02	0,73			
	C-Önlisans	42	4,01	0,68			
	D-Lisans	82	3,79	0,76			
	E-Lisansüstü	11	3,89	0,63			
Çevre	A-İlköğretim	16	4,00	0,83	20,059	0,000	A>D,
	B-Ortaöğretim	101	3,80	0,78			A>E,
	C-Önlisans	42	3,70	0,68			B>D,
	D-Lisans	82	3,37	0,78			B>E,
	E-Lisansüstü	11	3,18	1,06			C>D
ÖLÇEK GENEL	A-İlköğretim	16	3,90	0,67	19,062	0,001	A>D,
	B-Ortaöğretim	101	3,76	0,63			B>D,

C-Önlisans	42	3,74	0,53	C>D
D-Lisans	82	3,40	0,64	
E-Lisansüstü	11	3,42	0,80	

Etkinliğin Kalite Algısı Ölçeği Oyun alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2=13,244$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ortaöğretim ve ön lisans mezunu katılımcıların Oyun alt boyutu puan ortalamaları lisans mezunu katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

Hizmet Artışı alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2=10,730$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ortaöğretim mezunu katılımcıların Hizmet Artışı alt boyutu puan ortalamaları lisans mezunu katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

Etkileşim alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2=12,551$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ilköğretim ve ortaöğretim mezunu katılımcıların Etkileşim alt boyutu puan ortalamaları lisans mezunu katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

Sonuç alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>0,05$).

Çevre alt boyutunda eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2=20,059$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ilköğretim ve ortaöğretim mezunu katılımcıların Çevre alt boyutu puan ortalamaları lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların puan ortalamasından; ön lisans mezunu katılımcıların puan ortalaması lisans mezunu katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

Etkinliğin Kalite Algısı Ölçeği genelinde eğitim durumuna göre anlamlı farklılık bulunmuştur ($X^2=19,062$; $p<0,05$). Farkın kaynağına ilişkin yapılan Mann Whitney U testi sonuçlarına göre ilköğretim, ortaöğretim ve ön lisans mezunu katılımcıların Etkinliğin Kalite Algısı Ölçeği genel puan ortalamaları lisans mezunu katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0,05$).

TARTIşMA VE SONUÇ

Türkiye’de gerçekleştirilen Buz Hokeyi 18 Yaşaltı Dünya Şampiyonası etkinliğine katılan seyirciler ile gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı; oyun, hizmet artışı, etkileşim, sonuç ve çevre boyutlarına göre etkinliğe yönelik seyircilerin kalite algılarını belirlemektir.

Oyun alt boyutunda maç saatlerinin uygunluğunun memnuniyetinin yüksek oranda olduğu, takım ve etkinlikler ile ilgili günlük bilgilere ulaşabilme boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görölmüştür. Scott ve Turley (2001) çalışmalarını spor faaliyetlerinde seyircinin memnun kalması ve servis hizmetlerinin tüketici algı kalitesinin değerlendirilmesi üzerine gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda beklenen servis hizmetleri kaliteli ise müşteri o spor tesisinde daha fazla zaman geçirmek istemektedir. Papadimitrou ve Karteliotis (2000) kalite algısının ülkeden ülkeye kültürden kültüre göre değişebildiğini belirtmektedirler. Carmen (1990), Babulus ve Roller (1992) tarafından önerilen bağımsız değişkenlere göre hizmet kalitesi boyutları hizmetlerin farklı türler arasındaki eğilimlerden farklılaştığıdır (Aktaran: Tsitskari ve arkadaşları 2006) Oyun alt boyutunda maç saatlerinin uygunluğu maçların tatil zaman dilimlerine denk gelmesinden dolayı olduğu düşünülebilir. Takım ve etkinlikler ile ilgili günlük bilgilere ulaşabilme alt boyutunda ise eksikliğin seyirci yönünden mi yoksa organizasyon açısından mı olduğuna yönelik kesin bir şey söylemek mümkün görünmemektedir. Seyircilerin çoğunluğunun daha önce uluslararası organizasyonlara katıldığı bulgusu seyircilerin bu tür bilgilere nasıl ve nerden ulaşabilecekleri tecrübesine sahip olduğunu göstermektedir.

Organizasyonların seyircilere bu tür bilgileri ulaştırmak için birçok iletişimi sağlayacak mecraayı kullanmaları önem arz etmektedir.

Hizmet artışı alt boyutunda gıda kalitesi ile ilgili olarak memnuniyetin yüksek oranda olduğu, gıda çeşitliliği boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görölmüştür. Afthinos ve arkadaşları (2001)'nın spor tesislerinde müşteri algılarını ölçmeye yönelik yapmış oldukları çalışmalarında seyircilerin yeme içme beklentilerinin düşük düzeyde olduğu sonucuna varmışlardır. Buna karşılık Ko ve arkadaşları (2011)'nın yaptığı diğer bir çalışmada hizmetle ilgili deneyimlere katkı sağlayan en önemli unsurlardan birinin yiyecek stantları olduğudur. Hacıfendioğlu ve Koç (2009) çalışmalarında müşteri bağlılığını etkileyen hizmet kalitesi boyutlarını ortaya koymuş ve bu boyutların müşteri bağlılığı üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre; hizmet kalitesi boyutları ile müşteri bağlılığı arasında anlamlı ve olumlu bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Öte yandan, müşteri bağlılığı üzerinde olumlu bir etkisi olduğu ileri sürülen hizmet kalitesi boyutlarından geçmiş deneyimler, değer, güvenilirlik ve yiyecek kalitesi boyutlarının müşteri bağlılığı üzerinde olumlu bir etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Hizmet artışı boyutu ile ilgili spor işletmelerinde müşterilere yani bir başka yönü ile seyircilere hizmet etmek ve seyircilere kaliteli deneyimler sunmak seyirci tatminini arttıracaktır. Bu tür hizmetlerin spor tesislerinin performansını ve örgütsel karlılığını da yükselteceği düşünölmektedir.

Etkileşim alt boyutunda görevli personelin dost canlısı olmasına yönelik memnuniyetin yüksek oranda olduğu, problemlerin hızlı ve tatmin edici olmaması boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görölmüştür. Spor servis hizmeti uygulamalarında bazı önemli uygulamalar vardır. Scott ve Turley (2001) bu uygulamaları çalışanlar, fiyat, yer kullanımı, yetki kullanım belgesi, izleyicilerin rahat ettirilmesi, oyuncuların kalitesi, gösterilerin zamanı ve diğer uygunluklar olarak belirtmiştir. Tsitskari ve arkadaşları (2006) yaptıkları çalışmada, spor seyircileri bağlamında bakıldığında spor tesisleri, bu tesislere ulaşım, ücretsiz otopark, tesisin temizliği, tesisin estetiği, skorbord kalitesi, oturma konforu ve oturma düzeneği, erişilebilirliği ve güvenlik, gibi unsurların kalite algısında önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu unsurların yeterliliği seyircilerin aldığı hizmetten memnuniyetini arttırmaktadır. Yeterli ve kaliteli hizmet sunumu problem oluşmasında engelleyecektir denebilir.

Sonuç alt boyutunda sosyal etkileşime yönelik memnuniyetin yüksek oranda olduğu, en az ise etkinlik sonucu ne olursa olsun düzeyinde olduğu görölmüştür. Seyircilerin müsabakalar sırasında diğer seyircilerle, sporcularla ve diğer kişilerle etkileşime girmesi muhtemel bir sonuç olarak görölmektedir. Kouthouris ve Alexandris (2007) çalışmalarında hizmet kalitesi konusundaki müşteri memnuniyetini kalitelinin artışına ve etkilerine bağlamışlardır. Müşteri memnuniyetinde hizmet kalitesinin artışıyla doğrudan bir ilişki olduğunu ve hizmet kalitesi değerlendirmelerinin olumsuz olması ile müşterilerin davranışları da olumsuz olabilmektedir diye belirtmişlerdir. Bu yüzden sonuç alt boyutunda memnuniyetin yüksek oranda olduğu sonucu üzerine memnuniyet önemsenmelidir.

Pek çok çalışmada, çoğunlukla spor olaylarında sunulan hizmetlerin algılanması üzerinde durulmuştur. Amaç spor müsabakalarında seyirci algısını anlamak üzerinedir. Schnitzer ve arkadaşları (2014) yapmış oldukları çalışmada; yeni yarışma formatlarının seyirciler tarafından nasıl algılandıkları üzerinedir. Çalışmalarında farklı unsurlar kullanarak yarışmanın algısını tanımlayan farklı durumları, spor alanlarındaki yani müsabakaların işleyişini gözlemleyerek değerli sonuçlar elde etmişlerdir (Çimen, 2003).

Bu çalışmada oyun alt boyutunda maç saatlerinin uygunluğunun memnuniyetinin yüksek oranda olduğu, takım ve etkinlikler ile ilgili günlük bilgilere ulaşabilme boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görölmüştür. Hizmet artışı alt boyutunda gıda kalitesi ile ilgili olarak memnuniyetinin yüksek oranda olduğu, gıda çeşitliliği boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görölmüştür. Etkileşim alt

boyutunda görevli personelin dost canlısı olmasına yönelik memnuniyetin yüksek oranda olduğu, problemlerin hızlı ve tatmin edici olmaması boyutunda ise memnuniyetsizlik olduğu görölmüştür. Sonuç alt boyutunda sosyal etkileşime yönelik memnuniyet yüksek oranda olduğu, en az ise etkinlik sonucu ne olursa olsun düzeyinde olduğu görölmüştür.

Bu çalışma Türkiye’de gerçekleştirilen Buz Hokeyi 18 Yaşaltı Dünya şampiyonası etkinliğine katılan seyircilerin oyun, hizmet artışı, etkileşim, sonuç ve evre boyutlarına göre etkinliğe yönelik kalite algılarını belirlemek amacı ile yapılmıştır. Türkiye’de gelişmekte olan bir spor branşında seyircilerin katılımı ve tesislerde daha iyi hizmet sunulması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak spor tesisi ve organizasyon yöneticileri seyircilerin beklentilerini, kalite algılarını göz önünde bulundurarak sunulan hizmetin kaliteli olmasına, çeşitli olmasına, fiziksel alanın kullanışlı olmasına, gıda çeşitliliğine dikkat etmeleri gerekmektedir. Sunulacak olan hizmet seyircilerin memnuniyetini sağlamalı ve müsabaka heyecanını desteklemelidir.

KAYNAKÇA

- Afthinos, Y., Costa, G., Theodorakis, N., and Gargalianos, D. (2001). Assessing service quality in public and private fitness centers in Greece. *European Association for Sport Management*. Vitoria-Gasteiz, Basque Country, Spain .
- Available at: http://works.bepress.com/yanni_afthinos/10
- Alper, R. (2010). *Uygulamalı İstatistik ve Gecerlik-Güvenirlilik*. Detay Yay.:Ankara: sf: 350.
- imen, Z. (2003) Spor Hizmetlerinde Toplam Kalite Standartları, *İstanbul Üniversitesi Spor Bilim Dergisi*, 11:3(ÖS)13-17.
- Devocioğlu, S., Yücel, A.S., (2012). Spor Sektörü ve Altı Sigma Yönetim Modeli, *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, x (1) 17-24, Ankara
- Ergin, B., İmamoğlu, A.F. ve ark. (2011) Üniversite Spor Merkezlerindeki Algılanan Hizmet Kalitesinin İncelenmesi, *Spor Performans Araştırmaları Dergisi*, Cilt:2, sayı: 1, 41-49.
- Hacıfendioğlu, ř., Koç, Ü. (2009). Hizmet Kalitesi Algılamalarının Müşteri Bağlılığına Etkisi ve Fastfood Sektöründe Bir Araştırma, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst. Dergisi*, (18),2:146-167.
- Ko, Y., Zhang, J. ve Cattoni, K. Pastore, D. (2011). Assesment of Event Quality in Major Spectator Sports. *Managing Service Quality*, 21(3),304-322.
- Kouthouris, C., ve Alexandris, K. (2007). Can service quality predict customer satisfaction and behavioral intentions in the sport tourism industry? An application of the SER. VQ.U AL model in an outdoors setting. *Journal of Sport Tourism* 10(2),101-111
- Schitzer, M., Scheiber S., ark., (2014). Perception of the New Competition Formats in the Innsbruck 2012 Youth Olympic Games Sports Programme- A Spectators’ Perspective, *sport Management Review*, 17, 432-443.
- Scott, W.K., Turley K.T., (2001). Consumer Perceptions of Service Quality Attributes at Sporting Events, *Journal of Business Research* 54 161-166
- şimşek, Y. K. (2013). *Etkinliğin Kalite Algısı Öleğinin Türkçe’ye Uyarlanması: Dünya Salon Atletizm şampiyonası*, İstanbul,2012.II. Rekreasyon Araştırma Kongresi 31 Ekim-03 Kasım 2013, sf:329-350.
- Tsitskari, E.,Tsiotros, D., Tsiotras, G., (2006). Measuring Service Quality in Sport Service, *Total Quality Management* Vol,17, No:5 623-631
- Yüzgenç, A.A., Özgöl, S. A. (2014). Yerel Yönetimlerin Sunduğu Spor Hizmetlerinde Hizmet Kalitesi (Gençlik Merkezleri ve Aile Yaşam Gençlik Merkezleri Örneği) *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe J. of Sport Sciences* 25 (2) 79-93

Ciddi Boş Zaman Faaliyeti Olarak Gönüllölük: AKUT Örneği

Faik ARDAHAN

Akdeniz Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Rekreasyon Bölümü

ardahan@akdeniz.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllölüğü AKUT örneğinde ele alıp AKUT'un gönüllü profilini belirlemektir. Araştırmanın veri uzayı ve örneklemi AKUT Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olan toplam 420 kişiden olmaktadır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak demografik bilgilerin yanında; Ardahan (2015a) yılında geliştirilen AKUT'tu Gönüllü Olma Ölçeğinin (AGOÖ) olduğu elektronik anket formu kullanılmıştır.

Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerin yanında, normal dağılım koşulları yerine gelen karşılaştırmalar için Independent Samples Test (t), One Way ANOVA testi (F), normal dağılım koşullarının yerine gelmediği karşılaştırmalar için Mann-Whitney U (Z) testi gruplar arasındaki farkın belirlenmesinde Tukey-b testi kullanılmış ve sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak, AKUT'un Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olan bireylerin önemli bir kısmı, doğa sporlarıyla aktif olarak ilgilenmektedirler, spor dışı aktiviteleri olarak; arkadaşlarıyla ve ailesiyle birlikte olmakta, konserlere gitmektedirler. Bunun yanında bireyleri rekreatif etkinliklere katılmaya motive eden birçok faktörün bireylerin AKUT'un Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olması için önem arz etmediği, bu kurumda olma gerekçeleri sıradan, gündelik bir serbest zaman faaliyeti olan gönüllölük yerine ciddi boş zaman faaliyeti olan gönüllölüktür.

Anahtar Sözcükler: Ciddi Boş Zaman, Gönüllölük, Rekreasyon, AKUT

ARAMA KURTARMA DERNEğİ –AKUT

1990'lı yıllardan sonra Türkiye'de doğaya gidişlerde, doğa sporlarına olan talepte önemli bir artma olmuştur. Bu da beraberinde doğada yaşanan olumsuzlukların artmasına sebep olmuştur. Doğada yaşanan herhangi bir kaybolma, kaza anında doğadaki kişi/kişiler ve canlıya acil müdahalede bulunulma özel ekipman, fiziksel ve mental yeterlilikteki kişilerin varlığını ve bu sürecin etkin yönetilmesini gerektiren "Arama" ve "Kurtarma" işlemlerinin yapılmasını ve hatta bunu yapacak ekiplerin örgütlenmesini zorunlu kılmıştır.

Dünya genelinde bireysel gönüllölük eylemlerinin dışındaki gönüllölük genel olarak organize olmuş, çoğu zaman formel olarak örgütlenilmiş Sivil Toplum Kuruluşları (STK) üzerinden veya STK'lar aracılığıyla, bazı durumlarda da enformel olarak sosyal medya ve benzeri mecralarda örgütlenmiş gruplarla yapılmaktadır. STK'lar lüateratürde Demokratik Kitle Örgütleri, Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (Non Governmental Organizations-NGO) veya Toplum Odaklı Organizasyonlar (Community Based Organizations-CBO) olarak tanımlanmaktadırlar. Bu haliyle özel sektör ve kamu sektörünün yanında var oluşları itibarıyla kar amacı gütmeseler de yarattıkları fayda açısından bakıldığında tüm dünya da "üçüncü sektör" olarak kabul edilmektedirler. Tüm STK'lar bir veya daha fazla misyonu gerçekleştirmek için kurulurlar ve üretim faktörlerini optimum kullanarak diğer tüm işletmeler gibi mal veya hizmet üretimi ortaya koyarlar (Ardahan, 2010b). Faaliyet gösterdikleri yerler "devletin gerekli özeni göstermediği, yeterli hizmeti vermediği, veremediği veya devletin olmaması gereken alanlarda, bireylerin birlikte hareket ederek başta kendi üyeleri olmak üzere ürettiği mal veya hizmete ihtiyacı olanlara kar amacı gütmekten hizmet vermek için formel olarak oluşmuş (tüzel kişiliği olan) gönüllü organizasyonlardır" Yaman (2005).

Bu haliyle bir STK olan AKUT; "Dağ ve doğa koşullarında meydana gelen kaybolma ve kaza olaylarında, deprem, sel gibi doğal afetlerde ve büyük kazalarda, tamamen gönüllü olarak, amatör bir çalışma ve profesyonel bir yaklaşım ile başı dertte olan kişilere en kısa sürede ulaşmak, yardım için gereken uygun koşulları yaratmak, doğru arama ve kurtarma çalışması yaparak, kazazedelere temel ilkyardım desteğini sağladıktan sonra emniyetli ortam koşullarına nakillerini sağlamak, bu tür olaylarda can kaybını en aza indirmek ve arama kurtarma konularında toplumu bilgilendirmek" misyonunu gerçekleştirmek için 1996 yılında kurulmuştur (<http://www.akut.org.tr/>). Bu haliyle AKUT

Özdemir ve arkadaşlarının (2009) yaptığı STK sınıflamasına göre; a) Aktivite Merkezli STK'lar, b) Refah Merkezli STK'lar ve c) Toplum Merkezli STK'ların tüm özelliklerine sahip ve üç farklı görevi bir bünyede yerine getiren bir STK olarak varoluş ve varlığını sürdürme çabası içinde olan bir organizasyondur.

CİDDİ BOŞ ZAMAN FAALİYETİ OLARAK GÖNÜLLÜLÜK

Son zamanlarda hem gönüllülük hem de serbest zaman çalışan bilim adamlarının hepsi gönüllülüğü bir serbest zaman aktivitesi olarak ele almaktadırlar. En temel haliyle bakıldığında gönüllü olma, bir tatmin, ödüllendirme, tecrübe gibi kavramlarla ifade edilirken, tatmin ve ödüllendirme kavramları son zamanlarda daha çok eğlenceli ve zevk veren bir boyutta algılanmaya başlanmıştır. Bu haliyle gönüllülük kişisel boyutta bakıldığında bireylerin keyif aldıkları, eğlendikleri, bir tatmin, bir ödüllendirme ve tecrübe edinme aracına dönüşmüştür (Stebins, 1996a). Bu pencereden bakıldığında gönüllülük; “herhangi bir maddi kazanç beklentisi olmadan, herhangi biri tarafından zorlanmadan ve yetkilendirilmeden, bireyin kendisi için değerli olan herhangi bir olaya, duruma ve sürece destek olması ve yardım etmesi” olarak tanımlanabilir (Van Til, 1988). Buna ilave olarak gönüllülük Vikipedi’de “bireylerin herhangi bir karşılık beklentisi içinde olmadan birey(ler)in kendiliğinden o işi yapmayı üstlenmesi, sürdürmesi” olarak tanımlanmışken, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (STGM, 2006), “birey(ler)in maddi karşılık veya çıkar beklentisi olmadan yakın çevresi ve ailesindeki bireylerin dışındakilerin yaşam kalitesini arttırmak ve/veya kamu yararına olan bir işi/hedefi/uygulamayı gerçekleştirmek için bireysel olarak veya bu amaçla örgütlenmiş bir STK bünyesinde eylemde/aktivitelerde bulunması” olarak tanımlamıştır. Bu tanımların ortak noktaları gönüllülüğü; a) karşılık beklentisi olmadan yapılması, b) çoğunlukla içsel motivasyon veya bazı durumlarda dışsal motivasyonla içsel motivasyonun harekete geçirilmesiyle bireyin kendiliğinden bunu istemesi, c) bakmakla yükümlü olmadığı veya normalde sorumluluk alanına girmeyen konular/kişiler/durumlara yönelik olması, d) bireysel ve/veya başkalarıyla beraber formel veya enformel örgütlü olarak, e) bireyin bu işten manevi bir doyum elde etmesi ve müdahil olduğu durumlarda başkalarının da yaşam kalitesini arttırmasıdır. Tüm bu tanımların ortak noktasını bir araya getirip gönüllülük tekrardan tanımlanırsa (Ardahan, 2015a) “birey(ler)in serbest zamanlarında, tamamen kendiliğinden ve doğru olduğuna inanarak, kişisel çıkar veya menfaat beklentisi olmadan, başkaları tarafından zorlanmadan ve yetkilendirilmeden sonuçları itibariyle müdahale ettiği olayda pozitif katma değer yaratmak için çaba harcamalarıdır”.

Bu tanımda verildiği haliyle bakıldığında gönüllülük iki boyutlu bir eylem olarak ortaya çıkar. Bunlardan ilki; “diyargamlık veya özgecilik olarak gönüllülük” (alturizm-başkasının yararını kendi yararı kadar değerli görmek ve gözetmek veya [diğer insanlara maddi veya manevi kişisel çıkar gözetmeksizin yararlı olmaya çalışma](#)), ikincisi; “kişisel merak olarak gönüllülüktür”. Fakat daha sonraki uygulamalarda tecrübe edinmek için çalışma, sosyal ve kişisel ödüllendirmelerin varlığı, coşkuyla yapılan/yerine getirilen ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülük uygulamaları formları da bu gönüllülük uygulamalarına eklenmiştir (Stebins, 1996a).

Başlangıçta tüm serbest zaman aktivitelerinin gönüllü yapılan eylemler olduğu üzerinde durulurken daha sonra yapılan çalışmalarda gönüllülüğün bir serbest zaman aktivitesi olduğu üzerinde durulmaktadır. Henderson (1981, 1984) gönüllülüğü; toplum yararına tamamlanması gereken ve daha çok harici, dışsal uyarıcılarla yönlendirilen hatta maddi olarak ödeme bile yapılabilen bir serbest zaman faaliyeti olarak görmüştür. Buna ilave olarak, Fischer ve Schaffer (1993) ve Thompson ve Bono (1993) yaptıkları çalışmalarda gönüllülüğü; a) o işin ustası olarak bilinme, b) aynı misyona sahip kurum/organizasyonların bir parçası olma, c) sevilen, profesyonel olarak gelişme ihtimalinin olduğu, kişisel yeteneklerin kullanıldığı bir işi yapmaktan tatmin duyma, d) kendini gerçekleştirme, kendini geliştirme/zenginleştirme, f) sosyal ilişkiler kurgulama g) bir ekibin parçası olma ve ekip olarak bir şeyi başarma, h) kişisel imaj elde etmek gibi ödüllerin olduğunu ve önemli bir serbest zaman aktivitesi olduğunu belirtmişlerdir.

Literatüre bakıldığında spor, sağlık, yaşlı bakımı, erozyonla m¼cadele, itfaiye gibi bir¼ok boyutta g¼n¼ll¼l¼k ve bireyi g¼n¼ll¼ olmaya motive eden fakt¼rleri ele alan bir¼ok ¼alıřma yapılmıştır. Bu ¼alıřmalardan bazıları şunlardır;

- Knoke ve Prensky (1984) ¼alıřmasında diğer organizasyonlar i¼in tanımlanan organizasyon teorilerini g¼n¼ll¼ organizasyonlar i¼in de sorgulamıştır.
- Thompson ve Bono (1993) ¼alıřmasında g¼n¼ll¼ itfaiyecileri ele almıştır.
- Wymer ve arkadaşları (1996) ¼alıřmalarında g¼n¼ll¼l¼ė¼n sosyal ve kişisel boyutlardaki belirleyicilerini ele alan bir ¼alıřma yapmışlardır.
- Stebbins (1996b) ¼alıřmasında ciddi boş zaman faaliyeti olarak g¼n¼ll¼l¼ė¼ sorgulamış ve kavramsal sınırlarını ¼izmiřtir.
- Clary ve arkadaşları (1998) ¼alıřmalarında “G¼n¼ll¼ Fonksiyonu ¼l¼ėėi” ge¼erlilik g¼venirlilik ¼alıřması yapmışlardır.
- Farrell ve arkadaşları (1998) ¼alıřmalarında elit spor organizasyonlarında g¼n¼ll¼l¼ė¼ sorgulamışlardır.
- Clary ve Snyder (1999) ¼alıřmalarında g¼n¼ll¼l¼ė¼n motivasyon s¼re¼lerini ¼alıřmıřlardır.
- Farmer ve Fedor (2001) ¼alıřmalarında sağlık sekt¼r¼ndeki g¼n¼ll¼leri diğer sekt¼r g¼n¼ll¼leriyle karşılaştırmışlardır.
- Allison ve arkadaşları (2002) ¼alıřmalarında G¼n¼ll¼ Fonksiyonu ¼l¼ėėini geliştirilen hali ve a¼ık u¼lu sorular sorularak elde ettikleri cevaplarla sonu¼ları karşılaştırmışlardır.
- Twynam ve arkadaşları (2002) ¼alıřmalarında ¼zel spor oyunlarında g¼n¼ll¼ olan bireyleri g¼n¼ll¼ė¼ motive eden fakt¼rler a¼ısından sorgulamışlardır.
- Terrell ve arkadaşları (2004) ¼alıřmalarında organ baėıř¼ılarının g¼n¼ll¼l¼k gerek¼elerini ele almışlardır.
- Gravelle ve Larocque (2005) ¼alıřmalarında Fransa Oyunlarında g¼n¼ll¼ olan bireylerin g¼n¼ll¼l¼k gerek¼elerini sorgulamışlardır.
- Mowen ve Sujan (2005) ¼alıřmalarında motivasyonel ara¼lar ve kişilik ¼zellikleri a¼ısından g¼n¼ll¼l¼ė¼ sorgulamışlardır.
- Brown (2008) ¼alıřmasında turizm sekt¼r¼ndeki g¼n¼ll¼l¼ė¼n¼ ele almıştır.
- Giannoulakis ve arkadaşları (2008) ¼alıřmalarında Olimpik Oyunlarda G¼n¼ll¼ Motivasyonu ¼l¼ėėi ge¼erlilik g¼venirlilik ¼alıřması yapmışlardır.
- Bang ve Ross (2009) g¼n¼ll¼ tatmini ve motivasyonunu ¼alıřmıřtır.
- Finkelstien (2009) ¼alıřmasında dışsal ve i¼sel boyutlarıyla motivasyon ara¼larını sorgulamıştır.
- Gallant (2010) ciddi boş zaman faaliyeti olarak g¼n¼ll¼l¼k¼n¼n bir tez hazırlamıştır.
- Kim ve arkadaşları (2010) Gen¼lik ve sporda G¼n¼ll¼ Fonksiyonu ¼l¼ėėi¼n¼n ¼¼zerinde ¼alıřmıřlardır.
- Yarnal ve Dowler (2010) ¼alıřmalarında g¼n¼ll¼ itfaiyecileri incelemişlerdir.
- Mirsafian ve Mohamadinejad (2012) ¼alıřmalarında¼niversite ¼ėrencilerinin spor aktivitelerindeki g¼n¼ll¼l¼k gerek¼elerini sorgulamışlardır.

T¼m bu ¼alıřmalardan ortaya ¼ıkan sonu¼ g¼n¼ll¼l¼ė¼n bireylerin serbest zamanlarında yaptığı bir eylem olduğudur.

Stebins (1997) ciddi boş zaman faaliyeti olarak g¼n¼ll¼l¼k kavramının ¼oėunlukla ger¼ekleřtirmek i¼in ¼zel bir yetenek, bilgi ve beceri gerektirmeyen, doğası gereği yapılması cazip, karlı, faydalı g¼z¼ken g¼ndelik ve ciddi olmayan g¼n¼ll¼l¼kle (veya bir defalık yardımseverlikle) karıştırıldığını, g¼n¼ll¼l¼ė¼n ciddi boş zaman aktivitesi olabilmesi i¼in s¼rekliiliėinin ve bir kariyer beklentisiyle yapılıyor olması gerektiğini belirtmiştir. Bir defalık ya da d¼zenli tekrarı olmayan olaylarda veya d¼zenli destek verilmeyen durumlarda yapılan bireysel veya grup olarak ger¼ekleřtirilen formel veya enformel organizasyonlarda yapılan g¼n¼ll¼l¼k faaliyeti serbest zaman faaliyeti olsa bile ciddi boş zaman faaliyeti olarak kabul edilmemelidir (Fischer ve Schaffer,1993; Stebins ve Parker, 1994; Stebins, 1996b). T¼m bu anlatımlardan sonra Stebins'in (1992, 1996a, 1996b, 1997, 2004, 2013) Ciddi boş zaman faaliyeti olarak g¼n¼ll¼l¼ė¼; ¼zel bilgi, deneyim ve beceri gerektiren, bireyin tek başına ve/veya

başkalarıyla formel veya enformel olarak örgütlenerek ilginç, önemli ve tatmin edici bulduğu bir misyonu gerçekleştirmek için, hiçbir karşılık beklemeden, herhangi bir zorlama ve yetkilendirme yapılmadan, tamamen kamu/başkalarının çıkarlarını gözeterek bireyin tamamen kendi istek ve arzularıyla, süreklilik arz edecek şekilde amatör, hobi ve gönüllü faaliyetlere kariyer beklentisi elde etmek ve bir yaşam biçimi oluşturacak şekilde belirlenmiş gönüllülük eylemine katılım göstermesi olarak tanımlanmıştır.

Stebins (1992) ciddi boş zaman faaliyeti olan gönüllülüğün temelinde sürekliliğin olduğunu ve sürekliliğin de; a) kişisel merak ve özgecilik davranışı içeren gönüllülük, b) özgeci ve/veya kişisel merak davranışıyla motive olunan kariyer beklentisiyle gönüllülük ve c) bireyin kişisel yetenek ve becerilerini kullandığı ve özel ödül beklentisiyle yapılan gönüllülük boyutlarında görüldüğü belirtmiştir.

Stebins (1996b), Fischer ve Schaffer'in (1993) altı boyutta tanımladığı gönüllü olunarak elde edilen ödülleri/faydaları iki ayrı kategoride ve dokuz başlıkta özetlemiştir. Bunlar; "Kişisel Ödüller" kategorisi; a) müşteriler ve hizmet verilen kişilere olağan dışı muamelelerde bulunma, başkalarına yardım etme duygusu ve özgeci davranışlarda bulunma gibi "Kişisel Gelişme", b) yetenek, beceri ve bilginin geliştirildiği "kendini gerçekleştirme", c) hali hazırda var olan yetenek, beceri ve bilginin gösterildiği "kendini gösterme", d) başkaları tarafından gönüllü olarak gösterilme ve bilinme gibi "kişisel imaj", e) hedonistic zevk, hareket etme ve oyun oynama duygusu yaşama gibi "kişisel ıftihar/övünç", f) rekreatif beklentiler ve g) gönüllülüğten finansal geri dönüşler, "Sosyal Ödüller" kategorisinde a) sosyal bir dünyaya dahil olunarak etkileşilen kişiler ve diğer gönüllülerle yaratılan "sosyal çekicilik", b) bir gruba dahil olunarak ve/veya bir grubun parçası olunarak yaratılan "ekip başarısıdır".

Stebins (1996a, 1996b) gönüllülüğü bir serbest zaman olarak algılayan yaklaşımların dışında gönüllülüğü; gündelik, ciddi olmayan ve sürekli tekrar eden biçimiyle ciddi boş zaman faaliyeti olarak üç farklı boyutta ele almıştır. Stebins; gündelik ve ciddi olmayan gönüllülüğü "hevesli, laf olsun diye yapılan veya bir kerelik yapılan, [bir işe heves duyup girişme eğiliminde bulunulan](#) (dabbler)" olarak tanımlamışken, ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülüğü; **"amatörler"** (kazanç beklentisi olmadan daha çok profesyonellerle beraber/yakın olarak sporda, sanatta, bilimde veya eğlence tatmin arayarak keyif aldıkları aktiviteleri yapan kişiler), **"meraklılar"** (daha çok profesyonelliğin ego yanını, bazı zamanlarda da ticari beklentiyle sporda, sanatta, bilimde veya eğlence koleksiyoner, tamirci veya üretici, rekabetçi olmayan aktiviteleri takip eden aktivite katılımcısı, profesyonel olmayan beklentilerle rekabetçi spor ve oyun etkinliklerini takip eden aktivite katılımcıları ve sosyal bilim katılımcıları olan kişiler) ve gönüllü olma boyutlarında gönüllü olmayı amatör ve meraklı olma boyutundaki yardımseverlik/gönüllülük eylemlerinden ayırt edip daha belirgin hale getirerek gönüllülüğü hiçbir karşılık beklemeden, kimsenin zorlaması olmadan, kişisel bir kariyer beklentisi ve her koşulda sürdüren kişilerin yaptığı **"gönüllülük"** olarak yapılan aktiviteler toplamı olarak ele almıştır.

Stebins (2004) ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülüğü altı kalite düzeyinde ele almış ve ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülüğü de bu parametrelerle tanımlamıştır. Birinci kalite düzeyinde; zorlukla yüzleşilen, sahne korkusunun yönetildiği, para ve zaman sıkıntısıyla uğraşıldığı, çoğunlukla **"azim ve sebat gerektiren gönüllülük"** faaliyetleri, ikinci düzeyde; çoğunlukla bir dönüm noktası ve şansın güldüğü yere kadar sürdürülen, bireylerin başarıma ve bağlılıkla **"kariyer için çabaladığı gönüllülük"** faaliyetleri, üçüncü düzeyde; şovmenlik, sportif kahramanlık, bilimsel bilgi ve uzun tecrübeye dayalı **"özel bilgi, yetenek, beceri gerektiren ve o beceriye sahip kişiler tarafından yapılan/yapılması gereken gönüllülük"** faaliyetleri, dördüncü düzey; kendini gerçekleştirme, kendini zenginleştirme, kendini açıklama, kişisel yenileme/yenileştirme, başarıma duygusunu yaşama, kişisel imaj yaratma ve geliştirme, sosyal ilişki kurma ve bir gruba ait olma, aktivitenin kalıcı fiziksel çıktılarına sahip olma/elde etme gibi **"kalıcı fayda ve/veya çıktıyı ortaya koyan gönüllülük"** faaliyetleri, beşinci düzey; bireyin kendisi ve başkalarıyla beraber tanımladığı, yarattığı ve sürdürdüğü **"emsalsiz bir dünya görüşüyle destekleyen yapıya başkalarının serbest zamanlarında dahil olduğu gönüllülük"** faaliyetleri, altıncı düzey ise gündelik serbest zaman etkinliklerini dünyevi, geçici, aşağılayıcı, değersiz ve yaygın olarak kişilerin kendine ait bir değer bulduğu yapının karşıtı olarak

kendini tanımladığı ve kimliğini bulduğu gönüllülük faaliyetleridir. AKUT örneğı açısından bakıldığında bu altı kalite düzeyinin hepsinde gönüllü katılımını görmek mümkündür. Hatta özellikle Adana ve Marmara depreminden sonraki oluşan AKUT imajı o dönemlerde ilkokuldaki çocuklara “büyüyünce ne olacaksın?” diye sorulduğunda “AKUT’çu” olacağım cevabı alınmaya başlanmıştı (Ardahan, 2010a).

AKUT’ta gönüllü olabilmek için öncelikli olarak kişilik olarak AKUT’un misyonuna uygun bir birey olmak ve AKUT’ta bu konuda açılan eğitimlere katılmış olmak gereklidir. AKUT’un Dağ Arama Kurtarma Ekibindekilerin mutlaka dağcı olması ve bu konudaki eğitimleri alması zorunlu iken AKUT’un Kentsel Arama Kurtarma Ekibindekiler uzmanlık alanına bağılı olarak Deprem, Sel veya Yangın konularında ayrı ayrı veya birkaçı bir arada eğitimler alarak o konudaki operasyonlara katılabilecek formasyona sahip olurlar. Diğer bir deyişle; bir gönüllü sadece Dağ Arama Kurtarma ekibinde olabileceğı gibi diğer konulardaki eğitimleri de alarak Kentsel Arama Kurtarma Ekibinde de olabilir.

Gönüllü olmak birçok kişisel ve sosyal parametrenin etkilediğı/etkilendiğı bir davranış ve yaşam biçimidir. Wymer ve arkadaşları (1996) gönüllü olmayı ve/veya gönüllülüğü sürdürmeyi etkileyen dört boyut olduğunu ortaya koymuşlardır. Bunlar;

- Kişilik, değerler, tutum ve davranışların etkilediğı “kişisel faktörler”,
- Aile ve arkadaş çevresinin yapısı, etkileşilen/ait olunan toplumun öncelikleri, bireyin geçmiş deneyimleri, bireyin mevcut ilişkileri ve gelecekte olmayı istediğı sosyal ağların belirlediğı ve etkilediğı “sosyal faktörler,
- Bireyin işe yarayacak herhangi bir beceri ve yeteneğinin olup olmadığı veya yeni beceri ve yeteneklerin oluşması gibi “yararlı olabilme gücü”,
- Bireyin gönüllü olmak ve gönüllülüğü sürdürmek için gerekli olan para, zaman, ulaşılabilirlik gibi faktörlerin veya somut ve psikolojik engellerin aşılmasını sağlayacak desteklerle “engellerin kaldırılacağına/yok edileceğine olan inancının” olmasıdır.

Bunlara ilave olarak Clary ve arkadaşları (1998) bireyin gönüllü olması ve sürdürmesinde etkili olan parametreleri altı boyutta ele almıştır. Bunlar; a) “değerler”, b) bireyin sahip olduğu yetenek ve becerileri kullanabileceğı, geliştirebileceğı ve/veya yeni beceriler öğrenebileceğı “gelişim ve öğrenme imkanları”, c) bireyin diğer gönüllülerle ve başkalarıyla yaratacağı “sosyalleşme fırsatı”, d) bireyin sosyal ve profesyonel hayatlarını etkileyebilecek “sosyal ve profesyonel kariyer beklentisi”, e) bireyin egosal bir yaklaşımla herhangi bir konuda kendi üstüne düşen görevi yerine getirdiğine dair inancın oluşması için “bireyin koruma ve sahip çıkma güdüsünü kullanması”, f) bireyin her hangi bir durum/olay karşısında destekleyici veya karşıtlık içeren durumda “durulan tarafı güçlendirme” imkanı veriyor olmasıdır.

Bunlardan başka gönüllü olmayı etkileyen diğer bazı parametreler ise demografik özelliklerdir. Burke ve Hall (1986), Lammers (1991), Sundeen (1992), yüksek gelir, eğitim düzeyi, iyi (saygın) işlerde ve işletmelerde çalışıyor olmanın gönüllülüğü olumlu etkilediğini, Rohs (1986), Berger (1991), Wymer ve ark. (1996) yaşı, medeni durumun, çocuk sahibi olmanın, benzer bir deneyime sahip olmanın gönüllü olmayı ve sürdürmeyi etkilediğini ortaya koymuşlardır. Black ve DiNitto (1994) cinsiyetin gönüllü olmakta belirleyici olmadığını ortaya koysa da Ardahan (2011), Ibrahim ve Cordes (2002) rekreasyonel etkinliklere katılmada kadınların erkeklere oranla omuzlarına yüklenen roller gereğı zamanlarının çok olmadığını bu sebeple gönüllülük için de zaman çok fazla ayıramayacaklarını belirtmişlerdir. çok yoktur.

Diğer birçok STK da gönüllü olan bireyler gibi AKUT Kent Operasyon Ekibinde olanların gönüllü olanlar da ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülüğü yaşamak için vardırırlar ve Ardahan’ın (2015a) yaptığı çalışmada bireylerin AKUT’ta gönüllü olma ve gönüllülüğü sürdürme gerekçelerinin faktör analizi yapılmış ve elde edilen faktörler aşağıda verilmiştir;

Bireylerin onayladığı bir misyonu desteklemesi ve onun gerçekleşmesi için çaba sarf etmesini tarifleyen unsurlardan oluşan **“Bir Misyonu Onaylama”** faktörü.

- Bireylerin AKUT’a dahil olarak kendilerini değerli hissetmesi, kendine güven duyması ve başarmayı tarifleyen unsurlardan oluşan **“Değerli Hissetme/Başarma”** faktörü.
- Bireylerin AKUT’a dahil olarak yenilenmeyi ve yeni olanı deneyimlemeyi tarifleyen unsurlardan oluşan **“Yenileme/Yenilenme”** faktörü.
- Bireylerin AKUT’a dahil olarak aile bireyleri ve çevresindeki diğer bireylere örnek olmayı tarifleyen unsurlardan oluşan **“Örnek Olma”** faktörü. .
- Bireylerin AKUT’a dahil olarak sahip oldukları yetenek ve becerileri kullanabilmeleri ve toplumda bir işe yarama duygusunu tarifleyen unsurlardan oluşan **“Becerileri Kullanma/İşe Yarama”** faktörü.
- Bireylerin AKUT’a dahil olarak bir gönüllülük eyleminde bulunmalarını, bunu deneyimlemeyi ve bunu deneyimleyen diğerleriyle birlikte olmayı tarifleyen unsurlardan oluşan **“Gönüllülüğü Yaşama”** faktörüdür.

Bu çalışmanın amacı ciddi boş zaman faaliyeti olarak gönüllülüğü AKUT örneğinde ele alıp AKUT’un gönüllü profilini belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli ve sınırlılık: Araştırma tanımlayıcı bir araştırmadır ve bu çalışmaya AKUT Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olan bireylerle sınırlıdır.

Örneklem Süreci, Veri Toplama Aracı ve Değişkenler: Araştırmanın veri uzayı ve örneklemini kurulduğu 1996 yılından buyana dağ ve doğa koşullarında oluşan kaybolma ve kaza olaylarına müdahale etmenin yanında sel, deprem gibi doğal afetlerde ve büyük kazalarda, tamamen gönüllü olarak arama ve kurtarma misyonuyla kurulan ve bu misyonu sürdüren AKUT’un Kentsel Operasyon Ekibinde yer alan toplam 420 kişiden oluşmaktadır.

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak elektronik anket formu kullanılmıştır. Elektronik anket formu AKUT merkez ofis aracılığıyla operasyon ekibine doldurulması ricasıyla 1 Ocak 2015- 1 Mart 2015 tarihleri arasında 20 şer gün arayla gönderilmiş ve cevaplanan ve veriler arasında tutarlılığı olan 208 anket değerlendirmeye alınmıştır. Elektronik anket formu demografik bilgilerin yanında; Ardahan (2015a) yılında geliştirilen **AKUT’tu** Gönüllü Olma Ölçeğine (AGOÖ) yer verilmiştir. Çalışmada beşli Likert ölçeği (1- Kesinlikle Katılmıyorum,..., 5- Kesinlikle Katılıyorum) kullanılmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistiksel yöntemlerin yanında, normal dağılım koşulları yerine gelen karşılaştırmalar için Independent Samples Test (t), One Way ANOVA testi (F), normal dağılım koşullarının yerine gelmediği karşılaştırmalar için Mann- Whitney U (Z) testi gruplar arasındaki farkın belirlenmesinde Tukey-b testi kullanılmış ve sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

AGOÖ’nin Güvenirlilik değerleri; AGOÖ’nin toplam Cronbach’s alpha değeri 0,930’dur. Elde edilen faktörler, “Bir Misyonu Onaylama, Cronbach's Alpha değeri = 0,926”, “Değerli Hissetme/Başarma, Cronbach's Alpha değeri = 0,904”, “Yenileme/Yenilenme, Cronbach's Alpha değeri = 0,876”, “Beceri Kullanma/İşe Yarama, Cronbach's Alpha değeri = 0,833”, “Örnek Olma, Cronbach's Alpha değeri = 0,781” ve “Gönüllülüğü Yaşama, Cronbach's Alpha katsayısı = 0,712”

BULGULAR

AKUT gönüllülerinin demografik bilgileri Tablo-1’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi; gönüllülerin %77,9’u erkek, %73,1’i 40 yaş ve altı, %56,7’si bekar, %77,9’u üniversite ve üstü eğitime sahip, %52,9’u kamu ve özel sektörde çalışmakta, %76,9’u AKUT’a dahil olmaya kendisi karar vermiş, %53,8’i 2001 TL ve üstü gelire sahip, %47,1’i kısmen, %46,2’sinin ise tam anlamıyla gönüllülük hakkında bilgisi var, %39,4’ünün ailesinde kendinden başka gönüllü vardır ve ailedeki diğer gönüllülerin %46,3’ü eşleridir. Katılımcılar ortalama 5,73 ± 5,22 yıldır gönüllülük faaliyeti içindedirler ve haftada ortalama

gönüllülük faaliyeti için ortalama $7,19 \pm 4,02$ saat ayırmaktadırlar. Gönüllüler günlük ortalama $2,01 \pm 1,38$ saat TV izlerken, en son sinemaya $17,12 \pm 33,21$ hafta önce gitmişler ve en son kitaplarını da $13,09 \pm 24,77$ gün önce okumuşlardır. TV’de ağırlıklı olarak Haber ve Belgesel programları izlerlerken Magazin-eğlence, Dizi ve Müzik programlarını izlememektedirler. Bu veriler içerisinde en çarpıcı olan kısım AKUT’un operasyon ekibindeki kişilerin eşlerinin de gönüllü olmaları, gönüllülük hakkında bilgili olmaları ve TV’de izlenen programların genel reyting dışı programlar olmasıdır.

AKUT gönüllülerinin serbest zamanlarında yaptıkları sportif ve spor dışı rekreatif etkinlikler Tablo-2’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi AKUT operasyon ekibinin %78,8’i dağcılık, kaya tırmanma, doğa yürüyüşü, dağ ve yol bisikleti gibi katılımcı ile doğa arasında etkileşimli olarak doğal ve/veya yapılandırılmış açık alanlarda yapılan sporlarla uğraşırken, %754’ü spor dışı etkinlikler olarak Arkadaşlarıyla birlikte olmak, Konsere gitmek, Aile ile birlikte olmak gibi öncelikleri vardır. Katılımcıların çok azı Hava sporları, Raket sporları ve Mücadele sporlarıyla ilgilerken, spor dışı zamanlarında da daha çok aktif olmayı seçmektedirler.

Bireylerin AKUT’ta gönüllü olma sebebi olmayan maddeler Tablo-3’de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi bireyler aileden, günlük sorumluluklardan, arkadaş çevresinden uzaklaşmak, mutlu olmak, iyi vakit geçirmek, sosyalleşmek, sevgili (partner) bulmak gibi sebeplerden dolayı AKUT’a değillerdir. Bireylerin AKUT’ta olma sebepleri daha çok üst düzeyli toplumsal değerlerden oluşurken kişisel egoya hitap eden unsurlardan uzaktır. Bu da AKUT’un gönüllülerini seçerken ne kadar doğru bir seçim süreci ortaya koyduğunu gösterir. Diğer bir deyişle bu durum kendisine kişisel çıkar temin edecekler bireyler yerine gücünü, enerjisini, yetenek ve becerisini AKUT’un misyonunu gerçekleştirmek için kullanacak bireylerin kuruma alınması orada gönüllülüğünü sürdürmesini sağlamaktır.

Tablo-1: Katılımcılara Ait Demografik Veriler

Demografik Değişkenler	n	%	Demografik Değişkenler	n	%
(Y1) 30 yaş ve altı	80	38,5	Özel Sektör	64	32,7
(Y2) 31-40 yaş	72	34,6	Kamu Sektörü	42	20,2
(Y3) 50 yaş	36	17,3	Serbest Meslek	8	3,8
(Y4) 51 yaş ve üstü	20	9,6	Kendi İşim	30	14,4
(G1) 1000 TL ve Altı	40	19,2	Emekli	14	6,7
(G2) 1001-2000 TL	56	26,9	Öğrenci	40	19,2
(G3) 2001-3000 TL	60	28,8	İşsiz	6	2,9
(G3) 3001 TL ve üstü	52	25,0	(E1) Lise Dengi ve Altı	46	22,1
Okuldaki hocalarının etkisi	2	1,0	(E2) Üniversite ve Üstü	162	77,9
Aile Bireylerinin etkisi	14	6,7	Gön. Hak. Bilgi Evet	96	46,2
İş/Okul arkadaşlarının etkisi	22	10,6	Gön. Hak. Bilgi Kısmen	98	47,1
Sosyal yaşamdaki ark. etkisi	56	26,9	Gön. Hak. Bilgi Hayır	14	6,7
Medyadaki paylaşım. etkisi	34	16,3	Toplam	208	100,0
Kendim karar verdim	160	76,9	Ailede Başka Gönüllü var mı?	n	%
Haber	150	72,1	Evet	82	39,4
Belgesel	144	69,2	Hayır	126	60,6
Sinema	116	55,8	Ailedeki Diğer Gönüllüler	n	%
Kültür- sanat	78	37,5	Eş	38	46,3

Spor	68	32,7	Anne	12	14,6
Açık oturum-tartışma	64	30,8	Baba	4	4,9
Yarışma	60	28,8	Kardeş	14	17,1
Dizi	42	20,2	Evlat/Çocuk	14	17,1
Müzik	34	16,3	Toplam	82	100,0
Magazin-eğlence	16	7,7	Ortalama Değerler	X ± SS	
(E)Erkek	162	77,9	Kaç Yıldır Gönüllüsünüz	5,73 ± 5,22	
(K)Kadın	46	22,1	Gönüllülüğe ayrılan süre (hafta/saat	7,19 ± 4,02	
(E)Evli	90	43,3	En son kitap okuma (gün önce)	12,80 ± 23,74	
(B)Bekar	118	56,7	Sinemaya gitme (hafta önce)	17,12 ± 33,21	
Toplam	208	100,0	TV izleme (gün/saat)	2,01 ± 1,38	

AGOÖ'nin faktörlerinin demografik değişkenlerle karşılaştırılması Tablo-4'de verilmiştir. Tablodan da görülebileceği gibi faktörlerin demografik değişkenlerle karşılaştırılmasında "Bir Misyonu Onaylama" faktöründe cinsiyete göre erkeğin lehine, "Yenileme/Yenilenme" faktöründe yaş (30 yaş ve altı katılımcıların lehine) ve eğitime göre (üniversite ve üstü eğitim düzeyine sahip olanların lehine), "Örnek Olma" faktöründe gelir (1000 TL ve altı gelire sahip olanların aleyhine), cinsiyet (erkeğin lehine) ve medeni durumda (evlinin lehine) gruplar arasında istatistiki olarak anlamlı fark vardır. Faktörlerin demografik değişkenlere göre çok fazla farklılık vermiyor olması AKUT'ta gönüllülüğün demografik değişkenlere göre değişmediğini her özellikten bireyin o misyonu iyi anladığını, iyi taşıdığını ve içselleştirdiği anlamına gelir.

Erkeklerin "bir misyonu onaylama" faktör puanının kadınlara göre daha fazla destekliyor olması erkeklerin STK'lar içinde daha çok rol almayı istemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bunun yanında yaşları 30 ve altında olanların kendilerini yenilemeleri, yeni beceriler öğrenme ve kendilerini geliştirmeleri ve farkın onların lehine çıkması bireylerin bu yaşlarda büyük ölçüde gelişim sürecinde olmalarından, öğrencilerin henüz gelişim sürecinden olmalarından ve bu yaş grubu bireylerin %50'sinin öğrenci olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Tablo-2: Katılımcıların Serbest Zamanlarında Yaptıkları Aktiviteler

Serbest Zamanlarda Yapılan Sportif Etkinlikler	n	%
Doğa Sporları (Dağcılık, kaya tırmanma, doğa yürüyüşü, dağ ve yol bisikleti gibi katılımcı ile doğa arasında etkileşimli olarak doğal ve/veya yapılandırılmış açık alanlarda yapılan sporlar).	82,0	78,8
Su Sporları (Yüzme, yelken, kano gibi)	35,0	33,7
Fitness Merkezlerinde Yapılan Sporlar (Fitness, Step Aerobik, Plates gibi)	22,0	21,2
Parklardaki rekreatif spor aktiviteleri (Park spor araçları, parkta yürüme gibi)	19,0	18,3
Takım Sporları (Futbol, basketbol, voleybol gibi)	17,0	16,3
Motor Sporları (Moto kros, off road gibi)	13,0	12,5
Ferdi Sporlar (Okçuluk, atletizm gibi)	12,0	11,5
Halk oyunları ve danslar (Yerli ve yabancı oyunlar ve danslar)	10,0	9,6
Hava Sporları (Serbest paraşüt, Yamaç paraşütü, Yamaç dalışı gibi)	8,0	7,7
Raket Sporları (Tenis, Badminton gibi)	7,0	6,7
Mücadele Sporları (Güreş, Karate, Taekwondo gibi)	6,0	5,8

Serbest Zamanlarda Yapılan Spor Dışı Etkinlikler	n	%
Arkadaşlarla birlikte olmak	74,0	71,2
Konserlere gitmek	71,0	68,3
Aile ile birlikte olmak	60,0	57,7
İnternette gezinmek	57,0	54,8
Sinemaya gitmek	45,0	43,3
Sosyal medyada olmak	45,0	43,3
TV-Video-Film izlemek	42,0	40,4
Tiyatroya gitmek	37,0	35,6
Alış verişe çıkmak	21,0	20,2
Evde dinlenmek	19,0	18,3

Örnek olma sahip olunan birikimle (yetenek, beceri, bilgi) çok yakından ilgilidir. Bu birikime yapılan nitelikli yatırımla ulaşılabileceği gerçeği bu yatırımın zamanla ve yaşla ilgisi olmadığını burada göstermiştir. Yaş gruplarına göre farklılığın istatistiki olarak anlamlı olmaması bunun göstergesidir. Bunun yanında G1 düzeyindeki gelire sahip bireylerin %65'inin öğrenci olması ve öğrencilerin de kendilerini örnek olmak için henüz yeterli görmemeleri normal kabul edilebilir. Erkeklerin kadınlara göre örnek olmaları Türk toplumunda erkeğe yüklenen misyonla ilgisinin olabileceği gibi, evlilerin bekarlara göre daha fazla örnek olma davranışı ebeveyn olmanın sorumluluğundan kaynaklanabilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada ciddi boş zaman etkinliği olarak gönüllülük AKUT örneğiyle ele alınıp, Kentsel Operasyon Ekibinin profiline yer verilmiştir.

Rohs (1986), Berger (1991), Wymer ve ark. (1996) ve yaptıkları çalışmada bireyi gönüllü olmaya motive eden sosyal değişkenler üzerinde durulmuştur. Bunlardan ilki; gönüllülük ve medeni durum arasındaki ilişkidir.

Tablo-3: Katılımcıların AKUT'ta Gönüllü Olma Sebebi Olmayan Maddeler

AKUT'ta Gönüllü Olma Sebebi Olmayan Maddeler	X	SS
Günlük rutinden bir süreliğine uzak kalmak için	2,49	1,33
Beni mutlu ettiği için	2,47	0,57
Boş zamanımı daha etkin kullanmak için	2,38	0,61
Beni cezbeden işleri yapabildiğim ve mekânlara gidebildiğim için	2,37	1,30
Sosyal bir statü sağladığını düşündüğüm için	2,36	1,19
Gönüllülük beğendiğim ve etkilendiğim bir şey olduğu için	2,32	0,66
İyi vakit geçirdiğim için	2,24	0,70
Hayatıma yeni bir boyut kazandırmak için	2,17	0,72
Gönüllü olmak kariyerime destek sağladığı/sağlayacağı için	2,08	1,21
Bir gruba ait olmak istediğim için	2,07	0,77
Günlük yaşantımdaki dedikodu ve söylentilerden uzak olmak için	2,06	0,80
İş dışındaki sosyal grup arkadaşlarımla birlikte olmak için	2,01	0,74
Sosyalleşmek için	1,97	0,75
Başkaları tarafından taktir edilmek için	1,96	1,10
İşten/okuldan bir süreliğine uzak kalmak için	1,91	1,30
İş arkadaşlarım ile birlikte olmak	1,83	1,00
Başkalarını etkilemek için	1,78	1,09
Başkaları tarafından tanınmak ve beğenilmek için	1,75	0,99
Yalnızlıktan kurtulmak için	1,64	0,89
Ailemden bir süreliğine uzak kalmak için	1,58	1,05
Arkadaşlarım gönüllü olmamı istediği için	1,57	1,04
Etrafımdaki insanlardan uzaklaşmak için	1,76	0,98
Günlük yaşamın sorumluluklarımdan kurtulmak için	1,79	1,00
Şu anda yapabileceğim başka hiçbir etkinlik olmadığı için	1,46	0,71
Yeni bir partner (sevgili) bulmak için	1,37	0,80

1- Kesinlikle Katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum, 4- Katılıyorum, 5- Kesinlikle Katılıyorum

Evli olmanın gönüllülük üzerinde önemli bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Mevcut çalışmada katılımcıların önemli bir kısmının evli olması Wymer ve arkadaşlarının, Rohs'un ve Berger'in

sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bunun yanında, Berger (1991) bekar olan bireylerin gönüllü olmaları durumunda gönüllülük için daha çok ve evli olanların da daha uzun zaman harcayabilecekleridir. Aralarında istatistiki olarak anlamlı fark olmasa da; evliler haftada $6,60 \pm 3,66$ saat gönüllülük için zaman harcarlarken bekarlar $7,64 \pm 4,22$ saat zaman harcamaktadırlar. Bunun yanında; bekarlar $4,68 \pm 3,42$ yıldır AKUT'ta gönüllü iken evliler $7,11 \pm 6,66$ yıldır gönüllüdürler ve bu farklılık istatistiki olarak anlamlıdır ($t=3,424$, $p=0,01$). Bu sonuçlar Berger'in ve Wymer ve arkadaşlarının sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bunun yanında Perkins (1989) ve Bequette (1990) gönüllülüğün aslında sosyal bir etkileşim olduğunu okul veya sosyal dünyadaki arkadaşların, aile çevresinin gönüllü olmada etkisinin olduğunu, gönüllü olabilmek için aslında ihtiyaç duyulmanın küçük bir koçluk davetiyle bireyin bu dünyaya çekilmesi olduğunu tanımlamışlardır. Mevcut araştırma sonuçları da büyük ölçüde bunu destekler niteliktedir. Her ne kadar AKUT gönüllüleri büyük ölçüde gönüllü olmaya kendileri karar verseler de aile bireyleri, iş, okul ve sosyal yaşamdaki arkadaşlarının etkisiyle gönüllü olanların oranı oldukça yüksektir. Buna ilave olarak gönüllülerin önemli bir kısmında ailesinde kendinden başka gönüllü olanların olması, gönüllü olanların da büyük oranda eş olması Perkins ve Bequette'nin çalışmalarıyla örtüşmektedir.

Tablo-4: AGOÖ Faktörlerinin Demografik Değişkenlerle Karşılaştırılması

AGOÖ Faktörleri	Yaş	Gelir	Cinsiyet	Med. Dur.	Eğitim
Bir Misyonu Onaylama	Y1=4,30±0,93 Y2=4,21±0,80 Y3=4,62±0,63 Y4=4,40±0,45 F= 2,144	G1=4,10±1,00 G2=4,23±0,76 G3=4,46±0,72 G4=4,49±0,77 F= 2,581	E=4,37±0,86 K=4,20±0,61 Z= -2,871*	E=4,31±0,74 B=4,35±0,86 t= -0,279	E1=42,33±0,59 E2=4,34±0,87 Z= -1,249
Değerli Hissetme /Başarma	Y1=3,44±1,00 Y2=3,27±0,86 Y3=2,98±1,15 Y4=3,33±0,85 F= 1,935	G1=3,11±1,06 G2=3,37±0,78 G3=3,50±0,99 G4=3,12±1,06 F= 2,049	E=3,29±1,01 K=3,29±0,86 Z= -0,050	E=3,22±0,87 B=3,35±1,05 t= -0,971	E1=3,11±0,98 E2=3,34±0,97 Z= -1,629
Yenileme/Yenilenme	Y1=3,25±1,09 Y2=2,67±0,94 Y3=2,36±1,07 Y4=2,50±0,91 F=8,444*	G1=3,10±1,15 G2=2,74±0,94 G3=2,98±1,14 G4=2,52±1,00 F= 2,949	E=2,83±1,04 K=2,77±1,18 Z= -0,289	E=2,63±1,02 B=2,97±1,09 t= -2,254	E1=2,53±1,11 E2=2,90±1,05 Z= -1,959*
Örnek Olma	Y1=3,14±1,35 Y2=3,50±0,99 Y3=3,36±1,37 Y4=3,50±0,83 F= 1,312	G1=2,60±1,48 G2=3,55±1,03 G3=3,50±1,01 G4=3,48±1,15 F= 6,770*	E=3,43±1,18 K=3,00±1,23 Z= -2,179*	E=3,54±0,96 B=3,18±1,34 t= 2,297*	E1=3,37±1,24 E2=3,33±1,19 Z= -0,192
Becerileri Kullanma /İşe Yarama	Y1=3,82±1,03 Y2=3,81±0,85 Y3=3,63±1,25 Y4=4,07±0,57 F= 0,869	G1=3,68±1,25 G2=3,83±0,66 G3=3,89±0,96 G4=3,78±1,06 F= 0,375	E=3,79±0,99 K=3,87±0,93 Z= -0,483	E=3,77±0,93 B=3,84±1,02 t= -0,480	E1=4,00±0,71 E2=3,75±1,04 Z= -1,068
Gönüllülüğü Yaşama	Y1=3,63±0,96 Y2=3,37±0,90 Y3=3,24±0,95 Y4=3,70±0,66 F= 2,226	G1=3,45±0,92 G2=3,48±0,82 G3=3,59±1,03 G4=3,37±0,91 F= 0,528	E=3,49±0,92 K=3,42±0,93 Z= -0,576	E=3,39±0,77 B=3,55±1,02 t= -1,311	E1= 3,32±0,98 E2= 3,52±0,90 Z= -1,164

* $p < 0,05$

Ciddi boş zaman etkinliği olarak gönüllülük faaliyetine katılanların gönüllülüğün ne olduğunu, sorumlulukların neler olduğu hakkında bilgili olmayı gerektirir. AKUT gönüllülerinin de AKUT'ta gönüllü olmadan önce gönüllülük hakkında bilgi sahibi olmaları beklenen bir durumdur.

İbrahim ve Cordes (2002) ve Ardahan'ın (2011) çalışmalarında belirttikleri gibi kadınların annelik rolü, çalışan rolü, evdeki ev kadınlığı rolü gibi bir çok nedenlerden dolayı hem rekreasyonel aktivitelere, hem de doğa sporlarına yoğun katılamaması, doğa sporlarının erkek hegemonyasında olmasına neden olmaktadır. Bu sebeple benzer yapı erkeklerin kadınlara göre AKUT'ta daha çok olmasına sebep olmuş olabilir. Mevcut çalışmadaki sonuçlar literatürdeki sonuçlarla örtüşmektedir. Bunun yanın da AKUT'un hem Dağ hem de Kentsel Operasyon Ekibi büyük ölçüde dağcılardan oluştuğu için, ki mevcut çalışmada da sonuçlar bu şekilde bulunmuştur, fiziksel yeterliliği olan bireylerden oluşması ve bunların da her koşulda uzun süre operasyon yapabilecek fiziksel yeterlilikte olması zorunluluğu ekibin yaşça

gençlerden ve fiziksel yeterliliği olacak yaştakilerden oluşması gereklidir. Mevcut çalışmanın sonuçları Ardahan'ın (2011) sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Burke and Hall (1986), Lammers (1991), Sundeen (1992), Wymer ve arkadaşları (1996) yaptıkları çalışmada gönüllülüğün bir bilinç meselesi olduğunu bunun da eğitimle, iyi (saygın) işlerde ve işletmelerde çalışıyor olmanın yakından ilişkili olduğunu, gönüllülerin gönüllü olmayanlara göre daha iyi eğitim düzeyine sahip olduklarını ve daha iyi işlerde ve pozisyonlarda çalıştığını belirtmişlerdir. Bahsedilen bu sonuçlar mevcut araştırma sonuçlarıyla büyük ölçüde benzeşmektedir. Benzer durum gönüllülüğün gelirle olan ilişkisidir. Daha çok emek ve zaman harcayarak gönüllü olanların orta gelir düzeyindeki bireyler olduğu (Burke ve Hall, 1986; Perkins 1989; Bequette 1990; Lammers, 1991; Sundeen 1992; Wymer ve ark. 1996), gelir arttıkça daha çok para desteğinde bulunarak bireylerin gönüllülük çalışmalarına katıldıkları bulgusu mevcut araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Katılımcıların serbest zamanlarında yaptıkları hem sportif aktiviteler hem de spor dışı etkinlikler Ardahan'ın (2013; 2015b) yaptığı çalışmalarda normal bireylerin yaptıkları etkinlikten farklıdır. Ardahan'ın çalışmasındaki bireyler daha çok pasif rekreasyonel aktiviteleri ve takım oyunlarını tercih ederlerken, AKUT gönüllüleri daha çok aktif katılımlı etkinlikleri ve doğa sporlarını tercih etmektedirler.

Bunlara ilave olarak, Ardahan (2011; 2013; 2015b), Ibrahim ve Cordes (2002) gibi çalışmalarda bulgularan ve bireylerin rekreasyonel aktiviteye katılmasında belirleyici nedenlerden olan "günlük rutinden uzaklaşma", "bir gruba ait olma isteği", "sosyalleşme isteği", "arkadaşlarla birlikte olma isteği", "yalnızlıktan kurtulma" gibi gerekçeler AKUT Kentsel Operasyon Ekibinin AKUT'ta gönüllü olmaları için etkili olmayan (belirleyici olmayan) faktörler içinde yer almaktadır. Bu da bireylerin gönüllülüğü sadece serbest zamanlarda yapılan bir etkinlik olarak görmeyip ciddi boş zaman faaliyeti olarak gördüklerinin göstergesidir.

Bunlara ilave olarak bireylerin AKUT'un Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olmasını etkileyen faktörlerin çeşitli demografik değişkenlerle karşılaştırılmasında neredeyse her grupta benzer bir homojenlikte olması AKUT misyonunun bireyler tarafından iyi algılandığı, AKUT'un gönüllü seçimi ve yönetimi sürecinde başarılı olduğu söylenebilir. "Bir Misyonu Onaylama" faktöründe erkeklerin kadınlara göre daha çok ortalamaya sahip olmalarının temelinde erkeklerin STK yönetimlerinde, Yerel Yönetime katılmada kadınlara oranla daha çok rol üstlenmelerinden kaynaklanabilir. Bu sonuç Alkan (1989), Özdemir ve diğ. (2009) İğci (2008) ve Ardahan'ın (2014) çalışmalarıyla örtüşmektedir. Bunun yanında "Yenileme/Yenilenme" arzusu ile AKUT'ta gönüllü olma ve gönüllülüğü sürdürme bireylere AKUT'un ciddi anlamda bir yatırım yaptığını göstermektedir. "Örnek Olma" faktöründe gelir arttıkça bireylerin daha çok örnek olmak için gönüllülüğü sürdürmeleri Ibrahim ve Cordes'te (2002) detaylı ele alınan Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisindeki üst düzeyli ihtiyaçların tatminine örnek olacak niteliktedir. Erkeklerin kadınlara göre, evlilerin de bekarlara göre daha yüksek örnek olma davranışı içinde olmaları üstlenilen rollerle ilişkili olabilmektedir. Bu sonuçlar Özdemir ve diğ. (2009) ve Ardahan'ın (2013) çalışmalarıyla benzeşmektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak, AKUT'un Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olan bireylerin önemli bir kısmı, doğa sporlarıyla aktif olarak ilgilenmekte, spor dışı aktiviteleri olarak; arkadaşlarıyla ve ailesiyle birlikte olmakta, konserlere gitmekte. Bunlara ilave olarak gönüllü bireylerin büyük çoğunluğu; erkek, bekâr, çalışır durumda, 40 yaş ve altında, 3000 TL ve altında aylık gelire, üniversite ve üstü eğitime sahiptirler. Yaklaşık altı yıldır AKUT'ta gönüllü olan bu bireyler AKUT'ta gönüllü olmadan önce gönüllülük hakkında bilgisi olan, ailesinde kendinden başka gönüllü olan, ortalama haftada yedi saat gönüllülük için zaman ayıran, günde yaklaşık iki saat TV izleyen ve TV de haber, belgesel ve kültür sanat programlarını izleyen, çok fazla kitap okumayan ve sinemaya gitmeyen bir profile sahiptirler.

Bireylerin AKUT'un Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olma ve gönüllülüğü sürdürmelerinin gerekçeleri; "Bir Misyonu Onaylama", "Değerli Hissetme/Başarma", "Yenileme/Yenilenme", "Örnek

Olma", "Beceri Kullanma/İşe Yarama" ve "Gönüllülüğü Yaşama"dır. Bu faktörlerin önemli bir kısmı birçok demografik değişkene göre farklılık göstermemektedir. Farklılık olan faktörlerden "Bir Misyonu Onaylama" da erkeklerin lehine, "Yenileme/Yenilenme" de Y1 yaş gurubu lehine, "Örnek Olma" da düşük gelir grubunun aleyhine, erkeklerin ve evlilerin lehine istatistiki olarak anlamlı fark vardır.

Bunun yanında bireyleri rekreatif etkinliklere katılmaya motive eden birçok faktörün bireylerin AKUT'un Kentsel Operasyon Ekibinde gönüllü olması için önem arz etmediği, bu kurumda olma gerekçeleri sıradan, gündelik bir serbest zaman faaliyeti olan gönüllülük yerine ciddi boş zaman faaliyeti olan gönüllülüktür.

KAYNAKÇA

- Alkan, T. (1989). Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim. Gündoğan Yayınları, Ankara, 1989, s. 127.
- Allison L.D., Okun M.A. ve Dutridge K.S (2002). Assessing Volunteer Motives: A Comparison of an Open-ended Probe and Likert Rating Scales. J. Community Appl. Soc. Psychol., 12: 243-255. DOI: 10.1002/casp.677.
- Ardahan F. (2010a). Gönüllü Olmak. Okunma yeri ve tarihi: 23/06/2015
<http://www.antalyabugun.com/?page=makale&MID=1093>
- Ardahan F. (2010b). Sivil toplum kuruluşlarının etkin yönetimi için Stratejik işbirliği ve Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV) Suna-İnan Kırac Antalya Eğitim Parkı örneği, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 7(2): 210-233.
- Ardahan, F. (2011). The Profile of The Turkish Mountaineers and Rock Climbers: The Reasons and The Carried Benefits for Attending Outdoor Sports and Life Satisfaction Level, 8. International Conference Sport and Quality of Life/2011", 10-11 November 2011, Congress Centre-Brno/Czech Republic.
- Ardahan, F. (2013). Rekreasyonel Egzersize Güdüleme Ölçeği'nin Rekreatif Spor Türüne Göre İncelenmesi: Antalya Örneği, Iğdır Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, 4: 95-108.
- Ardahan, F. (2014). Bireylerin Sosyal Sermaye Profili: Antalya Örneği. ASOS Journal, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(8): 38-56. dx.doi.org/10.16992/ASOS.435
- Ardahan F. (2015a). Developing and Doing Validity and Reliability of the Motivational Factors Scale for being Volunteer in AKUT. International Conference on the Changing World and Social Research I. 25-28 August 2015. Vienna.
- Ardahan F. (2015b). Recreational Importance and Reasons for being Preferred of Countryman Coffee Stall as Communal Place. Social Sciences and Humanities in Focus. Sosyal ve Beşeri Bilimlere Küresel Yaklaşımlar Kuram ve Uygulamalar Uluslar Arası Sempozyum. Polonya Bilimler Akademisi Varşova, Polonya, 16-18 Eylül 2015, Bildiriler Kitabı.
- Bang H. ve Ross S.D. (2009). Volunteer motivation and satisfaction. Journal of Venue and Event Management, 1(1): 61-77.
- Bequette, C. (1990). Volunteers on Volunteering: A Narrative Analysis of Interviews with Red Cross Disaster Volunteers. Masters thesis. Regent University.
- Berger G. (1991). Factors explaining volunteering for organizations for organizations in general and for social welfare organizations in particular. Unpublished doctoral dissertation, Heller School of Social Welfare, Brandeis University, Waltham, MA.
- Berger, G. (1991). Factors Explaining Volunteering for Organizations in General and for Social Welfare Organizations in Particular. Dissertation. Heller School of Social Welfare, Brandeis University.
- Black B. ve DiNitto, D. (1994). Volunteers who work with survivors of rape and battering: Motivations, acceptance, satisfaction, length of service, and gender. Journal of Social Service Research, 20 (1-2), 73-97.
- Brown S. (2005). Travelling with a Purpose: Understanding the Motives and Benefits of Volunteer Vacationers. Current Issues in Tourism, 8(6): 479-496, DOI: 10.1080/13683500508668232.
- Burke D.M. ve Hall, M. (1986). Personality characteristics of volunteers in a companion for children program. Psychological Reports, 59, 819-825.
- Clary E.G. ve Snyder M. (1999). The Motivations to Volunteer: Theoretical and Practical Considerations. Current Directions in Psychological Science, 8: 156-161. DOI: 10.1111/1467-8721.00037.
- Clary E.G., Snyder M., Ridge R.D., Stukas A.A., Haugen J. ve Miene P. (1998). Understanding and Assessing the Motivations of Volunteers: A Functional Approach. Journal of Personality and Social Psychology. 74(6): 1516-1530.
- Farmer S.M. ve Fedor D.B. (2001). Changing the focus on volunteering: an investigation of volunteers' multiple contributions to a charitable organization. Journal of Management 27:191-211.
- Farrell J.M., Johnston M.E. ve Twynam D. (1998). Volunteer Motivation, Satisfaction and Management at an Elite Sporting Competition. Journal of Sport Management 12: 288-300.

- Finkelstien M.A. (2009). Intrinsic vs. extrinsic motivational orientations and the volunteer process. *Personality and Individual Differences*, 46: 653–658.
- Fisher, L.R. ve Schaffer, K.B. (1993). *Older Volunteers: A guide to Research and Practice*. Newbury Park. Ca. Sage.
- Gallant K.A. (2010). *Feelings of Obligation Related to Volunteering as Serious Leisure Within a Communitarian Framework*. A thesis presented to the University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Doctor of Philosophy in Recreation and Leisure Studies, Waterloo, Ontario, Canada.
- Gravelle F.ve Larocque L. (2005). Volunteerism and Serious Leisure: The Case of the Francophone Games. *World Leisure Journal*, 47(1):45-51, DOI:10.1080/04419057.2005.9674385.
- Giannoulakis C., Wang C.H. ve Gray D. (2008). Measuring Volunteer Motivation in Mega-Sporting Events. *Event Management*, 11: 191–200.
- Henderson, K.A. (1981). Motivations and Perceptions of Volunteerism as a Leisure Activity. *Journal of Leisure Research*, 13(1):2008-218.
- Henderson, K.A. (1984). Volunteerism as Leisure. *Journal of Voluntary Action Research*. 13:55-63.
- İbrahim H. ve Cordes K.A. (2002). *Outdoor Recreation, Enrichment For a Lifetime*, Second Edition, Sagamore Publishing.
- İğci, A. (2008). Sivil Toplum Kuruluşu Üyeliliğinin Siyasal Katılma Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Kim M., Zhang J.J. ve Connaughton D. (2010) Modification of the Volunteer Functions Inventory for application in youth sports, *Sport Management Review* 13: 25–38.
- Knoke D. ve Prensky D. (1984). What Relevance Do Organization Theories Have for Voluntary Associations? *Social Science Quarterly*, 65(1):3-20.
- Lammers J.C. (1991). Attitudes, motives, and demographic predictors of volunteer commitment and service duration. *Journal of Social service Research*, 14 (3/4), 125-140.
- Mirsafian H. ve Mohamadinejad A. (2012). Sport volunteerism: a study on volunteering motivations in university students. *Journal Of Human Sport & Exercise* , 7(PROC1): 73-84.
- Mowen J.C. ve Sujan H. (2005). Volunteer Behavior: A Hierarchical Model Approach for Investigating Its Trait and Functional Motive Antecedents. *Journal of Consumer Psychology*, 15(2):170-1 82.
- Özdemir, S., Basel H. ve Şenocak H. (2009). Sivil Toplum Kuruluşları (STK)'nın Artan Önemi ve Üsküdar'da Faaliyet Gösteren Bazı STK'lar Üzerine Bir Araştırma. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 56: 151-234
- Perkins, K.B. (1989). Volunteer Firefighters in the United States: A Descriptive Study. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 18 (3): 269-277.
- Rohs F.R. (1986). Social background, personality, and attitudinal factors influencing the decision to volunteer and level of involvement among adult 4-H leaders. *Journal of Voluntary Action Research*, 15 (1), 87-99.
- Stebbins, R. A. (1992) *Amateurs, Professionals, and Serious Leisure*. Montreal, PQ and Kingston, ON: McGill-Queen's University Press.
- Stebbins R.A. (1996a). *The Barbershop Singer: Inside the Social World of a Musical Hobby*. Toronto: University of Toronto Press.
- Stebbins R.A. (1996b). Volunteering: A Serious Leisure Perspective. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*. 25: 211-224.
- Stebbins, R. A. (1997) Casual leisure: a conceptual statement. *Leisure Studies* 16:17–25.
- Stebbins R.A. (2004). Serious leisure, volunteerism and quality of life. In John T.H. and Veal A.J (editors). *Work and Leisure*, Routledge Publishing, Madison Avenue, New York, NY.pp:200-212.
- Stebbins R.A. (2013). Unpaid work of love: defining the work–leisure axis of volunteering. *Leisure Studies*. 32(3): 339-345. DOI:10.1080/02614367.2012.667822.
- Stebbins R.A. ve Parker S.R. (1994). Work and Leisure: The Experience Dimension. Paper presented at the annual meeting of Canadian Sociology and Anthropology Association, Calgary, Alberta.
- STGM,Sivil Toplum Geliştirme Merkezi (2006). *Stk'lar İçin Gönüllülük ve Gönüllü Yönetimi Rehberi*. Ankara.
- Sundeen R.A. (1992). Differences in personal goals and attitudes among volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 21, 271-291.
- Terrell F., Mosley K.L Terrell A.S.ve Nickerson K.J. (2004). The Relationship Between Motivation to Volunteer, Gender, Cultural Mistrust, and Willingness to Donate Organs Among Blacks. *Journal of the National Medical Association*, 96(1): 53-60.

- Thomson A.M. ve Bono, B.A. (1993). Work Without Wages: The Motivation of Volunteer Firefighters. *American Journal of Economics and Sociology*. 52:323-343. doi: 10.1111/j.1536-7150.1993.tb02553.x
- Twynam G.D., Farrell J.M. ve Johnston M.E. (2002). Leisure and Volunteer Motivation at a Special Sporting Event. *Leisure/Loisir*, 27: 363-377, DOI:10.1080/14927713.2002.9651310.
- Van Til, J. (1988). Mapping the Third Sector: Voluntarism in a Changing Political Economy. New York: Foundation Center.
- Wymer W., Riecken G. ve Yavas U. (1996). Determinants of Volunteerism: A Cross-Disciplinary Review and Research Agenda. *Journal of Nonprofit & Public Sector Marketing*, 4(4): 3-26.
- Yaman Y. (2005). Sivil Toplum Kuruluşlarında Hizmet Kalitesi ve Ölçümü. Sivil Toplum Kuruluşları İçin Yönetim Rehberi, *Kaknüs Yayınları*:204, İstanbul.
- Yarnal C.M. ve Dowler L. (2002). Who is answering the call? Volunteer firefighting as serious leisure, *Leisure/Loisir*, 27:3-4, 161-189, DOI: 10.1080/14927713.2002.9651302.

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) İle 3D (3 Boyutlu) Trekking Parkur Haritalarının Üretilmesi: Artvin-Yusufli Örneğİ

Fatih BEKTAŞ¹, Burak KURAL¹, Selçuk ERBAŞ², Recep NİŞANCI²

¹Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

²Karadeniz Teknik Üniversitesi Harita Mühendisliğı Bölümü

ÖZ

Bu çalışma, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yazılımlarından en yaygını olan ArcGIS 10 programı kullanılarak trekking parkurlarının 3D (3 Boyutlu) haritalarının üretilmesini kapsamaktadır. Çalışma, doğa yürüyüşlerinin çok yapıldığı Artvin ili Yusufeli ilçesinin sınırları içerisinde yürütülmüştür. Çalışma, “Yusufeli Köylere Hizmet Götürme Birliğı” ve “Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı” tarafından desteklenen projeden elde edilmiştir. *Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış, veri analizinde ise içerik analizi uygulanmıştır.* Proje çalışmasında, belirlenen trekking parkurlarının tüm konumsal verileri GPS yardımıyla toplanmış ve CBS araçları kullanılarak sayısal veri tabanına aktarılmıştır. Daha sonra alanın uydı görüntüleri satın alınarak rektifikasyon işlemi yapılmıştır. Rektifiye edilen görüntü ile trekking rotaları çakıştırılarak bölgelerin haritaları yapılmıştır. Araştırma sonucunda, trekking parkurlarının CBS’ye atılması ve veri tabanına isim, konum ve zorluk dereceleri bilgilerinin işlenmesi ile Yusufeli ilçesinin bir Trekking Bilgi Sistemi oluşturulmuştur. Bu parkurların CBS ile üretilmesi, trekking yapılması planlanan güzergâhların, kml, kmz formatında Google Earth programına veya GPS de kullanılması sağlanmıştır. Ayrıca parkur güzergâhlarının, 3 boyutlu görüntülenmesi elde edilmiştir. Sayısal ve konuma dayalı olan bu çalışma ilerde yapılacak bir bilgi sistemi ile trekking rotalarını sınıflandırma, sorgulama ve analiz etme gibi işlemleri kolaylaştıracığı düşünülmektedir.

Anahtar sözcükler: Trekking, Coğrafi Bilgi Sistemi, 3D Harita

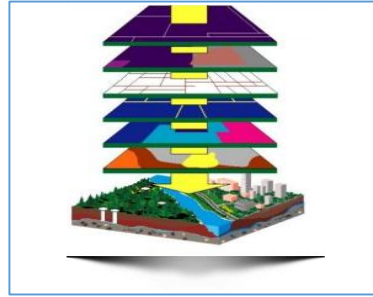
GİRİŞ

Trekking’ belirli zorluklar ve özellikler gösteren doğa koşullarında yaş gruplarına uygun ve zaman sınırlı olarak düzenlenen yürüyüşler olarak tanımlanmaktadır. Trekking doğa sporlarının en hafif kollarından biridir. (Topay, 2003). Bir başka kaynakta ise, “belirli bir noktadan diğer bir noktaya bir dağın zirvesinden geçerek en az üç-dört gün süre ile yürüyerek ulaşılmasıdır” şeklinde tanımlanmıştır (Gürbüz, 1993). Trekking her mevsimde yapılabilir; ancak hava ve ortam şartlarına, uzunluğuna ve zorluk derecesine göre gerekli hazırlıklar yapılmalıdır. Trekking parkurları birkaç saat sürebileceğı gibi birkaç hafta hatta ay da sürebilir. (Anonim, 2015a).

Doğa yürüyüşlerinde atılan her adım insana yeni bir keşif, sağlık ve mutluluk getirmesi beklenirken parkuruna göre zorluklarla da karşılaşılabilir. Trekking basit bir yürüyüş olayı değildir. Trekking bir spor olduğu için her spordan önce nasıl hazırlık gerekiyorsa bu sporda da başlamadan önce yapılması gerekenler vardır. Trekking parkurları ülkemizde hiç azımsanmayacak kadar çoktur. Tabi bunu spor olarak ele aldığımızda belirli şartlara göre trekking parkurlarının sınıflandırılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu sınıflandırma yapılırken zorluk derecesi göze alınmaktadır. (Anonim 2014a).

Yusufeli ilçesi ve yakın çevresinde çeşitli vadi ve yayla oluşumlarıyla farklı mekânlara ve pek çok trekking rotasına sahiptir. İlçenin doğal değerlerden en çok dikkat çeken dağları sahip oldukları hem çok sayıda endemik bitki ve çiçek türünün yöreyi ziyarete gelenler tarafından gözlemlenmesine hem de dağcılık ve trekking sporunun yapılmasına olanaklar sağlamaktadır (Surat ve Yılmaz 2011).

Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS); konuma dayalı işlemlerle elde edilen grafik ve grafik-olmayan verilerin toplanması, saklanması, analizi ve kullanıcıya sunulması işlevlerini bir bütünlük içerisinde gerçekleştiren bir bilgi sistemidir (şekil 1). Bir başka tanımında ise CBS, “belirli bir amaçlı ile yeryüzüne ait verilerin toplanması, depolanması, sorgulanması, transferi ve görüntülenmesi işlevlerini yerine getiren araçların tümüdür (Yomralıoğlu, 2009).” Yeryüzüne ait bilgiler genellikle coğrafi koordinatları referans aldıklarından CBS, harita sistemi olarak da algılanmaktadır. Başka bir değişle, Konumsal Bilgi Sistemleri içerisinde yer alan bilgiler, yalnızca konumsal olarak ifade edilen bilgileri içermeyip, bu konumsal bilgileri veya sembolojileri açıklayan öznitelik bilgiler de CBS olarak tanımlanır (Anonim, 2015c).

Şekil 1. CBS katmanları örneği.

Günümüzde hızla yaygınlaşan CBS teknolojisi bilimsel araştırmalarda, kaynak yönetimi, varlık yönetimi, alt yapılar (doğalgaz, elektrik, su), arkeoloji, çevresel etki değerlendirmesi, kentsel planlama, kartografya, kriminoloji, coğrafya, tarih, pazarlama, lojistik, maden haritalama, haritacılık, meteoroloji, arama kurtarma ve diğer amaçlar için kullanılabilir.

CBS ile harita ve coğrafi bilgileri kullanarak üretkenliği arttırmak, coğrafi veri tabanında yönetimi geliştirmek ve karar vermeyi destekleyen coğrafi verileri kullanarak daha iyi strateji yolları ortaya koymak çok daha hızlı ve kolay olmaktadır. Ayrıca CBS kullanılarak farklı katmanlar bir araya getirilerek yükseklik katmanı 3D (3 boyutlu) haritalar elde edilebilmektedir. Bunun için Dijital Elevation Model (DEM) yani “Sayısal Yükseklik Modeli (SYM)’ni CBS’ de oluşturmak yeterlidir. SYM, bir arazi yüzeyini 3B olarak tanımlayan ve araziye ait yükseklik verilerinden elde edilmiş bir sayısal model olarak tanımlanabilir.

Yapılan çalışmanın amacı, Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) yazılımlarından en yaygını olan ArcGIS 10 programı kullanılarak Trekking Rotaların 3D (3 Boyutlu) haritalarının üretilmesi olmuştur.

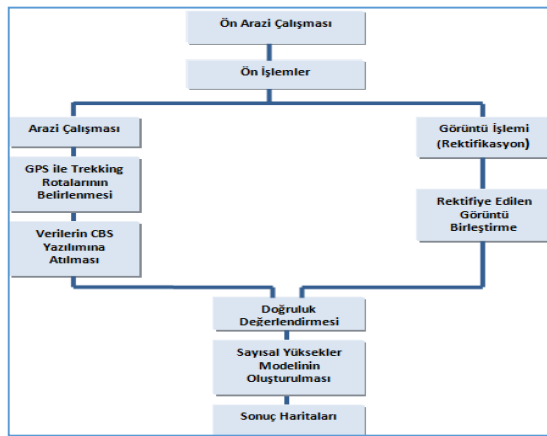
YÖNTEM

Çalışmanın ana konusunu Yusufeli ilçesi oluşturmaktadır. Araştırma alanı, Yusufeli coğrafyasının tamamını kapsamaktadır. Yusufeli ilçesi Karadeniz Bölgesi’nin Doğu Karadeniz Bölümü sınırları içerisinde yer almakta ve coğrafi konum itibarıyla çok engebeli, dağlık bir alana sahiptir. Aynı zamanda Kaçkar Dağları’nın güneybatı bölümünde bulunur. (Tıraş, 1994:1)

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden araştırmanın doğasına uygun olan ‘durum çalışması (casestudy) deseni’ kullanılmıştır. Durum alışması, güncel bir olguyu kendi gerçek yaşam erevesi içinde çalışan ve durumları çok yönlü, sistemli ve derinlemesine inceleyen görgül bir araştırma yöntemidir (Yıldırım ve şimşek, 2005:277; Patton, 1990:384; Cohen ve Manion, 1997:106).

Çalışma arazi ettleri, görüntü işlenmesi, haritalama ve doğruluk değerlendirmesi aşamalarından oluşmuştur. Çalışmada izlenen aşamalar şekil 2’de verilmiştir.

şekil 2.çalışmanın akış şeması

Çalışma, “Yusufeli Köylere Hizmet Götürme Birliği” ve “Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı” (DOKA) tarafından desteklenen TR90/13KT/084 referans numaralı, “Yusufelimde” adlı projeden elde edilmiştir. Trekking parkurları, yerel rehberlerin ve Yusufeli coğrafyasına gelen ziyaretçilerin istekleri doğrultusunda, yürüyüş yapılan alanları kapsamaktadır.

Proje çalışmasında belirlenen trekking parkurları, araziye çıkılarak araziden GPS yardımıyla tüm konumsal veri olarak toplanması hedeflenmiştir. Veriler CBS araçları kullanılarak sayısal veri tabanına aktarılmıştır. Meknsal planlama sürecinde çalışılan alana ait doğal ve kültürel verilerin etkili bir şekilde belirlenmesi, depolanması, analiz edilmesi, yeni verilerin elde edilmesi, yönetimi ve sunulması gibi karmaşık ve zen isteyen bir sürecin yürütülmesinde yardımcı olacak araçlardan birisi, Coğrafi Bilgi Sistemlerinin (CBS) içinde yer alan yazılımlardır (Collins et al 2001; Topay 2002; Malczewski 2004; 2006).

Toplanan verilerin gerçek ve güncel arazi verilerinin üzerinde gösterilebilmesi ve arazi analizinin yapılabilmesi için alanın hem normal hem de bir kısmının kiş uydu görüntüsü satın alınarak rektifikasyon işlemi yapılmıştır. Rektifiye edilen görüntü ile Trekking rotaları çakıştırılarak bölgenin haritası yapılmıştır. Ayrıca bölgenin 1/25.000’lik eşyükselti verileri elde edilerek alanın sayısal yüksek modeli üretilmiştir. Üretilen topoğrafya verisi uydu görüntüsünün altına Trekking parkurunun gerçek görünümü sağlanmıştır

BULGULAR

Yusufeli’nde Trekking Parkurları

Yusufeli coğrafyasında toplam 95parkurda, 552 km uzunluğunda trekking rotası elde edilmiştir.

GPS ile Veri Toplama

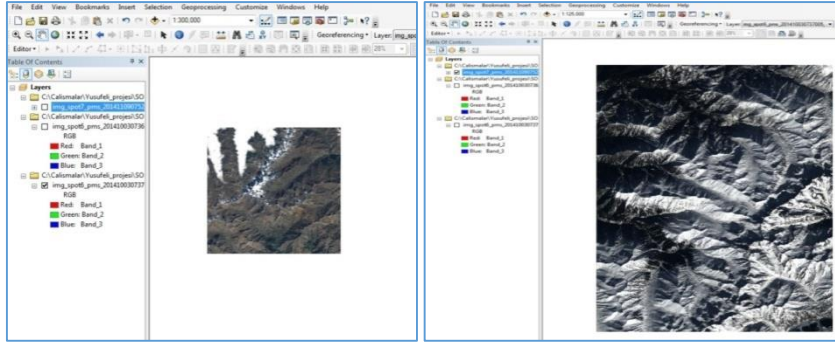
Proje çalışmasında öncelikle araziye çıkılarak araziden GPS yardımıyla tüm Trekking Rotaları konumsal veri olarak toplanması hedeflenmiştir. Bunun için konumsal verilerin hassas bir şekilde toplanabilmesi için konumsal hassasiyeti 3m. olan el tipi GPS cihazları kullanılmıştır. Arazi çalışmalarında toplanan veriler maksimum 3m. hata paylı bir şekilde toplanmıştır. Alınan verilerin doğruluk hassasiyeti kontrol edildiğinde ise ortalama 1m. hassasiyetle araziden verilerin toplandığı görülmüştür. Arazi sonunda toplanan veriler Coğrafi Bilgi Sistemleri yazılımına uygun olarak dönüştürölerek ArcGIS 10 programına aktarılmıştır (Şekil 3).

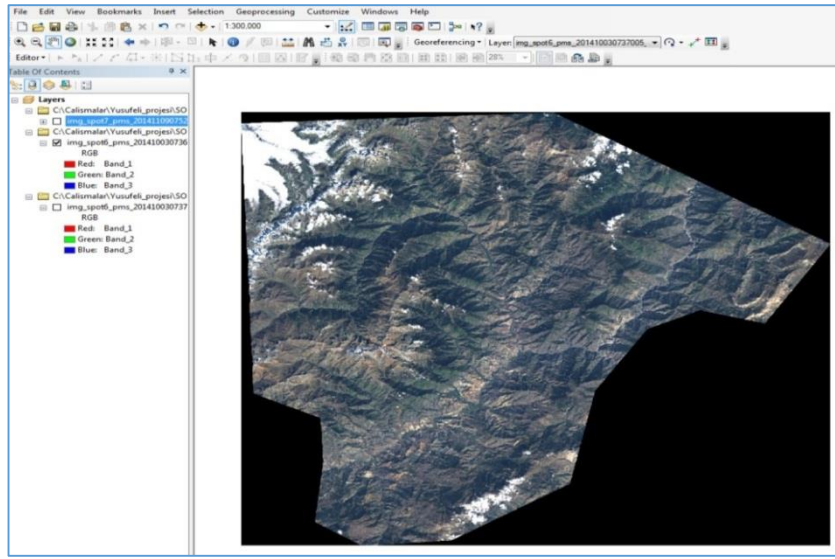
Şekil 3. GPS ile toplanan Trekking Rotaları

Koordinatlandırma (Rektifikasyon) İşlemi

Toplanan verilerin gerçek ve güncel arazi verilerinin üzerinde gösterilebilmesi ve arazi analizinin yapılabilmesi için alanın hem normal hem de bir kısmının kış uydu görüntüsü satın alınarak rektifikasyon işlemi yapılmıştır. Rektifikasyon işleminde görüntü üzerinde belirlenen noktaların arazi koordinatlarına ulaşarak görüntüyü gerçek koordinatlarına taşıma işlemi yapılır. Bunu yaparken araziden alınan gerçek X ve Y koordinatları kullanılır. Böylelikle aslında bir resim parçası olan görüntünün anlık konumsal veri alabildiğimiz bir görüntü haline gelmesi sağlanır (Şekil 4).Yapılan çalışmada almış olduğumuz uydu görüntüsü 2m. çözünürlüğe sahiptir. 3 parça halinde alınan görüntü rektifikasyon işlemi sonucunda aynı koordinat sistemine oturtulup, tek parça olacak şekilde birleştirilmiştir

Şekil 4. Rektifikasyon ve uydu görüntüsü

Daha sonra rektifiye edilen uydu görüntüsü ile araziden GPS ile toplanan konumsal veriler aynı koordinat sisteminde olup olmadığı test edilmiştir. Aynı sistemde olan Trekking Rotaları ile uydu görüntüsü üst üste çakıştırılarak alan üstünde Trekking Rotalarının haritası yapılmıştır (Şekil.5)

Şekil 5. Rektifiye edilen görüntü ile Trekking rotaları çakıştırılarak bölgenin haritası yapılmıştır

Alanın 3D (3 Boyutlu) Haritasının Çıkarılması

Trekking Rotalarının 3D haritasının yapılması için alanın topografyasının çıkarılması gerekmektedir. Bu da ancak alan ile ilgili yüksek verilerin elde edilmesi ile gerçekleşir. Bu nedenle bölgenin 1/25.000'lik eşyüksekti verileri elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler ile ArcGIS 10 programının 3D analiz modülü kullanılarak çalışma alanının sayısal yüksek modeli üretilmiştir (Şekil 6).

Şekil 6. Yükseklik verilerinden üretilen SYM.

Daha sonrasında alanın üretilen topoğrafya verisi uydu görüntüsünün altına atılarak bölgenin gerçek görüntüsüyle birlikte yükseklik şeklinin de ortaya çıkması sağlanmıştır. Böylece topoğrafik altyapı ile görüntü üzerine atılan Trekking Rotasının güzergâhı daha anlaşılabilir ve net hale gelmiştir (Şekil 7)

Şekil 7: Topoğrafya ile birleştirilen uydu görüntüsü üzerine atılan
Trekking Güzergâhının gerçek görünümü

SONUÇ

Alanın profesyonel bir şekilde 1m. hassasiyet ölçüsünde Trekking Rotaları çıkarılmıştır. Trekking Rotalarının Coğrafi Bilgi Sistemlerine atılması ve veritabanına isim, uzunluk ve zorluk dereceleri bilgilerinin işlenmesi ile aynı zaman Yusufeli ilçesinin bir Trekking Bilgi Sistemi oluşturulmuştur. Araziden toplanan Trekking Rotaları hem GPS cihazlarına hem de Google Earth programına uygun olacak şekilde CBS’ de üretilmiştir. Alınan uydu görüntülerine rektifikasyon işlemi yapılarak görüntünün koordinatlandırılması sağlanmıştır. Çalışma bölgesinin Sayısal Yüksek Modeli ArcGIS programında üretilmiştir. Üretilen ve koordinatlandırılan tüm veriler (SYM, Trekking Rotaları ve Uydu görüntüsü) tek bir koordinat sisteminde üretilmiş olup, üst üste çakıştırılarak 3D Trekking Rotalarının sonuç haritaları elde edilmiştir.

Trekking rotalarının CBS ile üretilmesi yürüyüşe çıkılması planlanan güzergâhların istenildiğinde Google Earth programına veya GPS cihazlarına atılmasını sağlamaktadır. Çünkü CBS yazılımı olan ArcGIS programındaki veri formatı GPS ve Google Earth programı veri formatlarına kolaylıkla dönüşebilmektedir. Ayrıca ArcGIS ortamında bir kereye mahsus olmak üzere hazırlanan sayısal yükseklik modeli ile güzergâhların internet olmasa bile 3 boyutlu olarak görülmesi sağlanabilmektedir. Yapılan bu çalışma tamamen sayısal ve konuma dayalıdır. Böylelikle çalışma sürdürülebilir bir nitelik de kazanmaktadır. İlerde yapılacak olan bir bilgi sistemi ile birlikte trekking rotalarında zorluk derecelerine göre sınıflandırma, sorgulama ve analiz gibi işlemler kolaylıkla tek bir işlemde yapılabilecektir.

DESTEK ve TEŞEKKÜR

Bu araştırma Yusufeli Köylere Hizmet Götürme Birliği” ve “Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı” (DOKA) tarafından desteklenmiştir. (proje referans no: TR90/13KT/084). Araştırmaya katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Topay, M. (2003). Bartın Uluyayla Peyzaj Özelliklerinin Rekreasyon-Turizm Kullanımları Açısından Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara
- Gürbüz, F. (1993). Macera Turizmi, Seyahat Yönetimi, Boğaziçi Üniversitesi Yayını, İstanbul.
- Surat, H., Yılmaz, H. (2011). Yusufeli ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Kullanım Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma, Doğu Coğrafya Dergisi, Erciyes Üniversitesi, Sayı:34, 2011/1 s:75-76.
- Yomralıoğlu, T. (2009). Coğrafi bilgi sistemleri temel kavramlar ve uygulamalar. 5. Baskı. Seçil Ofset: İstanbul.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Patton, M. Q. (1990). Qualitative evaluation and research methods. USA: Sage. Cohen, L. ve Manion, L. (1997). Research methods in education. London: Routledge
- Tıraş, M. (1994). Yusufeli ve Yakın Çevresinin Coğrafi Etüdü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Topay M. (2002). Kırsal alanlarda gerçekleştirilecek rekreasyon - turizm aktiviteleri için uygun alan seçiminde CBS kullanımı, Fatih Üniversitesi. <http://cbs2004.fatih.edu.tr/download/file432.pdf> (Erişim tarihi: 14.04.2014)

- Collins M G, Steiner F R & Rushman M J (2001). Land usesuitabilityanalysis in theUnitedStates:historicaldevelopmentandpromisingtechnologicalachievements. Environmental Management 28(5): 611- 621
- Malczewski, J. (2006).GIS-basedmulticriteriadecisionanalysis: asurvey of theliterature. International Journal of Geographical Information Science 20(7): 703-726
- Anonim,(2015a).Trekking,ÖzgürAnsiklopedi, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Trekking>. (Son güncelleme: 12.06.2015, Erişim: 25.09.20015).
- Anonim, (2014a). Doga-yuruyusu-zorluk dereceleri, <http://dogayakaıs.com/2014/01/28/doğa> yürüyüşü zorluk dereceleri (Son güncelleme: 22.03.2015, Erişim: 14.09.20015).
- Anonim, (2015b). [Hiking in Colorado. http://www.hikingincolorado.org/hikecalc.html](http://www.hikingincolorado.org/hikecalc.html)
- [Anonim, \(2015c\). http://www.insaatemlak.pol.tr/Sayfalar/harita_cbs.aspx](http://www.insaatemlak.pol.tr/Sayfalar/harita_cbs.aspx) (06.01.2015)
- Anonim, (2014b). Calculatehikedifficulty. <http://www.nwhiker.com/HikeEval.html>
- Anonim, (2015d). http://www.nik.com.tr/content_sistem_alt.asp?id=84, (05.10.2015)

Creme de la Creme Turistlerin Boş Zaman Faaliyetleri: Trakya Bağ Rotası Örneği

Mehmet Han ERGÜVEN

Kırkırelili Üniversitesi,

Turizm Fakültesi

E-posta: erguven@klu.edu.tr

Ahmet Tarkan ERGÜVEN

Köln Alman Spor Üniversitesi

E-posta: erguven@gmx.net

Aysel YILMAZ

Anadolu Üniversitesi

Turizm Fakültesi

E-posta: aysely@anadolu.edu.tr

ÖZ

Çalışmak için yaşamaktan, yaşamak için çalışmaya doğru bir anlayış benimseyen günümüz insanı, boş zaman faaliyetlerini de bu bağlamda gerçekleştirmektedir. Turizm kapsamındaki boş zaman faaliyetlerinin, mekân değiştirmenin yanında deneyim kazandırması ve bireye artı değer katması beklenmektedir. Bu süreçte, insanların değişen beklentileri karşısında çeşitlenen turizm ürünlerine, sürekli yenileri eklenmektedir. Gastronomi ve şarap turizmi de bu kapsamda değerlendirilebilmektedir. Bu çalışmanın amacı Trakya Bağ Rotası'nı (TBR) ziyaret eden turistler arasındaki *creme de la creme* turistleri ortaya çıkarmak, bu turistlerin TBR işletmelerini ziyaretleri sırasında boş zaman davranışlarını araştırmak ve gelecekte yapılacak nicel çalışmalar için hipotezler önermektir. Bu noktadan hareketle, bu çalışmada Türkiye'de gastronomi ve şarap temalı ilk rota olma özelliğine sahip TBR ziyaretçileri için de bu durumun geçerli olup olmadığı araştırılmış ve toplamda 12 olan TBR işletmesinden sekizinin sahibi ya da işletmecisi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiş ve alanyazında anlatılanı anlama ya da yorum bilimi şeklinde de tanımlanan araştırma metodu olan "hermeneutik" bu çalışma için uygun yöntem olarak görülmüştür. Görüşmelerde elde edilen veriler betimsel analiz tekniğiyle değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucunda, TBR işletmelerini ziyaret eden günöbirlikçiler ve turistlerin *creme de la creme* turistlerle benzer özellikler taşıdığı ve bunların yürüyüş vb. açık alan rekreatif faaliyetleri yerine tadm, SPA, wellness ve alışveriş gibi daha çok kapalı alan rekreatif faaliyetlerinde bulundukları tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Creme de la creme turist, Rekreatif faaliyet, Trakya Bağ Rotası, Trakya

GİRİş

Londra Borsası'nda işlem gören tur operatörü Thomas Cook, 2014-2015 sezonu için hazırladığı Wellness & Mehr (Wellness & Daha Fazlası) kataloğunda "Boş zaman önemli bir değer. Her anın hazzını al. Kendini bul." sloganlarını kullanarak günümüz insanının bir kısmının tatil beklentisini özetlemektedir (www.thomascook.de/). Thomas Cook, bu sloganı ile "yaşamak için çalışan" insanlara, diğer bir ifade ile "haz insanlarına" ulaşmaya çalışmaktadır. Thomas Cook örneğinden anlaşılacağı üzere bu kitlenin bazı kaynaklarda, Fransızca bir tamlama olan ve "kaymağın kaymağı" anlamına gelen *creme de la creme* şeklinde adlandırıldığı görölmektedir. Bu deyim bazen kaymak tabaka, bazen kremanın kreması, bazen en üst segment tüketici (www.duden.de/), bazen de iynin de iyisi (best of the best) vb. şeklinde de anılmaktadır (Yüksekbilgili 2015: VI) Kısaca *creme de la creme*, üst gelir grubuna mensup, bilinçli ve dilediği gibi yaşayan bir kitleyi tanımlamaktadır.

2014 yılında düzenlenen EMİTT fuarında TBR standı ziyaret edilmiş ve bu araştırmada, Türkiye’de bu grubun varlığı noktasından yola çıkılarak yurtdışındaki örneklerden hareketle, adı geçen talep kitlesine bir gastronomi rotası olan TBR’de ulaşılabileceği düşünölmüştür. Bu amaçla 2014 yılı Haziran-Temmuz aylarında toplamda 12 tane olan TBR işletmesinden sekizinin sahibi ya da işletmecisiyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiş ve *creme de la creme* turistlerin boş zaman faaliyetlerini netleştirmek üzere keşifsel bir araştırma yapılmıştır. Henüz çok yeni bir proje olan TBR ile ilgili sınırlı sayıda yazılı materyale ulaşılabilmiş, bunlar tanıtım broşürü, kitapçıkları, gazete haber ve köşe yazılarından öteye gitmemiştir. Bu sınırlılıktan dolayı bu çalışma için nitel bir araştırma yöntemi olan “hermeneutik” uygun bir araştırma yöntemi olarak seçilmiştir.

Çalışmada öncelikle TBR işletmelerini ve hâlihazırdaki boş zaman faaliyetlerini değerlendirmek için altyapı ve üstyapı potansiyelleri ortaya konacak ve sonrasında TBR işletmelerini ziyaret eden kişilerin boş zaman değerlendirme faaliyetleri üzerinde durulacaktır. Türkiye’de butik şarap üretimi yapan bağcılık işletmeleri üzerine yapılan çalışmalar çok sınırlı olduğundan bu çalışmanın sonuç kısmında öneriler getirmenin yanında gelecekte yapılacak nicel araştırmalara hipotezler sunulması da düşünölmüştür. Bu çalışmada bir taraftan TBR işletmeleri ve bunların ziyaretçi kitlesi ele alınırken diğer taraftan da gelen turistlerin ve günübirlikçilerin katıldıkları açık mekân rekreatif faaliyetleri (yürüyüş, vb.) ve kapalı alan rekreatif faaliyetleri (tadımlar, SPA ve wellness ve alışveriş) bulgular kısmında açıklanmıştır.

ÇALIşMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Turizmde son yıllarda hem kamu yetkilileri hem de özel sektör yanında akademik çevrelerce dile getirilen ürün çeşitlendirme, henüz istenilen boyutlara ulaşmamıştır. TBR yeni bir proje olmasına karşın EMİTT fuarında stant kurarak kendini bir turizm ürünü olarak konumlandırmaya çalışmış, bunun üzerine bu turistik ürünü yakından araştırma ihtiyacı duyulmuştur. TBR’nin Türkiye’de ilk gastronomi ve şarap temalı rota olma özelliğine sahip olmasından dolayı, öncelikle TBR işletmelerini ziyaret etme ve yakından tanıma amaçlanmıştır. İkinci olarak TBR işletmelerinin sahipleri ve işletmecileriyle görüşmeler gerçekleştirme ve bunların bakış açısıyla TBR ziyaretçilerinin (turist ve günübirlikçi) *creme de la creme* turist olma koşullarına uyup uymadıkları ve boş zaman faaliyet eğilimlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu amaçla görüşölen kişilere “TBR ziyaretçileri geldiklerinde boş zamanlarını nasıl değerlendiriyorlar?” ya da “Boş zaman faaliyetleri işletmeden işletmeye farklılık gösteriyor mu?” soruları yöneltölmüştir. TBR işletmelerinin yapısı, işletmecilik anlayışları, pazarlama stratejileri, insan kaynakları, kapasiteleri, gelecekle ilgili beklentileri vb. unsurlar çalışmanın sınırlarını zorlayacağından bilinçli olarak burada ele alınmamıştır.

Çalışma, henüz uygulama aşamasının başında olan TBR projesinin paydaşlarını, nihai faydalanıcılarını ve yararlanıcılarını araştırdığı için, bu çalışmada bu detaylar yeteri kadar ele alınmamış olsa da projelerin ıktıları ve sürdürölebilirlikleri bağlamında önemli bir keşifsel bir araştırmadır. Her ne kadar örneklem sayısı (sekiz) az olsa da gelecekte yapılacak benzer projeler için yine de yol gösterici bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Türkiye’de henüz temalı gastronomi rotaları ve *creme de la creme* turistlere yönelik çalışmaların bulunmaması nedeniyle bu çalışmanın nitel bir çalışma olarak bu alandaki boşluğu doldurmaya katkıda bulunması düşünölmektedir ve çalışma gelecekte yapılacak nicel çalışmalar için hipotezler geliştirmesi bağlamında önemlidir.

ÇALIşMANIN KAPSAMI

Bu alışma, toplamda 12 tane olan TBR işletmesinin sekizini kapsamaktadır. Tablo 1’de göröldüğü gibi bu işletmeler Kırklareli ve Tekirdağ il sınırları içerisinde yer almakta ve butik işletme anlayışı ile faaliyet göstermektedirler. Bunların çoğunluğu sadece şarap üretimi yaparken bir kısmı örneğin Arcadia ve

Barbare Bağcılık'ta olduğu gibi konaklama hizmeti de vermektedir. Bulgular kısmında, görüşme yapılan işletmelerin sahipleri ya da yöneticilerinin sadece bir kısmının görüşlerine yer verilmiştir. İleriki dönemlerde yapılacak çalışmalarda diğer dört işletmenin de ziyaret edilmesi ve bu işletmelerin sahipleri ya da işletmecileri ile görüşme yapılması planlanmaktadır.

Tablo 1: Ziyaret Edilen Trakya Bağ Rotası İşletmeleri

İşletme Adı	Konumu	Kuruluş yılı	Görüşülen Kişiler	Alan Büyüklüğü
Melen Bağları	Şarköy	1920	Cem Çetintaş	240 dönüm
Gölör Bağları	Şarköy	1993	Fedai Yıldız	150 dönüm
Chateau Kalpak Bağları	Şarköy	1993	Bülent Kalpaklıoğlu	120 dönüm
Barel Bağları	Tekirdağ	1997	Barkın Akın	150 dönüm
Arcadia Bağları	Kırklareli	2000	Zeynep Arca Sallıel	200 dönüm
Barbare Bağları	Tekirdağ	2000	Tülin Bozüyük	230 dönüm
Şato Nuzun Bağları	Tekirdağ	2005	Necdet Uzun	146 dönüm
Vino Dessera Bağları	Kırklareli	2007	Doğan Dönmez	200 dönüm

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Türkiye’de, *creme de la creme* turistlerle ilgili özellikle gastronomi ve şarap turizminde henüz çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu çalışma, belirtilen hedef kitlenin gastronomi ve şarap turizmi bağlamında boş zaman faaliyetlerine yönelik yapılan ilk çalışmadır. Çalışma sürecine bakıldığında yazarlar Resort Dergisi „Geleceğin Turizmi. Turizmin Geleceği“ özel sayısı için uluslararası turizm pazarında araştırmalar yaparken LOHAS (Lifestyles of Health and Sustainability – Sağlıklı ve sürdürülebilir yaşam tarzı) kavramı ile karşılaşmıştır. Bu hedef kitlenin Türkiye’de de bulunduğu noktasından hareket ederek yurtdışındaki örneklerden yola çıkıldığında, bu kitleye ulaşmanın en kolay yolunun gastronomi ve şarap turizmi bağlamında olabileceği öngörülmüştür. 2014 yılında ziyaret ettiği EMİTT fuarında TBR standı ile karşılaşınca, yazarın çalıştığı kurumun da Trakya’da bulunmasından dolayı, kurumsal sosyal sorumluluk bilinciyle araştırmaya buradan başlama kararı verilmiş ve keşifsel olan bu araştırma çerçevesinde toplamda 12 tane olan TBR işletmesinden sekizi yerinde ziyaret edilmiş ve toplamda dokuz işletme sahibi ve/veya yöneticisiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma nitel bir yapıya sahip olduğu için araştırma soruları ve araştırma temaları, araştırma süreci içerisinde şekillenmiş ve *creme de la creme* turistlerin gastronomi ve şarap turizmi yaparken boş zaman faaliyetlerinde bulunabileceği ve bu faaliyetlerin deniz-kum-güneş turistlerine nazaran farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir. Araştırmada kullanılan hermeneutik yöntemi ile çalışmanın başındaki ve sonundaki düşüncelerin farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. “Anlamayı” araştırılan bir nesne haline getiren ve “yorum bilimi” şeklinde de adlandırılan hermeneutik bu çalışma için araştırma metodu olarak seçilmiştir (Spöhring, 1995, s. 50; Lamnek, 1995, s. 72). TBR, Türkiye’deki ilk gastronomi ve şarap turizmi rotası olarak 2013 yılında Trakya Kalkınma Ajansı tarafından desteklenerek hayata geçirilen bir projedir ve çalışmada bu projeyi araştırarak bu turistik ürünü kimlerin, nasıl talep ettiğini anlamak ve ortaya koymak amaçlanmıştır. TBR’nin Türkiye için çok yeni ve henüz ele alınmamış olması, bu araştırma için nitel bir yöntemin tercih edilmesini gerektirmiştir. Böylece az tanınan olayların arkasındaki nedenleri keşfetmek ve anlamak mümkün olabilmektedir. Bu amaçla 23 Haziran - 13 Temmuz 2014 tarihleri arasında önceden randevu alınarak toplamda beş araştırma gezisi yapılmış ve toplamda sekiz işletme yerinde ziyaret edilerek görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 45 ila 72 dakika arasında süren farklı uzunluklarda ve toplam yedi saat yedi dakika süren görüşmelerin kayıtları deşifre edilerek A4 kâğıt boyutunda toplamda 85 sayfalık bir rapor haline getirilmiştir. Ancak bu çalışmada

bilinçli olarak sadece bu araştırma için gerekli görülen ve rekreasyon ile *creme de la creme* yaşam tarzına yönelik görüş bildiren kaynak kişilere yer verilmiştir.

ALANYAZIN

Rekreatif etkinliklere katılmayı insanların doğasında var olan dogmatik bir olgu olarak gören Gül (2014), insanların bir taraftan rutin olandan uzaklaşma arzusunu tatmin ederken diğer taraftan da hem fiziksel hem de zihinsel olarak yenilenme arayışında olduğunu vurgulamakta ve bunu da Abraham Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine uyarlayarak açıklamaktadır. Heckhausen ise Maslow'un geliştirdiği modele farklı bir açıdan yaklaşmakta, motif ve eylemi Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde önemli bir eleştiri noktası olarak saptamaktadır. Özellikle günümüzdeki modern ve ağlarla örülmüş dünyada bu modelin sadece Batılı kültürler için geçerli olabileceğini öne sürmektedir. Asya, Afrika ve Güney Amerika'daki birçok kültürün bireysellik yerine daha çok toplumsallık ağırlıklı olduklarının altını çizmekte ve toplumun ihtiyaçlarının bireyinkilerin önüne geçtiğini belirtmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde eleştirilen unsurlardan bir tanesi de insanların ihtiyaçlarının küresel olarak aynı olmayabileceğidir. Bu bağlamda Heckhausen, Maslow modelinin her kültüre uyarlanması doğru sonuçlar vermeyeceğini belirtmektedir. Ciddi bir örnek olarak özellikle siyasi/dünya görüşlerinden dolayı insanların kendilerini kurban etmeleri bunlardan sayılabilir. Bu bağlamda piramidin özellikle güven motifi bireysel ve kültürden kültüre farklılık gösterebilmektedir (Heckhausen 2010: 59).

Yukarıdaki bilgiler ışığında belki de Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinin günümüze uyarlanması gerektiği düşüncesinden hareket edilmiş ve bu çalışmada ortaya atılmıştır. Önceki dönemlerden farklı olarak günümüzde, temel ihtiyaçlarını tatmin etmiş olan insanların rekreatif faaliyetlerini gerçekleştirirken „haz“ alma ve sağlıkları için bir şeyler yapma düşüncesi yatmaktadır. Bu bağlamda bu yaşam tarzını benimseyenler, ekonomik kaygıları olmayan ve ekonomik olarak üst düzeyde bir kitleyi temsil etmektedirler. Bunlar, haz alma motifli rekreatif faaliyetlerde bulunurken sağlıkları için de bir şeyler yapmayı isteyen insanlar olmalarından dolayı bu kitleye turizm ve rekreasyon bağlamında „*creme de la creme*“ turistleri ya da günöbirlikçileri denilmesi düşünölmüştür.

Şekil 1: *Creme de la Creme* Turistlerin İhtiyaçlar Piramidi (Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'ne uyarlanarak değiştirildi)

Kaynak: <http://www.abraham-maslow.de>, 20.09.2015.

Bu kitle, yaşamdan ve tüketirken haz alan, sağlıkları için bir şeyler yaparken çevreye de zarar vermeden onu koruyarak yaşamını sürdüren insanlardan oluşmaktadır. Bu yaşam tarzına Sağlıklı ve Sürdürülebilir Yaşam Tarzı (LOHAS) adı verilmektedir. Maslow'un ihtiyaçlar piramidine LOHAS'ların bakış açısından yaklaşıldığında, bunların bütün ihtiyaçlarını karşıladıkları artık "haz" unsurunu yaşamaya çalıştıkları ve motivasyonlarının haz temelli olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda LOHAS'lar için deneyimleme ve katma değer sağlama, gerçekteştirilen turistik ve rekreatif faaliyetlerde önemli olmaktadır. Turizm ve rekreatif faaliyetlerin canlandırıcı olmasının yanında keyif verici özelliğe sahip olması da aranmaktadır. Bu bağlamda "Infotainment" kavramı, bir başka deyişle eğlence ve öğrenme unsurlarını turizmde birleştirerek "eğlenerek öğrenme" gerçekteşmektedir. Tatil; halen hayal kurma, hayalleri gerçekteştirme ve deneyimleme zamanıdır (Lane, Weston; Davies; Kastenholz, Lima ve Majewski 2013: 19).

BULGULAR

Görüşmeler esnasında birçok rekreatif faaliyet çeşidi dile getirilmiş olsa da bunları öncelikle açık mekân ve kapalı mekân olmak üzere iki alt gruba ayırmakla birlikte kapalı mekândaki rekreatif faaliyetleri de kendi içerisinde tadımlar, SPA ve wellness ve alışveriş şeklinde üç alt gruba ayırma yoluna gidilmiştir. Buradan yola çıkılarak bulgular, aşağıda verilen maddeler altında incelenmiş ve görüşme yapılan kaynak kişilerin ifadeleri ile desteklenmiştir:

1. Açık mekan rekreatif faaliyetleri: Yürüyüş, vb.
2. Kapalı mekan rekreatif faaliyetleri:
 - a. Tadımlar
 - b. SPA ve Wellness
 - c. Alışveriş
 - i. İşletmenin kendi ürettiği temel ürün olan şarap
 - ii. İşletmenin yakın çevreden sağladığı ürünler.

TBR'yi ziyaret edenlerin motivasyonlarına, işletmecilerin verdikleri bilgiler ışığında bakıldığında çoğunlukla „özel ilgi“ çıkışlı oldukları saptanmıştır. Her işletmenin ziyaretçileri arasında ise rekreatif faaliyetler arasında farklılıklar olduğu da araştırma sırasında tespit edilen başka bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedenleri arasında işletmelerin alt ve üst yapıları yanında işletmenin coğrafi konumunun da bu noktada etkili olduğu görülmüştür. Bağ işletmelerinin ziyaret edilmesi ile yukarıda ifade edilen "Infotainment" eğlence ve öğrenme boyutlarının öne çıktığı görülmektedir. Diğer bir ifade ile deneyimleme ve katma değer sağlama, TBR işletmelerinin ziyaret edilme nedenleri arasındadır.

Yürüyüş

Asıl amaçları tadım yapmak, şarap içmek ve yemek yemek olan TBR ziyaretçilerinin işletmenin bulunduğu coğrafyaya bağlı olarak tesis içinde ve dışında da boş zamanlarını geçirmek için faaliyette bulundukları Barel Bağları'ndan Barkın Akın'ın aşağıdaki sözlerinden anlaşılmaktadır:

Çok trekking alanı yok, ama köyü merak edenler, köye doğru yürüyenler var. Yüzde 90'ı şarabını içtikten sonra mutlaka köye gider, şöyle bir turlar ve keçilerin fotoğrafını çekip dönerler. Hamakta kitap okuyan var, müzik dinleyen var. Ama en çok da sohbet ederiz. Kavakların altında hamaklarda uyumayı severler. O şekilde zaman geçirirler.

Bağ dışında yapılabilecek rekreatif faaliyetlere örnekler Arcadia Bağları'ndan Zeynep Arca Salliel'den gelmektedir. Salliel alışılmışın dışında bir işletmecilik ve turizm anlayışı ile konuya bakmaktadır.

Salliel, Trakya bölgesinin turizm potansiyelini yakından bildiği için gelen turistlere Arcadia Bağları çıkışlı günübirlik turlar organize etmeyi de planlamaktadır. Bu bağlamda Arcadia Bağları'nın, Trakya'nın tanıtımında özellikle turizm ve rekreasyon alanı olarak İstanbul gibi büyük şehirlere ulaşmada anahtar ve etkin bir görev üstlendiğini söylemek mümkündür:

Bizim arazimizin içinde meşe koruları var. O meşe korularını doğal yaşamı bozmamak adına tamamen koruduk, hiç dokunmadık. O koruların içinden patikalar açıyoruz. 2000 dönüm arazinin içerisinde korulardan geçen yedi kilometrelik bir doğal yürüyüş parkuru yapacağız. Artı insanlara günlük turlar  nereceğiz; Dupnisa mağarasına, Longoz ormanlarına, Vize'deki tarihi kalıntılara.

Arcadia Bağları  rneğinde olduğu gibi TBR işletmelerinin sadece birer şaraphane olarak görülmesinin yanlış olacağı söylenebilir. Bu bağlar, artık birer yaşam merkezine ve tatil tesisine dönüşmeye başlamıştır. TBR'nin bu bağlamda olumlu katkıları yadsınamayacak kadar belirgindir. Bu bağlamda konaklama, yeme-içme yanında bir SPA'nın da düşünülmesi Barbare Bağevi'nde gelen misafirlere özgün bir hizmet sunmayı planladıklarının işaretini vermektedir. Tülin Bozüyük, h lihazırda sunulan konaklama ve yiyecek-içecek hizmetleri dışında özellikle farkındalık oluşturmak için neler yapılabileceğini, aşağda verilen sözleri ile ifade etmektedir:

İnsanlar geldiği zaman piknik yapabilecekleri bir şey de olsun istiyorum. Bizde çok zordur ya ayakka ıları  ıkarttırmak. Ayakkabıları çıkartıp toprağa bassınlar istiyorum. Burayı yaptık ama onlara o konforu da verirken, şu anda kimseyi  ıkartamıyoruz dışarı pek. Bağa gidiyorlar, bağa yürüyorlar, işte  z mleri tadıyorlar ama bir sepetin içine bir şarap koyayım, iki dilimde peynir koyayım şurada örtü serip yayılayım diye şey yok. Yani gerçekten bunu yaşatmak için belki de biraz öğretmek gerekiyor.

Tadımlar

Farklı bağcılık işletmelerinin sahipleri ve yöneticileri ile görüşüldüğünde Tülin Bozüyük' n yukarıda bahsettiği gibi gelen ziyaretçileri toprakla buluşturma isteğine, Chateau Kalpak'ın sahibi B lent Kalpaklıoğlu, farklı bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır:

Bağ yürüyüşü yapmak isteyen pek çıkmadı. Herkes "gelelim, şarap tadalım, bir şeyler atıştıralım keyif yapalım, gidelim" diyor. şaraptan fazla çıkmak istemiyorlar. Ama terastan her şeyi görebiliyorsunuz. [...] Bunların çoğu toplumun üst seviyesinden gelen kimseler. Ayakkabılara bakıyorum, şık, elbiselere bakıyorum, şık, gözlükler şık. Yani bunlar toprak adamı değil. Güzel bir tabak yiyeceğimi alayım, güzel bir i kimi alayım, terasta oturayım, keyif yapayım. Öyle toprağa gideyim ayaklarım toz lansın,  amurlansın,  z me bakayım, yaprağa bakayım. O tip insanlar değil bunlar.

Creme de la creme talep kitlesini özellikle B lent Kalpaklıoğlu'nun işletmesine gelen ziyaretçileri tanımlarken net olarak görmek mümkündür. Buradaki ziyaretçilerin şaraplar hakkında bilgi aldıkları, mahzeni gezdikleri ve sonrasında tadım yapıp, haz alarak bir şeyler içtikleri, yemek yedikleri ve manzaranın keyfini çıkarttıkları anlaşılmaktadır. "Infotainment" eğlenerek öğrenme etkenlerine üçüncü bir unsur olarak burada "haz" faktörünün de eklendiği g r lmektedir.

SPA ve Wellness

Arcadia Bağları, tesis bazında inşa ettikleri konaklama tesisine ek olarak SPA (Sanus per Aquam - suyla gelen sağlık) ve Wellness (Beden, ruh ve zihin sağlıklarını dengede tutarak yaşama tarzı) bölümü planlamış ve Ağustos 2015'te de açılışını yapmıştır. Arcadia Bağları konseptinde Zeynep Arca Salliel'in aşağdaki şekilde ifade ettiği gibi Agro-, Eko- ve Gastronomi turizmi düşünülmüş ve bunlara Wellness ve SPA hizmetleri de eklenmiştir.

Bir de yanına SPA yapıyoruz şimdi, saunası, Türk hamamı masaj odalarıyla. Burada üzüm çekirdeği yağıyla masajlar sunuyor olacağız.

Aynı şekilde Barbare Bağları da bir SPA bölümü düşünmekle birlikte bunun yaşama geçirilmesinin zor olduğunu belirtmiştir. Fakat yine bu bağlamda konaklama, yeme-içme yanında bir SPA'nın da düşünülmesi, gelen misafirlere Barbare Bağevi'nde özğün bir hizmet sunmayı planladıklarının işaretini vermektedir. şaraphane ve restoran yanında konaklama tesisine de sahip olan Barbare Bağları'nın işletmecisi Tülin Bozüyük, gelen talep üzerine yogayı da hizmetlerine eklemeyi düşündüklerini şöyle ifade etmektedir:

Buraya gelen misafir bazen bizi bazı şeylere yönlendiriyor. Mesela bir yoga hocası burada böyle bir şey yapmayı teklif etti. Biz de hemen "Neden olmasın?" dedik. Bunun akabinde yoga yapan bir grup 15 günlüğüne seyahatlere çıkıyormuş. Farklı farklı ülkelere gidip hem ülkenin kültürünü öğreniyorlar hem yoga yapıyorlar. Bu onlardan bir tanesi.

Barbare Bağlarında konaklama hizmetinin de sunuluyor olması, böyle bir önerinin değerlendirilebilmesini mümkün kılmaktadır. Yine de burada karşılaşılan önemli sorunlardan bir tanesi insanların kafasındaki "şaraphane" imajıdır. şaraphane, daha çok şarap tadımı ve içimi ile bağdaştırıldığı için bir restoran, konaklama tesisi ve buna ek olarak da bir rekreatif faaliyetin yapılabileceği mekânlar olarak düşünülmemektedir. Bir bağ evinde gevşeme ve bu bağlamda bir wellness aktivitesi olarak yoganın yapılabileceğinin henüz kafalarda şekillenmediği, Tülin Bozüyük'ün aşağıdaki sözlerinden anlaşılmaktadır:

Bir de insanlara şey çok garip geliyor. "şaraphaneye gidip hafta sonu detoks mu yapacağız yani" diye düşünüyorlar. Sanki burası içip sarhoş olmak ya da yeme içme üzerine. İşte biz onu anlatmaya çalışıyoruz insanlara. Yeri geldiğinde evet bir kadeh iyi güzel bir şarap, ama bir yandan da bedeninizi rahatlatmak, iyileştirmek gerek. İnsanlarda sağlık dediğiniz zaman diyet ve ölüm, fedakârlık anlaşılıyor. Biz onu değil de bedensel ve ruh sağlığı dediğimiz o şımarma ve keyfi zamanla öğreneceğiz herhalde.

Bu bağlamda Arcadia Bağcılığın 2010 yılında gerçekteştirdiği ve TBR gibi yine Trakya Kalkınma Ajansı tarafından desteklenen Agro-, Eko- ve Gastronomi turizmi yanında SPA ve Wellness öğelerini öne çıkartması ve tesisi bu yönde tasarlaması, Tülin Bozüyük'ün bahsettiği "kendini şımartma" düşüncesini hayata geçirmek için ilk adımların atıldığını göstermektedir. SPA ve wellness hizmetleri ekonomik olarak gelir düzeyi yüksek insanların talep edebileceği bir ürün yelpazesine sahip olduğundan, TBR işletmelerinin bünyelerinde konaklama, şaraphane, restoran, SPA ve wellness hizmetleri sunmaları, bu çalışmanın konusunu oluşturan *creme de la creme* talep kitlesine yönelik bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Alışveriş

Alışveriş, TBR işletmelerini ziyaret eden turist ve günübirlikçilerin temel motiflerinin başında gelmektedir. Turizm ve rekreatif faaliyetlerin yapısı gereği, günlük yaşam ortamından uzaklaşma, canlanma, eğlenme ve işletmelerin kendi ürettikleri temel ürün olan şarap yanında işletmelerin yakın çevreden sağladığı ürünlerin satın alınması da TBR ziyaretçileri için önemli bir seyahat nedenidir. Özelliikle şarap, hem tadım yapılarak hem de yemek yeme eşliğinde bir deneyim yaşanarak satın alınmaktadır. Tüketici ağısından avantajları arasında deneyim yanında uygun fiyat unsuru da söz konusudur. Örneğin bir restoran ya da otele ortalama 200 TL'ye içilebilen bir şişe şarap TBR işletmesinde ortalama 50 TL civarında bir fiyata satın alınabilmektedir. TBR işletmeleri ağısından avantajı ise "kapıdan satış" yani direk satış olduğu için nakliye vb. ile uğraşmadan nakit akışını sağlayabilmektedir. Gelen turistlerin temel ürün yanında yerel ürünlere de ilgi gösterdiğini belirten Vito Dessera'dan Doğan Dönmez, bağ evine yakın olan Ahmetçe Köyü'nde üretilen tereyağı, peynir,

kus kus, tarhana vb. yerel ürünlerin de gelen ziyaretçiler tarafından talep gördüğünü aşağıdaki ifadeleri ile desteklemektedir:

Gidecekler oradan alışveriş edecek, buradan alışveriş edecek, benden alışveriş edecekler. Bu durum böyledir. Bu hem esnafın kazanacağı hem yerlinin kazanacağı bir projedir. Mesala bir aile geliyor eldiven, kese bezi örmüş. Bakıyorsunuz, 50 kese bezini beş liradan satıyor. Bu, bizim Emine ablaya 250 lira gelir oluyor. Yan tarafta balcı var. Bize bir grup geldiğı zaman, yedi-sekiz kilo bal satıyor. Ötekinin tereyağı var köyde. Yani buraya bir grup geldiğı zaman köyde tereyağı kalmıyor, satılıp gidiyor. Direk köylüye direk esnafa yarayan bir şey bu.

Bu bağlamda sadece şarap üretimi yapan işletmelerin coğrafi konumlarına göre ürün çeşitlendirmeye gittiğı, mevcut ürünlerin yanında çevrelerinde bulunan yerel halka da gelir sağladığı görülmektedir. Melen Bağları'nda zeytinyağı üretimi ve satışının gerçekleştirilmesi, buna bir örnektir.

SONUÇ

Bu çalışmada Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kısaca ele alındıktan sonra, bunların zaman içerisinde ve toplumdan topluma değışiklik gösterebileceğı ve değışik şekillerde algılanabileceğı üzerinde durulmuş ve TBR kapsamında *creme de la creme* turistleri ve/veya günübirlikçilerinin rekreatif faaliyetleri TBR işletmecilerinin bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırma, görüşme yöntemiyle elde edilen birincil veriler üzerinden yürütölmüş olup çalışmada, alanyazında "hermeneutik " adı verilen ve anlatılanı anlama ya da yorum bilimi şeklinde de tanımlanan araştırma metodu uygulanmış ve görüşmelerde elde edilen veriler betimsel analiz tekniğıyle değerlendirilmiştir.

TBR işletmelerini ziyaret eden günübirlikçiler ve turistlerin bağ yaşamını toprakla iç içe olmak bağlamında algılamadığı, bilakis doğanın sunduğı ürünlerden faydalanma yoluna gittiğı görülmektedir. Özellikle bağların konumu ve bağların içindeki alt ve üstyapının (restoran, kafe ve otel gibi) mekân seçiminde, manzaranın dikkate alındığı görölmüştür. Bu şekilde doğanın sunduğı manzaranın da bir tüketim ürününe dönüştüğünden bahsetmek mümkündür. İşletme sahiplerinin de bu çekicilik unsurlarını, turistik ürünü sunarken bilinçli olarak kullanma yoluna gittikleri gözlemlenmiştir.

Ziyaretçilerin katıldıkları rekreatif faaliyetlerin çoğunlukla, "ayakların toprağı değmesi, yürüyüş vb." olması beklenirken çalışma sonucunda tadım, SPA, wellness ve alışveriş gibi kapalı mekân rekreatif faaliyetlerin öne çıktığı görölmüştür. Özellikle alışveriş boyutunda ziyaretçiler açısından deneyimleyerek satın alma yanında onlara fiyat-ürün avantajının da sağlandığı görölmüştür. Öncelik TBR işletmelerinin temel ürünü olan şarap satın almak iken giderek zeytinyağı, peynir, kuskus, tarhana vb. yerel ek ürünlerin de talep gördüğü ve bu alanda ürün yelpazesinin giderek genişleyeceği algılanmıştır. Alışveriş boyutunun, TBR tesisleri dışındaki yakın çevreyi ve bu çevredeki özgün ürünlerin de satın alınarak desteklenmesini sağladığı tespit edilmiştir. Ziyaretçilerin doğaya yabancılaşmış olabilecekleri, bunun fazla meşakkatli gelebileceğı ya da giysilerinin toz ve toprak olabileceğı düşüncesi ile açık alan rekreatif faaliyetlerine henüz sıcak bakmadıkları, görüşmeler esnasında anlaşılmış ve işletmecilerin bu bağlamda ziyaretçilerini "eğitme" yoluna gittikleri ve gidecekleri de tespit edilmiştir.

Sonuç olarak TBR işletmelerinin proje ile artan bir taleple karşı karşıya kaldıkları ve bu bağlamda henüz artan turist ve/veya günübirlikçi talebini karşılamakta insan kaynakları, tadım ve sunumlar yanında konaklama altyapısında eksiklerinin olduğı görölmüş ve bunların zaman içerisinde giderileceğı kanaati uyanmıştır. Turistlerin ve/veya günübirlikçilerin zaman içerisinde gerekli ürün ve hizmet altyapısı oluşturulduğunda rekreatif faaliyet tarz ve çeşitlerinde değışikliğe uğrayacağı öngörülebilir. Bu bağlamda TBR işletmelerinin, özellikle birbirine coğrafi olarak yakın olanların ziyaretçilerin

taleplerini karşılama bağlamında rekreatif ürünlere olan talebi ve ziyaretçilerin tatmin düzeylerini arttıracakları ve işbirliğine gidebilecekleri düşünülmektedir. Hâlihazırda rekreatif faaliyetlere yönelik ürün ve hizmetleri az ya da zayıf olan tesisler, diğerk işletmeleri örnek alarak kendilerini geliştirebilir ve bu bağlamda o işletmelerin deneyimlerinden yararlanarak zaman, enerji ve ekonomik olarak tasarruf sağlayarak sürdürülebilir bölgesel bir kalkınmayı harekete geçirebilirler. Böylece, çalışmanın araştırma konusunu oluşturan *creme de la creme* turistlerin pazarlama ve tanıtım faaliyetlerine ağırlık verilerek bölgeyi daha fazla tercih etmeleri sağlanarak genelde Trakya Bölgesi, özelde de TBR işletmelerinin çekiciliğı arttırılabilir.

Aşağıda gelecekte yapılacak nicel çalışmalar için birkaç hipotez önerisi verilmektedir:

- TBR ziyaretçileri yüksek gelir ve eğitim düzeyine sahip kişilerden oluşmaktadır.
- TBR sahipleri ve/veya işletmecileri ve ziyaretçiler arasında benzer yaşam tarzı vardır.
- TBR işletmelerinin sunacakları rekreatif faaliyet ürün ve hizmetleri işletmeden işletmeye farklılık göstermektedir.
- SPA ve wellness hizmetleri, artarak TBR işletmelerinin sunacakları bir rekreatif faaliyet türüdür.

KAYNAKÇA

- Abraham M., *Bedürfnispyramide, Definition und Erklärung*, <http://www.abrahammaslow.de/beduerfnispyramide.shtml>. (Erişim tarihi: 10.08.2015)
- Gül, T. (2014). *Rekreasyon Olgusuna Genel Yaklaşım*. İçinde: Ali Yaylı (Editör), *Rekreasyona Giriş* (ss. 2-69). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Heckhausen, J. (2010). *Motivation und Handeln*, 4. güncelleştirilmiş ve düzeltilmiş basım. Berlin: Springer Verlag.
- http://www.duden.de/rechtschreibung/Creme_de_la_Creme. (Erişim tarihi: 10.08.2015)
- <http://www.thomascook.de/thomascook-reisen/online-kataloge/> (Erişim tarihi: 10.08.2015)
- Lamnek, S. (1995). *Qualitative Sozialforschung*, Bd. 2, Methoden und Techniken, 3. düzeltilmiş basım.. Weinheim: BeltzPVU.
- Lane, B.; Weston, R.; Davies, N.; Kastenholz, E.; Lima, J.; Majewski, J. (2013). [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495840/IPOL-TRAN_ET\(2013\)495840_DE.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2013/495840/IPOL-TRAN_ET(2013)495840_DE.pdf), (Erişim tarihi: 14.09. 2015).
- Spöhring, W. (1995). *Qualitative Sozialforschung*, 2. Basım. Stuttgart, Teubner.
- www.thomascook.de/ (Erişim tarihi: 10.08.2015)
- Yüksekbilgili, Z. (2015). *Creme de la Creme "Lüksü Satmak"*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.

Özel Gereksinimli Bireylere Yönelik Elektronik Boş Zaman Aktivitelerinin Psikososyal Etkilerine Yönelik Bir Proje

Müge AKYILDIZ

Anadolu Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü

E-posta: mugeakyildiz@anadolu.edu.tr

ÖZ

Günümüzde yeni teknolojilerin ortaya çıkması boş zaman alışkanlıklarında ve katılımında farklılıklara neden olmuştur. Bu farklılıklar boş zaman alışkanlıklarında gerçek ortamlardan sanal ortamlara doğru bir değişim meydana getirmiştir. Sanal ortamlarda gerçekleştirilen boş zaman aktiviteleri arasında en popüler olan bilgisayar oyunlarının dışında, oyun konsollarının kullanımı da oldukça yaygındır. Elektronik boş zaman fırsatlarının kullanım amacına yönelik iletişim, sosyalleşme, karar verme becerisi, benlik saygısı gibi psikososyal faydaları olduğu bilinmektedir. Ancak özel gereksinimli bireylere elektronik boş zaman fırsatları sunulduğunda psikososyal etkilerine yönelik olarak yapılan araştırmaların yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Bu nedenle işitme engelli bireylerin elektronik boş zaman fırsatlarından olan oyun konsollarından faydalanarak psikososyal faktörlere etkisinin incelenmesi amacıyla proje yazılmıştır. Bu projede amaçlanan, 9-11 yaş aralığındaki işitme engelli bireylerin Nintendo Wii Plus, Nintendo Wii Sports ve Xbox 360 Kinect oyun konsollarından seçilecek rahatlatıcı ve eğitici oyunlarla 8 hafta boyunca haftada 2 gün 45'er dakika etkinliğe katılımları sonucunda psikososyal faktörlerdeki değişimlerin incelenmesidir.

Anahtar sözcükler: Elektronik boş zaman, özel gereksinimli bireyler, oyun konsolu

GİRİŞ

Rekreasyon ve boş zaman alanına yönelik yapılan araştırmalarda boş zaman alışkanlıklarının değiştiği ve bir takım yeni yönelimlerin ortaya çıktığı görülmektedir. “*Proceedings of the National Academy of Sciences*” raporuna göre; bireylerin boş zaman tercihleri değişiklik göstermekte ve kamp yapma, dağcılık, balık tutma, parkları ziyaret etme gibi boş zaman etkinliklerine yönelim giderek azalmaktadır (%18-25). Amerika ve Japonya’da yapılan araştırmalara göre; 1981 yılında en çok tercih edilen balık tutma etkinliğine katılım oranı 2005 yılında % 25 düşüş göstermiş; milli parkları ziyaret etme sıklığı 2006 yılında 1987 yılına göre % 23 azalmıştır (Schmid, 2008). Boş zaman alışkanlıklarında görülen bu değişimin sebepleri incelendiğinde boş zaman ortamlarının değiştiği görülmektedir. Şöyle ki, bireylerin boş zamanlarında oyunlar, çevirim içi eğitim, alışveriş, buluşma/tanışma/flört etme, blog yazma ve daha birçok etkinlik için bilgi ve eğlence kaynağı olarak yeni teknolojileri kullandıkları görülmektedir. Bu yeni teknolojileri kullanarak geçirilen zaman “çevrimiçi boş zaman”, “siber boş zaman”, sanal boş zaman” ya da “elektronik boş zaman” olarak adlandırılmaktadır (Nimrod ve Adoni, 2012).

Amerikan sosyal yorumcu Robert Putnam yeni teknolojinin boş zaman alışkanlıklarına etkisini inceleyerek, kulüp, bar, park gibi toplumsal mekanların 20. yy’ın sonlarına doğru eski kuşaklara göre yeni jenerasyon tarafından daha az tercih edildiğini ve yeni jenerasyonun tercih edebileceği yeni ortamların doğduğunu öne sürmüştür. Aynı şekilde İngiltere’deki boş zaman uzmanları da tüketici önceliklerinin değiştiğini (Lawrence, 2003), özellikle 18-25 yaş grubu bireylerin son 10-15 yılda boş zaman alışkanlıklarının sanal ortama kaydığını ve elektronik boş zaman kavramının gündeme geldiğini belirtmişlerdir (Padilla ve ark., 2010).

Elektronik boş zamanın kullanımına yönelik olarak yapılan araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin haftada 34 saatini boş zaman etkinliklerine harcadıkları; bu zaman diliminin 12 saatini online aktiviteler

ve video oyunları oynayarak ya da bilgisayar başında sanal ortamlarda geçirerek harcadıkları ortaya çıkmıştır (Wang ve ark., 2008).

Yapılan araştırmalara göre, elektronik boş zamana yönelik aktivitelere bakıldığında sadece devasa boyutlardaki sosyal network ağı sağlamakla kalmayıp, diğler insanlarla etkileşim için ideal bir sosyal çevre ortamı sağlama, sosyal destek oluşturma, eğlence ve mutluluk gibi faydalar da sağladığı görölmektedir (Whitty ve McLaughlin, 2005).

Ritzer (2001), “bir yerde kahve içmek, film izlemek, müzik ya da konser dinlemek, alışveriş yapmak ve dünyanın her yerini gezmek, evden ya da işyerinden uzaklaşmadan sadece tek tuşla mümkünken, neden sanal ortamda olmasın?” şeklinde sanal ortamdaki boş zaman fırsatlarını vurgulayarak, elektronik boş zamanın bireylere sunduğı fırsatların sonsuz olduğunu ifade etmiştir.

Elektronik boş zaman etkinlikleri sadece online aktiviteleri değil fiziksel olarak etkinliğe dahil olmak anlamında yapılan bireysel ve grup şeklinde oynanan sportif ve rekreatif oyunların yanı sıra pasif ve zihinsel olarak dahil olunan simülasyon oyunlarını (Lawrence, 2003) ve PlayStation, Nintendo Wii ya da Xbox 360 Kinect gibi oyun konsollarını da kapsamaktadır. Bilgisayar oyunlarının boş zaman alışkanlığı olarak incelendiğı araştırmalara sık rastlanmakla birlikte, fiziksel olarak aktif bir şekilde dahil olunan oyun konsollarının etkilerini inceleyen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Bu nedenle, bu araştırmada elektronik boş zaman aracı olarak oyun konsollarının psiko-sosyal etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır.

ELEKTRONİK BOŞ ZAMAN ÜZERİNE YAPILAN ARAŞTIRMALAR

Araştırmacılar son yıllarda sanal ortamların bireylerin psikolojisi için zararlı olup olmadığını araştırmaktadırlar. Aktif internet kullanımının “özel bir eğlence deneyimi mi yoksa pasif ve gerçek olmayan bir dünya mı?” olduğu sorgulanmaya başlanmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda nötralist, pesimist ve optimist görüşler ortaya çıkmıştır (Lawrence, 2003).

Pesimist görüşlere göre, Kraut ve ark.’nın (1998) yapmış oldukları araştırma sonucunda internetin aşırı kullanımının depresyon ve yalnızlık gibi negatif sonuçlara sebep olduğu ortaya çıkmıştır. Pesimist düşünürler sanal ortamın yüz yüze etkileşimi ortadan kaldıracığı ve fiziksel hareketliliğı kaybettireceğı korkusu ile ilgilenmektedirler. Sanal topluluklara dahil olmanın gerçek yaşamla olan etkileşimi kötü yönde etkileyeceğini düşünmektedirler. Miah (2000) ise bir pesimist düşünür olarak “eğer bireyler arası iletişim bir bilgisayar aracılığıyla sağlanacaksa, insanlar sosyal bir hayvan olacaklardır” şeklinde düşüncesini açıklamıştır. Buna paralel olarak Robins ve Webster (1999) da yeni teknolojilerin sosyal yaşamla ilgili gerçek kaynakları kısıtladığını ve gerçeklikle ilgili kaynakları erozyona uğrattığını ifade etmiştir (Lawrence, 2003). Young (1996), aşırı internet kullanımının alkol ve uyuşturucu gibi bağımlılık yaratacağı, patolojik olarak riskli sonuçlar doğurabileceğini ifade etmiştir. Wang ve ark. (2008) yapmış oldukları araştırmaya göre, saatlerce online oyun oynamanın yaşamla ilgili memnuniyet düzeyini olumsuz etkilediğı, düşük okul notları ve kötüleşen kişiler arası ilişkilere neden olduğu ortaya çıkmıştır. Wellman ve Gulia (1999), internetin sağladığı sosyal etkileşimi samimi ve uzun soluklu bulmadıklarını “hiçbir duyuya hitap etmeden, görmeden, duymadan gerçekleşen bir iletişim ne kadar içten olur ya da gerçek olur?” şeklinde açıklamışlardır. Gerçek ve sanal ilişkinin birbirinin yerini tutamayacağını ifade etmişlerdir.

Optimist görüşlere göre sanal ortamların kişilerin psikolojik ruh hali için olumlu katkılar sağladığı ortaya çıkmıştır. Kraut ve ark. (1998) ise takip eden 3 yıl içerisinde bir araştırma daha yaparak, internet kullanımının sosyal ilişki ve psikolojik ruh haliyle pozitif korelasyon gösterdiğini ortaya koymuşlardır (Whitty ve McLaughlin, 2007). Kraut ve ark.’nın (2002) yaptığı diğler araştırma sonuçlarına göre; dışa

dönük kişilik özelliğine sahip bireylerin daha fazla internet kullandığı, bu tip kişilerin daha fazla toplumla içiçe olduğu ve kendine güven duygularının daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Morahan-Martin ve Schumacher (2003), internetin özellikle yalnız insanlar için ideal bir sosyal çevre ve sosyal etkileşim fırsatı sağladığını ifade etmişlerdir. Shaw ve Gant (2002) ise, artan internet kullanımının depresyon ve yalnızlığın azalmasıyla ve sosyal destek ve güven duygusunun artmasıyla ilişkili olduğu ifade etmişlerdir. Bunlara paralel olarak Eastin ve LaRose (2000), internet kullanımının bazı beceriler gerektirdiğini ve bazı becerileri de geliştirdiğini ifade etmişlerdir (Whitty ve McLaughlin, 2007). De Kerckhove (1997), internetin yaşamla bağlantı fırsatı tanıdığını, sürekli olarak evde ya da işte iletişim ve etkileşim sağladığını ifade etmiştir (Lawrence, 2003). Padilla ve ark.'nın (2010) yapmış oldukları araştırmaya göre, dijital oyunların ve internet kullanımının yetişkin ve gençlerde kişisel gelişimi sağladığı ortaya çıkmıştır. “Gerçek” ve “sanal” tartışmalarına cevap olarak Jones (1998), online aktivitelerin gerçekliğini anlamının bu kadar zor olmaması gerektiğini, bireylerin online etkinlikler aracılığıyla da olsa duygusal bağ kurabileceklerini ve internet kullanıcılarının gerçek ve güçlü duygular yaşadıklarını ifade etmiştir (Lawrence, 2003).

Teknolojik anlamda yaşanan gelişmelere dair optimist ve pesimist düşünürlerin yanı sıra nötralist düşünürlerin de varlığından bahsetmek gerekmektedir (Lawrence, 2003). Benedikt (1991), “tıpkı çıktı almak yazmanın yerine geçemeyeceği ama yerinden edebileceği gibi ya da filmlerin tiyatrunun yerine geçemeyeceği ama yerinden edebileceği gibi; sanal ortamlar da gerçekliğin yerine geçemez, parkta oyun oynamanın yerine geçemez, konsere gitmenin ve orada müzik dinlemenin yerine geçemez, kitap okumanın, mektup yazmanın, alışverişin yerine geçemez; ama yerinden edebilir” şeklinde ifade etmiştir (Lawrence, 2003). Trew ve Malle (2004), internette müzik dinleme, film izleme ya da birçok web sitesinin pasif bir eğlence deneyimi sağladığını; ancak online oyunların sanal objeler ve karakterlerle etkileşimi sağlayarak aktif bir eğlence deneyimi oluşturduğunu ifade etmişlerdir (Whitty ve McLaughlin, 2007).

Elektronik boş zaman aktiviteleri türlerine göre farklı deneyimler sağlamaktadır. Bireyler sanal ortamlarda oyun oynayarak başarı ya da başarısızlık, hırs, rekabet, mutluluk ya da üzüntü gibi hem pozitif hem de negatif deneyimler elde etmektedirler. Ancak tüm boş zaman etkinliklerinde olduğu gibi elektronik boş zaman etkinliklerinde de bireylerin etkinliğe tamamen dahil olup, günlük sıkıntı ve stresten uzaklaşmaları deneyimin kalitesini oluşturmaktadır. Boş zaman katılımcıları sadece pozitif sonuçlar elde etmek ya da kazanmak için değil, gerçek hayattan uzaklaşmak, farklı duygular elde etmek, rahatlamak ya da mücadele etmek için de bilgisayar oyunlarına başvurmaktadırlar. Vorderer ve ark. (2003), yaptıkları araştırma sonucunda, en çok sevilen ve tercih edilen oyunların en çok mücadele gerektiren oyunlar olduğunu ortaya koymuştur. Jansz (2005) dijital oyunların her türlü duygusal ortamı sağladığını, bireylerin aynı anda nefret, eğlence, gurur ya da kırgınlık duygularını yaşayabileceğini ifade etmiştir (Tan ve Jansz, 2008).

Araştırma sonuçlarından görüldüğü gibi, elektronik boş zaman etkinliklerine katılan bireyler kullanım sıklığına ve diğer faktörlere bağlı olarak hem pozitif hem de negatif sonuçlar elde edebilmektedirler. Elde edilen pozitif ve negatif sonuçlar aslında internet ve sanal ortamların nasıl kullanıldığınıyla ilişkilidir. Örneğin, internet kullanımı Chat odaları, alışveriş, saatler alan oyunlar ve oyun forumları üzerinde yoğunlaşıyorsa kimlik oluşumunda negatif sonuçlar, bağımlılık ve riskli davranışlara sebebiyet verebilmektedir. Ancak eğitim, iş, bilgi tarama, okuma, haberleşme ve e-mail, çevreyle iletişim ve etkileşim gibi amaçlar için kullanılıyorsa olumlu sonuçlar sağlayacağı açıktır (Padilla ve ark., 2010).

ELEKTRONİK BOŞ ZAMAN VE ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİREYLER

Elektronik boş zaman aktivitelerinden biri olan Nintendo Wii oyun konsolunun özel gereksinimli bireylerin yaşam kaliteleri üzerine etkilerini inceleyen araştırmalar mevcuttur. Pearson ve Bailey (2007) üç tane Wii oyununun farklı engel türlerine sahip olan bireylerin fiziksel aktivite düzeyi, iletişim ve karar verme becerilerine etkisini inceleyerek, oyunların engelli bireylerin eğitimini destekleyici özelliğe sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Plow ve Finlayson (2011) ise yapmış oldukları deneysel araştırma sonucunda, Nintendo Wii Fit Plus oyununu 14 hafta boyunca haftada 3 gün oynayan 26 Multiple Skleroz (MS) hastasının fiziksel aktivite düzeyi, yorgunluk düzeyi, kuvvet, denge ve kilo verme gibi parametreler üzerine olumlu etkileri olduğunu ortaya koymuşlardır. Engelli bireylerin yanı sıra yaşlılarda Wii oyunlarının hem fiziksel hem de psikososyal olumlu etkilerinin olduğu yapılan araştırmalar sonucunda (Bainbridge ve ark., 2011; Gardner, 2011; Wollersheim ve ark., 2010) ortaya çıkmıştır. Ayrıca migren hastalığı olan çocuklar üzerinde yapılan araştırmada (Esposito ve ark., 2013) üç aylık Nintendo Wii Fit Plus oyunlarının denge, motor beceri ve performans düzeyine anlamlı etkilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Nintendo Wii oyun konsolunun yanı sıra Xbox 360 Kinect oyun konsolunun da engelli bireylerin genel sağlık durumlarını hem fiziksel hem de psikolojik anlamda iyiye götüren bir elektronik boş zaman aktivitesi olduğu ortaya çıkmıştır. Örneğin, Chen ve ark. (2012) engelli yaşlı bireylerde Xbox 360 oyun konsolundan seçilen 3 çeşit oyunun algılanan sağlık ve yaşam kalitesi üzerine anlamlı etkilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Hsu ve Iacsit (2011) Xbox 360 Kinect oyunlarının öğrenme ortamında etkileşimi ve sınıf içi öğrenci motivasyonunu arttırdığı ortaya çıkmıştır. Paavola ve ark. (2013) travmatik beyin yaralanmasına sahip bir bireyin haftada 3 kere 1 ay boyunca toplam 10 seans Xbox 360 Kinect'in 5 farklı macera oyununu oynaması sonucunda, oyun performansında artma ve fonksiyonel, motor ve postürel eksikliklerde gelişme gözlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında Xbox 360 Kinect ve Nintendo Wii Sport ve Wii Fit Plus oyun konsollarının esneklik, denge, kuvvet gibi fiziksel uygunluk parametreleri hem de yaşam kalitesi, motivasyon, yorgunluk, kendine güven gibi psikososyal faktörler üzerinde anlamlı etkileri olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak elektronik boş zaman aktiviteleri kapsamında değerlendirilen oyun konsollarının engelli bireyler üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmaların yetersiz olduğu görülmektedir. Alan yazında, oyun konsollarının farklı engel türlerine göre psikososyal etkilerini araştıran çalışmalar az olmakla birlikte, farklı oyun konsollarının ve farklı oyunların farklı parametrelere etkilerine yönelik karşılaştırmaların yapıldığı araştırmaların da yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, özel gereksinimli bireylere yönelik elektronik boş zaman aktivitelerinin psikososyal faktörlere (sosyalleşme, iletişim, karar verme becerisi, kendine güven, benlik saygısı ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesi) etkisinin incelenmesidir.

YÖNTEM

Bu araştırmada elektronik boş zaman aracı olarak seçilen hareket algılayıcı sensörlere sahip oyun konsolları ve özellikleri şunlardır;

- Nintendo Wii Fit Plus: Wii Remote adı verilen oyun kumandası ve balance board adı verilen denge tahtasıyla fiziksel aktivite, yoga ve dans içerikli oyunlara sahiptir.
- Nintendo Wii Sports: Wii Remote ile basketbol, bowling, golf, tenis, eskrim, okçuluk, kano, bisiklet sporlarını içeren aktif oyunlardan oluşan oyun paketidir.
- Xbox 360 Kinect: Oyun kumandası veya joystick olmaksızın herhangi bir aparata gerek kalmadan oyuncunun hareketlerini algılamaktadır. Hareket algılayıcı sensöre ve 3 boyutlu kameraya sahip bir oyun konsolu olmakla birlikte sese de duyarlı olup bazı komutları (Xbox'ı

kapat, oyunları aç gibi) algılar. İçerisinde spor, eğlence, macera gibi mobilite, fiziksel aktivite, kuvvet, esneklik ve denge geliştirici birçok oyun bulunmaktadır.

Bu bağlamda yapılacak proje çalışmasında, Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Faköltesi'ne yukarıda sayılan araçlar alınarak bir elektronik boş zaman laboratuvarı kurulması amaçlanmaktadır. Araştırmaya 9-11 yaşları arasında, araştırma için fonksiyonel becerileri engelleyecek fiziksel engeli olmayan işitme engelli bireylerin dahil edilmesi planlanmaktadır. Araştırmaya katılımda gönüllük esas alınarak, engelli ailelerinden ve kendilerinden araştırmaya katılmayı kabul ettiklerine dair izin belgesi alınacaktır.

Elektronik boş zaman uygulamalarına başlamadan önce, sosyalleşme, iletişim, karar verme becerisi, kendine güven, benlik saygısı, ve sağlıkla ilgili yaşam kalitesi olmak üzere deney grubunun psikososyal özellikleri ölçme aracı olan anketlerle değerdendirilecek, ve ulaşılan değerdler 8 hafta sonundaki değerdlerle karşılaştırılacaktır. Elektronik boş zaman programında kullanılması planlanan aktiviteler: rahatlatıcı ve eğitici özelliğe sahip oyun konsollarından seçilecek oyunlar, deney grubuna haftada 2 gün, 45'er dakika olmak üzere, 8 hafta boyunca uygulanacaktır. Bu amaçla en az 6 kişinin aynı anda elektronik boş zaman aktivitelerinden faydalanacağı elektronik boş zaman laboratuvarı oluşturulacaktır.

Verilerin analizinde psikososyal faktörlerin ön test ve son test ortalamalarının karşılaştırılması amacıyla T-testi veya Mann Whitney U testlerinin kullanılması planlanmaktadır.

SONUÇ

Özel gereksinimli bireyler olarak engellilere yönelik boş zaman etkinliklerinin oldukça sınırlı olduğu bilinmektedir. Özellikle herhangi bir sportif katılıma engeli olan bireyleri sanal ortamlar aracılığıyla eğlenerek sportif etkinliklere teşvik etmek araştırmada esas alınmıştır. Engellilere yönelik yapılan aktiviteler genellikle gerçek ortamlarda yapılan fiziksel aktivite programlarından oluşmaktadır. Ancak engelli bireylerin her zaman bu ortamlara ulaşması maddi ya da diğerd kaynaklardaki kısıtlardan dolayı (ulaşım, refakatı, antrenör yetersizliğı, hava koşulları vb.) oldukça zordur. Fakat elektronik boş zaman aktiviteleri günümüz teknolojisiyle daha kolay ulaşılabilir birer fiziksel aktivite aracı haline gelmiştir. Bu nedenle araştırma sonuçlarında şayet engellilere yönelik elektronik boş zaman fırsatlarının psikososyal faydaları olduğu ortaya konulursa, antrenöre ve refakatıya gerek kalmaksızın özgürce katılabilecekleri her zaman ulaşılabilir bir boş zaman fırsatı sunulmuş olacaktır. Bu nedenle, elektronik boş zaman fırsatlarının engelli bireylere yönelik faydalarının ortaya konulması önem taşımaktadır.

DESTEK

Bu araştırma Anadolu Üniversitesi Yayın ve Teşvik Projesi Komisyonu tarafından desteklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Benedikt, M. (1991). Introduction & Cyberspace: Some Proposals, in Cyberspace: First Steps, MIT Press, London, pp.119-224.
- De Kerckhove, D. (1997). Connected intelligence: The arrival of the web society. Toronto: Somerville House.
- Eastin, M.S. & LaRose, R. (2000). Internet Self-Efficacy and the Psychology of the Digital Divide. Journal of Computer Mediated Communication, 6(1). <http://www.ascusc.org/jcmc/>
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., Scherlis, W. (1998). A social technology that reduces social involvement and psychological well-being. American Psychologist, 53(9): 1017-1031.
- Lawrence, L. (2003). These are the voyages: Interaction in real and virtual space environments in leisure. Leisure Studies, 22: 301-315.

- Miah, A. (2000). Virtually Nothing: Re-Evaluating the Significance of Cyberspace. *Leisure Studies*, 19(3): 211-225.
- Young, K. S. (1996). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Morahan-Martin, J., Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the Internet. *Computers in Human Behavior*, 19: 659-671.
- Padilla-Walker, L. M., Nelson L. J., Carroll, J.S, Jensen A.C. (2010). More than a just a game: Video game and internet use during emerging adulthood. *Journal of Youth Adolescence*, 39: 103-113.
- Pearson, E., Bailey, C. (2007). Evaluating the potential of the Nintendo Wii to support disabled students in education. *Proceedings ascilite Singapore*.
- Plow, M., Finlayson, M., (2011). Potential benefits of Nintendo Wii Fit Among People with Multiple Sclerosis. *International Journal MS Care*, 13: 21-30.
- Proceedings of the National Academy of Sciences, <http://www.pnas.org> (10.07.2014).
- Ritzer, G. (2001) *Explorations in the Sociology of Consumption – Fast Food, Credit Cards and Casinos*, Sage Publications, London.
- Robins, K., Webster, F. (1999). *Times of the technoculture*. New York: Routledge.
- Schmid, R. E. (2008). Great outdoors losing appeal as virtual leisure rises. <http://dsc.discovery.com/news/2008/02/05/parks-computers.html> (07.09.2014).
- Shaw, L. H., Gant, L. M. (2002). In Defense of the Internet: The Relationship between Internet Communication and Depression, Loneliness, Self-Esteem, and Perceived Social Support. *CyberPsychology & Behavior*, April 2002, 5(2): 157-171. doi: 10.1089/109493102753770552.
- Tan, E. S., Jansz, J. (2008). The game experience. In R. Schifferstein and P.P. Hekkert (Eds.) *Product Experience* (pp. 531-556). Amsterdam : Elsevier. <http://dare.uva.nl/record/312093>.
- Trew, A., Malle, N. (2004). Modelling a system to deliver electronic entertainment over a Broadband connection, *The Electronic Library*, 22(1): 23–31.
- Vorderer, P., Hartmann, T., & Klimmt, C. (2003). Explaining the enjoyment of playing video games: The role of competition. *Proceedings of the Second International Conference on Entertainment Computing*. Pittsburgh, PA: Carnegie Mellon University.
- Wang, E. S., Chen L. S., Lin, J. Y., Wang M. C. (2008). The relationship between leisure satisfaction and life satisfaction of adolescents concerning online games. *Adolescence*, 43: 169-178.
- Wellman, B., Gulia, B. (1999). Net surfers don't ride alone. pp. 331-366 in *Networks in the Global Village*, edited by Barry Wellman. Boulder, Colorado: Westview Press. <http://homes.chass.utoronto.ca/~khampton/papers/onandoff.pdf>.
- Whitty, M. T. & McLaughlin, D. (2007). Online recreation: The relationship between loneliness, internet self-efficacy and the use of the internet for entertainment purposes. *Computers in Human Behavior*, 23(3), 1435-1446.

Fitness Yapan Bireylerin Spor Tesislerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Beklentilerinin Değerlendirmesi

Dilek ATAY Elif KARAGÜN

Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
(elif.karagun@gmail.com)

Öz

Tanımlayıcı tipte olan bu araştırmanın amacı, fitness ve spor merkezlerine katılan bireylerin gittikleri spor merkezlerinin hizmet kalitesini nasıl değerlendirdiklerini araştırmaktır. Bu amaçla, İstanbul İli'nin Pendik ilçesinde bulunan 3 fitness salonu ve 1 spor merkezi olmak üzere fitness etkinliği yapılan toplam 4 adet kurumdan 227 kişiye Lam, Zhang ve Jensen (2005) tarafından geliştirilen ve Gürbüz, Koçak ve Lam (2005) tarafından da Türkiye'de geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan SQAS (Service Quality Assessment Scale – Hizmet Kalitesi Değerlendirme Ölçeği) uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 16.00 Paket Programıyla analiz edilmiştir. Ölçek uygulamaları sonucunda; cinsiyet, yaş, eğitim durumu, yaşanılan yer, fitness ve spor merkezi programlarına katılma süresi, fitness ve spor merkezlerine katılma amacı değişkenleri açısından bakıldığında, anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bireylerin kişisel özellikleri arasında yer alan aylık gelir değişkeni açısından bakıldığında ise anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Fitness, Spor Merkezi, Beklenti, Hizmet Kalitesi Değerlendirmesi

GİRİş

Spor tesisi; spor aktiviteleri ve branşlarının kendine özgü çalışmaları, antrenmanları ile ulusal ve uluslararası müsabakaların yapılabilmesine uygun, spor faaliyetleri öncesi ve esnasında sporcu ve seyircilerin ihtiyaçlarını karşılayacak (tribün, tuvalet, lavabo, duş, soyunma odası gibi) üniteleri bulunan yapı saha ve alanlar olarak tanımlanmıştır (Ramazanoğlu F. ve Ramazanoğlu N., 2000). Ayrıca bu tanımlanan alanların dışında kalan ancak, oryantiring, kros kano ve benzeri çeşitli spor etkinliklerinin yapılmasına imkan veren alan, saha, akarsu ve kanyon gibi arazileri de spor tesisi kavramı içinde düşünmek gerektiği belirtilmiştir (Katırcı, 2009).

Sporun cinsiyet yaş, eğitim durumu ve bazı fiziksel yeterlilikler gözetmeksizin toplumun her kesiminde yaygınlaşması ve tüm yaşam süresi içersinde düzenli olarak yapabilmesi için önemli görevleri üstlenen kurumlardan bir tanesinin de özel spor salonları olduğu belirtilmiştir. Bu amaçla ve üstlenilen sorumlulukla birlikte özel spor salonlarının kullanım amaçlarına hizmet edebilecek düzeyde olmaları beklendiği de bildirilmiştir. Spor işletmeleri, toplumun sosyal ihtiyaçları karşılayacak hizmetleri üretip pazarlamak üzere faaliyet verdikleri hizmetlerin karşılığında maddi kazanç temin etseler bile, insanların spor ihtiyaçlarını karşılamak için kuruldukları da düşünülmektedir. İhtiyaç ve isteklere cevap vermede spor işletmeciliği, spor tesislerinin ekonomik işletmesinin yanı sıra sportif hizmetlerin hazırlanmasını ve sunulmasını içine alacak bir genişlik gösterdiği de belirtilmiştir (Ekenci ve İmamoğlu, 2002).

Çocuk ve gençleri kötü alışkanlıklardan koruyan, hoşgörölü, sosyal, üretken insanlar olarak yetişmelerini sağlayacak ortam ve imkanların önemli olduğu ve bu ortamların en önemli bölümlerinden bazılarının da eğitim öğretim kurumları ve spor yapma imkanı yaratılan spor tesisleri olduğu ifade edilmiştir (Çöndü,1999). Özellikle kötü alışkanlıklardan korumada, sosyalleşme ve sağlık kazanımında önemli görölün spor merkezlerine katılım sağlanması bu merkezlerin ürettiği hizmet kalitesiyle bağlantılı olduğu düşünüldüğünde boş zaman değerlendirmesi amacıyla fitness yapmak amacıyla spor merkezlerine giden bireylerin devam ettikleri tesislerde mevcut hizmet kalitesini nasıl

değerlendirdikleri merak edilmiştir. Bu amaçla boş zamanlarında fitness yapan bireylerin devam ettikleri spor merkezlerinin hizmet kalitesine yönelik değerlendirmeleri öğrenilmek istenmiştir. Ayrıca fitness ve spor merkezlerinin daha etkin bir faaliyet ortaya koyabilmesi için çeşitli önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Bu araştırma betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın örneklemini 2014-2015 yılında İstanbul'un Pendik ilçesinde bulunan ve rasgele örnekleme yoluyla seçilen 3 fitness salonu, 1 spor merkezi bünyesinde spor yapmakta olan 137 erkek, 90 bayan olmak üzere toplam 227 bireyden oluşturulmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, sağlık ve fitness kulüplerinin hizmet kalitesini değerlendirmek amacıyla Lam, Zhang ve Jensen (2005) tarafından geliştirilen ve Gürbüz, Koçak ve Lam (2005) tarafından da Türkiye'de geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan SQAS (Service Quality Assessment Scale-Hizmet Kalitesi Değerlendirme Ölçeği) kullanılmıştır. SQAS, 34 madde ve beş boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; personel, program, soyunma odası, fiziksel tesis ve antrenman boyutlarıdır. Ölçek, "Tamamen katılıyorum, katılıyorum, kararsızım, katılmıyorum, hiç katılmıyorum" ifadelerinden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 34, en yüksek puan 170'dir.

Anketin giriş kısmında bireylerin sosyo-demografik özelliklerini tanımak amacıyla hazırlanan bilgi formu; "cinsiyet, yaş, ailenin aylık geliri, eğitim durumları, yaşadıkları yer, fitness ve spor merkezlerine katılma süreleri ve fitness ve spor merkezlerine katılmaındaki en önemli amaçları" olmak üzere toplam 7 sorudan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmanın yapılabilmesi amacıyla, seçilen fitness salonları ve spor merkezleri dolaşarak yönetim birimlerine araştırma ile ilgili bilgiler verilip gerekli izinler alındıktan sonra ölçek, gönüllülük ilkesine uygun olarak 5 dakikalık sürelerle uygulamalar yapılmıştır. Araştırma kapsamında 261 ölçek dağıtılmış, bunlardan 34 tanesi eksik ya da hatalı olduğundan dolayı geçersiz sayılarak 227 ölçek üzerinden çalışma yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcıların beklenti puanları hesaplanmış ve gözlenen puanların tüm değişkenlere göre karşılaştırılması yapılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayarda SPSS 16.0 paket programında analiz edilmiş, Verilerin analizinde, kişisel özellikleri betimleyici frekans ve yüzdelik dağılımları çıkarılmıştır. Katılımcıların ölçekten elde ettikleri puanların belirlenmesinde X ve Ss değerleri kullanılmıştır. Cinsiyet, yaş, aylık gelir, fitness merkezine katılma süresi ve gitme amacı gibi değişkenlere ait fitness merkezlerinden beklentilere ilişkin veriler normal dağılım gösterdiği belirlenmiş ve ikili küme karşılaştırmaları için bağımsız grup T- testi, üç veya daha fazla küme karşılaştırmaları için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Normal dağılıma uymayan eğitim durumu değişkenine ait veriler ise Kruskal Wallis Testi ile analiz edilmiştir. Manidarlığı 0.05 düzeyinde sınanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan bireylerin fitness ve spor merkezlerinden beklentilerine ilişkin elde edilen bulgular bu bölümde çizelgeler halinde verilmiştir.

Tablo 1 Katılımcıların Kişisel Özelliklerine Göre Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi ve Katılımcıların Beklentilerine İlişkin Puan Analizleri

PARAMETRELER		N	%	Ort±Ss	P
Cinsiyet	Kadın	90	39,6	145,8±12,88	,504

	Erkek	137	60,4	147±13,75	
Yaş	20 Ve Altı	41	18,1	146,37±11,88	,480
	21-25 Arası	49	21,6	144,5±15,96	
	26-30 Arası	39	17,2	146,8±15,73	
	31-35 Arası	32	14,1	144,53±15,23	
	36-40 Arası	26	11,5	150,42±7,91	
	41 Ve Üzeri	40	17,6	147,98±9,78	
Yaşanılan Yer	İl	223	98,2	146,56±13,47	,790
	İlçe-Kasaba	4	1,8	144,75±9,25	
Eğitim Durumu	İlkokul	3	1,3	136,33±8,38	,078
	Ortaokul	13	5,7	148±13,67	
	Lise	88	38,8	144,76±12,15	
	Üniversite	123	54,2	147,87±14,17	
Aylık Gelir	1000tl Altı	15	6,6	143,73±9,83	,001
	1001-1500tl	37	16,3	138,73±18,63	
	1501-2500tl	90	39,6	148,90±12	
	2501 Ve Üzeri	85	37,4	147,9±11,34	

Tablo 1 incelendiğinde; cinsiyet açısından araştırmaya katılan bireylerin %39.6'sı kadın beklenti puanları $X=145.8$, %60.4'ü erkek olduğu ve beklenti puanları ise $X=147$ olduğu görülmüş. Yaşları bakımından incelendiğinde; %18.1'i 20 yaş ve altı beklenti puanları $X=146.37$, %21.6'sı 21-25 yaş arası beklenti puanı $X=144.5$, %17.2'si 26-30 yaş arası beklenti puanı $X=146.8$, %14.1'i 31-35 yaş arası beklenti puanı $X=144.53$, %11.5'i 36-40 yaş arası beklenti puanı $X=150.42$ ve %17.6'sı 41 yaş ve üzeri beklenti puanları ise $X=147.98$ olduğu belirlenmiştir. Bireyler yaşadıkları yerler açısından; %98.2'si il ve beklenti puanları $X=146.56$, %1.8'i ilçe-kasabada yaşadığı ve beklenti puanları $X=144.75$ bulunmuştur. Eğitim durumları bakımından incelendiğinde; %1.3'ü ilkokul ve beklenti puanları $X=136.33$, %5.7'si ortaokul beklenti puanları ise $X=148$, %38.8'i lise beklenti puanları $X=144.76$ ve %54.2'si üniversite beklenti puanları $X=147.87$ olduğu belirlenmiştir. Bireylerin cinsiyet, yaş, yaşadığı yer ve eğitim durumu açısından ortalama beklenti puanları açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($P>0,05$).

Katılımcılar aylık gelir değişkeni açısından incelendiğinde; %6.6'sı geliri 1000 TL ve altı olanlar olduğu ve beklenti puanları $X=143.73$ olduğu, %16.3'ünün geliri 1001-1500 TL arasında ve beklenti puanları $X=138.73$, %39.6'sının geliri 1501-2500 TL arasında beklenti puanları ise $X=148.90$, %37.4'ünün geliri 2501 TL ve üzeri olduğu ve beklenti puanlarının ise $X=147.9$ olduğu belirlenmiş. Gelir düzeyleri açısından beklenti puan ortalamaları arasındaki fark $P>0,05$ olduğundan dolayı anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Tablo 2. Fitness Sporuna Katılma Durumlarına Göre Ortalama Puan Analizleri

Parametreler		N	%	Ort±Ss	P
Fitness Ve Spor Merkezi Programlarına Ne Zamandan Beri Katılıyorsunuz	6 Aydan Az	39	17,2	147,69±10,39	,055
	6ay-1 Yıl	63	27,8	144,14±12,75	
	2-3 Yıl	68	30,0	145,06±11,91	
	4-5 Yıl	30	13,2	152,50±13,31	
	6yıldan Fazla	27	11,9	147,44±19,71	
Fitness Ve Spor Merkezine Katılmadaki En Büyük Amacınız	Sağlıklı Olmak Zinde Kalmak	65	28,6	150,37±11,24	,212
	Kilo Kontrolü	37	16,3	145,54±13,61	

	Sosyal Çevre Kazanmak	21	9,3	144,43±20,45	
	Güzel Ve Narin Görünmek	18	7,9	145,33±13,53	
	Vücut Geliştirmek	49	21,6	144,35±11,63	
	Rahatlamak	16	7,0	147,38±11,39	
	Boş Zamanı Değerlendirme	21	9,3	143,90±14,84	

Kişilerin fitness ve spor merkezi programlarına katılma süresi değişkeni açısından incelendiğinde; %17.2'sinin katılım süresi 6 aydan az olan bireyler olduğu ve beklenti puanlarının $X=147.69$, %27.8'sinin 6 ay-1 yıl arası süredir spor salonuna gittikleri ve beklenti puanlarının $X=144.14$ olduğu, katılımcıların %30'u 2-3 yıldır spor merkezine devam ettikleri bu bireylerin beklenti puanları $X=145.06$ olduğu, %13.2'sinin katılım süresi 4-5 yıl olan bireyler olduğu ve beklenti puanlarının $X=152.50$, %11.9'unun katılım süresi 6 yıldan fazla olan bireyler oldukları ve beklenti puanlarının da $X=147.44$ olduğu belirlenmiştir. Fitness merkezine katılma yılı açısından beklenti puan ortalamaları arasındaki fark $P>0,05$ olduğundan dolayı anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir.

Fitness ve spor merkezlerine katılmalarındaki en büyük amaçları bakımından incelendiğinde; %28.6'sı sağlıklı olmak ve zinde kalmak ve beklenti puanları $X=150.37$ olduğu, %16.3'ü kilo kontrolü ve beklenti puanları $X=145.54$, %9.3'ü ise sosyal çevre kazanmak amaçlı ve beklenti puanları $X=144.43$ olduğu, %7.9'unun da güzel ve narın görünmek amacıyla gittiği ve beklenti puanları $X=145.33$ olduğu, %21.6'sının vücut geliştirmek amacıyla gittiği ve beklenti puanlarının da $X=144.35$ olduğu, %7'sinin de rahatlamak için gittiği ve beklenti puanlarının da $X=147.38$ olduğu, %9.3'ünün de boş zamanını değerlendirmek amaçlı gittiği ve beklenti puanlarının da $X=143.90$ olduğu görölmüştür. Fitness merkezlerine katılma amaçları açısından beklenti puanları karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir ($P>0,05$).

TARTIşMA

Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmış, literatürde yer alan bazı çalışmalarla ulaşılan sonuçlar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir;

Fitness ve spor merkezlerine devam eden erkek üyelerin kadın üyelere göre daha fazla olduğu görölmüştür. Hizmet Kalitesi beklentileri açısından kadın ve erkek katılımcılar arasındaki fark erkekler lehine yüksek bulunsa da anlamlı olmadığı belirlenmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında da bizim çalışma sonuçlarımızla paralel sonuçların olduğu, fitness salonlarına devam edenlerin çoğunluğunun erkekler olduğu görölmüştür (oban, 20002; Uçan, 2007; Ürer, 2009). Çalışmamızı destekleyen bu bulguların aksine; cinsiyet değişkeni açısından beklentilerin anlamlı farklılık gösterdiğini bildiren çalışmaların da olduğu görölmüştür (Lagrosen ve Lagrosen 2007). Bu sonuçlardan hareketle spor ile ilgili aktivitelere erkeklerin kadınlara göre daha fazla katılım gösterdiği söylenebilir. Erkeklerin kadınlara göre daha fazla spor merkezlerine katılımlarının toplumsal cinsiyet kalıp yargılarla ilgili olup olmadığının araştırılmasının uygun olacağı düşünölmüştür.

Yaş açısından bakıldığında ise; çalışmamızda yaşa göre hizmet kalite beklentisi açısından en yüksek ortalamanın 36-40 yaş aralığında olduğu görölse de anlamlı bir fark görölmemiştir. Fitness ve spor merkezlerine kayıtlı en çok genç yetişkin üyeler, sonrasında yetişkinler döneminde yer alan üyelerin ilgi gösterdiği belirlenmiştir. Literatüre bakıldığında spor merkezlerine devam eden genç yetişkinlerin oranın diğerlerine oranla daha fazla olduğunu ve yaş değişkeni açısından beklentilerin farklılık gösterdiğini bildiren çalışmaların olduğu görölmüştür (Lagrosen ve Lagrosen 2007; Uçan, 2007; Ürer, 2009). Spor hizmeti verilen kurumlara devam eden kişilerin yaş dağılımına bakıldığında gençlerin sayısının oldukça fazla olduğu görölmüştür. Bunun nedeni olarak da gençlerin beden algısını henüz oturtma sürecinde olmaları, yaş dönem özellikleri nedeniyle bedenleriyle ilgilenmelerinin yoğun olması ve fitnessin de beden şekillenmesinde ki etkisi nedeniyle bu sonuçların alındığđ düşünölmüştür. Katılımcılara sorulan fitness katılma amacı ile ilgili soruya verilen cevap değerlendirildiğinde de bu

düşüncemizin desteklendiği görölmüştür. Nitekim fitness ve spor merkezi üyelerinin çoğunluğu, sağlıklı olmak ve zinde kalmak amaçlı katılım göstermiştir.

Eğitim düzeyi değişkeni incelendiğinde üyelerin genellikle üniversite ve lise mezunu olduğu, çok az oranda ilkokul mezunu üye bulunduğu görölmektedir. Genel olarak, fitness ve spor merkezlerine katılanların çoğunluğu üniversite mezunu olduğu ve eğitim düzeyi düştüğüçe katılımın da azaldığı görölmektedir. Eğitim durumuna göre sonuçlar anlamlı olmasa da; fitness salonuna gitme amacına yönelik verilen yanıtlardan da yola çıkılarak, eğitimle birlikte sağlık bilinci yükselmesi sonucu bu katılımın arttığı ayrıca vücut şekillenmesinde fitnessin etkisinin bilinmesiyle ilgili olduğu düşünölmüştür. Yapılan çalışmalara bakılınca bulunan sonuçların bizim çalışmamızı destekler nitelikte sonuçlar verdiği görölmüş (Tüfekçi, 2010; Uçan, 2007). Fitness ve spor merkezlerine katılan bireylerin genelinin ilde ve çok azının ilçede yaşadığı görölmektedir.

Katılımcıların aylık gelir düzeyi açısından fitness merkezlerinden hizmet kalite beklentisi değerlendirildiğinde; gelir düzeyi yükseldikçe hizmet beklentisinin de yükseldiği, en düşük beklentinin de 1000-1500 tı arası gelire sahip olanlarda olduğu ve gruplar arası ortalamalar arası farkında anlamlı olduğu görölmüştür. Yüksek gelire sahip olmanın beklentileri yükselttiği, gelir yükseldikçe spor merkezlerine katılımın da arttığı görölmüştür.

Spora katılma süresi açısından bakıldığında; üyelerin çoğunluğunun fitness ve spor merkezine 2-3 yıldır üye olanların katıldığı ve en az katılımın da 6 yıldan fazla ve 6 aydan az olanlar olduğu görölmüştür. Yapılan çalışmalarda da bizim çalışmalara benzer sonuçlar olduğu, spor merkezlerine katılım sağlayanların büyük çoğunluğunun fitness programlarına katılım sürelerinin de 6 ay ve 2 yıl arasında olduğu belirtilmiştir (Tüfekçi (2010). Fitness salonlarına gitme amacı açısından bakıldığında ise büyük çoğunluğun sağlıklı -zinde olmak için devam ettiği, en az katılımın da rahatlamak amacıyla gittiğini bildirenler olduğu görölmüştür. Üyelerin sağlıklı olmak ve zinde kalmak amacıyla fitness ve spor merkezlerini tercih ettikleri görölmektedir. Günümüzde gerek televizyon gerek basılı yayınlarda sağlık kazanmada spor merkezlerine katılımın önemine ilişkin yazılara sık yer verilmesinin de bu yöndeki amaçta etkili olmuş olabileceği ve konuyla ilgili detaylı araştırmalarla bakılmasının uygun olacağı düşünölmüştür.

SONUÇ

Fitness ve spor merkezine katılan bireylerin, fitness ve spor merkezlerinden beklentilerini araştırmak amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda görölmüştür ki; kadınların beklentileri erkeklere oranla daha düşüktür. Diğer taraftan 31-40 yaş aralığındakilerin fitness ve spor merkezlerinden beklentileri daha düşük seviyededir. İstatistiksel analiz sonucunda; hizmet kalitesi beklentisi açısından katılım süresi, katılım amacı, eğitim, cinsiyet, yaş, yaşanılan yerin özelliği açısından anlamlı bir fark görölmez iken sadece katılımcıların gelir düzeyi açısından fitness salonlarından hizmet kalite beklentisi açısından yüksek gelirli lehine anlamlı sonuçlar bulunmuştur.

KAYNAKÇA

Aksu, A. (1997). Spor Tesisi Tasarımına Yönelik Planlama ve Programlama Önerileri-Ankara örneği. (*Basılmamış Doktora Tezi*). Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Aydın, S. (2001). Spor Tesisi Tasarımında Ergonomik Kurallar, (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çoban, B. (2002). Spor Hizmetlerine İlişkin Halkın Belediyelerden Beklentileri (Elazığ Belediyesi Örneği) (*Basılmamış Doktora Tezi*). Ankara: Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Çöndü, A. (1999). *Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri*, Ankara: Nobel Yay. Dağıtım Ltd. şti.

Ekenci, Güner ve İmamoğlu, Faik A. (2002). *Spor İşletmeciliği*, 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Güçlü, Mehmet (1998). Spor Tesislerinin İşletmesi Ankara Özel Yükseliş Koleji Spor

Tesisleri, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 4: 33-39.

Katırcı, Hakan (2009). *Spor Tesis Yönetimi*, Nejat Basım ve Metin Arğan (Editörler) Spor Yönetimi, (ss.333), İstanbul: Detay Yayıncılık.

Lagrosen, S. & Lagrosen, Y. (2007). Exploring Service Quality in The Health and Fitness Industry, *Managing Service Quality*, 17(1): 41-53.

Ramazanoğlu, Fikret ve Ramazanoğlu, Nusret (2000), Spor Tesislerinin Planlandırılması ve İşletmesi, *Spor Araştırmaları Dergisi*, 4(3): 72-79.

Tüfekçi, Ö. (2010). Fitness Merkezleri Müşterilerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Beklenti ve Algılarının Değerlendirilmesi (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uçan, Y. (2007). Spor-Fitness Merkezlerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeğinin Geliştirilmesi (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ürer, B. (2009). Spor Hizmeti Verilen Kurumlarda İletişimde Öneri Sisteminin Yönetim ve Organizasyon Açısından Önemi, (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Gelir, Zaman ve Tutkunun Psikolojik Olarak İyi Oluş Haline Etkisi

İpek AYDIN, Caner ÇETİNKAYA, Özkan TÛTÛNCÛ

Dokuz Eylül Üniversitesi,

Spor Bilimleri ve Teknolojisi YÛksekokulu

E-posta: ipek.aydin@deu.edu.tr

ÖZ

Rekreatif amaçlı bisiklet sürme, bireyleri sosyalleştiren, sağlıklarını iyileştiren, başarma duygusunu geliştiren bir aktivitedir. BÛyle özelliklere sahip olan bir aktivitenin, kişinin hayatında olumlu etkisi olduğu dÛşünÛlebilir. Psikolojik yÛnden birey kendini iyi hissedebilir. Bu olumlu duruma bazı demografik faktÛrlerin de etkisi bulunabilir. Bu doğrultuda, bireylerin bisiklet sürmeye ayırdıkları zaman, aylık gelirleri ve bisiklet sürmeye olan tutkularının psikolojik yÛnden iyi olma durumuna etkisini Ûlçmek, çalışmanın amacı olarak belirlenmiştir. Araştırmanın evrenini TÛrkiye’de bisiklet sürme faaliyetini rekreasyon amaçlı gerçekteştiren bireyler oluşturmaktadır. Bu kapsamda 81 ilde bulunan bisiklet derneklerine ulaşılmış ve sosyal medya üzerinden duyurularla katılımcıların anketi doldurmaları istenmiştir. Çalışmaya toplam 1022 kişi katılmıştır. Ön değerlendirme sonrasında toplam 1000 anket analizlere dahil edilmiştir. Araştırmada alan araştırması yÛntemi kapsamında, anket tekniği kullanılmıştır. Korelasyon analizinden elde edilen bulgulara gÛre gelir ile zaman, uyumlu ve takıntılı tutku arasında negatif yÛnde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik iyi oluş ile uyumlu ve takıntılı tutku arasında pozitif yÛnde ilişki bulunmaktadır. Gerçekteştirilen regresyon analizi sonucunda bisikletçilerin psikolojik yÛnden iyi olma durumlarını etkileyen değişkenler olarak; uyumlu tutku, aylık gelir ve takıntılı tutku değişkenleri belirlenmiştir. Oluşan modelde bisiklet sürmeye harcanan zamanın psikolojik yÛnden iyi olma durumuna bir etkisi olmadığı saptanmıştır.

Anahtar sÛzcÛkler: Bisiklet, Tutku, Psikolojik İyi Oluş

GİRİş

Bisiklete binmek sağlıklı yaşam için Ûnerilen fiziksel aktivite dÛzeyini karşılamada kullanılabilecek bir spordur. VÛcuda fazla yÛk binmediği ve koşu gibi yere temaslı bir egzersiz olmadığından, eklemlere zararlı etkisi daha azdır (Base, 2011). Birçok uzunlamasına epidemiyolojik çalışma, bisikletin tÛm nedenlere bağlı kanser, kardiyovasküler hastalıklar, kolon, meme kanseri ve obeziteyi anlamlı olarak azalttığını gÛstermiştir (Matthews ve diğ., 2007; Oja ve diğ., 2011). Bisiklet binmeye insanları yÛnelten bazı motivasyon faktÛrleri olabilir. Bunlardan biri bisiklet sürmeye kişinin duyduğu tutkudur. Ayrıca bisiklet insanların sosyalleşmesi ve gÛnlük rutinlerini değiştirmeleri ile kişinin psikolojik yÛnden iyi oluş durumunu da pozitif yÛnde etkileyebilir.

Bisiklet sporu sosyal etkileşim (O’Connoe ve Brown, 2007), benlik saygısı (Garrard ve diğ., 2007), depresyon ve stres dÛzeyleri üzerinde olumlu faydalar gÛstermiştir (Scully ve diğ., 1999). Rekreasyonel bisiklet grupları incelendiğinde, ÛrgÛtsÛz olarak toplanan, rekabeti seven spor meraklılarından oluştukları gÛrÛlmektedir (O’Connoe ve Brown, 2007). Rekreasyonel bisiklet gruplarında rapor edilen haftalık ortalama bisiklete binme sÛresi 4,2 saattir ve haftanın 4 gÛnÛ aktif olarak bisiklete binmektedirler (SRNZ, 2003).

Ûlkemizde de rekreasyon faaliyeti olarak bireylerin bisiklet sürme eğilimleri artmaktadır. Yerel yÛnetimlerin gereken altyapıyı sağlama yÛnündeki çabaları, bireylere bisiklet sürme imkânı sağlamaktadır. Ancak bu faaliyeti gerçekteştirmek sadece altyapının sağlanmasıyla değil, bireyin demografik ve psikolojik bir takım özelliklerine de bağlıdır. Bireyin bisiklet sürmek için yeteri kadar zamanının olması, bu aktiviteye para harcayabilmesi, motive olması veya bisiklet sürmeye olan tutkusu rekreatif amaçlı bisiklet sürmesinde etkili olabilir.

Tutku bir kişi veya nesneye karşı duyulan gl bir histir. Kişinin bir faaliyeti sevmeye, değer vermeye, zaman ve enerji harcamaya yönelik gl bir arzusudur. Bir faaliyete katılımı etkileyen belirleyici bir unsurdur ve performansı etkilemektedir (Vallerand ve Houliort, 2003; Vallerand ve Miquelon, 2007; Valerand ve diğ., 2008). Kişiler herhangi bir şeye karşı tutkulu olduklarında, bakış açıları da olumlu etkilenmektedir. Bir kişi faaliyeti gerçekleştirmesi, sevmesi ve buna zaman ayırması; bunun yanında değerli görmemesi kişinin içsel motivasyon sağladığını; ancak tutkuya dönüşmediğini göstermektedir (Sulaiman ve diğ., 2015). Tutkulu sporcular hedeflerine ulaşmak için kendilerini tam olarak adamaktadırlar (Valerand ve diğ., 2008). Bu sporcular, müsabaka sırasındaki davranışlardan çok yüksek performans gerçekleştirmek ve görev tatminine odaklanmışlardır.

İki farklı tutku türü vardır. Bunlar, uyumlu tutku ve takıntılı tutku şeklinde kategorize edilebilir (Valerand ve diğ., 2008). Uyumlu tutku bir kişi bir faaliyeti seçmekte zgr olduğu zaman ortaya çıkmaktadır. Bir faaliyeti içinden geldiği ve eğlendiği için gerçekleştirmektedir. Uyumlu tutkusu olan kişiler bir faaliyeti gerçekleştirirken, eğlenmekten başka bir kazanç sağlamayı düşünmemektedirler. Bu tür tutkunun, kontrolü daha kolay elinde tutmak ve olumlu deneyimler kazanmak gibi özellikleri vardır. (Vallerand ve diğ., 2003). Diğer bir tutku değişkeni ise takıntılı tutkudur. Bu tutku türünde kişi faaliyeti gerçekleştirmeye başladıktan sonra, içsel bir baskı ve kontrolü kaybetmiş duygusu hissetmektedir. Bazı kişiler tüm benlikleri ile yaşadıkları tutkunun, esiri olmaktadır. Bunun nedeni kontrolü kaybetme korkusudur. Takıntılı tutku kişiyi yapmaması gereken ya da negatif sonuçlar alacağı bir faaliyet, gerçekleştirmeye zorlamaktadır (Vallerand ve diğ., 2003).

Son zamanlarda evrensel insan ihtiyaçlarına dayalı öznel iyi olma durumu yanında, psikolojik iyi oluş (Ryff, 1998; Ryan ve Deci, 2000) ta gündeme gelmiştir. Ryff (1989), Ryff ve Singer (1998), Ryan ve Deci (2000) humanistik psikoloji teorilerine dayanarak, insanın yeterlilik, ilişkili olma, kabul edilme gibi bazı psikolojik ihtiyaçlarının olduğunu belirtmişlerdir. Öznel iyi oluş kişinin yaşadıklarını değerlendirmesi olarak tanımlanırken, psikolojik iyi oluş ise optimal insan fonksiyonlarını ifade etmektedir (Diener ve diğ., 2009). Genel olarak psikolojik iyi oluş tanımlamaları incelendiğinde üç temel özellik ile karşılaşılmaktadır. Bunlar; znel deneyim (Cropanzano ve Wright, 2001; Diener, 1994), pozitif ve negatif duygular (Diener ve Larsen, 1993) ve genel yargıdır (Cropanzano, ve diğ., 2003; Wright ve Staw, 1999). Psikolojik olarak iyi olma hali hem çok çabuk değişebilmektedir (Diener, 1994) hem de çevresel durumlardan etkilenmektedir (Wright, 2005; Wright ve Staw, 1999).

Bu bilgiler ışığında, rekreatif olarak bisiklet süren kişilerin psikolojik olarak iyi olma durumları ve buna etki eden faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Bireylerin bisiklet sürmeye ayırdıkları zaman, aylık gelirleri ve bisiklet sürmeye olan tutkularının psikolojik ynden iyi olma durumuna etkisini ölçmek çalışmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Buradan hareketle çalışmanın hipotezi şu şekilde belirlenmiştir.

H₁: Bisikletçilerde aylık gelir, bisiklet sürmeye harcanan zamanın ve bisiklet tutkusu boyutlarının psikolojik ynden iyi olma durumuna etkisi vardır.

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Türkiye’de bisiklet sürme faaliyetini rekreasyon amaçlı gerçekleştiren bireyler oluşturmaktadır. Bu kapsamda 81 ilde bulunan bisiklet derneklerine ulaşılmış ve sosyal medya üzerinden duyurularla katılımcıların anketi doldurmaları istenmiştir. Çalışmaya toplam 1022 kişi katılmıştır. n değerlendirme sonrasında toplam 1000 anket analizlere dahil edilmiştir. Araştırmada alan araştırması kapsamında, anket tekniği kullanılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde tutku lği ile psikolojik olarak iyi oluş lği, ikinci bölümde ise demografik özelliklere ilişkin sorular yer almaktadır. Tutku lği için Vallerand ve diğerleri (2003) tarafından oluşturulan

ölçek, bisiklet aktivitesine uyarlanarak, kullanılmıştır. Psikolojik olarak iyi oluş ölçeği için Diener ve diğerleri (2009) tarafından geliştirilen psikolojik iyi oluş ölçeği kullanılmıştır. Çalışmada, anketin geçerliliğini test etmek için faktör analizi ve güvenilirliğini test etmek için içsel tutarlılık analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışma boyutları arasındaki ilişkinin yönü ve kuvveti korelasyon analizi ile tespit edilmiştir. Bisiklet sürme süresi, aylık gelir ve tutku boyutlarının psikolojik olarak iyi oluş etkisi hiyerarşık regresyon analizi ile ele alınmıştır.

BULGULAR

Katılımcıların demografik dağılımlarına ilişkin tanımlayıcı istatistik verileri aşağıdaki Tablo 1’de verilmektedir. Anketi dolduran 1000 kişinin %22,5’i kadın ve %77,5’i erkektir ve yaş ortalamaları 33,26 ($\pm 10,97$) olarak tespit edilmiştir. Ankete katılanların % 0,9’u ilkokul, %1,5’i ortaokul, %15,3’ü lise ve %82,3’ü üniversite mezunudur. Katılımcıların %37,6’sı evli ve %62,4’ü bekarıdır. Katılımcıların çalışma durumları incelendiğinde %62,2’si tam zamanlı çalışmakta, %8,8’i yarı zamanlı çalışmakta, %6,6’sı emekli ve %22,4’ü çalışmamaktadır. Katılımcıların ortalama aylık gelirleri 2559,17TL ($\pm 2163,53$) olarak belirlenmiştir. Katılımcıların %39’u dağ bisikleti, %6,1’i tur bisikleti, %15,4’ü yol/yarış bisikleti, %25,1’i şehir bisikleti sürdüklerini, %13,2’si birden fazla ve %1,2’si diğer türlerden bisiklet sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar haftada ortalama 10,68 ($\pm 9,85$) saat bisiklet sürmektedirler.

Tablo 1: Örneklem Profiline Sayısal ve Yüzdesel Dağılımı

n=1000		Sayı	Yüzde %
CİNSİYET	Kadın	225	22,5
	Erkek	775	77,5
EĞİTİM SEVİYESİ	İlkokul	0,9	0,9
	Ortaokul	1,5	1,5
	Lise	15,3	15,3
	Üniversite	82,3	82,3
MEDENİ DURUM	Evli	376	37,6
	Bekar	624	62,4
ÇALIşMA DURUMU	Tam zamanlı çalışıyor	622	62,2
	Yarı zamanlı çalışıyor	88	8,8
	Emekli	66	6,6
	Çalışmıyor	224	22,4
BİSİKLET TÜRÜ	Dağ bisikleti	388	39,0
	Tur bisikleti	61	6,1
	Yol/yarış bisikleti	153	15,4
	şehir bisikleti	249	25,1
	Birden fazla	131	13,2
	Diğer	12	1,2
YAş	Ortalama	33,29	

	Std. Sapma	10,92
AYLIK GELİR (TL)	Ortalama	2559,17
	Std. Sapma	2163,53
HAFTALIK BİSİKLET SÜRME SAATİ	Ortalama	10,68
	Std. Sapma	9,85

Bisikletçilerde tutku ölçeği ile ilgili veri setine yapısal geçerliliği belirlemek için yapılan faktör analizi sonucunda, KMO değeri 0,94 ($p<0,001$), toplam varyansın açıklanma oranı ise 0,61 olarak tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda bisikletçilerde tutku ile ilgili ifadelerin iki boyut altında toplandığı tespit edilmiştir. Bu boyutlar; uyumlu ve takıntılı tutku başlıkları altında toplanmıştır. İçsel tutarlılığı belirlemek için yapılan güvenilirlik analizine göre Cronbach's alpha katsayısı 0,93 ($p<0,001$) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2. Faktör analizi (Tutku)

	Faktör Yüğü	Özdeğerler	Varyans Açıklanan Yüzdesi	Alpha	Ortalama
1. FAKTÖR – Uyumlu Tutku		8,14	50,84	0,90*	5,77
Bisiklet sürmek benim için önemlidir.	,86				
Bisiklet sürmeyi severim.	,81				
Bisiklet sürmek benim bir parçamdır.	,796				
Bisiklet sürmek, hayatımla bir uyum içindedir.					
Bisiklet sürmek hayatıma çok iyi entegre olmuştur.	,746				
Bisiklet unutulmaz deneyimler yaşamamı sağlar.	,729				
Bisiklet sürmeyi hayatımdaki faaliyetlerle uyum içinde gerçekleştirim.	,714				
Bisiklet sürmeye çok fazla zaman ayırırm.	,682				
Yapabilsem, hep bisiklet sürerdim.	,561				
2. FAKTÖR – Takıntılı Tutku		1,66	10,38	0,91*	4,11
Bisiklet sürme tutkumu kontrol etmekte güçlük çekiyorum.	,972				

Bisiklet sürmenin beni kontrol ettiği ile ilgili bir izlenimim var.	,970
Bisiklet sürmek o kadar heyecan verici ki bazen kendimi kaybediyorum.	,912
Bisiklet sürmeye takıntılıyım.	,818
Bisiklet beni kendime getiren tek şeydir.	,455
Bisiklet sürmek kendimde beğendiğim özellikleri bulmama yardımcı olur.	,442
Bisiklet sürerek keşfettiğim yeni şeyler daha çok takdir edilmemi sağlar.	,433

* $p<0,001$

Bisikletçilerde psikolojik olarak iyi oluş ile ilgili veri setine yapısal geçerliliği belirlemek için yapılan faktör analizi sonucunda, KMO değeri 0,89 ($p<0,001$), toplam varyansın açıklanma oranı ise 0,54 olarak tespit edilmiştir. Faktör analizi sonucunda bisikletçilerde psikolojik olarak iyi oluş ile ilgili ifadelerin tek boyut altında toplandığı tespit edilmiştir. İçsel tutarlılığı belirlemek için yapılan güvenirlik analizine göre Cronbach's alpha katsayısı 0,88 ($p<0,001$) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3. Faktör analizi (Psikolojik İyi Oluş)

	Faktör Yüğü	Özdeğerler	Varyans Açıklanan Yüzdesi	Alpha	Ortalama
1. FAKTÖR – Psikolojik İyi Olma		4,28	53,54	0,88*	5,71
Sosyal ilişkilerim destekleyici ve tatmin edicidir.	,802				
Amaçlı ve anlamlı bir yaşam sürdürüyorum.	,777				
Günlük aktivitelerime bağlı ve ilgiliyim.	,760				
Ben iyi bir insanım ve iyi bir hayat yaşıyorum.	,747				
İnsanlar bana saygı duyar.	,715				
Başkalarının mutlu ve iyi olmasına aktif olarak katkıda bulunurum.	,688				
Geleceğim hakkında iyimserim.	,681				
Benim için önemli olan etkinliklerde yetenekli ve yeterliyim.	,672				

* $p<0,001$

Çalışmada, gelir, zaman tutku boyutları olan uyumlu ve takıntılı tutku ve psikolojik olarak iyi oluş arasındaki ilişkinin yönü ve gücüne yönelik korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Tablo 4'te bu değişkenlere ilişkin korelasyon analizi yer almaktadır.

Tablo 4. Korelasyon analizi

	1	2	3	4	5
1. Gelir	1				
2. Zaman	-,13*	1			
3. Uyumlu Tutku	-,12*	,37*	1		
4. Takıntılı Tutku	-,13*	,31*	,71*	1	
5. Psikolojik İyi Olma	,08*	,13*	,37*	,31*	1

* $p<0.01$

Korelasyon analizinden elde edilen bulgulara göre gelir ile zaman, uyumlu ve takıntılı tutku arasında negatif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Psikolojik iyi olma durumu ile uyumlu ve takıntılı tutku arasında pozitif yönde ilişki bulunmaktadır. En yüksek korelasyon uyumlu ve takıntılı tutku arasında bulunmaktadır ($r=.71$; $p<.01$). Psikolojik olarak iyi oluş ve uyumlu tutku arasında pozitif yönde düşük kuvvette ($r=.37$; $p<.01$) bir ilişki bulunmaktadır. Psikolojik olarak iyi oluş ve takıntılı tutku arasında pozitif yönde düşük kuvvette ($r=.31$; $p<.01$) bir ilişki bulunmaktadır. Aralarındaki korelasyonun en zayıf olduğu değişkenler gelir ve psikolojik iyi oluş ($r=.08$; $p<.01$) değişkenleri arasındadır.

Tablo 5. Gelir, Bisiklet Sürmeye Ayrılan Zaman ve Tutku Boyutlarının Psikolojik İyi Oluşa Etkisine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi

	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>R</i> ² <i>Değişimi</i>	<i>SE</i>	<i>β</i> ^{**}	<i>t</i>
1. Adım	,16	,03*				
Gelir				,00	,10*	3,02
Zaman				,00	,15*	4,63
2. Adım	,39	,16*	,13*			
Gelir				,00	,13*	4,27

Zaman	,00	,01	,15
Uyumlu	,04	,30 *	7,14
Takıntılı	,03	,11 *	2,56

* $p<,01$; ** Standardize β değerleri

Hiyerarşik regresyon analizinin ilk adımında gelir ve zaman değişkenlerinin psikolojik iyi oluşa etkisi araştırılmak istenmiştir. Bu doğrultuda model hem gelir hem de zaman değişkenleri ile oluşmuştur. İlk model istatistiksel olarak anlamlıdır ($F(997) = 13,71$; $p<,01$) ve psikolojik iyi oluşun açıklanma oranı %3'tür. Beta değerleri incelendiğinde zaman ($\beta = ,15$; $p<,01$) ve gelir ($\beta = ,10$; $p<,01$) değişkenlerinin psikolojik iyi oluşa etkisi olduğu tespit edilmiştir.

Tutku boyutlarının modele dahil edilmesi ile modelin toplan açıklanan varyansı %16'ya ($F(995) = 45,59$; $p<,01$) yükselmiştir. Tutku boyutlarının modele dahil edilmesi açıklanma oranını %13 artırmıştır. Elde edilen bu son modelde gelir, uyumlu ve takıntılı tutku, psikolojik iyi oluşu etkileyen değişkenler olarak tespit edilmiştir. Bu modelin beta katsayıları incelendiğinde psikolojik iyi oluşu etkileyen öncelikli değişkenin uyumlu tutku ($\beta = ,30$; $p<,01$) olduğu tespit edilmiştir. Bu değişkeni sırasıyla gelir ($\beta = ,13$; $p<,01$) ve takıntılı tutku ($\beta = ,11$; $p<,01$) takip etmektedir. Oluşan bu ikinci modelde zamanın psikolojik iyi olma durumuna anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Çalışmada katılımcıların profili dikkat çekmektedir. Bu rekreatif etkinliğe kadınların da ilgi gösterdiği söylenebilir. Grubun yaklaşık dörtte biri kadınlardan oluşmaktadır. Kadınlara toplum içindeki rolü ele alındığında, ülkemizde bu oran azımsanmayacak bir ölçüde olduğu düşünölmektedir. Kadınların bisiklet aktivitelerine katılımlarının artması, toplumsal göstergeler açısından olumlu olarak değerlendirilebilir. Katılımcıların çoğu üniversite mezunudur. Üniversite mezunu olan kişiler hem kendilerine zaman ayırma bilinci, hem de ekonomik anlamda daha rahat olma gibi durumlardan dolayı bu etkinliklere daha fazla katılıyor olabilirler. Medeni durum incelendiğinde, genelde evlilerin bu faaliyete katılımının oranının oldukça yüksek (%38) olduğu söylenebilir. Bireyler evlilikleri içinde bir arada güzel ve aktif bir etkinlik gerçekleştirmek için bu faaliyeti tercih ediyor olabilirler. Katılımcıların çoğunun çalışıyor olması da önemli bir göstergedir. Bireyler çalışma hayatının temposundan ve stresinden uzaklaşmak amacıyla bu etkinliğe dahil olmak isteyebilirler. Katılımcıların yaş ortalamaların bakıldığında genç bir grup oldukları söylenebilir. Aylık gelirleri incelendiğinde ortalama 2560 TL olduğu görölmektedir. Ortalama bu gelir ülkemiz şartları için çok da fazla olmasa da bu durum bisiklet sürmelerine engel olmamaktadır. Ortalama olarak haftada 10,6 saat bisiklet sürmektedirler. Bu verinin Okyanusya verisi olan 4,6 saatten fazla olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte Okyanusya verisinin 2003 yılında saptanmış olduğu göz ardı edilmemelidir. Kişiler hem bisiklet sürerek güzel zaman geçirmekte, sosyal bir ortam içinde bulunmakta hem de haftalık egzersizlerini gerçekleştirmiş olmaktadır. Ancak burada tanımlayıcı istatistiklere bağlı belirtilen tüm açıklamaların, hipotezlerle çıkarımsal olarak incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

Rekreatif amaçlı bisiklet sürme, bireyleri sosyalleştiren, sağlıklarını iyileştiren, başarma duygusunu geliştiren bir aktivitedir. Böyle olumlu özelliklere sahip olan aktivitenin, kişinin hayatında olumlu etkisi olduğu düşünölebilir. Bisiklet sürmek streslerini azaltmakta, kendilerini zinde hissetmelerini

sağlamakta ve bunu her yaşta gerçekleştirebildiklerini düşünmektedirler. Çalışmada bisikletçilerin psikolojik yönden iyi olma durumlarına onların bisiklete olan tutkuları, bisiklet sürmeye ayırdıkları zaman ve aylık gelirlerinin etkili olabileceği düşünülmüş ve bu doğrultuda temel bir hipotez oluşturulmuştur.

Elde edilen bulgular kurulan hipotezi büyük oranda desteklemiştir. Gerçekleřtirilen hiyerarşik regresyon analizi sonucunda bisikletçilerin psikolojik yönden iyi olma durumlarını etkileyen değişkenler iki adımda incelenmiştir. İlk modele bisiklet sürmeye harcanan zaman ve aylık gelir değişkenleri dahil edilmiş ve sonuç olarak bu iki değişkenin %3 oranında psikolojik iyi oluşu açıkladığı tespit edilmiştir. İlk modelde psikolojik iyi oluşu etkileyen ilk değişkenin zaman ve ikinci değişkenin de gelir olduğu belirlenmiştir. İkinci adımda gelir ve zamanın yanında tutku boyutlarının etkisi incelenmek istenmiştir. Oluřan ikinci modelde psikolojik iyi olma durumunu uyumlu tutku, gelir ve takıntılı tutkunun etkilediği ortaya çıkmıştır ve bu üç değişkenin %16 oranında psikolojik iyi oluşu açıkladığı tespit edilmiştir. Bu modelde psikolojik yönden iyi oluşa haftalık bisiklet sürmeye harcanan zamanın etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu, tutkunun zaman ile ilişkisinden kaynaklanabilir. Diđer bir ifade ile bisiklete binme süresi artıkça insanların özellikle takıntı düzeylerinde artış olabilir. Bu nedenle zamanın tek başına bir etken olarak çalışmadan çıkıp bu etki takıntılı tutkuya yansımış olabilir. Psikolojik yönden iyi olma durumuna en çok etki eden değişken uyumlu tutku olarak belirlenmiştir. Uyumlu tutku kişinin kendi isteği üzerine, yapmaktan hoşlandığı faaliyetleri gerçekleştirme isteği olarak tanımlandığından, iyi olma durumunu pozitif yönde etkileyebilir. Ancak, takıntılı tutku kişiye çođu zaman özellikle de gerçekleşmediğinde sıkıntı veren bir durumdur. Bu kapsamda, psikolojik yönden iyi olma durumuna, uyumlu tutkunun etkisinin daha fazla olması beklenebilir. Diđer bir taraftan takıntılı tutkunun psikolojik iyi oluş haline etkisi olmakla birlikte daha fazla etkinin uyum tutkusundan gerçekleşmesi psikolojik iyi oluş hali ačíısından daha mantıklı olmaktadır.

Çalışmanın Kısıtları ve Geleceğe Yönelik Öneriler

Araştırma kapsamında herhangi bir yaş sınırlaması belirlenmemiştir. Bu nedenle 18 yaş altı katılımcılar da araştırmada yer almaktadırlar. Bu durum yaşa bağlı standart sapmanın yüksek olmasına neden olmuştur. Bunun yanında, gelir düzeyi için de bir kategorizasyon yapılmamıştır. Geliri olmayan kişiler “Aylık geliriniz” sorusunu “Sıfır” olarak yanıtlamışlardır. Bu durum hem ortalamanın düşmesine hem de standart sapmanın yükselmesine neden olmuştur. Gelecekte yapılacak çalışmalar 18 yaş ve üzeri için planlanabilir. Bunun yanında gelir için bir kategorizasyon (aralıklar) belirlenip çalışma bu kategorilere göre incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Base, B. (2012). How to maintain healthy joints, <http://www.thepharmacist.co.uk/index.php/otc/338-how-to-maintainhealthy-joints>.
- Cropanzano, R., & Wright, T. A. (2001). When a “happy” worker is a “productive” worker: A review and further refinement of the happy-productive worker thesis. *Consulting Psychology Journal: Practice and Research*, 53: 182-199.
- Cropanzano, R., Weiss, H. M., Hale, J. M. S., & Reb, J. (2003). The structure of affect: Reconsidering the relationship between positive and negative affectivity. *Journal of Management*, 29: 831-857.
- Diener, E. (1994). Assessing subjective well-being: Progress and opportunities. *Social Indicators Research*, 31: 103-157.
- Diener, E., & Larsen, R. J. (1993). The experience of emotional well-being. In M. Lewis & J. M. Haviland (Eds.), *Handbook of emotions*: 404-415. New York: Guilford.
- Diener, E., Wirtz, D., Tov, W., Kim-Prieto, C., Choi, D., Oishi, S., & Biswas-Diener, R. (2009). New measures of well-being: Flourishing and Positive and Negative Feelings. E. Diener (ed.), *Assessing Well-Being: The Collected Works of Ed Diener*, Social Indicators Research Series 39, DOI 10.1007/978-90-481-2354-4 12

- Garrard, J., Rose, G. and Lo, S. K. (2007). Promoting transportation cycling for women: the role of bicycle infrastructure. *Preventive Medicine* 46(1), 55-59.
- Matthews, C. E. Jurj, X.-A. L. Shu O. et al. (2007). Influence of exercise, walking, cycling, and overall nonexercise physical activity on mortality in Chinese women. *American Journal of Epidemiology*, vol. 165, no. 12, pp. 1343-1350.
- O'Connor, J.P. and Brown, T.D. (2007). Real cyclists' don't race: informal affiliations of the weekend warrior. *International Review for the Sociology of Sport* 42(1), 83-97.
- O'Connor, J.P. and Brown, T.D. (2007). Real cyclists' don't race: informal affiliations of the weekend warrior. *International Review for the Sociology of Sport* 42(1), 83-97.
- Oja, P., Titze, S., Bauman A. et al., (2011). Health benefits of cycling: a systematic review. *Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports*, vol. 21, no. 4, pp. 496-509,
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *The American Psychologist*, 55, 68-78. doi:10.1037/0003-066X. 55.1.68.
- Ryff C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *J Pers Soc Psychol*;57:1069- 1081.
- Ryff, C. D., & Singer, B. (1998). The contours of positive human health. *Psychological Inquiry*, 9, 1-28. doi:10.1207/s15327965pli0901_1.
- Scully, D., Kremer, J., Meade, M.M., Graham, R. and Dudgeon, K. (1999). Physical exercise and psychological wellbeing. In: *Benefits and hazards of exercise*. Ed: MacAuley, D. London: BMJ Books.
- Shephard R. J. (2008). Is active commuting the answer to population health? *Sports Medicine*, vol. 38, no. 9, pp. 751-758
- Sport and Recreation New Zealand. (2003). SPARC facts – competitive cycling. Sport and Recreation, New Zealand, viewed 20 July, 2004. Available from URL: <http://sparc.org.nz/filedownload?id=e06e166d-0286-48c8-ad99-1b4f4251e580>
- Sulaiman, T., Mohanmad, A., Baki, R. & Abdullah, B. (2015). The Influence of Passion towards Critical Thinking Disposition among Athletes in University. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, (6)2, 569-577.
- Vallerand, R. J., & Houliort, N. (2003). *Passion at work. Emerging perspectives on values in organizations*, Greenwich, CT: Information Age Publishing, 175-204.
- Vallerand, R. J., & Miquelon, P. (2007). Passion for sport in athletes. In D. Lavallee & S. Jowett (Eds.), *Social psychology in sports* (pp. 249-262). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Vallerand, R. J., Mageau, G. A., Elliot, A. J., Dumais, A, Demers, M-A., & Rousseau, F. (2008). Passion and performance attainment in sport. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 373-392.
- Woodcock J, Banister D, Edwards P, Prentice AM, Roberts I (2007) Energy and health 3 - energy and transport. *Lancet* 370(9592):1078-1088.
- Wright, T. & Bonett, D. G. (2007). Job Satisfaction and Psychological Well-Being as Nonadditive Predictors of Workplace Turnover. *Journal of Management*, Vol. 33 No. 2, 141-160
- Wright, T. A. (2005). The role of "happiness" in organizational research: Past, present and future directions. In P. L. Perrewe & D. C. Ganster (Eds.), *Research in occupational stress and well-being*, Vol. 4: 225-268. Amsterdam: JAI.
- Wright, T. A., & Staw, B. M. (1999). Affect and favorable work outcomes: Two longitudinal tests of the happyproductive worker thesis. *Journal of Organizational Behavior*, 20: 1-23.

Kampüs Rekreasyonu Kapsamında Düzenlenen Sportif Rekreasyon Etkinliklerinin Hizmet Kalitesinin Değerlendirilmesi: Anadolu Üniversitesi Örneği

Anıl Onur MERCANOĞLU, Hüseyin ÇEVİK, Kerem Yıldırım ŞİMŞEK

Anadolu Üniversitesi,

Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: aomercanoglu@anadolu.edu.tr

ÖZ

Üniversiteler önemli yatırımlar yaparak kampüs rekreasyonu hizmet çeşitliliğini arttırmak istemektedirler. Kampüs rekreasyon hizmeti veren tesisler ve bu tesislerde üretilen hizmetlerin tüketicileri akademik personel, idari personel ve öğrencilerden oluşmaktadır. Yapılan tesislerin ve üretilen hizmetlerin sürdürülebilirliği bu grubun tüketimiyle doğrudan ilişkilidir. Bundan dolayı hizmet kalitesinin değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada Anadolu Üniversitesi Kampüs rekreasyonu kapsamında düzenlenen sportif rekreasyon etkinliklerinin hizmet kalitesi değerlendirilmiştir. Araştırmanın evrenini sportif rekreasyon etkinlikleri katılan toplam 3598 kişi oluşturmaktadır. Araştırmaya kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenen akademik, idari personel ve öğrencilerden oluşan 243 katılımcı dâhil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak Ko ve Pastore (2005) tarafından geliştirilen, Çevik ve Şimşek (2014) tarafından geçerlik güvenirlik çalışması yapılan "Rekreasyonel Sporlarda Hizmet Kalitesi Ölçeği" (SSQRS) kullanılmıştır. Verilerin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Verilerin analizinde ise T-testi ve Anova analizleri kullanılmıştır. Analiz sonuçları sportif rekreasyon etkinliklerinin hizmet kalitesinin cinsiyet, yaş, pozisyon, aylık gelir düzeyi ve eğitim durumu demografik özelliklerine göre farklılaştığını ortaya koymuştur.

Anahtar sözcükler: Hizmet Kalitesi, Rekreasyonel Etkinlik, Kampüs Rekreasyonu

GİRİŞ

Günümüzde, özellikle üniversitelerin bünyesinde kampüs rekreasyonu çerçevesi içerisinde birçok etkinlik düzenlenmektedir. Spor müsabakaları, konserler, şenlikler ve şenliklerin kapsadığı aktiviteler, spor tesislerinde sunulan çeşitli egzersiz programları ve/veya abonelik sistemine dayalı hizmetler gibi birçok etkinlik bu çerçeve dahilinde örnek gösterilebilir. Henchy (2011), kampüs rekreasyonunun sunduğu bu olanakların ve programların, katılan katılımcıların fiziksel uygunluk, zinde olma, stres yönetimi gibi genel sağlık durumlarına olumlu etkisi olduğunu ve bununla birlikte topluma aidiyet duygusunu güçlendirme gibi sosyal faydalar sağladığını belirtmektedir. Angus Busby (2011) ise kampüs rekreasyonuna katılımın en belirgin katkısının yeni şeyler deneme, yeni insanlarla tanışma, arkadaşlık, dahil olma, ait olma duygusu ve toplum olma duygusu gibi sosyal özelliklere olduğunu belirtmiş ve bunların yanında kişisel ve beceri gelişimi gibi entelektüel özelliklerle beraber stresten kurtulma sayesinde akademik yaşantısını da olumlu olarak etkilediğini belirtmektedir.

Üniversitelerin rekreasyon ve spor tesislerine önemli yatırımlar yaptığı belirtilmektedir (Soleymani vd. 2012). Bu tesislerin ve tesisler bazında düzenlenen programların öğrenciler, akademik personel, idari personel ve bunun gibi tüketicilere bağımlı olduğu ifade edilmektedir. Tüketiciler bu tür programlarda yaşamsal öneme sahip olduğu için periyodik olarak hizmet kalitesi algılarının değerlendirilmesinin önemli olduğundan söz edilmektedir (Ko ve Pastore 2007). Bu bağlamda bu çalışmanın amacı Anadolu üniversitesi tarafından sunulan kampüs rekreasyonu kapsamında ki spor etkinliklerinin hizmet kalitesini değerlendirmektir.

Literatür İncelemesi

Hizmet kalitesi hizmet boyutlarının her birinden beklenilenle tüketicilerin bu boyutlardan algıladıkları arasındaki fark olarak tanımlanmaktadır (Shonk vd. 2010). Hizmet kalitesi, iletilen hizmetin tüketici beklentilerini ne kadar iyi düzeyde karşıladığının bir ölçüsüdür. Hizmetin iletilme kalitesi, tutarlı bir şekilde tüketici beklentileriyle uyumlu olduğu anlamına gelmektedir (Lewis ve Boom 1983).

Chelladurai (1994) spor ve rekreasyon hizmetlerini, katılımcı hizmetleri ve izleyici hizmetleri olmak üzere iki temel başlık altında sınıflandırmaktadır. Literatürde rekreasyon ve spor hizmetlerinin kalitesini değerlendirmek için bir çok çalışmanın gerçekleştirildiği görülmektedir (Theodorakis vd. 2011). Rekreasyon ve spor alanında hizmet kalitesini değerlendirmek için gerçekleştirilen çalışmalar ve geliştirilen ölçeklerin yukarıda bahsedilen iki başlık altında toplandığı gözlemlenmektedir (Ko vd. 2011; Yıldız 2009; Çevik ve Şimşek 2014). Tablo 1’ de katılıma dayalı rekreasyon ve spor hizmetlerinin kalitesini değerlendirmek için geliştirilen ölçekler ve boyutlar yer almaktadır.

Tablo 1. Katılıma Dayalı Rekreasyon ve Spor Hizmetlerinin Kalitesini Değerlendirmek İçin Geliştirilen Ölçekler (Theodorakis ve Alexandris, 2008; Ko ve ark., 2011; Yıldız, 2012).

Araştırıcı	Ölçek	Madde Sayısı	Boyut Sayısı	Boyut Adı	Alan
Chelledurai, Scott ve Haywood-Farmer (1987)	SAFS	30	5	Profesyonel, Tüketici, Çevre, Kolaylaştırıcı ürünler, Ürünler ve hizmetlerdir	Fitness Hizmetleri
MacKay ve Crompton (1990)	REQUAL	—	4	Güven, Güvenilirlik, Cevap verebilirlik, Fiziksel özellikler	Kamu Rekreasyon Hizmetleri
Kim ve Kim (1995)	QUESC	33	12	Ambiyans, Çalışanların tutumu, Çalışanların güvenirliliği, Sosyal fırsat, Bilgiye ulaşma, Program, Kişisel ilgi, Ücret, Ayrıcalık, Zihinsel rahatlama, Canlandırma, Uygunluk	Spor Merkezleri Hizmet Kalitesi
Howat, Absher, Crilley ve Milne (1996)	CERM-CSQ	19	3	Çekirdek Hizmetler, Personel, Çevre	Spor ve Rekreasyon Merkezleri Hizmet Kalitesi
Han (1999)	QSSP	50	5	Program içeriği, Halkla ilişkiler, Maliyet, İmkan, Personelin performansı	Kayak Merkezleri
Papadimitriou ve Karateroliotis (2000)	QUESC	33	4	Eğitim Kalitesi, Tesisin Çekiciliği, Operasyon, Programın Uygunluğu-Sunumu ve Diğer Hizmetler	Spor Merkezleri Hizmet Kalitesi
Chang ve Chelleduri (2003)	SQFS	35	9	Hizmetin sunulduğu ortam, Yönetimin hizmet kalitesiyle ilgili vaadi, Program, Görev etkileşimi, Kişiler arası etkileşim, Fiziksel çevreyle iletişim, Diğer müşterilerle iletişim, Hizmet yetersizliği ve verimlilik, Algılanan hizmet kalitesi	Fitness Hizmetleri
Costa, Tsitskari ve Tzetzis (2004)	—	Çocuklar: 23	5	Antrenman programı, Memnuniyet-niyet, Tesiste güvenlik ve uygunluk, Somut özellikler, Koçlarla olan ilişkiler	Spor Kampları

		Ebeveynler: 14	4	Konaklama tesisleri, Antrenörler, Memnuniyet-niyet, Erişim ve iletişim	
Ko ve Pastore (2005)	SSQRS	49	4	Program Kalitesi, Etkileşim Kalitesi, Sonuç Kalitesi, Çevre Kalitesi	Rekreasyonel Sporlar Hizmet Kalitesi
Lam, Zhang ve Jensen (2005)	SQAS	31	6	Personel, Program, Soyunma Odası, Fiziksel İmkanlar, Antrenman İmkanları ve Çocuk Bakımı	Sağlık ve Fitness Merkezleri
Dhurup, Singh ve Srujal (2006)	—	39	8	Personel, Programlama ve sağlık, Uygunluk ve bilgilendirme, İşlevsellik ve yerleşim, Ortam ve ulaşılabilirlik, Tesisin çekiciliği, Güvenlik ve destek, Üyelik	Sağlık ve Fitness Merkezleri
Lagrosen ve Lagrosen (2007)	—	—	3	Haz, Zihinsel değişim, Fiziksel değişim	Sağlık ve Fitness Merkezleri
Gencer, Demir ve Aycan (2008)	—	18	5	Kayak eğitmenleri, Kayak pisti ve malzemeleri, Oteller ve çalışanları, Ortam, Eğlence	Kayak Merkezleri
Ceylan (2009)	HKÖ	29	3	Personel Özellikleri, Program Özellikleri, Çevre ve Ekipman	Açık Alan Rekreasyon Etkinlikleri

Hizmet kalitesinin çok boyutlu olduğu yani değerlendirme aşamasında birden fazla boyutun rol oynadığını belirtilmektedir (Brady ve Cronin 2001; Yoshida ve James (2011). Katılıma dayalı rekreasyon ve spor hizmetlerinin kalitesinin değerlendirmek için geliştirilen ölçekler incelendiğinde, değerlendirme aşamasında farklı boyutların yer aldığı dikkati çekmektedir. Bunlardan bazılarının diğerlerine göre daha fazla ön plana çıktığı söylenebilir. Bu boyutlar; hizmetin sunulduğu fiziksel çevre, program, personel, elde edilen sonuç, sosyalleşme (etkileşim), ortam, maliyet, eğlence, güvenlik ve bilgiye erişimdir (Theodorakis ve Alexandris, 2008; Ko ve ark., 2011; Yıldız, 2012).

Bu çalışmada Ko ve Pastore'nin (2005) geliştirdiği, Çevik ve Şimşek (2014) tarafından güvenilirliği ve geçerliliği test edilen hizmet kalitesini beş boyutta değerlendiren "Rekreasyonel Sporlarda Hizmet Kalitesi Ölçeği" (SSQRS) kullanılmıştır. Ölçeğin boyutları program kalitesi, fiziksel çevre, sonuç kalitesi, memnuniyet, bilgiye erişimdir. SSQRS katılıma dayalı rekreasyon ve spor hizmetlerinin kalitesini değerlendirmek için geliştirilen ölçeklerde kullanılan önemli boyutlardan oluşan bir ölçektir.

YÖNTEM

Bu araştırmada genel tarama modellerinden biri olan tekil tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Anadolu Üniversitesinin 2014-2015 öğretim yılı bahar şenliği programında yer alan sportif rekreasyon etkinliklerine (Futbol, Basketbol, Voleybol turnuvası) katılan öğrenciler, idari personel ve akademik personel oluşturmaktadır (3598 kişi). Araştırmaya kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen 243 kişi dâhil edilmiştir. Verilerin toplanması için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Veri toplama işlemi Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampüsü'nde bulunan kapalı spor salonu ve futbol sahasında organize edilen maçlar öncesinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama işlemine ise, turnuvaların ikinci maçlarından sonra başlanılmıştır. Katılımcılara her maç öncesi soyunma odasında iki anketör aracılığıyla anketler dağıtılmış ve maç başlamadan toplatılmıştır. Bu çalışmada, katılıma dayalı rekreasyon ve spor endüstrisinde hizmet kalitesini ölçmek için Ko ve Pastore (2005) tarafından tasarlanan, Çevik ve Şimşek (2014) tarafından Türk dil ve kültürü için güvenilirlik ve

geçerlik çalışması yapılan “Rekreasyonel Sporlarda Hizmet Kalitesi Ölçeği” (SSQRS) kullanılmıştır. Ölçeğin, Toplam Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0.944, boyutların Cronbach Alpha katsayıları ise ,909 ile ,835 arasında değerler almıştır. Ölçeğin madde toplam korelasyon katsayılarının 0.43 ile 0.66 arasında değiştiği saptanmıştır.

Elde edilen verilerin frekans dağılımları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları tanımlayıcı istatistik olarak sunulmuştur. Ayrıca, kampüs rekreasyonu kapsamında düzenlenen etkinliklerde hizmet kalitesini belirleyebilmek için örneklem grubu; cinsiyet, yaş, meslek, gelir ve eğitim durumuna göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda T-testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır. Farklılık gösteren ortalamalar için Varyans homojenliği değerlendirmesi Levene’s testi ile yapılmış ve tüm verilerin homojen olduğu saptanmıştır. Cinsiyet, yaş, meslek, gelir ve eğitim durumu arasındaki farkın hangi gruplardan kaynaklandığını bulmak için varyans homojenliğini sağlayan ölçüm değerleri LSD istatistiği ile varyans homojenliği sağlamayan ölçüm değerleri ise Dunnett’C istatistiği ile değerlendirilmiştir ($p<0,05$).

BULGULAR

Araştırma kapsamında örneklem grubunun beş demografik özelliği incelenmiştir. Bunlar; Cinsiyet, yaş, meslek, gelir ve eğitim durumudur. Tablo 2’de örneklem grubunun demografik özelliklerinin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya Katılan Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	Frekans	Yüzde
	n	%
Cinsiyet		
Kadın	22	9,1
Erkek	221	90,9
Yaş		
16-20	31	12,8
21-25	122	50,2
26-30	46	18,9
31-35	19	7,8
36 ve üstü	25	10,3
Pozisyon		
Akademik Personel	34	14
İdari Personel	63	25,9
Öğrenci	146	60,1
Eğitim Durumu		

İlk ve Ortaöğretim	36	14,8
Ön lisans	25	10.3
Lisans	153	63
Lisansüstü	29	11.9
Gelir Durumu		
750 ve altı	91	37,4
751-1500	88	36.2
1501-2250	26	10.7
2250 ve üstü	38	15.6

Tablo 2 incelendiğinde örneklem grubunun %9.1'in kadınlardan, %90.9'un ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Örneklem grubunun en fazla (%50,2) katılım sağladığı yaş aralığı 21-25'dir. Pozisyon olarak en fazla katılı gösterenler ise (%60,1) öğrencilerdir. Örneklem grubunun en fazla lisans (%63) eğitim durumuna sahip olduğu görülmektedir. Gelir düzeylerine göre en fazla katılım ise, (%37,4) 500 TL ve altı gelir düzeyine sahip olan gruptandır.

Tablo 3. Hizmet Kalitesi Faktörlerinin Örneklem Grubunun Cinsiyetine Göre Farklılaşma Durumu

FAKTÖRLER	CİNSİYET	N	Ortalama	Sd.	t	p
Program Kalitesi	Kadın	22	4,0624	,68652	1,848	,066*
	Erkek	221	3,7723	,70363		
Fiziksel Çevre	Kadın	22	3,9664	,66050	2,495	,013*
	Erkek	221	3,5318	,78926		
Sonuç Kalitesi	Kadın	22	4,0966	,74396	2,673	,008**
	Erkek	221	3,5714	,89065		
Memnuniyet	Kadın	22	3,9205	,89438	,011	,991
	Erkek	221	3,9182	,89325		
Bilgiye Erişim	Kadın	22	4,0000	,91287	2,129	,034*
	Erkek	221	3,5291	,99620		

** p<.01, * p<.05

Etkinliklerin hizmet kalitesini etkileyen faktörlerin cinsiyete göre istatistiksel açıdan anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini ortaya koymak amacı ile T-testi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda program kalitesi (t= 1,848; p=0,66), fiziksel çevre (t= 2,495; p=0,13), sonuç kalitesi (t=2,673; p=0,08) ve bilgiye erişim (2,129; p=0,34) boyutlarında anlamlı fark tespit edilmiştir.

Tablo 4. Hizmet Kalitesi Faktörlerinin Yaş Gruplarına Göre Farklılaşma Durumu

Faktörler	Yaş	n	Ortalama	Sd.	F	p
Program Kalitesi	16-20	31	3,4948	,62549	2,060	,087
	21-25	122	3,8127	,72847		
	26-30	46	3,8172	,68269		
	31-35	19	4,0000	,66568		
	36 ve üstü	25	3,9188	,69436		
Fiziksel Çevre	16-20	31	3,4736	,60730	,833	,505
	21-25	122	3,5535	,78286		
	26-30	46	3,5254	,85820		
	31-35	19	3,8509	,64105		
	36 ve üstü	25	3,6500	,96075		
Sonuç Kalitesi	16-20	31	3,4597	,68647	1,685	,154
	21-25	122	3,6204	,89439		
	26-30	46	3,4609	1,05536		
	31-35	19	3,9342	,72333		
	36 ve üstü	25	3,8600	,81436		
Memnuniyet	16-20	31	3,5716	,93516	3,629	,007**
	21-25	122	3,9260	,89580		
	26-30	46	3,7715	,94704		
	31-35	19	4,3421	,56032		
	36 ve üstü	25	4,2600	,70519		
Bilgiye Erişim	16-20	31	3,2823	,85084	2,828	,026*
	21-25	122	3,4707	1,02111		
	26-30	46	3,6685	1,03152		
	31-35	19	3,8816	,93678		
	36 ve üstü	25	4,0100	,86144		

** p<.01, * p<.05

Hizmet kalitesi boyutlarında yaş gruplarına göre farklılaşma olup olmadığı değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılığın memnuniyet ($F=3,629/ ,007$) ve bilgiye erişim ($F=2,828 / ,026$) boyutlarında olduğu g r lmektedir. Katılımcıların yaş gruplarındaki farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla LSD/Dunnett'C testi yapılmıştır. Memnuniyet boyutunda 31-35 yaş grubunda olanlar ($X=4,3421$) ve bilgiye erişim boyutunda 36 ve üstü yaş grubunda olanlar ($X=4,0100$) diğerlerine göre en yüksek ortalamaya sahiptir.

Tablo 5. Hizmet Kalitesi Faktörlerinin Pozisyona Göre Farklılaşma Durumu

Faktörler	Meslek	n	Ortalama	Sd.	F	p
Program Kalitesi	Akademik Personel	34	3,7896	,71444	2,000	,138
	İdari Personel	63	3,9479	,74174		
	�ğrenci	146	3,7362	,68265		
Fiziksel �evre	Akademik Personel	34	3,4755	,80965	1,426	,242
	İdari Personel	63	3,7113	,91161		
	�ğrenci	146	3,5330	,71952		
Sonuç Kalitesi	Akademik Personel	34	3,3750	,96776	4,069	,018*
	İdari Personel	63	3,8675	,91673		
	�ğrenci	146	3,5685	,84021		
Memnuniyet	Akademik Personel	34	3,8897	,78139	4,577	,011*
	İdari Personel	63	4,2024	,90791		
	�ğrenci	146	3,8026	,88673		
Bilgiye Erişim	Akademik Personel	34	3,4191	1,00514	5,553	,004**
	İdari Personel	63	3,9246	,98234		
	�ğrenci	146	3,4550	,97014		

** $p<.01$, * $p<.05$

Hizmet kalitesi boyutlarında çalışılan pozisyona göre farklılaşma olup olmadığı değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılığın sonuç kalitesi ($F=4,069 / ,018$), memnuniyet ($F=4,577 / ,011$) ve bilgiye erişim ($F=5,553 / ,004$) boyutlarında olduğu g r lmektedir. Katılımcıların çalıştıkları pozisyona göre farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla LSD/Dunnett'C testi yapılmıştır. Sonuç kalitesi ($X=3,8675$), memnuniyet ($X=4,2024$) ve bilgiye erişim ($X=3,9246$) boyutlarında idari personel pozisyonunda çalışanlar diğerlerine göre yüksek ortalamaya sahiptir.

Tablo 6. Hizmet Kalitesi Faktörlerinin Aylık Gelir Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Faktörler	Gelir Durumu (TL)	n	Ortalama	Sd.	F	p
	750 ve altı	91	3,7152	,72016	1,393	,246

	751-1500	88	3,9191	,69984		
Program Kalitesi	1501-2250	26	3,7714	,74259		
	2250 ve üstü	38	3,7377	,64427		
	750 ve altı	91	3,5127	,74260		
Fiziksel Çevre	751-1500	88	3,7257	,79862	1,968	,119
	1501-2250	26	3,4968	,88741		
	2250 ve üstü	38	3,4042	,76339		
	750 ve altı	91	3,5760	,77211		
Sonuç Kalitesi	751-1500	88	3,7858	,91511	3,469	,017*
	1501-2250	26	3,7356	,98763		
	2250 ve üstü	38	3,2553	,94110		
	750 ve altı	91	3,8016	,86470		
Memnuniyet	751-1500	88	4,1362	,82875	3,718	,012*
	1501-2250	26	4,0000	,93808		
	2250 ve üstü	38	3,6382	,96859		
	750 ve altı	91	3,3920	,94879		
Bilgiye Erişim	751-1500	88	3,8267	,98214	3,345	,020*
	1501-2250	26	3,5769	1,07184		
	2250 ve üstü	38	3,4079	,99902		

** p<.01, * p<.05

Hizmet kalitesi boyutlarında gelir durumuna göre farklılaşma olup olmadığı değeriendirildiğinde anlamlı bir farklılığın sonuç kalitesi (F=3,469 / ,017), memnuniyet (F= 3,718 / ,012) ve bilgiye erişim (F=3,345 / ,020) boyutlarında olduğu görülmektedir. Katılımcıların çalıştıkları pozisyona göre farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla LSD/Dunnett'C testi yapılmıştır. Sonuç kalitesi (X=3,7858), memnuniyet (X=4,1362) ve bilgiye erişim (X=3,8267) boyutlarında 501 - 750 TL aylık gelir düzeyine sahip olanlar diğerlerine göre yüksek ortalamaya sahiptir.

Tablo 7. Hizmet Kalitesi Faktörlerinin Eğitim Durumuna Göre Farklılaşma Durumu

Faktörler	Eğitim Durumu	n	Ortalama	Sd.	F	p
	İlk ve Ortaöğretim	36	4,0100	,73905	1,271	,285

Program Kalitesi	Ön lisans	25	3,7652	,62956		
	Lisans	153	3,7599	,71775		
	Lisansüstü	29	3,7689	,64572		
Fiziksel Çevre	İlk ve Ortaöğretim	36	3,8334	,79619		
	Ön lisans	25	3,5972	,89099	1,720	,163
	Lisans	153	3,5269	,76075		
	Lisansüstü	29	3,4569	,79296		
Sonuç Kalitesi	İlk ve Ortaöğretim	36	3,8889	,86126		
	Ön lisans	25	3,9760	,77671	3,956	,009**
	Lisans	153	3,5539	,87115		
	Lisansüstü	29	3,3190	,97833		
Memnuniyet	İlk ve Ortaöğretim	36	4,2705	,78494		
	Ön lisans	25	4,3388	,79765	5,287	,002**
	Lisans	153	3,7792	,91305		
	Lisansüstü	29	3,8534	,77493		
Bilgiye Erişim	İlk ve Ortaöğretim	36	3,7083	1,16726		
	Ön lisans	25	4,1269	,65756	3,578	,015*
	Lisans	153	3,4706	,96226		
	Lisansüstü	29	3,4569	1,05447		

** p<.01, * p<.05

Hizmet kalitesi boyutlarında eğitim durumuna göre farklılaşma olup olmadığı değerlendirildiğinde anlamlı bir farklılığın sonuç kalitesi (F=3,956 / ,009), memnuniyet (F= 5,287 / ,002) ve bilgiye erişim (F=3,578 / ,015) boyutlarında olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumuna göre farkın hangi gruplar arasında olduğunu bulmak amacıyla LSD/Dunnett'C testi yapılmıştır. Sonuç kalitesi (X=3,9760), memnuniyet (X=4,3388) ve bilgiye erişim (X=4,1269) boyutlarında ön lisans eğitim düzeyine sahip olanlar diğerlerine göre yüksek ortalamaya sahiptir.

SONUÇ

Araştırma bulguları değerlendirildiğinde program kalitesi, fiziksel çevre, sonuç kalitesi ve bilgiye erişim boyutlarında cinsiyete göre anlamlı fark bulunmuştur. Literatürde de cinsiyete göre hizmet kalitesinin algılanmasında farklılıklar olduğu, ancak çalışmamıza zıt olarak, kadınların hizmet

kalitesini değerlendirmede erkeklere göre daha düşük puanlama eğiliminde olduğu belirtilmektedir (Lee vd. 2011; Mokhlis 2012).

Literatürde, yaş etkeninin hizmet kalitesinin temel unsurlarında anlamlı bir fark yaratmadığı belirtilmesine karşın (Min ve Khoon 2013) doğrudan etkilediği de yer almaktadır (Ganesan-Lim vd. 2008; Manjunatha ve Shivalingaiah 2004). Bu çalışmada ise yaş gruplarında anlamlı farklılığın sadece memnuniyet ve bilgiye erişim boyutlarında olduğu grlmektedir.

Çalışılan pozisyona göre değerlendirilme yapıldığında, idari personelin hizmetten elde ettikleri sonuç, hizmetten duydukları memnuniyet ve hizmetlerle ilgili bilgiye erişim konusunda diğerlerine göre anlamlı fark gösterdikleri tespit edilmiştir. Program kalitesi ve hizmetin sunulduğu fiziksel çevreyle ilgili anlamla bir farka rastlanılmamıştır. Ancak, bu sonuç Ergin ve vd.' nin (2011) niversitelerin spor merkezlerindeki hizmet kalitesini akademik ve idari personelin algılarına göre belirlemek için dört üniversiteden 1520 kişi üzerinde gerçekleştirdikleri çalışma sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Çalışma kapsamında Akademik ve idari personelin hizmetin sunulduğu fiziksel çevreyle ilgili en yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir.

Ganesan-Lim vd. (2008) tarafından yapılan çalışmada gelir düzeyindeki farklılıkların hizmet kalitesi düzeyine etkisi olmadığı belirtilmektedir. Ancak alışmamızda; sonuç kalitesi, memnuniyet ve bilgiye erişim olmak üzere toplam üç boyutta anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır.

Eğitim durumunun hizmet kalitesi algısı üzerinde etkisi olduğu ifade edilmektedir (Kumari ve Rani 2011). Puan ortalamaları değerlendirildiğinde lisans ve lisansüstü eğitim derecesine sahip olanların daha düşük puanlama eğilimine sahip oldukları grlmektedir. Eğitim seviyesi ile hizmet kalitesi beklentilerinin doğru orantılı olması bu sonucu açıklamaktadır (Chow vd. 2007).

Sonuç olarak kampüs rekreasyonu kapsamında düzenlenen sportif rekreasyon etkinliklerinin hizmet kalitesini etkileyen program kalitesi, fiziksel evre, sonuç kalitesi ve bilgiye erişim boyutlarında kadın katılımcıların daha yüksek ortalamaya sahip olduğu tespit edilmiştir. Yaşa göre 31-35 yaş grubunda olan katılımcıların diğerlerine göre sunulan hizmetten memnun oldukları, 36 ve üstü yaş grubundan olanların ise etkinlikle ilgili bilgiye erişim boyutunda diğerlerine göre daha yüksek rtalama gösterdikleri gözlemlenmiştir. İdari personel pozisyonunda alışan, 751 – 1500 TL aylık gelir grubundan olan ve ön lisans eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların ise etkinliklerden elde edilen sonuç, duyulan memnuniyet ve etkinliklerle ilgili bilgiye erişim konusunda diğerlerine göre yüksek ortalamaya sahip oldukları belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

- Angus Busby, T. L. (2011). An Exploration of Campus Recreation's Role in Student Engagement (*Sanatta Yeterlilik Tezi*). Winnipeg, Manitoba: Manitoba Üniversitesi.
- Brady, M. K. ve Cronin Jr, J. J. (2001). Some new thoughts on conceptualizing perceived service quality: a hierarchical approach. *Journal of marketing*, 65 (3): 34-49.
- Chelladurai, P. (1994). Sport management: Defining the field. *European Journal for Sport Management*, 1 (1): 7-21.
- Chow, I. H., Lau, V. P., Lo, T. W., Sha, Z., ve Yun, H. (2007). Service quality in restaurant operations in China: Decision-and experiential-oriented perspectives. *International Journal of Hospitality Management*, 26 (3): 698-710.
- Çevik, H. ve şimşek, K. (2014). Rekreasyonel Sporlarda Hizmet Kalitesi lği'nin Geçerlik ve Güvenirlik alışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (7): 522-541.
- Ergin, B. M., İmamoğlu, A. F., Tunç, T., Akpınar, S. ve on, M. (2011). Üniversite spor merkezlerindeki hizmet kalitesi boyutlarının algı ve önem düzeylerinin incelenmesi. *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 2 (1): 41-49.

- Ganesan-Lim, C., Russell-Bennett, R., ve Dagger, T. (2008). The impact of service contact type and demographic characteristics on service quality perceptions. *Journal of Services Marketing*, 22 (7): 550-561.
- Henchy, A. (2011). The Influence of Campus Recreation Beyond the Gym. *Recreational Sports Journal*, 35 (2): 174-181.
- Ko, Y. J., ve Pastore, D. L. (2005). A hierarchical model of service quality for the recreational sport industry. *Sport Marketing Quarterly*, 14 (2): 84-97.
- Ko, Y. J. ve Pastore, D. L. (2007). An Instrument to Assess Customer Perceptions of Service Quality and Satisfaction In Campus Recreation Programs. *Recreational Sports Journal*, 31 (1): 34-42.
- Ko, Y. J., Zhang, J., Cattani, K., ve Pastore, D. L. (2011). Assessment of Event Quality in Major Spectator Sports. *Managing Service Quality: An International Journal*, 21 (3): 304-322.
- Kumari, H. V. ve Rani, S. S. (2011). Customer perception of services quality in the retail banking sector. *European Journal of Business and Management*, 3 (3): 299-306.
- Lee, J. H., Kim, H. D., Ko, Y. J., ve Sagas, M. (2011). The influence of service quality on satisfaction and intention: A gender segmentation strategy. *Sport Management Review*, 14 (1): 54-63.
- Lewis, R. C. ve Booms, B. H. (1983), The Mar-keting Aspects of Service Quality. İçinde L. Berry, G. Shostack ve G. Upah (Editörler), *Emerging Perspectives on Services Marketing* (ss. 99-107). Chicago: American Marketing.
- Manjunatha, K., ve Shivalingaiah, D. (2004). Customer's perception of service quality in libraries. *Annals of library and information studies*, 51 (4): 145-151.
- Min, S., ve Khoon, C. C. (2013). Demographic Factors in the Evaluation of Service Quality in Higher Education: International Students' Perspective. *International Review of Management and Business Research*, 2 (4): 994-1010.
- Mokhlis, S. (2012). The influence of service quality on satisfaction: A gender comparison. *Public Administration Research*, 1 (1): 103-112.
- Shonk, D., Carr, J. W., ve De Michele, P. E. (2010). Service quality and satisfaction within campus recreation: The moderating role of identification. *Recreational Sports Journal*, 34 (1): 9-23.
- Soleymani, M., Zarei, A., Tojari, F., ve Ghafouri, F. (2012). A Study of the Relationship Between the Quality of Services and Customers' Satisfaction with the Recreational Sport Programs with Regard to the Moderating Role of Identity. *World Applied Sciences Journal*, 16(10), 1438-1444.
- Theodorakis, N. D., ve Alexandris, K. (2008). Can service quality predict spectators' behavioral intentions in professional soccer?. *Managing Leisure*, 13 (3-4): 162-178.
- Theodorakis, N. D., Alexandris, K., ve Ko, Y. J. (2011). A service quality framework in the context of professional football in Greece. *International Journal of Sports Marketing & Sponsorship*, 12 (4): 337.
- Yıldız, S. M. (2009). Katılıma Dayalı Spor Hizmetlerinde Hizmet Kalitesi Modelleri. *Ege Akademik Bakış*, 9 (4): 1213-1224.
- Yıldız, S. M. (2012). Instruments for Measuring Service Quality in Sport and Physical Activity Services. *Collegium antropologicum*, 36 (2): 689-696.
- Yoshida, M., ve James, J. D. (2011). Service quality at sporting events: Is aesthetic quality a missing dimension?. *Sport Management Review*, 14 (1): 13-24.

Kamu Kurumlarında Rekreasyonel Faaliyetlere Katılan Bireylerin Boş Zaman Etkinliklerine Motive Eden Faktörlerinin ve Yaşam Doyumlarının Belirlenmesi

Kerem Yıldırım şİMşEK, Ceylan ERGÜL, Ali YÜKSEL

Anadolu Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi

Rekreasyon Bölümü

Öz

Bu araştırmanın amacı kamu kurumlarında rekreasyonel faaliyetlere katılan bireylerin boş zaman etkinliklerine katılımını motive eden faktörlerin ve yaşam doyum düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırma Eskişehir ilinde bulunan Tepebaşı Belediyesinin düzenlemekte olduğu rekreatif etkinliklere aktif ya da pasif bir şekilde katılan 112 kadın, 88 erkek toplam 200 bireyler üzerinde uygulanmıştır. Veri analiz teknikleri olarak tanımlayıcı istatistikler (frekans dağılımı ve yüzde) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular; katılımcıların aktivitelere yüksek oranda kendilerini meşgul hissetmek istediği için katıldıklarını ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra katılımcılar, boş zaman aktivitelerine katılım sürelerinde geçirdikleri zamanları boşa harcamamış olduklarını ifade etmektedir. Tatmin düzeyleri incelendiğinde ise yeni şeyler öğrenmenin bireye keyif verdiği ve doyum sağladığı fikrinde çoğunlukla olumlu görüş bildirmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Boş Zaman, Belediye, Yaşam Doyumu, Motivasyon, Eskişehir

GİRİş

İnsan, günlük yaşamında bir takım kurum ve grupların içinde faaliyetlerini sürdürür . Bir kimliğe sahip olmak, toplumsal rollerin dağılımı, karşılıklı ilişkiler, ortak kültür gibi etkenler sonucunda birey rekreatif faaliyetlere katılım gerçekleştirebilmektedir (Avcıkurt, 2003). Rekreasyon amaç değil, yaşam kalitesini düzeltme, yaşam doyumunu sağlama, öğrenmeyi artırma, sağlığı iyileştirme, fiziksel kondisyonu geliştirme, doğaya karşı olan bakış açısını değiştirme, motivasyonu artırma, suç oranını azaltma yolunda bir araçtır (Okuyucu vd., 2004). Rekreasyonel faaliyetler bireyin yaşam doyumunu, zaman kullanımını, beceri gelişimini etkilemektedir. Motive olmak amaçlı rekreasyonel faaliyetlere katılan bireyler faaliyetler sonucunda olumlu yada olumsuz bir etki kazanmaktadır (Britt, 2005). Yerel yönetimler sanat, eğlence ve dinlenme tesislerinin oluşturulmasında ve kültürel demokrasinin gerçekleşmesinde yaşamsal bir rol oynamaktadır (Kaya, 2007). Yerel yönetimlerin temel görevlerinden biri vatandaşlarının fiziksel gelişim, dinlenme, yaratıcılıklarını geliştirme ve sosyalleşme gibi ihtiyaçlarını karşılamak üzere rekreasyon program ve hizmetleri sunmaktır (Mersinli, 2009).Günümüzde, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de belediyeler, diğer mahallî idarelere göre daha fazla öne çıkmıştır. Bunda belediyelerin kent yönetimlerinden sorumlu ve gelişmelere daha duyarlı olmalarının payı büyüktür (Eryılmaz, 2008). Belediyelerin temel görevi, gerçekleştirdiği yatırım ve hizmetlerle vatandaşların yaşam kalitesini ve vatandaş memnuniyetini artırmaktır. Bu nedenle, var olan kaynakların daha etkin ve verimli kullanılması gerekmektedir(Gazan,2010). Eskişehir ilinde bulunan belediyeler halkın rekreasyon ihtiyaçlarını karşılamak adına ücretli veya ücretsiz pek çok faaliyet düzenlemektedir. Bu faaliyetleri kamuoyuna daha iyi hizmet verebilmek ve halkın yaşam kalitesini arttırmak amacıyla gerçekleştirmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli ve betimsel istatistik modeli kullanılmıştır (Karasar, 2005; Özmen, 2000). Araştırmanın evrenini Eskişehir ilinde bulunan belediyelerin sunduğu rekreatif etkinliklere katılan bireyler oluşturmaktadır. Çalışma evreninin çok geniş olması ve evren içerisinde maliyet, zaman ve kontrol güçlükleri olmasından dolayı evren içerisinde örneklemenin belirlenmesine gereksinim duyulmuştur. Belirlenen evrenin içerisinde kolay örnekleme yöntemi ile seçilen (%44) 88 erkek, (%56) 112 kadın olmak üzere toplam 200 etkinlik katılımcısı seçilmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak ve çalışma modelini saptamak amacıyla ilgili literatür taranmıştır. Teorik temelin oluşmasından sonra verilerin toplanmasına geçilmiş ve temel teknik olarak da anket uygulaması yapılmıştır. Görüşme, inceleme, belge tarama gibi teknikler yardımcı teknikler olarak kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, kamu kurumlarında rekreasyonel faaliyetlere katılan bireyleri boş zaman etkinliklerine motive eden faktörlerinin ve yaşam doyumlarının belirlenmesine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla “ Diener ve ark. (1985) tarafından geliştirilen ve Durak ve ark. (2010) tarafından Türkçe’ye uyarlanan “Yaşam Tatmini Ölçeği (Satisfaction with Life Scale-SWLS) kullanılmıştır. Yaşam Doyumu Ölçeği Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (0,90) olarak, Boş Zaman Motivasyon Ölçeği’nin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (0,82) olarak hesaplanmıştır.

BULGULAR

Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler dikkate alınmıştır. Tanımlayıcı istatistikler veri setinde yer alan aralıklı ve oransal ölçekli sayısal değerler alan nicel değişkenleri özetleyen tipik değerlerdir (Özdamar, 2011). Analiz kriterleri, literatürdeki benzer araştırmalarda kullanılan kriterler göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin frekans dağılımları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları tanımlayıcı istatistik olarak sunulmuştur. Araştırma grubu demografik özellikler, yaşam doyum ve boş zaman motivasyon düzeyi olmak üzere üç bölümde incelenmiştir.

Demografik özellikler

Araştırma kapsamında örneklem grubunun on demografik özelliği incelenmiştir. Bunlar; cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek, gelir durumu, sahip olduğunuz boş zaman süresi, rekreatif etkinliklere katılım düzeyi, bir ay içerisinde rekreasyon etkinliklerine katılım sıklığı, rekreatif etkinliklere aktif ve pasif katılım şekli ve kiminle etkinliklere katılım gerçeleştirildiğine ilişkin özellikleri kapsamaktadır. Tablo 1’de örneklem grubunun demografik özellikleri ve boş zaman özellikleri ile ilgili frekans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri ve Boş Zaman Özelliklerinin Saptanmasına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikleri

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	N	(%)
<u>Cinsiyet</u>		

Erkek	88	44
Kadın	112	56
<u>Yaş</u>		
18-22	24	12
23-27	32	16
28-32	28	14
33-37	29	14,5
38-42	19	9,5
43 ve üzeri	68	34
<u>Medeni Durum</u>		
Evli	106	53
Bekar	94	47
<u>Meslek</u>		
Öğrenci	32	16
Memur	30	15
Esnaf	12	6
Ev Hanımı	26	13
Serbest Meslek	23	11,5

Emekli	21	10,5
Diğer	56	28
Gelir Düzeyi		
Alt	8	4
Ortanın Altı	28	14
Orta	113	56
Ortanın Üstü	43	21,5
Üst	7	3,5

Araştırma grubunun demografik özellikleri incelendiğinde, %56 oranında kadınların belediyelerin sunduğu rekreatif etkinliklerine daha fazla katılım sağladığı, 43 ve üzeri yaş aralığında etkinliklere katılımın yoğun olduğu, %53 oranında rekreatif etkinliklere katılımı evli olan bireylerin gerçekleştirdiği, %28'nin meslek alanı olarak diğer (özel sektör ve diğ.) grubuna dahil olduğu, %16 'sının öğrenci olduğu ve %56 sınıfın orta seviye gelir düzeyine sahip olduğu saptanmıştır. Araştırma grubunun boş zaman etkinliklerine katılım özellikleri incelendiğinde, %40 oranında 6-10 saat arasında boş zamana sahip olduğu, %64,5 rekreatif etkinliklerine katılım sağladığı, rekreatif etkinliklere %24,5 katılım sıklığına sahip olduğu, %58 oranında sportif aktivitelere pasif bir şekilde katılımın gerçekleştiği, %57 oranında sosyal etkinliklere aktif bir şekilde katılımın gerçekleştiği, %59 oranında kültürel ve sanatsal etkinliklere pasif şekilde katılımın gerçekleştiği, %47,5'inin arkadaşlarla etkinliklere katılım gerçekleştirdiği saptanmıştır.

Yaşam Doyumu Düzeyi

Araştırma kapsamında örneklem grubunun beş madde ile yaşam doyum düzeyi incelenmiştir.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Yaşam Doyumu Düzeyine Yönelik Görüşlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyutlar	Sorular	n	X	sd
Yaşam Doyumu	Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın	200	4,1550	1,89179
	Hayat şartlarım mükemmel	200	4,0150	1,92178

BOŞ ZAMAN ÖZELLİKLERİ	N	(%)		
<u>Boş Zaman Süresi</u>				
1-5 saat	54	27		
6-10 saat	80	40		
11-15 saat	30	15		
16 saat ve üzeri	34	17		
<u>Rekreatif Etkinliklere Katılım</u>				
Evet	129	64,5		
Hayır	69	34,5		
<u>Katılım Sıklığı</u>				
1-2 kez	52	26		
3-4 kez	49	24,5		
5-6 kez	22	11		
7 ve üstü kez	20	10		
<u>Katılım Türü ve Biçimi</u>				
	<u>Aktif</u>	<u>Pasif</u>	<u>Aktif</u>	<u>Pasif</u>
Sportif Aktiviteler	84	116	42	58
Sosyal Aktiviteler	114	86	57	43
Kültürel ve Sanatsal Aktiviteler	82	118	41	59
<u>Kimlerle Katılım Gerçekleştiği</u>				
Tek Başıma	18		9	

Arkadaşlarla		95	47,5	
Ailemle		36	18	
Organize Olmuş Bir Grupla		26	13	
	Hayatımdan memnunum	200	4,5350	1,85634
	Hayattan şimdiye kadar istediğim önemli şeyleri elde ettim	200	4,3050	1,87069
	Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	200	3,6800	1,98932

Araştırmaya katılan bireylerin yaşam doyumlarına yönelik özelliklerinin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2’de gösterilmiştir. Örneklem grubunun yaşam doyum düzeyleri incelendiğinde, hayatımdan memnunum ($X = 4,5350$, $Sd = 1,85634$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdım ($X = 3,6800$, $Sd = 1,98932$) ifadesi yer almıştır.

Boş Zaman Motivasyon lçeği

Araştırmaya katılan bireylerin boş zaman motivasyon lçeğine yönelik tutumları üç başlık altında incelenmiştir. Araştırmaya katılan bireylerin boş zaman kavramı hakkında tutumları, tatmin düzeyleri ve motivasyon düzeylerine yönelik görüşlerinin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3: Örneklem Grubunun Boş Zaman Motivasyon lçeğine Yönelik Görüşlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyutlar	Sorular	n	X	sd
Boş zaman kavramı tutum zellikleri	1-Diğer işleri yapmaktan kurtulmak işin.	200	2,3500	1,27894
	5. Boş zaman aktivitelerini neden yaptığımı bilmiyorum.	200	2,2300	1,38807
	8. Hiçbir iş yapmayan birisi gibi görünmek istemediğim işin.	200	2,5750	1,39791
	12. Emin değilim ama boş zaman aktivitelerinin bana uygun olmadığının düşünüyorum.	200	2,3750	1,39791

	19. Emin değilim ama çok iyi yapabileceğim bir aktivitenin olmadığı gibi bir fikrim var.	200	2,6450	1,35208
	21. Kendimi kesinlikle meşgul hissetmek istediğim için.	200	2,7600	1,31951
	26. Bilmiyorum ama boş zaman aktivitelerine katıldığım süreleri zamanımı boşa harcamış gibi düşünüyorum.	200	2,1900	1,35019
Tatmin düzeyi	2. Yeni şeyleri öğrenmekten çok keyif aldığım ve doyum hissettiğim için.	200	4,0750	,98193
	6. Mücadele gerektiren ilginç şeylerin üstesinden gelmeye çalışmak doyum hissi veriyor.	200	3,7700	,93352
	9. Bana çekici gelen konular hakkında daha fazla bilgi edinmenin beni memnun etmesi.	200	3,9250	1,07944
	14. Hayatta mutlu olmak için boş zaman aktivitelerine gerçekten ihtiyaç duyulduğu için.	200	3,6400	1,03720
Motivasyon zellikleri	3. Daha sonraki yaşamımda kullanabileceğim sosyal, fiziksel veya zihinsel yetenekleri geliştirmenin iyi bir yolu olduğunu düşündüğüm için.	200	3,8100	1,11360
	4. Heyecan verici deneyimler yaşadığımı düşünüyorum.	200	3,6100	1,07409
	7. Boş zamanımı doldurmak benim için çok önemlidir.	200	3,9100	1,13947
	10. Kişisel düzeyde gelişim sağlamanın bir yolu olarak gördüğüm için.	200	3,9900	,90220
	11. Bu tür aktiviteleri yaparken kendimi zgr hissettiğim için.	199	3,8442	1,20640
	13. İlginç aktiviteler yaparak kendimi geçtiğimi (aştığımı) hissediyorum.	200	3,6050	,99697
	15. Bazen diğerleri tarafından takdir edilmemi sağladığı için.	200	2,9750	1,26982
	16. İgimi çeken konuları derinliğine (daha iyi) anlamama imkn verdiği için.	200	3,6900	1,13150
	17. Diğer alanlarda benim için önemli olan becerileri kazanmanın bir yolu olarak gördüğüm için.	200	3,7300	1,15489
	18. Boş zaman aktiviteleri beni gerçekten yüce/asil hissettirdiği için.	200	3,2250	1,23775
	20. Mücadele gerektiren aktiviteleri yaparken kendimi geçtiğimi (aştığımı) hissettiğim için.	200	3,5000	1,11635

22. Diğerlerine kendimin dinamik bir insan olduğunu göstermek için.	200	2,7900	1,32843
23. İlginç alanları keşfetmeme izin verdiği için.	200	3,5750	1,20484
24. Kendimin diğer yönlerini keşfetmenin bir yolunun da boş zaman aktivitelerine katılmaktan geçtiğini düşündüğüm için.	200	3,7150	1,01436
25. Tamamen rahatlama hissi verdiği için.	200	3,6000	1,20718
27. Karışık aktiviteleri yapmaya çalışırken kendimi hoşnut hissediyorum.	200	3,6350	1,00340
28. Boş zamanlarımda kendimin kesinlikle iyi bir ruh halinde olmasını istediğim için.	200	3,9950	,99999

Örneklem grubunun boş zaman kavramı hakkında tutumları incelendiğinde, kendimi kesinlikle meşgul hissetmek istediğim için ($X= 2,7600$, $Sd= 1,31951$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise bilmiyorum ama boş zaman aktivitelerine katıldığım süreleri zamanımı boşa harcamış gibi düşünüyorum ($X=3,6400$, $Sd=1,03720$) ifadesi yer almıştır. Örneklem grubunun tatmin düzeyi incelendiğinde, yeni şeyleri öğrenmekten çok keyif aldığım ve doyum hissettiğim için ($X= 4.0750$, $Sd= .98193$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise hayatta mutlu olmak için boş zaman aktivitelerine gerçekten ihtiyaç duyulduğu için ($X= 2,1900$, $Sd= 1,35019$) ifadesi yer almıştır. Örneklem grubunun motivasyon özellikleri incelendiğinde, boş zamanlarımda kendimin kesinlikle iyi bir ruh halinde olmasını istediğim için ($X= 3,9950$, $Sd= ,99999$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise, diğerlerine kendimin dinamik bir insan olduğunu göstermek için ($X= 2,7900$, $Sd=1,32843$) ifadesi yer almaktadır.

SONUÇ

Günümüzde, yerel yönetimlerin içerisinde bulunan belediyeler halka en yakın yerel kurumlarıdır. Yerel yönetimler ve her seviyedeki diğer devlet birimlerinin, tüm vatandaşların sağlık, huzur, güven, eğitim ve yaşam kalitelerinin gelişiminde önemli sorumluluklara sahip oldukları vurgulanmaktadır. Belediyeler, halkın yaşadığı yerle ilgili bütün ihtiyaçlarını karşılamakla sorumlu kurumlardır (Sivrikaya, 2011). Eskişehir ilinde bulunan belediyelerin halka hizmet algılarına baktığımızda ise genel olarak aynı tarzda rekreatif etkinlikler sunduğu gözlemlenmiştir. Bu etkinlikler; kültürel etkinlikler, sosyal etkinlikler, sportif etkinlikler, parklar ve yeşil alanlar olarak görülmüştür. Bu araştırma da, Eskişehir ilinde bulunan belediyelerin sunmuş olduğu rekreatif etkinliklere katılım sağlayan bireylerin demografik özelliklerinin etkisi ile boş zaman kavramına ilişkin tutumları, yaşam doyum düzeyleri ve bu etkinliklere katılımlarına motive eden unsurlar betimsel istatistik kullanılarak belirlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde; frekans dağılımı (n), standart sapma (sd), yüzde (%) analizi kullanılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek sınıfları, gelir düzeyleri gibi demografik özellikleri katılımcılarının belediyelerin düzenlemekte olduğu boş zaman faaliyetlerine katılımını etkileyen bağımlı değişkenler (yaşam tatmini, boş zaman tatmini, motivasyon düzeyleri) ile ilişkisi belirlenmiştir. Cinsiyet değişkenine bağılı olarak kadınların boş zaman faaliyetlerine katılım konusunda erkeklerden yüksek orana sahip olduğu ifade edilebilir. Bu sonuçtan yola çıkarak; kadınların boş zamanlarını değerlendirerek yaşam doyum düzeylerini ve motivasyon düzeylerini arttırmak amacıyla belediyelerin rekreatif etkinliklerine daha fazla katılım sağladığı söylenebilir.

Literatürde bu konu hakkında yapılmış olan araştırmalar sonucunda; kadınların toplumsal anlamda boş zamanlarına, erkeklerden daha ciddi yaklaşıkları ve daha verimli değerlendirdikleri, düşünölmektedir. Bu noktada, erkeklerin iş yükündeki fazlalığın ve sorumluluk bilincinin de, bu sonuç üzerinde etkili olduğu ifade edilebilir. Analizlerde belirleyici olan demografik özelliklerden yaş, gelir durumu, boş zaman etkinliklerine kiminle katılım gerçekleştirdikleri ve boş zaman etkinlikleri tutum düzeyleri incelendiğinde 43 yaş ve üzeri, orta gelir düzeyine sahip olan evli kadınların sosyal etkinliklere aktif ve pasif olarak, arkadaş gruplarıyla katılım gerçekleştirdikleri söylenebilir. Katılımcı kadınların ev hanımı, emekli gibi meslek gruplarına daha fazla dahil olduğu söylenebilir. Mengütay ve arkadaşlarının yapmış oldukları çalışmada katılımcılardan evli olanlar %78,6 ve bekar olanlar ise %21,4 olduğu görölmektedir. Bizim yaptığımız çalışmayla karşılaştırdığımızda çıkan sonuçların arasında çok fazla fark bulunmamaktadır. Ağılönü' nün 2007 yılında yapmış olduğu yerel yönetimlerde rekreasyon hizmetleri ve model belirleme başlıklı araştırmasını incelediğimizde ankete katılanların ekonomik durumları, %48,1'inin iyi, %32,9'unun çok iyi ve %19'unun ise orta düzeyde olduğu görölmektedir. Analizlerimizle karşılaştırdığımız da ekonomik durumların elverişli olması rekreatif etkinliklere katılımı olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir. Analizler sonucunda; belediyelerin sunmuş olduğu rekreatif etkinliklere öğrencilerin katılım düzeyleri %16 olarak saptanmıştır. Boş zaman etkinliklerine katılım; bireylerin ayıracağı zamana, parasal imkânlar, toplumun değişen kültürel yapısına göre farklılıklar göstermektedir. Bireylerin etkinlik seçiminde yaşanılan evre, yakın çevrede var olan imkânlar, ailenin sosyo- ekonomik düzeyi, yörenin gelenek ve görenekleri, bireyin yaşı ve cinsiyetinin yanı sıra, kendi kişilik özellikleri ve arkadaş çevresi etkindir. Boş zamanların doğru kullanılması kişinin sorumluluk duygusunun artmasına ve zamanı en güzel şekilde değerlendirmeye iterek, bireyi daha mutlu kılmakta ve kendisini kişisel olarak geliştirme imkânı sağlamaktadır. Rekreasyon etkinliklerine katılmak ile kendimizi anlatmak, deneyimlerimizi diğer kişilerle paylaşmak, kendimizi başarılı görmek, başkalarıyla arkadaşlık kurmak ve onları tanımak, kişilik gelişimimizi sağlamak ve kişilik gelişimimizi tamamlamak gibi olumlu sonuçlara ulaşabiliriz (Yazıcıoğlu, 2010).

Katılımcıların boş zaman kavramı hakkında özelliklerini incelediğimizde ; 6-10 saat arasında boş zamana sahip olan bireylerin sosyal etkinliklere ayda 1-2 kez katılım gerçekleştirdiklerini söylenebilir. Bunun sebebi olarak; katılımcıların meslek grupları dikkate alınarak boş zamana sahip olma sürelerinin ev hanımları ve emeklilere göre daha az olduğu söylenebilir. İnsanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı toplumsal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, günlük yaşamın sıkıcılığından kurtulması ve başka insanlarla etkileşerek toplumsal bir kişilik kazanmasını sağladığı bilinmektedir. Literatürde yapılan incelemeler açısından bakıldığında; Dünyaya gelen her canlı varlık, yaşayabilmek ve çevresine etkin ve başarılı bir uyum sağlayabilmek için, hazırlık niteliğinde bir takım etkinliklerde bulunmak ihtiyacı taşımaktadır. Katılımcıların yaşam doyum analizlerini incelediğimizde sonuç olarak; katılımcı bireylerin hayatlarından memnun oldukları ve hayatlarını değiştirmek istemedikleri saptanmıştır. Sonuç olarak; rekreatif etkinliklere katılmak bireyin hayata daha olumlu bakmasını sağladığı, ilgi alanlarına zaman ayırarak kendi yaşam standartlarını yükseltmesine yardımcı olduğunu, sosyal evre kazanarak öz benliğini güçlendirmesine ve toplumda daha faydalı, sağlıklı bir birey olarak yaşamını sürdürmesine yüksek ölçüde etki ettiği söylenebilir. Yapılan literatür araştırmalarında; motivasyon kavramı insan organizmasını davranışa iten, bu davranışların şiddet ve enerji düzeyini tayin eden, davranışlara belirli bir yön veren ve devamını sağlayan çeşitli i ve dış sebepleri ve bunların işleyiş mekanizmalarını içermektedir. Davranışların yapılarındaki canlılık, sarf edilen enerji, değişmeye, dağılmaya karşı olan direnç, devam süreleri vs. bize bu davranışların motive edildiklerini gösterir.

Örneklem grubunun boş zaman motivasyon ölçeği analizleri; boş zaman tutum özellikleri, tatmin düzeyleri ve motivasyon özellikleri olarak incelenmiştir. Katılımcılar aktivitelere yüksek oranda kendilerini meşgul hissetmek istediği için katıldıklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra boş zaman

aktivitelerine katılım sürelerinde geçirdikleri zamanları boşa harcamamış olduklarını belirttikleri söylenebilir. Tatmin düzeyleri incelendiğinde; yeni şeyler öğrenmenin bireye keyif verdiği ve doyum sağladığı belirlenmiştir. Her bireyin sürekli tatmin etmeye çalıştığı ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar kişide belirince motivasyon süreci başlamış olur. Psikolojik, fizyolojik ihtiyaçlar bireyi davranışa yönlendirir. Bireyde itici gücün ortaya çıkması için ikinci aşama uyarılmazdır. Bu güç hem fiziksel hem ruhsal, kişide oluşan isteklenmedir. Uyarılmış olan kişi üçüncü aşama olan davranışta bulunmaya geçer. Birey ihtiyaçlarını gidermeye karşı duyduğu isteği doyurulması davranışta bulunma amacıdır. Doyum dördüncü yani son aşamadır. Birey davranışları sonucu amacına ulaştığında motivasyon süreci tamamlanmaktadır. Örneklem grubunun motivasyon düzeyi analizleri sonucunda; katılımcıların rekreatif etkinlikleri gerçekteştirdikleri zamanlarda ve boş zamanlarında iyi bir ruh halinde olmaları daha yüksek orana sahipken, çevreden takdir edilme isteği daha düşük orana sahiptir. Bu sonuçtan yola çıkarak; belediyelerin rekreatif etkinliklerine katılan bireylerin dışsal motive olmaktan daha yüksek oranda içsel motive olmaya önem verdikleri söylenebilir. Sonuç olarak, boş zaman kavramı yerel yönetimlerin toplum bütünlüğünü sağlamada ve toplumun yaşam standartlarının gelişmesinde önemli bir role sahip olduğu düşünölmektedir.

DEĞERLENDİRME

Yerel yönetimler farklı hedef kitlelerine göre farklı programlar arayışı içinde olmalıdırlar. Bu programlar değişen sosyo-ekonomik koşullar, beklentiler ve yeni yaklaşımlar ile birlikte değişim göstermektedir. Yerel yönetimler bu değişimleri dikkate almalıdırlar. Belediyelerin yapmakta olduğu etkinlikler toplumun her kesimine hitap etmeli ve geliştirilmelidir. Belediyelerin hizmet alanlarının göz önünde bulundurularak daha fazla rekreasyon alanları sağlayabilmesi için çalışmalar sürdürmesi gerektiği ve bu alanlarda rekreasyon uzmanlarına istihdam sağlayarak toplum içerisinde boş zamanlarının daha verimli geçirilmesi sağlanabilir. Bu araştırma farklı belediyelerde gerçekteştirilebilir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocamız Sayın Doç. Dr. Kerem Yıldırım şimşek beye teőekkürlerimizi sunmayı bir borç bilir, bu zorlu çalışma boyunca bizleri destekleyen sevgili ailelerimize ve değerli hocalarımıza şükranlarımızı sunarız, araştırmamıza katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

Ağılönü, A., (2007). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor "Anabilim Dalı , Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Hizmetleri ve Model Belirleme (Fethiye Örneği), Doktora Tezi, İstanbul.

Avcı Kurt, C. (2003). Turizm Sosyolojisi, Detay Yayıncılık, Balıkesir.

Britt, T.V. (2005). "The Effects of Identity-Relevance and Task Difficulty on Task Motivation, Stress, and Performance", Motivation and Emotion, C.29, S.3.

Eryılmaz, B. (2008), "Yerel Yönetimler ve Eğitim", Editör: Muhammet Altıntaş, İSMEK 2. Yetişkin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri, 10-11 Mayıs 2008, İstanbul, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları: İSMEK Yayınları.

Gazan, K. (2010). Bir Kamu Kuruluşu Olarak Belediyelerde Hizmet Kalitesi, Müşteri Memnuniyeti nin Ölçölmesi: Kütahya Belediyesi Örneği. (Yüksek Lisans Tezi), Kütahya.

Kaya, E. (2007) .Kent Yönetiminde Yeni Yaklaşım Yerel Kalkınma Yönetimi, (2. Basım): İstanbul.

Mengütay S., Zorba E., Ağılönü A., Cerit E., Ağılönü Ö.: Yerel Yönetimlerde Çalışanların Katıldıkla

rı Rekreatif Etkinliklere Yönelten Nedenler Ve Kazanımları (Muğla Belediyesi Örneği). 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Muğla, 2006.

Mersinli, D. (2009). Yerel Yönetimlerde Spora Yönelik Rekreasyon Hizmetleri Ve Büyükşehir Belediyelerinin Rekreasyonel Faaliyetlere Olan Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi. Akdeniz Üniversitesi /Sosyal Bilimler Enstitüsü/Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi), Antalya.

Sivrikaya Ö, Doğu G.,(2011). Düzce Belediyesi'nin Spor Hizmetleri İçin Örnek Bir Yönetim Modeli. Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi; 2 (3). 52-74.

Yazıcıoğu, M., (2010).Boş Zaman Yönetimi ve Rekreatif Faaliyetler: Memur Emeklilerinin Rekreatif Faaliyetlerinin Analizine İlişkin Bir Uygulama. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul

Kırsal Turizmde Yerel Halk Desteğinin Etki Analizi: Sarıcakaya Örneği

Emre Ozan Aksöz¹, Orçun Atilla¹, Serhat Aydın², Serhat Bingöl², Fuat Çiftçi¹

¹ Anadolu Üniversitesi Turizm Fakültesi Turizm İşletmeciliği Bölümü, Eskişehir

²Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir

fuatciftci@anadolu.edu.tr

öz

Kırsal turizmde yeni bir bölgenin planlanmasında yerel halkın desteği gereklidir. Yerel halk desteğinin ölçüldüğü çalışmaların çoğu kırsal turizmin hali hazırda uygulandığı bölgeler üzerinde yapılmış olup; kırsal turizm potansiyeli olan yeni bir bölgede yerel halkın desteğinin ne ölçüde olacağının belirlenmesi bu çalışmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır. Çalışmada, Eskişehir'in Sarıcakaya ilçesinde yaşayan yerel halkın kırsal turizme vereceği destek beş boyut üzerinden incelenmiştir. Bu boyutlar sırasıyla, *yerel halk bağlılığı*, *yerel halk katılımı*, *kırsal turizmden algılanan yararlar*, *algılanan zararlar* ve *kırsal turizme verilen destektir*. Çalışmada, yargısal örnekleme yöntemi tercih edilmiş ve veriler Sarıcakaya merkezinde yaşayan toplam 188 kişi ile yüz yüze görüşülerek anket tekniğiyle toplanmıştır. Çalışmada, boyutlar arası ilişkiler yapısal eşitlik modellemesiyle (YEM) incelenmiştir. Araştırmada, *yerel halk bağlılığının kırsal turizme verilen destek* üzerinde anlamlı ve olumlu bir etkisinin olduğu fakat kırsal turizmden *algılanan yararların* aracı boyut olarak bu etkiyi arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Kırsal turizmden *algılanan zararların* ise verilecek olan desteğe olumlu veya olumsuz herhangi bir anlamlı etkisine rastlanmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırsal turizm, Sarıcakaya, Yapısal Eşitlik Modeli, Yerel halk

GİRİş

Bir yörede kırsal turizmin fiziksel gelişimi, yörede yaşayan yerel halk açısından ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel birçoğ değişikliği beraberinde getirmektedir. Bu değişikliklerden etkilenen yerel halkın kırsal turizmi olumsuz algılaması ve buna paralel olumsuz tutum geliştirmesi turizm gelişimini sekteye uğratıp; turistler için huzursuz bir ortam yaratabilir. Kırsal turizm gelişiminin sağlıklı bir yapıya kavuşabilmesi için yerel halkın turizme ilişkin algılarının ve tutumlarının bilinmesi gereklidir (Akova, 2006). Bölgeye ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan kırsal turizmin katkı sağlayabilmesi için planlama aşamasında tüm paydaşların katılımı gereklidir. Kırsal alanların nüfusu görece az olduğundan; kırsal turizm uygulamalarında paydaş olarak en önemli konumda yerel halk olduğu söylenebilir. Bu bağlamda yerel halkın, yaşadığı topluma bağlılığı ve yapılacak olan uygulamalara olan katılımı ile algıladığı yarar ve zararların ne ölçüde olduğu da önemlidir. Bununla birlikte yerel halkın desteğinden yoksun turizm politikaları uygulamada başarısız olabilir. Turizm gelişimi politikaları belirlenirken bölgede yaşayan halkın ve faaliyet gösteren işletmelerin fikirlerinin alınmadığı durumda kamu yönetiminin politikaları doğrudan uygulamaya konacak ve böylece tüm tarafların katılımı olmadığından toplum hedeflerinin gerçekleşmesi engellenebilecek ve politikaların uygulanmasında başarısızlıklar yaşanabilecektir (Murphy, 1980).

Yerel halkın turizm ve gelişimine olan tutumlarının olumlu olduğu çalışmalar uluslararası yazında çoktur (Johnson vd. 1994; Andereck ve Vogt, 2000; Ko ve Steward, 2002; Andereck vd. 2005; Gürsoy vd. 2009; Choi ve Murray; 2010; Gursoy vd. 2010). Bunun aksine Teye vd. (2002) yerel halkın turizme olumsuz yaklaştığı ve turizm gelişmelerinin beklentileri karşılamadığı sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca

ilgili alanyazında yerel halkın turizm desteğiyle (Gürsoy, Jurowski ve Uysal, 2002) ilgili çalışmalar da bulunmaktadır. Lee (2013) turizm gelişimini, yerel halk bağlılığı, katılımı, algılanan yarar ve zararlar boyutlarıyla incelemiş; katılım ve bağlılık boyutunun turizm gelişimi açısından verilen desteğin düzeyini etkileyen kritik faktörler olduğunu tespit etmiştir.

Cengiz ve Kırkibir (2007) yerel halk tarafından algılanan turizmin etkilerini Bodrum için incelemiş ve turizmin ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel boyutlarının turizmin toplam etkisini farklı derecelerde belirlediği ve turizmin toplam etkisinin de yerel halkın turizme destek vermesini şekillendirdiğini öne sürmüşlerdir. Kiper ve Yılmaz (2008) kırsal turizmin uygulanabilirliği ve yerel halkın rolünü araştırarak yerel halkın kırsal turizme olumlu baktığı sonucuna ulaşmışlardır. Ertuna vd. (2012) Kastamonu ilinde yerel halkın kırsal turizm gelişimine katılım isteğini araştırmış ve genel olarak yerel halk tarafından kırsal turizmin ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan olumlu algılandığı ve yerel halkın kırsal turizm gelişimine katılmak istediği sonucu çıkmıştır. Akova (2006) Cumalıkızık köyünde yerel halkın turizmin etkilerini algılamaları ve tutumları incelemiş; yerel halkın tutumlarının olumlu olduğunu tespit etmiştir. Aynı bölgede yapılan bir diğer çalışmada Eren ve Aypek de (2012) benzer sonuçlara ulaşmışlardır.

Bu çalışmanın konusu, yerel halkın kırsal turizme bakış açısı ve desteğinin belirlenmesidir. Çalışmanın amacı, Eskişehir'in Sarıcakaya ilçesinde yerel halkın kırsal turizme vereceği desteği *yerel halk bağlılığı*, *yerel halk katılımı*, kırsal turizmden *algılanan yararlar*, *algılanan zararlar* ve *kırsal turizme verilen desteğin* boyutlarını incelemektir. Sarıcakaya'da önemli boyutlarda kırsal turizm faaliyeti yapılmamış olması hem bölgedeki paydaşlara hem de benzer bölgelerde yapılacak araştırmalara yol göstermesi ve ilgili yazına katkı sağlaması açısından önemlidir.

YÖNTEM

Veri Toplama Aracı

Çalışmada nicel bir araştırma yaklaşımı izlenmiş ve veriler anket tekniğiyle toplanmıştır. Çalışmada Lee (2013) tarafından geliştiren ölçek temel alınmış ve kırsal turizm ile ilgili diğer çalışmalardan ifadeler eklenmiştir. Veri toplama aracı oluşturulurken 12 akademisyenden uzman görüşü alınmış ve anket son halini almıştır. Anketteki beş boyut altında (*yerel halk bağlılığı*, *yerel halk katılımı*, *kırsal turizm desteği*, *algılanan yararlar* ve *algılanan zararlar*) toplamda 43, demografik sorular altında ise altı ifade bulunmaktadır. *Yerel halk bağlılığı* boyutu altında yedi ifade yer almış ve bu ifadelerin altısı Lee (2013)'nin çalışmasından, diğeri ise; Nicholas, Thapa ve Ko (2009)'nun çalışmadan alınmıştır.

Lee (2013)'nin *yerel halk katılımı* boyutuna ilişkin ifadeleri kırsal turizmin uygulandığı bölgelere yönelik sorular içerdiği; fakat Sarıcakaya'da daha önce kırsal turizm faaliyetleri gerçekleştirilmediği için bu boyut altındaki sorular farklı kaynaklardan edinilmiştir. *Yerel halk katılımı* boyutu altında altı ifade yer almış ve bu ifadelerin dördü Choi ve Sırakaya'nın (2005) biri Weaver ve Lawton (2001) 'ın diğeri ise; Lee (2013)'nin çalışmasından alınmıştır.

Çalışmanın üçüncü boyutu olan *Kırsal turizm desteği* altında yedi ifade yer almış ve bu ifadelerden beşi Lee (2013)'nin, biri Williams ve Lawson (2001)'in yaptığı çalışmadan alınmıştır. Diğer ifade ise uzman görüşleri sonucunda oluşturulmuştur. *Algılanan yararlar* altında 15 ifade yer almış ve sekizi Lee (2013)'nin, ikisi Chuang'ın (2013) ve beşi ise; Lawson ve Williams (2001), Perdue vd. (1990), Kuvan ve Akan (2005), Andriotis ve Vaughan (2003) ve Lawton ve Weaver'ın (2001) yaptıkları çalışmalardan alınmıştır. *Algılanan zararlar* altında ise sekiz ifade yer almış ve üçü Lee'nin (2013) alışmasından, ikisi Choi ve Sırakaya (2005)'nin yaptığı çalışmadan, üçü ise; Nunkoo ve Ramkinsson (2011), Perdue vd. (1990) ve Kuvan ve Akan'ın (2005) yaptıkları çalışmalardan alınmıştır.

Yukarıda belirtilen boyutların altında yer alan ifadeler beşli likert tipi ölçekle sorulmuştur. Sonrasında bütün boyutların iç tutarlılığı hesaplanmış ve Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla 0.79, 0.69, 0.92, 0.92 ve 0.79 olarak belirlenmiştir. Veri toplama aracının bütününü için ise bu değer 0.89'dur. Yerel halk katılımı boyutu dışındaki diğer boyutlara ait güvenilirlik katsayıları 0,70 seviyesini aşması veri toplama aracının iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir (Nunnally ve Bernstein, 1994).

Veri Toplama Süreci ve Örneklem

Veri toplama aşamasından önce araştırmacılar tarafından 28 Mart 2015 tarihinde bölge ziyaret edilmiş; yerel halktan bilgiler toplanmış ve ilçede gözlemler yapılmıştır. Sonrasında, veri toplamak için bölgeye üç kez daha gidilmiştir. Çalışmada tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden yargısal örnekleme kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcıların Sarıcakaya'ya olması ya da en az altı aydır ilçede yaşıyor olmasına dikkat edilmiştir. Anket yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır. Araştırmaya Sarıcakaya ilçe merkezinden toplam 188 kişi katılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) 2012 nüfus verilerine göre ilçe merkezinin nüfusu 2682 kişidir. Çalışmada nüfusun %7,01'ine ulaşılmıştır. Toplanan anketlerin 19'u eksik veya tekrarlanan verilerden dolayı geçersiz sayılmış ve toplamda 169 geçerli anket elde edilmiştir.

Veri analizi

Mevcut çalışmada, Lee (2013)'nin belirlediği beş boyuta yeni ifadeler eklendiği ve *yerel halk katılımı* altındaki ifadelerin tamamına yakını değiştirildiği için öncelikle açımlayıcı faktör analizi gerçekteştirilmiştir. Analiz sonucunda *yerel halk katılımı* altındaki ifadelerin daha düşük faktör yüklerine sahip olduğu (0,780, 0,512, 0,471, 0,423, 0,379, 0,194) ve diğer boyutların altında dağıldığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple *yerel halk katılımının* çalışmadan çıkarılmasına ve diğer dört boyut arasındaki ilişkilerin incelenmesine karar verilmiştir. *Yerel halk bağlılığı*, *algılanan yararlar*, *algılanan zararlar* ve *kırsal turizme verilen destek* boyutlarının belirlenmesinden sonra doğrulamalı faktör analizi uygulanmıştır. Ölçüm modeli üzerinde normlu uyum indeksi (NFI), karşılaştırmalı uyum indeksi (CFI), uyum iyiliği indeksi (GFI), hata kareleri ortalaması karekökü (RMSEA) ve ki-kare serbestlik derecesi oranına (CMIN/DF) göre düzenlemeler gerçekteştirilmiştir. Yeterli uyum indekslerine ulaşıldıktan sonra modeldeki boyutlar arası ilişkiler YEM ile test edildi.

Araştırma Hipotezleri

Alanyazında yerel halk bağlılığı, algılanan yararlar ve algılanan zararların, kırsal turizme destek üzerinde etkisi olduğundan bahsedilmektedir (Lee, 2013). Bu etkileri Sarıcakaya için inceleyebilmek amacıyla araştırmanın hipotezleri şu şekilde oluşturulmuştur:

H1: Yerel halkın Sarıcakaya'ya bağlılığı ilçedeki kırsal turizme olan desteği dolaylı ve olumlu yönde etkiler.

H2: Yerel halkın Sarıcakaya'ya bağlılığı ilçedeki kırsal turizmden algılanan yararları doğrudan ve olumlu yönde etkiler.

H3: Yerel halkın Sarıcakaya'ya bağlılığı ilçedeki kırsal turizmden algılanan zararları doğrudan ve olumsuz yönde etkiler.

H4: Kırsal turizmden algılanan yararlar Sarıcakaya'daki kırsal turizme olan desteği doğrudan ve olumlu yönde etkiler.

H₅: Kırsal turizmden algılanan zararlar Sarıcakaya'daki kırsal turizme olan desteği doğrudan ve olumsuz yönde etkiler.

BULGULAR

Katılımcı Profili

Katılımcıların demografik özellikleri ve dağılımları Tablo.1'de görölmektedir (N=169).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri							
		Frekans	%			Frekans	%
Cinsiyet	Kadın	63	37,3	Medeni Durum	Bekar	73	43,2
	Erkek	106	62,7		Evli	96	56,8
	Toplam	169	100,0		Toplam	169	100,0
Yaş	17 ve altı	15	8,9	Aylık Gelir (TL)	950 ve altı	62	36,7
	18-27	46	27,2		951-1450	44	26,0
	28-37	36	21,3		1451-1950	24	14,2
	38-47	29	17,2		1951-2450	17	10,1
	48-57	25	14,8		2451 ve üstü	22	13,0
	58 ve üstü	18	10,7		Toplam	169	100,0
	Toplam	169	100,0	Meslek	Memur	29	17,2
					Çiftçi	10	5,9
Öğrenim Durumu	İlkokul	34	20,1		Serbest Meslek	26	15,4
	Orta Okul	28	16,6		İşçi	28	16,6
	Lise	68	40,2		Öğrenci	39	23,1
	Üniversite	38	22,5		Emekli	22	13,0
	Yüksek Lisans	1	0,6		Çalışmıyor	15	8,9
	Toplam	169	100,0		Toplam	169	100,0

Çalışmaya katılan Sarıcakayalılar'ın %37,3'ü kadın, %62,7'si ise erkektir. Katılımcıların %40,2'si lise mezunuyken %20,1 oranında ilkokul mezunu bulunmakta, aylık gelirleri ise %36,7'lik bir kesimin 950 TL ve altında sadece %13'ü ayda 2451 TL ve üzerinde gelir elde etmektedir. Katılımcıların %8,9'luk kısmı ise herhangi bir işte çalışmamaktadır.

Ölçüm modeli

Sarıcakaya'da daha önce turizm faaliyetleri gerçekleştirilmediği için Lee (2013)'nin ölçeğindeki ifadeler değiştirilmiştir. Bu sebeple öncelikle açımlayıcı faktör analizi uygulanmış fakat yeniden oluşturulan *yerel halk katılımı* ifadelerinin bu boyutu açıklamadığı bulgusuna ulaşılmıştır. *Yerel halk katılımı* ifadelerini oluşturan altı değişken çalışmadan çıkartılmış; diğer dört boyutu içeren ifadeler üzerinden tekrar açımlayıcı faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Boyutlar arasındaki ilişkiler inceleneceği için *direct oblimin* döndürmesi uygulanmış ve 0,5 değerinden daha küçük faktör yükleri silinmiştir (Tablo 2). Faktör analizi sonucunda *yerel halk katılımındaki* altı değişkenin tümü, *algılanan yarar* altındaki üç, *algılanan zarar* altında bir ve *yerel halk bağlılığı* altındaki üç ifade ölçüm modelinden çıkarılmıştır.

Araştırma kapsamında modelde bulunan dört boyuta ilişkin güvenilirlik analizleri yapılmış ve elde edilen iç tutarlılık katsayıları belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Hesaplanan Döndürölmüş Faktör Yükleri

Değişken	Boyutlar			
Kodu	Algılanan Yarar	Algılanan Zarar	Yerel Bağlılık	Kırsal Turizm Desteği
Yarar8	,774			
Yarar7	,770			
Yarar10	,702			
Yarar5	,699			
Yarar13	,669			
Yarar6	,668			
Yarar15	,643			
Yarar3	,624			
Yarar12	,620			
Yarar9	,617			
Yarar1	,555			
Yarar4	,540			
Zarar5		,790		
Zarar7		,786		
Zarar3		,661		
Zarar2		,645		
Zarar8		,614		
Zarar6		,601		
Zarar4		,598		
Bağlılık4			,904	
Bağlılık2			,883	
Bağlılık3			,877	
Bağlılık1			,862	
Destek5				,829
Destek4				,815
Destek6				,779
Destek1				,778
Destek7				,777
Destek3				,757
Destek2				,752

Çıkarm Yöntemi: Temel Bileşenler Analizi – Döndürme Yöntemi: Direct Oblimin Rotasyonu

Tablo 3. Ölçeklere İlişkin İç Güvenirlik Analizi Sonuçları

Ölçekler	Gösterge Sayısı	İç Tutarlılık Katsayıları
Yerel Halk Bağlılığı	4	0,909
Kırsal Turizm Desteği	7	0,923
Algılanan Yararlar	12	0,904
Algılanan Zararlar	7	0,799

Hair vd. (2010)'e göre bir araştırmada YEM'in kullanılabilmesi için modellerin üçten fazla gözlemlenen değişken içerdiği beş veya daha az faktöre (construct) sahip olması ve her bir değişkenin 0,6'lık regresyon katsayısına sahip olması yeterlidir. Bu yapıdaki modellerin en az 100 örneklem sayısına sahip olmasıyla beraber doğrulamalı faktör analizi ve YEM uygulanabilmektedir. Hair vd. (2010) bir modelin yedi veya daha az sayıda faktöre ve gözlemlenen değişkenlerin 0,5'lik regresyon katsayılarına sahip olması durumunda 150 örneklem sayısının yeterli olacağını söylemektedir. Farklı bir çalışmada Bentler ve Chou (1987) YEM için toplam değişken sayısının beş katı örneklem sayısının yeterli olacağını, Marsh ve Hau (1999) da faktör başına üç veya dört değişkenin olduğu modeller için 100 örneklem sayısının yeterli olacağını söylemektedir. Buradan hareketle araştırmada elde edilen 169 geçerli anket YEM için uygundur. Daha iyi bir ölçüm modeli elde etmek için doğrulamalı faktör analizi uygulanmış ve AMOS 22.0'ın belirlediği uyum indeksleri ve önerdiği modifikasyonlara göre ölçüm modeli geliştirilmiştir. İyi veya kabul edilebilir bir uyum iyiliği için CMIN/DF değerinin 0 - 2,00 aralığında, RMSEA değerinin 0 - 0,05, NFI değerinin 0,90 – 1,00, CFI değerinin 0,95 – 1,00 ve GFI değerinin 0,90 – 1,00 aralığında olması gerekmektedir (Schermelleh-Engel ve Moosbrugger, 2003). Çalışmada doğrulamalı faktör analizi sonrası *yerel halk bağlılığı* dört, *algılanan yarar* beş, *algılanan zarar* üç ve *kırsal turizm desteği* boyutu altı ifadeye indirgenmiş ve uyum indeksleri Tablo 4'te verilmektedir. Kullanılan 18 değişken ve bu değişkenlerin regresyon katsayılarıysa Tablo 5'tedir.

Tablo 4. Boyutlara İlişkin Doğrulamalı Faktör Analizi Uyum İndeksleri

Uyum İndeksi	İndeks Değeri
Ki-Kare (CMIN)	162,364
Serbestlik Derecesi (DF)	126
CMIN/DF	1,289
İyilik Uyum İndeksi (GFI)	0,911
Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (AGFI)	0,880
Normalleştirilmiş Uyum İndeksi (NFI)	0,921
Karşılaştırılmalı Uyum İndeksi (CFI)	0,981
Hata Kareleri Ortalamalarının Kare Kökü Yaklaşımı (RMSEA)	0,41

Tablo 5. Faktör Bileşenlerine Ait Standardize Regresyon Katsayıları

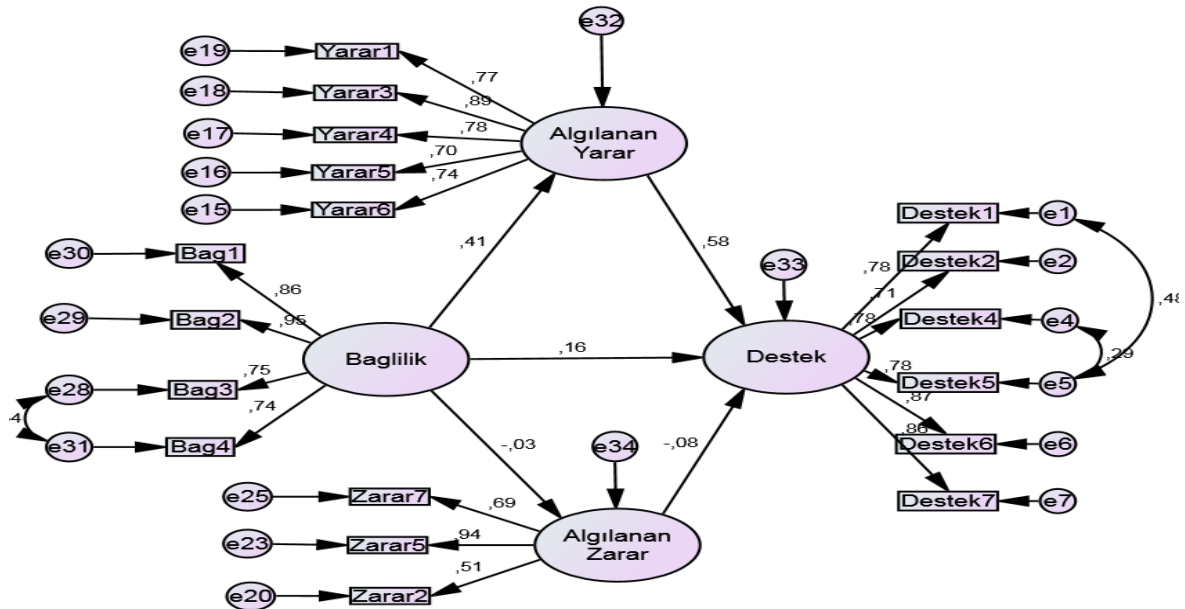
Değişken	Reg. Kats.	Değişken	Reg. Kats.	Değişken	Reg. Kats.
Bağlılık1	0,858	Yarar4	0,779	Destek1	0,777
Bağlılık2	0,953	Yarar5	0,700	Destek2	0,708
Bağlılık3	0,753	Yarar6	0,743	Destek4	0,778
Bağlılık4	0,736	Zarar2	0,514	Destek5	0,783
Yarar1	0,775	Zarar5	0,940	Destek6	0,874
Yarar3	0,892	Zarar7	0,687	Destek7	0,861

Faktör bileşenlerine ait standardize regresyon katsayılarının, bir ifade dışında 0,70 değeri üzerinde olduğu, sadece “kırsal turizm ile çevre kirliliği artar” ifadesini içeren Zarar2 değişkeninin 0,514 değerine sahip olduğu görölmektedir; fakat *Algılanan Zarar* boyutu altında üçten az değişkene sahip olmamak adına bu ifade ölçüm modelinden çıkarılmamıştır.

Yapısal Model

Doğrulamayı faktör analizi sonrasında hipotezlere bağlı olarak YEM oluşturulmuş (şekil-1) ve boyutlar arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Boyutlar arasındaki regresyon katsayıları ve p değerleri Tablo 6’da görölmektedir.

şekil 1. Yapısal Model

Tablo 6. Yapısal Modele İlişkin Boyutlar Arası İlişkiler

Boyutlar	Regresyon Katsayıları	P Değerleri
Algılanan Yarar ← Bağlılık	0,413	0,000**
Algılanan Zarar ← Bağlılık	-0,030	0,720
Kırsal Turizm Desteği ← Algılanan Yarar	0,577	0,000**
Kırsal Turizm Desteği ← Algılanan Zarar	-0,076	0,267
Kırsal Turizm Desteği ← Bağlılık	0,161	0,032*

*p<0,05 , **p<0,001

Analiz sonucunda boyutlar arası ilişkiler incelendiğinde *yerel halk bağlılığı* ve *algılanan yarar* arasında dolaylı ve anlamlı bir ilişki gözlemlenmektedir ($\beta_1=0,161$, $p<0,05$). Bundan dolayı H_1 hipotezi kabul edilmiştir. *Yerel halk bağlılığı* ve *algılanan yarar* arasındaki ilişki incelendiğinde ise *yerel halk bağlılığının* *algılanan yararlar* boyutunu doğrudan ve anlamlı bir şekilde etkilediği görölmektedir ($\beta_2=0,413$, $p<0,001$). Bu sebeple çalışmada oluşturulan H_2 hipotezi de kabul edilmiştir. *Yerel halk bağlılığı* ve *algılanan zararlar* arasında ise anlamlı herhangi bir ilişkiye rastlanmamış ($\beta_3=-0,030$, $p>0,05$) ve H_3 hipotezi reddedilmiştir.

Algılanan yararın kırsal turizme desteği üzerindeki etkisi incelendiği zaman bu boyutun *kırsal turizme desteği* doğrudan ve anlamlı bir şekilde etkilediği görölmektedir ($\beta_4=0,577$, $p<0,001$) ve bu ilişki H_4 hipotezini doğrulamaktadır. *Algılanan zararın* ise *kırsal turizme desteğe* herhangi bir anlamlı etkisi görölmemektedir ($\beta_5=-0,076$, $p>0,05$). Bu sebeple H_5 hipotezi reddedilmiştir.

Yerel halk bağlılığının kırsal turizm desteğine anlamlı bir etkisi olmasına rağmen *algılanan yararın kırsal turizme desteği* ilişkisine göre daha yüksek bir regresyon katsayısına sahip olduğu gözlemlenmektedir. Bu sebeple *algılanan yararın yerel halk bağlılığı ve kırsal turizm desteği* arasında aracı olduğu ve *kırsal turizm desteğini* arttırdığı bulgusuna ulaşılmaktadır. *Algılanan zararın* ise *yerel halk bağlılığı* veya *kırsal turizm desteği*yle herhangi bir anlamlı ilişkisi gözükmemekte ve aracı bir faktör olduğu sonucu çıkarılamamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Turizm faaliyetlerinin geliştirileceği bölgelerde tüm paydaşların katılımı olmadığında toplum hedeflerinin gerçekleşmesi ve politikaların uygulanmasında başarısızlıklar yaşanabilecektir. Bu sebeple tüm paydaşların turizm gelişimine ilişkin algılarının ve tutumlarının bilinmesi gerekmektedir (Murphy, 1980). Kırsal turizmde önemli paydaşlardan biri olan yerel halkın algıları ile ilgili yapılan çalışmalar daha çok hâlihazırda uygulanan bölgelerde gerçekleştirilmiştir. Mevcut çalışmada ise kırsal turizm potansiyeline sahip Sarıcakaya’da yerel halkın kırsal turizm algıları ölçölmüştür.

Buna göre *yerel halk bağlılığı* ve *kırsal turizmden algılanan yararların*, *kırsal turizme verilen desteğe* olan etkileri kırsal turizm faaliyetlerinin uygulandığı ve uygulanmadığı bölgelerde farklılık göstermemektedir. Lee (2013)’nin çalışmasında yerel halk bağlılığının algılanan yararlar arasında anlamlı ve doğrudan bir desteği olduğu görölrken mevcut çalışmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir. Her iki çalışmada algılanan yararın aracı etkisi olduğu ve kırsal turizme verilen desteği arttırdığı

görülmektedir. Bir diğerk taraftan, Lee (2013)'nin çalışmasında kırsal turizmden algılanan zararlar verilen desteğee anlamlı ve olumsuz bir şekilde etki etmekteyken mevcut çalışmada herhangi bir anlamlı etki tespit edilmemiştir. Bunun sebebi, turizm faaliyetlerinin uygulanmadığı bölgelerin henüz turizmle ilgili olumsuz etkileri tecrübe etmemiş olmaları ve bölgenin sosyal yapısının da daha önce yapılan çalışmalardan farklılık gösterebilmesinden kaynaklanabilir. Bu sebeple daha önce kırsal turizm faaliyetlerinin uygulanmadığı bölgelerde yerel halkın desteğı ile ilgili çalışmaların sayısının arttırılması, mevcut durum tespit edildikten sonra aynı bölgede turizm faaliyetleri sonrası tekrar ölçümler gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Araştırma sonuçları, Sarıcakaya paydaşlarına sunularak bölge için kırsal turizm yol haritası belirlenebilir. Bir sonraki aşama olarak aynı bölgenin kırsal turizminin geliştirilmesine yönelik araştırmaların yapılması, bölgenin kırsal turizm potansiyelinin belirlenmesi ve yapılabilecek kırsal turizm faaliyetleri saptanmalıdır. Sarıcakaya'nın turist çeken bir bölge olabilmesinde yerel halkın katılımlı bir kırsal turizm politikasının uygulanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(2).
- Andereck, K. L. ve Vogt, C. A. (2000). The relationship between residents' attitudes toward tourism and tourism development options. *Journal of Travel research* 39(1): 27-36.
- Andereck, K. L., Valentine, K. M., Knopf, R. C. ve Vogt, C. A. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of tourism research* 32(4): 1056-1076.
- Andriotis, K. ve Vaughan, R. D. (2003). Urban residents' attitudes toward tourism development: The case of Crete. *Journal of travel research* 42(2): 172-185.
- Bentler, P. M. ve Chou, C. P. (1987). Practical issues in structural modeling. *Sociological Methods & Research* 16(1): 78-117.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Yerel Halk Tarafından Algılanan Toplam Turizm Etkisi İle Turizm Desteğı Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapısal Bir Model Önerisi.
- Choi, H. C. ve Murray, I. (2010). Resident attitudes toward sustainable community tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 18(4): 575-594.
- Choi, H. S. C. ve Sirakaya, E. (2005). Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: Development of sustainable tourism attitude scale. *Journal of Travel Research* 43(4): 380-394.
- Chuang, S. T. (2013). Residents' attitudes toward rural tourism in Taiwan: A comparative viewpoint. *International journal of tourism research* 15(2): 152-170.
- Eren, R., ve Aypek, N. (2012). Kırsal Turizm Bölgesinde Yerel Halkın Turizmin Gelişimine Karşı Tutumları: Cumalıkız Köyü Örneğı. *Uluslararası Sosyal Ekonomik Bilimler Dergisi* 2(2): 43-47.
- Ertuna, B., Güney, S., Güven, Ö. ve Aydemir, N. (2012). Yerel Halkın Kırsal Turizm Gelişimine Katılma İsteğini Etkileyen Unsurlar: Kastamonu Örneğı. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi* 2(2): 59-66.
- Gursoy, D., Chi, C. G. ve Dyer, P. (2009). Locals' attitudes toward mass and alternative tourism: the case of Sunshine Coast, Australia. *Journal of Travel Research* 49(3): 381-394

- Gursoy, D., Jurowski, C. ve Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of tourism research* 29(1): 79-105.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., Anderson, R. E. ve Tatham, R. L. (2010). *Multivariate data analysis*. Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Johnson, J. D., Snepenger, D. J. ve Akis, S. (1994). Residents' perceptions of tourism development. *Annals of Tourism Research* 21(3): 629-642.
- Kiper, T. ve Yılmaz, E. (2008). şarköy-Kumbağ Arasında Kırsal Kalkınmayı Destekleyici Turizmin Olabilirliğı ve Yerel Halkın Rolü. *JOTAF/Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi* 5(2): 159-168.
- Ko, D. W. ve Stewart, W. P. (2002). A structural equation model of residents' attitudes for tourism development. *Tourism management* 23(5): 521-530.
- Kuvan, Y. ve Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest-related impacts of tourism: the case of Belek, Antalya. *Tourism Management* 26(5): 691-706.
- Lee, T. H. (2013). Influence analysis of community resident support for sustainable tourism development. *Tourism Management* 34: 37-46.
- Marsh, H. W. ve Hau, K. T. (1999). Confirmatory factor analysis: Strategies for small sample sizes. *Statistical strategies for small sample research* 251-284.
- Murphy, P.E.(1980). "Perception and Preference of Decision-Making Groups in Tourist Centers:A Guide To Planning Strategy" In *Tourism Planning and Development Issues*, edited By D.E. Hawkins, E.L. Shafer, and J.M. Rovelstad. Washington, D.C.:George Washington University 355-68.
- Nicholas, L. N., Thapa, B. ve Ko, Y. J. (2009). Residents'perspectives Of A World Heritage Site: The Pitons Management Area, St. Lucia.*Annals of Tourism Research*, 36(3): 390-412.
- Nunkoo, R. ve Ramkissoon, H. (2011). Developing a community support model for tourism. *Annals of Tourism Research* 38(3): 964-988.
- Nunnally, J. C. ve Bernstein, I. H. (1994). The assessment of reliability.*Psychometric theory* 3: 248-292.
- Perdue, R. R., Long, P. T. ve Allen, L. (1990). Resident support for tourism development. *Annals of Tourism Research* 17(4): 586-599.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H. ve Müller, H. (2003). Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of psychological research online* 8(2): 23-74.
- Teye, V., Sirakaya, E. ve Sönmez, S. F. (2002). Residents' attitudes toward tourism development. *Annals of tourism research* 29(3): 668-688.
- Weaver, D. B. ve Lawton, L. J. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of tourism research* 28(2): 439-458.
- Williams, J. ve Lawson, R. (2001). Community issues and resident opinions of tourism. *Annals of tourism research* 28(2): 269-290.
- Yoon, Y., Gursoy, D. ve Chen, J. S. (2001). Validating a tourism development theory with structural equation modeling. *Tourism Management* 22(4): 363-372.

Lise Öğrencilerinin Rekreasyonel Faaliyetlere Katılmalarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi

Gözde KAHRAMAN, Enis ÇOLAK, Betül BAYAZIT, Ozan YILMAZ

Kocaeli Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: ozanyilmaz57@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmada; Hayrettin Gürsoy Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde okuyan ile Kocaeli Yıldırım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde okuyan öğrencilerin rekreasyonel faaliyetlere katılımı etkileyen unsurları belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmaya, Kocaeli Hayrettin Gürsoy Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde okuyan 64'ü erkek, 36'sı bayan 100 öğrenci ile Kocaeli Yıldırım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde okuyan 47'si erkek, 53'ü bayan 100 öğrenci, toplam 200 öğrenci katılmıştır. Veri toplama aracı olarak Alexandris ve Carro tarafından geliştirilen, toplam 6 alt boyut ve 27 maddeden oluşan "Boş Zaman Engelleri" ölçeği kullanılmıştır. Toplanan veriler SPSS 17.0 programı ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularında, yapılan boş zaman engelleri ölçümü sonucunda spor lisesi ile anadolu lisesi öğrencileri karşılaştırıldığında alt boyutlarından ulaşım sorunu ile zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p < 0,05$).

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Boş zaman

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin gelişmesi sayesinde, eğitim ve gelir düzeyinin artmasına bağlı olarak insanların boş zamanının arttığı görülmektedir. Bu sayede boş zaman kavramı önem kazanmaya devam etmektedir. Boş zaman; Parker'e göre, bireyin hem kendisi ve hem de başkaları için bütün zorluklardan veya bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği bir faaliyetle uğraştığı zamandır. Bireyin özgürce istediği gibi kullanabildiği zamandır (Bakır 1990). Fakat bu kavram insandan insana değişmektedir. Biri için "iş" olan faaliyet başka biri için boş zaman faaliyeti olabilir. Kemp ve Pearson (1997) ise serbest zaman kavramını çalışma, uyku, yemek yeme ve diğer zorunlu işler için ayrılan (harcanan) zaman sonrasında artan zaman dilimi olarak tanımlar ve önemli olan nokta bu zaman diliminde bireyin kaliteli bir takım etkinlikler yaparak bu süreyi verimli bir şekilde geçirmesidir (Temir ve Gürbüz 2012).

Boş zaman faaliyetlerini; gruplara, amaçlara veya yapılaş yerlerine göre değişik şekilde sınıflandırabiliriz. Fakat en yaygın olarak kullanılan sınıflama türü süreler göre sınıflandırmaktır. Buna göre boş zamanlar ikiye ayrılır; 1)Uzun süreli boş zamanlar -Çocukluk dönemi boş zamanları - Yıllık izin boş zamanları -Emeklilik dönemi boş zamanları 2)Kısa süreli boş zamanlar -İş günü sonu (akşam üstü) boş zamanları -Hafta sonları -Kısa süreli tatiller (Hacıoğlu; Gökdeniz; Dinç; 2003).

Son dönemlerde yapılan pek çok çalışmanın sonuçlarına göre ise bireylerin serbest zamanlarını daha çok pasif etkinliklere katılarak yada hiçbir etkinliğe katılmayarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir (Temir ve Gürbüz; 2012).

Literatürde yer alan ve bireylerin rekreasyonel aktivitelere katılmalarına engel teşkil eden unsurların belirlenmesine yönelik yapılan model geliştirme çalışmalarının sonuçlarına göre etkinliklere katılımı engelleyen veya kısıtlayan faktörlerin; bireysel, bireylerarası ve yapısal olarak üç temel grupta ele alınabileceği ortaya konmuştur. Rekreasyonel aktivitelere katılımın pozitif etkileri düşünüldüğünde bu tür aktivitelere katılımı engelleyen faktörlerin belirlenmesi hem bireysel hem de toplumsal anlamda önem arz etmektedir (Temir ve Gürbüz; 2012).

Bu çalışmanın amacı da, rekreasyonel faaliyetlere katılımı etkileyen unsurları belirlemektir.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemi ele alınmıştır. Araştırmada kullanılan model, araştırma grubu, verilerin toplanma araçları ile ilgili yapılan çalışmalar, verilerin işlenmesi ve araştırmada kullanılan istatistiksel teknikler açıklanmıştır.

Araştırma Grubu:

Araştırmaya, Kocaeli Hayrettin Gürsoy Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi'nde okuyan 64'ü erkek, 36'sı bayan 100 öğrenci ile Kocaeli Yıldırım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi'nde okuyan 47'si erkek, 53'ü bayan 100 öğrenci, toplam 200 öğrenci katılmıştır. Anket uygulanmadan önce yetkili kişilerle görüşölüp gerekli izinler alındıktan sonra, katılan öğrencilere araştırmanın içeriği ve amacıyla ilgili bilgi verilerek, veriler anket yönetimiyle toplanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, katılımcılarının demografik bilgilerini tanımlamaya yönelik sorulara, ikinci bölümde rekreasyonel eğilimlerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiş ve üçüncü bölümde ise Alexandris ve Carro tarafından geliştirilen, toplam 6 alt boyut ve 27 maddeden oluşan "Boş Zaman Engelleri" ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türk Toplumunu için geçerlik ve güvenilirlik çalışması ise Karaküçük ve Gürbüz tarafından yapılmıştır. Ölçek, bireyleri Boş Zaman Engellerini belirlemeye iten, (1) "zaman ve ilgi eksikliği", (2) "birey psikolojisi", (3) "bilgi eksikliği", (4) "ulaşım sorunu", (5) "tesis yetersizliği" ve (6) "arkadaş eksikliği" gibi 6 alt boyuttu ölçmeye yönelik 27 maddeden oluşmaktadır. Bireylerin Boş Zaman Engelleri, "Kesinlikle Önemsiz (1)" ve "Önemsiz (2)", "Önemli (3)", ve "Çok Önemli (4)" şeklinde 4'lü likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Zaman ve ilgi eksikliği" 21, 22, 23, 24, 25, 26 ve 27. maddelerden, "birey psikolojisi" 1, 2, 3, 4, 5 ve 6. maddelerden, "bilgi eksikliği" 7, 8 ve 9. maddelerden, "ulaşım sorunu" 14, 15, 16 ve 17. maddelerden, "tesis yetersizliği" 10, 11, 12 ve 13. maddelerden ve "arkadaş eksikliği" ise 18, 19 ve 20. maddelerden oluşmuştur.

Verilerin Toplanması:

Anket uygulanmadan önce yetkili kişilerle görüşölüp gerekli izinler alındıktan sonra, katılan öğrencilere araştırmanın içeriği ve amacıyla ilgili bilgi verilerek, veriler anket yönetimiyle toplanmıştır. Konu ile ilgili yurt içinde yapılmış tezler için Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) Dokümantasyon Merkezi, yurt dışındaki tezler için, makaleler ve bildiriler için ise yurt içi ve yurt dışındaki üniversitelerin elektronik tez veri tabanlarından faydalanılmıştır.

Verilerin Analizi:

Araştırmada elde edilen anket verileri Microsoft Office Excel programına aktarılmıştır. Aktarılan veriler SPSS 17.0 programında istatistiği yapılmıştır. Araştırmada kullanılan boş zaman engelleri ölçeğinden elde edilen verilere frekans analizi ve parametrik testlerden T- testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Yaşa göre dağılım tablosu

YAŞ		N	%
SPOR LİSESİ	13 - 15 YAŞ	26	26,0
	16 - 18 YAŞ	73	73,0
	19 ve ÜSTÜ YAŞ	1	1,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	13 - 15 YAŞ	33	33,0
	16 - 18 YAŞ	67	67,0
	Total	100	100,0

Tablo1: Araştırmaya, Spor Lisesinden 26 öğrenci 13-15 yaş aralığında, 73 öğrenci 16-18 yaş aralığında, 1 öğrenci ise 19 ve üstü yaş aralığında toplam 100 öğrenci; Anadolu Lisesinden 33 öğrenci 13-15 yaş aralığında, 67 öğrenci 16-18 yaş aralığında toplam 100 öğrenci, genel toplamda 200 öğrenci katılmıştır.

Tablo2. Cinsiyete göre dağılım tablosu

CİNSİYET		N	%
SPOR LİSESİ	ERKEK	64	64,0
	KADIN	36	36,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	ERKEK	47	47,0
	KADIN	53	53,0
	Total	100	100,0

Tablo2: Araştırmaya, Spor Lisesinden 64 erkek, 36 kadın toplam 100 öğrenci; Anadolu Lisesinden 47 erkek, 53 kadın toplam 100 öğrenci, genel toplamda 200 öğrenci katılmıştır.

Tablo3. Akademik başarı durumlarına göre dağılım tablosu

AKADEMİK BAşARI DURUMUNUZU NASIL DEğERLENDİRİYORSUNUZ?		N	%
SPOR LİSESİ	DÜşÜK	3	3,0
	ORTA	68	68,0
	YÜKSEK	29	29,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	DÜşÜK	16	16,0
	ORTA	61	61,0
	YÜKSEK	23	23,0
	Total	100	100,0

Tablo3: Araştırmaya göre Spor Lisesinden akademik başarı durumu düşük düşünen 3 öğrenci, orta düşünen 68 öğrenci, yüksek düşünen 29 öğrenci toplam 100 öğrenci; Anadolu Lisesinden akademik başarı durumu düşük düşünen 16 öğrenci, orta düşünen 61 öğrenci, yüksek düşünen 23 öğrenci toplam 100 öğrenci, genel toplamda 200 öğrenci katılmıştır.

Tablo4. Aile gelir durumlarına göre dağılım tablosu

AİLE GELİR DURUMUNUZU YAZINIZ.		N	%
SPOR LİSESİ	ÇOK KÖTÜ	2	2,0
	KÖTÜ	2	2,0
	NORMAL	50	50,0
	İYİ	41	41,0
	ÇOK İYİ	5	5,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	ÇOK KÖTÜ	2	2,0
	KÖTÜ	9	9,0
	NORMAL	39	39,0
	İYİ	43	43,0
	ÇOK İYİ	7	7,0
	Total	100	100,0

Tablo4: Araştırmaya, Spor Lisesinden aile gelir durumu çok kötü 2 öğrenci, kötü, 2 öğrenci, normal 50 öğrenci, iyi 41 öğrenci, çok iyi 5 öğrenci toplam 100 öğrenci; Anadolu Lisesinden çok kötü 2 öğrenci, kötü 9 öğrenci, normal 39 öğrenci, iyi 43 öğrenci, çok iyi 7 öğrenci toplam 100 öğrenci, genel toplamda 200 öğrenci katılmıştır.

Tablo5. Haftalık boş zaman sürelerine göre dağılım tablosu

BOŞ ZAMAN SÜRENİZİ HAFTALIK OLARAK BELİRTİNİZ.		N	%
SPOR LİSESİ	1-5 SAAT	26	26,0
	6-10 SAAT	47	47,0
	11-15 SAAT	18	18,0
	16 SAAT VE ÜZERİ	9	9,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	1-5 SAAT	27	27,0
	6-10 SAAT	37	37,0
	11-15 SAAT	30	30,0
	16 SAAT VE ÜZERİ	6	6,0
	Total	100	100,0

Tablo5. Araştırmaya Spor Lisesinden katılan 26 öğrencinin haftalık boş zaman süresi 1-5 saat, 47 öğrencinin 6-10 saat, 18 öğrencinin 11-15 saat, 9 öğrencinin 16 saat ve üzeri olarak görülürken, Anadolu Lisesinden katılan 27 öğrencinin haftalık boş zaman süresi 1-5 saat, 37 öğrencinin 6-10 saat, 30 öğrencinin 11-15 saat, 6 öğrencinin 16 saat ve üzeri olduğu görölmektedir.

Tablo6. İlin sahip olduğu rekreasyonel alanların yeterliliğine göre dağılım tablosu

İLİNİZİN SAHİP OLDUĞU REKREASYONEL ALANLARIN YETERLİLİĞİNİ DEĞERLENDİRİNİZ.		N	%
SPOR LİSESİ	KESİNLİKLE YETERSİZ	8	8,0
	YETERSİZ	13	13,0
	KISMEN	45	45,0
	YETERLİ	33	33,0
	KESİNLİKLE YETERLİ	1	1,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	KESİNLİKLE YETERSİZ	5	5,0
	YETERSİZ	16	16,0
	KISMEN	35	35,0
	YETERLİ	30	30,0
	KESİNLİKLE YETERLİ	14	14,0
	Total	100	100,0

Tablo6. Araştırmaya katılan Spor Lisesi öğrencilerinden ildeki rekreasyonel alanları 8 öğrenci kesinlikle yetersiz, 13 öğrenci yetersiz, 45 öğrenci kısmen, 33 öğrenci yeterli, 1 öğrenci kesinlikle yeterli, Anadolu Lisesi öğrencilerinden 5 öğrenci kesinlikle yetersiz, 16 öğrenci yetersiz, 35 öğrenci kısmen, 30 öğrenci yeterli, 14 öğrenci kesinlikle yeterli bulmaktadır.

Tablo7. İlin sahip olduğu rekreasyonel alanları kullanma sıklığına göre dağılım tablosu

İLİNİZİN SAHİP OLDUĞU REKREASYONEL ALANLARI NE SIKLIKLA KULLANIYORSUNUZ?		N	%
SPOR LİSESİ	1-5 SAAT	45	45,0
	6-10 SAAT	39	39,0
	11-15 SAAT	11	11,0
	16 SAAT VE ÜZERİ	5	5,0
	Total	100	100,0
ANADOLU LİSESİ	1-5 SAAT	63	63,0
	6-10 SAAT	26	26,0
	11-15 SAAT	6	6,0
	16 SAAT VE ÜZERİ	5	5,0
	Total	100	100,0

Tablo7. Araştırmaya katılan Spor Lisesi öğrencilerinden ildeki rekreasyonel alanları 45 öğrenci 1-5 saat, 39 öğrenci 6-10 saat, 11 öğrenci 11-15 saat, 5 öğrenci 16 saat ve üzeri, Anadolu Lisesi öğrencilerinden 63 öğrenci 1-5 saat, 26 öğrenci 6-10 saat, 6 öğrenci 11-15 saat, 5 öğrenci 16 saat ve üzeri sıklıkta kullanmaktadır.

Tablo8. Boş zamanlarını genellikle nasıl değerlendirdiklerine göre dağılım tablosu

BOŞ ZAMANLARINIZI GENELLİKLE NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ? (BİRDEN FAZLA SEÇENEK İŞARETLEYEBİLİRSİNİZ.)	SPOR LİSESİ N	ANADOLU LİSESİ N
Ev İçi Aktivitelere Katılarak	46	53
Fiziksel Aktivitelere Katılarak	51	37
Sosyal Etkinliklere Katılarak	64	39
Kültürel-Sanatsal Etkinliklere Katılarak	11	16
Açık Alan Etkinliklerine Katılarak	32	30
Diğer	24	17

Tablo8. Araştırmaya katılan Spor Lisesi öğrencilerinden 46 öğrenci ev içi aktivitelere katılarak, 51 öğrenci fiziksel aktivitelere katılarak, 64 öğrenci sosyal etkinliklere katılarak, 11 öğrenci kültürel-sanatsal etkinliklere katılarak, 32 öğrenci açık alan etkinliklerine katılarak, 24 öğrenci diğer etkinliklere katılarak, Anadolu Lisesi öğrencilerinden 53 öğrenci ev içi aktivitelere katılarak, 37 öğrenci fiziksel aktivitelere katılarak, 39 öğrenci sosyal etkinliklere katılarak, 16 öğrenci kültürel-sanatsal etkinliklere katılarak, 30 öğrenci açık alan etkinliklerine katılarak, 17 öğrenci diğer etkinliklere katılarak boş zamanlarını değerlendirmektedir.

Tablo9. Spor Lisesi Ve Anadolu Lisesi Karşılaştırma T-Testi Sonuçları

ALT BOYUTLAR	GRUP	N	$\bar{X}$	T	P
BİREY PSİKOLOJİSİ	SPOR LİSESİ	100	16,7100	-1,162	,247
	ANADOLU LİSESİ	100	17,3900		
BİLGİ EKSİKLİĞİ	SPOR LİSESİ	100	8,3900	-,691	,490
	ANADOLU LİSESİ	100	8,6200		
TESİS YETERSİZLİĞİ	SPOR LİSESİ	100	11,6200	-,975	,331
	ANADOLU LİSESİ	100	11,9900		
ULAŞIM SORUNU	SPOR LİSESİ	100	10,8300	-2,362	,019*
	ANADOLU LİSESİ	100	11,8400		
ARKADAŞ EKSİKLİĞİ	SPOR LİSESİ	100	7,7900	-1,562	,120
	ANADOLU LİSESİ	100	8,3300		
ZAMAN VE İLGİ EKSİKLİĞİ	SPOR LİSESİ	100	18,4800	-2,384	,018*
	ANADOLU LİSESİ	100	19,9600		

P<0,05*

Tablo9. Yapılan boş zaman engelleri ölçümü sonucunda spor lisesi ile anadolu lisesi öğrencileri karşılaştırıldığında alt boyutlarından ulaşım sorunu ile zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur($p<0,05$).

Tablo10. Cinsiyete Göre Karşılaştırma T-Testi Sonuçları

ALT BOYUTLAR	CİNSİYET	N	$\bar{X}$	T	P
BİREY PSİKOLOJİSİ	ERKEK	111	16,8108	-,900	,369
	KADIN	89	17,3483		
BİLGİ EKSİKLİĞİ	ERKEK	111	8,5676	,419	,676
	KADIN	89	8,4270		
TESİS YETERSİZLİĞİ	ERKEK	111	11,9459	,811	,418
	KADIN	89	11,6292		
ULASIM SORUNU	ERKEK	111	11,4414	,546	,586
	KADIN	89	11,2022		
ARKADAS EKSİKLİĞİ	ERKEK	111	8,3514	1,879	,062
	KADIN	89	7,6966		
ZAMAN VE İLGİ EKSİKLİĞİ	ERKEK	111	19,6396	1,497	,144
	KADIN	89	18,6966		

$P<0,05^*$

Tablo10. Yapılan boş zaman engelleri ölçümü sonucunda cinsiyete göre karşılaştırıldığında alt boyutlarda istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunamamıştır($p<0,05$).

TARTIŞMA

Bu bölümde bulgulardan elde edilen Spor Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımı etkileyen faktörlere ilişkin görüşlerine ait sonuçlar, araştırmanın sorularına cevap aranarak boş zaman engelleri çerçevesinde tartışılmış ve diğer literatürler ile karşılaştırılarak yorum yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, Spor Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımı etkileyen faktörlerde büyük bir farkın olmadığı, Anadolu Lisesi öğrencilerinin, Spor Lisesi öğrencilerine göre farklı olduğu ulaşım sorunu ile zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında ortaya çıkmaktadır. Cinsiyetlere göre karşılaştırıldığında ise anlamlı farkın olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo9’da yapılan boş zaman engelleri ölçümü sonucunda Spor Lisesi ile Anadolu Lisesi öğrencileri karşılaştırıldığında alt boyutlarından ulaşım sorunu ile zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur($p<0,05$). Bu sonuçlara göre denilebilir ki, Kocaeli kentinde öğrenciler ulaşım sorunu yaşadığından rekreatif faaliyetlere katılmalarına engel olmaktadır. Zaman ve ilgi eksikliği alt boyutundaki anlamlı farklılık hakkında ise eğitim sistemindeki sınavların yoğun olması ve bununla birlikte öğrencilerin boş zamanlarını rekreatif faaliyetler yerine dersanelere ayırdıklarını söyleyebiliriz.

Temir ve Gürbüz (2014) yapmış olduğu “Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Önündeki Engellerin İncelenmesi” adlı çalışmada analiz sonuçları katılımcıların rekreasyonel aktivitelere katılımlarındaki zaman faktörünün ilk sırada yer aldığı buna karşın ilgi eksikliği faktörünün en alt sırada yer aldığını bildirmiştir. Elde edilen Gürbüz ve Karaküçük (2007) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada da katılımcılar için zaman faktörünün ve tesis ve ulaşım gibi faktörlerin katılımın önündeki temel kısıtlayıcılar olduğu tespit edilmiştir. Demirel ve Harmandar (2009) yapmış olduğu “Üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklere katılımlarında engel oluşturabilecek faktörlerin belirlenmesi” adlı çalışmada katılımcıların rekreasyonel aktivitelere katılımı engelleyen alt faktörlere ilişkin tutumlarının üniversite değişkenine göre yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre “Tesis/Hizmet ve Ulaşım”, “Sosyal Ortam ve Bilgi Eksikliği” ile “Birey Psikolojisi” alt boyutlarında farklı üniversitelere göre anlamlı bir ilişki ortaya çıkmıştır. Çoruh (2013) yapmış olduğu “Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri ve Rekreasyonel Etkinliklere Katılımına Engel Olan Faktörler” adlı çalışmada genel anlamda incelendiğinde ise, ankette yer alan altı faktörün üçünde belirtilen bağımsız değişkenlere göre farklılaşmaların gözlemlendiği ancak, bu farklılaşmaların daha çok “zaman ve ilgi eksikliği” alt boyutunda yoğunlaştığı anlaşılmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda yaptığımız çalışmayı destekler niteliktedir.

Şahin ve Kocabulut (2014) yapmış olduğu “Sportif Rekreasyon Aktivitelerine Düzenli Katılımı Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi: Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma” adlı çalışmada Alexandris ve Carrol tarafından geliştirilen, toplam 7 alt boyut ve 27 maddeden oluşan “Boş Zaman Engelleri” ölçeğinden faydalanılmış; anket çalışması neticesinde elde edilen verilerle yapılan AFA Analizi’nde ise söz konusu ölçeğe ait iki ifadenin 7 alt boyuta ek olarak 8. boyut altında toplandığı görülmüştür. Elde edilen boyutun ise ‘Yorgunluk Hissi’ olarak adlandırılması uygun bulunmuştur.

Ekinci ve arkadaşları (2014) yapmış olduğu “Üniversite Öğrencilerinin Sportif ve Sportif Olmayan Rekreatif Etkinliklere Katılmalarına Engel Olabilecek Unsurların İncelenmesi” adlı çalışmada katılımcıların boş zaman engellerinin cinsiyetlerine göre “bilgi eksikliği”, “arkadaş eksikliği” ve “zaman” alt boyutlarında, yaşlarına göre “zaman” alt boyutunda, aylık ortalama gelir seviyelerine göre ise “birey psikolojisi” ve “tesisler/ hizmet” alt boyutlarında anlamlı farklılıklar gösterdiği tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Özşaker (2012) yapmış olduğu “Gençlerin Serbest Zaman Aktivitelerine Katılamama Nedenleri Üzerine Bir İnceleme” araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin cinsiyet ile alt boyutlar arasında anlamlı farklılık ($p<0,05$) bulunurken, refah düzeyinin aktivitelere katılmada önemli bir etken olduğu ortaya çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı Kocaeli Hayrettin Gürsoy Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi’nde ve Kocaeli Yıldırım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde okuyan öğrencilerin rekreasyonel faaliyetlere katılımı etkileyen unsurları belirlemektir. Araştırmaya Kocaeli Hayrettin Gürsoy Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi’nde okuyan 64’ü erkek, 36’sı bayan 100 öğrenci ile Kocaeli Yıldırım Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi’nde okuyan 47’si erkek, 53’ü bayan 100 öğrenci, toplam 200 öğrenci katılmıştır.

Yapılan boş zaman engelleri ölçümü sonucunda spor lisesi ile anadolu lisesi öğrencileri karşılaştırıldığında alt boyutlarından ulaşım sorunu ile zaman ve ilgi eksikliği alt boyutlarında istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunmuştur($p<0,05$).

Yapılan boş zaman engelleri ölçümü sonucunda cinsiyete göre karşılaştırıldığında alt boyutlarda istatistiksel anlamlı bir farklılık bulunamamıştır($p<0,05$).

- Bireylerin ve toplumların sosyal yaşantılarında önemli bir yeri olan rekreatif faaliyetlerin organizasyonunda liselerin daha fonksiyonel olmasının gerektiği söylenebilir.
- İlde günübirlik, hafta sonu ve uzun süreli rekreasyon eylemlerini gerçekleştirmek alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. İl yöneticileri nrekreasyonel alanları yapmalı ve bireylere ulaşım imkânlarını sağlamalıdır.
- Öğrencilerin rekreatif faaliyetlere katılmalarını sağlamak için okul yönetimi ve beden eğitimi öğretmenleri öğrencileri bilgilendirmelidir.
- İldeki rekreasyonel alanlar arttırılmalı ve mevcut olan yerler geliştirilmelidir.
- Milli Eğitim Bakanlığı ve Gençlik ve Spor Bakanlığı aracılığıyla, öğrencilerin ilgi alanlarına göre boş zamanlarını değerlendirmeleri, birlikte dinlenme ve eğlenme alışkanlığı kazanmaları, kültürel ve sanatsal faaliyetlere katılmalarını temin ve teşvik etmek amacıyla; kulüpler kurmaları ve ilgili faaliyetleri organize etmeleri desteklenmelidir.

KAYNAKÇA

- Bakır, M., (1990) "Rekreasyon ve Turizm İlişkisinin Turizm Politikalarının Oluşturulmasındaki Önemi", Basılmamış (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Çoruh, Y. (2013). "Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri ve Rekreasyonel Etkinliklere Katılımına Engel Olan Faktörler (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği)", Gazi Üniversitesi Doktora Tezi, Ankara
- Demirel, M., Harmandar, D. (2009). "Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Etkinliklere Katılımlarında Engel Oluşturabilecek Faktörlerin Belirlenmesi", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi.
- Ekinci, N. E., Kalkavan, A., Üstün, Ü. D., Gündüz, B. (2014). "Üniversite Öğrencilerinin Sportif ve Sportif Olmayan Rekreatif Etkinliklere Katılmalarına Engel Olabilecek Unsurların İncelenmesi", *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1),1-13, 2014.
- Özşaker, M. (2012). "Gençlerin Serbest Zaman Aktivitelerine Katılamama Nedenleri Üzerine Bir İnceleme", *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 2012; 14 (1): 126-131.
- şahin, İ., Kocabulut, Ö. (2014). "Sportif Rekreasyon Aktivitelerine Düzenli Katılımı Engelleyen Faktörlerin İncelenmesi: Akdeniz Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma", *JOURNAL OF RECREATION AND TOURISM RESEARCH (JRTR)* 2014, 1 (2).
- Temir, Ö., Gürbüz, B., (2012). "Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Önündeki Engellerin İncelenmesi", I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Kemer, Antalya.
- Boş Zaman, http://www.rekreasyon.org/rek/boş_zaman.html (27.04.2015)

Lise Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılımları ve Cinsiyetlerine Göre Dönüşümsel Liderlik Eğilimlerinin İncelenmesi

Ümit Doğan ÜSTÜN

Dumlupınar Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: umitdoganustun@galatasaray.net

Öz

Bu çalışmada lise öğrencilerinin tercih ettikleri rekreatif etkinlikler, bu etkinliklere katılma şekilleri ve cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinin arasında ki farklılıkların ve cinsiyetlerine göre rekreatif etkinlik tercihleri arasında ki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya Bursa Atatürk Lisesinde öğrenim gören 226 lise öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada veri toplama aracı olarak Başoğlu (2013) tarafından geliştirilen ölçek gözden geçirilerek uygulanmıştır. Ölçeğin örtük yapısı açıklayıcı faktör analizi ile ortaya çıkan örtük yapının uyum geçerliliği ise doğrulayıcı faktör analizi ile tespit edilmiştir. Çalışmada katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında ki farklılıkların belirlenebilmesi için Kruskal Walliss ve Mann Whitney U non-parametrik testleri kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların cinsiyetleri ile tercih ettikleri rekreatif etkinlik türü arasında ki ilişkiyi belirleyebilmek için X^2 ilişki testi kullanılmıştır. Sonuç olarak cinsiyetin katılımcıların dönüşümsel liderlik eğiliminde yordayıcı bir faktör olmadığı fakat rekreatif etkinliklere katılma biçimi ve tercih edilen rekreatif etkinlik türünün dönüşümsel liderlik eğiliminin yordayıcıları olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Rekreatif Etkinlik, Dönüşümsel Liderlik, Lise Öğrencileri

GİRİŞ

Liderlik; belirli şartlar altında kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere, bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkilemesi ve yönlendirmesi süreci olarak tanımlanabilmektedir (Serinkan, 2008: 151). Liderlik davranışları; ortak bir sorunun çözümü için etkileşim yapısı kurmak, lider ile grup üyeleri arasındaki ilişkileri, iletişim kanallarını belirlemek, grup içerisinde saygı, güven, içtenlik ve arkadaşlık oluşturarak grup amaçlarını gerçekleştirmeyi gerektirmektedir (Serinkan, 2008: 151).

Dönüşümsel liderlik teorisi, “liderin davranışlarının gözlemlenebildiği ve ölçülebildiği” bir liderlik türüdür (Andrea, 2011) ve ilk defa 1985 yılında Bass tarafından örgütsel dönüşüm ve istikrarı sağlamak için gerekli davranış ve özellikleri belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir (Dilek, 2005). Dönüşümsel liderlik geleceğe, yeniliğe, değişime ve reforma dönük bir liderlik anlayışını temsil etmektedir (Sabuncuoğlu, 2008: 70).

Dönüşümsel liderler çalışmanın yeni yollarını arayan, risklere karşı yeni fırsatlar üretebilen, sorunlara karşı efektif çözümler üretebilen ve statükoyu reddeden liderlerdir (Lowe vd., 1996). Bass (1999)’ a göre dönüşümsel liderler karizma, ilham, entellektüelite gibi özellikleri ile takip edilirler.

Karaküçük (2005: 257)’ e göre yönetim açısından önem taşıyan genel liderlik ve rekreasyon liderliği, liderlerden beklenen fonksiyonlar açısından birbirine yakındır. Rekreasyon liderinden beklenen grup üyelerine üyelik hazzını yaşatmak, grup üyelerini belirli etkinliklere yönlendirmek, yol göstermek ve etkilemektir.

Rekreasyonel etkinliklere katılım aktif ve pasif şekillerde olabilmektedir. Sonuç olarak rekreasyon organizasyonlarının amacına ulaşabilmesi, doğru planlama yapılabilmesi ve ortaya çıkan sorunlara çözüm üretilebilmesi açısından bir liderlik anlayışı olarak dönüşümsel liderlik önem kazanmaktadır.

Bu bağlamda bu çalışmada aşağıdaki hipotezlerin doğruluğu aranmıştır.

H1a: Lise öğrencilerinin dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında tercih ettikleri rekreasyon etkinlik türüne göre bir farklılık vardır.

H1b: Lise öğrencilerinin dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında rekreasyon etkinliklerine katılım şekillerine göre bir farklılık vardır.

H1c: Lise öğrencilerinin dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında cinsiyetlerine göre bir farklılık vardır.

H1d: Lise öğrencilerinin cinsiyetlerine göre tercih ettikleri rekreatif etkinlikler arasında bir ilişki vardır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu: Çalışmaya 2013-2014 öğretim yılında aktif öğrencilik hayatına devam eden Bursa Atatürk Lisesinde öğrenim gören tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 226 lise öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Ural ve Kılıç (2011: 38)' e göre tesadüfi örneklem yönteminde evreni oluşturan her birimin örneklem içerisinde eşit şekilde yer alma olasılığı vardır.

Veri Toplama Aracı: Çalışmada veri toplama aracı olarak Başoğlu (2013)' ün geliştirdiği ölçek gözden geçirilerek uygulanmıştır. Çalışma da veri toplama aracına verilen cevaplar (1) “kesinlikle katılmıyorum” – (5) “kesinlikle katılıyorum” şeklinde beşli likert ölçek üzerinden değerlendirilmiştir.

Verilerin Toplanması: Çalışmada veriler öğrencilerin öğretmenlerinden randevu alınarak ilgili derslerin ders başlangıcında gerekli kırtasiye malzemesi tedarik edilerek yüz yüze görüşme biçiminde toplanmıştır. Büyüköztürk vd., (2012: 135) yüz yüze görüşme yönteminin veri toplama aracının cevaplayıcılarla karşılıklı etkileşim içinde uygulanmasını ifade ettiğini ve uygulamaya ilişkin kontrolün artacağını belirtmiştir. Verilerin toplanması esnasında öğrencilere doğru veya yanlış bir cevap olmadığı belirtilerek anket sorularına en uygun gördükleri cevabı vermeleri istenmiştir.

Verilerin Değerlendirilmesi: Çalışmada öncelikli olarak veri toplama aracının güvenilirliği test edilmiştir. Güvenirlik analizi olarak Cronbach' s Alpha ve Split-Half Reliability yöntemleri kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre Cronbach' s Alpha değeri .89; Spearman–Brown–Coefficient değeri ise .84 olarak hesaplanmıştır. Daha sonra elde edilen veriler açıklayıcı faktör analiz (AFA) yöntemine tabii tutularak, veri toplama aracının örtük yapısı test edilmiştir. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meier-Olkin (KMO) ve Barlett' s test of Sphericity testleri ile incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre KMO değeri .91; Barlett testi X2 değeri ise 883.98 ($p < 0.001$) olarak hesaplanmıştır. KMO' nun .60 dan yüksek, Barlett testinin de anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğu şeklinde değerlendirilmiştir (Seçer, 2015: 79). Daha sonra veriler faktör analizine tabii tutulmuş ve ölçeğin toplam varyansın % 57.99' unu açıklayan tek boyutlu bir yapıyı desteklediği belirlenmiştir. Açıklayıcı faktör analizi ile elde edilen örtük yapının model uyumunun incelenmesi amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır. Veri toplama aracının model uyumunun belirlenmesi için yapılan birinci düzey DFA sonucunda 8 madde ve tek alt boyuttan oluşan faktör yapısının ki-kare uyum değerinin ($\chi^2 = 25.83$, $SD = 18$, $p = .10$) manidar olmadığı ve model uyumuna ilişkin olarak χ^2/df değerinin

1.43 olduğu tespit edilmiştir. Uyum index değerleri RMSEA: .044, RMR: .04 SRMR: .03, CFI: 1. olarak bulunmuştur. Çalışmada kullanılacak hipotez testlerinin belirlenmesi için verilerin dağılımı One Sample Kolmogorov-Smirnov testi ile incelenmiş ayrıca histogram grafiği çizilerek basıklık ve arpıklık değerlerine bakılmıştır. Analiz sonuçlarına göre tek rneklem KS değeri ($D=2.148$, $p<0.05$); arpıklık değeri $-.824$; basıklık değeri ise $.043$ olarak hesaplanmış ve verilerin sola çarpık bir dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu nedenle çalışmada katılımcıların liderlik eğilimleri arasında var olan anlamlı farklılıkların belirlenmesi için ikili karşılaştırmalarda Mann Whitney U, üç ve daha fazla karşılaştırmalar için ise Kruskal Walliss non parametrik testleri uygulanmıştır. Ayrıca katılımcıların cinsiyetleri ile tercih ettikleri rekreatif etkinlik türü arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik X^2 ilişki testi yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Ölçek Maddelerinin Faktör Yükleri ve Açıkladıkları Toplam Varyans

<i>Madde</i>	<i>Faktör yükü</i>
Arkadaşlarımın farklı ihtiyaç istek ve yeteneklerine saygı duyarım.	.745
Arkadaşlarıma performanslarını arttırabilmeleri için cesaretlendirici konuşmalar yaparım.	.841
Arkadaşlarımın her birinin farklı özelliklerini öğrenmeye ve bilmeye çalışırım.	.768
Arkadaşlarımın sorun ve kaygılarını dinlemek için zaman ayırırım.	.812
Arkadaşlarıma güçlü bir amaç algısına sahip olmanın önemini özellikle aktarırım.	.723
Arkadaşlarıma kolektif bir görev algısına sahip olmanın önemini vurgularım	.759
Arkadaşlarımın problemlere farklı açılardan bakmalarını sağlarım	.769
Arkadaşlarıma yeni bir şeyler katmak ve rehberlik yapmak için vakit ayırırım	.661
Toplam varyans: 57.99	

Tablo 2. Birinci Düzey Doğrulatoryı Faktör Analizine ilişkin bulgular [Kaynak: apık, 2014]

	<i>Mkemmekl uyum</i>	<i>Kabul edilebilir uyum</i>	<i>alışma bulgusu</i>	<i>Sonuç</i>
X^2 p değeri	>.05	-	.10	
X^2/DF	<2	<5	1.43	Mkemmekl uyum
RMSEA	<.05	<.08	.04	Mkemmekl uyum
RMR	<.05	<.08	.04	Mkemmekl uyum
SRMR	<.05	<.08	.03	Mkemmekl uyum
CFI	>.95	>.90	1.0	Mkemmekl uyum
GFI	>.95	>.90	.97	Mkemmekl uyum
AGFI	>.95	>.90	.94	Kabul edilebilir uyum

Tablo 3. Katılımcıların Tercih Ettikleri Rekreatif Etkinlik Türüne Göre Dönüşümsel Liderlik Eğilimleri

		N	Sıra Ortalaması	H	P
	Ev içinde	74	90.51		
Dönüşümsel	Fiziksel etkinlikler	76	133.24	16.245	.000
Liderlik Eğilimi	Sosyal etkinlikler	76	116.14		
	Toplam	226			

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan öğrencilerin dönüşümsel liderlik eğilimleri tercih ettikleri rekreatif etkinlik türüne göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($H=16.245$, $SD=2$, $p=.000$). Ortaya çıkan bu farkın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını bulmak için Mann Whitney U testleri yapılmıştır. Bonferroni düzeltmesi uygulanarak tüm etkiler için anlamlılık düzeyi .0167 olarak kabul edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre serbest zamanlarında ev içi veya fiziksel etkinlikleri tercih edenler ile ev içi veya sosyal etkinlikleri tercih eden katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimlerinin anlamlı şekilde birbirinden farklı olduğu tespit edilmiştir (sırasıyla $U=1779.5$, $r=-.316$, $U=2143.5$, $r=-.205$). Serbest zamanlarında fiziksel veya sosyal etkinlikleri tercih eden katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında ki farkın ise anlamsız olduğu tespit edilmiştir ($U=2420.5$, $p>.0167$). Serbest zamanlarında fiziksel etkinlikleri tercih eden katılımcıların dönüşümsel liderlik eğilimlerinin diğer katılımcılardan fazla olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Katılımcıların Rekreatif Etkinliklere Katılma Biçimlerine Göre Dönüşümsel Liderlik Eğilimleri

		N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	P
Dönüşümsel	Aktif	167	126.28	21088.	2793.	.000
Liderlik Eğilimi	Pasif	59	77.34	4563.		
	Toplam	226				

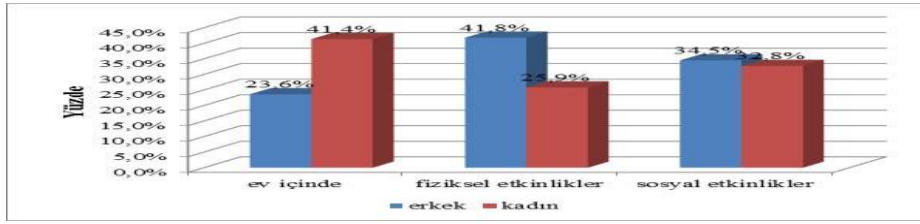
Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan öğrencilerin dönüşümsel liderlik eğilimleri rekreatif etkinliklere katılım biçimlerine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir ($U=2793.$, $p=.000$, $z=-4.949$, $r=-.329$). Rekreatif etkinliklere aktif olarak katılan öğrencilerin liderlik eğilimlerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dönüşümsel Liderlik Eğilimleri

		N	Sıra Ortalaması	Sıralar Toplamı	U	P
Dönüşümsel	Erkek	110	118.73	13060.5	5804.5	.241
Liderlik Eğilimi	Kadın	116	108.54	12590.5		
	Toplam	226				

Çalışmada yer alan öğrencilerin dönüşümsel liderlik eğilimleri cinsiyetlerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($U= 5804.5$, $p= .241$, $z= -1.173$, $r= -.078$).

Grafik 1. Katılımcıların Cinsiyetleri ile Tercih Ettikleri Rekreatif Etkinlik Türü Arasındaki İlişki

Katılımcıların cinsiyetleri ile tercih ettikleri rekreatif etkinlik türü arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığının belirlenmesine yönelik yapılan X^2 ilişki testi sonuçlarına göre katılımcıların cinsiyetleri ile tercih ettikleri rekreatif etkinlik türü arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($X^2(2) 9.757, p=.008$).

SONUÇ

Bu çalışma lise öğrencilerinin rekreatif etkinlik tercihleri ve bu etkinliklere katılma şekilleri ile cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimlerinin arasında ki farklılıkların ve cinsiyetlerine göre rekreatif etkinlik tercihleri arasında ki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre çalışmada yer alan öğrencilerin dönüşümsel liderlik eğilimleri fiziksel rekreatif etkinlikleri tercih edenlerin lehinde anlamlı farklılıklar göstermektedir. Basoglu (2013) yaptığı çalışmada sportif rekreatif etkinliklere katılan lise öğrencilerinin dönüşümsel liderlik puanlarının diğer katılımcılara oranla daha yüksek çıktığını belirtmiştir. Çalışma bulguları Basoglu' nun bulguları ile paralellik göstermektedir.

Çalışmada ayrıca katılımcıların dönüşümsel liderlik anlayışlarının rekreasyonel etkinliklerde aktif olarak yer alan katılımcıların lehinde anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Yani rekreatif etkinliklere aktif olarak katılan lise öğrencilerinin bu etkinliklerde pasif olarak bulunan öğrencilere oranla var olan veya olması muhtemel risklere karşı yeni fırsatlar üretebilen, sorunlara karşı efektif çözümler üretebilen bireyler olduğunu söylenilebilir.

Çalışma bulguları incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre dönüşümsel liderlik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Çalışmada reddedilen tek hipotez bu olmuştur. Bu durumun gelişimsel olarak farklılık göstermelerine rağmen çalışmada yer alan öğrencilerin hem okul saatlerinde hem de okul dışı öğrenim etkinliklerinde aynı sosyal çevreyi paylaşımlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çalışmada ayrıca katılımcıların cinsiyetlerine göre tercih ettikleri rekreatif etkinlik türü arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Yani gerek kadın gerekse de erkek katılımcılar tercih ettikleri rekreatif etkinlikler de beynelmilel değil de bilinçli olarak yer almaktadır. Başka bir deyişle seçtikleri rekreatif etkinlikleri bilinçli bir şekilde seçmektedirler.

Karaküçük (2005: 258)' e göre liderlik rekreasyon uygulamalarının en temel noktalarından birini oluşturmakta ve rekreasyon etkinliklerinin başarıya ulaşması ve yaşaması için hayati önemi olan bir fonksiyon taşımaktadır.

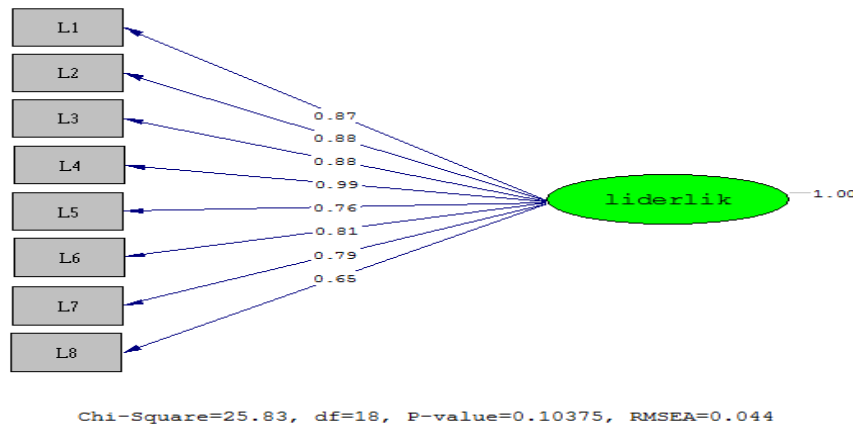
Bu nedenle özellikle öğrencilik hayatlarında yoğun bir müfredata maruz kaldıklarını düşündüğüm lise öğrencilerinin serbest zamanlarını doğru bir şekilde değerlendirmelerinde fayda olduğunu ve bu durumun devamlılığının ancak arkadaşlarının farklı ihtiyaç istek ve yeteneklerine saygı duyan, karşılaştıkları sorunlara karşı onlara yol gösterebilen eğitimli genç liderlerin yetiştirilmesi ile mümkün olabileceği kanaatindeyim. Ayrıca çalışmanın alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

KAYNAKÇA

- Andrea, L. (2011). Transformational-Transactional Leadership Theory. *AHS Capstone Projects. Paper 17*. http://digitalcommons.olin.edu/ahs_capstone_2011/17
- Bass, B.M. (1999). Two Decades of Research and Development in Transformational Leadership. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 8 (1): 9-32.
- Başoğlu, U.D. (2013). Relationships between Participation in Recreational Activities and Leadership Behavior: A Study on the Secondary School Students. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 15 (2): 100-106.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi., 11. Baskı
- Çapık, C. (2014). Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmalarında Doğrulamalı Faktör Analizinin Kullanımı. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 17 (3): 196-205.
- Dilek, H. (2005). Liderlik Tarzlarının ve Adalet Algısının; Örgütsel Bağlılık, İş Tatmini ve Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Üzerine Etkilerine Yönelik Bir Araştırma. Gebze İleri teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD (Doktora Tezi) Gebze.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme*. Ankara: Gazi Kitabevi., 6. Baskı.
- Lowe, K.B., Kroeck, K.G. ve Sivasubramaniam, N. (1996). Effectiveness Correlates of Transformational and Transactional Leadership: A Meta-Analytic Review of The MLQ Literature. *The Leadership Quarterly*, 7 (3), 385-415. [http://dx.doi.org/10.1016/S1048-9843\(96\)90027-2](http://dx.doi.org/10.1016/S1048-9843(96)90027-2)
- Sabuncuoğlu, E.T. (2008). *Liderlik, Değişim ve Yenilik*. [Ed: Serinkan, C. *Liderlik ve Motivasyon Geleneksel ve Güncel Yaklaşımlar*]. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Seçer, İ. (2015). *Psikolojik Test Geliştirme ve Uyarlama Süreci SPSS ve Lisrel Uygulamaları*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Serinkan, C. (2008). *Liderlik ve Motivasyonda Güncel Konular*. [Ed: Serinkan, C. *Liderlik ve Motivasyon Geleneksel ve Güncel Yaklaşımlar*]. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ural, A. ve Kılıç, İ. (2011). *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık., 3. Baskı.

EK

Şekil 1. Dönüşümsel Liderlik Ölçeğine İlişkin Path Diagramı

Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin İncelenmesi (Ağlasun Meslek Yüksekokulu Örneği)

Mesut HEKİM

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mhekim@mehmetakif.edu.tr

Meriç ERASLAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mericeraslan@mehmetakif.edu.tr

ÖZ

Yapılan bu araştırmada Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Ağlasun Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya yüksekokulda 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında aktif öğrenci olan toplam 149 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin belirlenmesinde Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zaman değerlendirme anket kullanılmıştır. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 programında frekans analizi yapılmış, bu kapsamda katılımcıların rekreatif tercihlerine ilişkin yüzde dağılımları incelenmiştir. Araştırmanın sonunda meslek yüksekokulu öğrencilerinin en fazla yöneldikleri rekreatif etkinliklerin başında TV, video izleme, aileleri ile vakit geçirme, müzik dinleme veya müzik aleti ile ilgilenme, arkadaşları ile sohbet etme veya gezme, internette vakit geçirme ve hobileri ile (sevdiğim işlerle) ilgilenme gibi faaliyetlerin geldiği belirlenmiştir. Öğrencilerin büyük bir bölümünün dinlenme, kitap, gazete, dergi okuma, çarşı, pazar gezme, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma, komşu ve akraba ziyaretlerine gitme, alışveriş yapma, spor yapma, spor yarışmaları izleme, kahvehane veya kafeteryaya gitme gibi rekreatif faaliyetlere ara sıra katıldıkları bulunmuştur. Bunun yanında öğrenciler tarafından en az tercih edilen rekreatif etkinliklerin sinema veya tiyatroya gitme, bar, gazino veya birahaneye gitme ve ava gitme gibi boş zaman aktiviteleri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Öğrenci, Rekreatif Tercihler, Boş Zaman

GİRİŞ

İnsanların boş zamanları değerlendirmek amacı ile katıldıkları etkinlikler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Balcı ve İlhan 2006; Güngörmüş 2007). Literatürde rekreasyon kavramı sıklıkla boş zaman kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak rekreasyon ile boş zaman kavramı arasında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Boş zaman; insanların özgür oldukları zaman olarak tanımlanırken, rekreasyon kavramı boş zamanların değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilen etkinlikleri kapsamaktadır (Metin vd 2013).

Bireysel tatmin ve gönüllülük esasına göre insanların katıldıkları rekreasyon faaliyetleri (Güngörmüş 2007), katılımcılar açısından birçok yararı beraberinde getirmektedir. Rekreasyon faaliyetlerine katılımın sağladığı genel yararların başında yaşam kalitesinin artması, sağlık ve fiziksel kondisyon düzeyinin yükselmesi, insanların motivasyonel düzeylerinin gelişmesi gibi yararlar gelmektedir (Okuyucu vd 2006). Karaküçük (2008) ise rekreasyon etkinliklerine katılımın fiziksel ve ruhsal sağlık üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmiş, sosyal gelişimin desteklenmesinde de rekreasyon etkinliklerine katılımın oldukça önemli olduğunu vurgulamıştır. Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman son yıllarda boş zamanları giderek artan insanlar açısından rekreasyon etkinliklerine katılımın birçok yararı olduğu söylenebilir.

Her yaş grubundan birey için faydalı olan rekreyasyon etkinlikleri hakkında lkemizde son yıllarda yapılan araştırmaların arttığı, rekreyasyon üzerine gerçekleştirilen proje, sempozyum, alıştay ve kongrelerin arttığı grlmektedir. Rekreyasyon zerine yapılan araştırmalarda yer alan hedef gruplardan birisini de niversite gençliği oluştırmaktadır. Son yıllarda lkemizde niversite ğrencilerinin rekreatif tercihleri ve rekreatif etkinliklere katılımlarının önündeki engeller üzerine birçok araştırma yapıldığı grlmektedir. Ancak kırsal kesimlerde yer alan, sosyo-ekonomik düzeyi düşük, rekreatif etkinlik türlerinin kısıtlı olduğu meslek yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler üzerinde rekreatif tercihler üzerine yapılan araştırmaların sınırlı olduğu grlmştr. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Ağlasun Meslek Yüksekokulu ğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmaya Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Ağlasun Meslek Yüksekokulunda 2015-2016 ğretim yılında aktif ğrenci olan birinci sınıf öğrencileri katılmıştır. Araştırmaya sadece gönüllü öğrenciler katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmış olup, katılımcılara anket ders dışı saatlerde uygulanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan ğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	86	57.7
Erkek	63	42.3
Toplam	149	100.0

Araştırmaya katılan öğrencilerin %57.7'sinin kadın, %42.3'ünün ise erkek öğrencilerden meydana geldiği tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan meslek yüksekokulu ğrencilerinin rekreatif tercihlerinin belirlenmesinde Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zamanları değerlendirme anketi kullanılmıştır. Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zamanları değerlendirme anketinde boş zaman üzerine farklı konu ve alanların ele alındığı farklı bölümler bulunmaktadır. Yapılan bu araştırmada anketin 17 sorudan oluşan boş zamanlarda tercih edilen etkinliklerin yer aldığı ve 5'li likert tipinde olan bölüm kullanılmıştır.

Tablo 2. Veri Toplamada Kullanılan Boş Zamanları Değerlendirme Anketi

Boş zamanlarda yaptığınız etkinlik türleri nelerdir?	Her Zaman	Sıklıkla	Ara Sıra	Nadiren	Hiçbir Zaman
Hiçbir şeyle uğraşmam, dinlenirim					
Kitap, gazete, dergi okurum					
Müzik dinlerim veya müzik aleti çalarım					
TV, Video izlerim					
Sinema veya tiyatroya giderim					
arşı, Pazar gezer, alışveriş yaparım					

Spor yaparım, spor yarışmaları izlerim					
Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımım					
Ailem ile vakit geçiririm					
Komşulara veya akrabalarımın giderim					
Arkadaşlarımla sohbet eder veya gezerim					
Kahvehane veya kafeteryaya giderim					
Bar, gazino veya birahaneye giderim					
Hobilerimle ilgilenirim					
İnternette vakit geçiririm (chat, oyun, hobi)					
Ava giderim (kara ve su avı)					
Diğer (belirtiniz):.....					

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 22.0 programında frekans analizi kullanılmış, bu kapsamda araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerin boş zamanlarında tercih ettikleri rekreatif etkinliklere ilişkin yüzde tabloları değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin rekreatif tercihleri ve rekreatif etkinliklere katılma sıklıklarına ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin “Boş Zamanlarımda Dinlenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	28	18.8
Sıklıkla	41	27.5
Ara sıra	61	40.9
Nadiren	12	8.1
Hiçbir zaman	4	2.7
Cevapsız	3	2.0
Toplam	149	100

“Boş zamanlarımda dinlenirim” seçeneğine araştırmaya katılan öğrencilerin %18.8’inin her zaman, %27.5’inin sıklıkla, %40.9’unun ara sıra, %8.1’inin nadiren, %2.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin “Kitap, Gazete, Dergi Okurum” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	22	14.8
Sıklıkla	36	24.2

Ara sıra	55	36.9
Nadiren	28	18.8
Hiçbir zaman	8	5.4
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Kitap, gazete, dergi okurum” seçeneğine öğrencilerin %14.8’inin her zaman, %24.2’inin sıklıkla, %36.9’unun ara sıra, %18.8’inin nadiren, %5.4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin “Müzik Dinlerim Veya Müzik Aleti Çalarım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	58	38.9
Sıklıkla	57	38.3
Ara sıra	19	12.8
Nadiren	8	5.4
Hiçbir zaman	5	3.4
Cevapsız	2	1.3
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Müzik dinlerim veya müzik aleti çalarım” seçeneğine öğrencilerin %38.9’unun her zaman, %33.3’ünün sıklıkla, %12.8’inin ara sıra, %5.4’ünün nadiren, %3.4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin “TV, Video İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	33	22.1
Sıklıkla	50	33.6
Ara sıra	41	27.5
Nadiren	19	12.8
Hiçbir zaman	4	2.7
Cevapsız	2	1.3
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “TV, video izlerim” seçeneğine öğrencilerin %22.1’inin her zaman, %33.6’sının sıklıkla, %27.5’inin ara sıra, %12.8’inin nadiren, %2.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin “Sinema Veya Tiyatroya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	18	12.1
Sıklıkla	22	14.8
Ara sıra	39	26.2
Nadiren	48	32.2
Hiçbir zaman	17	11.4
Cevapsız	5	3.4
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Sinema veya tiyatroya giderim” seçeneğine öğrencilerin %12.1’inin her zaman, %14.8’inin sıklıkla, %26.2’sinin ara sıra, %32.2’sinin nadiren, %11.4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin “Çarşı, Pazar Gezer, Alışveriş Yaparım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	34	22.8
Sıklıkla	33	22.1
Ara sıra	50	33.6
Nadiren	25	16.8
Hiçbir zaman	6	4.0
Cevapsız	1	.7
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Çarşı, Pazar gezer, alışveriş yaparım” seçeneğine öğrencilerin %22.8’inin her zaman, %22.1’inin sıklıkla, %33.6’sının ara sıra, %16.8’inin nadiren, %4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin “Spor Yaparım, Spor Yarışmaları İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	43	28.9
Sıklıkla	18	12.1
Ara sıra	34	22.8
Nadiren	32	21.5
Hiçbir zaman	19	12.8
Cevapsız	3	2.0

Toplam	149	100
--------	-----	-----

Boş zamanlarımda “Spor yaparım, spor yarışmaları izlerim” seçeneğine öğrencilerin %28.9’unun her zaman, %12.1’inin sıklıkla, %22.8’inin ara sıra, %21.5’inin nadiren, %12.8’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin “Sosyal Ve Kültürel Faaliyetlere Katılım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	21	14.1
Sıklıkla	24	16.1
Ara sıra	51	34.2
Nadiren	32	21.5
Hiçbir zaman	17	11.4
Cevapsız	4	2.7
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım” seçeneğine öğrencilerin %14.1’inin her zaman, %16.1’inin sıklıkla, %34.2’sinin ara sıra, %21.5’inin nadiren, %11.4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin “Ailem İle Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	38	25.5
Sıklıkla	46	30.9
Ara sıra	32	21.5
Nadiren	22	14.8
Hiçbir zaman	11	7.4
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Ailem ile vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %25.5’inin her zaman, %30.9’unun sıklıkla, %21.5’inin ara sıra, %14.8’inin nadiren, %7.4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin “Komşulara veya Akrabalarım Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	20	13.4

Sıklıkla	15	10.1
Ara sıra	46	30.9
Nadiren	49	32.9
Hiçbir zaman	18	12.1
Cevapsız	1	.7
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Komşulara veya akrabalarıma giderim” seçeneğine öğrencilerin %13.4’ünün her zaman, %10.1’inin sıklıkla, %30.9’unun ara sıra, %32.9’unun nadiren, %12.1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin “Arkadaşlarımla Sohbet Eder veya Gezerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	66	44.3
Sıklıkla	48	32.2
Ara sıra	21	14.1
Nadiren	8	5.4
Hiçbir zaman	1	.7
Cevapsız	5	3.4
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Arkadaşlarımla sohbet eder veya gezerim” seçeneğine öğrencilerin %44.3’ünün her zaman, %32.2’sinin sıklıkla, %14.1’inin ara sıra, %5.4’ünün nadiren, %0.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin “Kahvehane veya Kafeteryaya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	34	22.8
Sıklıkla	32	21.5
Ara sıra	43	28.9
Nadiren	31	20.8
Hiçbir zaman	8	5.4
Cevapsız	1	.7
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Kahvehane veya kafeteryaya giderim” seçeneğine öğrencilerin %22.8’inin her zaman, %21.5’inin sıklıkla, %28.9’unun ara sıra, %20.8’inin nadiren, %5.4’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin “Bar, Gazino veya Birahaneye Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	7	4.7
Sıklıkla	12	8.1
Ara sıra	13	8.7
Nadiren	26	17.4
Hiçbir zaman	89	59.7
Cevapsız	2	1.3
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Bar, gazino veya birahaneye giderim” seçeneğine öğrencilerin %4.7’sinin her zaman, %8.1’inin sıklıkla, %8.7’sinin ara sıra, %17.4’ünün nadiren, %59.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin “Hobilerimle (Sevdiğim işlerle) İlgilenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	40	26.8
Sıklıkla	54	36.2
Ara sıra	36	24.2
Nadiren	15	10.1
Hiçbir zaman	2	1.3
Cevapsız	2	1.3
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Hobilerimle (sevdiğim işlerle) ilgilenirim” seçeneğine öğrencilerin %26.8’inin her zaman, %36.2’sinin sıklıkla, %24.2’sinin ara sıra, %10.1’inin nadiren, %1.3’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin “İnternette Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	36	24.2
Sıklıkla	45	30.2

Ara sıra	38	25.5
Nadiren	17	11.4
Hiçbir zaman	12	8.1
Cevapsız	1	.7
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “İnternette vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %24.2’sinin her zaman, %30.2’sinin sıklıkla, %25.5’inin ara sıra, %11.4’ünün nadiren, %8.1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 18. Öğrencilerin “Ava Giderim (Kara Ve Su Avı)” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	9	6.0
Sıklıkla	10	6.7
Ara sıra	9	6.0
Nadiren	18	12.1
Hiçbir zaman	100	67.1
Cevapsız	3	2.0
Toplam	149	100

Boş zamanlarımda “Ava giderim” seçeneğine öğrencilerin %6’sının her zaman, %6.7’sinin sıklıkla, %6’sının ara sıra, %12.1’inin nadiren, %67.1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak, araştırmaya katılan meslek yüksekokulu öğrencilerinin boş zamanlarında en sık tercih ettikleri faaliyetlerin başında müzik dinleme veya müzik aleti ile ilgilenme, TV, video izleme, aileleri ile vakit geçirme, arkadaşları ile sohbet etme veya gezme, hobileri ile (sevdiğim işlerle) ilgilenme ve internette vakit geçirme gibi faaliyetlerin geldiği tespit edilmiştir. Öğrenciler tarafından dinlenme, kitap, gazete, dergi okuma, çarşı, pazar gezme, alışveriş yapma, spor yapma, spor yarışmaları izleme, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma, komşu ve akraba ziyaretlerine gitme, kahvehane veya kafeteryaya gitme gibi boş zaman aktivitelerine ara sıra katılım sağlandığı belirlenmiştir. Bunun yanında, sinema veya tiyatroya gitme, bar, gazino veya birahaneye gitme ve ava gitme gibi boş zaman aktivitelerinin meslek yüksekokulu öğrencileri tarafından oldukça düşük düzeyde tercih edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Balcı, V. ve İlhan, A. (2006). Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1): 11-18.
- Güngörmüş, H. A. (2007). Özel Sağlık-Spor Merkezlerinden Hizmet Alan Bireyleri Rekreasyonel Egzersize Güdöleyen Faktörler. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Ankara.

Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon*. 6. Baskı. Gazi kitabevi. Ankara.

Metin, T.C., Kesici, M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon Olgusuna Akademisyenlerin Yaklaşımları. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 30 (8): 5021-5048.

Okuyucu, C., Ramazanoğlu, F. ve Tel, M. (2006). Çevresel Faktörlerdeki Değişimin Serbest Zaman Faaliyetlerine Etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 40-44.

Tel, M. (2007). Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğu Anadolu Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (*Doktora Tezi*) Elazığ.

Rekreasyon Etkinliği Olarak Satranç

Emre Bahar

İstanbul Arel Üniversitesi,

Meslek Yüksekokulu

E-posta: emrebahar@arel.edu.tr

ÖZ

Çalışmanın konusu, genel olarak bir zeka ve strateji oyunu olarak tanımlanan satrancın, boş zamanları etkili ve faydalı bir şekilde değerdendirilebilmek için bir rekreasyon etkinliği olarak dikkate alınmasıdır. Çalışmanın amacı; satrancın, bir rekreasyon etkinliği olarak incelenmesi ve değerdendirilmesidir. Çalışma hazırlanırken; rekreasyon ve satranç literatüründen yararlanılmıştır. Satrancın, kişiler üzerinde sağladığı faydalara değinilerek; rekreasyon kavramı ile ilişkilendirilmiştir. Sonuç olarak; satranç; iki kişi arasında, kişinin kendi kendine alıştırmalar yapabildiği veya bilgisayara karşı oynayabildiği, boş zamanları faydalı bir şekilde değerdendirebilmek için kullanılabilir; insanın ruhunu ve bedeni dinlendiren, yenilenmesini sağlayan, stratejik ve planlı düşünmenin temellerini oluşturabilen, bir zeka sporu olarak da kabul edilen, yaygınlaştırılması faydalı ve önemli bir rekreasyon etkinliğidir.

Anahtar sözcükler rekreasyon, satranç, kapalı alan rekreasyonu, satrancın yararları

GİRİş

İnsanlar, çeşitli büyüklükteki zamanlarında ortaya çıkan boş zamanlarında; uzaklaşmak, dinlenmek, hava değiriimi, gezme-görme, sağlık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi pek çok amaçla, ev dışında veya ev içinde, açık veya kapalı alanlarda ya da aktif-pasif şekillerde, kent içinde veya kırsal alanlarda etkinliklere katılmaktadırlar. Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır (Sevil, 2012;6). Rekreasyon, yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamına gelen Latince, re-creatio kelimesinden gelmektedir. Türkçe karşılığı yaygın bir şekilde boş zamanları değerdendirme olarak kullanılmaktadır. Bireylerin ya da toplumsal grupların, boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamını taşımaktadır (Sevil, 2012;6). İnsanlar diğer canlılar gibi, yaşamı boyunca fiziksel çevresi ile yakın ilişki içindedir. İnsanlar, ilkçağlardan bu yana temel fiziksel çevre unsurları ile dengeli bir yaşam halinde olmuş ve bu çevre unsurlarından yararlandığı ölçüde sağlıklı ve mutlu olmayı başarabilmiştir (Aslan 1993;22). Sanayileşme ile birlikte; ekonomik olarak güçlü olmak isteyen toplumlardaki insanlar; hızlı bir çalışma temposu içinde çalışmaktadırlar. Bu alışma sonucunda; insanlar boş zamanlarını en iyi şekilde değerdendirmek ve zinde olarak yeniden çalışmaya başlamak istemektedirler. Bunu başarmak için

insanlar rekreasyon faaliyetlerine katılmaktadırlar (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç; 2009:54). Rekreasyon yaşam kalitesini düzeltme, öğrenmeyi artırma, sağığı iyileştirme, fiziksel kondisyonu geliştirme, doğaya karşı olan bakış açısını değiştirme, motivasyonu artırma, suç oranını azaltma yolunda önemli bir araçtır (Okuyucu vd;2006: 43).

1. REKREASYON KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Rekreasyon beden ve ruhun yeniden yönetilmesi anlamını taşıyan “re-creation” kelimesinden türetilmiştir. Türkçe karşılığı yaygın olarak, boş zamanların değerlendirilmesi olarak kullanılmaktadır. Bu ise bireylerin ya da toplumsal grupların boş zamanlarında gönüllü olarak yerine getirdikleri dinlendirici ve eğlendirici etkinlikler anlamında kullanılmaktadır. Boş zaman, ciddi önemli ya da zorunlu işler arasındaki bir zaman boşluğu olup, rekreasyon ise bu zaman boşluklarında yapılan etkinlikleri içermektedir (Argan, 2007:25-26).

Rekreasyon kavramını daha iyi inceleyebilmek için yakından ilişkili olduğu boş zaman kavramını tanımlamakta fayda bulunmaktadır. Serbest zaman; uyku, zorunlu bireysel faaliyetler ve işten arta kalan zaman olarak tanımlanmaktadır. Boş zaman ise, kişinin mesleksen, ailesel ve toplumsal ödevlerini ve hayatını devam ettirebilmesi için zorunlu olan faaliyetleri yerine getirdikten sonra, özgür iradesiyle yapabileceği dinlenme, eğlenme, bilgi ve becerilerini geliştirme, toplumsal yaşama gönüllü olarak katılma gibi uğraşları gerçekleştirebileceği zaman dilimidir. Boş zaman, zorlama duygumuzun en az olduğu, kendi yargı ve seğıimlerimize göre kullanılan isteğe bağlı zamandır (Sevil,2012; 4). Serbest zamanın üç önemli fonksiyonu vardır; dinlenme veya kendini bırakma, eğlenme, kendini geliştirme. Serbest zaman sırasında geliştirilen zihniyet ve yetenekler sadece birey için değerli olmayıp aynı zamanda bireyin bir parçası olduğu toplum içinde çok önemlidir. Bu nedenle toplumlar serbest zamanlarda yapılan “rekreasyon etkinlikleri” ile yakından ilgilidir (Zorba, 2007; 52). İnsanlar boş zamanlarında, bulundukları yerden uzaklaşmak, dinlenmek hava değişimi, gezme-görme, sağık, beraber olma, heyecan duyma, farklı yaşantılar elde etme gibi değişik amaçlarla ev dışında veya içinde, açık veya kapalı alanlarda etkinliklere katılırlar. Rekreasyon, insanların boş zamanlarında katıldıkları, bu etkinlikleri ifade eden bir kavramdır (Hacıoğlu, Gökdeniz ve Dinç; 2009: 30).

İnsan ile yaşadığı çevre arasında yaşamsal bir ilişki vardır. Bu ilişki zorunlu ihtiyaçların giderilmesinden ekonomiye, spora turizme kadar uzanmaktadır (Okuyucu vd; 2006: 40). Sanayileşme ile beraber, doğa, sonsuz bir kaynak olarak kabul edilmiş ve kullanılmış, doğanın kendini yenileyebilme yeteneğinin sınırlı olduğu, bozulan doğal dengenin bir daha düzelmemek üzere zarar göreceği çok geç fark edilmiştir. Bu çevresel değişiklikler doğal olarak rekreasyon faaliyetleri ile insanların serbest zaman aktivitelerini de etkilemiştir. (Okuyucu vd;2006: 40). Sanayileşmenin zorunlu sonucu olan kentleşme

olgusu ise günümüzde dev ölçeklerde yaşanmaktadır. Kentsel nüfusun toplam nüfusun içindeki payı gittikçe artmakta ve bir tür kent yaşamı egemenliğı başlamaktadır (Aslan 1993;22). Kentsel alanlarda yaşayanların, kent yaşamının monotonluğu ve bunalımından kaçma arzusu, turizm ve rekreasyon faaliyetlerini etkileyen önemli faktörlerden birisi haline gelmiştir (Aktaran Aslan 1993; Sağcan 1986. s. 85). Rekreasyon ile ilgili eğitimler, her yaştaki insanın yaşam kalitesini arttırmak, daha yaratıcı, mutlu ve sağlıklı birey ve toplum olmanın yolu, çocukluk çağından itibaren kazanılan alışkanlıklar ile vücudunu doğru kullanma doğru değerleri yaşam felsefesi olarak benimseme özelliklerini geliştirmeyi hedefler. (Zorba, 2007;53).

Rekreasyon etkinliklerinin bir diğer boyutu ise gelenek, görenek ve adetler doğrultusunda uyguladığı, rekreasyon olgusu içinde yer alabilecek etkinliklerdir. Bunlar arasında; yakın komşu ziyaretleri, kahvehanede oyun ve sohbetler, piknik gezileri, kabul günleri, kır, park gezileri, hamam sefaları, sinemaya, tiyatro ve diğer sanatsal faaliyetleri sayabiliriz. Bunlardan bazıları serbest zaman etkinliğı ile birlikte toplum içi bazı gelenekleri devam ettirmek açısından önemlidir (Zorba, 2007;53).

Rekreasyonla ilgili yapılan tanımlardan hareketle, rekreasyon ile ilgili özellikleri, aşağıdaki gibi sıralayabilmek olanaklıdır (Argan,2007;24):

- Rekreasyon boş zamanlarda yapılan aktiviteleri kapsar.
- Tüketiciler, rekreasyona, gönüllülük, ilgi ve istek temelinde katılım sağlar.
- Rekreasyon faaliyetleri katılımcılarına çoğunlukla, zevk, haz, mutluluk ve neşe gibi duygular elde etmelerini sağlar.
- Rekreasyon faaliyetleri; kişisel ve toplumsal düzeyde fayda sağlar.
- Rekreasyon faaliyetleri, yemek, uyku gibi zaruri değildir.
- Rekreasyon faaliyetleri, çoğunlukla, doğrudan veya dolaylı bir biçimde tüketimle ilgilidir.
- Rekreasyon faaliyetleri, açık ve kapalı alanlarda gerçekleştirilmektedir.
- Rekreasyon bir faaliyet olup, bu faaliyet sonucunda ortaya çıkan deneyimi kapsar.

2. REKREASYON ETKİNLİĞİ OLARAK SATRANÇ

Rekreasyon kavramı yer açısından incelendiğinde; ikiye ayrılmaktadır. Açık Alan Rekreasyonu; açık havada yapılan, arazi kullanımı olan ve doğa ile iç içe yapılan faaliyetleri kapsamaktadır. Açık alanlardaki hareket özgürlüğü bireyin ya da grubun doğal kaynakları en verimli şekilde kullanması ile dinamik durum içerisinde bire bir yer almasını sağlamaktadır. Balonla gezme, bungee-jumping, (ipe bağlanıp yüksek bir yerden atlama) yüzme ve milli parklarda, tabiat parklarında ve orman içi dinlenme alanlarında yapılan faaliyetler açık alan rekreasyonuna örnek olarak verilebilir. Kapalı Alan Rekreasyonu ise; binalarda ya da üzeri bir çeşit çatı sistemi ile kapatılmış mekânlarda yapılan

rekreasyon aktiviteleridir. Açık alan rekreasyon etkinlikleri, doğa ve hava koşulları ile yakından ilgili iken, kapalı alan rekreasyonunda bu koşulların pek bir önemi yoktur. Bu ise, kapalı alan rekreasyon faaliyetlerinin istenilen zamanlarda yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Kapalı yüzme havuzunda akşamları yüzmek, kapalı bir mekân da satranç oynamak, evde televizyon seyretmek, bilgisayar oyunu oynamak, kapalı spor salonunda basketbol oynamak, bir vücut geliştirme salonunda ağırlık çalışmak, sinema salonunda film seyretmek vb. aktiviteler bu türe örnek olarak verilebilmektedir (Sevil,2012;16). Satranç kapalı alan rekreasyon etkinlikleri içerisinde değerlendirilmektedir; fakat istenildiği takdirde havanın uygun olduğu zamanlarda; dış mekanda da yapılması kolay olabilen bir etkinliktir.

Satranç, iki oyuncu arasında satranç tahtası ve taşları ile oynanan bir masa oyunudur. Dünya çapında turnuvaları düzenlenir ve bir spor kabul edilir. Bu oyun, satranç tahtası denilen 8x8'lik kare bir alan üzerinde satranç taşlarıyla oynanır. Toplam 64 karenin yarısı siyah, yarısı beyaz renklerden oluşur. Taraflar beyaz ve siyah renkli taşları alırlar, her oyuncunun bir seferde bir hamle yapmasıyla oyun gelişir. Oyunun başında beyaz ve siyahların 16 taşı bulunur. Bunlar bir şah, bir vezir, iki kale, iki fil, iki at ve sekiz piyondan oluşur (wikipedia.org/wiki/Satranç 03 01 2013). Oyunda amaç rakibin en önemli taşı olan şahı kıstırmak ve kaçamayacak bir duruma düşürmektir. Satrancın 6.yy da ya da daha öncesinde Hindistan ya da Çin'de oynanan ve değişik türevleri Çin, Kore, Japon, Malezya, ve Birmanya satrancı gibi adlarla günümüze kadar ulaşan benzer oyunlardan ortaya çıktığı sanılır. (Ana Britanica cilt 27, 1994;195). Yaygın efsaneye göre, satranca benzer ağır tempolu bir savaş oyunu, hemen hemen iki bin sene önce, Hindistan'da doğmuş ve yavaş yavaş şekil değiştirerek; Orta Asya'nın güneyinden, İran'dan ve Orta Doğu ülkelerinden çok uzun bir yol kat ederek, İber Yarımadası'na ulaşmıştır. Avrupalılar, satrancın Hint şekliyle ile ancak 17.yy'ın sonunda tanışmışlardır Fakat çağdaş satranç 15.yy da Akdeniz'de ortaya çıkmıştır. O andan itibaren psikolojik savaşın modelliğini yapan, entelektüel bir oyun haline gelen satranç, bir Avrupa icadıdır (Kasparov, 2006:1)

Satranç, bir zeka oyunu olduğu gibi, aynı zamanda beyin jimnastiğinin somutlaşmış biçimidir. İki kişi arasında yapıldığı gibi, simultane (birçok kişi ile aynı zamanda) olarak birçok kişiyle, hatta kişinin kendisine ya da bilgisayara karşı da oynadığı bir beyin sporudur (aktaran Ün, 2010:1, Averbach, 2000).

Satranç, yaklaşık 50 yılı bulan bir süredir. Rus okullarında ders olarak okutulan ve müfredatın önemli bir parçası olan bir branştır. Satrancın, çocukların problem çözme ve muhakeme yeteneklerine sağladığı katkı birçok ülkede yapılan araştırma ve deneylerle kanıtlanmıştır. Satrancın gerçek önemini ilk fark eden Ruslar olmuştur ve satrancı her yaş grubuna ders olarak okutmuş ve yetenekli oyuncularını geliştirebilmek amacıyla satranç okulları açmışlardır (<http://www.tsf.org.tr/kaynaklar/akademik-calismalar>).

Yavuz Sultan Selim, 1510 yılında henüz şehzade iken Safevi Devleti'nin başındaki, Şah İsmail'i satranç oyununda yenmiştir. Yavuz Sultan Selim, 1514 yılında Safevi Devleti'ni yendiğinde elde edilen ganimetler arasında 8000 adet satranç takımı bulunmaktaydı. Kristof Kolomb' da deniz yolculukları sırasında yanında her zaman satranç takımı bulundururdu (Olgun Kulaç, 2007).

3. SATRANCIN YARARLARI

Serbest zaman etkinlikleri arasında değerlendirilebilen, bazı ülkelerde okullarda ders olarak okutulan, satranç oyunu kapalı alan rekreasyonu olarak bireylere ve topluma yararlı katkılar sağlayabilmektedir. Satranç, içinde ayrı cinsten birçok öge bulunan, birbirine az çok aykırı birçok eylemlerden oluşan ve ataklara dayalı bir eğitimsel etkinliktir. Kuralları olsa da yaratıcı zeka gerektirir. Hayal gücünü geliştirir. Satranç mükemmel bir zihin sporudur (Ersoy,2000: 17). Satranç oyunu bireylere birçok farklı özellikler kazandırabilir. Başarıya odaklanma, zaman yönetimi, konsantrasyon, planlama ve benzeri özellikler satrançla bağlantılı olarak düşünülebilir. Satranç, insanların psikolojik yapısında oluşan sorunları giderebilecek araçlardan biri olabilmektedir. Çünkü satranç tek basına bile çalışılabilen, problemleri çözülebilen analizleri yapılabilen, monotonluktan uzak, içinde pek çok güzelliği barındıran ve hayranlık duygusu uyandıran oyunlar arasındadır (Erhan vd,2009;2).

Satrancın kişiye kazandırdığı pek çok şey vardır. Satranç, muhakeme gücünü, zekayı, özgüveni artırır, analiz ve sentez yapmasını öğretir, yaratıcılık yönünü ortaya çıkarır, soğukkanlı olmayı öğretir; irade gücünü, hafızayı, mantıksal düşünmeyi geliştirir, hem artistik yaratıcılığa hem de rekabete dayalı başarılar için de zemin hazırlar. Vücudun en önemli organı olan beyne hitap eder; onun daha akılcı ve sağlıklı biçimde yaşamını sürdürmesinde önemli bir rol oynar. Satrancı sadece bir oyun olarak görmek büyük bir hatadır. Büyük ustaların söylediği gibi satranç, "Spordur, bilimdir ve sanattır" (Dalkıran, 1995).

Satrancın yararlarını şu şekilde sıralamak mümkündür (<http://www.tsf.org.tr/kaynaklar/satrancin-yararlari>) 02 01 2013):

- Kötü alışkanlıklar edinilmesine engel olur.
- Planlı hareket etmenin önemini ve gerekliliğini kavratır.
- Süratli, doğru ve çabuk düşünebilmeye yardımcı olur, olaylara doğru yorumlarla yaklaşabilme yeteneklerini geliştirir.
- Kişiliği ve karakteri olumlu yönde etkiler ve geliştirir.
- Kendine güven" duygusu aşılar ve bunu geliştirir.
- Kendi güç ve yeteneklerini daha iyi tanıyarak, bireysel güç ve yetenekleri açığa çıkarmaya ve bireysel doğru kararlar alabilmeye yardımcı olur.

- Dikkatini tek konu üzerinde yoğunlaştırabilme alışkanlığı kazandırır.
- Diğder ders konularının daha iyi anlaşılıp kavramasına yardımcı olur. Bilimselliğı ön plana alarak araştırmalar yapmaya yönlendirir.
- Konulara karşı şüpheci yaklaşımı benimsetir, onları ezberci zihniyetten arındırır.
- Kişileri düşünen, araştıran, yargılayan varlıklar haline getirir ve yaratıcılıklarında özgür bırakan bir ortam hazırlar.
- Başarıya ancak ve ancak sistemli ve disiplinli bir çalışmayla varılabileceğini gösterir.
- Mücadeleci bir ruh yapısına sahip olmanın gerekliliğini benimsetir.
- Başarısızlıklar karşısında yılmamayı, başarı için daha da çok çalışmanın gerekli olduğunu öğretir.
- Başarılarından büyük hazlar duyarak daha da başarılı olmaya yönlendirir.
- Yepyeni hedefler göstererek bu yeni hedefler doğrultusunda motive olmayı sağlar.
- Kişilerin olumsuz bir yönünü, eksikliğini veya bir davranış bozukluğunu hızlıca ortaya çıkarır.

SONUÇ

Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte insanlar, yoğun iş yaşamının yorucu temposu ile her gün ayrı bir koşuştırmaca içerisinde yer alan almaktadırlar. Zihinsel ve fiziksel olarak yenilenme gereksinimi, insanlar için vazgeçilmez bir hal almaktadır. İnsanlar belirli bir süre için, iş ve özel yaşamından tamamen uzak kalmak istemektedirler. Böylelikle, zihinlerini yaşamdaki sorunlarından daha farklı bir olgu ile meşgul edebileceklerdir. Satranç oyunu bu bakımdan mükemmel bir fırsat sunmaktadır. Satranç oynarken sadece atmış dört karelik bir tahtaya, rakibin ve kendinin olası oyun stratejilerine odaklanma ve sürekli düşünme söz konusu olduğu için; günlük yaşamın diğder sorunları başka bir tarafta bırakılır. İnsanlar, isterse bir arkadaşlarıyla, kendi kendilerine ve ya internet aracılığıyla istedikleri zaman diliminde, dünya genelinde on-line olarak satranç oynanan internet siteleri aracılığıyla satranç oynayabilirler. Satranç bilmeyenler, arzu ederlerse bir satranç merkezine giderek veya internet üzerinden, çok kolay bir şekilde bilgi edinerek bu oyunu başlangıç düzeyinde oynamaya başlayabilirler. Boş zamanları değerlendirmek, zihinleri ve düşünme yeteneklerini canlı tutabilmek ve insanın kendini yenileyebilmesi için satranç eşsiz bir boş zaman değerlendirme ve rekreasyon etkinliğı olarak dikkat çekmektedir.

KAYNAKÇA

Ana Britanica Genel Kültür Ansiklopedisi, 1994 İstanbul Hürriyet Ofset Matbaacılık ve Gazetecilik A.Ş., Cilt 27, Sayfa 195.

Argan, M. (2007). "Eğlence Pazarlaması" Detay Yayıncılık, Ankara,

Aslan, Z. (1993). "Sanayileşme ve Kentleşmenin Doğada Rekreasyon Faaliyetlerine duyulan Gereksinimi arttırıcı etkisi", Çevre Dergisi 1993:8. S:22-24 D.E.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi, Turizm ve Otelcilik Yönetimi Ana Bilim Dalı, İzmir

Dalkıran, Sertaç H. (1995). Satranç Eğitim Metodu (1. Baskı). İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Sevil, T. (2012). "Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi", Anadolu Üniversitesi Yayını No:2497,Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 1468, Eskişehir,

Hacıoğlu, N, Gökdeniz, A, ve Dinç, Y. (2009) "Boş Zaman Yönetimi Örnek Animasyon Uygulamaları", Detay Yayıncılık, Ankara,

Kasparov, G. (2006). "Benim Ustalarım (Z. Ahmedol, Çev)", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

Köksal, A. "Eğitimde Satranç", Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı:12

Kulaç, O.(2007). "Orta Düzey Satranç Kaynak Kitabı", Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul

Okuyucu, C., Ramazanoğlu, F. ve Tel, M. (2006). "Çevresel faktörlerdeki değişimin serbest zaman faaliyetlerine etkileri, Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları,

Zorba, E, (2008). Türkiye’de Rekreasyona Bakış Açısı ve Gelişimi, Gazi Haber Dergisi, ss. 52-55.

İnternet Alıntıları

- wikipedia.org/wiki/Satranç 03 01 2013
- <http://www.tsf.org.tr/kaynaklar/satrancin-yararlari> 02 01 2013
- <http://www.tsf.org.tr/kaynaklar/akademik-calismalar> .27.11.2012

Rekreasyon Etkinliklerine Katılımda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Rolü

Yrd. Doç. Dr. Ercan YAVUZ

Gazi Üniversitesi

Turizm Fakültesi

Rekreasyon Yönetimi ABD

eyavuz@gazi.edu.tr

 gr. G r. Meltem ALTINAY

İstanbul Arel Üniversitesi

Meslek Yüksekokulu

Turizm Rehberliği

meltemaltinay@arel.edu.tr

 z

Bu çalışmada rekreasyon etkinliklerine katılım potansiyelinde yadsınamaz bir rolü olan ve olacağı d ş n len somut olmayan kültürel mirasın etkisine yönelik bir seğki ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada Türkiye'nin UNESCO Dünya Miras listesine kayıtlı olan on iki adet somut olmayan kültürel değerlerimiz hakkında incelenen araştırmalar kapsamında bilgi verilerek rekreasyon açısından önemine değinilmiştir. İnsanlar boş zamanlarını değerlendirmek için farklı kültürel etkinliklere yönelmektedir. Aynı zamanda bu kültürel değerler içinde yer alan somut olmayan kültürel miras da rekreasyonel etkinliklere konu olmakta ya da rekreasyon etkinlikleri içinde yer alabilmektedir. Somut olmayan kültürel mirasın rekreasyonel kullanımı psikolojik tatminin yanı sıra bu değerlerin nesilden nesile aktarılmasını da sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Somut olmayan kültürel miras, Kültür

GİRİş

Katılımcıların bilgi ve becerilerini artırmaya yönelik her türlü boş zaman değerlendirme etkinlikleri içinde yer alan bir diğer alan kültürdür (Hazar,2003,s.26). Kültürel  zellik taşıyan rekreasyon etkinlikler, eski sanat ve tarihi eserleri, müzelerin gezilmesi ve diğer kültürel faaliyetleri kapsamaktadır (Karaküçük, 2008,s.77).Bu alışma diğer kültürel faaliyetler içinde yer alan gelenek ve göreneklere bağlı olan kültürel etkinlikleri ele almaktadır. Kültür, bir milleti diğerlerinden farklı kılan yaşam biçimleri ve her milletin kendisine has olan milli değerleridir (Ergin, 1986,s.31-37). Bilgiyi, sanatı, ahlakı, örf ve adetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdan kazandığı bütün yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, atalardan miras kalan maddi-manevi değerler bütünü olan kültür, millet kavramının temellerinden biridir (Kafesoğlu, 1992:15). Kolaç'a göre bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında "kültür" olma özelliği kazanamaz. Bu kapsamda bir milletin kültürel kimliğinin taşımış olduğu bilgi, inanç, ahlak, örf ve adetlere göre, boş zamanı değerlendirmek için oluşturulan tüm etkinlikler, kültürel nitelikli rekreatif faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Yaylı,2014,s.46). Somut olmayan kültürel miras, toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, performanslar, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mekanlar anlamına gelmektedir (ankaya,2006,s.19). UNESCO tarafından 2003 yılında Paris'te imzalanan "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" ile gündeme gelen Somut Olmayan Kültürel Miras terimi; "toplulukların, grupların ve kimi durumlarda bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araçlar, gereçler ve kültürel mek nlar anlamına gelir" şeklinde tanımlanmaktadır. Somut olmayan kültürel miras ile sözlü kültür yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan bilgi, beceri ve deneyimler kastedilmektedir. Rekreasyon etkinliklerinde önemli bir yeri bulunan kültürel aktivitelerin, toplumu ve bireyi bir araya getirme, toplum içinde dayanışmayı sağlama gibi hususlarda katkıları vardır. Modern toplumlarda rekreasyonun önemli işlevlerinden biri, insanların resmi olarak gerçekleştirdiği tören gibi etkinliklere katılma gereksinimini karşılamaktır. Bir diğer işlevi ise, farklı etkinlikler sayesinde insanların bir araya gelmesi, birbirlerini tanınması, ilişki kurmaları ve yakınlaşmaları gibi toplum içinde etkileşimin söz konusu olduğu durumlar yaratmasıdır.

Bu çalışmada rekreasyon etkinliklerine katılımı etkileyen bir etken olarak somut olmayan kültürel mirasın önemini vurgulamak ve Türkiye’de unutulmaya yüz tutmuş somut olmayan kültürel değerlerin her birinin rekreasyonel açıdan değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışma kültürel etkinlikler içinde yer alan somut olmayan kültürel miras etkinlikleriyle sınırlandırılmıştır. Çalışmada somut olmayan kültürel miras değerlerin önemi üzerinde durularak literatür taraması yapılmıştır. İlgili literatürde bulunan çalışmalara odaklanarak, kültürel unsurların önemine ilişkin eleştirel bir yöntem izlemektedir. Yapılan araştırma sürecinde bugüne kadar rekreasyon etkinliklerinde somut olmayan kültürel mirası ele alan ve bu etkinliklerin rekreasyonel açıdan önemini açıklayan bir araştırmaya pek rastlanılmamıştır. Bu açıdan çalışma bu konuda eleştirel bir yaklaşım benimsemektedir. Çalışma bu konuda yapılacak çalışmalara nclk etmesi açısından önem arz etmektedir.

Rekreasyon bireylerin boş zamanlarında yaşamsal fonksiyonlarını canlı tutmak amacıyla onları dinlendiren, eğlendiren, neşe veren ve çeşitli uğraşlardan haz almalarını sağlayan eylemleri yapmak veya bu etkinliklere katılarak fiziksel ve zihinsel canlanma olarak tanımlamaktadır (Bayer,1964,s.49). Geçmişten bugüne varlığını sürdüren rekreasyon olgusu, farklı rekreatif faaliyetler açısından sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada bireylerin boş zamanlarında gerçekleştirdikleri rekreasyonel etkinliklerin kültürel değerleri incelenmiştir. Aralık 2013 tarihi itibarıyla Türkiye’nin listeye kayıtlı 12 adet somut olmayan kültürel mirası: Meddahlık Geleneği, Mevlevi Sema Törenleri, şıklık Geleneği , Karagöz , Nevruz , Geleneksel Sohbet Toplantıları, Alevi-Bektaşi Ritüeli Semah, Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali , Geleneksel Tören Keşkeği , Mesir Macunu Festivali, Türk Kahvesi ve Geleneği ve Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı ’dır.

Meddahlık Geleneği: Meddah, tek sanatçının rol aldığı bir tiyatro türü olup bu türün esasını anlatmaya dayanır. Meddahların vermiş olduğu etkinliklere ve oyunlara halkın katılım göstermesi de rekreasyon faaliyetleri içinde yer almaktadır. Bu rekreatif etkinlikle bireyler hem bilgilenmekte hem de farklı bir ortamda bulunarak streslerini atmaktadır. Meddahlık geleneğine geçmişte daha çok katılım olurken günümüzde bu oran azalmıştır. Türkiye’de doğrudan meddahlıkla ilgili kültürel faaliyet, etkinlik ve sanatsal çalışmaların sayısının az olduğu düşünülse de ülkenin dört bir yanında düzenlenen tiyatro ve mizah festivallerinde, kutlama ve halk gn programlarında Geleneksel Türk Tiyatrosu başlığı altında meddahlık yer bulabilmektedir.

Mevlevi Sema Törenleri: Mevlevi Semâ Töreni, Allah’a ulaşma yolunun derecelerini sembolize eden, içinde dini öğe ve temalar barındıran ayrıntılı niteliklere sahip tasavvufi bir törendir. Semâ törenlerinin tekkelerde icra edilmeye başlamasıyla tekkelerde semâhaneler inşa edilmiş, buralarda belirli zamanlarda yapılan semâ törenlerini izlemek üzere özellikle büyük şehirlerdeki Mevlevihanelere halktan ve devlet erkânından gelenler çoğalmıştır (Kk, 2006, s.51). Böylece bu mekanların artmasıyla etkinliğe rekreatif olarak katılım da artmıştır. Bireyler bu kültürel ve dini etkinliğe rekreatif olarak katılım göstererek hem ruhen rahatlamakta hem de boş zamanlarını faydalı bir şekilde geçirmektedir. Koreografisi ve karmaşık müzik yapısıyla hem sanatsal hem de ilahi aşkı anlatan Mevlevi Semâ Törenleri, yaz ayları boyunca özellikle Konya ve İstanbul’da haftada en az iki kez gerçekleştirilmektedir. Mevlâna’nın ölüm yıldönümü olan ve kulun Rabb’ine kavuşma gecesi olarak kabul edilen şeb-i Arus’da gerçekleştirilen Mevlevi Semâ Törenleri’ne yurtiçi ve yurtdışından büyük bir izleyici katılmaktadır.

şıklık Geleneği: Halkın gönül duygularının, saz şairlerinin müzik terennmleri ile halkın belleğine nakşedilerek nesilden nesle aktarılmasıdır (Tanrıku,1998,s.6). Günümüz şıkları sanatlarını geleneğin bugün canlı olduğu Orta ve Doğu Anadolu’da genellikle şık kahvehanelerinde icra etmektedirler. şık kahvehanelerinin dışında özellikle büyük kentlerde sivil toplum kuruluşlarının düzenledikleri şık Bayramları ile yerel ynetimlerin düzenlediği festivaller yeni icra mekânları olarak öne çıkmaktadır. Bunların yanı sıra şıklar köy düğünlerinde ve semailerde de bu geleneği sürdürmeye devam etmiştir. Kahvehanelerde ve şık Bayramları’nda gerçekleştirilen şıklık geleneğine halk da rekreatif olarak katılım göstermiş ve hala da göstermektedir.

Karagöz: Türk gölge tiyatrosu olarak tanınan Karagöz’n kökleri oldukça eskilere uzanmaktadır. Yüzyıllar boyunca hem büyüklerin hem de çocukların eğlence ve eğitim amacıyla seyrettiği Karagöz oyunları artık değer aktarımı ve karakter eğitimi gibi yaklaşımların da önemli bir aracı haline gelmektedir. Oyunlarla hedef kitle hem eğlendirilirken hem de eğitici mesajlar verilmektedir. Karagöz oyunlarını diğer metinlerden ayıran

en önemli özelliklerden birisi de iletilerin okuyucuya doğrudan ve kuru bir anlatımla değil, sezdirerek ve Karagöz oyunlarının doğasında olan mizahi unsurları kullanarak verilmesidir (Demir ve Özdemir, 2013,s.63). Eskiden kahvehanelerde, bahçelerde, açık alanlarda oynatılan Karagöz, günümüzde genellikle sahnelerde oynatılmaktadır. Özellikle Ramazan ayında yapılan gösteriler, hala canlılığını korumaktadır. Rekreasyonel olarak geçmişte daha fazla rağbet gören Karagöz etkinliklerinin artık belli dönemlerde belli yerlerde yapıldığını görülmektedir. Bu sözlü ve sözsüz geleneğin unutulmaması ve gelecek kuşaklara aktarılması için sadece Ramazan ayında değil farklı dönemlerde de eskiden olduğu gibi rekreatif etkinlik olarak gerçekleştirilmelidir. Bu geleneğin sürdürülmesi için 1993 yılından beri iki yılda bir düzenlenen Uluslararası Bursa Karagöz Gölge ve Kukla Oyunları Festivali gerçekleştirilmektedir. Böylece bu rekreasyonel girişimlerle bu değerli gölge oyunu yaşamını sürdürmektedir (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015).

Nevruz: Nevruz, Türklerde yılbaşı olarak kabul edilen, gece ve gündüzün eşit olduğu 22 Mart günüdür. Nevruzla birlikte farklı geleneklerde vardır. Bu geleneklerden birisi, Mart ayı içerisinde Anadolu'nun bazı yörelerinde görülen "kara Çarşamba" geleneğidir. Mart ayının ilk çarşambası olan bu günde çeşitli törenler yapılmakta, çeşitli yiyecekler hazırlanarak birlikte yenmektedir. Gençler bir dilek tutarak komşuların kapısını dinlemektedirler. Nevruzla ilgili geleneklerden biri de "mart ipliği" adı verilen uygulamadır. Nevruz günü ziyaretler esnasında çeşitli yemeklerden oluşan sofralar hazırlanır, oyunlar oynanır, eğlenceler düzenlenir, boyalı yumurtalar yenir ve büyük ateşler yakılır. Her toplumun kendine özgü nedenlerle kutladığı Nevruz, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Özbekistan, Tataristan, Uygur Bölgesi, Anadolu ve Balkanlarda geleneksel kutlamalarla canlılığını günümüzde de sürdürmektedir (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Farklı amaçlarla kutlanan bu Nevruz Bayramları her millet için farklı kutlansa da hepsinin ortak özelliği kendilerini iyi hissetmek dilek dilemek, stres atmak için de bu gelenekte gerçekleştirilen etkinliklere rekreasyonel olarak katılım göstermeleridir.

Geleneksel Sohbet Toplantıları: Türk eğlence kültürü, "kış toplantı ve eğlenceleri" bakımından oldukça zengindir. Bu eğlenceler içinde yaygın olanlar; gezek, sıra gezmek, sıralar, sıra gecesi, sıra daveti, erfane, ferfane, ferfene, ârifane, erfene, örfene, kaz âlemi, sohbet, sohbet kurma/sohbet âlemleri, oda sohbetleri, helva sohbetleri, yâren meclisleri, sıra yâreni, oymak toplantıları, gün, ziyafet, davetler ve oturak âlemleridir (Özdemir 2005,s.52-53). Geleneksel sohbet toplantıları, özellikle *Yaren Sohbeti* adı altında Çankırı ilinde, *Yaren Teşkilatı* adıyla Kütahya ili Simav ilçesinde, *Sıra Gecesi* adı altında Şanlıurfa'da, *Kürsübaşı Sohbeti* adı altında Elazığ'da, *Barana Sohbetleri* adıyla Balıkesir Dursunbey ilçesinde yaşatılmakta ve Türkiye çapında tanınmaktadır. Ayrıca *Cümbüş* adıyla Ankara ve çevresinde, *Delikanlı Örgütü* adıyla Ankara ili Kazan ilçesinde, *Gençler Heyeti* adıyla Niğde ili Dünderli ilçesinde, *Gezek* adıyla Kütahya Merkez ve Isparta'da, *Kef/Keyif* adıyla Antalya ve Isparta illerinde, *Muhabbet* adıyla Ankara ili Beypazarı ilçesinde, Kırşehir, Yozgat illerinde, Karabük Safranbolu ilçesinde, *Oda Teşkilatı* adıyla Balıkesir Edremit ilçesinde, Manisa Soma ilçesinde, Oturmah adıyla Van ilinde, Sıra Yarenleri adıyla Konya ili Akşehir ilçesinde, Erfene/Arfane adıyla Ardahan'da, Gezek adıyla Afyon'da, Erfane/Gezek adlarıyla Bursa'da, Sıra Gecesi/Herfene adlarıyla Erzincan'da, Velime Geceleri adıyla Diyarbakır'da var olduğu tespit edilmiştir (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Sohbet toplantıları görüldüğü üzere Türkiye'nin farklı illerinde farklı isimlerle gerçekleştirilmekte ve özellikle erkekler boş zamanlarını değerlendirmek için rekreasyonel olarak bu etkinliğe katılmaktadır. Geleneksel Sohbet Toplantıları 2010 yılında UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirası Temsili Listesi'ne ülkemiz adına kaydettirilmiştir.

Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah: Alevi ve Bektaşîler tarafından inançları gereği cemlerde icra edilen semah, hizmet sahipleri olan zikirlerin çaldığı saz eşliğinde söylenen sözler ve müziğin ritmine uyarak yapılan mistik ve estetik hareketler ile Tanrı'ya ulaşma yoludur. *Hacı Bektaşî Veli'yi Anma Törenleri* her yıl 16-18 Ağustos tarihleri arasında yaşadığı dönemden günümüze dek büyük bir halk kitlesini fikirleriyle etkilemiş olan Hacı Bektaşî Veli'nin türbesinin bulunduğu Nevşehir'de düzenlenmektedir. Anma törenlerinde semah gösterilerinin yanı sıra Alevi ve Bektaşîliğe dair panel ve konferanslar da düzenlenmektedir. Ayrıca renkli kostümler giyen folklör ekipleri oyunlarını sergilemektedir. Anma Törenlerinin özel olarak barış ve hoşgörüye vurgu yapması, her kültürden insanın bir araya geldiği samimi bir ortam oluşturmaktadır (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Geçmişten bugüne dini değerler kapsamında önemli yere sahip olan bu semah gösterileri rekreatif bir olgu olarak daha araştırılmamış

daha çok inanç çerçevesinde gelecek nesle ulaştırılmasına odaklanılmıştır. Ancak dini, kültürel ya da farklı amaçlarla yapılan bu faaliyetlere katılarak kısmen de olsa rekreatif bir eylem gerçekleştirilmektedir.

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali : Türkiye’de güreş denildiğinde ilk akla gelen Kırkpınar Yağlı Güreşleri, 14. Yüzyılda Rumeli’de doğup günümüze kadar uzanan geçmişiyle dünyanın en eski güreş festivallerinden biridir. Edirne’nin geleneksel yağlı güreşi Kırkpınar, yalnızca bir güreş olayı değil, kentte yaşamı da etkileyen bir olaydır (Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, 2015). Medya aracılığıyla Kırkpınar güreşleri tüm dünyaya tanıtılmakta, her kesimden insanın ilgisini çeken renkli bir festival havasına bürünmektedir. Ayrıca, Edirne Belediyesi tarafından her yıl gerçekleştirilen Kırkpınar Fotoğraf Yarışması kapsamında, geleneğe ilişkin pek çok çarpıcı fotoğrafın çekilmesi ata sporu olan güreşin yıllarca nesillerin hafızasında kalıcı olarak yer edinmesini sağlamaktadır (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Kırkpınar güreşleri spor amacıyla yapılmasının yanı sıra birçok insanın da rekreatif olarak bu etkinliğe katılımını sağlamaktadır. Böylece bireyler farklı amaçlarla bu etkinliğe katılım göstermektedir. Kırkpınar güreşleri sadece bireyler için değil gerçekleştirildiği bölge için de sosyo-ekonomik öneme sahiptir. Bu etkinlik sayesinde Edirne ili de ekonomik açıdan gelişme göstermektedir. Anlaşılabacağı gibi rekreatif eylemlerin tek yönlüden ziyade çift yönlü olduğu görülmektedir.

Geleneksel Tören Keşkeği: Kadın ve erkek gruplarının toplu olarak iş paylaşımı ve katılımıyla büyük kazanlarda ve açık ateşlerde, buğday ve etin birlikte pişirilmesiyle yapılan tören yemeğine *keşkek*, bu yemeğin etrafında gerçekleşen ritüellere de *Tören Keşkeği Geleneği* adı verilmektedir. Keşkek geleneği, toplumsal katılımın yüksek olduğu törenlerde ortak işgücü ve paylaşım dayalı olarak gerçekleştirilen dayanışmacı bir sosyal pratiktir. Tören Keşkeği Geleneği, törene ilişkin kural ve ritüellerin geleneğe uygun ve düzenli olarak işletildiği Yozgat, Çorum, Çankırı, Amasya, Sinop, Adana, Erzincan, Tokat, Tekirdağ, Aydın, Muş, Muğla, Uşak, Sivas, Kırşehir, İzmir, Uşak, Antalya, Afyonkarahisar, Kastamonu gibi illerde görülmekle birlikte Türkiye genelinde yaygın olarak uygulanmaktadır. Tören keşkeği sünnet ve evlenme düğünleri, Ramazan ve Kurban bayramları, Muharrem ayı, hayırlar, Hac ziyareti yemeği, toplu yağmur duaları ve mevlüt gibi vesilelerle veya mevsimlik bir kutlama töreni olan Hıdırellez gibi özel günlerde pişirilerek dağıtılmaktadır (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Karşılıklı diyalogun ve toplumsal ilişkilerin geliştirilmesine olanak tanıyan keşkek törenine davetli ya da davetsiz her yaştan, cinsiyetten, etnik gruptan ve kültürden kişiler ayırt edilmeksizin katılabilmektedir. Tören keşkeğine dahil olan her birey bu kültürel ortamın bir parçasıdır. Tören keşkeği de Türk kahvesi gibi aynı işlevi görmekte yani rekreasyon etkinliklerini güzelleştiren kültürel bir değerdir. Tören Keşkeği Geleneği, 2011 yılı itibarıyla UNESCO İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi’ne alınmıştır.

Mesir Macunu Festivali: Kültürel ve geleneksel çeşitli uygulamaları içeren ve baharın başlangıcı olarak kabul edilen Nevruz haftasında (21-24 Mart) kutlanan Mesir Macunu Festivali, Manisa’da yaklaşık 400 yıldır devam etmektedir. Festival etkinlikleri her yıl mesir macununun dua okunarak karılması ve pişirilmesiyle başlar. Festival programı süresince mesir karma ve dağıtma törenlerinin yanı sıra geleneksel mesir korteji yürüyüşü, yemek yarışması, halk konserleri, çocuklara yönelik eğlenceler, tiyatro ve halk oyunları gösterileri gibi etkinlikler yer almaktadır (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Türkiye’nin hemen her bölgesinden gelen katılımcıları buluşturan Mesir Macunu Festivali toplumsal barış ve kaynaşmaya önemli bir destek vermektedir. Gerçekleştirilen bu festivale yerli ve yabancı turistler katılım göstermekte ve boş zamanlarını farklı etkinliklere katılarak değerlendirmektedirler. Bu kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak için festival niteliği kazandırılmış ve insanların rekreatif olarak bu etkinliklere katılım göstererek mesir macunu geleneğinin sürdürülmesi amaçlanmıştır.

Türk Kahvesi ve Geleneği: Türk kahvesi sadece bir içecek değil aynı zamanda, sosyalleşmek için kültürel boşlukları, toplumsal değerleri ve inançları bir araya getiren toplumsal bir çalışmadır. Gelenek başlı başına misafirperverlik, arkadaşlık, nezaket ve eğlence sembolüdür. Tüm bunlar ünlü Türk atasözü ‘bir fincan kahvenin kırk yıl hatırı vardır.’ ile belirtilmiştir. Bu söz, kahvenin, Türk kültüründe ne kadar önemli olduğunu ve Türk kültürünün ne kadar içine işlemiş olduğunu göstermektedir (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Türk kahvesi doğrudan bir rekreasyon unsuru olmayıp insanların boş zamanlarında sosyalleşme, sohbet ve başka amaçlarla kahvehanelere gitmekte ve Türk kahvesini bu iletişimi güzelleştiren içecek olarak tanımlanabilmektedir. Sadece kahvehanelerde değil bir diğer somut olmayan kültürel değer olan geleneksel

sohbet toplantılarında da Türk kahvesi önemli bir yere sahiptir. Türk kahvesi rekreasyonel bir olgudan daha çok Türk kültürünün ayrılmaz bir parçası değil, Türk kültürünün bütün etkinliklerinde yer alan bir değer haline gelmiştir.

Ebru: Türk Kağıt Süsleme Sanatı: Ebru, kendine özgü tekniklerle hazırlanan ve tekneye alınan suyun üzerinde boyalarla oluşturulan desenlerin kağıda aktarılmasıyla yapılan geleneksel bir sanattır. Unsurun uygulayıcıları ve taşıyıcıları; Ebru'yu yaşamın, aidiyetliğin ve geleneksel kültürün bütünleyici bir parçası olarak gören Ebru sanatçıları, Ebru ustaları ve profesyonel ya da hobi olarak bu sanatı uygulayan insanlardır. Unsurun uygulayıcıları ve taşıyıcıları cinsiyet, ırk etnik kimlik ve sosyo-ekonomik farklılıklar gözetilmeksizin toplumun tüm kesimlerinden gelmektedir (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Yapılan bu araştırma çerçevesinde insan unsurunun olduğu her yerde rekreasyon olgusunun da bulunduğuna değinilmiştir. Her bir etkinliğin yer aldığı yerde rekreasyonun da yer aldığı görülmektedir. Ebru sanatı Türk kültüründe önemli bir yere sahip olmakla birlikte etkinliklerle önemi aktarılmaya çalışılmaktadır. Kültürel değere sahip olan bu etkinliklere bireyler rekreasyonel olarak katılım göstermekte ve gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmaktadır

SONUÇ

Türk kültürü, somut olmayan kültürel miras ürünlerinin çeşitliliği bakımından oldukça zengin ve özel bir yapıya sahiptir. Bu zenginliğin gelecek kuşaklara aktarılmasında geleneksel kurumlar ve ortamlar önemli rol oynamaktadır. Bu kurum ve ortamlardan bazıları; sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlerden etkilenseler de varlıklarını devam ettirebilmiştir (Ekici ve Fedakar,2013,s.54). Türk kültüründe var olan birçok somut olmayan kültürel değere günümüzde eğlence odaklı olarak talep görmektedir. Bu da kültürel rekreatif faaliyetlerin gün geçtikçe önem kazandığını göstermektedir. Artık insanlar geleneklerin gereğinden ziyade o faaliyetleri gerçekleştirirken hissettikleri duygulara ve aldıkları hazzı odaklanmaktadır. Bu açıdan bakıldığında var olan değerin kaybolmaması için rekreasyonel olarak değerdendirilmesi gerekmektedir. Buradaki amaç bu kültürel değerin özünü kaybetmeden bir sonraki nesile aktarabilmektir. Kültürel mirasın ayrılmaz parçası olan somut olmayan kültürel miras daha çok maneviyata dayalıdır. Bu değeler manevi açıdan önemli olsa da rekreasyon faaliyetleri içinde yerini almaktadır. Geçmişte daha çok öneme sahip olan somut olmayan kültürel değeler teknoloji ve küreselleşmesinin etkisiyle eskisi kadar olmasa da Türkiye'nin birçok yerinde hala önemini korumaktadır. Kentselleşmenin etkisi çok görülmeyen yerlerde insanlar hala geleneksel sohbet toplantıları gibi etkinliklere katılmaktan haz almaktadır. Rekreasyonun tanımında olduğu gibi rekreasyon boş zamanın faydalı bir şekilde geçirilmesi temeline dayanmaktadır. Bu yüzden insanlar bu kültürel değere katılarak hem kendilerini geliştirmekte hem de boş zamanlarını faydalı bir şekilde geçirerek bir rekreasyon faaliyetine katılmış olmaktadır. UNESCO'a kayıtlı 12 adet somut olmayan kültürel mirasımız yer almaktadır. Çalışmada bu değere değinilmiş olup her biri rekreasyon açısından değerdendirilmeye çalışılmıştır. Bu değeler hala belirli bölgelerde etkinlikler eşliğinde gerçekleştirilmekte ve yerel halk da katılım göstermektedir. Bu değelerin unutulmaması için sadece bir bölgede değil farklı bölgelerde de etkinlikler düzenlenmelidir. Sadece yer kapsamında değil etkinliklerin gerçekleştirildiği zaman dilimleri de kısıtlı olmamalıdır. Örneğin; Karagöz gölge oyununun daha çok Ramazan aylarında etkinliklere konu olması gibi belli bir zaman dilimiyle özdeşmemelidir. Somut olmayan kültürel mirastan ziyade Türkiye'de farklı açılardan önem arz eden birçok kültürel değer bulunmaktadır. Bu kültürel değere sahip çıkılmalı ve gerekirse farklı sektörlerle de pay bırakılarak ekonomi açısından da geliştirilmelidir. Somut olmayan kültürel miras sadece rekreasyon açısından değil farklı alanlara da konu olmalı ve korunmalıdır. Bu çalışma kapsamında kültürel değelerin rekreasyon açısından ne kadar çok önemli olduğu vurgulanmakla birlikte gelecekte de rekreasyon açısından katılım talebini etkileyen önemli bir etken olması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Bayer , M. Z.(1999). Çalışma ,Tüketicilik ve Yeni Yoksullar (çev.ümit ökte). Samal kitapevi, İstanbul.
- Çankaya, E. (2006). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi).Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Demir, T. Ve Özdemir, B.(2013). Türkçe Eğitiminde Karagöz / Gölge Oyunları ile Değer Öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 11, No. 25, 57-89.

- Ekici, M. ve Fedakar, P. (2013). "Ege Üniversitesi" deneyimleriyle somut olmayan kültürel mirası "yaşatarak koruma". *Millî Folklor*, 25, 100.s.50-60.
- Ergin , M. (1986) Üniversiteler İçin Türk Dili. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Hazar, A.(2003).Rekreasyon ve Animasyon. 2.Baskı, Detay Yayıncılık.Ankara.
- Kafesoğlu, İ. (1992) Türk Millî Kültürü. Boğaziçi Yayınları, İstanbul.
- Karaküçük, S.(2008).Rekreasyon ve Boş Zamanları Değerlendirme. 4.Baskı, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Kolaç, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç Ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi. *Millî Folklor*, 21/82, s. 19-31.
- Küçük, S. (2006). Mevlânâ ve Semâ. *Sofî, Gelenek ve Hayat-Keşkül*, 7, s. 51-54, İstanbul.
- Özdemir, N. (2005).Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü, Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tanrıkulu N. İrfan, Âşıklar Divanı, İstanbul, 1998, s.6.
- Yaylı, A.(2014).Rekreasyona Giriş,1. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

- Edirne Vergi Dairesi Başkanlığı, 2015. Edirne Tarihi Kültürü.URL: <http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/kirkpinar.html>(Erişim 18 Temmuz 2015).
- Eskişehir Somut Olmayan Kültürel Miras Envanterinin Çıkarılması ve Turizme Kazandırılması Projesi. URL:<http://www.eskisehirkulturelmiras.com/sokumnedir.php> (Erişim: 11.07.2015)
- Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Unesco İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesi. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,50838/unesco-insanligin-somut-olmayan-kulturel-mirasinin-tems-.html>(Erişim 20 Haziran ,2015).

Rekreasyonda Program Tasarımı: Mini Hentbol Eğitimi

Mehmet Ali eliksoy

Anadolu Üniversitesi,

Spor Bilimleri Fakóltesi

E-posta: maceliksoy@anadolu.edu.tr

ÖZ

Rekreatif eğitim programları bireylerin çevreye, topluma ve Dünya'ya daha uyumlu olabilmeleri, diğer toplumlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri, ortak üretimi gerçekleştirebilmeleri için genel eğitim programlarının içerisinde yer almaktadır. Okullarda öğrencilerin rekreasyon alışkanlıkları edinip, yaşam boyu uygulayabilecekleri becerileri öğrenebilecek zaman yaratılmalıdır. Okuldaki etkinliklerin dışında aileler ayrıca çocuklarını, hafta sonları ya da tatil dönemlerinde şehirlerinde veya yurt dışında düzenlenen farklı rekreatif eğitim programlarına ve spor tesislerine yönlendirmektedirler. Rekreatif eğitim programları, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını içeren bir organizasyondur.

Bu çalışmanın amacı, çocuklar için rekreatif eğitim süreçlerinde kullanılabilecek mini hentbol eğitimi program tasarısı ve uygulama örneği önerebilmektir.

Bu çalışma, Tarama Modeli kullanılarak yapılmıştır. Çalışmada, yaz dönemi için çocuklara yönelik 2 grupta 5 haftalık, toplamda 22.5 saatlik Rekreatif Mini Hentbol Eğitimi Programı oluşturulmuştur.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Rekreatif Eğitim Programı, Mini Hentbol, Mini Hentbol Eğitimi Programı

GİRİŞ

Günümüzde, boş zaman etkinlikleri ile yeni kuşağın olumsuz eğilimler geliştirmelerinin, kötü alışkanlıklar edinmelerinin büyük ölçüde engellenebileceği düşünülmektedir. Her toplum, kendi değer yargıları çerçevesinde çocukları ve gençleri geleceğe hazırlayabilecek rekreatif eğitim etkinliklerine destek olmaktadır. Rekreasyon eğitimi uygulamalarının ayrıca çocuklarda önemli bir sağlık riski sayılan “hareketsizliğin” ve bu duruma bağlı olarak gelişen “obezitenin” önlenmesine yardımcı olduğu düşünülmektedir (Mills, 1991). Aytaç (2003), rekreatif etkinliklerin, çocuğun kendi kendini ifade edebildiği, yeteneklerini fark edebildiği, yaratıcı potansiyelini kullanabildiği, dil, zihin, sosyal, duygusal ve motor becerilerini geliştirebildiği önemli bir fırsat olduğuuna vurgu yapmaktadır.

Rekreatif eğitim etkinliğinin amacı, farklılaşmış değerleri ve becerileri olan bir toplum yetiştirmek için çocukları kapsamlı deneyimlerden geçirmek şeklinde tanımlanabilir. Rekreatif eğitim programları bireylerin çevreye, topluma ve Dünya'ya daha uyumlu olabilmeleri, diğer toplumlarla sağlıklı ilişkiler kurabilmeleri, ortak üretimi gerçekleştirebilmeleri için genel eğitim programlarının içerisinde yer almaktadır. Karaküçük, (1999) günümüzde rekreasyona olan ilginin, onun eğitim potansiyelinde, fiziki ve ruhsal sağlığa, becerilere, sosyal ve toplumsal niteliklere, ayrıca çalışma verimine olan olumlu katkısının gücünde toplandığını belirtmektedir. Bu gücün, okulların rekreasyon eğitimine ağırlıklı olarak yönelmeleri gerekliliğini ortaya koyduğunu da eklemektedir. Foulquie, (1994) okulların, bir taraftan öğrencilerini, personelini, programlarını ve uygulamalarını rekreasyon kurallarına göre

ayarlamak sorumluluğunu taşırken, diğerk taraftan genel eğitim amaçlarını gerçekleştirme sorumluluğunu taşımak durumunda olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu dűřünceден hareketle okullar, programları içerisinde belli gűnler ve saatler bu etkinlikler için ayırabilmekte, gereksinime yanıt verecek rekreatif eğitim ortamları dűzenleyebilmektedir. Okullarda đrencilerin rekreasyon alışkanlıkları edinip, yaşam boyu uygulayabilecekleri becerileri đrenebilecek zaman yaratılmalıdır. lkemizde birçok özel okul da, đrencilerinin eğitim dışı saatlerinde farklı rekreatif eğitim etkinlikleri dűzenleyerek, öğrencilerine hem etkinlik seçme şansı vermekte hem de bu tűr etkinliklere aktif katılım sağlayarak, gerçek yaşam becerileri edinmelerini olanaklı kılabilmektedir. Okuldaki etkinliklerin dışında aileler ayrıca çocuklarını, hafta sonları ya da tatil dönemlerinde şehirlerinde veya yurt dışında dűzenlenen farklı rekreatif eğitim etkinliklerine ve spor tesislerine yönlendirmektedirler.

eliksoy (2013) son yıllarda spor tesislerinin geleneksel kullanım biçimleri de bu değişen anlayışlara bağlı olarak hızlı bir biçimde çok amaçlı ve özellikle iř dışı zamanda kullanılabilecek bir yapı kazanmaya başladığını belirtmektedir. Burada kullanıcıların beklediği ve arzuladığı hizmeti sunmak gibi görevleri űstlenen rekreasyon yönetimi devreye girmektedir (Mills, 1991). Russell ve Lynn, (2007) gűnűműzde rekreatif eğitim programlarının ortak felsefesinin, rekreatif eğitimin, okul programlarının bir parçası olarak kabul görmesi, bireylerin yaşayacakları Dűnya'ya uyum sağlamalarına yardımcı olan parçalar olarak kabul etmişlerdir. Ayrıca, rekreatif eğitim etkinliklerinin programlanmasında felsefi yaklaşıma uygun program modelinin benimsenmesi gerektiğini, seçilen program modelinin sektrűn ihtiyaçlarına uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir. Rekreatif eğitim programları, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını içeren bir organizasyondur.

Demirhan, (2006) etkinlik tasarlanırken öncelikle ihtiyaç analizinin yapılması ve uygulandıktan sonra elde edilen değerlerle önceden belirlenen lűtler arasında bir fark oluşmuş ise geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır (Demirhan,2006).

Rekreatif etkinlik eğitim programlarında ilk ihtiyaç duyulacak řey organizasyonu ve hedef kitlenin tanınmasıdır. Farklı etkinliklerden hangileri hedefleri karşılayacağının belirlenmesi için içeriğin tasarlanması gereklidir. Etkili rekreatif eğitim etkinliği gerçekleştirme, etkili bir tasarım sűrecinden geçer. Tasarım gerçekleştirilirken bazı sorular yanıtlanmalıdır.

- ✓ *Etkinlikte kullanılacak hedef ve kazanım ifadeleri oluşturuldu mu?*
- ✓ *Etkinlikte kullanılacak içerik yapısı oluşturuldu mu?*
- ✓ *Uygulama sűresi ne kadar?*
- ✓ *Hedefler nasıl lűlecek?*
- ✓ *Mevcut kaynaklar (tesis, organizasyon, v.b) nelerdir?*
- ✓ *Programın tanıtılması nasıl gerçekleştirilecektir? (etkili bir sloganın bulunması ve program çizelgelerinin oluşturulması).*

Bu çalışmanın amacı, çocuklar için rekreatif eğitim sűrelerinde kullanılabilecek mini hentbol eğitimi program tasarısı ve uygulama rneđi nerebilmektir.

YÖNTEM

Bu araştırma, Tarama Modeli kullanılarak yapılmıştır. Tarama modeli; o anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyen tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Amaç o řeyi doğru bir şekilde gözlemleyip belirleyebilmektir (Karasar,1984). Tarama modelinde gözlemi kaydetme, olaylar arasındaki ilişkileri saptama, kontrol edilen değerşmez ilişkiler űzerinde genellemelere varma vardır. Ancak yorum ve değerlendirme yapmak zorunludur. (Yıldırım,1966). Araştırmada alışma evrenini,

çocuklara yönelik rekreatif hentbol eğitim programları oluşturmaktadır. Çalışma sürecinde çocuklara yönelik tüm mini hentbol eğitim programları incelenmiştir. Bu amaçla çeşitli dergilerde ve ulusal ve uluslararası hentbol federasyonlarındaki kaynaklar taranmış ve buradan elde edilen veriler çalışmada kullanılmıştır.

BULGULAR

Programı tasarlama sırasında yukarıda belirtilen her aşama için ayrıntılar belirlendikten sonra örnek olarak aşağıda yaz döneminde çocuklara yönelik 2 grupta 5 haftalık, toplamda 22.5 saatlik Rekreatif Mini Hentbol Eğitimi genel program taslağı oluşturulmuştur.

Tablo.1. Rekreatif Hentbol Eğitim Etkinlikleri Tasarımına İlişkin Haftalık Örnek Program Saatleri

GRUPLAR	SAATLER	Pazartesi	Salı	Çarşamba	Perşembe	Cuma
GRUP 1 (2007-2008)	09:00 – 10:30	Mini Hentbol Eğitimi		Mini Hentbol Eğitimi		Mini Hentbol Eğitimi
GRUP 2 (2007-2008)	11:00 – 12:30	Mini Hentbol Eğitimi	Mini Hentbol Eğitimi		Mini Hentbol Eğitimi	

Haftalık etkinlik saatleri planlandıktan sonra, her grup için program içeriğı oluşturulmalıdır. Tablo 2’de verildiğı biçimde program içeriğı ve yer alan etkinlikler, grubun yaş ve gelişim özelliklerine uygun tasarlanmalıdır. Tasarlanan program içeriğinde hedef kitlenin özellikleri, etkinlik yeri, öğretim materyalleri, öğretim yöntemleri ve etkinlik dönem bilgilerinin yer aldığı bölüme de yer verilmelidir. Program içeriğinde yer alan konu başlıkları, her bir konuya ayrılan süre ayrıntılı bir biçimde belirtilmelidir.

Tablo.2. Rekreatif Mini Hentbol Eğitimi Genel Program İçeriğı

KONU: HENTBOL HEDEF: Mini Hentbolda Temel Bilgi ve Becerileri Uygulayabilecek HEDEF KİTLE: 2007-2008 doğumlu karışık grup ETKİNLİK YERİ: Anadolu Üniversitesi Spor Salonu
--

ÖĞRETİM MATERYALLERİ: Eğitim Cd'si Çalışma Yaprağı, Ölçüt Tablosu, Gözlem Kartı, Mini Hentbol Sahası, Mini Hentbol Topları.

ÖĞRETİM YÖNTEMLERİ: Komut, Alıştırma, İşbirliği, Kendini Denetleme, Problem Çözme

TOPLAM SÜRE: 22.5 Ders Saati

ETKİNLİK DÖNEMİ: Yaz Dönemi(Temmuz-Ağustos)

KONULAR	KONULARIN AÇILIMI	DERS SAATİ
I. MİNİ HENTBOL MATERYALLERİ, ALAN VE KURAL BİLGİSİ	A. MİNİ HENTBOL MATERYALLERİ BİLGİSİ VE FELSEFESİ (top, kale tanıtımı, oyun sistematığının anlatımı ve ilgili konuda eğitim videosu seyredilmesi)	2 SAAT
	B. MİNİ HENTBOL KURAL BİLGİSİ (oyun kurallarıyla ilgili video seyredilmesi, bazı kuralların tartışılması)	2 SAAT
	C. MİNİ HENTBOL SAHA ÖLÇÜLERİ BİLGİSİ (sahanın incelenmesi, alan çizgilerinin ve kalenin tanıtımı, ölçülerinin belirtilmesi ve birlikte saha çizgileri üzerinde yürüme, koşma)	1.5 SAAT

II. MİNİ HENTBOL TEKNİKLERİ	(HÜCUMDAKİ TEMEL TEKNİKLER) A. TOP TUTMA VE ATMA 1. Mini Hentbolda bireysel ve eşli topa yatkınlık çalışmaları 2. Mini Hentbolda temel duruş pozisyonu, alçaktan ve yüksekte gelen topaların tutulması ve karşı eşe atılması B. TOP SÜRME 1. Alçak, yüksek, hızlı, yavaş, düz, slalomlar arası ve rakibe karşı top sürme C. PASLAR 1. Bireysel ve eşli temel, bilek, sıçrayarak, sektirme pas çeşitleri (sabit ve hareketli) D. ALDATMALAR (Rakibe karşı ve oyun içerisinde) 1. Topsuz aldatmalar 2. Toplu aldatmalar E. KALE ATIŞLARI (Rakibe karşı ve oyun içerisinde) 1. Dayanma adımlı-adımsız temel atışlar 2. Sıçrayarak atışlar 3. Düşerek atışlar (SAVUNMADAKİ TEMEL TEKNİKLER) F. TEMEL DURUŞ • Değişik yönlerde-değişik hızlar sonrası, rakibe karşı G. YANLARA KAYMA	2 SAAT 1 SAAT 2 SAAT 2.5 SAAT 2.5 SAAT 4 SAAT 30 DAKİKA
--------------------------------	--	--

	(Rakibe karşı ve oyun içerisinde) Sağa-sola kayma adım, öne çıkma-geriye ekilme	1.5 SAAT
	H. BLOK Sağ, sol ve ortadan/tekli ve eşle- grupla	1 SAAT

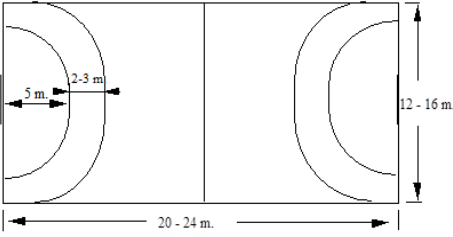
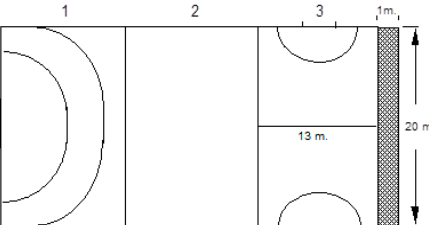
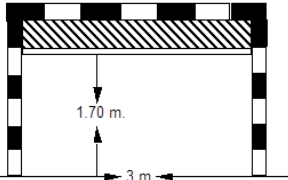
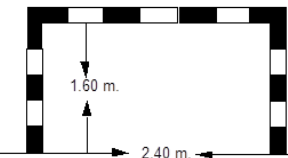
Genel program içeriği oluşturduktan sonra, içerik içerisinde yer alan konulara ve alt başlıklara ilişkin uygulamalar yapılandırılmalıdır. Program içerisinde eğitim CD'leri, değişik görseller ve araştırma projeleri gibi çocuğu aktif kılacak uygulamalara yer verilmelidir.

Tablo 3'de genel program içerisindeki 1.ci konu ve alt başlıklarına ilişkin uygulama örnekleri verilmiştir. Örnekler içerisinde değişik görseller, CD'ler ve sloganlar kullanılmıştır.

Tablo.3. Rekreatif Mini Hentbolda Top, Alan, Kale ve Kural Bilgisine ilişkin Örnek Uygulama içeriği

KONU: MİNİ HENTBOL BİLGİSİ		
KAZANIMLAR	ETKİNLİK ÖRNEKLERİ	AÇIKLAMALAR

Bu ünitenin sonunda katılımcı; 1. Mini Hentbol materyallerinin kullanımını tanır. 2. Mini Hentbol oyun kurallarını irdeler. 3. Mini Hentbol sahası çizgilerini ve kalesini gösterir.	“MİNİ HENTBOLA MERHABA!” <u>Bilgiler</u> Top; çok renkli, yumuşak, hafif, yerde iyi sıçrayan, kolay kavranabilen, çapı 44-49 cm. arasında olabilir. Mini hentbolda süre, yaş grubuna göre ayarlanmalıdır. Ancak genelde 2x15 dakika ya da 2x25 dakika oynanabilir. Saha ölçüsü 12-16 m. genişlikte, 20-24 m. uzunlukta olabilir. Kale sahası kale merkezinden 5m. uzaklıkta çeyrek daire olabilir. Kale ölçüleri yaş grubuna göre 2.4 m.x1.6 m. ya da 3x1.7 m. olabilir. Gol yapıldıktan sonra zaman durmaz ve başlama atışı ile oyun yeniden başlar. Serbest atışlarda rakiple arada mesafe olmalıdır (1,5-2m). Diğer oyuncular topla ancak, top rakip oyuncunun elinden çıktıktan sonra oynayabilirler. <u>Uygulama</u> Katılımcılara top ve kurallarla ilgili farklı görseller izlettirilir. Her bilgi ile ilgili sorular sorulur, yanıtları beklenir. Kendi aralarında soru-yanıt yada beyin fırtınası tekniği uygulanarak interaktif eğitim ortamı sağlanır. “MİNİ HENTBOL SAHASINI VE KALESİNİ TANIYOR MUSUN?” <u>Uygulama</u> Katılımcılara mini hentbol sahasının özellikleri slayt olarak izlettirilir. Mini hentbol sahasının özellikleri irdelenir. Gerçek mini hentbol sahası ve çizgileri üzerinde değişik hızlarda ve biçimlerde (arka arkaya, ördek yürüyüşünde, yılan gibi sürünerek, çömelerek v.b) koşu ve yürüyüşler yaptırılarak katılımcılarda oyun sahası hakkındaki bilgiler somutlaştırılır. Kaleye fiziksel olarak dokunmaları istenerek, kalenin gerçek büyüklüğünü tanımaları ve saha içindeki gerçek yerini algılamaları sağlanır.	[!]Bu konuların işlenişinde verilecek beceriler: Araştırma, bilgi teknolojilerini kullanma, eleştirel düşünme, Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi. [!]Bu konuların işlenişinde verilecek değerler: Bilimsellik, branşa saygı, iş birliği, eleştirilere açıklık. Bu konuda sözlü sunum ve gözlem kartı kullanılarak değerlendirme yapılabilir. [!]Bu konuların işlenişinde verilecek değerler: Çalışkanlık, işbirliği, sorumluluk, eleştirilere açıklık. Bu konuda sözlü sunum ve gözlem kartı kullanılarak
---	--	--

4. Mini hentbol oyununu ve kurallarını tanımlar.	 Şekil 2 : Mini Hentbol oyun alanı Şekil 3 : Hentbol oyun alanının mini hentbol oyun alanlarına bölünmesi “ HENTBOLU KURALLARIYLA OYNAMAYA VAR MISIN?” Uygulama Mini hentbol CD’si ve slayt gösterisi izlettirilir. Katılımcılardan izleme sürecinde hakemlerin ne tür kararlar verdiklerini saptamaları istenir. Önemli olan kuralları tespit edilip not etmeleri, sonrasında ise arkadaşlarıyla paylaşmaları istenir. Grup içerisinde anlaşılamayan kurallar var ise, o bölümler CD’den tekrar izlettirilir.	değerlendirme yapılabilir. [!]Bu konuların işlenişinde verilecek değerler: Çalışkanlık, işbirliği, sorumluluk, eleştirilere açıklık. Bu konuda gözlem kartı kullanılarak ve C.D izletilerek değerlendirme yapılabilir.
---	--	---

SONUÇ

Rekreasyon eğitimi uygulamaları, çocuklarda özellikle önemli bir sağlık riski sayılan “hareketsizliğin” ve bu duruma bağlı olarak gelişen “obezitenin” önlenmesine yardımcı olduğu, ayrıca fiziki ve ruhsal sağlığı geliştirdiği, hedeflenen becerileri kazandırdığı ve çalışma verimini arttırdığı söylenebilir (Çeliksoy, 2013). Bu gerçekten yola çıkarak, okullarda genel eğitim programları ile birlikte rekreasyonel

eğitim programlarına da yer verilmesi gereği ortadadır. Rekreatif eğitim programları da, planlama, uygulama ve değerlendirme aşamalarını içeren bir organizasyondur (Demirhan, 2006).

Bu çalışmada, ilkokul dönemine ilişkin örnek rekreasyonel mini hentbol programı tasarlanmış olup, genel eğitim dışı zamanlarda uygulanabilir özelliktedir. Bu programda çocuklar için; başarıyı hissetmesi, oyuna aktif bir biçimde katılması, takım olarak öğrenmesi, kuralları anlaması, bireysel hentbol becerilerini kazanması ve geliştirmesi, yetenek düzeyi ne olursa olsun oyuna katılabilmesi gibi temel değerler üzerinde durulmuştur (Aytaç, 2003); (Demirhan, 2006). Tasarlanan program için hareket noktası, her çocuğun hentbol oynarken eğlenme, öğrenme fırsatı bulabileceği bir rekreatif etkinliği organize etmek olarak belirlenmiştir.

KAYNAKÇA

Aytaç, . (2003). ocukta Hareket, Oyun Gelişimi ve ğretimi, Açıköğretim Fakültesi Okul ncesi ğretmenliği Lisans

Programı, *Web-Ofset Tesisleri*, Eskişehir.

eliksoy, M.A. (2013). Boş Zaman ve Rekreasyon Eğitimi, "Rekreasyon Yönetimi Eğitimi", *A. Yayın No: 2497, AF Yayın No:*

1468, A. Yayınevi, Eskişehir.

Demirhan, G. (2006) Spor Eğitiminin Temelleri. *Spor Yayınevi-Bağırgan Yayınevi*, Ankara.

Doğan, Y. (2002). ağlar Boyu Türklerde Spor. *Telebasım Yayıncılık-Reklamcılık Ltd.şti*, İstanbul.

Ertürk, S. (1979). Eğitimde Program Geliştirme. *Yelkentepe Yayınları*, Ankara.

Foulquie, P. (1994). "Boş Zaman" (ev. C. Karakaya), *Sosyal Yayınlar*, İstanbul.

Karaküçük, S. (1999). "Rekreasyon", Boş Zamanları Değerlendirme, 3. Baskı, Bağırgan Yayınevi, Ankara.

Karasar, N. (1984). Bilimsel Araştırma Metodu, *Hacetepe Taş Kitapçılık*, Ankara.

nder, A. (2003). Okulöncesi ocuklar için Eğitici Drama Uygulamaları, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Russell, R.;Lynn, J. (2007). Leisure Program Planning and Delivery, *Human Kinetics*, USA.

Yıldırım, C. (1966). Eğitimde Araştırma Metotları, *Akyıldız Matbaası*, Ankara.

Rekreasyonel Dans Sporu Tüketici Tatmin Düzeyinin Belirlenmesi

Kerem Yıldırım ŞİMŞEK, Özlem KURNAZ, Buse KARAŞ, Zafer ÖKSÜZ

Anadolu Üniversitesi
Spor Bilimleri Fakültesi/Rekreasyon Bölümü
E-posta : ozlemkurnazz@hotmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, rekreasyonel dans sporu tüketicilerinde tatmin düzeyinin belirlenmesidir. Araştırmada betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli ve betimsel istatistik modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Eskişehir ilinde bulunan dans okullarında hizmet alan bireyler oluşturmaktadır. Belirlenen evrenin içerisinde kolay örnekleme yöntemi ile seçilen (%49,5) 100 erkek, (%50,5) 102 kadın olmak üzere toplam 202 dans tüketicisi seçilmiştir. Teorik temelin oluşmasından sonra verilerin toplanmasına geçilmiş ve temel teknik olarak da anket uygulaması yapılmıştır. Görüşme, inceleme, belge tarama gibi teknikler yardımcı teknikler olarak kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Rekreasyonel Dans Sporu Tüketicilerinde Tatmin Düzeyinin Belirlenmesine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla Alexandris ve Palialia, (1999)'nın geliştirdiği "Rekreatif Tüketici Tatmin Ölçeği" kullanılmıştır. Rekreatif Tüketici Tatmini Ölçeği'nin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (0,81) olarak hesaplanmıştır. Verilerin analizinde ise tanımlayıcı istatistikler dikkate alınmıştır. Analiz kriterleri, literatürdeki benzer araştırmalarda kullanılan kriterler göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin frekans dağılımları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları tanımlayıcı istatistik olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Dans Sporu, Tüketici Tatmini,

GİRİŞ

Çağımızın tekdüze günlük yaşamı içerisinde insanların yaşam zorunlulukları dışında kalan zamanlarını değerlendirmeleri sağlıklı kalabilmeleri için çok önemlidir. Teknolojik gelişmeler neticesinde çalışma saatleri azalmakta, kişilerin kendilerine daha çok zaman ayırabilmeleri mümkün olmaktadır. Bu noktada sportif rekreasyonun büyük bir işlevi vardır. Boş zamanların sportif aktivitelerle değerlendirilmesi, teknoloji ve şehirleşmenin birey ve toplum üzerinde meydana getireceği gerilimi önlemek için önerilmektedir. Spor, rekreasyonun en kapsamlı, çeşitli ve ilgi çeken alanlarından birini oluşturmaktadır. Spor ve rekreasyon karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedir. Spor insanların rekreatif gereksinimlerini karşılamada önemli bir hareket alanı sağlarken, rekreasyon da, sporun toplumsal yaygınlaşmasında ve sportif başarılar elde edilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Spor bu rolünü genellikle herkes için spor veya sağlık için spor gibi etkinlik rollerini yerine getirerek gerçekleştirmektedir. Diğer bir ifadeyle bütün sporlar rekreasyon özelliği taşımaktadır (Ramazanoğlu, 2004). Yapılan araştırmalar, rekreasyon amaçlı sportif faaliyetleri tercih eden insanların sayısının, diğer faaliyetlere katılanların sayılarından daha fazla olduğunu göstermektedir. Bazı Avrupa ülkelerinde 1950'lerden beri boş zaman faaliyetleri içinde sporda artış gözlemlenmiştir. 1960-1970'ler spor dallarının yükselme yılları olmuştur. Hükümetler, halkını serbest zaman faaliyetlerinde özellikle spor yapmalarını teşvik etmiştir. Boş zamanın artmasıyla spora katılımı, kendi kendine yapılan spor

faaliyetlerinde artış olmuştur (Robers, 1992). Boş zamanlarda sportif faaliyetlere aktif katılmayı tercih etme oranının yüksek olması, sporun kişisel ve toplumsal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Yine sportif faaliyetlere katılım kolaylığı, çalışma rahatlığı, her yaşın, her cinsin ve herkesin zevk ve isteklerine yanıt verebilecek tercih imkanı bulunmaktadır.

Rekreasyonel dans sporu tüketicilerinde tatmin düzeyinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada rekreasyonel dans sporu etkinliklerinin yapıldığı alanlarda ve çoğunlukla dans okullarında bu aktiviteyle uğraşan bireylere anket uygulaması yaparak çeşitli yaş, cinsiyet, medeni durum, meslek sınıfları, gelir düzeyleri gibi değişken ölçeklere sahip bireylere ulaşarak; tesis hizmetlerinin yeterlilikleri, bireysel/psikolojik doyumları, sosyal çevreye etkileri, dinlenme/eğlence alanları ve sağlık/fitness üzerindeki etkileri değerlendirilerek tatmin düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmış ve Eskişehir ilinde bulunan dans okulları ve dansla ilgilenen bireylerin demografik özelliklerinin etkisi, tesis hizmetleri, bireysel/psikolojik alanları, dinlenme/eğlence alanları, sosyal ve sağlık/fitness gibi unsurlar betimsel istatistik kullanılarak belirlenmiştir. Verilerin çözümlenmesinde; frekans dağılımı (n), standart sapma (sd), yüzde (%) analizi kullanılmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, rekreasyonel dans sporu tüketicilerinde tatmin düzeyinin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda rekreasyonel dans sporu etkinliklerinin yapıldığı alanlarda ve çoğunlukla dans okullarında rekreasyon amaçlı dans sporu ile uğraşan bireylerin tüketim tatmin düzeylerine yönelik görüşleri incelenmiştir. Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve örnekleme, veri toplama aracı ve son olarak verilerin analizi incelenmiştir.

Araştırma Modeli: Bu araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli ve betimsel istatistik modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2005; Özmen, 2000).

Evren ve Örnekleme: Araştırmanın evrenini Eskişehir ilinde bulunan dans okullarında hizmet alan bireyler oluşturmaktadır. Çalışma evreninin çok geniş olması ve evren içerisinde maliyet, zaman ve kontrol güçlükleri olmasından dolayı evren içerisinden örneklemin belirlenmesine gereksinim

duyulmuştur. Belirlenen evrenin içerisinden kolay örnekleme yöntemi ile seçilen (%49,5) 100 erkek, (%50,5) 102 kadın olmak üzere toplam 202 dans tüketicisi seçilmiştir.

Veri Toplama Aracı: Araştırmanın kuramsal çerçevesini oluşturmak ve çalışma modelini saptamak amacıyla ilgili literatür taranmıştır. Teorik temelin oluşmasından sonra verilerin toplanmasına geçilmiş ve temel teknik olarak da anket uygulaması yapılmıştır. Görüşme, inceleme, belge tarama gibi teknikler yardımcı teknikler olarak kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Rekreasyonel Dans Sporlu Tüketicilerinde Tatmin Düzeyinin Belirlenmesine yönelik görüşlerini belirlemek amacıyla Alexandris

ve Palialia, (1999)'nın geliştirdiği "Rekreatif Tüketici Tatmin Ölçeği" kullanılmıştır. Rekreatif Tüketici Tatmini Ölçeği'nin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı (0,81) olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler dikkate alınmıştır. Tanımlayıcı istatistikler veri setinde yer alan aralıklı ve oransal ölçekli sayısal değerler alan nicel değişkenleri özetleyen tipik değerlerdir (Özdamar, 2011). Analiz kriterleri, literatürdeki benzer araştırmalarda kullanılan kriterler göz önüne alınarak oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin frekans dağılımları, aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları tanımlayıcı istatistik olarak sunulmuştur.

BULGULAR

Araştırma grubu demografik özellikler, rekreasyonel dans sporlarını yapma sıklığı ve bu alanları kullanma sıklığı bakımından incelenmiştir. Araştırma kapsamında örneklem grubunun altı demografik özelliği incelenmiştir. Bunlar; cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek ve gelir durumudur. Tablo 1'de örneklem grubunun demografik özellikleri ile ilgili frekans analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 1: Örneklem Grubunun Demografik Özelliklerine Yönelik Görüşlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER	N	(%)
<u>Cinsiyet</u>		
Erkek	100	49,5
Kadın	102	50,5
<u>Yaş</u>		
14-20	23	11,4
21-27	114	56,4
28-36	53	26,2
37-43	8	4,0
44-50	3	1,5
50 ve üstü	1	,5
<u>Medeni Durum</u>		
Evli	29	14,4
Bekar	173	85,6
<u>Meslek</u>		
Ev Hanımı	10	5,0
İşçi	33	16,3
Memur	21	10,4
Emekli	3	1,5
Öğrenci	120	59,4
Serbest Meslek	15	7,4
<u>Gelir Düzeyi</u>		
500 TL veya daha az	15	7,4
501-1.000 TL	29	14,4
1.001-1.500 TL	49	24,3
1.501-2.000 TL	44	21,8

2.001-2.500 TL	21	10,4
2.501-3.00 TL	24	11,9
3.001-3.500 TL	7	3,5
3.500 TL veya daha fazla	13	6,4

Araştırma grubunun demografik özellikleri incelendiğinde, %50,5 oranında kadınların dans okullarının sunduğu rekreasyonel dans aktivitelerine daha fazla katılım sağladığı, 21-27 yaş aralığında etkinliklere katılımın yoğun olduğu, %85,6 oranında rekreasyonel dans etkinliklerine katılımı bekar olan bireylerin gerçekleştirdiğı, %59,4'ünün meslek alanı olarak öğrenci olduğu ve %24,3'ünün 1.001-1.500 TL gelir düzeyine sahip olduğu saptanmıştır.

Tablo 2: Örneklem Grubunun Rekreatif Tüketici Tatmini Ölçeğine Yönelik Görüşlerinin Tanımlayıcı İstatistikleri

Boyutlar	Sorular	n	X	sd
Tesis Hizmetleri	1- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı tesisler iyi düzenlenmiştir.	202	4,0891	,95781
	2- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı tesisler temizdir.	202	4,0990	,89871
	3- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı tesisler ilgi çekicidir.	202	3,9257	,97196
Bireysel-Psikolojik	4- Dans aktivitesi programları ilgimi çekiyor.	202	4,2277	,96073
	5- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı merkezi kullanmak yeni şeyleri öğrenme fırsatı veriyor.	202	4,2129	,78495
	6- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı merkezi kullanmak bilgilerimi artırma fırsatı veriyor.	202	4,1386	,88131
	7- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı merkezi kullanmak özgüvenimi yükseltiyor.	202	4,1832	,90390
	8- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı merkezi kullanmak başarı tatmini sağlıyor.	202	4,1436	,86051
	9- Dans aktivitesinin gerçekleştirildiğı merkezi kullanmak kendimi daha iyi tanıma fırsatı veriyor.	202	4,0297	,90279
Dinlenme-Eğlence	10- Dans aktivitesi rahatlamama yardımcı oluyor.	202	4,3168	,87452
	11- Dans aktivitesi daha az stresli olmama yardımcı oluyor.	202	4,2228	,96963
	12- Dans aktivitesi psikolojik /ruhsal açıdan iyi hissetmeme katkı sağlıyor.	202	4,2426	,94399
Sosyal	13- Dans aktiviteleri yeni insanlarla tanışma fırsatı veriyor.	202	4,5446	,74011
	14- Dans aktiviteleri sosyalleşme fırsatı veriyor.	202	4,4752	,74772
	15- Dans aktiviteleri yeteneklerimi sosyal çevrede kullanma fırsatı veriyor.	202	4,1634	,94529
Sağlık-Fitness	16- Dans aktivitesi formumu korumamı sağlıyor.	202	4,2426	2,89717
	17- Dans aktivitesi sağlığını korumamı sağlıyor.	202	3,9455	,97838
	18- Dans aktivitesi fiziksel olarak zorlayıcıdır.	202	3,5198	1,22661

Araştırmaya katılan bireylerin katıldıkları rekreasyonel dans aktivitelerinde, tesis hizmetleri, bireysel/psikolojik, dinlenme/eğlence, sosyal ve sağlık/fitness'a yönelik görüşlerinin tanımlayıcı istatistikleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Örneklem grubunun rekreatif tüketici tatminine yönelik görüşleri incelendiğinde, tesis hizmetleri açısından "Dans aktivitesinin gerçekleştirildiği tesisler temizdir" ($X= 4,0990$, $Sd= ,89871$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada "Dans aktivitesinin gerçekleştirildiği tesisler ilgi çekicidir" ($X= 3,9257$, $Sd= ,97196$) ifadesi yer almıştır. Örneklem grubu bireysel/psikolojik görüşleri incelendiğinde, "Dans aktivitesi programları ilgimi çekiyor" ($X= 4,2277$, $Sd= ,96073$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise "Dans aktivitesinin gerçekleştirildiği merkezi kullanmak kendimi daha iyi tanıma fırsatı veriyor" ($X= 4,0297$, $Sd= ,90279$) ifadesi yer almıştır. Örneklem grubunun dinlenme/eğlence özellikleri incelendiğinde, "Dans aktivitesi rahatlamama yardımcı oluyor" ($X= 4,3168$, $Sd= ,87452$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise "Dans aktivitesi daha az stresli olmama yardımcı oluyor" ($X= 4,2228$, $Sd= ,96963$) ifadesi yer almaktadır. Örneklem grubunun sosyal özellikleri incelendiğinde, "Dans aktiviteleri yeni insanlarla tanışma fırsatı veriyor" ($X= 4,5446$, $Sd= ,74011$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise "Dans aktiviteleri yeteneklerimi sosyal çevrede kullanma fırsatı veriyor" ($X= 4,1634$, $Sd= ,94529$) ifadesi yer almaktadır. Örneklem grubunun sağlık/fitness açısından incelendiğinde, "Dans aktivitesi formumu korumamı sağlıyor" ($X= 4,2426$, $Sd= 2,89717$) ifadesi ilk sırada yer alırken, son sırada ise "Dans aktivitesi fiziksel olarak zorlayıcıdır" ($X= 3,5198$, $Sd= 1,22661$) ifadesi yer almaktadır.

SONUÇ

Çağımızın tekdüze günlük yaşamı içerisinde insanların yaşam zorunlulukları dışında kalan zamanlarını değerlendirmeleri sağlıklı kalabilmeleri için çok önemlidir. Teknolojik gelişmeler neticesinde çalışma saatleri azalmakta, kişilerin kendilerine daha çok zaman ayırabilmeleri mümkün olmaktadır. Bu noktada sportif rekreasyonun bireylerin boş zamanlarının değerlendirilebilmesi konusunda yardımcı bir işlevi vardır. Yapılan araştırmalar, rekreasyon amaçlı sportif faaliyetleri tercih eden insanların sayısının, diğer faaliyetlere katılanların sayılarından daha fazla olduğunu göstermektedir. Rekreasyonel dans sporu etkinliklerinin yapıldığı alanlarda ve çoğunlukla dans okullarında rekreasyon amaçlı dans sporu ile uğraşan bireylerin tüketim tatmin düzeylerine yönelik görüşleri araştırma grubunun cinsiyet, yaş, medeni durum, meslek ve gelir düzeyi gibi demografik özelliklerine göre incelenmiştir.

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak kadınların rekreasyonel dans sporu faaliyetlerine katılım konusunda erkeklerden yüksek orana sahip olduğu ifade edilebilir. Bu sonuçtan yola çıkarak; kadınların boş zamanlarını değerlendirerek yaşam tatmin düzeylerini ve motivasyon düzeylerini arttırmak amacıyla rekreasyonel dans sporu etkinliklerine daha fazla katılım sağladığı söylenebilir. Literatürde bu konu hakkında yapılmış olan araştırmalar sonucunda; kadınların toplumsal anlamda

boř zamanlarına, erkeklerden daha ciddi yaklaştıkları ve daha verimli değerlendirdikleri, dūřınılmaktadır. Rekreasyonel dans aktivitelerinin toplumun sosyalleşmesine katkı sağladığı, toplumun yaşam standartlarının gelişmesine ve kişisel gūdūlenme sağlanması ise önemli bir role sahip olduğu dūřınılmaktadır. Rekreasyon faaliyetleri ile kişilerin ve grupların bir araya gelmesi toplumsal ilişkileri geliştirir, dayanışma ve yardımlaşmayı sağlar. Ayrıca serbest hareket ve dūřınce imkânı, dayanışma ve yardımlaşma ile demokratik bir toplumun yaratılmasını kolaylaştırır. Yapılan araştırmalarda; Bireylerin katıldıkları serbest zaman etkinliklerinden istedikleri faydayı sağlayıp sağlayamadıklarını, beklentilerini karşılayıp karşılamadıklarını ve bu faaliyetlere katılmaktan dolayı mutlu olup olmadıklarını ölçmek, onların serbest zamanlarını değerlendirirken daha mutlu ve doyuma ulaşmalarını sağlayacak önlemlerin alınmasında ve onların memnuniyet düzeyleri doğrultusunda sağlanan serbest zaman etkinliklerini geliştirmekte ve hatta etkinlik yelpazesini genişletmekte önemli bilgiler sağlayabilir (Karlı ve Dię., 2008). Dans aktivitelerinin bireyler üzerine etkisi dūřınıldığınde; ilgi çekici olduğu, yeni şeyler öğrenme ve bilgilerini arttırma fırsatı verdiği, özgüvenlerini yükselttiği, başarı tatmin düzeylerine olumlu katkı sağladığı ve bireylerin kendilerini daha iyi tanıma fırsatı verdiği söylenebilir. Dans aktivitelerinin rahatlamaya, daha az stresli olmaya yardımcı olduğu, psikolojik/ruhsal açıdan iyi hissetmeye katkı sağladığı, bunların yanı sıra yeni insanlarla tanışma fırsatı verdiği ve bireylerin yeteneklerini sosyal çevrede kullanma fırsatı vermesi sebebiyle rekreasyonel dans sporunun yaygınlaştırılması veya geliştirilmesinin toplum açısından yararlı olduğu söylenilebilir. Bir başka açıdan değerlendirilecek olursa, düzenli olarak rekreatif uygulamalara katılım fiziksel ve ruhsal faydalarının yanı sıra sosyal ağların ve sosyalleşme düzeylerinin gelişimine de yardımcı olmaktadır (Biddle ve Mutrie, 2001). Dans aktivitelerinin sağlık/fitness alanındaki etkisi incelendiğinde; sağlığı ve formu korumaya yardımcı olduğu saptanmıştır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki düzenli fiziksel aktivite, şişmanlık, kalp ve dolaşım sistemi hastalıkları, yüksek tansiyon, kolesterol, çeşitli kas ve eklem rahatsızlıkları gibi pek çok hastalığı önlemede etkilidir. Egzersizle sağlığı korumak bilimsel bir gerçektir (Zūlal, 2002). Bazı bireylere göre dans aktiviteleri fiziksel olarak zorlayıcı olsa da katılımı doğrudan etkilememektedir. Yapılan çalışmalarda rekreasyonel spor etkinliklerine katılımda sağlık diğer motivasyonel unsurlara göre daha yüksek skora sahiptir ve hava sporları hariç diğer tüm branşlar için bu durum geçerlidir. Beceri geliştirme amaçlı rekreatif etkinliklere bireyler daha çok aile bireyleriyle katılmayı tercih etmektedirler. Bu araştırma farklı şehirlerde ve dans okullarında da gerçekteştirilebilir.

DESTEK VE TEşEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlık evresinde destek ve yardımlarını esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Kerem Yıldırım şimşek hocamız öncelikli olmak üzere, çalışmamızda emeği geçen değerli hocalarımıza, dans okullarına ve araştırmamıza katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- ACUNER, Ş., *Müşteri Memnuniyeti ve Ölçümü*, MPM Yayınları, No. 655, Ankara, 2001, s. 48
- ALAY, S. (2000), "Relationship Between Time Management and Academic Achivement of Selected University Students", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ALTINTAŞ, Murat Hakan (2003a), *Tüketici Davranışlarını Etkileyen Güncel Konular Ve Tüketici Davranışlarındaki Teorik Değişimler*, <http://www.isguc.org/hakan1.htm>, 11.04.2003.
- ALTUNIŞIK, R., *Modern Pazarlama, Değişim Yayınları*, 4. Baskı, İstanbul, 2004, s. 11.
- ARDAHAN, F., (2003), *Küçük ve Orta Boy İşletme Yöneticileri İçin Zaman Yönetimi*, Akdeniz Üniversitesi Yayın No:59, Antalya.
- AYKAL, Duygu, (1982), *Dans Sanatı, Koreografi ve Dans Eğitimi İlişkileri*, Ankara, Makale; Hacettepe Üniversitesi.
- ATILGAN, Turan (2003), *Ege Üniversitesi Öğrencilerinin Tekstil Ürünlerinin Markaları Hakkındaki Görüşleri Üzerine Bir Araştırma*, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1-2, 90-118.
- AYTUĞ, S., *Pazarlama Yönetimi*, İlkem Ofset, İzmir, 1997.
- BALTAŞ, A. Ve BALTAŞ, Z.; *Başarılı ve Sağlıklı Olmak İçin Stres ve Başa Çıkma Yolları*, 5. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1987.
- BELLENGER, D. N. ve KORGAONKAR, P. (1980). "Profiling the recreational shopper", *Journal of Retailing*, C. 56, No: 3, ss. 77-92.
- BAUDRILLAR, J., (2004). *Tüketim Toplumu*. Çev. Deliceçaylı, H., İstanbul: Sarmal Yayınları.
- BOBO M, Yarbrough M. The effects of long-term aerobic dance on agility and flexibility, *J Sports Med Phys Fitness*, 1999, 39(2):165-8.
- BOCOCK, R., (2005).*Tüketim*, (Çeviren: Kutluk, İrem), Ankara: Dost Kitapevi.
- BRIAN, Tracy "Managing Your Time", www.time-management-tools.com, 30.10.2005.
- BUCHER, A. C. (1974). *Recreation for Today's Society*, New Jersey: Printice-Hall, Inc.Englewood Cliffs.
- BUCHER, 1972; Mansuroğlu, 2002; Mull ve diğ., 1997; Özbey ve Çelebi, 2003; Pehlivanoğlu, 1986).
- CAN, S., (2010). Türkiye Halter Şampiyonasındaki Halercilerin Orta ve Uzun Dönemdeki Rekreasyon Faaliyetlerine Katılım Biçimleri. *E-Journal of New World Sciences Academy*, Volume: 5, Number: 4, 2B0058 s:268-285
- CARREL, A.;*Yarınlara Doğru*, 3. Baskı, (Çev: R. Özdek). Yağmur Yayınları, İstanbul, 1977.
- CARTER, Alexandra. 2010. "Tarihi Kurmak: Genel Bir Giriş", *Dans Tarihini Yeniden Düşünmek*, ed. Alexandra Carter, 15-23, İstanbul: bgst Yayınları.
- EKREM, Cengiz. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 29 Yıl: 2010/2 (151-171 s).*
- CHASE, A.;*RecreationandLeisure Programming*. EddieBowersPublishing, Inc. Dubuque, Iowa, 1996.
- CINDİK, Hicabi, İlker Akyüz, Kadri Cemil Akyüz ve Yıldız Çabuk, (2003) *Mobilya Tercihinde Tüketici Davranışlarının Cinsiyet Açısından Araştırılması*, <http://www.evkultur.com/yazilar/mobaras/mobaras1.htm>, 11.04.2003
- CÖMERT, Y. ve Y. DURMAZ, "Tüketicinin Tatmini İle Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörlere Bütünleşik Yaklaşım ve Adıyaman İlinde Bir Alan Çalışması", *Journal of Yaşar University*, Cilt 1, Sayı 4, s. 351-375, 2006.
- CZINKOTA Michael ve diğ. (2000), *Marketing Best Practices*, New York: Harcourt Collage
- DEMİR, Ömer ve ACAR, Mustafa, (1992), *Sosyal Bilimler Sözlüğü*, İstanbul: Ağaç Yay.
- DİNLEMEZ, Pınar (2007), *Türkiye'de Dans Kültürü*.

DEMİRAY, Uğur. Açıköğretim Fakültesi Öğrencilerinin Boş Zamanları Değerlendirme Eğilimleri, Anadolu Üniversitesi Basımevi, Eskişehir, 1987, s.8

DUMAZADIER, J. (1974). "Free-Time Activity and Psycho-Social Adjustment in College Students: A Preliminary Analysis", *Journal of Leisure Research*, 3 bu kaynak yoğ aslında

DUMAZADIER, J. (1990). Boş Zaman ve Kültür. (Çev: E. Topbaş). Ankara: Türk Yurdu Dergisi. No:38.

DUNCAN, M. M. *Introduction to Physical Education Health Education and Recreation*, Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliffs, N. J., 1954.

EDGINTON, C. R., Hudson, S. D., & Ford, P. F. (1999). Leadership in recreation and leisure services organizations. Urbana, IL: Sagamore.

ERU, O., Marka Bağımlılığını Etkileyen Faktörler: Adnan Menderes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2007.

ERDUL, G. (2005), Üniversite Öğrencilerinin Zaman Yönetimi Becerileri ile Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa.

ERDEN, M. ve Y. Akman (1996). "Eğitim Psikolojisi: Gelişim-Öğrenme- Öğretme" 3. Basım, Arkadaş Yayınları, Ankara.

EREN, E.; *Yönetim ve Organizasyon*, İ.Ü. İş, Fak. Yayın No: 236, İstanbul, 1991.

EVCİ, Muzaffer (2002), *Dans Daima*, Ankara, Şahin Matbaası.

EVCİ, Muzaffer (2002), Türkiye’de modern Hareketin Koreografı; Duygu Aykal, İstanbul, Sanat Dünyamız Üç Aylık Kültür ve Sanat Dergisi, sayı:85,Yapı Kredi Yayınları, sf: 220-232.

GILL, D.L., Gross, J.B. ve Huddleston, S. (1983) "Participation motivation in youth sports" *International Journal of Sport Psychology*. 14: 1-14.

GOULD D., Feltz D., Weiss M.,R., Motives for participating in competitive swimming. p.4, *Int J Sport Psychol* 1985; (6):126-40.

GÖNÜLLÜ M., "Grup ve Grup Yapısı", s.193-194, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 2, Sayı 1, 2001, Sivas

HANNA, Judith Lynne; *Dance, Sex and Gender: Signs of Identity, Dominance, Defiance and Desire*, First edition, The University of Chicago Press, Chicago, 1988, 311 pp.

HAZAR, A. (2009). Rekreasyon ve Animasyon. (Üçüncü Baskı) Ankara: Detay Yayıncılık.

HAZAR, Atila. (1999). Turizm İşletmelerinde Animasyon: Rekreasyon, Animasyon Teorisi ve Uygulamalı Animasyon Teknikleri. Ankara: Detay Yayıncılık.

HERNANDEZ, Deborah Pacini; BACHATA: A social History of a Dominican Popular Music, First edition, Temple University Press, USA, 1995, 267 pp.

HICTER, M., Boş Zamanları Değerlendirme Politikası, HSEK Yayını, s.107, İstanbul, 1966.

HIGGINS, Mike ;, "History of Argentine Tango", 01.03.1996, , Erişim: 07.04.2007.

JENNY, H. J.; *Introduction to Recreation Education*, Virginia USA, 1956.

KARABULUT M., "Tüketici Davranışları, Yeniliklerin Kabulü ve Yayılışı", s.11, Fatih Yayınevi, 1981, İstanbul

KARAFKIOĞLU, Mehmet (2006), Pazarlama Ülkeleri, Literatür Yayınları, İstanbul.

KARAKÜÇÜK, S., (1997), "Rekreasyon Serbest zamanları Değerlendirme", Seren Ofset, 2. Baskı, Ankara.

- KARAKÜÇÜK, S. Rekreyasyon: Boş Zamanları Değerlendirme, Bağırgan Yayınevi, 3. baskı, Ankara 1999.
- KARSLI, M. D. (2004), *Sınıfta Öğrenme Zamanının Yönetimi*, M. Şişman ve S. Turan (Ed.), Sınıf yönetimi, Ankara: Pegem A Yayıncılık Tic. Ltd. Şti.,
- KIM, J., FORSYTHE, S., GU, Q., MOON, S. J., 2002, "Cross-Culturel Consumer Vallues, Needs and Purchase Behavior", Journal of Consumer Marketing, 19(6), ss. 482-502.
- KIM, J. (1998). The Effects of Creative Dance Instruction on Creative and Critical Thinking of Seventh Grade Female Students in Seoul, Korea, Umi No: 9832748, School of Education New York University, USA.
- KOCACIK, F., (1998) Tüketim Eğilimleri ve Sorunları, Sivas Merkez İlçe Örneği, Sivas, Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları
- KOIVULA, N. Sports participation: differences in motivation and actual participation due to gender typing. Journal of Sport Behavior 1999; (2), 360-376
- KOTLER, Philip ve Armstrong, Gary (1996), Marketing An Introduction, Prentice Hall International Inc., Upper SAddler River, New Jersey.
- KOTLER, P. ve Armstrong, G., 2004, Principles of Marketing, Tenth Edition, Uper Saddle River: Person/ Prentice Hall, USA
- KOTLER P., "Pazarlama Yönetimi", s.8-161-173, Çeviren: Nejat Muallimoğlu, Prentice-Hall, 2000, New Jersey
- KÖKNEL, Ö. (1979). *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*, İstanbul: Cem Yayınları.
- KRAUSE, R.G., 1985. Recreation Program Planning Today. Scott, Foresman and Company, London.
- LEE, K. (1998). Guidelines for Creative Dance Instruction for Kindergarten Children in Korea, Unpublished Dissertation, Umi No: 9908275, School of Education New York University, USA.
- LEEDS, M. Allmen PV. The Economics of Sport, USA: Pearson Education, 2005.
- LIN, C. M. (2005). Perception of Dance Instructors Regarding General Dance Education Curricula in Taiwan, Unpublished Dissertation, Umi No: 3188198, The University of South Dakota, USA.
- MACKENZIE, R. A.; *Zaman Tuzağı*, (Çev. Y. Güneri), Modern Yönetim Dizisi, İlgili Yayınları, İstanbul, 1989.
- MANSUROĞLU, S.; *Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreyasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi*. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 2002.
- MERZONA, R. (1989). Dimensions of Thinking, USA: Semline Inc. Meydan Larousse, Cilt 2, s.309
- MIECKOWSKI, Z. 1990. World Trend in Tourism and Recreation. Peter Lang Publishing. New York
- MUCUK, İ. (2010) Pazarlama İlkeleri, Gözden Geçirilmiş 18. Basım, Türkmen Kitabevi, İstanbul.
- MULL, R. F., Bayless, K.G., Ross, C.M., Jamieson, L.M.; *Recreational Sport Management*. Third Edition, USA: Human Kinetics, 1997.
- MUTER, C., 2002. Biliğaltı Reklamcılık (Biliğaltı Reklam Mesajlarının Tüketiciler Üzerindeki Etkileri), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Yüksek lisans Tezi, İzmir.
- ODABAŐI, Y., ve Barış, G. (2002). Tüketiciler Davranışı. İstanbul: MediaCat Yayınları.
- ODABAŐI, Yavuz ve Barış, GÜLFİDAN, Tüketiciler Davranışı, MediaCat Akademi, 2.Baskı, İstanbul, 2003.
- OHANIAN, R. ve Tashchian, A. (1992). "Consumers' Shopping Effort and Evaluation of Store Image Attributes: The Roles of Purchasing Involvement and Recreational Shopping Interest", Journal of Applied Business Research, C. 8, No: 4, ss. 40-49.

- OLIVER, R. L., "Measurement And Evaluation of Satisfaction Processes in Retail Settings", Journal of Retailing, Vol. 57(3), 1981, p. 31.
- OZANKAYA Ö. (1980). Toplum Bilim Terimleri Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- ÖRÜCÜ, E., Tavşancı, S., 2001. Gıda ürünlerinde tüketicinin satın alma eğilimini etkileyen faktörler ve ambalajlama Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 3 ; 13.
- ÖZBEK, Metin (2007) "Dünden Bugüne İnsan", İmge Kitapevi, 2. Baskı.
- ÖZBEY, S., Çelebi M.; Spor Bilimlerine Giriş. (N. Mirzeoğlu, Yay. Haz.), Ankara: Bağırhan Kitapevi, 2003.
- ÖZÇELİK A., "Tüketicilerin Korunması ve Kooperatifçilik", Karınca Kooperatif Postası Dergisi, Sayı 723, 1997
- PAVIS, Patrice (2000), *Gösterimlerin Çözümlemesi* (Çev. Şehsuvar Aktaş) Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- PARK, H., Analyzing Motivational Factors of Action Sports Participants. 61- 68, Master of Arts in Education Washington State University College of Education December 2004.
- PEHLİVANOĞLU, T.; *Belgrad Ormanı'nın Rekreasyon Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tespiti*. İstanbul Üniversitesi: Fen Bilimleri Enstitüsü, 1987.
- ROYCE, Anna Peterson; The Anthropology of Dance, 1st Edition, American University Press, USA, 1977, 238 pp.
- Selçuk (2002), Hareket Tiyatrosu, Sahne İki Aylık Tiyatro Dergisi, İstanbul, Oyun Atölyesi Yayınları, Sayı:4, sf:21-29.
- SHIVERS, Jay S. and L. J. Delisle; The Story of Leisure, Australia, 1997.
- SHOEMAKER, S. R., Lewis, C., "Customer Loyalty: The Future Hospitality Marketing", Journal of Hospitality Management, Vol. 18, 1999, p. 354-345-370.
- SMITH, H.W., (1998), *Hayatı ve Zamanı Yönetmenin 10 Doğal Yasası*, Çeviren: Aslı Cingil Çelik, Rota Yayın Yapım Tanıtım, İstanbul
- SPENCER, Paul; Society and the Dance: The Social Anthropology of Process and Performance, Ed: Paul Spencer, First edition, Cambridge University Press, USA, 1985, 223 pp.
- STERNQUIST, B., Byun, S., & Jin, B. (2004). The Dimensionality of Price Perceptions: A Cross-Cultural Comparison of Asian Consumers. *Distribution and Consumer Research*, 14(1), 83-100.
- STRAUGHAN, R. D. ve ROBERTS, J. A., 1999. "Environmental Segmentation Alternatives: A Look at Green Consumer Behavior in The New Millennium", *Journal of Consumer Marketing*, 16(6), ss. 558-575.
- TDK (Türk Dil Kurumu), Türkçe Sözlük, 2013, s. 884.
- TEZCAN, Mahmut, (1982), *Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi*, Ankara, Ankara Üni. Eğitim Bilimleri Fak. Yay., No: 116.
- TEZCAN, Mahmut. (1982). *Sosyolojik açıdan boş zamanların değerlendirilmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- TUTAR, H., (2007), *Zaman Yönetimi*, Seçkin Yayıncılık, Ankara
- UZUNOĞLU, S.; "Zaman Sermayesi", Zaman Gazetesi, 13 Nisan 1992 27 Nisan 1992.
- VARİNLİ, İ. ve E. ÇAKIR, "Tüketicilerin Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörler ve Çamaşır Deterjanı Üzerine Bir Uygulama", *Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı 14, s. 92-111, 1999.

YÜKSELENPATENT, Markanın Başarı Şartları ve Etkili Marka Stratejileri, Marka-Marka Tescil, , (12.07.2009).

WANKEL L.,M., The importance of enjoyment to adherence and psychological benefits from physical activity.. Int J Sport Psychol 1993; (24):151– 69.

WILLIAMS, T., Slama, M. ve Rogers, J. (1985). “Behavioral Characteristics of the Recreational Shopper and Implications for Retail Managament”, Academy of Marketing Science Journal, C. 13, No: 3, ss. 307.

WILSON, D.F. (1998). Why divide Consumer and Organizational Buyer Behavior?. European Journal of Marketing. Vol:34, No:7.

Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Bülent GÜRBÜZ¹, Erman ÖNCÜ², Esra EMİR³

¹Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: bulentgurbuz@gmail.com

²Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: concu@ktu.edu.tr

³Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Yaşar Doğu Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: emiresraa@gmail.com

ÖZ

Bu araştırma, Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları Ölçeğinin (Kim ve ark. 2011) Türkçeye uyarlanması amacıyla yürütülmüştür. Araştırmaya 3 farklı ilde öğrenim gören toplam 243 (111 kadın, 132 erkek) üniversite öğrencisi katılmıştır. Ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ölçeğin orijinalinde bulunan 27 madde ve 3 faktörlü yapının doğrulanmadığı, 16 madde ve 3 faktörlü yapının ise kuramsal ve istatistiksel olarak uygun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkçeye uyarlanan ölçeğin alt boyutları orijinal formu ve literatürle uyumlu olarak 'Kişisel Kolaylaştırıcılar', 'Kişilerarası Kolaylaştırıcılar' ve 'Yapısal Kolaylaştırıcılar' olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin nihai formunda yer alan 3 alt boyut için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0.66 ile 0.79 arasında değişirken, toplam ölçek için bu değer 0.86 olarak hesaplanmıştır. Araştırmmanın bir diğer amacı doğrultusunda yapılan analiz sonuçlarına göre cinsiyet değişkeni ile ölçeğin "yapısal kolaylaştırıcılar" alt boyutu arasında anlamlı bir farklılık görülmezken, diğer iki alt boyut puanlarının erkeklerin lehine anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak 16 madde ve 3 alt boyuttan oluşan Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları Ölçeği'nin (SZKÖ) geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu ve üniversite öğrencileri üzerinde kullanılabileceğini söylenilebilir.

Anahtar Sözcükler: Rekreasyon, Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları, Geçerlik, Güvenirlik

GİRİŞ

Serbest zamanın özerk bir yaşam alanı olarak algılanmasının tarihi, sanayi devrimi ile başlayan modern döneme aittir (Kraus 1998). Ortaya çıktığı dönemlerde serbest zamanı değerlendirme bir sınıf meselesi olarak görülse de (Thorstein 1995) günümüzde artık serbest zamanları değerlendirme sosyal yapılar, kültürel farklılıklar gibi birçok faktörden etkilenen kompleks bir alan haline gelmiştir (Rojek 1993; Urry 1990). Serbest zamanları değerlendirme olgusu yapısal faktörlerden etkilendiği gibi bedensel ve zihinsel sağlık, sosyalleşme, rahatlama, mutluluk gibi bireysel faktörleri de olumlu yönde etkilemektedir (Caldwell ve ark. 1992; Murphy 2003).

Gelişen teknoloji ve değişen yaşam standartlarıyla birlikte serbest zamanın toplumsal yapıdaki rolü yadsınamayacak derecede önemli hale gelmiştir (Henderson 2010). Serbest zaman, ona sahip olan her birey için aynı anlamları taşımasa da bireyler kendilerini özel hissettikleri ve tatmin oldukları aktivitelerle serbest zamanlarını değerlendirme arayışındadırlar (Henderson 2008). Ancak tüm bireyler için ortak bir serbest zaman süresinden, serbest zamanın etkin ve verimli kullanımından söz etmek mümkün değildir (Rhodes ve Dean 2009).

Serbest zamanını değerlendirme arayışında olan birey ya kendisine uygun gördüğü aktiviteye katılmakta ya da karşısına çıkan bireysel, bireylerarası ve yapısal engeller nedeniyle aktiviteye katılımı kısıtlanmaktadır (Jackson 1997). Bu durum serbest zaman literatüründe “engeller” yaklaşımı olarak karşılık bulmuştur. Ancak bu yaklaşım Raymore (2002)’a göre çok sınırlı bir yaklaşımdır çünkü birey “özgür olduğu için” serbest zaman aktivitesine katılmaz, serbest zaman “özgür bir alan olduğu için” aktiviteye katılır. Bu noktada Kim ve ark. (2011)’na göre serbest zaman aktivitelerine katılımın doğasını açıklamak ve geniş bir katılım sağlamanın en iyi yolu bireylerin serbest zaman aktivitesine katılımını kolaylaştıran faktörlerin araştırılmasıdır. Benzer şekilde Hubbard ve Mannel (2001) tarafından geliştirilen serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri modeline göre bireyin aktiviteye katılımında birtakım engellere sahip olması bireyin aktiviteye katılmayacağı anlamına gelmemektedir. Bireyler karşılaştığı engellerle baş etmek için bazı stratejiler geliştirebilir ve aktiviteye katılım gerçekleşebilir. Bireylerin strateji tercihlerinin arka planında yatan ise aslında serbest zaman aktivitelerine katılımı kolaylaştıran faktörlerdir (Hubbard ve Mannel 2001). Bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılım davranışını açıklamaya çalışan serbest zaman engelleri ve engellerle başa çıkma stratejileri modellerinin özünde “kolaylaştırıcı” faktörlerle ilişkili olduğu, bu kolaylaştıracıların bilinmesinin aktiviteye katılma/katılmama davranışını açıklamada önemli rolü olduğu görülmektedir. Bu noktada bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılımını kolaylaştıran faktörlerin araştırılması önem kazanmaktadır. Ancak yurtiçi literatür incelendiğinde bu faktörleri belirlemeyi amaçlayan bir ölçme aracının olmaması bu çalışmanın yürütülmesi için bir motivasyon kaynağı olmuştur. Bu noktadan hareketle, bu araştırmanın amacı, Kim ve ark. (2011) tarafından geliştirilen Serbest Zaman Kolaylaştıracıları Ölçeği’nin (SZKÖ) Türkçeye uyarlama çalışmalarının yapılarak ölçeğin psikometrik özelliklerinin incelenmesidir. Bu çalışmadan elde edilecek sonuçların bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılımlarını artırabilmeye yönelik çalışmalara yeni bir boyut getirebileceği düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırmada, betimsel araştırma modeli içerisinde yaygın bir şekilde kullanılan (Ekiz 2009); geniş gruplar üzerinde yürütölen, gruptaki bireylerin bir olgu veya olayla ilgili görüşlerinin, tutumlarının alındığı, olgu ve olayların kendi koşulları içinde ve olduğu gibi betimlenmeye çalışıldığı tarama yöntemi kullanılmıştır (Karasar 2005). Bu yöntem içerisinde sıklıkla yararlanılan veri toplama tekniği olarak da anket tekniği kullanılmıştır (Nachmias ve Nachmias 1996). Araştırmaya 2015-2016 öğrenim döneminde 3 farklı şehir ve üniversitede öğrenim gören toplam 243 (111 kadın, 132 erkek) üniversite öğrencisi katılmıştır. Katılımcıların yaşları, 17 ile 27 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 20.57 ± 2.16 ’dır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kim ve ark. (2011) tarafından geliştirilen Serbest Zaman Kolaylaştıracıları Ölçeği (SZKÖ) kullanılmıştır. SZKÖ’nin kullanılabilmesi için öncelikle çalışmanın sorumlu yazarından e-posta yöntemi ile izin alınmıştır. SZKÖ’nin orijinal formu 3 alt faktörden (Kişisel Kolaylaştıracılar, Kişilerarası Kolaylaştıracılar, Yapısal Kolaylaştıracılar) ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri (1) ‘Hiç Önemli Değil’, (2) ‘Az Önemli’, (3) ‘Orta Derecede Önemli’, (4) ‘Önemli’ ve (5) ‘Çok Önemli’ biçiminde puanlanmaktadır. Serbest Zaman Kolaylaştıracıları Ölçeği (SZKÖ)’nin Türkçeye uyarlanması aşamasında kültürlerarası ölçek uyarlamaya ilişkin aşamalar takip edilmiştir (Hambleton ve Patsula 1999’dan akt. Gülbahar ve Büyüköztürk 2008). Bu doğrultuda ilk olarak uyarlaması yapılacak ölçeğin ölçmeyi hedeflediği kavramların mevcut kültürde olup olmadığına ve yapılacak değerlendirmelerin anlamlı olabileceğine karar verilmeye çalışılmıştır. Ölçekte yer alan maddelerin Türkçe formunun oluşturulması için çeviri tekrar çeviri yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem sonucunda elde edilen bu Türkçe form, daha sonra ölçek geliştirme alanında çalışan öğretim elemanlarına incelenmiş ve 35 kişilik bir pilot gruba uygulanarak ölçek ifadelerinin anlaşılabilirliği gözden geçirilmiştir.

Bütün bu işlemler sonucunda SZKÖ, geçerlik ve güvenirlik çalışması için uygulanabilir hale getirilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracının katılımcılar üzerinde uygulanması için bölüm başkanlıklarından ve ilgili öğretim elemanlarından gerekli izinlerin alınmasını takiben ders saatlerinden önce gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20 ve AMOS 19 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin faktör yapısına kanıt sağlamak amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yapılmıştır (McIntire ve Miller 2000). Ölçeğin geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla Pearson Korelasyon Analizi ile faktörler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Test edilen modelde yer alan alt boyutların ve toplam ölçeğin güvenirliğini incelemek için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Bazı bağımsız değişkenlere göre ölçekten elde edilen puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığının belirlenmesinde parametrik testlerden bağımsız gruplar için MANOVA kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Çarpıklık ve Basıklık (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyüköztürk 2008).

BULGULAR

27 maddeden oluşan 3 faktörlü yapının faktör yapısını doğrulamak için doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Düşük faktör yük değerine ve yüksek hata varyansına sahip maddeler (madde 6, 7, 8, 10, 11, 15, 16, 17, 18, 19, 26) ölçekten çıkarılıp analiz tekrarlandığında uyum indekslerinde iyileşmeler olduğu gözlenmiştir (Tablo 1). Madde faktör yük değerleri 0.49 ile 0.76 arasında değişmektedir.

Tablo 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

χ^2	df	χ^2/df	GFI	CFI	IFI	TLI	RMR	SRMR	RMSEA
192.02	100	1.92	0.91	0.92	0.92	0.90	0.08	0.06	0.06

Faktörler arasındaki ilişki ve alt boyutlar ile toplam ölçek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları Tablo 2’de sunulmuştur. Ölçek puanları arasında hesaplanan korelasyonlar 0.40 ile 0.84 arasında değişmektedir. Toplam ölçek ve alt boyutlar için Cronbach Alpha katsayıları ise sırasıyla 0.86, 0.66 ve 0.79 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. SZKÖ’nin Alt Boyutlarına İlişkin Korelasyon ve İç Tutarlılık Sonuçları

	KK	KAK	YK	Toplam	Alpha
Kişisel Kolaylaştırıcılar (KK)	1				0.79
Kişilerarası Kolaylaştırıcılar (KAK)	0.40**	1			0.66
Yapısal Kolaylaştırıcılar (YK)	0.55**	0.54**	1		0.78
Toplam	0.78**	0.82**	0.84**	1	0.86

Çalışma kapsamındaki katılımcıların, SZKÖ’nden aldıkları toplam puanların aritmetik ortalaması 3.72 ve standart sapması 0.61’dir. SZKÖ puanları faktör bazında incelendiğinde en yüksek ortalamanın ‘kişisel kolaylaştırıcılar’ alt boyutunda (3.94), en düşük ortalamanın ise ‘kişilerarası kolaylaştırıcılar’ alt boyutunda (3.42) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık katsayıları da verilerin, parametrik testlerin ön şartlarından normallik varsayımını karşıladığını göstermektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Ölçek Puanlarının Dağılımı

Alt Boyutlar	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min. – Mak.
Kişisel Kolaylaştırıcılar (KK)	3.94	0.69	-0.77	0.85	1.40-5.00

Kişilerarası Kolaylaştırıcılar (KAK)	3.42	0.85	-0.33	-0.52	1.00-5.00
Yapısal Kolaylaştırıcılar (YK)	3.80	0.71	-0.53	0.41	1.00-5.00
Toplam	3.72	0.61	-0.38	-0.25	1.98-5.00

MANOVA sonuçları, cinsiyet değişkeninin SZKÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0.964$, $F(2, 998)=3.239$, $p<0.03$]. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını anlamak amacıyla ANOVA yapılmıştır. Cinsiyet ana etkisi açısından ‘kişisel kolaylaştırıcılar’ [$F(1, 241)=4.416$, $p<0.05$] ve ‘kişilerarası kolaylaştırıcılar’ [$F(1, 241)=4.459$, $p<0.05$] alt boyut puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği tüm alt boyutlarda erkek katılımcıların ortalama puanları kadınların puanlarından daha yüksektir (Tablo 4).

Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre MANOVA Sonuçları

	Kadın (n=111)		Erkek (n=132)		F	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Kişisel Kolaylaştırıcılar (KK)	3.84	0.73	4.03	0.64	4.42	0.04*
Kişilerarası Kolaylaştırıcılar (KAK)	3.30	0.86	3.53	0.82	4.46	0.04*
Yapısal Kolaylaştırıcılar (YK)	3.78	0.70	3.81	0.72	0.18	0.67

SONUÇ

Ölçeğinin faktör yapısına kanıt sağlamak amacıyla yapılan doğrulamalı faktör analizi sonuçlarına göre, 27 madde ve 3 faktörlü yapının doğrulanmadığını, 16 madde ve 3 faktörlü yapının ise kuramsal ve istatistiksel olarak uygun olduğu bulunmuştur. χ^2/sd oranının 3’ün altında olması model ile veriler arasında mükemmel düzeyde bir uyum olduğunu (Sümer 2000; akt. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk 2010) göstermektedir. Ayrıca, GFI’nın 0.91 olması mükemmel uyumu gösterirken, CFI’nın 0.92, IFI’nın, 0.92, TLI’nın 0.90, RMR’nin 0.08, SRMR’nin 0.06, RMSEA’nın 0.06 olması ise kabul edilebilir uyuma işaret etmektedir (Şimşek 2007; akt: Meydan ve Şeşen 2007). Ölçeğin güvenilirlik seviyesini belirlemek amacıyla yapılan analizler sonucunda, ölçek alt boyutlarından elde edilen güvenilirlik katsayılarının test puanlarının güvenilirliği için genel olarak yeterli olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk 2008). Ölçeğin “kişilerarası kolaylaştırıcılar” alt boyutu için elde edilen 0.66 değeri ise kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer almaktadır ve ölçeğin orijinal çalışmasında bu boyut için elde edilen (0.61) değeri ile paralellik göstermektedir (Kim ve ark. 2011). SZKÖ’nin faktör yapısına dair elde edilen bir diğer bulgu ise, ölçeğin alt boyutları arasında pozitif yönde ve orta/yüksek düzeyde ilişki olmasıdır.

Katılımcıların SZKÖ puanlarının cinsiyete göre incelenmesi bu araştırmanın ikinci amacını oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle, katılımcıların cinsiyet değişkenine göre ‘yapısal kolaylaştırıcılar’ alt boyutunda anlamlı bir fark görülmezken diğer iki alt boyut puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. Erkek katılımcıların puan ortalaması, kadın katılımcıların puan ortalamasından daha yüksektir. Ortaya çıkan bu durum çalışma grubunda yer alan erkek katılımcıların tercih ettikleri serbest zaman aktivitelerine katılımlarında kişisel ve kişilerarası kolaylaştırıcılardan daha etkin bir şekilde faydalanmış olabilecekleri şeklinde açıklanabilir.

Bu alışma kapsamında Türk kültürü için uyarlaması çalışması yapılan Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları leği bu yaş grubunda yer alan bireylerin serbest zaman aktivitelerine katılımlarında kolaylaştırıcı rol oynayan faktörleri belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir lme aracı olduğu ve gelecekte bu yönde yapılacak çalışmalar için yol gösterici olacağı dşnlmektedir. Diğer taraftan örneklemin sadece niversite öğrencilerinden oluşması, araştırmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Serbest Zaman Kolaylaştırıcıları leği'nin 3 alt boyut ve 16 madde ile birlikte tüm Türk kültürü için geçerli ve güvenirliğinin kabul edilmesi için farklı katılımcı grupları ile yapılacak başka çalışmalara gereksinim olduğu dşnlmektedir.

DESTEK ve TEşEKKüR

Araştırmanın yapılması için resmi izinler veren tüm yetkililere ve çalışmaya katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

Büyüköztürk, ř. (2008). Sosyal Bilimler için Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi, 9. Baskı.

Caldwell, L., Smith, E. A. ve Weissinger, E. (1992). The Relationship of Leisure Activities and Perceived Health of College Students. *Society and Leisure*, 15(2): 545-556.

okluk, ., şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, ř. (2010). Sosyal Bilimler için çok Değişkenli İstatistik: SPSS ve LISREL Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi.

Ekiz, D. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Anı Yayıncılık.

Gülbahar, Y. ve Büyüköztürk, ř. (2008). Adaptation of Assesment Preferences Inventory to Turkish. *Hacettepe University, Journal of Education*, 35: 148-161.

Henderson, K. (2008). Expanding the Meanings of Leisure in a both/and World. *Loisir et Socit / Society and Leisure*, 31(1): 15-30.

Henderson, K. (2010). Leisure Studies in the 21St Century: The Sky is Falling?. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 32(4): 391-400.

Hubbard, J. ve Mannell, R. C. (2001). Testing Competing Models of the Leisure Constraints Negotiation Process in a Corporate Employee Recreation Setting. *Leisure Sciences*, 23, 145-163.

Kim, B., Heo, J., Chun, S. ve Lee, Y. (2011). Construction and Initial Validation of the Leisure Facilitator Scale. *Leisure/Loisir*, 35(4): 391-405.

Kraus, R. (1998). Recreation and Leisure in Modern Society. Boston/London: Jones and Bartlett Publishers.

Jackson, E. L. (1997). In the Eye of the Bohelder: A Comment on Samdahl and Jekubovich (1997), A Critique of Leisure Constraints: Comparative Analyses and Understanding. *Journal of Leisure Research*, 29(4): 458-468.

Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Nobel Yayın ve Dağıtım, 14. Baskı.

Meydan, C. H. ve şeşen, H. (2011). Yapısal Eşitlik Modellemesi AMOS Uygulamaları. Ankara: Detay Yayıncılık, 1. Baskı.

Murphy, H. (2003). Exploring Leisure and Psychological Health and Wellbeing: Some Problematic Issues in the Case of Northern Ireland. *Leisure Studies*, 22(1), 37-50.

- McIntire, S. A. ve Miller L. A. (2000). Foundations of Psychological Testing. Fairfield, PA: McGraw-Hill Companies.
- Nachmias, C. F. ve Nachmias, D. (1996). Research Methods in the Social Sciences. New York: St. Martin's Press, 5th Ed.
- Raymore, L. A. (2002). Facilitators of Leisure. *Journal of Leisure Research*, 34(1): 37-51.
- Rhodes, R. E. ve Dean, R. N. (2009). Understanding Physical Inactivity: Prediction of Four Sedentary Leisure Behaviours. *Leisure Sciences*, 31(2), 124-135.
- Rojek, C. (1993). Ways of Escape: Modern Transformations in Leisure and Travel. London: Macmillan.
- Thorstein, V. (1995), Aylak Sınıf, Çev.İ. User, İstanbul: Marmara Üni. Yayını
- Urry, J. (1990). The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies. London: Sage.

Serbest Zamanda Sıkılma Algısı İle İşkoliklik Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Feyza Meryem Kara*, Ali Çağrı Gücal*

*Başkent Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakóltesi Spor Bilimleri Bölümü

fmkara@baskent.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Ankara ilindeki çeşitli üniversitelerde görev yapan akademik personelin serbest zamanda sıkılma algıları ile işkoliklik davranışları arasında ilişki olup olmadığını incelemek ve bağımsız değişkenlere göre bireysel farklılıkları ölçmektir. Çalışmaya Ankara’da Ankara ilinde bulunan üniversitelerde görev yapan akademisyenlere ($n_{kadın} = 233 \pm 7.80$; $\bar{x}_{yaş} = 32.43$ ve $n_{erkek} = 183$; $\bar{x}_{yaş} = 35.37 \pm 9.12$) toplam 416 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Türkçe adaptasyonu Kara, Gürbüz ve Öncü tarafından yapılan Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği ve Doğan ve Tel tarafından Türkçe adaptasyonu yapılan DUWAS İşkoliklik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; değişkenler arası farklılıkların belirlenmesinde MANOVA, ANOVA ve değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Correlation testleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, katılımcılar için en yüksek puan ortalamasının “İş İlişkisi” boyutunda, en düşük puan ortalamasının ise “Aşırı Çalışma” boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda, katılımcıların “Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği” ve “DUWAS İşkoliklik Ölçeği”nden aldıkları puanların cinsiyet, medeni durum ve yaş değişkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve aralarında anlamlı ilişkilerin olduğu görölmüştür.

Anahtar sözcükler: Serbest Zamanda Sıkılma Algısı, Duwas, İşkoliklik, Rekreasyonel Katılımcılar

GİRİş

İşkoliklik kavramı, ilk defa din bilimci Oates (1968) tarafından çalışmaya yönelik olarak hissedilen bir dürtüyü ve sağlığı, mutluluğu ve diğer insanlarla olan ilişkileri bozacak derecede sürekli çalışmak için duyulan aşırı ve kontrol edilemez bir ihtiyacı tanımlamak için kullanılmıştır. Bugün ise, çalışmadığı zamanlarda bile işini düşünün, işine bağımlı bireyleri nitelendirmektedir (Burke,2000; Harpaz ve Snir, 2003;Spence ve Robbins,1992). Snir ve Zohar (2000) ise işkolikliği, “dışsal nedenlere bağlı olmaksızın, işle ilgili aktivite ve düşüncelere gereğinden fazla zaman ayırma” biçiminde tanımlamışlardır. Aynı kişi tarafından farklı örgütsel ortamlarda sergilenen sabit bir davranış şekli olarak görölen işkoliklik, aşırı çalışmaya ve çalışılmayan zamanlarda bile işi düşünmeye neden olmaktadır (Spence ve Robbins,1992). İşkolikler; çalışmaya yüksek sayılabilecek derecede bağımlılık duyarlar ve dışsal ihtiyaçlardan kaynaklanmadığı halde işleriyle ilgili aktivitelere ve düşüncelere düzenli ve önemli ölçüde fazla zaman ayırırlar (Harpaz ve Snir,2003; Spence ve Robbins,1992).

İşkolikliğin, iş-aile yaşamı dengesi, iş tatmini düzeyi, tükenmişlik ve serbest zamandan duyulan tatmin ile yakından ilişkili olduğu çalışmaları ortaya konmaktadır (Brady vd., 2008; Snir ve Harpaz, 2009; Fisher vd., 2009). Bu noktadan hareketle, kişinin isteği dâhilinde ya da zorunlu zamanlarının dışında özgürce seçerek kullandığı, arzu edilen zaman, aktiviteler (Ragheb ve Tate 1993; Kelly ve Kelly 1994;

Kraus 1998; Esteve, Martin ve San-Lopez 2007; Watkins 2013) olarak tanımlanan serbest zaman kavramının günümüzde bireylerin yaşadığı büyük bir paradoks olan işkoliklikle olan ilişkisinin incelenmesi ve kişinin ilgisini çekecek veya kendi başına yapacak bir şey bulamamasının sonucu yaşanan tatminsizlik durumu olarak tanımlanan serbest zamanda sıkılma algısının ne denli işkoliklik kavramı ile iç içe olduğunun belirlenmesi önem arz etmektedir.

Bu bilgiler ışığında, bu araştırmanın amacı Ankara ilindeki çeşitli üniversitelerde görev yapan akademik personelin serbest zamanda sıkılma algıları ile işkoliklik davranışları arasında ilişki olup olmadığını incelemek ve bağımsız değişkenlere göre bireysel farklılıkları ölçmektir.

YÖNTEM

Bu araştırmada çalışmanın hipotezlerine uygun olarak sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimsel çalışmalardaki amaç, mevcut durumu araştırmak ve belirlemektir (Büyüköztürk ve arkadaşları 2012). Çalışmaya Ankara’da Ankara ilinde bulunan üniversitelerde görev yapan akademisyenlere ($n_{kadın} = 233 \pm 7.80$; $\bar{x}_{yaş} = 32.43$ ve $n_{erkek} = 183$; $\bar{x}_{yaş} = 35.37 \pm 9.12$) toplam 416 kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği; "serbest zamandaki sıkıntı algılamalarında bireysel farklılıkları" ölçmek amacıyla Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, tek boyutlu bir yapıda olup 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki seçenekler "1= kesinlikle katılmıyorum" ile "5= kesinlikle katılıyorum" arasında değişmektedir. Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı, üniversite öğrencilerinde üç farklı örneklem grubu için sırasıyla .85, .88 ve .86 olarak belirlenmiştir. Türkçe versiyonunun yetişkinler adaptasyonu geçerlilik ve güvenirlik çalışması Kara, Gürbüz ve Öncü (2014), tarafından orijinal formundan gerçekleştirilmiş ve çeşitli meslek gruplarında çalışan yetişkin bireylere uygulanmıştır. Bu çalışma kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre ölçek iç tutarlılık katsayısının sıkılma alt boyutu için .62 doyum alt boyutu için .74 olduğu tespit edilmiştir.

DUWAS İşkoliklik Ölçeği; Bireylerin işkoliklik düzeylerini ölçmek amacıyla, Schaufeli, Taris ve Bakker (2006) tarafından geliştirilen 'DUWAS' işkoliklik ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe geçerlik güvenirliği Doğan ve Tel tarafından (2011) yapılmıştır. Geçerliği yapılan ölçek, 14 maddeden oluşmaktadır ve 4'lü Likert tipi, öz bildirim tarzı bir ölçektir. DUWAS, "aşırı çalışma" ve "kompulsif çalışma" olarak adlandırılan iki alt ölçekten oluşmaktadır. "Aşırı çalışma" alt ölçeği bireyin çalışmaya yaşamındaki diğer aktivitelerden daha fazla yer verdiğini ve olması gerekenden fazla çalıştığını ifade eden maddelerden oluşmaktadır. (Örnek madde: İş yerindeki arkadaşlarım çalışmayı bıraktığında bile ben kendimi çalışmaya devam ederken bulurum.) "Kompulsif çalışma" alt ölçeği ise bireyin içten gelen bir zorlama ve zorunluluk hissiyle kendisini çalışmak zorunda hissetmesine neden olan ifadelerden oluşmaktadır. (Örnek madde: Genellikle içimde beni çok çalışmaya iten bir şeyler olduğunu hissediyorum.) Alt boyutlara ilişkin iç tutarlılık katsayıları "aşırı çalışma" alt boyutu için .78 ve "kompulsif çalışma" alt boyutu için .84 olarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla 'Kişisel Bilgi Formu' hazırlanmıştır. Form, katılımcıların yaşlarını belirlemek üzere iki açık uçlu; cinsiyet ve medeni durum belirlemek üzere ise iki kapalı uçlu soru olmak üzere beş sorudan oluşmaktadır.

Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; değişkenler arası farklılıkların belirlenmesinde MANOVA, ANOVA ve değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Correlation testleri kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Skewness ve Kurtosis (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyüköztürk 2008).

BULGULAR

Tablo 1 incelendiğinde Serbest Zamanda Sıkılma Algısı (SZSAÖ) ve DUWAS İşkoliklik Ölçeklerinden faktör bazında en yüksek ortalamanın DUWAS İşkoliklik Ölçeği'nin alt boyutu olan "Aşırı alışma" boyutunda (3.52), en düşük ortalamanın ise, Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği'nin "Doyum" alt boyutunda (2.81) olduğu görölmektedir.

Tablo 1. Ölçek puanlarının dağılımı

		Madde Sayısı	N	$\bar{x}$	Ss
Serbest Zamanda Sıkılma Algısı	Sıkılma	5	416	3.09	.52
	Doyum	5	416	2.81	.49
İşkoliklik	Aşırı alışma	8	416	3.52	.85
	Kompulsif alışma	6	416	3.39	.60
Toplam		24	416		

Katılımcıların SZSAÖ alt faktörleri (sıkılma ve doyum) ile DUWAS İşkoliklik Ölçeği (aşırı çalışma ve kompulsif çalışma) alt boyutları arasındaki korelasyon tablosuna göre, sıkılma ile aşırı çalışma ve kompulsif çalışma değerleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Tablo 2; SZSAÖ ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği arasındaki korelasyon katsayıları

	F1	F2	F3	F4
F1	1			
F2	0.123'	1		

F3	0.145''	0.073	1	
F4	0.192''	0.027	0.434''	1

(F1: Sıkılma, F2: Doyum, F3: Aşırı Çalışma, F4: Kompulsif Çalışma)

MANOVA sonuçları, cinsiyet değişkeninin SZSAÖ ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [Pillai's Trace $F(4,411)=9.938$, $p<0.05$]. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını anlamak amacıyla ANOVA yapılmıştır. Cinsiyet ana etkisi açısından Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği alt boyutlarından 'sıkılma' [$F(1, 414)=3.074$, $p<0.05$] ve 'doyum' [$F(1, 414)=3.051$, $p<0.01$] ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği alt boyutlarından 'kompulsif çalışma' [$F(1,414)=22.273$, $p<0.01$] alt boyutunun anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği "sıkılma" ve "kompulsif çalışma" alt boyutlarında kadın katılımcıların, doyum alt boyutunda ise erkek katılımların puanları yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 3).

Bununla birlikte, analizler, medeni durum değişkeninin SZSAÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [Pillai's Trace $F(4,411)=2.946$, $p<0.05$]. ANOVA analizi sonuçları, medeni durum ana etkisi açısından Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği alt boyutlarından 'sıkılma' [$F(1,414)=10.002$, $p<0.05$] alt boyutunun anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmış, bekâr katılımcıların puanları evli bireylere daha yüksek olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3. Bağımsız değişkenlere göre ölçek puanlarının dağılımı

Faktör	Kadın		Erkek		Bekâr		Evli	
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
F1	3.13	.56	3.04	.48	3.16	.54	3.00	.49
F2	2.78	.49	2.86	.49	2.84	.48	2.79	.51
F3	3.48	.86	3.56	.84	3.51	.83	3.52	.87
F4	3.51	.63	3.24	.51	3.43	.61	3.35	.58

(F1: Sıkılma, F2: Doyum, F3: Aşırı Çalışma, F4: Kompulsif Çalışma)

Bununla birlikte, yaş değişkeninin SZSAÖ ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [Pillai's Trace $F(4,409)=1.969$, $p<0.05$]. ANOVA analizi sonuçları, yaş ana etkisi açısından Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği alt boyutlarından 'sıkılma' [$F(3, 412)=2.504$, $p<0.05$] ve 'doyum' [$F(3,412)=2.525$, $p<0.01$] ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği alt boyutlarından 'kompulsif çalışma' [$F(3,412)=2.520$, $p<0.01$] alt boyutunun anlamlı olarak farklılaştığı

sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği alt boyutlardan sıkılma alt boyutunda 20-20 yaş grubunda olan katılımcıların puanları 40-49 yaş grubu arasında olan katılımcılardan, doyuma alt boyutunda 30-39 yaş arasında olan katılımcıların puanları 20-29 yaş arasında olan katılımcılardan, kompulsif çalışma alt boyutunda ise, 20-29 yaş arasında olan katılımcıların puanları 50 ve üstü yaşta olan katılımcılardan yüksek olarak saptanmıştır.

Tablo 4: Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Faktör	Yaş	X	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Sıkılma	20-29	3.13	.57	2.50	.05	20-29/40-49
	30-39	3.12	.44			
	40-49	2.94	.48			
	50 ve üstü	3.08	.70			
Doyum	20-29	2.75	.47	2.52	.05	30-39/20-29
	30-39	2.90	.49			
	40-49	2.81	.52			
	50 ve üstü	2.73	.49			
Aşırı Çalışma	20-29	3.53	.85	.05	.98	
	30-39	3.50	.80			
	40-49	3.54	1.00			
	50 ve üstü	3.47	.77			
Kompulsif Çalışma	20-29	3.42	.65	2.52	.05	20-29/50 ve üstü
	30-39	3.45	.57			
	40-49	3.30	.48			
	50 ve üstü	3.16	.58			

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı Ankara ilindeki çeşitli üniversitelerde görev yapan akademik personelin serbest zamanda sıkılma algıları ile işkoliklik davranışları arasında ilişki olup olmadığını incelemek ve bağımsız değişkenlere göre bireysel farklılıkları ölçmektir.

Bu noktadan hareketle yapılan analiz sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeninin SZSAÖ ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu saptanmış, cinsiyet ana etkisi açısından Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği alt boyutlarında ‘sıkılma’ alt boyutu ve DUWAS İşkoliklik Ölçeği alt boyutlarından ‘kompulsif çalışma’da kadın katılımcıların puanları erkek katılımcılara oranla daha yüksek olarak saptanmıştır. İlgili alanyazın taramasında işkoliklik ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkiyi inceleyen birçok çalışmayla karşılaşmak mümkündür. Bu bağlamda, Burke ve arkadaşlarının (2006) 496 sağlık çalışanı üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada, işe bağlılık boyutunda erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek işkoliklik puanına sahip oldukları saptanmıştır. Bununla birlikte, benzer şekilde erkeklerin kadınlara oranla daha işkoliklik olduklarını saptamış fazlaca araştırmaya rastlamak da mümkündür (Burke, 1999; Burke, Matthiesen ve Pallesen, 2006; Harpaz ve Snir, 2003). Oğuz ve Akın’ın (2008) araştırmasında da öğretmenlerin işkoliklik düzeylerinin cinsiyete

göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görölmüştür. Bu bağlamda, araştırma bulguları ilgili alanyazınla paralellik göstermemekle birlikte, araştırmanın örneklem grubunda olan kadın akademisyenlerin, süregelen toplumsal cinsiyet baskıları ile kendilerini daha fazla ifade etme ve gösterme gereğı ile işkoliklik sendromunu yaşadıkları düşünölmektedir.

Bununla birlikte, serbest zamanda sıkılma algısı doyum alt boyutunda ise erkek katılımların puanları yüksek olarak hesaplanmıştır. Kara, Gürbüz ve Öncü tarafından (2014) çeşitli meslek gruplarına dâhil yetişkin bireyler arasında yapılan araştırmaya göre de erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla sıkılma algısını daha az yaşadıkları tespit edilmiştir. Bununla birlikte, cinsiyet açısından fark saptanmayan (Ayverdi ve Kara, 2015) araştırmalarda mevcuttur. Gücal ve Kara (2015) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan serbest zamanda sıkılma algısı araştırmasında ise kadın katılımcıların doyum alt boyutu puanları daha yüksek olarak belirtilmiştir. Bu bilgiler ışığında bulgular değerlendirildiğinde, bu araştırmaların örneklem gruplarının üniversite öğrencilerini kapsadığı görölmekle birlikte, bu araştırmanın örneklem grubunu çalışan kesimin oluşturması ve ciddi bir serbest zaman kısıtlılığı çerçevesinde katılımcıların algıları olası olarak değerlendirilmektedir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre, medeni durum değişkeninin SZSAÖ ve DUWAS İşkoliklik Ölçeğı alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğu ve bekâr katılımcıların puanlarının evli bireylere daha yüksek olarak olduğu saptanmıştır. Yapılan alanyazın taramasında evli, bekâr ve boşanmış bireylerin işkoliklik düzeyleri arasında alanyazında farklılaşmalara rastlanmamıştır (Burke, 2000; Burke, Burgess ve Oberklaid, 2003). Aile ilişkilerine zarar verdiğı bilinen işkoliklik halinin medeni duruma göre farklılaşması akademisyen grubu içerisinde olası bir durum olarak nitelendirilmektedir. Meslekte yükselme, tez, makale ve saha araştırmaları gibi uzun sürecek mesailerin bekâr katılımcılar tarafından daha kolay insiyatife alınması buna örnek olarak gösterilebilir.

Analizler, yaş değişkeninin SZSAÖ ve DUWAS İşkoliklik Ölçeğı alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu, Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeğı ‘sıkılma’ ve ‘doyum’ alt boyutlarında ve DUWAS İşkoliklik Ölçeğı’nin ‘kompulsif çalışma’ alt boyutunda yaş ana etkisi açısından anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiğı alt boyutlardan sıkılma alt boyutunda 20-29 yaş grubunda olan katılımcıların puanları 40-49 yaş grubu arasında olan katılımcılardan, doyum alt boyutunda 30-39 yaş arasında olan katılımcıların puanları 20-29 yaş arasında olan katılımcılardan, “kompulsif çalışma” alt boyutunda da 20-29 yaş arasında olan katılımcıların puanlarının 50 ve üstü yaşta olan katılımcılardan yüksek olarak belirlenmiştir. Alanyazında işkoliklik ve yaş arasında yapılan araştırmalarda, yaşın ilerledikçe işkolikliğin arttığı yönünde birçok bulguya rastlanmaktadır. Akın ve Oğuz (2010) tarafından gerçekteştirilen araştırma da işkoliklik düzeyinin yaşa göre anlamlı biçimde farklılaştığı ve 30 yaşından sonra artış gösterdiği bulgusunu desteklemektedir. Yine Bardakçı’nın (2007) çalışması da deneyimli eğitim yöneticilerinin meslekte yeni olanlara göre işkoliklikte daha yüksek puanlar elde ettiğini göstermektedir. Bu bağlamda, araştırma grubunda bulunan 20-29 yaş arasındaki akademik personelin serbest zamanlarında yapacak bir şey bulamayan ve mevcut serbest zamanları sıkıcı bulan bu bağlamda da bireyin içten gelen bir zorlama ve zorunluluk hissiyle kendisini çalışmak zorunda hissetmesine neden olan bu ruh halinin daha akademik hayatının başında olan ve kendini ifade etmek için fazlaca mesai harcayan bireylerden oluştuğı düşünölmektedir. 30-39 yaş grubunda olan akademik personel için ise, yüksek lisans ve doktora sürecini aşmış, akademik yaşamlarının tam ortasında ancak bir yandan da hayatı kaçırmak istemeyen bireyler oluştuğı söylenebilir.

Sonuç olarak, bireyin yaşam ve sağlık kalitesinin önemli bir belirleyicisi olarak gösterilen işkolikliğin, serbest zamanda sıkılma algısı ile pozitif bir ilişki içince olduğu saptanmakla beraber, çalışma nedeniyle sosyal ve serbest zaman etkinliklerine zaman ayıramama, sosyal etkinliklere, eğlenceye ve uykuya harcanan zamanın boşa harcandığını düşünme ve rahatsız olma gibi sendromları ortaya çıkardığını dşnlmektedir. Son tahlilde bireyin yenilenmesini ve kendi iyi oluş halini sağlaması açısından önemli olan rekreasyonel aktivitelerin, bireyleri çalışma hayatına hazırlayan “altın bir anahtar” olduğu felsefesinin aşılanması gereği bu araştırmanın sonucu olarak grlmektedir. Bireyin yaşam kalitesini daha st noktalara taşıması özelliği ile rekreasyon aktiviteleri hem fiziken hem de ruhen daha sağlıklı bireylerin toplumumuzda yaşamasına önayak olacaktır.

KAYNAKLAR

- Akın, U., & Oğuz, E., (2010). Öğretmenlerin işkoliklik ve tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 63, 309 - 327.
- Ayverdi, B., Kara, F.M. (2015). Serbest Zamanda Sıkılma Algısının Alkol Kullanma Nedenlerini Belirlemedeki Rolünün İncelenmesi. 8. Ulusal Spor Bilimleri ğrenci Kongresi, 14-16 Mayıs, Mersin, Türkiye.
- Bardakcı, S. (2007). Eğitim Yöneticilerinin İnternet Kullanımına İlişkin Tutumlarının İşkoliklik Eğilimleri zerine Etkilerinin Belirlenmesi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Brady, B. R., Vodanovich, J. & Rotunda, R. (2008). “The Impact of Workaholism on Work-Family Conflict, Job Satisfaction, and Perception of Leisure Activities”, The PsychologistManager Journal, 11, 241–263.
- Burke, R.J. (1999). Workaholism in organizations: Gender differences. Sex Roles, 41, 333-345.
- Burke, R.J. (2000), “Workaholism and Extra-Work Satisfactions”, International Journal of Organizational Analysis, 7, 352-364.
- Burke, R.J., Matthiesen, S. B., & Pallesen, S. (2006). Personality correlates of workaholism. Personality and Individual Differences, 40, 1223-1233
- Büyüköztürk, ř. (2008). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Büyüköztürk, ř., akmak, E.K., Akgün, .E., Karadeniz, ř & Demirel, F. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğan, T., Tel, F. D. (2011). Duwas İşkoliklik lği Türkçe Formunun (DUWASTR) Geçerlik Ve Güvenirliğinin İncelenmesi AİB, Eğitim Fakültesi Dergisi, 11(1), 2011, 61-69.
- Esteve, R., Martin, J. & San-Lopez, A.E. (2007). Grasping the meaning of leisure: developing a self-report measurement tool, Leisure Studies, 18 (2), 79 – 91.
- Fisher, G. G., Bulger, C.A. & Smith, C.S. (2009). “Beyond Work and Family: A Measure of Work/ Nonwork Interference and Enhancement”, Journal of Occupational Health Psychology, 14, 441-456.
- Gcal, A. ., Kara, F.M. (2015). Serbest Zamanda Sıkılma Algısının Serbest Zamana Yklenen Anlamı Belirlemedeki Rolnn İncelenmesi, 8. Ulusal Spor Bilimleri ğrenci Kongresi, 14-16 Mayıs, Mersin, Türkiye.
- Harpaz, I., & Snir, R. (2003). Workaholism. It’s definition and nature. Human Relations, 56 (3), 291–319
- Iso-Ahola, S. E. & Weissinger, E. (1990) Perceptions of boredom in leisure: Conceptualization, reliability and validity of the leisure boredom scale. Journal of Leisure Research, 22(1), 1–17.

- Kara, F.M., Gürbüz, B. & nc, E., (2014). Leisure Boredom Scale: the Factor Structure and the Demographic Differences. *The Turkish Journal of Sport and Exercise*. 16(2): 28-35.
- Kelly, J.R. & Kelly, J.R. (1994). Multiple Dimensions of Meaning in the Domains of Work, Family, and Leisure, *Journal of Leisure Research*, 26 (3): 250-274.
- Kraus, R. G. (1998). *Recreation and Leisure in Modern Society*, Canada: Jones and Bartlett Publishers.
- Oates, W.E. (1968). On being a workaholic (a serius jest). *Pastoral Psychology*, 19, 16-20.
- Oğuz, E. & Akın, U. (2008). ğretmenlerin işkoliklik düzeyleri ile evlilik uyumları arasındaki ilişki. *International Conference on Educational Sciences*. 23-25 June 2008. Eastern Mediterranean University. Famagusta, North Cyprus.
- Ragheb, M.G. & Tate, R.L. (1993). A behavioral model of leisure participation based on leisure attitude, motivation and satisfaction, *Leisure Studies*, 12, 61-70. Scott, K., Moore, K., Miceli, M. (1997), " An exploration of the meaning and consequences of workaholism", *Human Relations*, 50, ss. 287-314.
- Schaufeli, W.B., Taris, T.W. & Bakker, A.B. (2006). Dr. Jekyll and Mr. Hyde: On the differences between work engagement and workaholism. In R.J. Burke (Ed.), *Research companion to working time and work addiction* (pp. 193-217). Northampton: Edward Elgar.
- Snir, R. & Zohar, D. (2000). Workaholism: Work addiction or workphilia? Paper presented at the International Conference of Psychology: Psychology after the year 2000, University of Haifa, Haifa.
- Spence, J. T. & Robbins, A. S. (1992), "Workaholism: definition, measurement and preliminary results", *Journal of Personality Assessment*, 58, 160-178
- Watkins, M. (2013) Using intentional attributions to explain change in leisure meanings, *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal*, 35 (2), 89-106.

Seyahat Acentası Çalışanlarının Serbest Zaman Algıları Ve Serbest Zaman Tercihleri Arasındaki İlişki

Reşat ARICA *, Betül KODAŞ**, Davut KODAŞ ***

*Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu

E-posta: resatarica@anadolu.edu.tr

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

betlkoca@hotmail.com.tr

***Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu

E-posta: davutkodas@anadolu.edu.tr

Öz

Seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman algıları ve serbest zaman tercihleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi araştırmanın temel amacıdır. Araştırmada kapsamında Eskişehir’de faaliyet gösteren 52 seyahat acentasında 112 çalışanın oluşturduğu katılımcılardan veriler anket yoluyla toplanmıştır. Elde edilen veriler frekans ve korelasyon analizi yanı sıra t-testi ile analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde seyahat acentası çalışanlarının sosyo-kültürel ve bireysel etkinliklere diğer etkinliklere nispeten daha fazla önem attığı görülmüştür. Bununla birlikte çalışanların, serbest zaman etkinliklerine yönelik zamansal ve ekonomik algılamalarının diğer algılamalara oranla daha yüksek ortalamalara sahip olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, seyahat acentası çalışanlarının ekonomik algılamaları arttıkça sosyo-kültürel etkinliklere talebin yükseldiği bunun yanı sıra kültürel algılamaları arttıkça turistik etkinliklere katılımlarında azalma olduğunu görülmüştür. Bir diğer sonuç, erkeklerin kadınlara oranla sportif etkinliklere katılıma daha eğilimli oldukları ve kadınların serbest zaman etkinliklerini erkeklere oranla daha kültürel bir olay algıladıklarıdır.

Anahtar sözcükler: Serbest zaman tatmini, Serbest zamanda algılanan özgürlük, Eskişehir

GİRİŞ

Serbest zaman kavramı insanlık tarihi boyunca toplumsal, ekonomik, siyasi, teknolojik vb. alanlarda yaşanan değişimler etkisiyle farklı şekillerde algılanmış ve değerlendirilmiştir. Özellikle 1960’lı yıllarla birlikte bilimsel ve teknolojik alanlarda yaşanan gelişmeler farklılık çatısı altında tektip yaşam standardının inşasına neden olmuştur. Gelişmeler ışığında çalışma saatlerinin azalması, refah düzeyinde meydana gelen artış, değişen ihtiyaçlar, kentleşmenin yol açtığı toplumsal yabancılaşma, karmaşıklaşan ve sıradanlaşan yaşam bireylerde hayatın monoton düzeninden kurtulmak amacıyla farklı serbest zaman etkinliklerine katılım baskısı yaratmıştır. Bu durum bireylerin özellikle sosyalleşme, dinlenme ve kendini yenileme amacıyla serbest zaman etkinliklerine katılımını arttırmıştır. Serbest zaman etkinliklerine olan talep beraberinde farklılaşan seçenekleri, bireylerin yaşamında önemli bir yer edinen ve renkli bir rekabete sahne olarak ekonomik bir sektöre dönüşen etkinlikleri ortaya çıkarmıştır. Gün geçtikçe farklılaşan seçenekleri, bireylerin yaşamında artan önemi ve ekonomik sisteme dönüşümü serbest zaman kavramının araştırmacılar tarafından farklı özelliklerinin incelenmesine, değerlendirilmesine ve kavrama ilişkin çeşitli fikirlerin ortaya atılmasına yol açmıştır.

Serbest zaman kavramı araştırmalarda serbest zaman olayının tanımlanması (Veal, 1992; Eby, 1998), serbest zaman gereksinimi (Juniu, 2000), serbest zaman etkinliklerinin ekonomik boyutu (Tribe, 1995) ve yaşam tatminine etkisi (Nawijn ve Veenhoven, 2011; Tercan, 2013) boyutlarıyla sıkça irdelenmiştir. Ayrıca serbest zamanın fiziksel aktivitelerde kullanımına yönelik çalışmalara alan yazında rastlanmaktadır (Stephens, vd. 1985; Burton ve Turrell, 2000; Lindström, vd. 2001). Bununla birlikte özellikle gençlerin serbest zaman değerlendirme alışkanlıklarına yönelik ulusal ve uluslararası alan yazında hazırlanmış araştırmalar mevcuttur (Gökalp, 2007; Tekin, 2007; Sabiston ve Crocker, 2008; Uygurtaş, 2011; Çoruh, 2013). Kamu çalışanlarının serbest zaman etkinlikleri (Yerlisu Lapa, vd. 2012; Demir, vd. 2013), yanı sıra kadınların (Henderson, 1990) ve yaşlıların (Yüksel vd. 2014) serbest zaman

faaliyetlerini yoğun olarak gerçekleştiği etkinliklere yönelik incelemeler yapılmıştır. Turizm alanına yönelik araştırmalarda serbest zaman ve turizm ekonomisi (Tribe, 1995), serbest zaman değerlendirme aracı olarak turizm (Köybaşı, 2006) ve Rekreatif olay olarak turizmin ele alınmasına yönelik (Karahan ve Orhan, 2009) araştırmalara rastlanmaktadır. Ancak temelde serbest zaman faaliyetlerini organize eden ve yöneten en önemli paydaşlardan olan seyahat acentalarının serbest zaman kavramına yönelik faaliyetlerini ele alan araştırmalara alan yazında rastlamak güçtür. Günümüzde hem uzun süreli serbest zaman etkinlikleri olan tatiller hem de gündelik hayatta gerçekleştirilen serbest zaman faaliyetlerinde kimi zaman başat konumunda kimi zaman yardımcı görev üstlenerek faaliyetlerin gerçekleştirilmesine katkı sunan seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman etkinlikleri ve algılarının iş faaliyetlerine yansıyacağı bir gerçektir. Bu güdüleyici unsur çerçevesinde hazırlanan araştırmanın temel amacı seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman etkinlikleri ve algıları arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Bununla birlikte, seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman algıları ve etkinliklerine atfettiği önemin belirlenmesi, çalışanların cinsiyetlerine göre serbest zaman algıları ve serbest zaman tercihleri arasındaki farklılıkların ortaya konması araştırmanın alt amaçlarını oluştırmaktadır.

Araştırma seyahat acentaları ve serbest zaman bağlamında alan yazında mevcut bir çalışma bulunmaması nedeniyle akademik alanda önem arz etmektedir. Bununla birlikte, çalışmanın seyahat acentası alışanlarında serbest zaman kavramına ilişkin farkındalık oluşturması neticesinde seyahat acentaları alışanlarında serbest zaman kavramına ilişkin meydana getirebileceği farkındalık açısından sektörel anlamda önem taşıyacağı dşnlmektedir.

SERBEST ZAMAN KAVRAMI, ETKİNLİKLERİ VE ALGISI

Graefe ve Parker (1997) serbest zamanı, insanın tüm zamanları içinde, bir etkinlik gerçekleştirmek veya gerçekleştirmemek arasında serbest bir tercih yapabildiği, yapmak ya da yapmamak istediği şeyleri tayin edebildiği, fakat yapılan işin sorumluluğunu da yüklenebilecek, sorumlu davranışlar gösterebilmesi gereken zaman dilimi olarak tanımlamaktadır. Bir başka görüşe göre serbest zaman, bireylerin özgürlüğe kaçış olarak algıladığı ve çalışma zamanından ayrı olarak değerlendirdikleri dinlenme, rahatlatma, yeniden çalışma ve hayata üretkenliği artarak iş yaşamına dönme zamanı olarak ta açıklanmaktadır (Uygurtaş, 2011). Yapılan tanımlamalarda serbest zaman kavramının zamansal ve etkinsel boyutlarının vurgulandığı, kavrama ilişkin ortak ve uzlaşılmış bir tanımın olmadığı söylenebilir. Serbest zamanın kesin bir çerçevesinin olmaması geçmişten günümüze değin farklı birçok etkinliğin serbest zaman bağlamında değerlendirilmesine yol açmaktadır.

Köleci toplumlardan kapitalist topluma değin serbest zaman belirli bir zümrenin katılım gösterdiği arenalar ve hamamlar, sirk oyunları, karnavallar, eğlence amaçlı hayvan bakımı, araba yaşları, gladyatör dövüşleri ve çeşitli kanlı eğlence etkinlikleriyle değerlendirilmekteydi (McLean vd. 2005; Selçuk, 2010). Günümüzde serbest zaman tarihsel ve toplumsal geleişim ve dönüşümlere bağlı olarak özellikle sanayileşmeyle birlikte yaşanan teknolojik gelişmelerin etkisiyle daha fazla insanı kapsayan, işlevlerinde önemli farklılaşmalar olarak yeniden üretilen ve günlük yaşamı çevreleyen bir yapıya bürünmüştür (Veal, 1992; Selçuk, 2010; Tercan, 2013). Yüzme, yürüme, bisiklet sürme, futbol vb. spor etkinliklerine katılma veya izleme, sinema veya tiyatroya gitme, televizyon izleme, bilgisayar oyunları oynama, turistik ziyaretler gerçekleştirme, alişveriş yapma, fotoğraf çekme, piknik yapma, akraba ve arkadaş ziyaretleri, müze ve galeri gezmeye, bar, restoran ve kulüp ziyaretleri gibi etkinlikler günümüzün önemli serbest zaman faaliyetleridir (Jones ve Radcliffe, 2000; McLean vd. 2005; Nawijn ve Veenhoven, 2011).

Bir toplumsallaşma aracı olarak serbest zaman etkinliklerinin oldukça farklılaşması ve sayıca artması etkinlik alanlarının bir çatı altında toplanması gereksinimini doğurmuş ve pek çok araştırmada etkinlikler kategorize edilerek değerlendirilmiştir. Tribe (1995), serbest zaman aktivitelerini evde ve ev dışında gerçekleştirilen etkinlikler, seyahat ve turizm amaçlı etkinlikler olarak sınıflandırırken,

Dumazedier aktiviteleri sanatsal, entelektüel, sosyal, pratik ve fiziki etkinlikler olarak sınıflandırmıştır (Karaküçük, 1999). Yerlisu vd.'nin (2012) etkinlikleri sportif, sosyal ve sanatsal/kültürel etkinlikler olarak, Çoruh ise (2013) aktiviteleri ev içi, fiziksel, sosyal, kültürel/sanatsal ve açık alan etkinlikleri başlıkları altında toplamıştır.

Gündelik yaşamda artan seçenekleri ve kısıtlı bir zamanda en uygun tercihin yapılması gereği bireylerin serbest zaman ihtiyacına ilişkin algısını da genişletmiştir. Yapılan araştırmalarda bireylerin yaş grupları, kültürleri, ihtiyaçları, aile yaşamı, cinsiyeti gibi demografik özelliklerin bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılım algı, tutum ve davranışlarını etkilediği belirlenmiştir (Burton ve Turrell, 2000; Jones ve Radcliffe, 2000; Lindström vd. 2001; Crompton ve Purvis, 2002). Bireylerin serbest zamana ilişkin algılamalarının serbest zaman tercihlerini doğrudan etkilediği pek çok araştırmada tespit edilmiştir. Henderson (1990) bireylerin serbest zamanı kültürel, sportif, ekonomik bir zaman olarak algılamasının etkinlik tercihlerini etkilediğini, Eby ise (1998) ekonomik algılamaların serbest zaman tercihlerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Lindström vd. (2001) zamansal algılamaların serbest zaman etkinliklerine katılımında önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmiştir. Sabiston ve Crocker (2008) bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılımında kültürel algılamaların etkili olduğunu tespit edilmiştir. Uygurtaş (2011) zamansal ve ekonomik algıların serbest zaman etkinliklerine katılımında etkili olduğu belirlemiştir. Demir vd. (2013) tarafından kamu çalışanlarının serbest zaman algılarını belirlemeye yönelik gerçekleştirilen araştırmada ise *kültürel, ekonomik, fiziksel ve zaman algılamalarının* serbest zaman etkinliklerine katılımında etkili olduğu görülmüştür.

Kültürel algılamalar, bireyin sosyal yaşam ve etkinlikleri değerlendirme alışkanlıkları ve (Demir vd. 2013) tüketim ihtiyacını karşılama amacı dışında bireylere serbest zaman etkinliklerinin sunulduğu kültürel alanların da varlığıyla ilintilidir (Uygurtaş, 2011). Serbest zamanın özellikle kapitalist sistemle birlikte ekonomik sektörle ve tüketim araçlarıyla yakın ilişkisi ve tüketim mallarının yaygınlaşmasına paralel olarak ortaya çıkan *ekonomik algılamalar*, (Uygurtaş, 2011) bireyin geliri, etkinliklere harcadığı miktar ve etkinlik maliyetleri gibi unsurları içermektedir. *Fiziksel algılamalar*, etkinliklere katılma hususunda harcanan bireysel güç, enerji ve yorgunluk unsurlarıyla ilişkili iken, *zamansal algılamalar*, bireyin katıldığı etkinliklerin süresi, zamanı ve bireyin sahip olduğu serbest zamanın bunlar için yeterli olmasıyla ilişkilidir (Demir vd. 2013). Bu algılamaların bireyden bireye farklılaşarak bireylerin ve serbest zaman faaliyetlerine yönelik kararlarında etkili olduğu söylenebilir.

YÖNTEM

Araştırmanın temel amacı, Eskişehir’de faaliyet gösteren seyahat acentaları çalışanlarının serbest zaman algıları ve serbest zaman tercihleri arasında ilişkinin ortaya konmasıdır. Araştırmanın amacına bağlı olarak oluşturulan alt amaçlar şu şekildedir:

- Seyahat acentaları çalışanlarının serbest zaman algıları ve tercihlerine atfettiği önem hangi algılar ve tercihler üzerinde yoğunlaşmaktadır?
- Seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman algılamaları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
- Seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman tercihleri cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?

Araştırmanın evrenini Eskişehir’de faaliyet gösteren seyahat acentaları çalışanları oluşturmaktadır. TÜRSAB web sayfasında 10.05.2014 tarihinde yapılan tarama sonucunda Eskişehir’de faaliyet gösteren 57 seyahat acentasının olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada örnekleme gidilmemiş olup belirlenen acentalarda çalışanların tamamına ulaşılması amaçlanmıştır. 15.05.2014-10.06.2014 tarihleri arasında

gerçekleştirilen uygulama sürecinde belirlenen şletmelerin 5'inin kapandığı veya web sitesinde mevcut adreste herhangi bir şubesi olmadığı tespit edildiğinden uygulama 52 seyahat acentasında çalışan 117 çalışanla gerçekleştirilmiştir. 52 şletmede çalışan sayısı 154 olarak tespit edilmiş ancak çalışmaya katılım gönüllülük esasına dayandığından araştırmaya katkı sunmak isteyen 117 kişiye anket doldurtulmuştur. Anketlerin 5'i hatalı veya eksik doldurulduğundan analize dâhil edilmemiş toplamda 112 anket üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Toplamda evrenin % 73'ünden veri toplanarak değerlendirme sürecine alınmıştır.

Araştırmada yararlanılan anket veri toplama aracı 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Demir, vd. tarafından 2013 yılında geliştirilen serbest zaman katılım algılarını ölçen ölçekten yararlanılmıştır. Ölçek, bireylerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin algılamalarını *kültürel, ekonomik, zamansal, fiziksel algılamalar* olarak ölçen 5'li Likert yapısına sahip 4 alt boyut ve 20 ifadeden oluşmaktadır. İkinci bölümde çalışanların serbest zamanlarını değerlendirdikleri etkinlikleri ortaya koymak amacıyla Tribe (1995) ve Yerlisu Lapa vd. (2012) tarafından yapılan çalışmalarda yer alan serbest zaman etkinlikleri kategorilerinden yararlanılmıştır. Bu kategorileri bireylerin önem düzeyine göre sıralaması istenerek serbest zaman tercihlerine atfettiği önem düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde çalışanların demografik özelliklerini sorgulamaya yönelik sorulara yer verilmiştir. Uygulamaya geçilmeden önce ifadelerin biçim ve içerik yönünden anlaşılabilirliğinin test edilmesi amacıyla anket dokuz alan uzmanına gönderilmiş ve alınan geribildirimler doğrultusunda anlaşılmasında güçlük çekilen ifadeler yeniden düzenlenmiştir.

Araştırmanın verilerinin çözümünde her ankete numara verilmiş ve numaralandırılan anketlerdeki bilgilerin çözümlemesi SPSS 15 paket programı kullanılarak bilgisayar ortamında gerçekleştirilmiştir. Anketin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanılmıştır. Ölçeğin, Cronbach Alpha değeri 0,796 olarak bulunmuştur. Katılımcıların demografik özellikleri, serbest zaman etkinlikleri ve serbest zaman algılarına ilişkin veriler frekans (f) ve yüzde (%) analizleri aracılığıyla değerlendirilmiştir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon analizi, demografik özellikler ve serbest zaman algılamalarının ve tercihlerinin karşılaştırılmasında *t*-testi kullanılmıştır.

ANALİZ VE BULGULAR

Araştırma bulgularının detaylarına ve değerlendirmelere geçmeden önce katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, tercih ettikleri etkinliklerin ücretli ve ücretsiz olma durumuna ilişkin bulgular Tablo 1'de açıklanmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri ve Tercih Ettikleri Etkinliklerin Ücretli/Ücretsiz Olma Durumu

Demografik Değişkenler	Kategori	Sıklık	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	52	46,4
	Erkek	60	53,6
Yaş	0-19	8	7,1
	20-39	75	67
	40-59	21	18,8
	60 ve üstü	8	7,1
Gelir Düzeyi	0-1000	33	29,5

	1001-2000	38	33,9
	2001-3000	16	14,3
	3001 ve üstü	25	22,3
Günlük Ortalama Serbest Zaman (Gün/Saat)	1-2 saat	19	17
	3-4 saat	59	52,6
	5-6 saat	29	25,9
	6 saat üstü	5	4,5
Etkinlik Tercihleri	Ücretli etkinlikler	35	31,2
	Ücretsiz Etkinlikler	77	68,8

Tablo 1’de yer alan katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin veriler incelendiğinde araştırmaya katılanların % 53,6’sını erkekler % 46,4’ünü kadınlar oluşturmaktadır. Katılımcıların % 67’sinin 20-39 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin veriler incelendiğinde çalışanların gelir gruplarına ilişkin verilerin birbirlerine yakın dağılım gösterdiği ifade edilebilir. Ancak 1001-2000 TL gelire sahip olan grubun katılımcıların çoğunluğunu oluşturduğu söylenebilir. Günlük serbest zamana ilişkin veriler incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlasının 3-4 saat serbest zamana sahip olduğu dikkat çekmektedir. Ayrıca, katılımcıların ücretsiz etkinliklere ücretli etkinliklere oranla daha fazla eğilim gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Etkinlik Tercihleri

Etkinlik Türü	n*	Ortalama	Standart Sapma
Sosyo-Kültürel Etkinlikler	112	3,67	1,363
Bireysel Etkinlikler	112	3,43	1,241
Sanatsal Etkinlikler	112	2,79	1,338
Sportif Etkinlikler	112	2,69	1,305
Turistik Etkinlikler	112	2,43	1,483

n*: katılımcı sayısı

Tablo 2’te katılımcıların serbest zaman etkinlik tercihleri incelenmiştir. Ortalamalar göz önüne alındığında katılımcıların sosyo-kültürel (ort=3,67) ve bireysel etkinliklere (ort=3,43) attettikleri önem düzeyinin sanatsal, sportif ve turistik etkinliklere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Serbest Zaman Algılamaları

Serbest Zaman Algısı	n	Ortalama	Standart Sapma
Zamansal Algılamalar	112	3,76	0,82
Ekonomik Algılamalar	112	3,53	0,59
Kültürel Algılamalar	112	3,27	0,75
Fiziksel Algılamalar	112	3,08	0,77

Tablo 3’te yer alan ortalamalar dikkate alındığında katılımcıların zamansal algılamalarının (Ort=3,76) en yüksek değere sahip algı olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların Serbest Zaman Algılamaları ve Serbest Zaman Tercihleri Arasındaki İlişki

Değişkenler		Kültürel Algılamalar	Ekonomik Algılamalar	Fiziksel Algılamalar	Zamansal Algılamalar
Serbest Zaman Tercihleri Boyutları					
Sosyo-kültürel Etkinlikler	r	-0,020	0,212*	0,100	-0,013
	p	0,831	0,025	0,295	0,894
Sanatsal Etkinlikler	r	0,064	-0,010	0,000	0,112
	p	0,502	0,919	0,999	0,240
Sportif Etkinlikler	r	0,184	0,001	0,051	0,151
	p	0,052	0,992	0,596	0,111
Bireysel Etkinlikler	r	0,048	-0,067	0,055	-0,090
	p	0,619	0,481	0,561	0,348
Turistik Etkinlikler	r	-0,237*	-0,120	-0,174	-0,148
	p	0,012	0,209	0,067	0,120

*p: 0,05 seviyesinde anlamlıdır.

*r: Korelasyon kat sayısı

Katılımcıların serbest zaman tercihleri ve serbest zaman algıları arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi yardımıyla değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular Tablo 4'te özetlenmiştir. Sosyo-kültürel etkinliklerle ekonomik algılamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif yönlü düşük dereceli bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca turistik etkinlikler ve kültürel algılamalar arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif yönlü ve düşük dereceli bir ilişki belirlenmiştir. Diğer boyutlar ve değişkenler arasında herhangi bir anlamlı ilişki saptanmamıştır.

Tablo 5. Katılımcıların Serbest Zaman Algılamalarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Serbest Zaman Algısı	Cinsiyet	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Zamansal Algılamalar	Kadın	52	3,81	0,80	0,588	0,558
	Erkek	60	3,72	0,85		
Kültürel Algılamalar	Kadın	52	3,62	0,67	2,628	0,010*
	Erkek	60	3,26	0,77		
Ekonomik Algılamalar	Kadın	52	3,27	0,73	-0,042	0,967
	Erkek	60	3,28	0,73		
Fiziksel Algılamalar	Kadın	62	3,03	0,80	-0,725	0,470
	Erkek	60	3,13	0,75		

*p< 0,05

Varyansların homojenliği varsayımı sağlanmıştır.

Seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman kavramı ve algılamalarında cinsiyet değişkenine göre farklılık olup olmadığına ilişkin bulgular Tablo 5’te sunulmaktadır. Tablo incelendiğinde kadın ve erkek katılımcıların serbest zamanı kültürel algılamalarında bir farklılık olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla serbest zaman kavramı ve etkinliklerini kültürel bir olay olarak algıladıkları görölmüştür. Bununla birlikte, cinsiyete göre zamansal, ekonomik ve fiziksel algılamalarda cinsiyete göre bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Serbest Zaman Etkinliği Tercihlerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Serbest Zaman Etkinlikleri	Cinsiyet	Sıklık	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Sosyo/Kültürel Etkinlikler	Kadın	52	3,71	1,29	0,317	0,752
	Erkek	60	3,63	1,28		
Bireysel Etkinlikler	Kadın	52	3,60	1,05	1,389	0,168
	Erkek	60	3,28	1,33		
Sanatsal Etkinlikler	Kadın	52	2,77	1,49	-0,121	0,904
	Erkek	60	2,80	1,19		
Sportif Etkinlikler	Kadın	52	2,35	1,25	-2,609	0,010*
	Erkek	60	2,98	1,32		
Turistik Etkinlikler	Kadın	52	2,58	1,42	0,963	0,338
	Erkek	60	2,30	1,60		

Tablo 6’da seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman etkinliklerine ilişkin tercihlerinde cinsiyet değişkenine göre farklılık olup olmadığına ilişkin bulgular incelendiğinde erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla sportif etkinliklere katılım konusunda daha aktif olduğu gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, sosyo/kültürel, bireysel, sanatsal ve turistik etkinliklere cinsiyete göre katılımda anlamlı fark bulunamamıştır.

SONUÇ VE TARTIşMA

Serbest zamanların olumlu değerlendirilmesi hem bireysel hem de toplumsal açıdan önem arz etmektedir. Bireylerin alışma yaşamından artan zamanlarını daha renkli ve faydalı şekilde değerlendirmeleri, zihinsel ve bedensel olarak yenilenmeleri, sosyalleşmeleri, gündelik çalışma hayatının getirdiği streten kurtulmalarına vb. olanak tanıyarak bireylerin gündelik hayatta ve iş yaşamında daha zengin ve üretken olarak var olmasına olanak tanıyacaktır. Ayrıca bireylerin davranışlarının toplumsal davranışa şekil verdiği düşünöldüğünde özellikle bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmelerle yeni bir yaşam tarzının sınırlarının çizildiği görölmektedir. Bu yaşam tarzında teknolojinin robotlaştırdığı insanın yaşadığı toplumdan uzaklaşması bireylerarası bağların zayıflaması ve bireylerin birbirine yabancılaşması serbest zaman etkinliklerini vazgeçilmez bir olay haline getirmiştir. Bu bağlamda bireylere farklı turistik etkinlikleri sunan ve etkinliklere katılımda yönlendirici rol üstlenebilen seyahat acentalarının konumu önem arz etmektedir. Çünkü seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman etkinlikleri ve algılarının iş faaliyetlerine yansıyacağı bir gerçektir. Bu bağlamda hazırlanan bu araştırmanın temel amacı seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman etkinlikleri ve algıları arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır.

Araştırma grubunun demografik özellikleri incelendiğinde, katılımcıların çoğunu erkeklerin ve 20-39 yaş aralığındaki bireylerin oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. 0-19 yaş grubunda yer alan çalışanların tümünün stajyer olduğu, 60 yaş üstü grubu ise işletme sahipleri veya ortaklarının yanı sıra hac umre seyahati düzenleyen işletmelerde çalışan rehberlerin oluşturmaktadır. Katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde 0-1000 TL ve 1001-2000 TL gelir aralığında yoğunluk olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 3000 TL ve üzeri gelir elde eden çalışanlar işletme sahibi, işletme yöneticisi veya tur rehberleridir. Katılımcıların çalışma zamanının ve uyku dışında kalan serbest zamanının 3-4 saat arasında olduğu belirlenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen diğer veriler, çalışanların ücretsiz etkinliklere katılım eğilimi gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Esasen katılımcıların ortalama gelirinin 2,234 TL olduğu düşünöldüğünde maddi bir külfeti beraberinde getiren ücretli etkinliklerin yeterli talebi görmediğinin altını çizmek gerekir. Bu durum birçok etkenle açıklanabilir. Zamanın kısıtlı olması, düşük ücret, katılımcıların çoğunun operasyon alanında çalışması vb. nedenler iş yaşamında sürekli ücretli etkinliklerle iç içe olunmasının ücretsiz etkinliklere katılımı teşvik ettiği söylenebilir. Ayrıca, araştırmanın bulgularında da göröldüğü üzere bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılmada önem atfettiği ekonomik algılarının yüksek olması bireylerin ücretsiz etkinlikleri ücretli etkinliklere nispeten daha fazla tercih etmesine yol açtığı ifade edilebilir.

Serbest zaman etkinlik tercihleri incelendiğinde katılımcıların sosyo-költürel ve bireysel etkinliklere daha fazla önem atfettiği görölmektedir. Bunun yanı sıra, serbest zaman ve serbest zaman algılamalarına ilişkin bulgular katılımcıların serbest zaman ve serbest zaman etkinliklerine yönelik zamansal ve ekonomik algılamalarının ortalamalar dikkate alındığında en yüksek orana sahip olduğu belirlenmiştir. Nitekim zaman ve ekonomik güç etkinliklere katılımı teşvik eden temel unsurlar olduğundan özellikle tepe yönetimi oluşturan profesyonellerin işe adadıkları zamanın fazla olması nedeniyle diğer etkinliklerde kullanmak üzere kısıtlı zamana sahip olması ve alt kademe çalışanlarının yoğun iş süreci yanı sıra ekonomik yetersizlikler nedeniyle serbest zaman etkinliklerini zamansal ve ekonomik etkinlikler olarak algılama oranlarının yüksek olduğu söylenebilir (Burton ve Turrell, 2000).

Serbest zaman algıları ve tercihleri arasındaki ilişkinin analiziyle elde edilen sonuçlar katılımcıların ekonomik algılamaları arttıkça sosyo-költürel etkinliklere katılımlarının arttığı ve költürel algılamaları arttıkça turistik etkinliklere katılımlarında azalma olduğuna dair sonuçlar elde edilmiştir. Bu durum, katılımcıların işlerinin bir gerekliliği olarak turistik faaliyetlerle iç içe olması ve bu etkinlikleri költürel bir olay olarak algılamasıyla ilişkili olduğu ifade edilebilir. Ayrıca sosyo-költürel etkinlikleri ekonomik bir yükömlölük getirmeyen ve yoğunlukla ücretsiz etkinlikler olarak değeriendirilmesi yanı sıra çalışanların çalışma dışı ve uyku dışı zamanı değeriendirdikleri arkadaş, akraba ziyareti gibi faaliyetleri bu sınıfa dâhil etmeleriyle ilişkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada cinsiyet değerişkenine göre yapılan analizlerde elde edilen bulgularda serbest zamanın költürel bir olay olarak algılamasında kadınlar ve erkekler arasında farklılık tespit edilmiştir. Kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla serbest zaman kavramını ve etkinliklerini daha költürel bir olay olarak algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın önemli sonuçlarından biri de, erkeklerin kadınlara oranla sportif etkinliklere katılımlarının daha sık olduğudur. Bu sonuç Stephens vd. (1985), Gökalp (2007), Uygurtaş (2011) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarıyla benzeşmektedir. Sportif faaliyetlerin ağırlıklı olarak performansa dayalı aktiviteleri kapsaması ve fiziksel güç gerektirmesi erkeklerin bu etkinliklere katılım oranının daha yüksek olmasındaki temel nedendir (Stephens vd. 1985). Bununla birlikte, kadınların çalışma hayatı dışında daha çok ev eksenli çalışma olan kadınlaşmış çalışma türünde sorumlulukları yüklenmesinin de sonuçta etkili olmuştur.

Serbest zaman etkinliklerine katılım iyi bir zaman planlamasını gerektirir. Bu bağlamda seyahat acentası çalışanlarının serbest zaman planlamasına ilişkin araştırmalar yapılabilir. Ayrıca araştırmanın

bir devamı niteliğinde gelecekte seyahat acentalarında veya diğ er turizm işletmelerinde serbest zaman eğitimi ve eğitimin bireylerin karar süreçlerine etkisi konuları incelenebilir. Araştırmanın seyahat ve tur dönemlerinin başlangıcı olan bir süreçte gerçekleştirilmesi nedeniyle çalışanların tümüne ulaşılamaması araştırmanın en önemli sınırlılığını oluşturmaktadır.

Teşekkür

Doktora dersi kapsamında hazırlanan bu araştırmada yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Murat Emeksiz'e teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Burton, N.W. ve Turrell, G. (2000). Occupation, Hours Worked and Leisure-Time Physical Activity. *Preventive Medicine*. 31. 673-681
- Cropley, M. ve Purvis, L.M. (2003). Job Strain and Rumination About Work Issues During Leisure Time: A Diary Study. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 12 (3). 195-207
- Çoruh, Y. (2013). Üniversite  ğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri ve Rekreasyonel Etkinliklere Katılımına Engel Olan Faktörler (Ağrı İbrahim  e en  niversitesi  rneği). *Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Demir, ř.ř., Yeşiltepe, B. ve Demir, M. (2013). Kamu Kurumunda  alışanların Serbest Zaman Etkinliklerine Katılım Eğilimi: Algılamaları, Belirleyicileri ve Cinsiyete Göre Bir Karşılaştırma. *II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*. 130-144. Aydın. Kuşadası. 31 Ekim-03 Kasım 2013
- Eby, C.V. (1998). Veblen's Assault on Time. *Journal of Economic Issues*. 32 (3). 689-707
- Gökalp, H. (2007). Gençliğin Boş Zaman Değerlendirmesinde Spor Faaliyetlerinin Yeri ve  nemi (Tunceli  rneği). Yüksek lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü
- Graefe, A. ve Parker, S. (1997). *Recreation and Leisure: An Introductory Handbook*. London: Venture Publishing
- Henderson, K.A. (1990). The Meaning of Leisure For Women: An Integrative Review of the Research. *Journal of Leisure Research*. 22 (3). 228-243
- Jones, C. ve Radcliffe, M. (2000). *Foundation GNVQ Leisure and Tourism*. (Second Edition) England: Pearson
- Juniu, S. (2000). Downshifting: Regaining the Essence of Leisure. *Journal of Leisure Research*. 32 (1). 69-73
- Karahan, F. ve Orhan, T. (2009). Çoruh Havzası Uzundere Vadisi'nin Kırsal Rekreasyon Planlaması Yönünden Suya Dayalı Olanakları. *Kırsal  evre Yıllığı*. 55-82
- Karaküçük, S. (1999). *Boş Zamanlan Değerlendirme, Rekreasyon*. 3.Baskı. Ankara: Bağırğan Yayınevi.
- Köybaşı, N. (2006). Boş Zaman Sosyolojisi ve Boş Zamanları Değerlendirme Aracı Olarak Dinlence Turizmi ve Kültür Turizmine Katılan Yerli Turistlerin Karşılaştırmalı Sosyolojik Analizi. *Yüksek lisans Tezi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Lindström, M; Hanson, B.S. ve  stergren, P.O. (2001). Socio Economic Differences in Leisure-Time Physical Activity: The Role of Social Participation and Social Capital in Shaping Health Related Behaviour. *Social Science and Medicine*. 52. 441-451
- McLean, D.D., Hurd, A.R. ve Rogers, N.B. (2004). *Kraus' Recreation ve Leisure in Modern Society*. Seventh Edition. Canada: Jones And Bartlett Publishers

Nawijn, J. ve Veenhoven, R. (2011). The Effect Of Leisure Activities On Life Satisfaction: The Importance Of Holiday Trips. *Springer Science*. 39-53

Erişim: <http://repub.eur.nl/pub/37527/>

Sabiston, C.M. ve Crocker, P.R.E. (2008). Exploring Self-Perception and Social Influences as Correlates of Adolescent Leisure-Time Physical Activity. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 30. 3-22

Selçuk, G. (2010). Serbest Zaman Etkinlikleri İçerisinde Televizyonun Konumu. *Doktora Tezi*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Stephens, T.; Jacobs, D.R. ve White, C.C. (1985). A Descriptive Epidemiology of Leisure-Time Physical Activity. *Public Health Reports*. 100 (2). 147-158

Tekin, M. (2007). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 111-120

Erişim: <http://efd.mehmetakif.edu.tr/arsiv/haziran2007/sonsayi/111-120.pdf>

Tercan, E. (2013). Rekreatif Aktivitelere Katılımla İlişkili Olarak, Yaşam Tatmini, Psikolojik İyi Olma Hali ve Serbest Zaman Tatmininin İncelenmesi. *II. Rekreasyon Araştırma Kongresi*. 219-231. Kuşadası 31 Ekim-03 Kasım 2013

Tribe J. (1995). *The Economics of Leisure and Tourism: Environments, Markets and Impacts*. Oxford: Butterworth-Heinemann

Uygurtaş, M. (2011). Alışveriş Merkezlerinde Çalışan Gençlerin Serbest Zaman Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. *Yükseklisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Veal, A.J. (1992). Definitions of Leisure and Recreation. *Australian Journal of Leisure and Recreation*. 2 (4). 44-52

Yerlisu Lapa, T.; Ayğar, E. ve Bahadır, Z. (2012). Yaşam Tatmini, Serbest Zaman Motivasyonu, Serbest Zaman Katılımı: Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri Üzerine Bir İnceleme (Kayseri İli Örneği). *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*. (2). 53-59

Yüksel, M. Y., Dinçer, F., Tezcan Büyükköse, H. ve Lale, Z.H. (2014). Yaşlıların Boş Zaman Değerlendirmesi Üzerine Bir İnceleme. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 3 (1). 107-114

şizofrenide Egzersiz Programının Önemi

*İsmail Çınar *Menşure Aydın **Çiğdem Bulgan *Bergün Meriç Bingöl

*Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**Haliç Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

mensure@kocaeli.edu.tr

ÖZ

Araştırmanın amacı; şizofrenide egzersiz programının öneminin araştırılmasıdır. şizofreni hastalıkları klinik tedavilerinin yanı sıra hastalığa bağlı gelişecek obezite, yaşam kalitelerinde düşmenin önlenmesi ve tedaviye destek amaçlı egzersiz programları yapılması uygun görölmektedir. Egzersiz, birçok bedensel rahatsızlıkta sağladığı yararlar yanında, daha iyi ruh sağlığına kavuşmada, stresin olumsuz etkilerini azaltmada, depresyon ve anksiyetenin iyileşmesinde, bu tekrarların önlenmesinde yararlıdır ve tedaviye eklenmesi tavsiye edilmektedir. Çalışma derleme niteliğinde olup ruh sağlığı ve şizofreni hastalarında egzersizin önemi ile ilgili literatür çalışması yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; egzersizin ruh hastalıklarında pozitif etkisinin olduğu, yaşam kalitelerini arttırdığı ve tedaviye destek olarak egzersiz programlarının yapılması önerildiği görölmüştür.

Anahtar sözcükler: şizofreni, yaşam kalitesi, rekreasyon

GİRİş

şizofreni sıklıkla belirgin halüsinasyonlar ya da hezeyanlar ile giden, davranışın kognitif, emosyonel ve diğer fonksiyonel bozulmalarla değişkenlik gösteren, kronik ve sıklıkla replasmanlarla seyreden bir klinik sendrom olup nedeni tam olarak bilinmeyen harap edici bir beyin hastalığıdır (Noll, 2000. Yavuz, 2008). Hastalığın klinik belirtiler, seyir, tedaviye yanıtı gibi özelliği bakımından , bilişsel işlevler üzerinde araştırma yapılmasını zorlayacak ciddi bir bozukluktur (Kızıl, 2006).

Başlangıç nedeni çeşitlilik göstermekle beraber genetik olan ve genetik olmayan faktörlerden kaynaklanmaktadır (Noll, 2000) Beynin en önemli fonksiyonları olan duygu, düşünce ve davranış alanının da görölen bu bozukluklar, kişinin bütün insan ilişkilerini ve gerçek hayatını derinden etkilemektedir. şizofreni yetişkinlik öncesi genç bayan ve erkeklerde rastlanması sonucu hem hastalarda hem ailelerinde son derece olumsuz etkilere sebep olması ve toplumun kabullenmedeki güçlüğü hastalığın sosyal yönünü daha da ağırlaştırmaktadır (Noll, 2000. Yavuz, 2008).

şizofreni hastalıkları klinik tedavilerinin yanı sıra hastalığa bağlı gelişecek obezite, yaşam kalitelerinde düşmenin önlenmesi ve tedaviye destek olması amacıyla egzersiz programları da uygulanmaktadır. Egzersiz, birçok bedensel rahatsızlıkta sağladığı yararlar yanında, daha iyi ruh sağlığına kavuşmada, stresin olumsuz etkilerini azaltmada, depresyon ve anksiyetenin iyileşmesinde, bu tekrarların önlenmesinde yararlıdır ve tedaviye eklenmesi tavsiye edilmektedir (Çelikkol, 2007). Yapılan çalışmaları çoğu egzersizin halk sağlığı açısından hem ucuz hem de yararlı bir etkinlik olduğu, kişisel algıyı, yaşam memnuniyetini, sosyal etkileşimini ve yaşam kalitesini geliştirdiği gibi depresyon, kaygı ve stres tedavilerinde de etkili olduğu bilinmektedir (Fox, 1999).

Fiziksel aktivite, halk sağlığı için önemli bir araçtır ve değişik fiziksel hastalıkların korunmasında olduğu kadar depresyon ve anksiyete gibi bazı psikiyatrik rahatsızlıkların tedavisinde de kullanılmaktadır. Fiziksel aktivitenin mental sağlık üzerine olan etkisini araştıran çalışmaların sayısı yakın zamanda artış göstermiştir. Düzenli fiziksel aktivite (egzersiz), esenlik, fiziksel sağlık, yaşamdan tatmin olmak ve kavramsal işlevlerin iyileşmesi ile uyumludur. Ayrıca fiziksel aktivite yaşam kalitesini iyileştirir, hipertansiyon, kalp hastalıkları, insüline bağlı

olmayan diyabet ve osteoporoz gibi farklı hastalıkların önlenmesinde ve tedavisinde yararlı etkilere sahiptir (Karatosun, 2010)

Düzenli fiziksel aktivitenin, major depresyon, agorafobi, panik atak, özel fobi ve sosyal fobilerin azalmasına anlamlı katkı sağlamaya etkisi olduğu belirtilmektedir (Karatosun, 2010) . Ayrıca egzersizin terapötik etkilerinden dolayı minör depresyonda olan kişilerinde aerobik egzersizlerin pozitif etkileri görölmüştür (Klein er al., 1985; Sexton, Maere, &Dahl, 1989). Çünkü fiziksel aktivite gelişmekte olan depresyonu önemli derecede düşürmektedir. Yapılan çalışmalara göre aerobik ve dayanıklılık çalışmaları depresyon tedavisinde psikoterapi kadar etkili olabilmektedir. Egzersizin depresyona mani olmada yardımcı olabildiği gibi depresyonlu kişileri tedavi etmede ve ruhsal sağlığı, oluşturmada önemli katkıları olduğu yapılan araştırmalarda kanıtlanmıştır (Fox, 1999). Ayrıca, başka psikiyatrik bozukluklarda da egzersizin doğrudan olmasa da dolaylı etkileri, yararları olduğu konusunda çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bunların yanında, süregelen nitelikte bir bozukluk olan şizofreni rehabilitasyonun da yararları gözden geçirilmiştir (Çelikkol, 2007).

Araştırmanın amacı şizofreni hastalarına egzersiz programlarının öneminin belirlenmesidir

YÖNTEM

Çalışma derleme niteliğinde olup ruh sağlığı ve şizofreni hastalarında egzersizin önemi ile ilgili literatür çalışması yapılmıştır.

BULGULAR

Egzersizin mental hastalıklarda anksiyete, depresyon ve duyu duyu bozukluklarını azalttığını belirtmişlerdir. Ayrıca şizofreni hastalarının yaşam kalitelerinin artmasında etkili olduğunu vurgulamışlardır (Callaghan , 2004). Fiziksel aktivitenin mental sağlık üzerine olan etkilerini açıklamak için değişik fizyolojik hipotezler ileri sürölmüştür; temelde ilgiyi dağıtma, kendine yeterlilik, sosyal etkileşim olarak üçe ayrılabilir. İlgili dağıtma hipotezi, bireyi istenmeyen veya sakıncalı uyarandan saptırmayı, ilgisini başka tarafa çekmeyi amaçlar. Böylece egzersiz uygulaması esnasında ve sonrasında ruh hali iyileşir. Kendine güven hipotezine göre egzersizin ilgi çekiciliğinin keşfi ve düzenli olarak devam etmesi ruhsal durumun iyileşmesine ve kendine güvenin artışına neden olabilir. Sosyal etkileşim hipotezine göre sosyal ilişkiler çoğunlukla, fiziksel aktivitenin doğasında vardır, egzersiz esnasında bireyler arasındaki destek ve sosyal ilişki egzersizin mental sağlık üzerindeki etkilerinde önemli rol oynar. Tarih boyunca bilim adamları egzersizi hastalıklardan korunma ve sağlıklı olmak için kullanmışlardır. Şizofreni hastalarının genel popölasyona oranla sağlıksız bir yaşam sürdürdükleri ve hastalıklarından dolayı da ölüm oranlarının yüksek olduğu görölmektedir (Brown, 1999). Özellikle hastalarda ilaçların yan etkisi olan aşırı kilo alımı en büyük sorundur (Allison and Casey, 2001 ;Kawachi, 1999;Kurzthaler and Fleischhacker, 2001). Çünkü şizofreni hastaları, genel popölasyona göre lifli yiyecekler yerine yağ oranı yüksek diyetleri ve daha fazla sigara ve alkol tüketme ve günlük boş zamanlarını değerlendirirken daha çok pasif aktiviteleri tercih etmektedirler (Roick ve arki, 2007). Ayrıca şizofreni ve benzer psikotik bozukluklarda kullanılan antipsikotik ilaçlar yan etki olarak kilo aldırđığından, diyetle birlikte fiziksel egzersiz tavsiye edilmektedir (Çelikkol.A ,2007). Araştırmaların çoğunda ruh sağlığı bozuk olan kişilerin rekreatif etkinliklere katılımın tedaviler üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir (Lloyd et al., 2001; aktaran Gözaydın, 2007)

Ruhsal bozukluk, yaşam içerisinde kişiye ciddi sıkıntılar yaratabilmektedir. Yaşamdaki engeller düşük yaşam kalitesine sebep olmaktadır. Bu durum karşısında kendi aile ve çevresi önemli derecede etkilenmektedir. Fiziksel aktivite programları sağlık ile ilgili parametreleri açısından destekleyici etkisi

olmaktadır. Yapılan çalışmalarda aktif olmayan hastaların yaşam kalitelerinde dūřuř grlmüştr. Tuh sağlığı bozuk olan bireyler toplumla olan etkileşimlerinde zorluk yaşamaktadırlar. Bunun için yapılacak fiziksel aktivite programları ile şizofreni hastalarının yaşam memnuniyetlerinin artması sağlanabilmektedir (Lloyd, 2001, akt: Gözaydın,2007).

şizofreni hastalarında egzersiz çalışmaları medikal tedavide kişiye en rahatlatan uygulamalardır. Egzersiz alışmaları ile kişinin kardiyolojik gelişimlerinin yanı sıra , iskelet kaslarının güçlenmesini sağlar. Ayrıca sistemli yapılan fiziksel aktivite kaygıyı dūřrp, iyi olmayı geliştirerek yaşam kalitesini arttırır (Koukouvou, 2004). Bir çok çalışmada tek başına uygulanan ilaç tedavileri, iyi planlanmış rehabilitasyon programlarına göre tedavide daha az etkili olmaktadır (Lenroot,2003). Düzenli egzersiz yapan hastalarda psikiyatrik semptomlarda azalmaya neden olmaktadır (elikkol, 2007).

Lynette (2004) rastgele seçilen 30 depresif bay ve bayan üzerine yaptığı araştırmada 6 hafta boyunca 3 gün yapılan egzersizlerin depresyon semptomlarını dūřrdęn tespit etmiştir. Yine Martinsen ve arkadaşları 90 depresif hastaya yaptıkları 8 hafta süren aerobik (jog, yürüyüş) ve anaerobik (kuvvet, koordinasyon, streching) egzersizler sonucunda her iki grubun depresyon düzeylerinin azaldığını saptamıştır (Gözaydın, 2007). Bir başka çalışmada şizofreni hastaları üzerinde Deimel (1980)'in yapmış olduğu 14 haftalık bir çalışma sonucunda hastaların motor, duygusal ve sosyal davranışlarında önemli değişmeler grlmüştr. Aerobik yürüme egzersizin depresif belirtilere etkisinin araştırıldığı bir çalışmada ise çalışma gurubuna uygulanan aerobik egzersizlerin depresyon puanlarının azalmasında etkili olduğu belirtmişlerdir (Aylaz ve ark, 2011)

şizofreni hastalarına yaptırılan 16 haftalık egzersiz programında kullanılan SF-36 yaşam kalitesi leğine göre yaşam kalitelerinde anlamlı farklılığın olduğunu göstermişlerdir (Pelletier, J. 2005). Crone (2007) fiziksel aktivite programlarına katılan ruh sağlığı bozuk kişilerin yaşam kaliteleri üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Benzer bir çalışmada Brand, (2005)'in yaptığı çalışmada, 13 haftalık egzersiz program sonucunda yaşam kalitesi parametreleri değerlendirildiğinde fiziksel ve psikolojik parametrelerin artış olduğunu göstermişlerdir. Lee ve Rusell (2003) 3 yıl boyunca egzersiz yapan psikoz hastaların psikolojik ve fiziksel alanda olumlu etkilerin olduğu, şizofreni egzersiz programlarına katılımın depresyon tedavisinde önemli katkıları olduğunu belirtmiştir (Saxena, 2005). Pelletier ve arkadaşları (2005) tarafından 16 hafta süren bir araştırmada 17 şizofreni hastası üzerinde egzersizin etkileri araştırılmış ve sonuç olarak aerobik kapasiteyi, genel sağlığı, sosyal beceri arttırdığını belirtmişlerdir.

10 şizofreni hastasına yaptırılan 16 haftalık 40 dakikalık yürüme programı beden kitle indekslerinde ve psikiyatrik sendromlarındaki değişimlerin incelendiği çalışmada vücut yağ oranları ve psikiyatrik semptomlarında önemli azalma olduğu grlmüştr (Lora et al.200

SONUÇ

Literatür taramasında da grldğ üzere egzersizin, ruh sağlığımızı da geliştirmekte ve düzeltmekte olduğu grlmektedir. Araştırmalar sonucunda egzersizin ruh hastalıklarında etkileri egzersizin ruh sağlığı üzerine pozitif etkilerini gösteren çalışmalara göre;

Egzersizin mental hastalıklarda anksiyete, depresyon ve duyu duygu bozukluklarını azalttığı.

şizofreni hastalarının rekreatif etkinliklere katılımın tedaviler üzerinde önemli etkileri olduğu

şizofreni hastalarına yapılan egzersiz programlarının yaşam kalitelerini arttırdığı

şizofreni hastalarında egzersiz çalışmaları medikal tedavide kişiye en rahatlatan uygulamalar olmanın yanında egzersiz çalışmaları ile kişinin kardiyolojik gelişimleri ve iskelet kaslarının güçlenmesini sağladığı grlmştr

KAYNAKÇA

- Aylaz, R.; Güllü, E., Güneş, G (2011) Egzersizin Depresyon Düzeyine Etkisi, Dokuz Eyll Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi , 4 (4), 172-177.
- Beebe L H, Tian L, Morris N, Goodwin A, Allen SS, Kuldau J. (2005) Effects Of Exercise On Mental and Physical Health Parameters Of Persons With Schizophrenia, Issues in Mental Health Nursing, 26:661–676.
- Brand, R., Schlicht W., Grossmann K., Duhnsen R.(2005). Effects of a Physical Exercise İntervention on Employees. Perceptions of Quality of Life.
- Callaghan P. (2004) Exercise: a neglected intervention in mental health care? Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing, ,11 , 476–483.
- Crone,D. (2007) Walking Back to Health. Issues in Mental Health Nursing vol.28 issue 2. P 167-183.
- elikkol A.(2007) Kronik Psikiyatrik Bozukluklarda Egzersiz
- Deimel, H.(1980) Sport Therapy With Psychiatric Patients. Psychiatr Prax, 7(2):97-103.
- Fox, K (1999). The Influence of Physical Activity on Mental Well-being. Department of Exercise and Health Sciences. (Akt. Gözaydın G. şizofreni Hastalarına Uygulanan 16 Haftalık Rekreatif Etkinliklerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi (2007), Doktora tezi.)
- Karatosun H (2010), Fiziksel Aktivite ve Ruh Sağlığı, Sleyman Demirel Üniversitesi Yaşam Dergisi 2(2):09-13
- Koukouvou, G., Kouidi, E., Lacovides, A., Konstantinidou, E., Kaprinis, G., Deligiannis, A.(2004). Quality of Life, Psychological Changes Following Exercise Training in Patients With Chronic Heart Failure. J rehabil Med;36:36-41.
- Lenroot, R., Bustillo R., Lauriello, J., Keith J. (2003) Integration of Care: Integrated Treatment of Schizophrenia and Samuel, M.D. Psychiatr serv.;54:1499-1507.
- Lloyd , C., King R., Lampe, J., Mcdougal, S.(2001). The Leisure Satisfaction Of People With Psychiatric Disabilities. Psychiatric Rehabilitation Journal.;25(2):107-113 (Akt. Gözaydın G. şizofreni Hastalarına Uygulanan 16 Haftalık Rekreatif Etkinliklerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi (2007), Doktora tezi.)
- Lynette, L. Craft., Frank, M. Perna. (2004) The Benefit of Exercises For The Clinically Depressed.;6:104-111(Akt. Gözaydın G. şizofreni Hastalarına Uygulanan 16 Haftalık Rekreatif Etkinliklerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi (2007), Doktora tezi..
- Noll, R.(2000). The Encyclopedia of Schizophrenia and Other Psychiatric Disorders. Sccond Edition. (Akt. Gözaydın G. şizofreni Hastalarına Uygulanan 16 Haftalık Rekreatif Etkinliklerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi (2007), Doktora tezi.)
- zel Kızıl, E (2006) Basit şizofreni , Klinik Psikiyatri ;9:82-88
- Pelletier, J.R., Nguyen, M., Bradley, K., Jhonsen, M., McKay. C. (2005) A Study of a Structured Exercise Pregram with Members of an ICCD Certifield Clubhouse: program Design, Benefits, and Implications for Feasibility. Psychiatric Rehabilitation Journal.; Vol.29 No 2.

- Roick, C., Fritz-Wieacker, A., Matschinger, p., Heider, D., Schindler, J., Riedel-Heller, S., Angermayer, M. Soc (2007) Psychiatry psychiatr epidemol. Health Habits of Patients with Schizophrenia (Akt. Gözaydın G. Şizofreni Hastalarına Uygulanan 16 Haftalık Rekreatif Etkinliklerinin Yaşam Kalitelerine Etkisinin İncelenmesi (2007), Doktora tezi.)
- Saxena, S., Ommeren, M., Tang, T.C., Amstrong, T.P.(2005) Mental Health Benefits of Physical activity. Journal of Mental Health 14(5):445-451
- Yavuz,R (2008), Türkiye’de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar, Sempozyum Dizisi No:62 •Mart 2008 S:49-58

Türk Sanatlarında Altın Oranın Renklerle İlişkisi

Rekreasyon İle Ortak Özellikleri

Alev DEMİRKESEN

Sakarya Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Çini Tasarım
Anasanat Dalı Başkanı
E-posta: Alevd@sakarya.edu.tr

ÖZ

Evrensel döngü içinde insanoğlu doğayı tanıma ve anlama iç güdüsü ile somut ve soyut kavramların etkisinde kalarak sonsuzluğa ulaşmanın yollarını aramıştır. Yaşamın her alanında gerekli olan doğal denge, altın oran ile birlikte yaşam ile ilgili çok önemli bulgular verir. Evren için matematik ve geometri kuralları her şeydir. Matematik yapı içinde sistemli bir yol takip eden ritim, yaşamsal fonksiyonlar ile birlikte sanatın her alanında sanatçıya ilham kaynağı olmuştur. Dengeyi temsil eden “Yin ve Yang” evrensel olmakla birlikte Bir geometri mucizesidir. Dikey - yatay ve diagonal çizgileri ile kesişen orta nokta, ritim ile bir dairesel hatla çevrelenir. Merkezi, çizgi üzerinde kesişen iki daire ile sonsuzluğu temsil eder. Bu geometrik yapı Türklerde iki hayvan dövüşünün simgesel motifidir. Renk bilimciler tarihte yaptıkları araştırmalarda doğanın dengesi olan üç ana olan renk; sarı, kırmızı, mavinin anlatım değeri olduğunu ve üç ana biçim olan üçgen, kare daire ile eşleştiğini savunmuşlardır. Geometrik yapının Türk sanatlarında kullanılması çok eskilere dayanır. Bu sistemin Türklere yansması, Mezopotamya, Mısır çıkış kaynağı olmakla birlikte İran etkisi ile olmuştur. Halı, tezhip, çini, cilt, ahşap, hat, minyatür eserlerinde geometrik bütünlük sağlanmış ince detaylara kadar tüm matematik formülleri kullanılmıştır. Mutlu ve dengeli olma içgüdüğü ile İnsanoğlu bu karmaşık yapıyı ritim ile birlikte evrene sunar, Tarihin ilk dönemlerinden günümüze kadar müzik, dans, plastik sanatlar, spor gibi insana mutluluk veren düşündüren, duygulandıran keyif veren heyecandıran her şey altın oran ve ritim duygusu ile dengelenir. Renk, müzik, dans her yaştaki insanlara anında etki eden rekreasyon öğeleridir. Bir çeşit mutlu olma yöntemidir. Ortak noktada birleşir.

Anahtar sözcükler: Matematik ve geometri, ana renkler, biçimler

GİRİŞ

Dünya anlayışında insanoğlunun yaradılışından itibaren gördüklerinin (somut) dışında hayal gücüne dayanan (soyut) kavramları ve algılama düzeyi ile beraber üretmiştir. Yaradılış efsaneleri tüm dünya ülkelerinde inanç sistemlerine göre gelişmiştir. “Dünya mitolojileri bağlamında mitosları sanat eserlerinden ayırmak mümkün değildir. Söz konusu mitosları yaratan toplum onları sürekli nesillere aktarır, toplumun gelişim çizgisi içinde mitosların etkisinin ikinci planda kaldığı görülse de toplumun çeşitli gelenekleri ve bu geleneklere bağlı olarak ortaya konan el sanatı hatta plastik sanat ürünleri geçmişten günümüze kadar ulaşan mitolojik temel değerleri taşır (Çoruhlu 2000).” Evren için matematik kuralları her şeydir. Belli aralıklarla belli zamanlarda yapılan bu yaşam döngüsü sonsuzluk kavramı ile bilinmezliğe gider. Bu yolda dairesel döngünün enine olan kesiti yer - gök unsurlarının matematik ve anatomik izahıdır. Belli aralıklarla belli zaman dilimlerinde olan bu kesitler birer ritimden ibarettir. Ritim, bir müzik terimi olmaktan öte kalbin düzenli yada düzensiz atışı, düzenli nefes almak, beş duyunun hareketleri ile yaşamsal fonksiyonların temelidir. Doğanın mucizevi kuralları altın oran ile birlikte tüm formülleri insanoğluna sunar. “Evrendeki matematiğin bir ifadesi olan altın oran mikrokozmos ve makrokozmos yapı taşları ile sabit bir oranda, şekil ne kadar küçülürse küçülsün orijinal biçimi korur. Evren bağımsız parçalardan meydana gelmiş gibi olmasına rağmen matematik ve organik yapıları ile bir bütün halindedir (Karahan 2012).”

Bir uzak doğu simgesi olarak bilinmesine rağmen “Yin ve Yang” evrensel yapıda bir denge unsurudur. Dikey, yatay ve diyagonal çizgileri ile kesişen orta nokta, ritim ile bir dairesel hatla çevrelenir. Merkezi, çizgi üzerinde kesişen iki daire ile sonsuzluğu temsil eder. Bu geometrik yapı Türklerde iki hayvan dövüşünün simgesel motifidir. Türk sanatlarının her dalında kullanılmış ve halen kullanılmaktadır. Asya göçerleri olan Hun Türklerinde vahşi ve zorlu yaşamın getirisi olan “Hayvan Üslubu” adı altında soyutlaştırılmış “S” motiflerini görebiliyoruz. Altın oran ve “S” motifleri Bir kuş kanadını yada bir bitki anatomisini özünde taşıyarak büyük bir matematik mucizesi olarak Türk sanatında asırlardır rehberlik yapmıştır. Sanatçılar bir dairenin enine

kesiti ile yer-gök imgelerini kutsallaştırarak, sonsuzluk arayışı ile bilinmezliği ile sanata yansıtmışlardır. İlk dönem inanç sistemlerini sırası ile ele alacak olursak, Şamanizm ilkeleri Yer ve gök unsurlarıdır. Budizm uyanmış, aydınlanmış tam gerçeğe ulaşmış anlamına gelir, manizm, iyilik ve kötülük olmak üzere iki öğeye dayanmaktadır. (İyilik ışıkla, karanlık siyahla temsil edilir) ve sanatta etkilerini çok yansır. Üç geometrik şekil ve onu tamamlayan üç ana renk kozmos yapı içinde birleşerek diğer ana şekilleri ve ara renkleri oluşturur. Çoğumuz yaşam içinde bize sunulmuş bu harikulade yapıyı sorgulamayız bile sadece keyfini sürer ve kendimize özgü yorumlar yada kopyalarız. Üç ana temel geometri şekillerinin üç ana renk ile eşleşmesi ile oluşan özellikler evrenin tasarım ve yaşam modellerine en güçlü verileridir. Dik açısı ile orta noktayı bulur. Ufuk çizgisi en mucizevi doğru çizgisidir. 1866 ve 1944 yıllarında yaşamış olan ressam ve Rus kuramcı Wassily Kandinsky'in teorileri ve uygulamaları ile 20. yüzyılda bu konuda bilimsel katkıları olmuştur.

Somut ifade ile bu teoride, her tarafı eşit olan karenin, kararlılığı ve netliği vurgulaması ile beraber kırmızı rengin beş duyu organına verdiği etki ile eşleşir. Kırmızı rengin evrensel sanat içindeki yeri böyle olmakla birlikte Türk sanatlarındaki yeri farklı değildir. Kırmızı, Türklerde güneşin ve tüm savaş tanrılarının rengidir. Ateşi, hükümdarlığı, aşkı, gelin ve evlilikle ilgili konuları simgeler. Türklerde çeşitli dönemlerde al, kırmızı ve kırmızı birbirinden farklıdır. Türk mitolojisinde kırmızı elma ya da altın küre Türklerin dünya hakimiyetindeki kudretlerinin renk ile ifadesidir. Türk minyatürlerinde Osmanlı hükümdarlarının elinde altın küre tutan portreleri ile ateş kırmızı renkle saygı temsil edilmiştir.

Dünya mitolojilerinde ve simgeciğinde üç nokta ile eşitlenen üçgen biçimi, olasılıkları ve çeşitliliği savunur. Sarı renk, sonbahar hüznü yada güneşin mucizevi enerjisi ile değişken özellik taşır. Türk yapısında ışık; altın sarısı akıl, idrak, sezgi, inanç gibi kavramları ifade eder. Ancak zıt olarak koyu renk haset, hırs, vefasızlık, ihanet, imansızlık gibi anlamları ifade eder.

Üçüncü temel biçim olan daire, dünya anlayışında devrim döngüsünün sonsuzluk arayışı ile birlikte engin denizleri, gökyüzünün sonsuz huzurunu ve bilinmezliği savunur. Türklerde doğu yönünün simgesi olan "mavi" çoğu zaman göğün diğer kavramları olan "beyaz" ve "yeşil" ile bir tutulur. Sıfat olarak bir isim ile kullanıldığında bu renk "Gök Tanrı" yada göklerde ki ruhlar ile ilişkisi olduğu var sayılır. Mavi genel olarak su unsurunun rengidir. Dolayısı ile dairenin sonsuzluğunu mavi ile eşleştirebiliriz. Renkler insanlığa hitap eden, evrensel olarak en çok taktir gören öğedir.

Renkler her dönem toplum yapısında olduğu gibi Türk sanatında da yerini baş köşede almıştır. Özellikle mavi ve mavinin her tonu "Gökkubbe" yani ilahi varlığa ulaşma duygusu ile tezhip, minyatür ve çinilerde çok özel bir yere sahiptir. Altın sarısı ve kırmızı renk dönemin gücünü, hükmetme ve kudreti gibi kavramları vurgulamak açısından çok kullanılmıştır. Yeşil renk ise İslam öncesi Türk inancına göre ölen ruhlar yeşil renkli kuşlar ile göğe taşınırdı. Bu inanç eşliğinde yeşil renk İslam felsefesine kadar ulaşmış bir ilahi renktir.

Yeniden geometrik düzen ile renklerin ortaklıklarını konu alacak olursak;

Türklerin Hun ve Göktürk dönemlerinde dört ana yön şemaları vardı."Bu şema üzerinde kuzeyin renk simgesi kara, güneyin kırmızı, doğunun rengi mavi (bazen yeşil) batının rengi ise beyaz yada beyaz leke idi. Merkezin yani toprağın rengi ise sarı yada siyah olarak anılıyordu (Gabain 1968)."

"Bazı araştırmacılar yönler göre belirlenmiş renkleri Hun ve Göktürklerde farklı ele alıyorlar; Örneğin Hunlarda kuzey; kara, güney; al, doğu; kır(boz) batı; ak, Göktürklerde ise kuzey yağız, güney koyu boz, doğu kır boz, batı ak olarak niteliyor" (Nerimanoğlu 1996). Kararlılığı ve netliği temsil eden bu dört yön şeması içinde tüm renkleri ve inançları gözler önüne seriyor.

Türk sanatlarında ilk Türk Pazırık halısında geometrik motifleri diyagonal dizilimi ile altın oranı temsil eder. Anadolu kültüründe sessiz isyanlara ortak olan halı ve diğer dokuma sanatları altıgen geometri içinde çözgü

ve atkı sistemi ile matematik kurallarında nice haykırışlara sebep olmuştur. Kök boya ile pastel renkler kullanılmıştır. Günümüzde çok popüler olan “Yağcibedir” halıları kırmızı ve lacivert renk ortaklığı ile geometrik tasarımlarla dokunmuştur. Klasik Osmanlı dönemi Klasik Madalyonlu halılar çok tercih edilmiştir. Halıların ortasında dairesel veya oval formlar vardır. Bu formların içi bitkisel kompozisyonlarla bezenmiştir. Ayrıca Türkmen halıları evrenin minyatürdeki modelidir.

Türk tezhip sanatında, el yazmaları sayfalarındaki bezemeler dikdörtgen, üçgen ve daire formlarında çok kullanılmıştır. Lacivert ve altın varak; rengin yanında zeminde motiflerde her renk tercih edilmiştir. Selçuklu dönemi temel süsleme   gelerinden biri olan M nhani motifleri.    i e geçmiş damla motiflerinden meydana gelmiştir. Bu dairesel hatlara yerleştiği bezemelerde altın oranın en güzel çizgisel kanıtı olmuştur. Özellikle mavi renk kullanılmış ve su ve gökyüzünü simgelemiştir. El yazmalarında durak motifi olarak kullanılmıştır.

Türk  ini sanatında bitki ve hayvan kökenli motifler ile dizilimleri altın oran rehberliğinde çizilir. XV. yüzyılda  ini sanatında mavi-beyaz dönem olarak tarihe geçmiştir. Turkuaz ve mavi; rengin sonsuza açılan kapı nedeni ile çok kullanılması yanında kırmızı renk 16. yüzyılda altın çağını yaşamıştır. Yeşil, mor, siyah, sarı, kahverengi dönem özelliklerine göre kullanılmıştır.

Türk ahşap sanatında “K ndekari” adı verilen kapı süslemelerinde kullanılan bir sanat akımı vardır. Geometrik ve kozmik yapıyı anlatan bu tasarımda çivi ve yapıştırma tekniği kullanılmadan motifler birbirine kilitlenir. Günümüzde orijinal olarak yapılamamaktadır.

Türk minyatür sanatında altın oran, i  ve dış mekan tasvirlerinde kullanılmıştır. Minyatür sanatında sanatçıların perspektifi bilmediği ve kullanmadığı konusunda yapıcı olmayan eleştiriler vardır. Matematik ve geometriyi bu kadar doğru bir orantı ile kullanan Nakkaşların bu konuyu bilmemeleri mümkün olabilir mi ? Minyatür sanatı, dönemin yaşam tarzını belgeleyen bir resim sanatıdır. Minyatürde tüm renkler, çok parlak ve canlı renkler yalın kullanılmıştır. Renklerin etkileyici ve dikkat çekici bir özelliği vardır.

Türk hat sanatında geometriyi “Kufi” yazılarında görürüz. Kufi Yazı ile Kur’an harfleri çerçevesinde gelişmiş düz çizgilerden ve köşelerden oluşan bir yazı çeşididir. En temel karakteri dik açılardan oluşan geometrik yapısındadır. XIII. yüzyıl Selçuklu Türklerinde çok kullanılan ve sevilen yazı, Kufi yazıdır. Siyah ve mavi ve kırmızı en çok tercih edilen renklerdir.

 nsanoğlu yaradılışından beri dünyayı tanıma ve soyutlama ve taklit etme çabasındadır. Mutlu olma içgüdüsü ile ritim duygusunu sanatın her dalında kullanmıştır.

“Evrende durağanlık yoktur, her şey hareket halindedir. Var olan her şey sürekli kinetik bir süreklilik içindedir. Mikrokozmostan makrokozmosa var olan her şey sürekli titreşir. Titreşimler her nesnede, hayvanda, insanda hatta atmosferde bile bulunur. Titreşim hareketinin bir diğer görüntüsü de döngüsel harekettir. Bir şeyin titreşmesi demek aynı zamanda döngüsel hareket yapması demektir. Bu döngüsel hareket en küçük sistemler olan atomlardan güneş sistemlerine kadar her düzeyde süreklilik gösterir (Keskinkılıç 2012).“

“Müzik, dans, plastik ve görsel sanatlar, spor, medya tasarımı gibi insana mutluluk veren düşündüren, sorgulanan yaşamın temel yapı taşları altın oran ile gerçekleşir. Renk, müzik, dans her yaştaki insanlara anında hitap eden ve evrensel olarak çok taktir gören olgulardır. İnsanlar bu rekreasyon olgularını çok heyecan verici bulurlar. Uzak Doğu sporlarının felsefi yapısı ile beden dilinin ifadesi evrensel denge motifi (Yin - Yang) sınırları dışına taşmaz.

SONUÇ

Yeniden konuyu ritim ve sonsuzluk kavramlarına bağlayacak olursak;

Tasavvuf felsefesine göre öz sanatlarımız doğanın döngüsünü örnek almıştır. Sanatçılarımız bu metot içinde özgürlüklerini ispatlamış ve en zoru başarmışlardır. Daire ve helezon sistemi Türk motif ve kompozisyonlarında kurallara bağlanarak oluşturulur, bu bağlamda Türk sanatçıları kurallar içinde özgürlük haklarını kullanmışlardır. Yaşam içinde ki denge Türk sanatı ile doğru orantılıdır.

“Eğer bir atomu kesersen, ortasında bir güneş, güneş etrafında da durmadan dönen gezegenler bulursun”

Mevlana Celaleddin Rumi

Önemli olarak yaşamın ritmine göre kurallara uymanın gerekliliğinde eserlerini üretmişlerdir. Dans, müzik, spor ve görsel sanatların somut yada soyut ritimleri vardır. Ortak noktalarında bu bağlamda hislerle ve gönül gözüyle birleşir (Ocvirk, Stinson, Wingg, Bone, Cayton 2015).

Psikolojik olarak insanda hoş etki bırakan renklerin etkileri, ritimleri ve armonisi insan ruhunu doyurur ve rekreasyon etkisi yapar. İnsan bu ölçüde mutlu olur.

“Müzik ruhun gıdasıdır” sözleri ile müzik rengi ile evreni geometrik döngü içine yerleştirdiğimiz takdirde bütün rekreasyon öğelerini kapsar. Bu sebeple senelerdir Batı sanatında “Altın Oran” olarak bilinen bu olağanüstü mucizevi yapı Türk sanatları ve Türk geleneğinin baş tacıdır.

Türk Sanatları, Orta Asya bozkır yaşamında Şamanizm, Budizm, manizm, İslam gibi inanç sistemlerinin rehberliği ile birlikte dans, müzik ve resim ve ata sporları ile ayrılmaz bir bütünlük sağlayarak her dönem var oldu ve var olmaya devam edecektir.

TEŞEKKÜR

Anadolu Üniversitesi ve Rekreasyon Derneği'ne Kültürel katkı ve desteklerinden dolayı teşekkür ederim.

KAYNAKÇA

- Çoruhlu, Y. (2000). “Türk Mitolojisinin Anahtarları”, Kabalcı Yayınları, İstanbul. s 12
- Çoruhlu, Y. (2000). “Erken Devir Türk Sanatı”, Kabalcı Yayınları, İstanbul
- Mülayim, S. (1999). “Değişimin Tanıkları, Kaknüs Yayınları 33, İstanbul
- Akar, A. Keskiner, C. (1978). “Türk Süsleme Sanatında Desen ve Motif”, Tercüman Sanat Ve kültür Yayınları: 2, İstanbul
- Demiriz, Y. (2000). “İslam Sanatında Geometrik Süsleme”, Lebib Yalkın Yayınevi, İstanbul
- Broug, E. (2008). “İslamic Geometric Patterns” Thames ve Hudson Yayınevi
- Keskinkılıç, E. (2012). “Tanrı insanda Uyur İnsanda Uyanır”, Sınır Ötesi Yayınları, İstanbul, s.146
- Ocvirk, Stinson, Wingg, Bone, Cayton, (2015). “Sanatın Temelleri”, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir, s.184
- Esin, E. (2003). “ Türk Sanatında İkonografik Motifler” Kabalcı Yayınları, İstanbul
- Karahan, Ç. (2012). “ Kandinsky Ve Sanatta Manevîlik”, Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi, s.1
- Aslanapa, O. (2005). “Türk Halı Sanatının Bin Yılı” İnkılap Yayınevi, İstanbul
- A.Birol, İ. (2008). “Türk Tezyini Sanatlarda Desen Tasarım”, Kubbealtı İktisadi İşletmesi, İstanbul
- Kürkman, G. (2005). “Toprak, Ateş, Sır “ Suna ve İnan ve Kiraç Vakfı Yayın1, İstanbul
- Atasoy, N. (2002). “Hasbahçe” Aygaz, İstanbul
- Gabain, A.V. (1968). “Renklerin Sembolik Anlamları”, çev. Semih Tezcan, AÜ DTCF Türkiye Dergisi, S 3/1, s.109

Türkiye’de Rekreasyon İstihdam Olanaklarının İncelenmesine Yönelik Bir Proje

Kerem Yıldırım ŞİMŞEK, Hüseyin ÇEVİK, Anıl Onur MERCANOGLU,

Suat ÖZFİDAN

Anadolu Üniversitesi,

Spor Bilimleri Fakültesi

Rekreasyon Bölümü

E-posta: huseyinincevik@anadolu.edu.tr

ÖZ

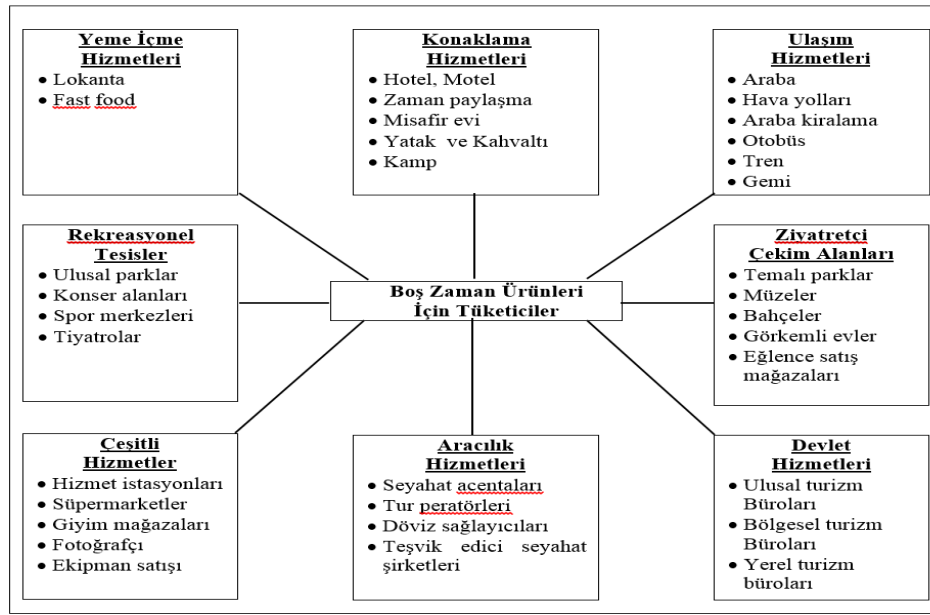
Boş zaman ve rekreasyon hizmetleri gün geçtikçe ticari algıyla bütünleşmekte, yeni iş alanlarının ve istihdamlarının oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu algı, birçok ticari boş zaman hizmeti sunan organizasyona temel oluşturmaktadır. Kamu ve özel sektör tarafından rekreatif organizasyonlara verilen desteklere paralel olarak üniversitelerdeki rekreasyon bölümü mezunlarının sayısal artışı ve bu mezunların uzmanlıklarıyla ilgili ticari ortamlarını oluşturmaları rekreasyon organizasyonlarının gelişmesine ve çeşitlenmesine önemli katkılar sağlamaktadır. Hatta, kamu ve özel sektör ihtiyaçları doğrultusunda rekreasyon bölümü mezunlarını kadrolu olarak istihdam etmeye başlamışlardır. Ancak, söz konusu istihdamın yeterli olmadığı aşıkardır. Bu yetersizliğin en önemli sebeplerinden birinin rekreasyon olgusunun ülkemizde tam olarak anlaşılamadığının düşünülmesidir. Diğer önemli bir sebep ise, kamu ve özel sektörde rekreatif anlamda var olan iş olanaklarının rekreasyon çatısı altında yapılan bir eylem olduğunun henüz tam olarak farkına varılamamış olmasıdır. Kısacası, rekreasyon bölümü mezunları rekreasyonel istihdamda sorun yaşamaktadır. Buna ek olarak, devlet politikaları çerçevesinde rekreasyon uzmanı istihdamına yönelik çalışmaların olmayışı bu bölümden mezun olan öğrencileri gelecek kaygısıyla baş başa bırakmaktadır. Bu bağlamda söz konusu proje ülkemizde rekreasyonel anlamdaki istihdam olanaklarını incelemeyi amaçlamıştır. Proje kapsamında sektörde yer alan işletmelerle işbirliği protokolleri imzalanarak rekreasyon uzmanı istihdam etmeleri sağlanmıştır. Anlaşma sağlanan işletmelerin kendilerini tanıtmaları, bünyelerindeki iş imkanlarını açıklamaları ve yer aldıkları sektöre özgü öğrencilere eğitim ve seminer düzenleme fırsatı sunulmuştur. İşletme yöneticileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek istihdam sorunları ve çözüm yolları belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, İstihdam

GİRİŞ

Rekreasyon, boş zaman aktivitelerinin bireysel veya kolektif olarak doğrudan kullanımı ile özgürlük ve zevkle dolu ihtiyaçların acilen karşılanması için gereklidir. Bu sebeple de rekreasyon değerlidir (Rossman ve Schlatter 2000). Munson (1978) ticari boş zaman ve rekreasyon hizmetlerini, hoteller, moteller ve lokantalar, doğal spor alanları, golf kursları, tenis kulüpleri, sağlık kulüpleri, tiyatrolar, temalı parklar, yüzme havuzları, bot kulüpleri ve marinalar, binicilik tesisleri, ücretli balık tutma alanları, ücretli balık tutma botları, doğal yollar, mağaralar, patika yürüyüşleri, doğal çevre gezileri, avcılık rehberliği, av yasağı olan korumalı alanlar, bilardo salonları, bowling salonları, kayak merkezleri, buz pateni pistleri, tatil çiftlikleri, tatil kampları, macera gezileri, piknik alanları olarak listelemiştir. Bunlara ek olarak, bu etkinliklerin oluşturulmasında ortaya konan hizmetlerin danışmanlığı, yönetimi, satışı, dağıtımı, rezervasyonların oluşturulması, alt yapının sağlanması, kullanılan malzemelerin yapımı gibi hizmetler boş zaman endüstrisi içerisinde var olan faaliyetler olarak görülebilir. Gün geçtikçe endüstrileşen dünyada özelleştirilmiş spor tesislerinin sayısı artış göstermekte ve kar amacı güden tesisler haline gelmektedir. Boş zaman ve rekreasyon endüstrisi içerisinde en baskın kullanılan sektörlerin başında sporun boş zaman ve rekreatif etkinlik olarak kullanıldığı rekreasyonel tesisler gelmektedir. Ancak, rekreasyonel tesisler haricinde birçok sektör bu endüstrinin içerisinde varlığını sürdürmektedir. Boş zaman ve rekreasyon endüstrisi içerisindeki sektörleri Şekil 1’de olduğu gibi birkaç ana başlık altında toplayabiliriz.

Şekil 1- Boş zaman ve rekreasyon endüstrisi içerisindeki sektörler (Horner ve Swarbrooke 2005).

Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi rekreasyonun birçok sektörle yakından ilişkili olduğu ve bu özelliğinden dolayı devasa bir endüstri sahip olduğu ifade edilebilir. Ülkemizde devlet tarafından rekreasyonel harcamaların belirlenmesine yönelik yapılmış herhangi bir araştırma bulgusu bulunmamaktadır. Ancak, ülke ekonomisi içerisindeki rekreasyonel harcamaların büyüklüğünün ve öneminin ortaya koyulması bakımından rekreasyon olgusunun en çok gelişmiş olduğu iki ülke olan ABD ve Kanada ülkelerinin incelenmesinde yarar vardır. ABD’de GSMH (Gayri Safi Milli Hasıla) ve kişi başı gelirdeki artış rekreasyona ilgiyi artırmıştır. Harcama tutarı 1895’de 116.3 Milyar dolar iken 2003 yılına gelindiğinde 660.7 Milyar dolar seviyesine ulaşmıştır. 2005 yılında toplam tüketimim %3.9’u rekreasyon harcaması olarak gerçekleşmiştir. Günümüzde “Y” jenerasyonu olarak tanımlanan genç kitle hem boş zaman endüstrisinde hem de bu endüstri içerisindeki spor sektöründe en önemli tüketicidir. Boş zaman endüstrisi içerisinde, spor malzemeleri sektöründe ABD’de en büyük 11. Endüstriye ve Kanada en büyük 10. Endüstriye sahiptir. Bu iki ülkede çocukların, gençlerin ve ailelerinin tüketimi ülke ekonomilerinde büyük etkiye sahiptir (Pitts ve Stotlar 1996; Meek 1997; Government of Canada 1998). 2000 yılında ABD’de spor malzemelerinin alımında, elbise ve sportif giysilerden kazanılan gelir 69.5 milyar dolar’dır (SGMA 2001). Kanada’da spor giysisi, ayakkabı ve ekipman harcaması 1996’da 4.36 milyar dolar iken 2001 yılına gelindiğinde bu oran 6.3 milyar Kanada Dolar’ına kadar ulaşmıştır (Industry Canada 2003). Spor ve rekreasyon endüstrisinin ve tarihte yönlendirilmiş en büyük jenerasyon olarak tarif edilen “Y” jenerasyonunun stratejik yeri, ABD’li ve Kanada’lı spor pazarlayıcılarının en önemli konusu olmaktadır (Lim ve Turco 2001). Kuzey Amerika ekonomisinde “Y” jenerasyonunun finansal etkisi elzemdir. ABD’de çalışan “Y” jenerasyonunun çocukları hem ailesinden hem de ailesinin büyüklerinden direk olarak 150 milyar dolar, dolaylı olarak 500 milyar dolar satın alım gücüne sahiptirler (Alch 2000). ABD’deki bu etkileyici Pazar alanları Kanada ile karşılaştırılabilir (Bradish ve Latrop 2001). 4-12 yaş çocuklar direk olarak 24 milyar Kanada doları satın alımları, aileleri ve aile büyüklerinden dolaylı olarak satın alım güçleri ise 188 milyar Kanada doları kadardır (John, 1999). “Y” jenerasyonunun en fazla satın aldığı üç ürün ise %34 elbise, %22 eğlence ve %16 yiyecektir (Alch 2000). Dünyadaki bu gelişmelere bağlı olarak, rakamlarla da görüldüğü gibi büyüyen bu dev endüstrinin Türkiye’nin boş zaman ve rekreasyon anlayışına ve ekonomisine katkısı şüphesiz büyük olacaktır. Türkiye’de yapılan çeşitli rekreatif organizasyonlar sayesinde rekreasyon olgusunun gün geçtikçe daha anlaşılabilir hale geldiği görülmektedir. Özellikle

rekreasyonel etkinlikler spor ve turizm ile bağdaştırılmaktadır. Ancak alan yazını incelendiğinde, rekreasyonun spor ve turizm gibi iki dev endüstriye sığdırılmayacak kadar geniş bir alana sahip olduğu açıkça görülmektedir. Çünkü, rekreasyon alanının multidisipliner oluşu birçok endüstri ile ilişki kurmasını zorunlu kılmaktadır.

Günümüz Türkiye'sinde kamu ve özel sektör tarafından düzenlenen rekreatif organizasyonların sayısı gün geçtikçe artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu çeşitlenmeye, rekreasyonel turizm seyahati (tarihi alanlar, müzeler, temalı parklar vb. geziler), macera rekreasyonu (doğa sporları, ekstrem sporlar), spor, konser ve festival seyahati (yurt içi/dışı), sosyal ve eğitim içerikli rekreasyonel etkinlikler (belediyeler ve okullarda yapılan uygulamalar), özel spor merkezleri (pilates, yoga, zumba vb. kurs programları), terapatik rekreasyon (yaşlı, engelli, mahkum, asker vb. özel gruplar yapılan uygulamalar), rekreatif alışveriş (AVM'lerde reklam ve tüketici odaklı yapılan rekreatif organizasyonlar), eğlence ve animasyon (gösteriye yönelik paket programlar, rekreasyon uzmanı ihtiyaının karşılanması), rekreatif sanayi organizasyonları (sanayi işletmelerinde çalışanlarına grup dinamiği, iş verimi artırma vb. uygulamalar) ve kampüs rekreasyonu (öğrenci ve çalışanların sosyo-kültürel, sportif ve sanatsal ihtiyaçlarına yönelik etkinlikler) gibi istihdam alanları örnek olarak verilebilir (şimşek 2013).

Kar amacı güden ya da gütmeyen amaçlı etkinliklerin bir organizasyon kapsamında rekreatif bir şekilde gerėekleřtirilebileceėi düşünceşi Türk iş dünyası içerisinde de kabul görmeye başlamıştır. Bu sayede özel sektörde büyük organizasyonlara verilen destek artmış ve ticari amaçlara ulaşabilmek için rekreasyon bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Buna paralel olarak, amaçlı etkinliklerin rekreatif bir şekilde topluma ulaştırılması için kamuda da organizasyonlar düzenlemektedir. Bu noktada kamu, finansal destek sağlayabilmek için özel sektörle ortak çalışmalar içerisine girebilmektedir. Bu sayede ortak çalışma komisyonları ve alanları oluşturularak topluma daha kapsamlı rekreatif organizasyonlar sunulabilmektedir (şimşek, 2013). Türkiye'de kamu ve özel sektör tarafından organizasyonlara verilen destek sayesinde toplum içerisinde rekreasyonel etkinliklerin yararlarından faydalanma isteği gün geçtikçe artmaktadır. Buna, birçok şehirde belediyeler veya özel sektör tarafından düzenlenen ulusal ve uluslararası festivaller (Büyük Ankara Festivali, Kemaliye Uluslar Arası Doğa ve Spor şenlikleri, Samsun Uluslar Arası Halk Dansları Festivali, Uluslar Arası Ölüdeniz Hava Oyunları Festivali vb.) ve rekreasyonel parklar (Ankapark, Vialand, İstanbul Akvaryum, Tekirova Ekopark, Jurassicland, Parkantep, Kocaeli Osmanlı Temalı Kültür Sanat Parkı, İzmir Doğal Yaşam Parkı, Landora Temalı Parkı, Temaworld vb.) örnek olarak verilebilir (şimşek 2013).

Projenin Katma Değeri

Ekonomik refahımızın sürekli bir şekilde artan kısmını oluşturan boş zaman ve rekreasyon sırasında kullandığınız ürünlerin ve hizmetlerin teşkil ettiği işaretler vardır. Örneğin, boş zaman ve rekreasyon aktiviteleri pek çok büyük şehir için öncelikli olarak ekonomik taban gerektirmektedir. şehirlerin çevresi geleneksel olarak fabrikalaşan bir durumda olmasına karşın, şehirlerin ekonomileri sürekli bir şekilde boş zamanın ve rekreasyonun sunuş formlarının (boş zamanın değerlendirildiği ticari alanlar) bir çeşidine bağlı olarak dönüştürölmektedir. Hem fabrikalaşmada hem de hizmet endüstrisinde (her şey her yerde üretilir) büyük bir âdemi merkezizetçilik yer almaktadır. şehirlerin endüstriyel tabanı aşınmış olduğu için iyi olan ekonomilerin çoğu boş zamanının ve rekreasyonun çeşitli sunuş formlarına bağımlıdır. Boş zamanın ve rekreasyonun sunuş formuna alışveriş rekabeti, kongreler, turizm, spor, eğlence, yeme-içme, tarihi alanlar, festival, kutlama, mesleki olmayan eğitim ve güzel sanat gibi etkinlikler ya da uygulamalar örnek olarak verilebilir (Geoffrey 1990).

Boş zaman ve rekreasyon aynı zamanda yerel ekonomilerin geliştirilme çabalarının sürekli bir şekilde artmasında önemli bir rol oynamaktadır. Günümüz topluluklarında istekli işverenlerin alan içerisine çekilmesi, endüstriyel parkların gelişimi ve ekonomik teşviklerin sağlanması daha önemlidir. Bir topluluğun sahip olduğu ya da geliştirdiği olanakların derecesi gelecekteki ekonomilerinin daha iyi olmasında merkezi bir rol üstlenebilir. Bu gerçek pek çok topluluğun ekonomik bir yatırım olarak rekreasyon, park ve boş zaman hizmetleri ile ilgilenmesine sebep olabilir. Boş zaman ve rekreasyon hizmetlerinin gün geçtikçe daha fazla ticari algıyla bütünleşmesi yeni iş alanlarının ve istihdamlarının oluşmasına olanak sağlamaktadır. Bu algı, birçok ticari boş zaman hizmetinin organizasyonuna temel oluşturmaktadır.

Günümüzde kamu ve özel sektör tarafından rekreatif organizasyonlara verilen desteklerin artışına paralel olarak üniversitelerdeki rekreasyon bölümü mezunlarının sayısal artışı ve bu mezunların uzmanlıklarıyla ilgili ticari ortamlarını oluşturmaları, rekreasyon organizasyonlarının gelişmesine ve çeşitlenmesine de önemli katkılar sağlamaktadır (şimşek, 2013). Hatta kamu ve özel sektör, ihtiyaçları doğrultusunda rekreasyon bölümü mezunlarını kadrolu olarak istihdam etmeye başlamışlardır. Ancak, söz konusu istihdamın yeterli olmadığı ifade edilebilir. Bu yetersizliğin n önemli sebeplerinden biri rekreasyon olgusunun lkemizde tam olarak anlaşılamamış olmasıdır. Özellikle rekreasyon bölümlerinde eğitim ve ğretimi üstlenmiş olan ğretim elemanlarının bu alanda yeterli bilgiye ve deneyime sahip olmaması ve rekreasyon lisans eğitimine sahip olanların sınırlı olması sebebiyle rekreasyonla ilgili verilen lisans eğitiminin kalitesini düşürmektedir. Bu durumla ilgili en temel sebeplerden biri ise rekreasyon bölümlerinin henüz 12 yıllık bir geçmişe sahip olmasıdır. Ayrıca, kamu ve özel sektörde rekreatif anlamda varolan iş olanaklarının rekreasyon çatısı altında yapılan bir eylem olduğu henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Dolayısıyla, rekreasyon bölümü mezunları uzmanlıklarıyla ilgili olan rekreasyonel istihdamda sorun yaşamaktadır. Buna ek olarak, devlet politikaları çerçevesinde rekreasyon uzmanı istihdamına yönelik çalışmaların olmayışı bu bölümden mezun olan öğrencileri gelecek kaygısıyla baş başa bırakmaktadır. Bu bağlamda söz konusu projenin, lkemizde var olan rekreasyon alanına ait olan iş olanaklarının belirlenmesinde, Anadolu niversitesi rekreasyon bölümü mezunlarının bu iş olanaklarından yararlanmasında ve istihdam edilmesinde nclk edeceği dşnlmektedir. Yapılacak olan bu projenin diğer üniversitelerdeki rekreasyon bölümlerine ve öğrencilerine örnek teşkil etmesinin yanı sıra, rekreasyon alanı ile ilgili istihdam olanaklarının kamu ve özel sektör tarafından doğru bir şekilde algılanmasına ve rekreasyon uzmanlarının ihtiyaı olan istidam fırsatlarının yaratılmasına katkı sağlayacağı dşnlmektedir. Ayrıca, rekreasyonda istihdam olanakları isimli bu proje, lkemizde ilk olma özelliğini taşımaktadır.

Projenin Amacı

lkemizde rekreasyonel anlamdaki istihdam olanaklarını incelemek bu projenin amacını oluşturmaktadır. Araştırmanın alt amaçları aşağıdaki gibidir;

- Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü ğrencilerinin anlaşma yapılmış olan kamu ve özel sektör işletmelerinde gezi ve gözlem yapmasını sağlamak.
- Anlaşma yapılmış olan kamu ve özel sektör işletmelerinin yöneticileri ile nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme yaparak bu görüşme sonuçlarını raporlaştırmak (deşifrasyon),
- Kamu ve özel sektörden elde edilen tavsiyeler sonucunda rekreasyon bölümü ders programının geliştirilmesine katkı sağlamak,
- Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü ile kamu ve özel sektör arasında istihdam protokolü yapmak.

- Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü'nde kamu ve özel sektör işletmelerinin ihtiyaçları doğrultusunda eğitim ve seminer düzenlemelerini sağlamak. Bu bağlamda, eğitim ve seminer içerikleri şu şekilde belirlenmiştir; rekreatif işletmenin yazılı ve görsel sunumu, rekreatif işletmelerin ihtiyaç duyduğu rekreasyon uzmanı profilinin açıklanması, rekreasyonel işletmede çalışacak olan personelde var olması gereken bilgi, tutum ve davranışları geliştirecek uygulamaların işletmeler tarafından öğrencilere aktarılması.
- Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin anlaşma yapılmış olan kamu ve özel sektör işletmelerinde gezi ve gözlem yapmasını sağlamak.
- Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde kamu ve özel sektörün katılacağı "Rekreasyonda İstihdam Olanakları" konulu bir panel düzenlenerek kamuyla paylaşılmasını sağlamak.

YÖNTEM

Rekreasyonel istihdam sorunlarına ve çözüm yollarına ilişkin araştırma bulguları elde edebilmek için nitel araştırma yöntemlerinde biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler anlaşma yapılan rekreasyonel işletmelerin yöneticileri ile gerçekleştirilmiştir.

Görüşme, sosyal bilim araştırmalarında en sık kullanılan tekniklerden biridir. Bunun nedeni görüşme yönteminin bireylerle ilgili tutum, duygu, düşünce ve inançlarına ait bilgileri elde etmede etkili bir yöntem olmasıdır. Görüşme en az iki kişi arasında sözlü olarak sürdürülen bir iletişim sürecidir (Özgüven 1980). Karasar'a (2005) göre görüşme (interview, mülakat), sözlü iletişim yoluyla veri toplama (soruştırma) tekniğıdir. Görüşme, çoğunlukla yüz yüze yapılmakta ise de, telefon ve televizyonlu telefon gibi anında ses ve resim iletilicileriyle de olabilir. Stewart ve Cash'e (1985) göre görüşme, "önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç için yapılan, soru sorma ve yanıtlama tarzına dayalı karşılıklı ve etkileşimli bir iletişim süreci" dir. Bu tanımda, süreç "iletişimdeki sürekliliğı ve dinamikliğı," karşılıklı, " iki veya daha fazla birey arasında gerçekleşen karşılıklı etkileşimi," etkileşimli, " görüşmeye dâhil olan bireyler arasında oluşan bireyler arası bağı," önceden belirlenmiş ve ciddi bir amaç, " görüşmeye dâhil bireylerden en az birinin belirli bir amacı olduğunu ve bu amaca yönelik bilgi toplama çabası olduğunu" ifade eder (Akt. Yıldırım ve Şimşek 2004).

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğı, yapılandırılmış görüşme tekniğinden biraz daha esnektir. Bu teknikte, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme protokolünü hazırlar. Buna karşın araştırmacı görüşmenin akışına bağılı olarak değışik yan ya da alt sorularla görüşmenin akışını etkileyebilir ve kişinin yanıtlarını açmasını ve ayrıntılandırmasını sağlayabilir (Türnüklü 2000). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya sunduğı en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağılı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır (Yıldırım ve Şimşek 2004).

Proje Süresi ve Proje Kapsamında Yer Alan Uygulamalar

Proje 50 haftalık bir süreyi kapsamaktadır. 50 haftalık proje kapsamında yapılması öngörülen uygulamalar ise şunlardır;

- Proje araştırmacıları tarafından konu ile ilgili literatür incelemesi yapmak,
- Rekreasyon işletmeleriyle ilk görüşmeleri yapmak,
- Rekreasyon işletmeleriyle istihdam protokollerini imzalamak,

- Rekreasyon şletmelerinin yöneticileri ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmak,
- Spor Bilimleri Fakültesi'nde rekreasyon şletmelerinin eğitim ve seminer düzenlemesini sağlamak,
- Spor Bilimleri Fakültesi'nde kamu ve özel sektörün katılacağı bir panel düzenlemek,
- Nitel araştırma verilerini raporlaştırmak,
- Proje sonuçlarını raporlaştırmak.

Proje kapsamında görüşme yapılması düşünölen şletmeler şunlardır;

- Vialand,
- Ankapark,
- İstanbul Spor A.ř,
- Oteller,
- Kidzmondo,
- Spor Merkezleri,
- Belediyeler,
- Sanayi şirketleri

Araştırma Olanakları ve Bütçe

Rekreasyon şletmeleriyle yapılacak olan görüşmeleri projede görevli araştırmacılar gerçekleştirmiştir. Görüşme formlarının oluşturulmasında Anadolu Üniversitesi SBF tesisleri kullanılmıştır. şletmeler tarafından yapılan olan eğitim ve seminerler Anadolu Üniversitesi SBF konferans salonunda düzenlenmiştir. Eğitim ve seminerler için gerekli olan araç gereç ve malzemeler Anadolu Üniversitesi SBF tarafından karşılanmıştır.

Proje bütçesi, yurt içi saha çalışması seyahat giderleri ve saha çalışması dışındaki faaliyetler için yapılacak olan gider kalemleri olmak üzere toplam 56490 TL dir.

Projenin Başarı Ölçütleri

Bu araştırma sonucunda elde edilecek olan bilgiler ve deneyimler Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin istihdam olanaklarının belirlenmesine ve yaratılmasına imkân verecektir. Elde edilen tüm veriler ve deneyimler yeni bilgi niteliğı taşıyacak ve kamu ya da ticari amaçlı rekreasyonel şletmeler açısından kullanılabilir bir kaynağı teşkil edecektir. Ayrıca;

- Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü ve kamu ve özel sektör arasında toplam 8-12 istihdam protokolü yapmak,
- Belirlenecek olan Kamu ve özel sektör şletmelerinin ihtiyaçları doğrultusunda Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü'nde eğitim ve seminer düzenlemelerini sağlamak,
- Rekreasyon ve spor bilimleri alanına bilgi birikimi sağlayacak düzeyde nitelikli araştırma bulguları, bilgi ve deneyimi ortaya koyarak, bu bulguları uluslararası paylaşıma açmak amacıyla bilimsel yayınlar yapmak,
- Ülkemizdeki rekreasyonel aktiviteleri düzenleyen şletmelerin insan kaynağı açığını gidermesine yardımcı olmak,

- Özellikle kamuda rekreasyon uzmanının istihdam alanları ile ilgili farkındalığın artırılmasına yardımcı olmak,
- Ortaya konan araştırma projesi ile diğerk üniversitelerdeki rekreasyon bölümü öğrencilerine ve öğretim elemanlarına örnek olmak,
- Uluslararası yayın indekslerine giren dergilerde yayın yapmak en önemli başarı ölçütlerimiz olacaktır.

SONUÇ

Hedeflenen 8-12 kamu ya da özel sektör işletmesiyle ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Ön görüşmelerin ardından projenin anlatılması için randevu veren işletme yetkilileriyle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu işletmelerden 12'si ile iş protokolü imzalanmıştır.

Görüşülen işletmelerden 11 tanesi 2014- 2015 eğitim- öğretim yılının bahar dönemi süresince Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü öğrencilerine eğitim, seminer ve workshop faaliyetleri düzenlemiştir. Eğitim, seminer ve workshop faaliyetleri süresince firmalar tanıtımlarını yapmış, öğrencilere bünyelerindeki istihdam olanaklarından, iş görenin taşınması gereken niteliklerden ve iş görene sağlanan imkanlardan bahsetmişlerdir. Proje kapsamında anlaşma sağlanan işletmelerin isimleri ve yer aldıkları sektör tablo 1' de gösterilmektedir.

Tablo 1: Protokol İmzalanan Sağlanan İşletmeler

<i>İşletme Adı</i>	<i>Alanı</i>
Güral Premier Hotels and Resorts	Turizm Rekreasyonu
Pozitif Organizasyon	Turizm Rekreasyonu
Uzer Group	Turizm Rekreasyonu
Crystals Hotels	Turizm Rekreasyonu
Amelia Hotels	Turizm Rekreasyonu
Özdilek	Sportif Rekreasyon
Kidzania	Alışveriş Rekreasyonu
Kidzmondo	Alışveriş Rekreasyonu
Forestanbul	Park Rekreasyonu
Vialand	Park Rekreasyonu
Eğriova Tabiat Parkı	Macera Rekreasyonu
Adventure Park	Macera Rekreasyonu

Proje kapsamında işletme yöneticileriyle yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak kayıt altına alınmıştır. Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin istihdam edilmesini kolaylaştıracak olan istihdam protokollerinin söz konusu kurumlar arasında imzalanması sağlanmıştır. İmzalanan protokoller neticesinde Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon bölümü öğrencilerinden bazıları bu işletmelerde istihdam edilmiştir.

Rekreasyon bölümü mezunlarının ve öğrencilerinin kamu ve özel sektörle bir araya getirilebilmesi için rekreasyon bölümünde eğitim ve seminer düzenlenmiştir. İstihdam protokolü imzalanmış olan kurumlarda Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Bölümü öğrencilerinin gezi ve gözlem yapmasına olanak sağlanarak öğrencilerin lisans dönemi boyunca kişisel gelişimlerine destek verilmesi planlanmıştır. Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi'nde rekreasyonel kamu ve özel sektör işletme yöneticilerinin katılacağı bir panel düzenlenmesi için gerekli alt yapı oluşturulmaya

alışılmıştır. Anlaşma yapılmış olan kamu ve özel sektör işletmelerinin yöneticileri ile nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilerek istihdam sorunları ve çözüm yolları belirlenmeye çalışılmıştır.

DESTEK ve TEşEKKüR

Bu araştırma Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Komisyonu tarafından desteklenmiştir (Proje No: 1408S369). Araştırmaya destek veren ve katkı sağlayan herkese teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Alch, M.L. (2000). The echo-boom generation, *Futurist*. 34(5): 42
- Aytaç, . (2002). Boş Zaman zerine Kuramsal Yaklaşımlar, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1); 231-260.
- Bradish, C., ve Lathrop, A. (2001) Girl power: Examining the female pre-teen and teen as a distinct segment of the sport marketplace, *Sport Marketing Quarterly*, 10: 19-24
- Geoffrey. G. (1990). *Leisure in Your Life*. Venture Publishing, Third Edition, Inc. State Collage, Pennsylvania.
- Government of Canada, (1998) Sport in Canada: Leadership, Partnership And Accountability: Everybody's Business, Ottawa: Public Works and Government Services.
- Horner, S. ve Swarbrooke, J. (2005). *Leisure marketing: a global perspective*. Amsterdam: Elsevier
- Industry Canada. (2003) Sporting Goods Industry, Erişim Tarihi: April 21, 2003, from <http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/insg-as.nsf>, 2003.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayınları
- Lim, C., & Turco, D. (2001) The Next Generation of Sport: Y. Cyberjournal of Sport Marketing, Erişim Tarihi: <http://www.ausport.gov.au/fulltext/1999/cjsm/v3n4,1999>. Retrieved April 2, 3(4).
- Meek, A. (1997). An Estimate of The Size and Supported Economic Activity of The Sports Industry in The United States, *Sport Marketing Quarterly*. 6(4):15-21
- Munson, K. (1978). Commercial and Memberowned Recreation Forms, In G. Godbey, *Recreation, Park and Leisure Services*, (pp.133- 175). Philadelphia: W.B. Saunders.
- zgven, İ.E.(1980). *Grşme İlke ve Teknikleri*. Ankara: İleri Matbaası
- Pitts, B.G., ve Stotlar, D.K. (1996). *Fundamentals of Sport Marketing*. Morgantown. WV: Fitness Information Technology
- Rossmann, J.R., ve Schlatter, B.E. (2000). *Recreation Programming: Designing Leisure Experiences* (3rd ed). Champaign, IL: Sagamore Publishing
- Sporting Goods Manufacturers' Association, (2001). *The 2001 SGMA State of The Industry Report*, North Palm Beach, FL: Author
- Stewart, C. J. & Cash, W. B. (1985). *Interviewing: Principles and Practices*, W.C. Iowa: Brown Publishers (4th Edition)

- şimşek, K. Y. (2013). Alışveriş Merkezlerinde Ticari Rekreasyon ve Hizmet Kalitesi. *Pamukkale Journal of Spor Sciences*, 4 (3): 53-75
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim Araştırmalarında Etkin Olarak Kullanılabilecek Nitel Bir Araştırma Tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*,6(4): 543-559
- Yıldırım, A. ve şimşek H. (2004). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Türkiye’deki Bazı Su Yüzeylerinde (Göl, Gölet, Baraj vb.) Yapılabilecek Rekreatif Aktiviteler ve Bazı Öneriler

Elif GÜLERYÜZ, Osman UZUN

Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E-posta: elifgulyuz@hotmail.com

ÖZ

İnsanların boş zamanlarında kendilerini fiziksel ve psikolojik açıdan yenilemeleri amacıyla yaptıkları eylemler olarak adlandırılan rekreatif aktiviteleri, farklı doğal kaynaklarla ilgili olarak değişkenlik göstermektedir. Fiziksel, sosyal, düşünceye dayalı ve çevreye dayalı olarak gerçekleştirilen rekreatif aktivitelerinin farklı ölçeklerde planlanması ve yönetilmesi aktivitelerin geçtiği doğal kaynakların sürdürülebilirliği açısından önemlidir. Kültür ve Turizm Bakanlığı rekreatif etkinlik alanlarını deniz ve kum, dağcılık, kış sporları, Tabiat ve Yeşil turizmi, Sosyal hayat ilişkileri, Kültür sanat ve el işleri olarak ayırmaktadır. Göl, gölet ve barajlar doğal ve insan yapısı olarak insanoğluna önemli rekreatif aktiviteler sunmaktadır. Çalışmada özellikle göl ve baraj formundaki su yüzeylerinde yapılabilecek rekreatif aktiviteler, dünya ve ülkemiz ölçeğinde ortaya konularak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Ayrıca rekreatif aktivitelerin olası çevresel etkileşimleriyle ilgili olarak bazı öneriler getirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Baraj, Göl, Rekreatif, Spor, Peyzaj Planlama

GİRİŞ

Tarihsel süreçte baktığımızda, ilk insan yerleşimlerinin deltalar, taşkın ovaları, göl ve akarsu kıyıları gibi sulak alanlar olarak tanımlanan yerlerde yoğunlaştığını görmekteyiz. Mısırlılar, Mezopotamyalılar, Çinliler, Hintliler, Enduslar, Aztekler gibi pek çok topluluk binlerce yıl sulak alanlarla iç içe yaşamışlar, her yıl yenilenen verimli taşkın ovalarında tarım ve hayvancılık yapmışlar, sazından, balığına ve kuşuna sulak alanların sağladığı olanaklarla büyük medeniyetler kurmuşlardır (Dobson vd. 1997).

Dünyadaki ilk su kullanımları ve su yapıları ile ilgili belgelere Mısır’da rastlanılmıştır. Mısır’da bulunan ve M.Ö. 2950-2750 yılları arasında yapıldığı sanılan Sedd-el Kefer Barajı bu yöredeki en eski baraj kalıntısıdır. Mezopotamya’da M.Ö. 3000 yıllarında başlayan su yapılarına rastlanılmıştır. (Turfan, 1986).

Göller ve rezervuarlar dünyadaki yüzeysel tatlı su kaynakları arasında en önemli kısmı oluşturmaktadır. İçme suyu, sulama, endüstriyel kullanım suyu ve enerji üretimi için kullanılırlar. Başka yerde bulunmayan çok sayıda balık, kabuklu deniz canlıları, kaplumbağa, kurbağa, kuş gibi yaban hayvanları ve su bitkisi türlerine barınma ve beslenme yeri oluştururlar. Göl ve rezervuarlar yüzme, bot vs. ile gezme, balıkçılık ve dinlenme için rekreatif amacıyla kullanılmaktadır (Göneç vd. 1996). Türkiye’de yer alan göller yerli kaya ve set gölleri olarak iki başlıkta incelenebilir (Tablo 1) (Vikipedi 2015).

Tablo 1. Türkiye’de Yer Alan Gölleri Oluşum Bakımından Göller (Vikipedi 2015).

Yerli Kaya Gölleri Oluşumlarına Göre	Set Gölleri Oluşumlarına Göre
--------------------------------------	-------------------------------

-
- **Tektonik G ller:** [Tuz](#), [İznik](#), [Burdur](#), [Manyas](#), [Uluabat](#), [Eber](#), [Hazar](#), [Sapanca](#), [Seyfe](#), [Akşehir](#), [Ladik](#)
 - **Volkanik G ller:** [Nemrut](#), [Meke](#), [Gölcük](#), [Acıgöl](#)
 - **Karstik G ller:** [Salda](#), [Kestel](#), [Kız ren](#)
 - **Buzul Gölleri:** [Aynalı](#), [Kilimli Karag l](#)
 - **Karma Yapılı G ller:** [Van](#), [Beyşehir](#), [Eğirdir](#), [Kovada](#)
 - **Volkanik Set G ller:** [Ercek](#), [Nazik](#), [Haçlı](#), [Balık](#), [Çıldır](#)
 - **Akarsu Set Gölleri:** [K yceğiz](#), [Marmara](#), [Mogan](#), [Eymir](#), [Bafa](#)
 - **Kıyı Set Gölleri:** [Durusu](#), [K c k kmece](#), [B y k kmece](#), [Akyayan](#), [Acarlar Longozu](#), [Simenlik](#), [Sarıkum](#)
 - **Heyelan Set G lleri:** [Abant](#), [Yedigöller](#), [Tortum](#), [Zinav](#)
 - **Baraj G lleri:** Atatürk, Keban, Menzelet, Demirköprü, Karakaya, Hirfanlı, Altinkaya, Sarıyar, Aslantaş, Kılıçkaya, Seyhan, Arpaçay, Karacaören
-

Barajlar binlerce yıl önce, suyu yönetmek isteyen insanoğlunun bulduğu bir c z md r. Baraj g lleri: insanlar tarafından elektrik enerjisi elde etmek, sulama ve içme suyu sağlamak ya da su taşkınlarnı önlemek için akarsu vadilerinin önlerinin çeşitli yapay setlerle kapatılması sonucu oluşan göllerdir ( zkazan ,2005). Barajlar, genellikle dağların arasına, nehir sularının yolunu keserek arkasında g l oluşturmak amacıyla inşa edilirler. Barajlar nehir sularını kontrol için yapılırlar. Barajlar toprak dolgu, kaya dolgu veya beton olabilirler (DSİ 2015)

Türkiye’de DSİ tarafından yapımı gerçekleştirilen ve halihazırda işletmede olan 504 adet baraj olup, bunların işletmedeki 203 adeti büyük çaplı baraj, diğerleri ise gölet şeklinedir (Vikipedi 2015). Keban Barajı/Elazığ, Ermenek barajı/Karaman, Deriner barajı/Artvin, Berke Barajı/Adana, Altınakaya barajı/Samsun, Oymapınar barajı/Antalya, Hasan ğurlu barajı/Samsun, Karakaya Barajı/Diyarbakır, Atatürk Barajı/şanlıurfa, Kığı barajı/Bing l, Mezelet Barajı/Kahramanmaraş  lkemizdeki en yüksek barajlardandır (DSİ 2015)

Özellikle ulaşım olanaklarının daha kolay, masrafsız ve zamanlama açısından çabuk olması nedeniyle birçok insanın rekreasyonel tercihlerinde kent yakın çevrelerindeki g l ve barajlar önem kazanmaktadır. Rekreasyonel katılımcılar bu alanlarda; yürüme, bisiklet, su sporları, piknik, hafta sonları kalabilecekleri ya da tatillerini geçirebilecekleri kamp ve bungalovlarda keyifli ve eğlenceli aktivitelerde bulunabilmektedir ( zkazan , 2005).

Gülez (2000)’e göre rekreasyon ‘‘Serbest zamanlarda yapılan, insanın kendi isteği ve i  timi ile oluşan, onun fiziksel ve düşünsel y nden yenilenmesini amaçlayan, toplumsal, ekonomik, kültürel koşul ve olanaklara bağlı olarak sürdürülen fiziksel ve düşünsel etkinlikler bütünüdür ( zkazan ,2005).

Rekreasyon amaçlı kıyı alanlarında mevcut kıyı kullanımının eğlenme, dinlenme ve park gibi yeşil alanlara dönüştürülmesi temel amaçlarındandır. Dünyadaki birçok örneğinde kıyı alanı olma özelliğini, sanayi ve endüstriyel faaliyetler gibi başka amaçlar için kullanılması nedeniyle yitirmiş olan alanlar, halkın 24 saat erişebilirliğinin sağlanması amacıyla rekreasyonel kullanıma dönüştürülmüşlerdir. Bir kıyı alanında yürüyüş, oturma, dinlenme, balık tutma ve manzara seyretme gibi halkın her kesimine ve değişik yaş gruplarına hitap edecek rekreasyonel aktiviteler yer alabilmektedir. Bunlar kendi içinde pasif ve aktif rekreasyonel faaliyetler olarak ikiye ayrılır ki yürüyüş, balık tutma aktif, oturma, dinlenme ve manzara seyretme de pasif bölümü oluşturur. Kıyı alanı boyunca bu tip aktivitelerin homojen olarak dağılması insanları her mevsim hafta içi ve hafta sonu, günün her saatinde kıyı alanına çekmek açısından önemlidir. Tek bir ihtiya a hitap eden kullanımdan çok geniş ölçüde kullanıma imk n verecek rekreasyon alanları yaratılması önemlidir (Aybay 2006).

Son yıllarda insanların doğal alanlardan özellikle rekreasyon/turizm amaçıyla yararlanma yoğunluğu, çeşit ve kalitesi konusunda artan talepler önemli bir artış göstermektedir (Uzun ve Müderrisoğlu, 2010). Bu ilginin artmasıyla bu alanlarda ve çevrelerinde yapılacak olan düzenlemelere de ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Bu çalışmada; göl, gölet ve barajlarda yapılabilecek aktivitelerin neler olabileceği ve genel olarak gereksinimleri araştırılarak, bu aktivitelerle ilgili Türkiye ve Dünyadan bazı örnekler belirlenmiştir. Ayrıca rekreasyonel aktivitelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkileri üzerinde durularak Rekreasyonel yönetim planlarının gerekliliği vurgulanmıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın materyalini Dünyada ve Türkiye'deki rekreasyon olanaklarına sahip bazı göl, gölet ve barajlar oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında kullanılan veriler literatür çalışması ile elde edilebilen, benzer içerikli lisansüstü tez çalışmaları, süreli yayın ve dergiler, makale ve seminerler, sempozyum kaynakları ile internet ortamından erişilebilen farklı ülke ve ülkemize ilişkin web sayfalarıdır.

Araştırmanın yöntemi; gözlem, inceleme, veri toplama ve değerlendirmeden oluşmaktadır. Dünyada ve Ülkemizde ön plana çıkan, rekreasyonel aktivitelerle olanak sağlayan bazı göl, gölet ve barajlarda yapılan aktivitelerin belirlenmesi ve bunların hiyerarşik olarak sunulması, ülkemiz ölçeğinde elde edilebilen verilerle ilgili aktivitelerin Coğrafi Bilgi Sistemleri ortamında il düzeyinde haritalanması, yöntemin temel çerçevesini oluşturmaktadır. Son olarak elde edilen veriler doğrultusundan su yüzeylerine dayalı rekreasyonel aktivitelerin yönetim ve planlamasına ilişkin bazı öneriler getirilmiştir.

BULGULAR

Su yüzeyleri rekreasyon için en çok kullanılan alanlardır. İnsanlık tarihi boyunca son derece etkili bir eleman olan suyun varlığı, sunduğu yaşam ve canlılık, insanları suyun bulunduğu ortamlarda yerleşmeye yöneltmiş, onun çeşitli özelliklerinden estetik ve fonksiyonel amaçlarla yararlanılmıştır. Bu amaçla sudan, tarım ve hayvancılıkta, yapı işlerinde, insan barınaklarında, endüstride, enerji sağlamada, ulaştırmada, tıpta ve bilimde turizm ve rekreasyon gibi çeşitli alanlarda yararlanılmaktadır (Bulut, 2000).

Suya dayalı rekreatif etkinlikler su üstünde ve su içinde yapılan rekreatif etkinlikler ve su yakın çevresindeki etkinlikler olarak üç grupta incelenebilir (Tablo 2).

Tablo 2. Suya Dayalı Rekreatif Etkinlikler (Kalkan,2012), (Williams, 1993)

Su Üzerinde Yapılan Rekreatif Aktiviteler:
Botçuluk ve rekreatif balıkçılık, motorsuz veya insan gücüyle hareket eden botlar, yelken gücüyle hareket eden botlar, yatçılık, rüzgâr sörfü, uçurtma sörfü, kürek gücüyle hareket ettirilen botlar, kano, rafting, kürek, pedal ile yürütülen botlar, dalga ve beden sörfü, motorbotçuluk, su kayağı, deniz motosikleti, kneeboard, wakeboard, barefooting (yalın ayak su kayağı), şişme lastik, muz bot, paraşüt (parasailing)
Su İçinde Yapılan Rekreatif Aktiviteler:
Paletli yüzme, atlama, su topu, dalış sporları (donanımsız), aletli dalış, serbest dalış, şnorkel dalış, sualtı hokeyi, suda cankurtarma, su araçları modelciliği,
Su yakın çevresinde yapılabilen rekreatif aktiviteler:
Yürüyüş, Piknik, Çevre gezileri, Kuş gözletme, Atlı gezintiler, Yol dışı araçlarla gezme, Gelgitler sırasında yem ve midye toplama, Resim yapma

Aşağıda Dünyada ve Türkiye'de ön plana çıkan bazı göl, gölet ve barajlarda yapılan rekreasyonel aktivite örnekleri incelenmiştir

Dünya genelinde hızlı kentleşme, yaşam şartlarının zorlaşması, büyük kentlerdeki zaman yetersizliği ve sosyo-ekonomik nedenlerle bir denize kıyısı olmayan illerde göl ve yapay göller ile baraj göllerinde piknik yapmak dışında farklı aktivite çalışmalarına ağırlık verilmeye başlanmıştır (Özkazanç,2005). Dünyada yer alan bazı baraj gölü, gölet ve göllerde yapılan aktivitelerden ön plana çıkanlar Tablo 3’de verilmiştir (Anonim 2015a, Anonim 2015b, Anonim 2015c, Anonim 2015d, Anonim 2015e, Anonim 2015f, Anonim 2015g, Anonim 2015h, Anonim 2015i, Anonim 2015j, Anonim 2015k, Anonim 2015l,)

Türkiye’de de rekreasyonel aktivitelerin özellikle iç bölgelerde göl, gölet ya da barajlarda odaklanması ve çeşitlendirilmesi ilk başlarda DSİ tarafından, sonrasında ise bazı yerel Belediyeler ile son yıllarda Büyükşehir belediyeleri tarafından özendirilmektedir. Türkiye’de bulunan bazı göl, gölet ve barajlarda yapılan bazı rekreasyon faaliyetleri Tablo 4’de verilmiştir (Anonim 2015m, Anonim 2015n, Anonim 2015o, Anonim 2015ö, Anonim 2015p, Anonim 2015r).

Tablo 3 Dünyada Yer Alan Baraj Gölü, Göllerde Yapılan Rekreasyonel Aktiviteler

Ülke	Şehir - Göl veya Barajlar	Rekreasyonel Aktiviteler
Afrika	Kenya Nakuru Gölü	• Yürüyüş • Kuş gözlemciliği
Almanya	Münster Aasee Gölü	• Yelken, • Kürek, • Kano, • Su Kayağı • Yüzme • Yürüyüş
Amerika Birleşik Devletleri	Kaliforniya, Golden Gate Milli Park	• Kano • Kürek • Yüzme • Yürüyüş • Rüzgar Sörfü
	Kaliforniya, New Melones Gölü	• Kano • Kürek • Yürüyüş • Su Kayağı • Rekreasyonel Balıkçılık
	Nevada Lake Mead Milli Park	• Kano • Yüzme • Kürek • Yelken • Su Kayağı • Yürüyüş • Rüzgar Sörfü, • Rekreasyonel Balıkçılık
Avusturya	Carinthia, Wörthersee Gölü	• Yüzme • Kano • Yürüyüş • Su Kayağı • Kürek
İngiltere	Berkshire Bray Gölü	• Kano • Yelken • Kürek • Su Kayağı • Yüzme • Rüzgar Sörfü
	Cumbria District Lake Milli Park	• Kano • Yelken • Kürek • Yürüyüş • Su Kayağı • Rüzgar Sörfü • Yüzme
	Kuzey Yorkshire North York Moors Milli Park	• Yelken • Kürek • Yüzme • Yürüyüş • At binme

İspanya	Huelva Doñana Milli Park	• Kürek • Kano • At binme	• Yürüyüş • Kuş gözlemciliğı
İsviçre	Zürih, Zürih Gölü	• Yüzme • Kano • Yelken • Kürek	• Rüzgar Sörfü • Su Kayağı • Yürüyüş
İtalya	Como Coma Gölü	• Yelken • Kayak, • Kürek	• Kano, • Rüzgar Sörfü • Su Kayağı
	İtalya ve İsviçre arasında yer alır Maggiore Gölü	• Yelken • Kürek • Kano • Yürüyüş	• Rüzgar Sörfü, • Yüzme • Su Kayağı

Tablo 4. Türkiye De Bulanan Baraj Gölleri Ve Göletlerde Yapılan Rekreasyon Faaliyetleri

Şehir	Göl veya Barajlar	Rekreasyonel Aktiviteler		
Adana	Seyhan Baraj Gölü	• Yelken	• Yürüyüş	• Yüzme
Adapazarı	Sapanca Gölü	• Yürüyüş • Yelken	• Kano • Kürek	• Su Kayağı • Rüzgar Sörfü
Elazığ, Tunceli Erzincan	Keban Baraj Gölü	• Yürüyüş • Yüzme • Yelken	• Offshore, • Su Kayağı	• Rekreasyonel Balıkçılık • Rüzgar sörfü
Konya	Beyşehir Gölü	• Kürek	• Kano	• Yürüyüş
Şanlıurfa	Atatürk Baraj Gölü	• Yürüyüş • Yüzme	• Su Kayağı • Yelken	• Rüzgar sörfü • Rekreasyonel Balıkçılık
Van	Van Gölü	• Yelken • Yürüyüş	• Kano	• Kürek

Türkiye'deki Göl, Gölet ve Barajlarda Yapılan Bazı Rekreasyonel Aktiviteler ve Gereksinimleri

Çalışma kapsamında yapılan araştırmalar ve internet taramalarında en fazla dikkat çeken, organize olarak yapılan su yüzeylerine dayalı aktiviteler ve gereksinimleri aşağıda su ile doğrudan ve olaylı ilişkili olarak özetlenerek, uygun olanlar haritalanmaya çalışılmıştır.

Su ile Doğrudan İlişkili Rekreasyon Aktiviteler

Bu başlık altında, yüzme, botçuluk, rekreasyonel balıkçılık, yelken, rüzgar sörfü, kürek, kano, su kayağı incelenmiştir.

Yüzme

Su denildiğinde insanların aklına ilk gelen rekreasyon spor aktivitesi yüzmedir. Ülkemizde de suya dayalı rekreasyon faaliyetleri içinde en fazla yapılanı ve yapılmak istenilenini de yine yüzme oluşturmaktadır (Özkazanç, 2005). Yüzme, hem serbest zamanları değerlendirme faaliyeti, hem de spor

amacıyla yapılabilir. Su üstünde durabilme, suda hareket edebilme sanatı olan yüzmenin temel unsurunu insan gücü oluşturmaktadır. Yüzme için mayo ve havludan başka herhangi bir araca gerek yoktur, yas sınırı yoktur (Tartıvermiş, 2000).

Barajlarda yüzme, iklim, su sıcaklığı, kirlilik ve derin sulardaki mevcut tehlikeler nedeniyle istenmemektedir. Ancak dik eğimli kenarları ve yumuşak çamur birikintileri ile derin ve soğuk sulu barajlarda bile güvenlik için gerekli önlemler alındıktan sonra yüzmeye izin verilebilir. Bununla beraber Dangerfield (1981), kıyı çizgisinin uygun olmadığı yerlerde kum ve çakıl ile plaj koşullarının yaratılabileceği veya Avrupa’da yaygın olan yüzen yüzme banyolarının olabileceğini belirtmiştir (Hill, 1991; Tanrıvermiş 2000).

Yelken

Suya dayalı rekreasyon faaliyetleri içinde barajlarda en fazla yapılan spor formu yelkendir. Yeni yapım yöntemleri ve tasıma kolaylığı yelken kullanımını yaygınlaştırmıştır (Özkazanç,2005). Kullanılan malzemeler plastik tekne, halatlar, can yeleği, rüzgar göstercisidir (Göksel,2012). Sınırlı sayıda yeken için en az 4 ha. civarında yüzey alan uygun olurken, yarışmaların yapılması için 20 hektarlık bir alan en az 1 m'lik bir derinlik gereklidir (Tanrıvermiş, 2000). Ülkemizde yelken sporu 5 Bölgede yapılmaktadır. Bu bölgeler haritada 1.'de verilmiştir (Anonim 2015s)

Harita 1. Yelken Sporu Yapılan İller

Botçuluk

1950'lerde su sporlarına yönelişin artmasıyla beraber bot teknolojisi de gelişmiş ve botların yapıldığı malzemenin kalitesi de iyileşmiştir. Mühendislerle tasarımcıların çalışmaları sonucunda, daha dayanıklı ve daha esnek bir malzemeden, günümüzde yaygın olarak kullanılan, oval botlar üretilmiştir (Tartıvermiş, 2000). Ahşap ve fiberglas malzemeden yapılan ve bir çift kürek takımı bulunan kayak ticari amaçlı kullanımı yanı sıra rekreasyon amacıyla da özellikle durgun sularda kullanılmaktadır. Sportif bir aktivite olması yanında, kıyı peyzajının izlenmesi, balık avlama, yüzme, su kıyısı bitkilerini ve su kuşlarını inceleme açısından da önemli bir aktivite olan kayakla gezinti aktif ve pasif rekreasyon olanaklarını bir arada sunmaktadır (Uzun vd. 1999). Baraj gölü, gölet ve göllerde botların kullanımları diğer teknelerle göre daha hafif oluşları ve daha az bakım istemelerinden dolayı ile son derece uygun görünmektedir.

Rüzgar Sörfü

Rüzgâr sörfü bir yelken sınıfıdır, diğer yelken sınıflarından farklı olarak dümeni yoktur, bu yüzden dümen işlevi başka bir fonksiyonla yerine getirilmektedir. Aynı zamanda rüzgâr sörfü sürtünmesi çok az, yelken alanı çok geniş ve bundan dolayı diğer sınıflarından çok daha süratli seyir yapabilen ve seri olan bir tekne sınıfıdır (Göksel,2012). Rüzgar sörfü yelken, direk, bumba, board ve trapez ile yapılmaktadır. Ülkemizde Ilica, Akyarlar, Bitez, Pırlanta Datça, Tuzla, Gümüşdere, Mimarşinan ve Saroz'da yapılmaktadır (Haritada 2) (Anonim 2015ş, Anonim 2015t)

Harita 2. Rüzgar Sörfü Yapılan İller

Kürek

Günümüzde yarışmaya yönelik sporlardan, dünya üzerinde amatör uygulamasını en fazla koruyabilmiş sporlardan bir tanesi kürek sporudur. Kürek sporu bir ekip sporu olduğu için bireysel başarılarından çok ekip ve kulüp başarıları söz konusudur. Kürek sporunda kullanılan ekipmanlar kürek ve teknedir (Özkazanç,2005).

Kürekle yarışmak için iç sular uygundur. 1000-2000 m'lik bir yarış alanı uzunluğuna, yarışmanın seviyesine göre 6 kulvar için uygun genişlik olan 30 metre genişliğe ve en az 1 metrelik derinliğe ihtiyaç vardır. Bu kriterler birçok baraj gölünü bu faaliyet için ideal kılmaktadır. Ancak barajlarda nadir olarak bu faaliyetlere izin verilmektedir. Antrenör ve güvenlik için motorlu bir botun bulunmasının gerekliliği barajlarda kürek sporunun gelişimi için bir engel teşkil etmektedir (Hill, 1991; Tanrıvermiş, 2000).

Ülkemizde yer alan kürek kulüplerinin birçoğu çalışmalarını yakın çevrelerde bulunan deniz, baraj gölü ve göletlerde yapmaktadır. Ülkemizde başta İstanbul olmak üzere birçok ilimizde spor kulüpleri mevcuttur (Haritada 3) (Anonim 2015u,)

Harita 3. Kürek Yapılan İller

Kano

Akarsularda zamanla olduğu gibi güç doğa koşullarıyla da mücadele etmeye dayanan ve küçük bir tekneyi tek kürek yardımıyla hedefe ulaştırma prensibi üzerine kurulu spor dalıdır. Kano bir olimpiyat sporu olarak çok çeşitli teknelerle yapılmaktadır. Kano sporu, ülkemizde yeni gelişmekte olan spor dallarından birisidir. Bu spor 1980’li yılların sonunda ülkemizde bulunan yabancılar tarafından rafting ile birlikte yapılmaya başlanmıştır. Kullanılan malzemeler Çekme halatları, hız motoru, koruyucu giysiler, kayaklardır (Göksel,2012).

Ülkemizde yer alan kana kulüplerin durgun su kanosu, akarsu kanosu ve deniz kanosu olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Ülkemizde başta İstanbul olmak üzere birçok ilimizde kano spor kulüpleri mevcuttur. Haritada 4’de bu illerimiz verilmiştir (Anonim 2015ü)

Harita 4. Kano Yapılan İller

Rekreasyonel Balıkçılık

Balıkçılık sektörü ticari, geçim amaçlı ve rekreasyonel (amatör) balıkçılıktan oluşmaktadır. Ancak, deniz ve iç sularda icra edilen su ürünleri avcılığında ticari amaçla yapılan su ürünleri avcılığı ön plandadır. Günümüzde sosyal ve ekonomik şartlar göz önünde bulundurulduğunda ticari amaçla yapılan su ürünleri avcılığına göre amatör maksatlı yapılan su ürünleri avcılığı ve bu çerçevedeki etkinliklerde büyük bir artış olduğu gözlenmektedir. Rekreasyonel balıkçılık, yakalanan su ürünlerinin iç tüketim olarak kullanılması gerçeğini göz ardı etmeden, asıl yapılma sebebinin rekreasyonel amaçlı olması dolayısıyla ticari balıkçılıktan farklılık göstermektedir (Cowx, 2002).

Su Kayağı

Bir açık hava rekreasyonu olan su kayağı her yaşta yapılabileceği gibi, yılın büyük bir bölümünde ailece veya arkadaş grupları ile de denizlerde ve durgun sularda yapılabilir (Özkazanç,2005)

Ayakta takılı kayaklar yardımıyla, hızla giden bir teknenin arkasına bağlı olan halata tutunarak su üstünde kaymaya dayanan açık hava sporudur. Başlangıçta yaz mevsiminde yapılan bir spor dalı olsada, artık tüm dünyada modern koruyucu elbiselerin yaygınlaşmasıyla yıl boyunca yapılabilen bir spor dalı olmuştur. Kullanılan malzemeler; çekme halatları, hız motoru, koruyucu giysiler, kayaklardır (Göksel,2012).

Su kayağı yapılabilmesi için seviyesine göre 1-30 hektarlık bir alana ihtiyaç vardır ve herkese açık olmayan açık sularda kullanılması güvenlik için gereklidir (Tartıvermiş, 2000). Ülkemizde Fethiye Hillside, Çeşme Alaçatı, Kilyos İstanbul ve Sapanca, kablolu su kayağı ise Bursa ilimizde yer alan Sukaypark' da yapılmaktadır (Haritada 5) (Anonim 2015v).

Harita 5. Su Kayağı Yapılan İller

Su ile Dolaylı Olarak İlişkili Rekreasyon Aktiviteler

Bu başlık altında piknik, yürüyüş ve kuş gözlemciliği kısaca özetlenmiştir.

Piknik Alanı

Piknik alanları halkın günübirlik ihtiyaçlarına uygun olarak birinci derecede yararlanılacak alan ve tesislerdir. Piknik ev dışında özellikle kırsal alanda önceden hazırlanmış bir yemeğin açık havada yenmesi olarak tanımlanmaktadır. Günümüzde piknik olgusu içinde su ve su çevreleri önemli bir faktör oluşturmaktadır. Yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde görülmüştür ki insanlar piknik yapmak için çoğunlukla akarsu, göl, baraj gölü gibi su çevrelerini tercih etmektedirler. Piknik alanlarında insanların

su çevreleri ile birlikte tercih ettikleri alanların arasında yeşil alanlarda (ormanlık alanlar, seyrek koruluklar, vb.) nemli bir paya sahiptir. Piknik alanları tek tek üniteler halinde olabildiği gibi, grup piknik alanları olarak da planlanabilmektedir (zkazan,2005). Türkiye genelinde çoğunlukla akarsu, göl, baraj gölü gibi su çevresinde piknik aktiviteleri yapılmaktadır.

Yürüyüş

Yürüyüş her yaş grubuna hitap eden, form tutmanın en iyi yollarından birisi olarak kabul edilen hız ve dayanma gücü gerektirmeyen popüler bir serbest zaman sporudur. Tek başına veya arkadaş grubuyla herhangi bir organizasyona gerek duyulmadan gerçekleştirilebileceği gibi, etkinliği daha cazip hale getirmek ve katılımcı sayısını arttırmak amacıyla çeşitli organizasyonlar içerisinde de gerçekleştirilebilmektedir (Karakck, 1997). Yürüyüşçüler doğa ve tarihi güzellikleri inceleyerek, sağlıklı kalabilmek, yeni arkadaşlar edinebilmek ve daha birçok yararları bakımından genellikle hafta sonlarında bu etkinlikleri tercih edebilmektedirler (zkazan, 2005). Baraj gölü, baraj gölet ve gl çevresinde yürüyüş yollarının planlanması hem manzarayı algılama hem de doğayı yakından izleyebilme yönleriyle faydalı grlmektedir. Atlas dergisi 2009 yayınlanan ‘Yürüyüş Rotaları Atlası: 50 Dş Patikası’ kitap da yer alan rotalar içersin de 13 tanesi gl ve gölet çevresinde yer almaktadır. Ayrıca çoğu ilin Kültür Turizm İl Müdürlükleri tarafından tanımlanan yürüyüş rotaları bulunmaktadır.

Kuş Gözlemciliği

Kuş gözlemciliği doğayı kuşların dünyasından tanımayı sağlayan bir gözlem sporudur. Mevsimi, zamanı da sınırlı değildir; 365 gün 24 saat yapılabilir. Türkiye’de şimdiye kadar 450 çeşit kuş türü kaydedilmiştir. evre koşullarına oldukça duyarlı olan kuşlar, orman kaybının, sulak alan tahribatının ya da fazla tarım ilacı kullanmanın etkileri gibi konuların önceden habercisi olabilirler. Bu anlamda kus gözlemciliği, sağlıklı ve kapsamlı bir evre koruma stratejilerin unsurları arasındadır (Uğurlu, 2005).

1990 yılında başlayan Türkiye’nin önemli Kuş Alanları Projesi, Türkiye’deki kuşlar açısından önem taşıyan alanların, -kamuoyu bilinci oluşturma, lobi etkinlikleri ve kampanyalarla- korunmasını, alanlardaki gelişmelerin sürekli izlenmesini ve yeni KA’ların belirlenmesini amaçlamaktadır. lkemizde bu proje ve bu projeye yönelik envanter alışması Doğal Hayatı Koruma Derneği koordinatörlüğünde yrtlmştr. Doğal Hayatı Koruma Derneği ile bağlantılı bazı Kuş Gözlem toplulukları ve ilgili kuş gözlem yerleri ANKA Kuş Gözlem Topluluğu (Mogan Gölü), Burdur ve Antalya Kuş Gözlem Toplulukları (Burdur Gölü), Çorum Kuş Gözlem Topluluğu (Yedikır Barajı), Çukurova Üniversitesi Kuş Gözlem Grubu (Çukurova Deltası), Ege Kuş Gözlem Topluluğu (Gediz Deltası), ERKUş (Erciyes Üniversitesi) (Sultansazlığı ve Tuzla Gölü), İstanbul Kuş Gözlem Grubu (Boğaziçi), Samsun Kuş Gözlem Topluluğu (Kızılırmak Deltası) olarak sıralanabilir.

SONUÇ

Rekreatyonel aktivitelere katılan bireylerde özellikle bilişsel ve sosyal gelişimi destekleyici etkinlikler ile uğraşılması, sağlıklı bir yaşam, fiziksel ve zihinsel sağlığın korunması, geliştirilmesi, çeşitli kronik hastalıkların tedavilerinin desteklenmesi ve sosyalleşme gibi sonuçları beraberinde getirerek yaşam kalitesinde artış sağlamaktadır (Dinçer ve Güzel 2012). Özellikle su yüzeylerine dayalı rekreatyonel aktiviteler çoğu insan tarafından tercih edilmektedir. Bu durum zaman zaman bazı rekreatyonel kaynakların ekolojik ve fiziksel taşıma kapasitelerinin üzerinde kullanılmasına neden olabilmektedir.

Bu kapsamda rekreatyonel faaliyetlerin doğal evre üzerindeki zararları göz ardı edilmemelidir. Yapılan rekreatyonel faaliyetler sonrasında toprak sıkışması, organik madde kaybı, bitki örtüsünün zarar görmesi veya kaybı, fauna türlerinin rahatsız olması, gürültü, alan kaybı, alan kirliliği gibi istenmeyen etkiler meydana gelebilmektedir. Gn geçtikçe bu etkilerin boyutlarının artması, doğal

alanlarda sürdürülebilir gelişmenin nasıl sağlanabileceği sorusu ile birlikte bu konuyla ilgili bilimsel araştırmaların yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Atik, 2010).

Rekreasyonel kullanımlardan oluşacak etkiler, gerekli önlemlerin alınmaması durumunda doğa içinde bir yara görünümü almakta, iklim ve ortam koşullarına bağılı olarak da peyzaj onarım çalışmaları uzun zaman alabilmektedir. Bu nedenle rekreasyonel aktivitelerin gerçekleştirildiği alanlar için “Rekreasyonel Alan Yönetim planlarının” yapılması ve uygulama da bu plandaki hedefler ve arazi kullanımları doğrultusunda hareket edilmesi önerilmektedir. Bu planların ekolojik temelli ve disiplinler arası olması gerekmektedir. Yurt dışı örneklerde “rekreasyonel master ve alan yönetim planları”na rastlanmakta birlikte ülkemizde bu içerikteki plan ve dökümanlara daha çok il ve ilçe düzeyinde rastlanmakta, alan bazındaki rekreasyonel master planlarına, akademik çalışmalar haricinde ulaşamamaktadır.

Çalışma kapsamında yapılan incelemelerde rekreasyonel aktivitelere erişimle ilgili olarak ülkemizde temel bir çatının olmadığı kanısına varılmıştır. Rekreasyonel aktivitelerle ilgili temel bir veri kaynağının (ya da web tabanlı bir servis sağlayıcının) olmaması bireyleri katılmak istedikleri aktivitelerle ilgili olarak, ya var olan turizm şirketlerinin organizasyonlarına itmekte ya da farklı web sayfaları arasından seçim yapmaya zorlamaktadır. Gerek su yüzeylerine dayalı gerekse diğer tüm rekreasyonel kaynakların ulusal, bölgesel ve yerel düzeyde envanterlerinin, ekolojik hassasiyetler gözetilerek yapılması ve tek bir elden yönetim, planlama ve korumanın gerçekleştirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda ulusal düzeyde temel rekreasyonel aktivitelerden başlayarak bölgesel ve yerel ölçeklerde rekreasyonel aktivitelerin sınıflamaları yapılmalı ve ilgili web sayfaları tek bir başlık altında toplanmalıdır. Ayrıca konuyu sahiplenecek Bakanlıklar düzeyinden bir kurulla birlikte bölgesel ya da yerel düzeyde kurullara ihtiyaç olduğu da düşünülmektedir.

Sonuç olarak Rekreasyonel kaynakların etkin ve verimli yönetim ve planlaması ulusal ve bölgesel düzeyde tek elden yapılacak bir yönetim anlayışıyla olacaktır. Bu sistemin aşağıdan yukarıya doğru yerel katılımcılarla desteklenmesi de yönetim ve planlamanın verimliliğini artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Atik, M., Ortaçşme, V., Sayan, S., Kaşan, R., Sönmez, S., Göktürk, S. Yıldırım, E., (2010). Olimpos- Beydağları Milli Parkındaki Rekreasyonel Faaliyetlerin Bitki Örtüsü ve Toprak Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi. Tübitak Proje No: 107Y100.
- Aşıkutlu. H.S., Daşdandır. A., Kayacan, B., Kütük, B. Ş., UZUN, O., Demir, Z., Müderrisoğlu, H., (2012). I Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı. İçinde O. Tütücü ve N. Kazak (Editörler), Korunan Alanlarda Rekreasyonel Olanak Dağılımı (ROD) Yöntemi İle İdeal Rekreasyonel Yönetim Bölgelerinin Oluşturulması (ss. 103 - 119,). Türkiye: Kemer, Antalya.
- Aybay, N. (2006). Üsküdar-Haydarpaşa Arası Kıyı Düzenlemesinin Rekreasyonel Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Bulut, Y. (2000) Tercan Baraj Gölü ve Çevresinin Rekreasyonel Alan Kullanım Potansiyelinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora tezi (yayımlanmamış), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Cowx I.G., (2002). Recreational fisheries. Pages 367–390 in Hart PBJ, Reynolds JD, eds. Handbook of Fish Biology and Fisheries, vol. II. Oxford (United Kingdom): Blackwell Science.
- Dinç, N. ve Güzel, P. (2012). I Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı. İçinde O. Tütücü ve N. Kazak (Editörler), Gençlerde Rekreasyonel Fiziksel Aktiviteler ile Yaşam Kalitesi Arasındaki İlişki (ss. 215 – 221). Türkiye: Kemer, Antalya.
- Dobson A.P., Bradshaw A.D., Baker A.J.M., (1997). Hopes for the future: Restoration ecology and conservation biology, Science, 277 515-521
- DSİ 2015. Baraj nedir. (www.dsi.gov.tr, erişim tarihi 06.10.2015)

- Göksel, A. G.(2012).Su Sporları Hizmeti Sunan İşletmelerde Müşteri Memnuniyetinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Göneç E., (1996). Avrupa, Amerika ve Asya Ülkelerinde Su Yönetimi ve Türkiye Uyarlanması, Ders Notları, İstanbul.
- Hill, A.I.(1991) Encorporation of Recreation in the Operation of multipurpose Reservoirs, Unpublished PhD Thesis University of Newcastle Upon Tyne, UK, p.347.
- Kalkan, A. (2012). Doğa Sporları Yapan Bireylerin Bu Sporları Yapma Nedenleri:Antalya Örneği, Yüksek Lisans Tezi. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karaküçük, S. (1999). Rekreyasyon Boş Zamanları Değerlendirme. Gazi Kitabevi. Ankara. s:194-196.
- Özkazanç. (2005). Kirazlıköprü Baraj Gölü ve Çevresi Rekreyasyon Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak:Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tanrıvermiş, E. (2000) Ankara Koşullarında Suya Dayalı Rekreyasyon-Spor Faaliyetlerinin Planlanması Üzerine Bir Araştırma, (*Basilmamış Doktora tezi*). Ankara;Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Turfan, M. (1986) Özetle Baraj Nedir? D.S.İ. Basım ve Foto Film İşletme Müdürlüğü Matbaası, s. 1-13.
- Uğurlu (2005) Rekreyasyonel Amaçlı Doğa Sporlarının Turizm’de Kullanılması Antalya Köprülü Kanyon Rafting Uygulaması, Yüksek Lisans Tezi. Antalya:Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Uzun O., , (1999).Asarsuyu Vadisi Alan Kullanım Potansiyelinin Düzce Kent Gelişiminde Su Kaynakları Açısından Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi. Düzce: Abant İzzet Baysal Üniversitesi
- Uzun O., Müderrisoğlu, H. (2011). Visual landscape quality in landscape planning: Examples of Kars and Ardahan cities in Turkey, African Journal of Agricultural Research, 6 1627-1638
- Vikipedi (2015) Türkiye'deki barajlar (<https://tr.wikipedia.org/> erişim tarihi 28.09.2015)
- Williams, W.D. (1993) Australian inland waters: a limited resource, Australian Biologist, 6: 2-10.
- Anonim 2015a, <http://www.yaban-ci.com/mekan-nakuru>.
- Anonim 2015b, <http://www.muenster.de/>
- Anonim 2015c, <http://www.nps.gov/goga/index/>
- Anonim 2015d, <http://newmeloneslakemarina.com/>
- Anonim 2015e, <http://www.nps.gov/lake/index/>
- Anonim 2015f, <http://www.woerthersee.com/en/articles/view/372>
- Anonim 2015g, <http://www.braylake.com/>
- Anonim 2015h, <http://www.lakedistrict.gov.uk>
- Anonim 2015i, <http://www.northyorkmoors.org.uk/>
- Anonim 2015j, http://www.visithuelva.com/andalusian_adventures/donana
- Anonim 2015k, <https://www.zuerich.com/en/visit/water-sports/>
- Anonim 2015l, http://www.lakecomo.it/en/sports/water_sports/
- Anonim 2015m, <https://maizebread.wordpress.com/leisure/25-things-to-do-around-lake-maggiore/>
- Anonim 2015n, <http://www.bugun.com.tr/m/son-dakika/adanada-su-sporlari-gelisiyor-376642/>
- Anonim 2015o, <http://www.neredekal.com/sapanca-golunde-su-sporlari/>
- Anonim 2015p, <http://www.elazig.gov.tr/h4995-turkiye-su-jeti-ve-flyboard-sampiyonasi>
- Anonim 2015q, <http://www.hurriyet.com.tr/spor/yatdunyasi/21621514.asp>

Anonim 2015p, <http://www.denizhaber.com.tr/ataturk-barajinda-su-sporlari-merkezi-haber>

Anonim 2015r, (<http://www.milliyet.com.tr/van-golu-sahili-sporcular-ile-renkleniyor-van-yerelhaber/346600/>).

Anonim 2015s, www.tyf.org.tr.

Anonim 2015ř, <http://windsurftr.com>

Anonim 2015t, www.ruzgarsorfu.net/ekipmanlar

Anonim 2015u, <http://tkf.gov.tr/>

Anonim 2015ü, www.turkaf.org.tr/

Anonim 2015v, www.tssf.gov.tr

Üye Oldukları Kulüplere Göre Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Tatminleri Ve Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması

Utku IŞIK

Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Rekreasyon Bölümü
E-posta: utku.isik@dpu.edu.tr

Mehmet DEMİREL

Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Rekreasyon Bölümü
E-posta: mehmetdemirel78@gmail.com

Osman GÜMÜŞGÜL

Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Rekreasyon Bölümü
E-posta: osmangumusgul@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmada rekreatif etkinlik olarak üniversite öğrenci kulüplerine üye olan katılımcıların yaşam tatminleri ve yaşam kalitelerinin seçmiş oldukları faaliyete göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Ayrıca aktiviteye ayrılan zamanın ve üyelik yıllarının bu değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren 5 farklı öğrenci kulübüne üye olan 200 öğrenci oluşturmaktadır. ($\bar{X}_{yaş}=22.33$, $SS=3.091$) Çalışmanın amacına ulaşılabilmesi için Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği (1996) ve Diener ve arkadaşları tarafından 1985 yılında geliştirilen Yaşam Tatmini Ölçeği - The Satisfaction with Life Scale (SWLS) - kullanılmıştır. Toplanan veriler, SPSS 21.00 istatistik programı kullanılarak ortalama, standart sapma, yüzde, frekans dağılımları ve bazı önermeleri karşılaştırabilmek amacı ile One-Way Anova testinden faydalanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenmesi için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak; "Atıcılık-Binicik" kulübüne üye olan katılımcıların yaşam tatminleri diğer kulüplere üye olan katılımcıların yaşam tatminlerine göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ayrıca katılımcıların aktivitelere ayırdıkları zaman arttıkça "psikolojik" ve "fiziksel" yaşam kalitelerinde anlamlı düzeyde artışlar olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci kulüpleri, yaşam kalitesi, yaşam tatmini

GİRİŞ

Rekreasyon etkinliklerinin görülüş oranı son yıllarda bir çok farklı alan içerisinde artış göstermiştir. Rekreatif etkinlikler her yaş grubundaki bireyin katılabileceği sosyal etkinlikler olmakla birlikte, katılımcıya bu etkinlik boyunca çeşitli faydaları elde etmesine olanak verir. Çocukların, gençlerin, yetişkin ve yaşlıların dahil oldukları bazen ortak ve bazen farklı rekreatif etkinlikler etkinliğin cinsine göre farklı faydalar elde edilmesine yol açabilir.

Ülkelerin özellikle sosyal hayatlarında, gelişmişlik derecelerine paralel olarak gittikçe önemi artan rekreasyon etkinlikleri, çeşitli ülkelerde ya aynı isim altında ya da eğlence, sanat, kültürel faaliyetler ile birlikte beden eğitimi, spor, dans, avcılık, balık tutma vs. gibi boş zamanların bileşenleri ile ifade edilmektedir (Özdilek, Demirel ve Harmandar, 2007; Demirel ve Harmandar, 2009).

Pozitif sosyal bilimler araştırmalarının temel odağı bireylerin hayatta arzu ettikleri şeyler için nasıl, ne zaman, nerede ve niçin uğraş verdikleri ve kayda değer, temelde ödüllendirici, tatmin edici ve doyurucu bir mevcudiyet oluşturmak için yaptıkları şeylerdir. Bazen bir rol etrafında birleşen, çoğu kez hoş ama bazen de nahoş olabilen genel ve temel etkinlikler serbest zamanın temel taşı oluşturur. Kendi edimlerinin güç verdiği bireyler belirli etkinlikler yoluyla hayatta olumlu şeyler elde eder ve bunları baş etmek zorunda kaldıkları bazı negatif şeylerle harmanlayarak dengelerler (Seligman ve Csikszentmihalyi 2000; Stebbins 2009). Toplum içerisindeki grupların karşılaştıkları negatif zorluklar yaş grubuna, cinsiyete, statüye, çevreye vb. bir çok farklı etkene göre değişiklik gösterir.

Çalışma hayatına atılmadan önceki son evre olan üniversite öğrenciliği boyunca bireyler daha önce karşılaşmış oldukları negatif zorluklara ek olarak daha farklı zorluklarla karşılaşmaya başlarlar. Ailelerinden uzak, yeni bir çevrede kendi yaşamlarını daha çok kendilerinin yönetmesi gereken bir süreçle karşı karşıya gelirler. Bu sürece hızlı bir şekilde adapte olma da öğrenci kulüpleri onlara önemli fırsatlar sunar. Sanattan-Spora çok geniş bir yelpazede faaliyet gösteren öğrenci kulüplerinin temel amacı; öğrencilerin ders dışı sosyal, kültürel, sportif faaliyetlerini değerlendirmek, geliştirmek ve/veya akademik koşullara katkıda bulunmak ve üniversite tarafından sağlanan olanaklardan öğrencilerin eşit ve düzenli olarak yararlanmasını sağlamaktır.

Son yıllarda üniversite yönetimlerinin öğrenci kulüplerine daha fazla önem vermeleri; öğrenci kulüplerinin maddi (malzeme/yapılan gezilere destek) ve faaliyet gösterdikleri aktivite hakkında eğitim açısından kendilerini geliştirmesine neden olmuştur. Öğrenciler faaliyet gösterdikleri etkinlik hakkında belirli bir serbest zaman kariyeri elde etmeye ve belki de bu etkinliğin profesyonelleri olmaya başlamışlardır. Ayrıca öğrenci kulüpleri içinde kazanılan çeşitli faydaların sürekliliği aktivite katılımındaki sürekliliği de etkilemektedir.

Bu çalışmada rekreatif etkinlik olarak üniversite öğrenci kulüplerine üye olan katılımcıların yaşam tatminleri ve yaşam kalitelerinin seçmiş oldukları faaliyete göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Üniversite kulüplerinin öğrencilerin en kolay ulaşabildikleri rekreatif faaliyet alanı olmasından dolayı onların yaşam kalitesi ve yaşam tatminleri üzerinde doğrudan bir etkiye neden olabilirler. Bu etkinin araştırılması üniversite öğrencilerinin bu alanların önemini kavramasına neden olacak ve hatta bazen farklı bir kariyer çizmelerine yol açabilecek temel bilgiye sahip olmalarını sağlayabilecektir. Öğrenci kulüplerinin tamamı katılımcılara çeşitli faydalar sağlarlar ancak hangi aktivite de bu faydaların somutlaştığını görmek aktiviteleri gruplamamıza yardımcı olabilir. Aynı öğrenci kulübünün içinde ki katılımcılar da bazen farklı farklı faydalar elde edebilirler.

Araştırma kapsamında hangi aktiviteyi yapan öğrenci kulübü katılımcısının daha çok yaşam tatmini ve kalitesine sahip olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca neyin daha fazla yaşam kalitesi ve tatminini tetiklediği ve aktivite katılım devamlılığının bu değişkenler üzerinde nasıl bir farklılık yarattığı anlaşılmaya çalışılacaktır. Bununla birlikte çalışmamızın; öğrenci kulüplerinin üniversite öğrencileri üzerindeki önemine vurgu yaparak, gelecekte yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Örneklem:

Çalışmanın örneklemi, İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren 5 farklı öğrenci kulübüne üye olan 200 öğrenci oluşturmaktadır. ($\bar{X}_{yaş}=22.33$, $SS= 3.091$) oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları:

Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu; Bireylerin kendi yaşam kalitelerini nasıl algıladıklarını değerlendirmek üzere Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Yaşam Kalitesi Grubu (1996) tarafından geliştirilmiş bir ankettir. Dünya Sağlık Örgütü 100 sorudan oluşan WHOQOL-100 (uzun form) ve bu 100 sorudan seçilen 26 sorudan oluşan WHOQOL-BREF (kısa form) ölçeklerini geliştirmiştir. Türkçe geçerlilik çalışmasında bir ulusal soru eklenmesiyle birlikte WHOQOL-BREF-TR 27 sorudan oluşmaktadır.

0– 20 puan üzerinden hesaplanan bedensel, ruhsal, sosyal, çevre ve ulusal çevre alanlarında puan yükseldikçe yaşam kalitesi de yükselmektedir.

- **Fiziksel/Bedensel alan:** Gündelik işleri yürütebilme, ilaçlara/tedaviye bağımlılık, canlılık/bitkinlik, hareketlilik, ağrı/rahatsızlık, uyku/dinlenme ve çalışabilme gücü ile ilgili sorular yer alır.
- **Psikolojik/Ruhsal alan:** Beden imgesi ve dış görünüş, olumlu/olumsuz duygular, benlik saygısı, maneviyat/din, kişisel inançlar, düşünme, öğrenme, bellek ve dikkatini toplama ile ilgili sorular yer alır.
- **Sosyal alan:** Diğer kişilerle ilişkiler, sosyal destek ile ilgili sorular yer alır.
- **Çevre alanı:** Maddi kaynaklar, fiziksel güvenlik/emniyet, sağlık hizmeti ve sosyal yardım alabilme, ev ortamı, ulaşım, yeni bilgi ve beceri edinme fırsatı, dinlenme/boş zaman değerlendirme fırsatları ve bunlara katılabilme ile fiziksel çevreye (kirlilik, gürültü, trafik, iklim) ilişkin sorular yer alır.

Yaşam Tatmin Ölçeği; Araştırmada, bireylerin yaşam doyumlarını ölçmek amacıyla, Diener ve arkadaşları tarafından 1985 yılında geliştirilen Yaşam Tatmini Ölçeği - The Satisfaction with Life Scale (SWLS) - kullanılmıştır. Yaşam doyumunu ölçeği, bireylerin yaşamlarından aldıkları doyumunu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, likert tarzı 5 dereceli (1: kesinlikle katılmıyorum - 5: kesinlikle katılıyorum) 5 maddeden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren 5 farklı (bisiklet, dağcılık, paraşüt, yelken ve Atıcılık-Binicilik) öğrenci kulübünün yöneticilerine ulaşılarak; üyelerin anket formlarını doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların bazıları kağıt-kalem yöntemiyle anketleri doldururken bir kısmı internet ortamında anketleri doldurarak araştırmacılara göndermişlerdir. Bilgi formu ve anket sonucunda elde edilen veriler, istatistik programı kullanılarak ortalama, standart sapma, yüzde, frekans dağılımları ve bazı önermeleri karşılaştırmak amacı ile parametrik istatistiksel analizlerden faydalanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile analiz edilmiş; sadece çevresel alt boyutun normal dağılım değerleri taşımadığı anlaşılmıştır ($p < 0,05$). Bu alt boyutun basıklık ve çarpıklık katsayıları incelendiğinde çarpıklık katsayısının yüksek olduğu ($-0,586$) anlaşılmıştır. Karaatlı (2008) e göre alt boyutların çarpıklık ve basıklık katsayılarının $+1$ ile -1 arasında değiştiğinde bu alt boyutlarında normal dağılım parametrelerine uygun şartlar taşıdığını belirtmiş ve çizilen histogram grafiğinde de belirgin bir sapma gözlenmediğinden bu alt boyutta normal dağılım gösteren alt boyut olarak düşünülmüştür.

BULGULAR

(Tablo 1 buraya)

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma kapsamında yer alan katılımcıların %52,00'sinin erkek, %54,00'ünün katılmış oldukları aktiviteye 3 yıldır katıldıkları, % 27,00' sinin ise aktivitelerine haftada 3 saat civarında zaman ayırdıkları anlaşılmaktadır.

(Tablo 2 buraya)

Tablo 2'de araştırmaya katılan katılımcıların faaliyet içindeki bulundukları aktiviteye göre yaşam kaliteleri ve tatmin düzeyleri karşılaştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; çevresel, sosyal ve fiziksel alt boyutlarda katılımcıların katıldıkları aktiviteye göre anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır ($p > 0,05$). Ancak "psikolojik" alt boyut açısından anlamlı farklılıklara rastlanmıştır ($p < 0,05$). "Bisiklet" kulübüne üye olan katılımcılar diğer tüm aktivite katılımcılarına göre daha düşük düzeyde ortalamalar elde etmişlerdir ($F=4,112; p < 0,05$). Ayrıca yaşam tatmini açısından da "Atıcılık-Binicilik" kulübüne üye olan

üniversite öğrencileri de diğ er tüm kulüp katılımcılarına göre daha yüksek düzeyde skorlar elde etmişlerdir ($F=13,642; p<0,05$).

(Tablo 3 buraya)

Tablo 3’de katılımcıların aktiviteye haftada ayırdıkları saat, aktiviteye kaç yıldır aktif olarak yaptıkları ve kaç yıldır kulüp üyesi olmuş olduklarına göre yaşam kaliteleri ve yaşam tatminleri karşılaştırılmıştır. Tablo incelendiğinde katılımcıların “psikolojik” alt boyut ile kulübe üye oldukları yıl arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r=.417; p<0,05$). Yani kulübe üye yıllığı arttıkça katılımcılar psikolojik olarak Buna ek olarak aktiviteye ayırmış oldukları haftalık süre ile de katılımcıların “psikolojik” ($r=.251; p<0,05$), “fiziksel” ($r=.148; p<0,05$) alt boyut puanları ve “yaşam tatminleri” ($r=.276; p<0,05$) arasında yine anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Yani katılımcılar ne kadar fazla aktivitelerine zaman ayırırlarsa o kadar yüksek psikoloji ve fiziksel olarak kaliteli bir yaşam duygusunu hissetmekte; ek olarak daha fazla yaşamdan tatmin olmaktadırlar.

(Tablo 4 buraya)

Yapılan regresyon analizi, Katılımcıların yapmış oldukları aktivite, kaç yıldır aktif üye oldukları ve haftada bu aktiviteye ayırdıkları süreler yaşam tatmininin anlamlı birer yordayıcısı olduğunu ($R=.514, R^2=.264; p<0,05$), bu değişkenlerden yordama gücünün en fazla katılımcıların kulüpleri olduğunu ($\beta_{kulüp}=.460$), ancak değişkenlerin genel yordama gücünün çok yüksek olmadığını (%26,4) göstermektedir.

SONUÇ

Rekreatif etkinlik olarak öğrenci kulüplerini tercih eden üniversite öğrencilerinin seçmiş oldukları aktiviteye göre yaşam tatminlerinin ve yaşam kalitelerinin araştırılması yönünde yapılan bu araştırma İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren kulüplere üye olan öğrencilerin yaşam kalitesi ve yaşam tatminlerini farklı değişkenler yoluyla değerlendirmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin faaliyette bulundukları aktiviteye göre yaşam kalitelerinde psikolojik alt boyut dışında anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. Bu sonuç aslında genel olarak beklenen bir sonuçtur. Çünkü araştırmaya konu olan öğrenci kulüplerinin aktiviteleri sportif faaliyetlerdir ve yaşam kalitesinin bu öğrenciler arasında yüksek olması normal, aralarında bir fark olmaması da oldukça olağandır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda sportif faaliyetlerde faaliyet gösteren öğrenci kulüpleri ile sportif faaliyetler dışındaki kulüp katılımcıları arasındaki farklar araştırılabilir. Öğrenci kulüplerinin genel iyi oluş halini, akademik başarılarını etkilediği öğrenci kulüplerine üye olan ve olmayan kişilerin karşılaştırılmasıyla ortaya konmuştur. (Larson ve ark., 2006; Marsh & Kleitman, 2002). Pittaway ve ark. (2015) yapmış oldukları çalışmada öğrenci kulüplerinin pratik öğrenme üzerinde ki katkısı ortaya konmuş ve kişilerin yaşam kalitelerini arttırdığı belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenci kulüplerine üye olan katılımcıların profesyonel yaşama geçmeden önce onun hakkındaki önemli bilgileri öğrenci kulüpleri sayesinde öğrendiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda öğrenci kulüplerinin sadece belirli bir yetiyi geliştirmedeği ortadadır.

Çalışmada bulunan başka bir sonuç da “Atıcılık-Binicilik” kulübene üye olan bireylerin yaşam tatminlerinin diğ er aktivitelere göre anlamlı derecede yüksek olduğudur. Bu sonucun bu şekilde ortaya çıkması bu aktivite içerisinde bir çok unsurun bir arada olmasından dolayı olabilir. Ancak diğ er aktivitelerin birbirleri arasında anlamlı farklar ortaya çıkmamıştır.

Doerksen ve ark. (2014) yapmış oldukları çalışmada haftada belirli bir süre aktivitelerine zaman ayıran bireylerin genel iyi olma halinin ve yaşam tatminlerinin olumlu yönde etkilendiği, aktiveye

zaman ayırdıkları süre arttıkça iyi olma halinin de arttığı belirtilmiştir. Yapılan bu çalışmada da buna benzer bir sonuç ortaya çıkmıştır. Çalışmanın diğer bir sonucu ise “psikolojik” ve “fiziksel” yaşam kalitesinin aktiviteye ayrılan zaman arttıkça arttığıdır. Fiziksel yaşam kalitesinin gündelik işleri yürütebilme, canlılık, hareketlilik, çalışabilme gücü; psikolojik yaşam kalitesinin ise benlik saygısı, düşünme, öğrenme, bellek ve dikkati toplama ile ilgili olduğunu düşündüğümüzde aktiviteye ayrılan zamanın niteliği ve süresi önem arz etmektedir. Reis ve ark. (2000) yapmış oldukları çalışmalarda da sosyal bir ortam içerisinde yapılan bir aktivitenin kişinin psikolojik iyi oluş halini ve yaşam kalitesini arttırdığı belirtilmiştir. Bu anlamda bu aktivitelerin öğrenci kulüplerinin içinde yapılması, aktiviteyi dışarıda özel olarak yapanlara oranla daha faydacı bir hale dönüştürmektedir. Aktiviteden kazanılan fayda sosyal bir ortamın bir parçası olmayla pekiştirilerek artmaktadır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu faydanın net bir şekilde ortaya konulmasını sağlanabilir.

Sonuç olarak çalışmaya katılan üniversite kulüplerindeki öğrencilerin aktivitelerine ayırdıkları zaman arttıkça yaşam tatminleri, psikolojik ve fiziksel yaşam kaliteleri artmaktadır. Bunun yanında “Atıcılık-Binicilik” kulübüne üye olan katılımcılar daha yüksek düzeyde yaşam tatminlerine sahiptirler. Ayrıca yaşam tatminin en önemli yordayları öğrencilerin üye oldukları kulüp ve bu kulübe kaç yıldır üye olduklarıdır.

KAYNAKÇA

- Demirel, M., Harmandar, D. (2009). “Determination of the Constraints on Recreational Participation of University Students”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* ISSN: 1303-5134, 6(1).
- Diener, E., Emmons, Ra., Larsen, R.J. & Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Karaatlı, Meltem, “SPSS Uyulmalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri”, 1. Bölüm, “Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi”, Asil Yayın Dağıtım, 2005
- Larson, R.W., Hansen, D. M., & Moneta, G. (2006). Differing profiles of developmental experiences across types of organized youth activities. *Developmental Psychology*, 42, 849-863.
- Luke Alan Pittaway, Jim Gazzard, Adam Shore & Tom Williamson (2015) Student clubs: experiences in entrepreneurial learning. *Entrepreneurship & Regional Development*. Vol. 27, Nos. 3-4, 127-153,
- Marsh, H. W., & Kleitman, S. (2002). Extracurricular school activities: The good, the bad, and the nonlinear. *Harvard Educational Review*, 72, 464-514.
- Özdilek, Ç., Demirel, M., Harmandar, D. (2007). “The comparison of Dumlupınar and Sakarya Universities' Physical Education and Sport School Students' Participation Reasons and Participation Level in Leisure Time Activities”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* ISSN: 1303- 5134, 4(2).
- Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J., & Ryan, R. M. (2000). Daily well-being: The role of autonomy, competence, and relatedness. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26(4), 419-435.
- Seligman, M. E. P. and M. Csikszentmihalyi. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist* 55, no.1: 5-14.
- Shawna E. Doerksen, Steriani Elavsky, Amanda L. Rebar & David E. Conroy (2014) Weekly Fluctuations in College Student Leisure Activities and Well-Being. *Leisure Sciences*, 36: 14-34, 2014
- Stebbins, R. A. (2009). New leisure and leisure customization. *World Leisure Journal* 51, no.2: 78-84.

EK – Tablo Başlıkları

Tablo Başlıkları

Tablo 1. Anketi Dolduran Katılımcılara Ait Kişisel Bilgilerin Dağılımı

Tablo 2. Katılımcıların Katıldıkları Faaliyete Göre Yaşam Tatminleri ve Kaliteleri Arasındaki İlişki

Tablo 3. Katılımcıların Aktiveye Kaç Yıldır Katıldıkları, Kaç Yıldır Üye Oldukları ve Aktiviteye Haftada Kaç Saat Ayırdıkları Bakımından Yaşam Tatminleri ve Yaşam Kaliteleri Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi

Tablo 4. Bazı Değişkenlerin Katılımcıların Yaşam Tatminini Yordama Gücüne İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

EK – Tablolar

Tablolar

Tablo 1. Anketi Dolduran Katılımcılara Ait Kişisel Bilgilerin Dağılımı

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	104	52,00
	Erkek	96	48,00
	Toplam	200	100,00
Kulüp	Dağcılık	40	20,00
	Yelken	40	20,00
	Bisiklet	40	20,00
	Paraşüt	40	20,00
	Atıcılık-Binicilik	40	20,00
	Toplam	200	100,00
Kaç yıldır aktif	1	24	12,00
	2	40	20,00
	3	108	54,00
	4	26	13,00
	5	2	1,00
	Toplam	119	100,00
Kaç yıldır üye	1	34	17,00
	2	54	27,00
	3	52	26,00
	4	50	25,00
	5	10	5,00
	Toplam	119	100,00
Haftada kaç saat etkinliğe vakit ayrılıyor.	1	48	24,00
	2	52	26,00
	3	54	27,00
	4	22	11,00
	5	22	11,00
	6	2	1,0
	Toplam	119	100,00

Tablo 2. Katılımcıların Katıldıkları Faaliyete Göre Yaşam Tatminleri ve Kaliteleri Arasındaki İlişki

Alt Boyutlar	Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Fark Tukey
Çevresel	Dağcılık	40	13,6500	1,88176	1.973	.100	
	Yelken	40	15,0750	5,64386			
	Bisiklet	40	13,9000	1,75119			
	Paraşüt	40	13,3500	1,85431			
	Atıcılık-Binicilik	40	14,2500	1,66795			
	Toplam	200	14,0450	3,01845			
Psikolojik	Dağcılık	40	15,5333	1,66889	4.142	.003	1-3* 3-4* 3-5*
	Yelken	40	15,2000	1,96377			
	Bisiklet	40	14,3333	1,77991			
	Paraşüt	40	15,5000	2,01278			
	Atıcılık-Binicilik	40	15,9000	1,73813			
	Toplam	200	15,2933	1,89465			
Sosyal	Dağcılık	40	14,6667	2,59739	1.762	.138	
	Yelken	40	14,9333	3,06734			
	Bisiklet	40	14,6667	3,13786			
	Paraşüt	40	15,8000	3,31516			
	Atıcılık-Binicilik	40	15,8000	1,22835			
	Toplam	200	15,1733	2,79606			
Fiziksel	Dağcılık	40	15,8571	1,91827	1.071	.372	
	Yelken	40	15,4286	2,05421			
	Bisiklet	40	15,3714	3,57630			
	Paraşüt	40	15,3429	1,77688			
	Atıcılık-Binicilik	40	16,4286	4,05870			
	Toplam	200	15,6857	2,84174			
Yaşam Tatmini	Dağcılık	40	15,1500	6.29	13.642	.000	1-5* 2-5* 3-5* 4-5*
	Yelken	40	14,7000	5.16			
	Bisiklet	40	17,3500	5.60			
	Paraşüt	40	16,0500	4.25			
	Atıcılık-Binicilik	40	21,0500	5.75			
	Toplam	200	16,8600	5.65			

*p<0,05

Tablo 3. Katılımcıların Aktiveye Kaç Yıldır Katıldıkları, Kaç Yıldır Üye Oldukları ve Aktiviteye Haftada Kaç Saat Ayırdıkları Bakımından Yaşam Tatminleri ve Yaşam Kaliteleri Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi

	X	SD	Kaç yıldır aktif	Kaç yıldır üye	Haf. Kaç saat?
Çevresel	14,04	3,02	,092	,104	,086
Psikolojik	15,29	1,89	,122	,194*	,251*
Sosyal	15,17	2,80	,049	,070	,097
Fiziksel	15,68	2,84	,110	,057	,148*
Yaşam Tatmini	16,86	4,90	,070	,082	,276*

p<.05

Tablo 4. Bazı Değişkenlerin Katılımcıların Yaşam Tatminini Yordama Gücüne İlişkin Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata	β	t	p
(Sabit)	13,956	1,991		7,010	,000
Cinsiyet	-1,042	,628-	-.107	-1,657	,099
Kulüp	1,484	,244	,430	6,091	,000
Kaç yıldır aktif	,615	,387	,110	1,590	,113
Kaç yıldır üye	1,176	,325	,278	3,619	,000
Haftada ki süre	,596	,241	,160	2,472	,014
R: .514; R ² = ,264 F: 5,875					

*p<0,05

Yaratıcı Turizm Ve Rekreasyonel Faaliyetlerin İlişkisi

Doç. Dr. Ramazan Pars ŞAHBAZ

Gazi Üniversitesi

Turizm Fakültesi

Turizm İşletmeciliği Bölümü

pars@gazi.edu.tr

Cavidan Kerpiç

Gazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

cavidankerpici@gmail.com

ÖZ

Turizm hareketlerinde yaşanan değişiklikler, turizm tercihlerini de etkilemektedir. Klasik turizmden doyum sağlayan turistler farklı turizm çeşitlerine yönelmektedirler. Bu turizm çeşitlerinden bir tanesi de yaratıcı turizm olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm çeşitlerinin bir yenisı olan yaratıcı turizm, içinde yer alan rekreasyonel faaliyetlerle katılımcılarına farklı deneyimler sunmaktadır. Farklı arayışlar içinde olan turistlere deneyimleme, öğrenme, eğlence, otantiklik gibi seçenekleriyle unutulmaz bir turistik deneyim yaşatmaktadır. Turistlerin katıldığı rekreasyonel faaliyetler de, tamamen bölgeye ait geleneksel el sanatlarından, eğlence kültüründen, sportif faaliyetlerinden oluşturularak otantiklik yakalanabilmektedir. Yerele yönelen turistlerin aradığını bulabilmesi ile yerel halkın öğreticiliğini yaptığı faaliyetlerin ve geleneklerin yaşatılması sağlanabilmektedir. Çalışmada yaratıcı turizmden söz edilerek, yaratıcı turizmin kaynaklık ettiği rekreasyonel faaliyetlere yer verilmiş, yaratıcı turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaratıcı Turizm, Rekreasyon, Rekreasyonel Faaliyetler.

GİRİŞ

Turizmin dinamik bir yapıya sahip olması turizmde sürekli değişimlerin yaşanmasına yol açmaktadır. Turizmin gelişim süreci incelendiğinde; insanların ilkçağlardan beri çeşitli nedenlerle seyahat ettikleri, bu seyahatlerin çoğunun ekonomik, dini, spor gibi amaçlarla gerçekleştirildiği görülmektedir. Yaşamlarını sürdürebilmek için yiyecek arama ihtiyacı duymuş ve başka yerlere hareket etmişlerdir. Yine Eski Yunanda Olimpiyatlara katılmak için spor amaçlı seyahatler gerçekleştirmişlerdir. Ortaçağda dini seyahatler öne çıkarken, Yakınçağda turizmin yönü değişmiş, gelişen teknoloji ve ulaşım turizm hareketlerini etkilemiştir.

Dünyadaki hızlı ekonomik, siyasal, teknolojik gelişmeler ve değişmelere paralel olarak turizm tüketim şeklinde etkilenmiş ve önemli değişimler gözlemlenmiştir. Dünya genelinde insanları değişime iten ve düşünce değişikliği yaratan, insanları yeni değişimlerle baş başa bırakan olgu küreselleşmedir (Çeken,2004:1). Öyle ki küreselleşme ekonomik, sosyal, hukuki, teknolojik değerlerin sürekli ve hızlı bir biçimde bölgesel veya ulusal sınırları aşarak uluslararasılaştığı bir süreçtir. Uluslararası turizmin gelişimini etkileyen bir faktör olarak turizmi olumlu yönde etkilemiştir. Küresel seyahat tiplerinin değişmesiyle birlikte uluslararası turizme katılanların sayısının daha da artması beklenmektedir.

Turizm hareketleri artarak ve çeşitlenerek devam ederken, farklı amaçlarla turizm hareketlerine katılan insanlar için yeni turizm çeşitlerinin geliıeıeği öngörülmektedir. Macera, dark, çiftlik, uzay turizmi gibi farklı turizm çeşitlerinin yanında yeni bir turizm çeşidi olarak yaratıcı turizmin de öne çıktığını görmekteyiz.

Dünya turizmini etkileyen ve yeni eğilimleri ortaya çıkaran gelişmeler;

- Teknolojik gelişmeler (teknolojinin gelişmesiyle çalışma saatlerindeki azalma ve insanların boş zamanlarının artması turizme katılım oranlarını yükseltecektir.)
- Bireylerin eğitim ve kültür düzeylerinde artış (daha bilinçli turizm tercihlerinde bulunacaklardır.)
- Dünya nüfusundaki artış (artan nüfus dünya genelindeki turizme katılım potansiyelini etkileyecektir ve daha çok insan turizm hareketlerine katılacaktır.)
- Üçüncü yaş turizmi ve uzay turizmi (Yaşlı nüfusun artış göstermesi üçüncü yaş turizmini geliştirmektedir. Gelecek yıllarda turizmin yeni trendlerinden birisi olacak olan uzay turizmi birçok kişi tarafından tercih edilecektir.)

olarak karşımıza çıkarken, kongre, fuar ve toplantı turizmi, uluslararası sportif karşılaşmalar gelişim gösterirken harcanabilir gelir düzeyindeki artışlar turizm tercihlerini farklılaştırmaktadır.

Değişen ve gelişen turizm eğilimleri ile birlikte ortaya çıkan yaratıcı turizm, turizm çeşitlerinin en yenilerindendir. Kültür turizmine yakınlık gösterse de katılım sağlayan turist özellikleri ve gerçeleştirilen faaliyetler açısından farklılık göstermektedir. Yaratıcı turizmde turist/ziyaretçi mekân, bölge halkı ve yaşayan kültür ile eğitsel, duygusal, sosyal ve katılımcı bir etkileşim içersine girer (Gülüm,2015). Turist gittiği bölgede gezip görmenin yanında bölge halkının yaşantısına uyum sağlayarak, geleneklerinden, el sanatlarına, eğlencelerinden, spor faaliyetlerine kadar birçok konuda deneyim yaşamayı, öğrenmeyi amaç edinmiştir.

Yaratıcı turizme katılan turistlerin ziyaret ettiği bölgelerde katıldıkları boş zaman etkinlikleri rekreasyonel faaliyetleri oluştırmaktadır. İnsanların isteyerek katıldıkları, haz ve mutlulukla ayrıldıkları rekreasyonel faaliyetler yaratıcı turizmde deneyimlemeyle paralellik göstermektedir. Yaratıcı turizmin sağladığı deneyim ve öğrenme, rekreasyonel faaliyetlere aktif katılım soncunda ortaya çıkmaktadır. Turizm ve rekreasyon arasındaki ilişi aynı şekilde burada da varlığını devam ettirmektedir. Yaratıcı turizmin için de yer alan rekreasyonel faaliyetler hem çekicilik kaynağı oluştırmakta hem de yaratıcı turizmin eğlence ve deneyim yönünü desteklemektedir.

Bu çalışma ile yeni turizm eğilimlerinden yaratıcı turizm açıklanarak, kaynaklık ettiği rekreasyonel faaliyetlerle ilişkisi ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Yapılan literatür taraması sonucuna göre yaratıcı

turizm ve rekreasyon ilişkisini ortaya koyan bir çalışmanın olmaması ve bu konuda yapılacak başka çalışmalara kaynak oluşturması açısından önem taşımaktadır.

1.YARATICI TURİZM

Teknolojik, ekonomik, siyasal ve sosyal gelişmelerin hızla değiştiği dünyada, turizm sektörü de değişikliklere uğramaktadır. İnsanların dinlenmek ve boş zamanlarını değerlendirmek için katıldıkları deniz-kum-güneş turizmi ve kültürel ve tarihi yerlere yapılan gezileri içeren kültür turizmi en yaygın turizm türleridir. Bunların yanı sıra turistlere farklı faaliyetleri içeren yaratıcılığın öne çıktığı ilgi çekici unsurları olan yaratıcı turizm karşımıza çıkmaktadır. Turistlerin insanlarla daha fazla etkileşim kurmasını ve yaşayan kültüre aktif olarak katılmasını sağlayan yaratıcı turizm, eğitsel, duygusal, sosyal ve psikolojik fayda yaratma amacı taşır (Aşık, 2014).

Yaratıcı turizm, turistin farklı kültürleri tanınması, yöresel veya bölgesel kültürel değerleri keşfetmesi ve bazı kültürel pratikleri bizzat deneyimlemesine olanak sağlayan kültür, eğlence ve seyahati bir arada sunan yeni nesil bir turizm türü olarak tanımlanabilir (Gülüm,2015). UNESCO (2006) yaratıcı turizmi; “İnsanların bir bölgenin sanatsal, kültürel mirası ya da özgün karakterini öğrenmek, bölge insanı ile yakın ilişkiler kurmak ve yaşayan kültürü etkileşimli biçimde öğrenmek ve otantik deneyimler yaşamak amacıyla gerçekleştirdikleri seyahatler” olarak tanımlamıştır.

Yaratıcı turizme katılan turistler, ziyaret ettikleri destinasyonlarda farklı kültürel etkinlikleri, yaşantıları deneyimleme fırsatı buluyorlar. El sanatları, yöresel oyunlar, yöresel mutfak gibi birçok alanda katıldıkları faaliyetlerle gidilen bölgeye ait değerleri deneyimleyebiliyorlar. Klasik turizm faaliyetlerinden doyum sağlayan turistler, yaratıcı ve macera içerikli seyahatleri tercih etmeye başlamışlardır. Gidilen destinasyonun otantikliği, özgünlüğü ve deneyimleyebilecekleri faaliyetleri barındırması çekicilik unsuru haline gelmektedir.

Turizm sektörü ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyal gelişmelere göre yön değiştiren, ülkeler arası rekabeti oluşturan bir disiplindir. Yaratıcı turizm bu rekabeti üstün kılacak, pastadan alınacak payı büyütecek bir potansiyele sahiptir. Yaratıcı turizm hareketlerine katılanlar için oluşturulacak bir program hem katılımcılar için hem de faaliyetlerin gerçekleştirileceği bölge için rehberlik edecektir. Yaratıcı turizm, insanların iletişimini, fikir alışverişini ve becerilerini geliştiren bir faaliyetler bütünü olarak görülebilir. Başka bir ifadeyle, yaratıcı turizm kültürel unsurları yalnızca tüketmek yerine, bireysel yaratıcılık yeteneklerini kullanarak öğrenme ve uygulama olanağı sunan ve üretime yönlendiren bir faaliyettir (Aşık, 2014).

2.YARATICI TURİZMİN KAYNAKLIK ETTİĞİ REKREASYONEL FAALİYETLER

İnsanlar içerisinde yaşadıkları hayatın rutin standartlarından bir an olsun kurtulmak, hem fiziksel hem de zihinsel olarak yenilenmek üzere devamlı yapmış olduğu rutin uğraşların dışında bir şeyler yapmak ister (Yaylı,2014,s.12). Bireyler günlük rutinlerinden kurtulmak için katıldıkları boş zaman etkinliklerinde rekreasyonel faaliyetler gerçekleştirerek yenilenir ve canlanırlar. Bu faaliyetler bireylerin hem fiziksel hem de zihinsel olarak kendilerini daha güçlü hissetmelerine yardımcı olur. Rekreasyonun tanımında da yer aldığı gibi, bireylerin kendi isteğiyle katıldığı ve gerçekleştirilen faaliyetlerden haz ve mutluluk duyarak ayrılması en önemli etkidir.

Sürekli değişkenlik gösteren ihtiyaçlar inanların tatil tercihlerini de etkilemektedir. İnsanların boş zamanlarında, yaşadıkları çevreden uzaklaşmak, rutinden kurtulmak ve özgürce hareket edebilmek için gönüllü olarak katıldıkları faaliyetleri rekreasyonel turizm olarak adlandırabiliriz. Rekreasyonel turizm içinde birçok etkinliği barındırırken, yeni bir turizm çeşidi olan yaratıcı turizmle birbirlerini tamamlayıcı unsur olarak  rt şmektedirler. Yaratıcı turizmi tercih eden turistler farklılık arayışlarının yanı sıra yaşadıklarını “ gittim, gördüm, duydum” şeklinde değil, “deneyimledim ve kendim yaparak öğrendim” şeklinde ifade etmek istemektedirler. Yaratıcı turizmde, turist tarihi yapıları, sanat eserlerini ya da bir etkinliği, rehber eşliğinde görmeye giden bir gezgin olmaktan çıkıp, onun parçası haline getirilir. Bir başka deyişle yaratıcı turistler, kültür mirasını ve kültürel olayları görmekle yetinmeyip, yerel kültürlere karışmak ve katılmak istemektedir (Aşık,2014). Gittikleri destinasyonlarda el sanatları, yöresel mutfak ve eğlence kültürü gibi yerele ait faaliyetleri birebir yaşamak istemektedirler. Bu nedenle yaratıcı turizm faaliyetleri planlarken; bölgeye ait çekicilik unsuru olarak kullanılabilir varlıkların iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Tespit edilen bu varlıklar oluşturulacak bir etkinlik programı dahilinde gelen turistlere sunulurken hem bölgede bir canlanmaya hem de gelen turistin isteklerini karşılamaya olanak sağlayacaktır.

Türkiye kültürel zenginliğiyle bilinen bir ülkedir. Deniz-kum-güneş turizminin yanında yaratıcı turizm faaliyetleri turistlere rekreasyonel faaliyetlere katılma imk nı sunacaktır. Türkiye genelinde uygulanabilecek yaratıcı turizmin kaynaklık ettiği rekreasyonel faaliyetler örneklerle açıklanmaya çalışılacaktır.

2.1. Geleneksel El Sanatları

İşleme; ipek, yün, keten, pamuk, metal vb. ipliklerle, çeşitli iğneler, uygulama biçimleri aracılığıyla; keçe, deri, dokuma vb. materyaller üzerinde yapılan bezemelerdir. Türk işleme sanatı çok eski tarihlere dayanmaktadır(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Oluşturulacak k  k işleme atölyeleri ile turistlere gittikleri destinasyonda yaygın olan işleme sanatını hem öğrenme hem de buradaki etkinliklere katılma imkanı sunacaktır.

Hammaddesi Hayvansal Deri vb. Olan Geleneksel El Sanatları; Hayvandan elde edilen el sanatları, deri, k rk, boynuz, kemik gibi kullanılan malzemelerine göre ve kullanım alanlarına vb. sınıflandırmak

mümkündür(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015); yemenicilik, gölge oyunu tipleri, saraçlık, çarık. Bu el sanatlarının yaygın olduğu bölgelerde turistler yerel halkın öğreticiliğini yaptığı bir program dahilinde yeneni, çarık, saraç ve gölge oyunu tiplerini yaparak öğrenebilirler. Aynı zamanda yapılan gölge oyunu tipleri ile yine turistlerin hazırladığı bir gösteri gerçekleştirilebilir.

Hammaddesi Ağaç-Ahşap Olan Geleneksel El Sanatları; Geçmişten günümüze sürüp gelen, maddi kültür ürünleri arasında yer alan ağaç işçiliğinin geleneksel sanatlarımız arasında önemi büyüktür. Ağaç-Ahşap İşçiliği; Anadolu'da Selçuklu döneminde gelişmiş, kendine özgü bir şekil almıştır. Selçuklu, Beylikler dönemi ağaç eserleri daha çok mihrap, cami kapısı, dolap kapakları gibi mimari elemanlar olup gerçekten çok üstün işçilik göstermektedir. Osmanlı Dönemi ahşap işçiliğinde sadelik hakim olmuş, çeşitli teknikler daha çok sehpa, kavukluk, yazı takımı, çekmece, sandık, kaşık, taht, rahle, Kuran muhafazası gibi kullanım eşyası, pencere, dolap kapağı, giriş, konsol, sütun başlığı, tavan, mihrap, minber (vaaz kürsüsü) , sanduka gibi mimari öğelerde uygulanmıştır(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015).

Baston Asa; Bu teknikler Zonguldak, Bitlis - Ahlat, Gaziantep, Bursa, İstanbul -Beykoz, Ordu illerinde halen devam eden baston yapımcılığı ile günümüze ulaşmıştır(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015). Bu illerimize giden turistlerin kolaylıkla deneyimleyebileceği bir el sanatıdır. Böylelikle hem bir rekreasyonel etkinlik gerçekleştirmiş hem de baston-asa yapım sanatı aktarılmış olacaktır.

Müzik Aletleri Yapımı; Müzik aletleri yapımı eskiden beri devam eden bir sanattır. Bu aletler ağaç, bitki, hayvan bağırsakları, kıl, kemik, boynuzlardan yararlanılarak yapılmaktadır. Telli çalgılar, nefesli çalgılar, vurmali çalgılar gibi gruplandırılmaktadır(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015). Müzik hayatımızın vazgeçilmez bir parçasıdır ve rekreasyonel faaliyetlerde de sıklıkla kullanılan bir motivasyon aracıdır. Yöresel müziğin tanıtımı için müzik aletleri yapımı kursları oluşturulup yapılan müzik aletleri ile yine bir müzik grubu oluşturulabilir. Bu faaliyetlere katılan turistler için hem eğlenceli bir zaman geçirme imkanı hem de müzik konusundaki yeteneklerini ortaya koyma fırsatı sağlayacaktır.

Kaşıkcılık; Kaşıkcılık, Anadolu'nun bazı yörelerinde günümüzde de sürdürülen el sanatlarından. Özellikle Konya'da Selçuklular döneminden bu yana sürdürülen tahta kaşık yapımı birçok ilimizde devam etmektedir. Tahta kaşık yapımında genellikle şimşir, meşe veya armut gibi ağaçlar kullanılmaktadır. Küçük keser, törpü yardımıyla şekillendirilen kaşıklar genellikle Akseki, Gediz, Taraklı bucaklarında yapılmaktadır. Günümüzde yemek kaşıkları yanında süs, oyun kaşıkları da yapılmaktadır. Zımpara ile temizlenen kaşıklar üzerine çeşitli resimler, bezemeler, yazılar basılıp, boyanır cilalanarak satışa sunulmaktadır(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015). Kaşıkcılığın yaygın olduğu yerlere giden turistler hem kaşık yapımını öğrenip hem de kaşıkla oynan yerel oyunlara katılabilirler. Konya yöresinde yaygın olarak kullanılan kaşık, düğünlerin ve eğlencelerin vazgeçilmez oyun aracıdır. Turistlerin ilgisini çekmesi için düzenlenen etkinliklerde kaşık oyunlarına yer verilebilir.

Hammaddesi Taş Olan Geleneksel El Sanatları; Süs Taşları İşçiliği: Takılar, tespihler, ağızlık, pipo, baston vb. aksesuar, günlük kullanım eşyaları yapımında kullanılan taşlar olarak sıralamak mümkündür(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015).

Lüle Taşı İşçiliği; Günümüzde Eskişehir'de tütün çubuğu, pipo, nargile vb. uçlarının yapımında kullanılan lüle taşından eskiden kap-kacak, kutu, fincan, heykel yapıldığı bilinmektedir(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015). Eskişehir Odunpazarı'nda bulunan lüle taşı atölyelerinde hala süs eşyaları, takı-toka(kolye, yüzük, bileklik vb.), tesbih yapılmaktadır. Odunpazarını ziyaret eden turistler bu atölyelerde lüle taşından çeşitli süs eşyası ve aksesuarları kendi zevklerine göre yapabilirken aynı zamanda buradan alışverişte yapabilmektedirler. Bu tür etkinliklerle gelen turistler stres atarken yaratıcılıklarını da ortaya çıkarmaktadırlar.

Oltu Taşı İşçiliği; Oltu taşı; siyah, tıkız, parlak, kavlı biçiminde kırıkları olan, parlatılabilir, traşlanabilir bir linyit türüdür. Orta çağda tespihler, kutsal emanet sandıkları, heykelcilik yapımında kullanılmıştır. XIX. yüzyılda ise mücevher yapımında kullanılmaya başlanmıştır. Türkiye'de Erzurum'un Oltu ilçesinde üç yüzü aşkın ocaktan çıkarılan ve yörede Erzurum kehribarı olarak adlandırılan, Oltu taşından sigaralık, tespih yapılmakta; altın, gümüşle birlikte kullanılarak takı (kolye, broş, küpe, yüzük, bilezik vb.) yapımında kullanılmaktadır(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015). Erzurum ve Oltu'ya giden turistlerin mutlaka görmek isteyecekleri oltu taşından yapılmış eşyalar için sergi açılabilir bununla birlikte atölyeler oluşturularak turistlerinde oltu taşından aksesuar yapımına katılmaları sağlanabilir. Gezip görmenin dışında farklı beklentileri olan turistler için ilgi çekici olabilirken geleneksel el sanatlarının unutulmaması için de bir sürdürülebilirlik aracı oluşturulabilir.

Hammaddesi Toprak Olan Geleneksel El Sanatları; Seramik- Çini; İlk kaynaklarını Anadolu dışındaki Türk seramiğinden alan Anadolu seramik sanatı, Osmanlı devrinde tamamen kendine özgü bir gelişme göstermiş, tercih edilen, ihraç edilen eserler vererek ilgi görmüştür. Hokka, kase, ibrik, sürahi, kadeh, kandil, kupa, gülabdan, buhurdanlık, tütsü kabı vb. tabaklar sert beyaz hamur, sır altı tekniğiyle yapılmıştır.

Çini genellikle mimariye bağlı yapıtlarda kullanılmaktadır. Mimaride kullanılan çiniye 18. Yüzyıla kadar "Kaşi", çini eşyaya (tabak, vazo, kâse vb.) de "EVANİ" (kap-kacak) adı verilmekteydi(Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015). Çinicilik günümüzde yaygın olarak Kütahya ilinde yapılmaktadır. Kütahya'yı ziyaret eden turistlerin çini süslemeciliğini yapabilecekleri bir ortam hazırlanması eğlenceli zaman geçirmelerini sağlayarak geleneksel el sanatlarından bir tanesini deneyimlemelerine olanak verecektir.

Çömlekçilik; Çömlekçilik, Anadolu'da çok eskiden beri yapıla gelmiş el sanatlarından biridir. Çamur, kolaylıkla elde edilen hammaddelerin en eski, kullanışlı olanıdır. Yumuşakken kırılmadan biçimlendirilebilir. Çömleklerin elle yapımında uygulanan temel yöntemler; çimdik, fitil, levha,

modeldir. Özlü çamurdan elle veya çömlekçi çarkından geçirilerek çeşitli ölçülerdeki kalıplara dökölüp form kazandırılmaktadır. Fırınlarda pişirilerek, sırlanan veya sırlanmadan yapılan toprak çanak, çömlek, testi, vazo, küp vb. yapma sanatı olarak tanımlanabilir(Türkiye kültür ve Turizm Bakanlığı2015). Nevşehir- Kapadokya yöresinde yaygın olarak görölen çömlekçilik ölkemizin birçok yerinde rahatlıkla karşımıza çıkmaktadır. Çömlek yapım atölyelerinde turistlerin hem eğlenceli vakit geçirmelerini hem de bir el sanatı aktivitesine katılmalarının yanında turistlerin kendi yaratıcılıklarıyla bir şeyler ortaya çıkarmalarını sağlayacaktır. Yaratıcı turizmin turistleri gezip görmenin yanında bir şeyler deneyimlemeyi yaparak öğrenmeyi tercih etmektedirler. Turistik bölgelerde geliştirilecek el sanatları atölyeleri ve etkinlik programları turizme yeni bir bakış açısı getirecektir.

Hammaddesi Metal Olan Geleneksel El Sanatları; Hammaddesi metal olan geleneksel sanatları, kullanılan madene, kullanım alanına, tekniklerine vb. sınıflandırmak mümkündür. Gaziantep, Kahramanmaraş, Mardin, Diyarbakır, Siirt, Tokat, Malatya, Elazığ, Erzurum, Trabzon, Giresun, Ordu, Sivas, Tokat, Kayseri, Çankırı, Çorum, Amasya, Kastamonu, Konya, Burdur, Denizli, Afyon, Kütahya, Balıkesir, Bursa, İstanbul, Edirne Osmanlı döneminde günümüzde maden sanatının merkezi olan illerdir. Maden işçiliğinde dövme, telkari, kazıma (kalemkar), çekiç işi, kakma, küftgani, savatlama, ajur kesme gibi teknikler kullanılmaktadır (Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı,2015). Demircilik, Bakırcılık, Altın-Gümüş İşleri, Telkari, Bıçakçılık çeşitli metaller kullanılarak geçmişten günümüze süregelen geleneksel el sanatlarındandır. Birçok araç-gereç yapımında kullanılan metallerden yine değişik süs eşyaları ve takılar yapılmaktadır. Turistlerin genelde gittikleri yerden hatıra ve hediye olarak satın aldıkları eşyalardır. Diğer el sanatlarında olabileceği gibi yine metalden yapılan el sanatları atölyeleri oluşturularak ziyarete gelen turistlere farklı bir hizmet sunulabilir. Yaratıcı turizmin yapı taşı olan yaparak öğrenme, turistlerin katıldıkları faaliyetler sonucu elde edebilecekleri bir deneyimdir. Turistik bölgelerde gerçekleştirilecek sanatsal rekreasyon faaliyetlere geleneksel el sanatları öncölük edebilir. Yerele yönelen yaratıcı turizm turistleri modern sanatların yanı sıra geleneksel sanatlara daha çok ilgi gösterecektir.

2.2. Eğlence Kültürü

Eğlenceyi yönlendiren başlıca alt alanlara bakıldığında olumlu ve olumsuz pek çok bağımlılık, tutku, oyun, yarış, tören, kutlama, gösteri, şölen, festival, karnaval, anma vb. etkinliklerle karşılaşılmaktadır. Eğlencenin içinde kara, su, hava ve ateş vardır. Bir başka deyişle, canlıların dört temel gereksinimi olan etmenler vardır. Eğlence, insan yaşamının besinci temel gereksinimi gibidir. Ulusların, halkların, toplumların ve kişilerin eğlence anlayışı, birbirinden çok değişik olmaktadır. Ancak ulusal kimliği ve kültürü olan her ulusun yaşamı algılama ve yorumlama biçimi, onun kültür değeri olarak bilinmektedir. Her ulusun kimliği, kişiliği ve vicdanı, asırlar sürecinde kazanılmıştır ve ortak bilgi ve kavrama birikimi oluşturmuştur (Çedikçi,2008). İnsanların günlük yaşamlarının bir parçası olan

eğlence,  lkeler, bölgeler hatta kentlerde bile değişiklik göstermektedir. Her toplumun kendine has eğlence kültürü mevcuttur. Türkiye açısından baktığımızda eğlence kültüründe zengin bir çeşitlilik görürüz. Düğünler, bayramlar, festivaller, kutlamalar, halk dansları, önemli olay ve günlük yaşantıyı konu alan gösteriler, ramazan eğlenceleri vb. birçok eğlence türünü sayabiliriz. Kültürümüzü ve geleneklerimizi başka nesillere aktarmak, farklı milletlere tanıtımda bu eğlence türleri bir pazarlama aracı olarak d ş n lebilir. Turistik bölgelerde “Türk Gecesi” adı altında düzenlenen programlar yeterli etkiye sahip değildir. Yerli veya yabancı bir bölgeye giden turist o bölgeye ait bir düğün merasimine katılarak ya da o bölgeye özel bir kutlama, festival vb. bir eğlence programında yer alarak hem bölge halkıyla kaynaşmış hem de eğlenceli vakit geirmış olacaktır. Turistlerin doyum sağladığı hizmetlerden ziyade onlara farklı deneyimler sunan hizmetler verilmelidir.

2.3.Sportif Faaliyetler

Günümüzde artan kentlileşme ile kentsel mekanlardaki mevcut rekreyasyon ve spor alanlarıyla/tesisleriyle hareket yaşantısını sürdürmeye çalışan kent insanı giderek artan bir istekle, bu suni mekanlardan uzaklaşmayı isteyerek doğaya açılmayı yeni bir etkinlik biçimi olarak benimsemektedir (Koçak ve Balcı, 2010). Doğa sporları; doğa yürüyüşü, kampçılık, balıılık, kano, kayak, at biniciliği, golf, su kayağı, motor sporları, hava sporları gibi geniş etkinlik yelpazesine sahiptir. Doğa sporları, açık alan rekreyasyonu olarak da isimlendirilmektedir. Rekreyasyon faaliyetleri içinde yer alan doğa sporları turizm faaliyetlerine katılan turistlere sunulan bir turistik hizmet olarak da karşımıza çıkmaktadır. Yaratıcı turizme katılan turistlerin gittikleri bölgede yaygın olan spor faaliyetlerini ya da o bölgeye özel bir spor faaliyetini tercih edeceklerdir. Yaratıcılığın  n planda olduğu etkinliklere katılımı tercih edecek turistler için özel spor programları oluşturulabilir. Y re halkıyla karşılıklı bir yarışa ve ya bir sportif faaliyete katılmaları turistler için farklı bir deneyim olacaktır.

2.4. Yöresel Mutfak

Farklı lezzetleri tatmanın yanında yöresel yemeklerin yapılışını öğrenmek isteyen turistler gittikleri destinasyonlar da lüks restoranlar yerine otantik, küçük yöre mutfağını yansıtan yerleri tercih etmektedirler. Özel ilgi turizmine giren gastronomi turizmine benzerlik gösterse de burada turizm hareketine katılımda ki amaç farklıdır. Yaratıcı turizmin için de yer alan yöresel mutfak ilgisi gidilen bölgenin lezzetlerini kendi deneyimleri sonucunda pişirip tüketmek şeklinde gelişim göstermektedir. Yemek k lt r n n farklılık gösterdiği farklı bölgelere ait lezzetleri yerinde tatmak turistlere ayrı bir haz vermektedir. Boş zamanlarını mutfakta geçirmeyi seven turistler için yöresel mutfaklarda yemek yapmak bir rekreyasyonel faaliyet olarak geliştirilebilir. Turistlerin yarışmacı bölge halkının jüri olduğu yemek yarışmaları düzenlenebilir. Böylece hem yöresel lezzetler tanıtılmış hem de turist ve halk kaynaşmış olacaktır.

2.5. Tarımsal Faaliyetler

Yaratıcı turizm içinde yer alan bir diğeri faaliyet çeşidi tarımsal faaliyetlerdir. Ziyaret edilen bölgede yaygın olan tarım faaliyetlerine katılan turistler için ilginç deneyimler sağlamaktadır. Bölgeye gidilen zamana göre değişiklik gösteren tarım faaliyetleri ürün ekim/dikimi, ürün alma ve hasat/söküm zamanı olarak sıralanabilir. Bölgenin tarım ürünü/ürünleri gelen turistler için organik pazar olarak ilgi çekici bir unsur olacaktır. Turistlerin kendi üretimlerini gerçekleştirebileceği hobi bahçelerinin oluşturulması gerekmektedir. Tarımsal faaliyetlerin gerçekleştirileceği hobi bahçelerinin oluşturulması bölge ziyaretlerinin sürekliliğini sağlayacaktır. Yine bölgeye ait el sanatları ile birlikte gerçekleştirilecek özgün tasarımlı bahçe dekorları yapım atölyeleri oluşturulabilir. Böylece faaliyetlerin gerçekleştirileceği bahçeler turistlerin yaptığı dekoratif eşyalarla estetik bir görünüme kavuşacaktır. Turistlerin birden fazla etkinliği bir arada gerçekleştirmesi ve yaratıcılıklarını ortaya koymaları sağlanacaktır.

3.SONUÇ

İnsanların değişen turizm ve seyahat tercihlerinin farklılık gösterdiği, katıldıkları faaliyetlerde çeşitlilik, deneyim, öğrenme gibi isteklerinin olduğu görülmektedir. Daha çok doğa tabanlı turizm çeşitlerine yönelmekte ve otantik deneyimler yaşamak istemektedirler. Yaratıcı turizmin gelişimine baktığımızda deneyim, öğrenme, yerele yönelme gibi faktörleri görebiliriz. Yaratıcı turizme katılan turistlerin istekleri klasik turizm turistlerinden farklılık göstermektedir. Yaratıcı turizme katılan turistler ziyaret ettikleri yerlerde yerel halkla kaynaşp, onlardan gerçek hikâyeler dinlemek, yerel rehberler eşliğinde gezmek ve farklı deneyimler yaşamak istemektedirler. Yaratıcılığında ön plana çıktığı bu turizm çeşidini destekleyen rekreasyonel faaliyetler oluşturulabilmektedir. İnsanların boş zamanlarında katıldıkları ve farklı deneyimleri yaşama imkânı buldukları faaliyetler rekreasyonel faaliyetleri oluşturmaktadır. Turizm ve rekreasyon arasındaki ilişki yaratıcı turizm ve rekreasyonel faaliyetler arasında da görülebilmektedir. Lüksten uzaklaşp yerele yönelen yaratıcı turizm turistleri, gittikleri yerlere ait geleneksel el sanatları, eğlence kültürü, sportif faaliyetleri, yöresel mutfakları ve tarımsal faaliyetleri gibi çeşitli rekreasyonel faaliyetlere katılarak, faaliyetleri yerinde öğrenip deneyimleyebilmektedirler. Türkiye turizminde deniz-kum-güneş ve kültür turizmi öne çıkmaktadır. Yaratıcı turizm potansiyelinin yüksek olduğu ülkemizde çeşitli planlama ve programlarla turizme yeni bir yön çizilebilir. Geniş bir yelpazeye sahip olan geleneksel el sanatları, farklı eğlence kültürleri, her yöreye özel mutfaklarıyla zengin bir etkinlik programına kaynaklık göstermektedir. Tarım ülkesi olan Türkiye'nin her yöresinde çeşitli tarımsal faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Şehir hayatından uzaklaşmak isteyen turistler tarımsal faaliyetlere katılma imkanı buldukları yaratıcı turizm etkinliklerini tercih etmektedirler. Yöresel tarım ürünlerini kendileri üretirken halkla kaynaşma fırsatını bir kez daha yakalamaktadırlar. Yaratıcı turizmin kaynaklık ettiği rekreasyonel faaliyetler tamamen yerelden beslenmekte ve yerelle turisti birleştirmektedir. Yörelere özel programlar geliştirilerek gelen

turistlere hem eğlenceli zaman geçirme hem de o yöre özel deneyimleri yaşama fırsatı sağlanabilir. Oluşturulan bu programlar sayesinde yerel halk ve turistlerin kaynaşması aynı zamanda unutulmaya yüz tutan kùltürlerin, yaşantıların sürekliliği sağlanacaktır. Yaratıcı turizmle birlikte yerel halka farklı bir gelir kaynağı oluşturulacak, turizm gelirlerine de bir yenisi eklenmiş olacaktır. Doğa tabanlı gerçekleştirilen yaratıcı turizm faaliyetlerinde sürdürülebilirliğin sağlanması ve doğal çevrenin korunması büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Aşık, A. N.(2014), Yaratıcı(Kreatif) Turizm, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 786-795.
- ediki, T. (2008), *Eęlene Sektörünün Ùlke Ekonomisindeki Yeri: Bir Uygulama Örneği*, *Müzikaller*, İstanbul Kùltür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- eken, H. (2004). Küreselleşme Eğilimlerinin Uluslararası Turizm Hareketlerine Etkisi ve Türkiye. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 1-11.
- Gülüm, E.(2015), Yaratıcı Turizm - Halk Kùltürü İlişkisi ve Yerelin Popülerleřmesi, *Millî Folklor*, 27(105), 87-98.
- Koçak, F. ve Balı, V.(2010), Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik, *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 2(2), 213-222.
- Yaylı, A.(2014).Rekreasyona Giriş,1. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yozcu, K. Ö. ve İçöz, O.(2010), A Model Proposal on the Use of Creative Tourism Experiences in Congress Tourism and the Congress Marketing Mix, *PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 8(3) Special Issue. 105-113.

İnternet Kaynakları

- Türkiye Kùltür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Geleneksel El Sanatları. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12750/geleneksel-el-sanatlari.html> (Erişim 15 Ağustos, 2015).
- Türkiye Kùltür ve Turizm Bakanlığı, 2015. İşleme. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12751/isleme.html> (Erişim 15 Ağustos,2015).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Hammaddesi Hayvansal Deri vb. Olan Geleneksel El Sanatları. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12752/hammaddesi-hayvansal-deri-vb-olan-geleneksel-el-sanatla-.html> (Erişim 15 Ağustos,2015).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Hammaddesi Ağaç-Ahşap Olan Geleneksel El Sanatları. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12753/hammaddesi-agac-ahsap-olan-geleneksel-el-sanatlari.html> (Erişim 17 Ağustos, 2015).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Hammaddesi Toprak Olan Geleneksel El Sanatları. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12755/hammaddesi-toprak-olan-geleneksel-el-sanatlari.html> (Erişim 17 Ağustos, 2015).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Hammaddesi Taş Olan Geleneksel El Sanatları. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12754/hammaddesi-tas-olan-geleneksel-el-sanatlari.html> (Erişim 20 Ağustos, 2015).

Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2015. Hammaddesi Metal Olan Geleneksel El Sanatları. URL: <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,12756/hammaddesi-metal-olan-geleneksel-el-sanatlari.html> (Erişim 20Ağustos, 2015).

Sağlıklı Yaşlanma ve Rekreatyon Terapisi

Gölnur SARUHAN

Aydın Halk Sağlığı Müdürlüğü

Efeler Toplum Sağlığı Merkezi

E-posta: gulnursaruhan@yahoo.com

ÖZ

Sanayi devrimi sonrasında ölümlölük ve doğurganlık düzeyindeki yaşanan değişimler nedeniyle tüm dünyada ve ölkemizde demografik değişim izlenmiş, doğuşta beklenen yaşam süresi ve buna bağlı olarak nüfus artışı gerçekleşmiştir. Bu nüfus artışında önemli bir kısmı, bağımlı grup olarak tanımlanan 65 yaş üstü bireyler oluşturmaktadır. Gün geçtikçe artan yaşlı nüfus, tüm ölkelerin gerek sağlık, gerek ekonomi politikalarında farklı yol izlemelerine ve yenilikçi programlar benimsemelerine yol açmaktadır. Artık Türkiye nüfusu da “yaşlı nüfus” olarak tanımlanmakta ve devlet bu konuda yeni politikalar üretmektedir. Bu çalışmanın amacı yaşlanan ölkemiz ve dünyamız için, yeni bir meslek dalı olan rekreatyon terapisinin önemi ve gerekliliğini vurgulanmaya çalışmaktır. Rekreatyon terapisini; fiziksel, psikolojik ve sosyal hastalıkların tedavilerini çeşitli aktivitelerle desteklemek olarak tanımlamaktır. Rekreatyon terapisini çok geniş çalışma alanına sahip olmakla birlikte, değişen demografik tablo nedeniyle yaşlılar önemli bir çalışma grubunu oluşturmaktadır. Sağlıklı yaşlanma ile hem yaşlıların topluma kazandırılması sağlanacak, hem de yaşlılığa bağlı hastalıklar nedeniyle ortaya çıkan ekonomik yük azalacaktır.

Anahtar sözcükler: Yaşlı Sağlığı, Sağlıklı Yaşlanma, Rekreatyon Terapisi

GİRİş

Son yüzyılda yaşanan doğurganlık ve ölümlölük düzeyindeki değişimler nedeniyle tüm dünyada demografik değişim yaşanmaktadır. 1940’lı yıllarda dünya genelinde doğuşta beklenen yaşam süresi 46 yıl iken, Türkiye’de 32 yıl olarak belirlenmiştir. Günümüzde ise dünya genelinde doğuşta beklenen yaşam süresi 67 yıl, Türkiye’de 74 yıl olarak izlenmektedir. Türkiye’de 1970’lerden itibaren 65 yaş üstü nüfusun, toplam nüfus içindeki oranı artmaktadır. 1940 yılında 65 yaş üstü nüfus %3,5 iken, 1970 yılında %4,4 olarak belirlenmiş, 2010 yılında bu oran %7,2’ye ıkmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) projeksiyonlarına göre bu oranın; 2023 yılında %10,2, 2050 yılında %20,8, 2075 yılında ise %27,7’ye yükseleceği tahmin edilmektedir. Yaşlı nüfusun artışıyla birlikte yaşlı bağımlılık oranları da yıllar itibariyle artış göstermiştir. Yaşlı bağımlılık oranını; çalışma çağındaki her 100 kişi başına düşen yaşlı sayısıdır. 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun, 15-64 yaş grubundaki nüfusa oranının yüzde olarak ifadesidir. Bu oran, 1940 yılında %6,5, 1970’te %8,2, 2010’da %10,8 olmuştur. 2025 yılında %14,5 olacağı tahmin edilmektedir (Birleşmiş Milletler, 2002; Türkiye İstatistik Kurumu, 2013; Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2014).

Yaşlı nüfusun artması yaşlıya özel ihtiyaçları da beraberinde getirmektedir. Giderek yaşlanmakta olan ölkemizde, yaşlının bakım planının yapılması, yaşam kalitesinin arttırılması, çevresel-sosyal destek verilmesi yaşlılık dönemindeki kronik hastalıkların tedavisi, toplumda ve yaşlı bireyler arasında sağlıklı yaşam davranışlarının geliştirilmesi, yaşlı için güvenli ve sağlıklı çevrenin oluşturulması üzerinde önemle durulması gereken hususlardır (TC Sağlık Bakanlığı, 2015).

Bu çalışmanın amacı ve temel hipotezi; demografik dönüşüm sebebiyle tüm dünyada toplumların yaşlanması neticesinde ortaya çıkan sağlık yükünü ve ekonomik yükü minimal seviyede tutmak için, sağlıklı yaşlanmanın önemi ve bu noktada önemli rol üstlenebilecek olan rekreatyon terapisini bölümünün gerekliliğini vurgulamaktır. Çalışmada dünyada ve ölkemizdeki yaşlı nüfusla ilgili sayısal

veriler, projeksiyonlar, yaşlılık kavramları açıklanmış ve sağlıklı yaşlanmanın önemi ve bunun için rekreasyon terapisinin gerekliliği vurgulanmış, sonuç kısmında da elde edilen bulgular değerlendirilmiştir.

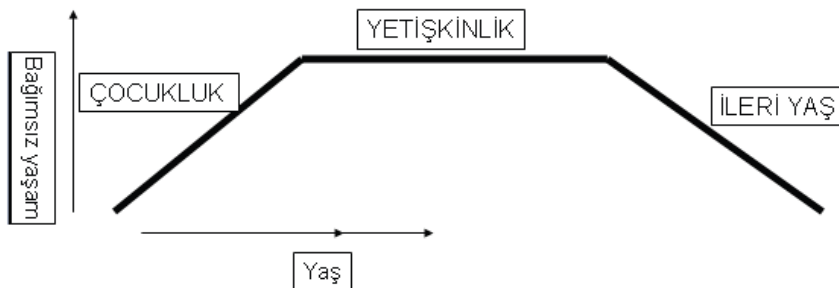
YÖNTEM VE YAŞLILIK KAVRAMI

Bu çalışma yaşlılık ve rekreasyon terapisi ile sınırlı olup alan ile ilgili literatür taraması yapılarak rekreasyon terapisinin önemi ve gereği vurgulanmıştır. Literatür taramaları esnasında mevcut durum, güncel sağlık politikaları ve projeksiyonlar da göz önüne alınarak ortaya konulan hipotez doğrulanmaya çalışılmıştır. Çalışma yaşlı sağlığı, sağlıklı yaşlanma, demografik durum ile ilgili literatür taramaları yapılarak gerçekleştirilmiş, nitel bir çalışmadır.

Ülkemizde yaşlanma, toplum yaşlanması, yaşlı sağlığı ile ilgili konular 1980 yıllarda gündeme gelmeye başlamış, 2000’li yıllarda giderek dikkat çeken bir konu haline gelmiştir. Yaşlılık; morfolojik, fizyolojik ve patolojik değişikliklerin olumsuz yönde ilerleyerek çeşitli hastalıklarla birleştiği fiziksel, fonksiyonel, mental ve biopsikososyal yeteneklerin gerilediği doğal bir süreçtir (Cavlak ve Dirik, 2005; Monaci ve Robin, 2012;).

Yaşlılık dönemi, sağlık açısından verimliliğinin azaldığı ve bağımlılığın arttığı dönem olarak ifade edilmektedir (Monaci ve Robin, 2012; Shankar vd. 2013). Yaşlılık, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından ise çevresel faktörlere uyum sağlama yetisinin giderek azalması olarak tanımlamakta ve 65 yaşın üstündekiler “yaşlı” olarak kabul edilmektedir. Yaşlı nüfus kendi içinde alt gruplara ayrılmış; 65-74 yaş grubu “genç yaşlı”, 75-84 yaş grubu “ileri yaşlı”, 85 yaş ve üzeri grup ise “çok ileri yaşlı” olarak adlandırılmıştır (Önal, 2006).

Yaşlılık dönemi; yaşam kalitesinin gerilediği dönemlerden birisidir. Yaşlanma gerçekte doğumla başlayan bir süreçtir. Bireyler doğduklarında bir başkasına maddi ve manevi anlamda tam bağımlı olarak yaşama başlar, ancak yıllar sonra büyüyüp gelişince tam bağımsız hale gelir. Yaşın ilerlemesi ile birlikte kronik dejenerasyonlar, hastalıklar, sosyal statüde değişme gibi birden fazla faktörün etkisi ile birey yavaş yavaş bir başkasına maddi ve manevi olarak bağımlı hale gelmeye başlar. Yaşamın son dönemi aynen doğumda olduğu gibi, eğer gerekli önlemler alınmazsa, bir başkasına tam bağımlı olunan bir aşamaya ulaşabilir (Şekil 1). Bu nedenle sağlıklı yaşlanma alanındaki çalışmaların amaçlarından bir tanesinin bağımsız geçirilen yaşam süresinin uzatılması, yaşamın ileri yaşlarında bağımlılığın mümkün olduğunca azaltılması veya ileriye ötelenmesi olmalıdır (TC Sağlık Bakanlığı, 2015).

Şekil 1. Yaş ile Bağımsız Yaşamın İlişkisi (TC Sağlık Bakanlığı, 2015)

Hastalık ve yeti kaybı gibi risklerin yaşlı insanlarda belirgin bir artış göstermesine karşın, sağlığın bozulması yaşlanmanın doğal bir sonucu değildir. Çoğu kronik hastalığa bağlı yeti kaybı ve ölüm koruyucu önlemlerle azaltılabilir. Bu aşamadaki en önemli kritik sorun yaşlıların sağlık

gereksinimlerinin karşılanması konusunda yeterli bilgi birikiminin olmamasıdır (Aslan ve Ertem, 2012). Ülkemizde 65 yaş ve üzeri grubun % 90'ında 1, % 35'inde 2, % 23'ünde 3, % 15'inde 4 ve daha fazla kronik sağlık sorunu olduğu tahmin edilmektedir (Aydın, 1999).

Nüfusun bu kadar büyük bir kısmını oluşturan ve bağımlı grup olarak tanımlanan yaşlı nüfus ile ilgili politikalar ve eylem planları çok büyük önem arz etmektedir. Günümüzde birçok üniversitede Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu bünyesinde yaşlı bakımı ve rehabilitasyonu için özelleşmiş, kendi alanında uzman bireyler yetiştiren "Yaşlı Bakım Programı" ve "Yaşlı Bakım Hizmetleri Programı" açılmaktadır. Yaşlı sağlığı alanında ortaya çıkan olan ara sağlık elemanı eksikliği bu şekilde giderilmeye çalışılmaktadır. Fakat bu noktada göz ardı edilen bir durum ortaya çıkmaktadır. Çünkü sağlık, sadece bir hastalığın bulunmayışı değil, bedensel, zihinsel ve sosyal olarak tam iyilik halidir. Bu sebeple, yaşlı sağlığı alanında etkin görev alması ve istihdam edilmesi gereken yeni bir iş kolu ortaya çıkmaktadır: Rekreasyon Terapisi.

REKREASYON TERAPİSİ NEDİR?

Rekreasyon terapisi; fiziksel, psikolojik ve sosyal hastalıkları tedavilerini çeşitli aktivitelerle desteklemek olarak tanımlamaktır. Rekreasyon terapisi, insanların sağlıklı yaşamalarına yardımcı olmayı ve insanların kaliteli yaşam elde etmeleri üzerine odaklanmaktadır. Sağlık açısından rekreasyon; 1. Koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında sağlıklı bireylere, 2. İyileştirme ve esenlik (rehabilitasyon) hizmetleri kapsamında engelli ve yetersiz (sağlık sorunları olanlar) kişilere verilen rekreasyon hizmetleridir (Tütüncü, 2008).

Dünyada sağlıklı bireylere verilen rekreasyon hizmetleri "Rekreasyon" kapsamında, engelli ve sağlık sorunu olan kişilere verilen rekreasyon hizmetleri "Rekreasyon Terapisi" kapsamında değerlendirilmektedir (Austin, 2004). Rekreasyon terapisi; rekreasyonel kaynaklar kullanılarak dinlenme ve eğlenme yoluyla engelli hasta grupların sorunlarını önlemek ya da hafifletmek için müdahale programlarının hayata geçirilmesidir. Bir başka ifadeyle, hasta ve engelli bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak belirlenmiş rekreasyon ve ilgili etkinlikleri sağlayan bir profesyonel veya uzmanın yönettiği hizmet olarak tanımlanmıştır (Kraus, 1985).

Rekreasyon terapisinin temel özellikleri aşağıda belirtilmiştir: (Tütüncü, 2012).

- Bireyin yaşam kalitesini artırır.
- Fiziki sağlık gelişiminde önemli düzeyde pozitif etki sağlar.
- Ruh sağlığı açısından moral, motivasyon ve özgüven kazandırır.
- Yapılacak uygulamalı aktivitelerle zihinsel gelişim sağlar.
- İleride oluşabilecek ruhsal ve fiziksel gerilemeyi önler ve/veya azaltır.
- Bireyi sosyalleştirir, hayal gücünü (yaratıcılık) geliştirir.
- Kişisel beceri ve yeteneğini geliştirir.
- Kişisel başarı ve verimin artışında pozitif etki sağlar.
- Sosyalleşme, dayanışma ve bütünleşmeyi sağlar.
- Yetenek seçiminde en etkili doğal yöntemdir.
- Verilen özel eğitim ile sosyal yaşam arasında köprüdür.
- Rehabilitasyon sürecini hızlandırır ve etkili kılar.
- Drama, oyun, spor ve organizasyonlar verilen rehabilitasyon eğitiminin ilk uygulama alanları ve sosyal yaşamın ilk adımıdır.
- Ailenin (refakatçinin) moral ve motivasyonuna dolaylı yoldan katkı sağlar.

Rekreasyon terapisi; tıbbi ve psikiyatrik sınıflandırma sistemine uygun düşen grupta gelişimsel engelleri olanlar, zihinsel, ruhsal, fiziksel, kronik hastalıkları olan hastalar, yaşlılar ve engelli gruplarla

beraber, ceza ve tutuk evlerinde yatan ve buralardan tahliye olmuş bireylerin toplumla entegrasyonu ve uyumu için; genç ve yetişkin suçlular, madde bağımlılığı olan bireyler ve uyuşturucu ve suç işlemeye yatkın risk grupları için de önleyici amaçlarla uygulanır (Austin ve Crawford, 2001).

Rekreasyon terapisinin çok sayıda çalışma ve uygulama alanı bulunmaktadır:

- Sağlıklı yaşam merkezleri
- Anlık bakım hizmetleri
- Yaşlı ve bakım merkezleri
- Engelli ve özürlü bakım alanları
- Yetişkin günlük bakım alanları
- Destekli yaşam olanakları
- Geliştirici öğrenme merkezleri
- Özel ve halka ait medikal ve psikolojik destek sağlık merkezleri
- Uzun süreli ve yatılı bakım olanakları
- Mental sağlık merkezleri
- Park ve rekreasyon departmanları
- Okullarda özel eğitim programları
- Stres bakım üniteleri
- Sağlık Turizmi merkezleri
- Halk okulları, üniversiteler, yurtlar ve huzurevleri

SAĞLIKLI YAŞLANMADA REKREASYON TERAPİSİNİN ÖNEMİ

Rekreasyon terapisinin çalışma alanlarına bakıldığında, her alanın kendi içinde çok önemli ve hassas yerler olduğu görülmektedir. Çalışma ve uygulama alanı bu kadar geniş olan rekreasyon terapisi programı, Türkiye nüfusunun şuan %8'ini oluşturan yaşlılar için de büyük gereklilik arz etmektedir. Sağlıklı yaşlanma ile hem yaşlıların aktif hayata katılımı, topluma kazandırılması sağlanacak, hem de yaşlılığa bağlı hastalıkların ortaya çıkması engellenecek, hem de mevcut hastalıkların rehabilitasyonu sağlanarak büyük bir ekonomik yük ortadan kaldırılacaktır. Birleşmiş Milletlerin tanımına göre, bir ülkedeki yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %8 ile %10 arasında ise o ülke nüfusunun “yaşlı”, %10 üzerinde olması ise “çok yaşlı” olduğu anlamına gelmektedir (TÜİK, 2015). Yani genç bir ülke olduğumuz, nüfusumuzun genç olduğuna dair yargılar eskilerde kalmıştır. Görünen o ki 2023 yılında Türkiye, “çok yaşlı nüfuslu ülke” olarak tanımlanacaktır. Bu tablo içerisinde geleceğe yatırım yaparak sağlık politikalarının ve istihdam olanaklarının tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Rekreasyona duyulan ihtiyaç, rekreasyon faaliyetlerin kişisel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan ileri gelmektedir. Kişisel yönden; fiziki sağlık gelişiminin yaratılması, ruh sağlığı kazandırılması, insanı sosyalleştirmesi, yaratıcılık, kişisel beceri ve yeteneğini geliştirmesi, çalışma başarısı ve iş verimine etkisi, ekonomik hareketlilik, insanı mutlu etmesidir. Toplumsal yönden ise; toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlaması ve demokratik toplum yaratılması, rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenlerinden bazılarını oluşturmaktadır (Tütüncü, 2008).

Sağlığın bütüncül tanımı içerisinde hem beklenen yaşam süresi, hem de yaşam kalitesinin artırılması kavramlarını ele almak gerekir. Bu bağlamda başarılı yaşlanma; yalnızca sağlık yönünden değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal yönden de tam bir iyilik halinin varlığını işaret eden bir kavramdır. Başarılı yaşlanma kavramı içinde; yaşam uzunluğu, biyolojik ve zihinsel sağlık, bilişsel yeterlilik, sosyal yeterlilik ve üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma temel değerler olarak karşımıza

çıkılmaktadır (Danış, 2004). Başarılı yaşlanma, bireyin kendini yaşlılığa hazırlama sürecinde sosyal çevresini ve ilişkilerini canlı tutmak, sağlık sorunlarını en aza indirmek için koruyucu önlemler almak, bellek ve fiziksel işlevlerini geliştirici çabalar içinde olmak ve yaşama pozitif bakmasını becerebilmek anlamına gelmektedir (Baran, 2007). Yaşlı bireylerin biyolojik ve zihinsel sağlığını sürdürmesi, bilişsel yeterlilik, sosyal yeterlilik ve üretkenlik, kişisel kontrol ve yaşamdan zevk alma vb. temel öğelerin yerine getirebilmesi ile aktif ve bağımsız bir yaşam sürmesi sağlanır.

TC Sağlık Bakanlığı tarafından hayata geçirilen “Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020” ile yaşam boyu sağlığın sürdürülmesi, toplumun sağlığa yönelik risklerden korunması, yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmış, bunun için de öncelikli müdahale yaklaşımları belirlenmiştir (TC Sağlık Bakanlığı, 2015):

- Birinci Öncelikli Müdahale: Bütün Yaşlılar İçin Egzersiz, Fiziksel Aktivite ve Rehabilitasyon Hizmetlerinin Geliştirilmesi
- İkinci Öncelikli Müdahale: Yaşlılara Yönelik Evde Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesi
- Üçüncü Öncelikli Müdahale: Yaşlılıkta Nöropsikiyatrik Hastalıklar, Yeti Yitimi, Yaşlı İstismarı ve şiddet Konularında Planlamalar ve Etkinlikler Yapılması
- Dördüncü Öncelikli Müdahale: Yaşlılıkta Tanı,Tedavi ve İzleme Hizmetlerinin Uygun ve Etkili İşlemesinin Sağlanması
- Beşinci Öncelikli Müdahale: Sağlık Çalışanlarının, Sağlık Hizmeti Verenlerin Eğitiminin Düzenlenmesi

TARTIşMA ve SONUÇ

Sağlıklı yaşlanma için, bireyin yaşamını uzatmanın yanında yaşlılık döneminde sağlığının geliştirilmesi de gerekmektedir. Yaşlanma daha uzun bir hayatın, sağlıklı, hayata aktif katılarak ve güven ortamında devam etmesi şeklinde olmalıdır. Dünya Sağlık Örgütü, 1990’ların sonlarına doğru bu vizyonu gerçeğeştirme sürecini açıklamak için “aktif yaşlanma” kavramını benimsemiştir (WHO, 2002; Bilir ve Paksoy, 2007; TC Avrupa Birliği Bakanlığı, 2011).

Bu konuda uluslar arası çalışmalar incelendiğinde; Kanada da 1997’den beri yaşlıların sağlığını geliştirmeye yönelik “Sağlıklı Yaşlanmaya Yönelik Kültüre Uygun İyi Uygulamalar”, “Yaşlıların Beslenmesini İyileştirilmesi: Farkındalıktan Harekete” gibi ulusal programlar yürütüldüğü görülmektedir. Tayland’da 1986-2001 yıllarını kapsayan “Yaşlı Kişiler için Birinci Ulusal Plan”da toplumun yaşlı kişilerin bakımındaki sorumluluklarının farkına varmaları ve toplumun “aktif katılımcıları” olarak rollerini sürdürmelerine teşvik etmeleri konusunda duyarlılıklarını artırmak amaçlanmış, 2002-2021 yıllarını kapsayan “Yaşlı Kişiler için İkinci Ulusal Plan”ında nitelikli yaşlanmaya hazırlığı içeren iyilik hali ve sosyal güvenlik geliştirilmesi amaçlanmıştır. Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği tarafından 2012 yılı “Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesiller arası Dayanışma Yılı” olarak kabul edilmiştir. Avrupa genelinde yaşlı insanların sosyal ve ekonomik yaşamın içinde aktif bir şekilde yer almasının sağlanması yönünde birçok faaliyet düzenlenmekte, politikalar geliştirilmekte ve araştırmalar yürütölmektedir (Aslan ve Ertem, 2012).

Yaşlı insanların sağlıklı ve aktif olarak kalmalarını sağlamak bir lüks değil bir gerekliliktir. Ülkemizde yaşlıların sağlığını geliştirmek için Sağlık Bakanlığı tarafından birçok eylem planı, program yürütölmektedir. Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı'nın birinci öncelikli müdahalesi ise rekreasyon terapisinin görev alanına işaret etmektedir. Sağlıklı yaşlanma için yapılması gerekenlerle, rekreasyon terapisinin temel özellikleri birlikte değerlendirildiğinde, her iki konunun bir çok alanda örtüştüğünü görmek mümkündür. Sağlıklı yaşlanma için, çevresel koşulların düzenlenmesi, sosyal desteğin geliştirilmesi, yürütölen programların aktif bir şekilde sürdürölmesi, sektörler arası işbirliği ile yeni programların oluşturulması gerekmektedir. Bu programların içinde yaşlı sağlığı ve yaşlanan dünyamız için yeni bir meslek dalı olan rekreasyon terapisinin bulunması, görev alanlarının yaygınlaşması hatta bir sonraki aşamada rekreasyon terapistlerinin yaşlı bakımı konusunda uzmanlaşması gelecek için büyük bir yatırım olacaktır. Aynı zamanda rekreasyon terapisti alanında uzmanlaşacak kişilerin sağlık konusunda yeterli donanıma sahip olması sonuç çıktılarının çok daha olumlu olacağını düşündürmektedir.

KAYNAKÇA

- Aslan, D. ve Ertem, M. (2012). Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve özömler. HASUDER, Yayın No:2012-1
- Austin, D. R. (2004). Therapeutic Recreation. 5. baskı. Illinois: Sagamore Publishing.
- Austin, R. D. ve Crawford, E. M. (2001). Therapeutic Recreation an Introduction. Third Edition. Allyn and Bacon Pres.
- Aydın, Z.D. (1999). Yaşlanan Dünya ve Geriatri Eğitimi. Turk J Geriatrics, 2(4): 179-187.
- Baran, A.G. (2007). Başarılı Yaşlanma Modellerinin Sosyolojik Analizi. İçinde: Kalınkara V, Akın G. V. Ulusal Yaşlılık Kongresi Kitabı. Ankara: Gazi Kitabevi; 236-45.
- Bilir N., Paksoy, N. (2007). Yaşlılık ve Sağlığın Geliştirilmesi. Temel Geriatri içinde. Ed. Gökçe-Kutsal Y, Aslan D. Ankara, s:87-94.
- Birleşmiş Milletler (United Nations). (2002). World Population Ageing:1950-2050. Ekonomik ve Sosyal İşler Nüfus Birimi, New York, Birleşmiş Milletler Yayınları, pp 5-9.
- Cavlak, U., Dirik, A. (2005). Evaluation of Mobility Activities of Daily Living, Depression Level and Mental Status in Geriatrics. J.Med.Sci, 5(2):106-112.
- Danış, Z.M. (2004). Yaşlıların Evde Bakım Gereksinimleri ve Evde Bakıma İlişkin Düşönceleri. Ankara: Güç-Vak Yayıncılık.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü. (2014). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı ve TÜBİTAK, Ankara,Türkiye.
- Kraus, R. (1985). Recreation Program Planning Today. Scott: Foresman and Company.
- Monaci, L., Robin G.M. (2012). Neuropsychological screening performance and the association with activities of daily living and instrumental activities of daily living in dementia: baseline and 18 to 24 month follow up. International journal of geriatric psychiatry. 27(2), 197-204.9
- Önal, A.E. (2006). Gerontoloji Demografik Özellikler, Epidemiyolojik Ölütler, İstanbul Tıp Faköltesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, pp 4-6.
- Shankar, A., Hamer, M., McMunn, A., Steptoe, A. (2013). Social isolation and loneliness: relationships with cognitive function during 4 years of follow-up in the English Longitudinal Study of Ageing. Psychosomatic medicine, 75(2), 161-170.
- TC Sağlık Bakanlığı, Türkiye Halk Sağlığı Kurumu. (2015). Türkiye Sağlıklı Yaşlanma Eylem Planı ve Uygulama Programı 2015-2020, Ankara.
- TC Avrupa Birliği Bakanlığı. (2011). Avrupa Aktif Yaşlanma ve Nesillerarası Dayanışma Yılı Hakkında Bilgi Notu. Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075. Haber Bülteni, Sayı:15844.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2015). İstatistiklerle Yaşlılar 2014. Yayın No:4365, Ankara.

Tütüncü, Ö. (2008). Rekreasyon Yönetimine Yönelik Üniversite Düzeyinde Bir Müfredat Geliştirme Önerisi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*,19 (12): 93-103.

Tütüncü, Ö. (2012). Rekreasyon ve Rekreasyon Terapisinin Yaşam Kalitesindeki Rolü. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 23 (2): 248-252.

World Health Organisation (WHO). (2002). Active Aging A Policy Framework 2002. http://whqlibdoc.who.int/hq/2002/who_nmh_nph_02.8.pdf

Yiyecek-İçecek alışanlarının Serbest Zaman Tatmin Düzeyleri İle Serbest Zamanda Algılanan zgrlklerinin İncelenmesi

Davut KODAŞ*, Betl KODAŞ**Reşat ARICA***

*Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu

E-posta: davutkodas@anadolu.edu.tr

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

betlkoca@hotmail.com.tr

***Anadolu Üniversitesi, Eskişehir Meslek Yüksekokulu

E-posta: resatarica@anadolu.edu.tr

z

Bu araştırmanın amacı, turizm sektöründe çalışan yiyecek-içecek personellerinin serbest zaman tatmin düzeyleri ile serbest zamanda özgürlük algıları arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bunun yanı sıra katılımcıların yaşları ile serbest zaman tatmin düzeyleri ve serbest zamanda algıladıkları özgürlük düzeyleri arasında ilişkinin test edilmesidir. Cinsiyet ve medeni durumlarına göre katılımcıların serbest zaman tatmin ve algılanan özgürlük alt boyutlarına ilişkin puanlarını karşılaştırmak araştırmanın diğerk amaçları arasındadır. Araştırmanın anakütlesini Eskişehir'de çalışan yiyecek-içecek personelleri oluştururken çalışma grubunu ise 103 çalışandan oluşmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçekler arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson korelasyon testi uygulanmıştır. Katılımcıların serbest zaman tatmini ve algılanan özgürlük puanlarının bazı demografik (cinsiyet ve medeni durum) değışkenlere göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek için t-testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda serbest zaman tatmini ile algılanan özgürlük puanları ve bu alt boyutların karşılıklı ilişkilerinde pozitif ve orta düzeyde ilişki saptanmıştır. Katılımcıların yaşları ile ölçekler arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır. Katılımcıların medeni durumlarına göre herhangi bir fark bulunmazken cinsiyete göre serbest zaman tatmin boyutlarından yalnızca sosyal boyutunda ve algılanan özgürlük boyutlarından bilgi ve beceri boyutunda anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Serbest zaman tatmini, Serbest zamanda algılanan zgrlk, Eskişehir

GİRİş

Bireylerin eğlenme, dinlenme, sosyal kazanım ya da kişisel gelişim amacıyla yararlanılabilen zaman olarak tanımlanan (Dumazedier 1960) serbest zaman, bireylerin günlük iyi olma durumlarında önemli bir unsur olarak grlmektedir. Serbest zaman yaşamın her döneminde özellikle çocukluk ve ergenlikte sosyal, fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişim açısından birtakım faydalar sunan bir kaynak olarak da ifade edilmektedir. alışmak, uyumak gibi günlük aktiviteler tam olarak bireyin refahına bir katkıda bulunmamaktadır (Broughton ve Beggs 2007: 2). Bu nedenle bireyler, farklı serbest zaman etkinliklerine katılarak iş dışında kalan zamanlarını değerkendirerek dinlenme, eğlenme ve zindelik kazanma amacı taşımaktadırlar. Bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılırken ne kadar tatmin oldukları ise bireylerin yaşam doyumlarında önemli rol oynamaktadır. Beard ve Ragheb (1980) tarafından incelenen serbest zaman tatmin kavramı, bireyin katıldığı serbest zamanın genel bir değerkendirmesi olup serbest zaman deneyimlerinden elde edilen tatmin düzeyini belirtmektedir.

Serbest zaman davranışında önemli bir boyut olarak grlen ve serbest zaman literatüründe ele alınan algılanan özgürlük, bireylerin istekli olarak ve kendi seçtikleri serbest zaman aktivitelerini bireysel olarak gerçekleştirme duygularından oluşmakta ve bireylerin serbest zaman etkinliklerine katılmadaki becerilerine yönelik kendi değerkendirmelerini yansıtır ve bu nedenle de yaşamlarındaki olaylardan etkilenirler (Lapa, 2013: 1986). Serbest zaman tatmini ile serbest zamanda algılanan özgürlük ilişkisini ortaya koyan (Munchua 2003; Robinson 2003; Lapa, 2013) buna ilaveten buna serbest zaman tutumunu dhil eden (Siegenthaler ve O'Dell 2000), alışmalar literatrde algılanan özgürlüğün serbest zaman

tatminiyle ilişkili olduğunu kanıtlar niteliktedir. Konuyla ilgili farklı örneklemeler kapsamında çalışmaların olması; ancak yiyecek içecek çalışanlarının serbest zaman tatmin düzeyleri ve serbest zamanda algıladıkları özgürlük boyutlarının incelendiğı çalışmalara rastlanılmaması bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Bu nedenle bu araştırmada turizm sektöründe yiyecek-içecek bölümünde istihdam edilen personellerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin serbest zamanda bu etkinliklerden duydukları tatmin düzeyi ve algıladıkları özgürlükleri arasında ilişkinin ortaya konması amaçlanmıştır. Bunun yanı sıra serbest zaman tatmin alt boyutları ve algıladıkları özgürlük alt boyutları ile katılımcıların demografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi araştırmanın alt amaçları arasındadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Var olmakla ilgili zaman kavramı; bireyin daha çok temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatını sürdürebilmek için gerekli eylemleri yapmaya harcadığı zaman olarak tanımlanmaktadır. (Ceyhun 2008: 326). Bunların dışında kalan serbest zaman ise, “İnsanların çalışma, yeme içme, uyuma gibi yaşamsal gereksinimlerini gidermek için geçirdiğı zamanların dışında kalan, gönüllü ve kişisel tercihleri doğrultusunda katılım gösterdikleri eğlenme, dinlenme ve kişisel faaliyetlerin uygulandığı süreçlerdir” (Tel 2007: 11).

Ünlü teorisyen Marx’ a göre; boş/serbest zaman insanın gelişmesinin bir alanıdır. Marx, boş/serbest zamanı olmayan kişiyi bir yük hayvanına benzetmektedir (Marx 1997: 27). Marx’a göre, “artı-emek yaratmak için gerekli emek-zamanı azaltmak değil, toplumun gerekli emeğini belirli bir asgari dereceye düşürmek söz konusudur. Bu azalmanın doğrudan olmayan sonucu ise toplumun tüm üyelerinin herkese tanınmış olan serbest zaman ve olanaklar sayesinde sanat, bilim vb. alanlardaki eğitimlerini geliştirebilmeleridir” (Marx 1997: 26). Marx, boş vakti insan gelişiminin alanı olarak görür. Ona göre, “boş zamanı olmayan, tüm yaşamı uyku, yemek ve benzeri şeylerin getirdiğı fiziksel kesintiler dışında kapitalist için çalışmakla geçen kişi, yük hayvanından bile aşağıdır. Kendi dışına yönelik zenginlik üreten bir makinedir yalnızca.” (Marx 1997: 27).

Serbest zaman günümüze gelinceye kadar farklı değerlere yüklenmiş anlam imgeleriyle bir faaliyet alanı olarak görülmüştür. Bazı zamanlar çalışmanın yeniden üretimi için gerekli sınırlı-sorumlu kullanımı olan bir alan, bazı zaman da eğlenme, dinlenme, hayattan zevk alma gibi hedonist değerlere dayalı algılanmış ya da kişilerin kendilerini ifade etme, benliklerini kurma ve varoluşu yeniden ikame etme vb. amaçlara hizmet edici şekilde görülmüştür. (Aytaç 2002: 257).

Beard ve Ragheb (1980), serbest zaman tatminin “pozitif algıların serbest zaman aktiviteleri ve tercihlerinin bir sonucu” olarak kazanıldığını ifade etmişlerdir. Bu da kişinin genel serbest zaman deneyimlerinden sağladığı doyum düzeyidir. Kişinin bireysel ihtiyaçlarını karşılaması ya da karşılayamaması tatmin durumunun pozitif sonuçlarının düzeyiyle ilgilidir. Serbest zaman tatminini etkileyen psikolojik faktörlerin içinde ise serbest zamanın yapısını oluşturan farklı bileşenler vardır. Bunlar; bireyin serbest zaman etkinliklere katılımı, tutumu, inanış ve algıları, motivasyonu, bıkkınlığı, serbest zaman değerleri, etiğı ve kaynaklarıdır (Beard ve Ragheb 1980; Franken ve Van Raaij 1981; Iso-Ahola ve Weissinger 1990). Bunun yanı sıra Beard ve Ragheb’e göre (1980) serbest/boş zaman aktivitelerine katılan bireylerin tatmin durumlarını etkileyen kategoriler vardır. Bu kategoriler psikolojik, eğitim, sosyal, dinlenme, fiziksel ve estetik gereksinimlerinden karşılanmaktadır. Bireyler rekreatif etkinliklerinden duydukları tatmin düzeyini bu kategorilere göre değerlendirirler.

Teknolojik gelişmeler ve iş zamanlarının kısalması nedeniyle bireylerin serbest zamanlarının değerlendirilmesine ilişkin ve bu serbest zaman etkinliklerinden alınan tatmin (doyum) düzeyleri literatürde sıklıkla araştırma konusu olarak ele alınmıştır. Örneğin serbest zaman tatminiyle ilişkilendirilen serbest yaşam kalitesi (Iwasaki 2007; Ngai 2005), iş yükü ve iş tatmin düzeyi, serbest

zaman tatmin düzeyi ve psikolojik sağlık ilişkisini (Pearson 2008), serbest zaman tatmin düzeyi ile bireylerin kişilik özellikleri ilişkisini (Hou vd 2007) ve serbest zaman tatmin düzeyi ile mutluluk ilişkisi (Lu ve Hu 2005) gibi konuları ele alan birçok araştırmanın yapıldığı görölmektedir.

İlk defa Aristoteles tarafından ele alınan serbest/boş zaman ve özgürlük ilişkisi ruhsal, deneyimsel ve algısal olarak kavramsallaştırılmıştır (Lapa ve Ağyar 2011: 980). Witt ve Ellis'e (1995) göre, serbest zaman aktivitelerinden maksimum faydayı sağlamak için bireylerin yeterliliklere sahip olması, deneyimlerinin çıktılarını ve serbest zaman aktivitelerindeki girişimlerini kontrol edebilecekleri bir yapıda olmalarına bağlı olması gerekmektedir. Ayrıca, dışsal ödöl beklentilerinden ziyade içten gelen arzularla serbest zaman etkinliklere katılmaları da serbest zaman aktivitelerinden yine maksimum fayda sağlayacaktır (Lapa 2013: 1986). Algılanan özgürlük, bireylerin kendi tercihleriyle katıldığı serbest zaman etkinlikleri hakkındaki algılarını ifade eden bilişsel özellikteki güdüsel bir yapıdır (Agyar 2013:3). Diğer bir tanıma göre 'algılanan özgürlük, bireyin kendi seçimi doğrultusunda yaptığı şeyin kendi tercihi olduğunu hissetmesi olarak tanımlanmaktadır' (Neulinger 1981: 15).

YÖNTEM

Turizm sektöründe istihdam edilen yiyecek-içecek personellerinin serbest zaman etkinliklerine katılmışından duydukları tatmin düzeyleri ve bu etkinliklere katılırken algıladıkları özgürlük düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Araştırmanın alt problemlerine ilişkin sorular şu şekildedir:

- Yiyecek-İçecek alışanlarının serbest zaman tatminine ilişkin boyutlar ile serbest zamanda algıladıkları özgürlük algılarına ilişkin bilgi ve beceri ve heyecan ve eğlenme boyutlarıyla arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Yiyecek-İçecek alışanlarının yaşları ile serbest zaman tatmin düzeyleri ve özgürlük algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki var mıdır?
- Yiyecek-İçecek alışanlarının demografik özellikleri (cinsiyet, medeni durum) ile serbest zaman tatmin düzeyleri ve özgürlük algıları arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık var mıdır?

Araştırmanın ana kütesini Eskişehir'de çalışan tüm yiyecek-içecek personeli oluşturmaktadır. Çalışma grubunu ise Eskişehir'deki birinci sınıf restoranların ve otellerin yiyecek-içecek personeli oluşturmaktadır. Veri toplama tekniği olarak anket kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan olan serbest zaman tatmin ölçeği (Beard ve Ragheb 1980; Gökçe, 2008) ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçekleri (Witt ve Ellis 1985; Lapa ve Ağyar 2011) daha önce Türkçe 'ye çevrilmiş geçerlilik ve güvenilirliği sağlanmıştır. Söz konusu ölçeklerin bu araştırmada kullanılabilmesi için ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır. Serbest zaman tatmin ölçeği altı boyuttan (Psikolojik, Eğitim, Sosyal, Rahatlama, Fizyolojik, Estetik) toplam 24 ifadeden, Kısa ölçek 5'li Likert Tipi olup (1 = Neredeyse hiç doğru değil, 2 = Nadiren doğru, 3 = Bazen doğru, 4 = çoğu kez doğru, 5 = Neredeyse her zaman doğru) şeklinde oluşturulmuştur. Serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeği ise iki boyuttan (Bilgi/Beceri ve Heyecan/Eğlenme), toplam 17 ifadeden oluşmakta ve ölçeğin değerlendirmesi ise 5'li Likert formunda; kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), kararsızım (3), katılıyorum (4), kesinlikle katılıyorum (5) şeklinde derecelendirilerek düzenlenmiştir. Veri derleme aracının son bölümünde ise demografik sorular yer almaktadır. Veriler, 2014 yılı Mayıs-Haziran ayı içinde, Eskişehir'de bulunan birinci sınıf restoran ve özel tesis belgeli restoranlardaki toplam 103 yiyecek-içecek çalışanından uygun örnekleme tekniği yoluyla toplanmıştır.

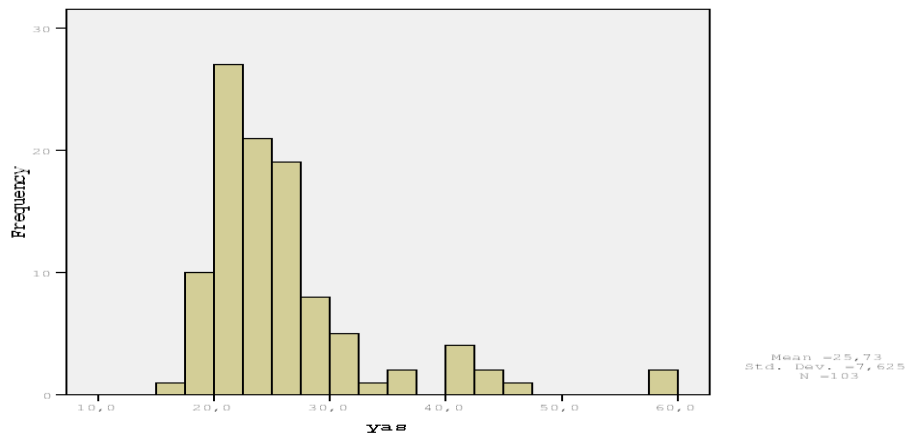
BULGULAR

Katılımcılara ait demografik bulguların yer aldığı Tablo 1' e göre erkek katılımcıların sayısı kadın katılımcıların sayısından fazla olduğu görölmektedir. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde ise, büyük bir çoğunluğunun lise ve üniversite mezunu olduğu görölmektedir. Medeni durum açısından değerlendirildiğinde bekârların sayısı evlilere oranla oldukça fazla olduğu Tablo 1'de açıkça görölebilmektedir.

Tablo.1 Demografik Bulgular

Demografik Değişkenler	Kategori	Sıklık	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	28	27.2
	Erkek	75	72.8
Eğitim Durumu	İlköğretim	7	6.8
	Ortaöğretim	3	2.9
	Lise	45	43.7
	Üniversite	44	42.7
	Lisansüstü	4	3.9
Medeni Durum	Bekar	80	77.7
	Evli	23	22.3

Katılımcıların yaş dağılımlarının yer aldığı Grafik 1'de, katılımcıların büyük bir oranda 20-30 yaş aralığında yoğunlaştığı ve ortalamasının ise 25 olduğu görölmektedir.

Grafik 1. Katılımcıların Yaşlarına İlişkin Sıklık Değerleri

Tablo 2'de katılımcıların serbest zaman tatmini ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçekleri ve söz konusu ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve güvenilirlik katsayıları ile Skewness ve Kurtosis değerlerine yer verilmiştir. Tablo 2'de görüldüğü gibi verilerin normal dağılımını gösteren Skewness ve Kurtosis değerleri arzu edilen değerler ($-1 < \dots < +1$) arasındadır. Ayrıca örneklem sayısının büyüklüğüne göre merkezi limit teoreminden hareketle de ($n > 100$) toplanan verilerin normal dağılım gösterdiği söylenebilir (Tabachnick ve Fidell 2011: 78;). Güvenirlik katsayılarının ise 0,694 ile 0,910

değerleri arasında değişmektedir ve bu değerlere göre ölçeklerin güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 2. Katılımcıların Serbest Zaman Tatmini ve Serbest Zamanda Algılanan Özgürlükleri İle İlgili Tanımlayıcı İstatistikler ve Ölçeklerin Güvenirlik Katsayıları

Ölçekler	Güvenilirlik Katsayısı (α)	Ortalama	Standart Sapma	En Büyük	En küçük	Skewnes	Kurtosis
Serbest Zaman Tatmin	0,910	3,36	0,66	4,96	1,96	0,559	-0,077
Psikolojik	0,814	3,22	0,98	5,00	1,00	-0,112	-0,522
Eğitimsel	0,728	3,53	0,84	5,00	1,25	-0,194	-0,260
Sosyal	0,694	3,41	0,84	5,00	1,00	-0,028	-0,396
Rahatlama	0,727	3,22	0,82	5,00	1,75	0,178	-0,538
Fiziksel	0,741	3,12	0,90	5,00	1,00	0,028	-0,137
Estetik	0,802	3,40	0,92	5,00	1,00	0,062	-0,456
Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük	0,911	3,44	0,73	5,00	1,94	0,211	-0,227
Bilgi ve Beceri	0,863	3,39	0,79	5,00	1,56	0,065	-0,384
Heyecan ve Eğlenme	0,831	3,49	0,76	5,00	1,63	0,006	-0,141

Tablo 3' de katılımcıların serbest zaman tatmini ve serbest zamanda algılanan özgürlük ölçeklerine verdikleri puanların arasındaki korelasyon değerleri verilmiştir. Yapılan Pearson Korelasyon analizi sonucuna göre katılımcıların serbest zaman tatmini ve serbest zamanda algılanan özgürlük puanları arasında orta düzeyde pozitif doğrusal bir ilişki saptanmıştır. Ortaya çıkan bu pozitif doğrusal ilişkinin serbest zamanda algılanan ölçeğin alt boyutları ile serbest zaman tatmin ölçeğinin alt boyutları arasındaki ilişki düzeyinde de kendini göstermektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Serbest Zaman Tatmini Ve Serbest Zamanda Algılanan Özgürlükleri Arasındaki İlişki Durumu

Değişkenler(Ölçek)		Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük	Bilgi ve Beceri	Heyecan ve Eğlenme
Serbest Zaman Tatmin	r	0,659**	0,581**	0,661**
	p	0.001	0,001	0,001

Psikolojik	r	0,549**	0,476**	0,559**
	p	0,001	0,001	0,001
Eğitimsel	r	0,476**	0,452**	0,441**
	p	0,001	0,001	0,001
Sosyal	r	0,502**	0,462**	0,479**
	p	0,001	0,001	0,001
Rahatlama	r	0,530**	0,438**	0,565**
	p	0,001	0,001	0,001
Fiziksel	r	0,434**	0,353**	0,468**
	p	0,001	0,001	0,001
Estetik	r	0,478**	0,435**	0,463**
	p	0,001	0,001	0,001

****p: 0,01 seviyesinde anlamlıdır.**

Katılımcıların demografik özelliklerinden cinsiyete göre, araştırmada kullanılan ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin kadın ve erkeklerin puanlarının ortalamalarının istatistiksel olarak farklı olup olmadığı araştırılmıştır. Bunun için t-testi incelenerek Tablo 4 ve Tablo 5 hazırlanmıştır. Tablo 4’de görüldüğü üzere serbest zaman tatmin boyutlarından ‘Sosyal’ boyut hariç diğer boyutlarda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlılık bulunmamıştır. Serbest zamanda algılanan özgürlüğe ait boyutlardan yalnızca bilgi ve beceri boyutunda (Tablo 5) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p=,031$).

Tablo 4. Cinsiyete Göre Serbest Zaman Tatmin Düzeyindeki Değişimler

Serbest Zaman Tatmin Düzeyi	Cinsiyet	Sıklık	Ortalama	Ss	t	p
Psikolojik	Erkek	75	3,26	0,99	0,647	0,519
	Kadın	28	3,12	0,96		
Eğitimsel	Erkek	75	3,57	0,83	0,840	0,403
	Kadın	28	3,41	0,86		
Sosyal	Erkek	75	3,55	0,81	2,860	0,005*
	Kadın	28	3,03	0,78		
Rahatlama	Erkek	75	3,54	0,81	0,549	0,584
	Kadın	28	3,44	0,85		
Fiziksel	Erkek	75	3,13	0,94	0,220	0,827

	Kadın	28	3,08	0,78		
Estetik	Erkek	75	3,40	0,88	0,024	0,981
	Kadın	28	3,40	1,04		

***p<0,05**

Tablo 5. Cinsiyete Göre Serbest Zamanda Algılanan Özgürlük Düzeyindeki Değişimler

Serbest Zamanda Özgürlük Algısı	Cinsiyet	Sıklık	Ortalama	Ss.	t	p
Bilgi ve Beceri	Erkek	75	3,49	0,78	2,187	0,031*
	Kadın	28	3,11	0,75		
Heyecan ve Eğlenme	Erkek	75	3,55	0,78	1,201	0,233
	Kadın	28	3,34	0,71		

Katılımcıların medeni durumlarına göre serbest zaman tatmin ve serbest zamanda algılanan özgürlük düzeyindeki değişimleri görmek için yapılan t testi sonucuna göre katılımcıların medeni durumlarına göre serbest zaman tatmin ve algılanan özgürlük puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Araştırmada kullanılan ölçeklerle ile katılımcıların yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek ve ilişki olması halinde bu ilişkinin yönünü ve kuvvetini ortaya koymak amacıyla, Pearson korelasyon analizi yapılmıştır ve analiz sonucunda herhangi istatistiksel bir ilişki saptanmamıştır.

SONUÇ

Yiyecek-içecek çalışanlarının serbest zaman tatmin düzeyleri ile serbest zamanda algılanan özgürlük düzeylerini belirlemek ve aralarındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılan bu araştırmanın sonuçlarına göre yiyecek-içecek çalışanlarının serbest zaman etkinliklerinden duydukları tatmin düzeyleri ve algıladıkları özgürlükleri arasında pozitif doğrusal yönde ilişkinin olduğu saptanmıştır. Serbest zaman tatminine ilişkin kategoriler ile serbest zamanda özgürlük algılarına ilişkin faktörler arasında istatistiksel olarak çıkan anlamlı ilişki sonucunda yiyecek içecek çalışanlarının serbest zaman etkinliklerine katılırken duydukları özgürlük algıları arttıkça serbest zaman tatmin düzeyleri artmaktadır şeklinde ifade edilebilir.

İlgili literatür incelendiğinde Lapa (2013) yaptığı araştırmanın sonuçları ile bu araştırmanın sonuçları ile örtüşmektedir. Lapa (2013), Antalya ilinde sportif rekreasyon aktivitelerine katılan bireylerin serbest zaman tatminleri ile serbest zamanda algıladıkları özgürlükleri arasında pozitif bir ilişkinin olduğunu saptamışlardır. Yine Siegenthaler ve O'Dell (2000) üniversite öğrencileri üzerine gerçekleştirdikleri araştırmanın sonucunda çıkan pozitif doğrusal ilişkinin bu araştırmanın sonuçları ile paralellik gösterdiğini söylemek mümkündür.

Çalışan bireyler için serbest zamanların etkin bir şekilde değerlendirilmesi bireylerin yaşam motivasyonu için önemli görülmektedir. Dolayısıyla çalışma hayatının neden olduğu stres ve yorgunluktan kurtulma, sosyal ve kişisel yaşamda daha mutlu ve başarılı olma sonucunu doğuracaktır

(Sabbağ ve Aksoy 2011: 11). Turizmin emek yoğun olma özelliğinden dolayı çalışanların yaşam motivasyonu önemli görülmekte; özellikle yiyecek içecek çalışanlarının yoğun iş temposu dışında kalan serbest zamanlarını iyi geçirecekleri etkinliklere özgür bir şekilde katılmaları ve bu etkinliklerden tatmin olmaları çalışma hayatlarına etki edeceği muhtemeldir. Çünkü serbest zaman tecrübelerinde daha fazla özgürlüğe sahip olduklarına inanan kişiler, daha yüksek yeterlilik, kontrol odağı ve içsel motivasyona sahip olabilmektedir (Janke vd 2011; Lapa 2013).

Bu araştırmanın çalışma grubu sayısı açısından kısıtlı görülmektedir. Bu nedenle ilerde daha geniş katılımcılarla yapılacak araştırmalarda bu kısıtlılığın ortadan kaldırılması sağlanabilir. Bunun yanı sıra farklı çalışma grupları ile yapılacak araştırma sonuçları kuramın zenginleşmesi açısından önemli olacağı düşünülmektedir.

Teşekkür

Doktora dersi kapsamında hazırlanan bu araştırmada yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Murat Emeksiz'e teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Ağyar, E. (2013). Contribution of Perceived Freedom and Leisure Satisfaction to Life Satisfaction in a Sample of Turkish Women. *Social Indicators Research*, 116(1) 1-15.
- Aytaç, Ö. (2002). Boş zaman üzerine kuramsal yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1).
- Beard JG, Ragheb MG. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, (12). 20-33.
- Broughton, K., & Beggs, B. A. (2007). Leisure satisfaction of older adults. *Activities, Adaptation & Aging*, 31(1), 1-18.
- Ceyhun, S. (2008). Spor tesislerinin rekreatif açıdan kullanımı. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1). 325-332.
- Du Cap, M. C. (2002). *The perceived impact of the Acadia Advantage Program on the leisure lifestyle and leisure satisfaction of the students at Acadia University* (Master Thesis). Acadia University, Ottawa, Canada.
- Dumazedier, J. (1960). Current problems of the sociology of leisure. *International Social Science Journal*, 4(4).522-531.
- Ellis, G. D., ve Witt, P. A. (1994). Perceived freedom in leisure and satisfaction: Exploring the factor structure of the perceived freedom components of the Leisure Diagnostic Battery. *Leisure Sciences*, 16(4), 259-270.
- Franken, D. A., ve Raaij, V. (1981) Satisfaction With Leisure Time Activities, *Journal of Leisure Research*, (13), 227-352.
- Gökçe H. (2008). Serbest Zaman Doyumunun Yaşam Doyumu ve Sosyo-Demografik Değişkenlerle İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*. Denizli.
- Hou, J. J., Tu, H. H. J. ve Yang, M. F. (2007). Agreeableness and leisure satisfaction in the context of online games. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 35(10), 1379-1384.
- Iso- Ahola, S. E., ve Weissinger, E. (1990) Perceptions Of Boredom in Leisure: Conceptualization. Reliability And Validity Of The Leisure Boredom Scale. *Journal of Leisure Research*, 22 (11), 1-17.
- Iwasaki, Y. (2007). Leisure and quality of life in an international and multicultural context: What are major pathways linking leisure to quality of life? *Social Indicators Research*, 82(2), 233-264.
- Janke, M.C., Carpenter, G., Payne, L.L. ve Stockard, J. (2011). The Role of Life Experiences on Perceptions of Leisure During Adulthood: A Longitudinal Analysis, *Leisure Sciences*, 33 (1), 52- 69.
- Kaplan, M. (1975).Leisure: Theory and Policy, New York: John Wiley & Sons
- Lapa, T. Y. ve Agyar, E. (2011). Cross-cultural adaptation of perceived freedom in leisure scale. *World Applied Sciences Journal*, 14(7), 980-986.
- Lapa, T. Y. (2013). Life Satisfaction, Leisure Satisfaction and Perceived Freedom of Park Recreation Participants. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (93), 1985-1993.

- Lu, L. ve Hu, C. H. (2005). Personality, leisure experiences and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6(3), 325-342.
- Marx, K. (1997). "Boş Zaman Üzerine Seçmeler", Sayı. 12. Cogito Çalışmak Yorar kitabı içinde. Yapı Kredi Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Munchua, M.M., Lesage, D.M., Reddon, J.R. ve Badham, T.D. (2003). Motivation, Satisfaction and Perceived Freedom: A Tri-dimensional Model of Leisure Among Young Offenders, *Journal of Offender Rehabilitation*, 38 (1), 53-64.
- Neulinger, J. (1981). *The psychology of leisure* (2. Basım). Spring. eld, IL: Charles C Thomas.
- Ngai, VT. (2005). Leisure satisfaction and quality of life in Macao, China. *Leisure Studies*, 24 (2), 195-207.
- Pearson, QM. (2008). Role overload, job satisfaction, leisure satisfaction, and psychological health among employed women. *Journal of Counseling and Development*, (86), 57-63.
- Robinson, J.A. (2003). Perceived Freedom and Leisure Satisfaction of Mothers with Preschool-aged Children (*Unpublished Master Thesis*). Ohio: Ohio University.
- Sabbağ, Ç. ve Aksoy, E. (2011). Üniversite Öğrencileri ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneğı. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (4), 10-23.
- Siegenthaler, K.L ve O'Dell, I. (2000). Leisure Attitude, Leisure Satisfaction and Perceived Freedom in Leisure within Family Dyads, *Leisure Sciences*, (22), 281-296.
- Tabachnick, B.G. ve Fidell, L.S. (2011). *Using multivariate statistics*. (6.Baskı). Boston: Pearson.
- Tel, M. (2007). Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğı Anadolu Örneğı. *Yayınlanmamış Doktora tezi*. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Elazığ
- Witt, P. A., ve Ellis, G. D. (1985). Development of a short form to assess perceived freedom in leisure. *Journal of Leisure Research*, 17(3), 225-233

Boş Zaman Ve Eğitim Kavramları Arasındaki İlişkiye Kuramsal Bir Bakış

Süleyman Munusturlar

Anadolu Üniversitesi,

Spor Bilimleri Fakültesi

e-posta: suleymanmunusturlar@anadolu.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden belgesel tarama olarak da bilinen alanyazın taraması yoluyla yapılmıştır. Bu çalışmanın amacı boş zaman ve eğitim kavramları arasındaki ilişkiye ve bu iki kavramın alanyazında kullanılan farklı kombinasyonlarına ilişkin anlam karmaşalarına açıklık getirmektir. Boş zaman ve eğitim ilişkisine yönelik öne çıkan boş zaman eğitimi, boş zaman için eğitim, boş zaman yoluyla eğitim ve eğitim için boş zaman anlayışları açıklanmaya çalışılmıştır. Eğitim ve boş zaman kavramlarının tarihsel anlamlarından başlanılarak günümüz yaklaşımlarıyla desteklenmeye çalışılan bilgiler ile insanların doğru boş zaman davranışlarına sahip olması, boş zamanlarını gelişimleri için kullanmaları ve boş zamanın doğal yaşam laboratuvarı özellikleri pencerelerinden bakılmaya çalışılmıştır. Birbirinden ayrışan ve ayrı ayrı önem arz eden bu kavramların içeriklerinin doğru bilinmesi beraberinde doğru uygulanmalarını getireceği düşüncesi çalışmaya zemin oluşturmaktadır.

Anahtar sözcükler: *boş zaman, eğitim, boş zaman eğitimi*

GİRİş

Tarihsel derinlikle bakıldığında yirminci yüzyılda birçok etkenin yaşamdaki birçok kavramı değişime zorlamıştır. Boş zaman ve eğitim kavramları da bu değişimden üzerine düşeni almışlardır. Boş zamanın M.Ö. 500'den günümüze kadar olan tarihsel serüvenine bakıldığında sosyal sınıf, eğitim olanağı için bir fırsat, israf edilen zaman dilimi, çalışarak hak edilen zaman dilimi, tüketim zamanı ve yaşam tarzı gibi anlamlar kazanarak büyük toplumsal ve kültürel değişimlerden oldukça etkilendiği görülmektedir (Dattilo, 2008: 12). İnsan hakları, bilim ve teknolojik alandaki gelişmeler ile toplumun sosyo-ekonomik statüsündeki değişimler eğitimden de beklentilerin artmasına yol açmış ve geleneksel eğitime baskı yaparak onu değişmeye zorlamıştır. Boş zaman ve eğitim ilişkisi, değişen eğitim anlayışı içinde önemli bir unsuru oluşturmaktadır (Torkildsen, 1992, 25).

Ünlü eğitim bilimci John Dewey (1939) eğitim ve boş zaman arasındaki ilişki ile ilgili olarak “eğitimde kendini gösteren en derin antitezin, çalışma yaşamı için insanlara sunulan eğitim ile ideal boş zaman yaşantısı için sunulan eğitim arasında olduğudur” şeklinde önemli bir tespitte bulunmuştur (AAPAR, 2011: 3).

Yaşamın önemli iki olgusu olan eğitim ve boş zaman farklı şekillerde ve anlamlarda birbirleriyle beraber kullanılmaktadır. Bu iki olgunun en önemli ortak yanı ikisinin de insan gelişimine olan katkısıdır (Sivan, 2007:51). Welton (1979: 112) M.Ö. 5. yüzyıl boyunca Aristo ve Plato gibi felsefi düşünürlerin önderliğinde boş zaman bir kişisel gelişim ve sosyal gelişim yöntemi olarak görülmekteydi. Antik Yunan’ da (M.Ö.500) ideal yaşam iyi vatandaş olmaktı ve iyi vatandaşın ortaya

çıkması ancak boş zaman ve eğitim ile mümkündür (Kelly, 1982: 6). Nahrstedt (1974) boş zamandan başka okulda öğrenileceklerini ve daha fazlasını elde edebileceğiniz başka bir alternatifin olmadığını vurgulamıştır (Akt: Corijn, 1987).

Alanyazın incelendiğinde boş zaman ve eğitim kavramlarının boş zaman eğitimi, rekreasyon eğitimi, boş zaman için eğitim, boş zaman yoluyla eğitim, eğitim için boş zaman gibi kavramlar uzun yıllardır hem ulusal hem de uluslararası alanyazında çok sık kullanılmakta ve sıklıkla da birbirinin yerine kullanılarak kavramların karıştırılabildiği görülmektedir. Bu bilgiler doğrultusunda rekreasyon alanında öğrenim gören öğrencilere, çalışan bilim insanlarının bakış açılarına ve ileride yürütecekleri akademik çalışmalara katkı sağlaması düşünülmektedir. Bu çalışma rekreasyon alanında boş zaman ve eğitim ilişkisi içerisinde en çok öne çıkan ve önem arz eden “boş zaman için eğitim”, “boş zaman yoluyla eğitim” ve “eğitim için boş zaman” kavramlarına alanyazın taramasıyla açıklık getirmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda yöntem olarak, nitel araştırma deseninde kurgulanan çalışmada veri niteliğindeki bilgilere ulaşmak için belgesel tarama tekniklerinden alanyazın taraması olarak da bilinen genel tarama tekniği kullanılmıştır (Karasar, 2005: 184).

BOŞ ZAMAN İÇİN EĞİTİM

Boş zaman için eğitim kavramı alan yazında çok yaygın bir kullanımla boş zaman eğitimi (leisure education) kavramı ile açıklanmaktadır. Torkildsen (1992: 17) tarafından değinildiği üzere, M.Ö. 500’ lerde Yunan toplumsallaşma hareketinin başını çeken kavram “boş zaman ahlakı” (leisure ethic) kavramıdır. Bu kavramın altında “insan yaşamının temel amacının boş zamanlarını akılcı ve doğru kullanılması” olduğu yatmaktadır (Torkildsen, 1992: 17). Bir birey isteyerek ve istemeden yaşam tarzında boş zamanını etkili kullanmaya dönük bir değişim olduğunda boş zaman için eğitim kavramı meydana gelmiş olur (Bull ve diğ., 2003: 271). Boş zaman eğitimi, boş zaman tutumlarının, değerlerinin, bilgisinin, becerilerinin ve kaynaklarının gelişiminden oluşan bir yaşam boyu öğrenme sürecidir (World Leisure, 1998, Akt: Sivan ve Ruskin, 2000: 1).

Boş zaman eğitimi kavramı üzerine tartışılırken bazı sorular öne çıkmaktadır. Bunlar: İnsanların boş zamanlarını nasıl kullanmalarına yönelik bir formal eğitim sürecinden mi geçmelidir? Yoksa: Boş zaman aktivitelerine katılarak, deneyimleme yoluyla insanlar daha mı çok eğitilirler? (Sivan, 2007: 52). Goodale ve Godbey (1988: 158), boş zaman için eğitimi formal ve informal öğretim yoluyla insanlarda katılacakları her aktiviteden tatmin olmaları için gerekli olan entelektüel, sosyal ve fiziksel beceri gelişimini sağlaması olduğunu ifade etmiştir. Boş zaman eğitimi denildiğinde formal yolla öğrenme anlayışının öncelikli anlaşılmasının temel nedenlerinin başında, eğitimin akademik ilerleme, özelleşmiş bilgilerin aktarılması ve iş yaşamına hazırlama gibi amaçlar güden okul sistemiyle çok özdeşleşmiş ve eş anlamlı anılır hale gelmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Eğitim ve boş zaman arasındaki karmaşa ve beraberinde getirdiği ilişki aslında boş zaman eğitimi kavramının temelini atmaktadır (Sivan, 2007: 52).

Boş zaman eğitimi için tek bir tanımdan söz etmek mümkün değildir. Genel bir bakış açısıyla bakıldığında kişilerin kendilerini, becerilerini, boş zamanın yaşamlarındaki yerini ve önemini anlayarak boş zamanın doğru kullanımına dönük beklendik değişiklikler yaptıkları, yaşam boyu devam eden bir süreç olarak ifade edilebilir (Sivan, 2007: 52).

Boş zaman için eğitim kavramına yukarıda ve Tezcan (1982: 11) tarafından ifade edildiği gibi, “formal” ve “informal” olarak iki farklı bakış açısından bakmak mümkündür . Formal boş zaman eğitimi boş zamanın doğru kullanımına dönük insanın sahip olduğu bilgi, beceri ve duygulardan oluşan kazanımların kişilere kazandırılması esas almaktadır.

Formal eğitim okullarda yada çeşitli kurumlarda belirli bir plan ve program dahilinde gerçekleştirilen eğitim türü olarak ifade edilebilir (Demirel ve Kaya, 2002: 8-9). Boş zaman eğitiminin okullarda gerçekleştirilmesi görüşünü savunanlardan biri olan Brightbill (1966), boş zaman eğitiminin ne kadar yaygın eğitim kapsamında görölse de aslında en sağlam ve kalıcı temellerini örgün eğitim yoluyla atılacağını ifade etmiştir.

1918’de Amerika Ulusal Eğitim Birliği, Ortaöğretimin Ana Prensiplerini dördüncü kez düzenleyerek eğitimin yedi temel prensibinin bir tanesini “boş zamanın doğru kullanımı” olarak tanımlanmıştır. Bu tanımdan anlaşılabileceği üzere, boş zaman eğitiminin devlet politikaları ile desteklenerek, eğitim programlarına dahil edilmesi düşüncesi temelinin 20. yüzyılın başlarına dayandığı görölmektedir (AAPAR, 2011: 9; Leitner ve Leitner, 2004: 23; Sivan ve Ruskin, 2000: 3; Ruskin ve Leitner, 2002).

Alan yazın incelendiğinde formal yolla boş zamanın doğru ve verimli kullanımına dönük kazanımların sistematikleştirildiği birçok boş zaman eğitim yaklaşımı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan başlıcaları: Florida State Üniversitesi Kapsam Modeli (Mundy ve Odum, 1979: 44-51); LEAP (Boş Zaman Eğitimi Geliştirme Projesi) (Mundy, 1998: 54; Edginton, 2004: 480; AAPAR, 2011: 26); Mundy – Odum Boş Zaman Eğitimi Modeli (Mundy, 1998: 58); Dattilo ve Murphy’nin Boş Zaman Eğitimi Modeli (Edginton, 2004: 470-491); Boş Zaman Eğitimi Canlandırma Projesi (Beddini ve ark., 1993); İsrail Boş Zaman Eğitim Müfredatı Modeli (AAPAR, 2011: 21); apraz-Kültürel Boş Zaman Eğitim Modeli (Edginton, 2004: 470-491); Okul – Toplum Boş Zaman Bağlantısı (Sellick, 2002:8-9); Time Wise (Yaşam Boyu Boş Zaman Becerileri Öğrenme Modeli) (Caldwell ve diğ., 2004); Boş Zaman Eğitimi İçeriği Modeli (Edginton, 2004: 470-491).

Yukarıda yer alan boş zaman eğitim model ve yaklaşımları incelendiğinde boş zamanların doğru kullanımına yönelik bireylere kazandırılması gereken öğelerin bazı yaklaşım ve modellerde farklılaşmasına rağmen, bazı öğelerin belirgin olarak öne çıktığı görölmektedir. Bu öğeler, a) Farkındalık: boş zaman farkındalığı ve kişisel farkındalık; b) Motivasyon: İçsel, dışsal ve amotivasyon; c) Sosyal etkileşim becerileri; d) Karar verme; e) Planlama; f) Boş Zaman Becerileri; g) Zaman Yönetimi; h) Problem Çözme; ı) Boş zaman engelleri ve aşma becerisi; i) Özerklik olarak sıralanabilir (Mundy ve Odum, 1979: 44-59; Mundy, 1998: 58; Edginton, 2004: 470-491; Beddini ve ark., 1993; Sellick, 2002:8-9; Caldwell ve diğ., 2004; Munusturlar ve Bayrak, 2014; AAPAR, 2011: 26; Vallerand ve Fortier, 1998: 87; Mahon ve ark., 1996; Dunn ve Wilhite, 1997; Hoge ve ark., 1999).

Ancak boş zaman için eğitim programları denilince sadece okul müfredatında boş zamanın doğru kullanımına yönelik içeriğe yer verilmesi değil, doğru planlanmış okul sonrasındaki rekreasyon faaliyetleri ve özel eğitim uygulamaları da anlaşılmalıdır (Pesavento, 2002). Çocukların ve gençlerin boş zamanlarını doğru kullanmalarına dönük tutumlar özellikle okul destekli ya da okul sonrası rekreatif aktivitelerden yararlanılarak, onlara yaşamlarının ilk doğru ve sağlıklı boş zaman deneyimini tattırarak aşılabilir (AAPAR, 2011: 7). İnfomal eğitim gelişigüzel kültürlenme yoluyla gerçekleşen belli bir plan ve program dahilinde uygulanmayan “doğal eğitim” olarak da anılan bir süreçtir. Kişinin karşılaştığı durum ve içinde bulunduğu grubun üyeleriyle etkileşimde bulunmasıyla gerçekleşen informal öğrenme sürecinin en önemli öğrenme yolları “taklit ve gözlem”dir (Demirel ve Kaya, 2002: 8-9). İnfomal boş zaman eğitiminde sosyal ortamlar ve aile çok önemli rol oynar (Aslan ve Aslan, 2012). Özellikle aile, yakın arkadaş ve boş zaman partneri gibi yakın ilişkilerde sözlü ve sözsüz iletişim yoluyla bireyler birbirinin boş zaman davranışlarını ve tutumlarını yapıcı ve yapıcı olmayan şekilde etkileyebilir (Siegenhaler and O’Dell, 2000). Fain (1991) bireylerin doğru ve sağlıklı seçimlerle katıldıkları boş zaman aktiviteleri yoluyla, kendilerini daha yakından tanıma şansı bularak sağlıklı sosyal davranışlar ve boş zaman alışkanlıkları geliştirebileceğini ifade etmiştir. Amerika Fiziksel

Aktivite ve Rekreasyon Birliği'nin 2011 yılında yayınladıkları durum metninde, boş zamanın eğitimin içeriği konumunda olduğu durumda okul sistemi yada yaygın eğitim yoluyla insanların boş zamanlarına dönük eğitilmelerinin sağlanabileceği gibi, boş zaman zamanın eğitimin öznesi konumunda olduğu durumlarda da, rekreasyon, sanatsal, sportif, kültürel ve sağlığı geliştirici aktivitelere katılarak boş zamanın doğru kullanımına dönük davranış değişiklikleri kazandırabileceği ifade edilmiştir (AAPAR, 2011: 8). İnformal öğrenmelerin en büyük dezavantajı yanlış, zararlı ve istenmedik davranışlarında kazanılabilme olasılığıdır (Demirel ve Kaya, 2002: 9). Bazı kaynaklar rekreasyonel etkinliklere katılım yoluyla deneyimleyerek gerçekteşen boş zamanın doğru kullanımına yönelik davranış değişikliklerinin "boş zaman yoluyla" eğitim kavramı altında gerçekteştiğini ifade etmektedir (Akt: Arslan, 2013: 105).

BOŞ ZAMAN YOLUYLA EğİTİM

Öğrenmenin en doğal ve deneyimsel gerçekteştiği ortamların başında bireylerin boş zamanları gelmektedir. Öğretim zaman sınırlığı olan, bir içeriğe bağlı istihdam edilmiş öğretmenlerce yürütülürken, eğitim ise, tersine zaman sınırı olmayan, kişisel yönelimli, formal ya da informal şekilde her yerde gerçekteştirilebilen bir kavramdır (Ellis ve diğ., 1991). Bu farktan çıkarımla eğitim aynı zamanda bireyin boş zamanlarında da gerçekteşebilir (Sivan, 2007: 52). Bu örneği somutlaştırmanın en kolay yolu çocukluğumuzu düşünmek ve deneyimleme yoluyla neleri öğrendiğimizi hatırlamaktan geçer. Aristo' nun boş zamanın anlamı üzerine olan yaklaşımının en belirgin yanlarından biri, boş zamanı tamamen işten ayrıştırıyor olmasıdır. Torkildsen (1992: 17-18)' e göre, Aristo boş zamanı "çalışma dışı zaman dilimi" olarak ve "iş ile savaş, boş zaman ile ise barış aynı saftadır" yaklaşımıyla, boş zaman ve işin aynı anlayış içinde yer alamayacağını ifade etmiştir. Bu yaklaşıma göre Aristo' nun boş zaman "ne olursa olsun kişisel gelişim için kullanılmalıdır" (Dattilo, 2008: 10) sözünün "boş zaman olarak eğitim" olarak algılanamayacağı, ancak "boş zaman yoluyla eğitim" olarak düşünülerek, kişinin yaşamı için gerekli tutum, davranış ve becerilere sahip olması yönünde boş zamanlarında kendini eğitmesi olarak düşünülebilir. Godbey (1994: 254), boş zamanın mücadele ve uğraş gerektiren aktiviteler ile geçirilmesi durumunda kişilik gelişimine çok önemli katkılar sağlayacağını ifade etmiştir. Bull ve diğ. (2003: 271) boş zaman etkinlikleri sosyal eğitim olarak görülebilecek önemli bir potansiyele sahip olduğunu, özellikle de spor aktivitelerinin çocukların karakter ve ahlak gelişimleri için çok önemli rol oynadığını ifade etmişlerdir. İletişim becerileri ve sosyal yaşamın düzenlenmesinde de boş zaman etkinliklerinin rolü çok önemlidir. Edginton ve diğ. (2004: 488) boş zaman deneyiminin doğasında yaşamın diğer bölümleri ve boş zamanın değerlendirilmesine yönelik birçok becerilerin kazanılması olduğunu ve bu deneyimin yaşam laboratuvarı ile elde edilebileceğini ifade etmiştir.

Boş zaman insanların yaşam kalitelerine, sağlık ve toplumsal gelişimlerine yaptığı etkiyle modern toplumun oluşmasında büyük katkı sağlar (Levy, 2000: 43). Boş zaman hizmeti sunan kuruluşların en önemli ödevleri insanların zihinsel, fiziksel, ruhsal gelişimlerini arttırmak ve yaşam becerilerine katkıda bulunmak yoluyla yaşam kalitelerini arttıracak aktivite seğeneklerini insanlara sunmaktır (Sivan, 2000: 14). Mundy (1998: 7) boş zaman eğitiminin amacı deneyimleme yoluyla bütünsel bir gelişim sağlamak ve yaşam kalitelerini arttırmak olduğunu ifade etmiştir. Boş zaman aktivitelerine katılım yoluyla toplum içindeki rolünü yada iş yaşamındaki becerilerini destekleyecek becerileri kazanmak mümkündür. Her birey aynı boş zaman aktivitesinden farklı beklentilerle farklı yararlar elde edebilir (Bull ve diğ. 2003: 269).

EğİTİM İÇİN BOŞ ZAMAN

İnsanlık tarihi incelendiğinde boş zaman ve eğitim kavramlarının ilk kez bir arada bulunduğu bakış açısı olarak nitelendirilebilir. Boş zamanın insanın bilişsel, duyuşsal ve devinişsel gelişimi için kullanılması düşüncesi temelinde inşa edilmiştir. Corijn (1987)'e göre, boş zaman da gerçekleştirilen eğitimsel faaliyetlerin boş zaman eğitimi başlığı altında değerlendirmek konusunda çekinceleri olduğunu ve aslında eğitimin süreklilik kazanmak için boş zamanı kullandığını ifade etmiştir. Bu bakış açısında boş zaman için eğitim, "eğitim için boş zaman" formuna dönüşmektedir (Bosserman, 1976; Akt. Corijn, 1987). Bu bakış açısında boş zamanın gerek iş, gerek okul gerekse yaşamın farklı alanlarında insanı desteklemesi amacıyla kullanılmasını savunur. Antik Yunan anlayışı boş zamanı hem kadın hem de erkekler için beden ve zihnin beraber bir ahenkle gelişimi için en önemli fırsat olduğu üzerinde durmuşlardır (Torkildsen, 1992: 17). Bu dönemin önemli felsefecilerinden Platon' un bakış açısı "boş zamanı", günümüzdeki modern kullanımıyla eğlenceye ve dinlenmeye ayrılan tatil zamanı (loisir) olarak değil; eski Yunanca'da ve günümüzde "okul" (schol ) anlamına gelen, zorunlu yaşam çabalarının ve üretimin dışında, insanın düşünmeye ve eğitime ayırdığı, anlık pragmatik sonuçlar üretmeyen bir "boş zaman" olarak gördüğü yönündedir (Rancière, 2000: Akt; Gönen, 2005). Eğitim felsefesi içinde büyük önem arz eden bu dönemde boş zaman, alt tabakalar için yaptığı zanaatın detaylarını öğrenmek için bir zaman dilimi olarak görülürken, aristokratik tabaka için, savaş becerileri, yönetim becerileri, felsefe öğreniminin yanı sıra güzel ruh için müzik, güzel vücut için ise jimnastik eğitimi için kullanılan bir zaman dilimidir (Aytaç, 2012: 17). Gardner (1976) "mesleki eğitim ile boş zaman eğitiminin el ele yürüyen iki kavramdır" ifadesini kullanmıştır. Boş zamanlarında yaratıcı denemeler yazmaktan hoşlanan bir kişi, yazma becerilerini geliştirmek için boş zamanlarında bilgisayar kursuna giderek diğer hobisinden de daha fazla haz sağlayabilecekken bu becerisini iş ortamında da kullanabilir. Yada tatilde daha iyi iletişim kurabilmek için yabancı dil öğrenen bir birey bu öğretiyi okulda da kullanarak kendine fayda sağlayabilir (Bull ve diğ. 2003: 270). Arslan (2013: 106) öğrenmenin yaşam boyu sürebilmesinin, okul eğitimi tamamlandıktan sonra yetişkinlerin öğrenmeye dayalı etkinlikleri bireyin sorumlulukları ve çalışma zamanı dışındaki serbest zamanlarına bağlı olduğunu vurgulamıştır. Bu tespitten anlaşılaçağı üzere yaşam boyu öğrenme ile boş zamanlar arasında karşılıklı önemli bir ilişki vardır. Özellikle yetişkin eğitimi sınıfları ve akşam sınıfları olarak adlandırılan kurs programları "eğitim için boş zaman" yaklaşımını çok iyi yansıtmaktadır. 1998 yılı verilerine göre İngiltere' de 1.1 milyon kişi yetişkin eğitimi kurslarına katılmıştır (Bull ve diğ. 2003: 270). Ülkemizde de okullar dışında sınıf ve atölye çalışmalarıyla kişilerin boş zamanlarında bir şeyler öğrenme beklentilerini karşılayan yerel yönetimlere ve halk eğitim merkezlerine bağlı birçok uygulamanın yapıldığı yaygın eğitim uygulamalarına rastlamak mümkündür. Edginton ve diğ. (2004: 488) toplum ve yetişkin eğitimi, yaşam boyu öğrenme, yarı formal eğitim uygulamaları ve sivil toplum kuruluşlarının sunduğı hizmetlerle bireylerin okul dışındaki zamanlarında da hem kişisel hem de boş zaman tutumlarını değiştirmenin mümkün olduğunu ifade etmiştir. Lowe (1985: 61), insanların yaşamları boyu ihtiyaç duyabilecekleri becerileri hedefleyen yetişkin eğitimini, tamamlayıcı eğitim, mesleki ve teknik eğitim, sağlık ve refah eğitimi, yurttaşlık eğitimi, öz doyum eğitimi olarak beş kategori altında değerlendirilebileceğini ifade etmiştir (Akt: Arslan, 2013: 105).

SONUÇ

Boş zaman ve eğitim kavramları birbiriyle çok yakından ilişkili kavramlardır. Bu kavramların farklı anlamlar ve uygulamalar altında farklı isim kombinasyonlarıyla, boş zaman eğitimi, boş zaman yoluyla eğitim, boş zaman için eğitim, eğitim için boş zaman şeklinde kullanımlarını görmek mümkündür. Rekreasyon alanındaki akademisyenler, öğrenciler ve profesyoneller için boş zaman ve eğitim kavramları arasındaki ilişkilere dair detayların bilinmesi büyük önem arz etmektedir. Birbirinden ayrılan ve ayrı ayrı önem arz eden bu kavramların içeriklerinin doğru bilinmesi

beraberinde doğru uygulanmalarını getirecektir. Toplumların ileri ya da geri olarak nitelenmesini belirleyen şeyin zamanı iyi kullanarak, planlı ve programlı olarak çalışmalarını ve dinlenmeleri olduğunu ifade eden Descartes' in (Karaküçük, 2005: 3) pragmatist yaklaşımı çerçevesinde insanları boş zamanlarını doğru kullanmaya yönelik eğitmek eğitim sistemimizin ve toplumumuzun bir ödevi olarak düşünülmelidir. Rekreasyon akademik alanının önde gelen problemlerinden olan mezunların istihdam sorunları ve mesleki tanınmamlık gibi sorunlarının çözümünün de toplumumuzu bilinçlendirmekten geçtiğini düşünmekteyim. Bilinmelidir ki, ihtiyaçlar beklentileri, beklentiler ise talepleri beraberinde getirir. Bu alan profesyonellerinin toplum tarafından talep edilmesi için, toplumun sağlıklı ve doğru boş zaman alışkanlıklarına ve bilincine sahip olması, sonrasında ise kaliteli boş zaman geçirme beklentisinin ortaya çıkması gerekmektedir. Hiç şüphe yoktur ki, bu noktada imdadımıza yetişecek olgu "insanların boş zaman okuryazarlık düzeyindeki artış" olacaktır.

KAYNAKLAR

- AAPAR (American Association for Physical Activity and Recreation), *A Position Paper of the American Association for Physical Activity and Recreation: Taskforce on Leisure education in the Schools*, AAHPERD Convention, San Diego, California, March 29 – April 2 (2011).
- Arslan, S., (2013). *(Yetişkin Eğitimi Bakış Açısıyla) Serbest Zaman- Rekreasyon ve Serbest Zaman Eğitimi*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Aslan, N. and Aslan, K. (2012). What is Leisure for Turkish Parents? *Social and Behavioral Science*, 55, 390 – 398.
- Aytaç, K. (2012). *Avrupa Eğitim Tarihi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Bedini, L. A., Bullock, C. C., Driscoll, L. B., (1993). The effects of leisure education on factors contributing to the successful transition of students with mental retardation from school to adult life. *Therapeutic Recreation Journal*, 27 (2), 70-82.
- Bosserman, P. (1976). Leisure for Education/Education for Leisure, *Journal of Physical Education and Recreation*, 47, pp.32-50.
- Brightbill, C., (1966). *Educating for Leisure-centered Living*, 1st Edn. Stackpol, Harrisburg, Pennsylvania.
- Bull, C. Hoose, J. ve Weed, M., (2003). *An Introduction to Leisure Studies*. Edinburg, UK: Prentice Hall.
- Caldwell, L.L., Baldwin, C.K., Walls, T. Smith, E., (2004). Preliminary Effects of a Leisure Education program to promote Healthy Use of Free Time among Middle School Adolescents. *Journal of Leisure Research*, Vol.36, No:3, pp 310-335,.
- Dattilo, J., (2008). *Leisure education program planning: A systematic approach*. Third Edition. State College, PA: Venture.
- Demirel, Ö., Kaya, Z., (2002). Eğitim İle İlgili Temel Kavramlar. (Edt.) Demirel, Ö., Kaya, Z., *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. 2. Baskı, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Dunn, N.J. and Wilhite, B. (1996). The Effects of a Leisure Education Program on Leisure Participation and Psychosocial Well-Being of Two Older Women Who Are Home-Centered, *Therapeutic Recreation Journal*, 30 (3), 197- 212.

- Edginton, C.R. Hudson, S.Dieser, R.B. and Edginton, S.R., (2004). *Leisure Programing- A Service Centered and Benefits Approch*. International Edition. New York: Mc Graw Hill Companies,.
- Ellis, A. K., Cogan, J.J. and Howey, K.R. (1991). *Introduction to the foundations of education*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, New Jersey.
- Fain, G.S. (1991). Moral development and leisure experiences. In A. McKenney & J. Dattilo, (Eds), Effects of an intervention within a sport context on the prosocial behavior and antisocial behavior of adolescents with disruptive behavior disorders. *Therapeutic Recreation Journal*. 35 (2), 123-140.
- Gardner, C.H. and Gardner, S.V., (1976). Education for Leisure in Elementary Schools. *Journal of Physical Education and Recreation*, Vol. 47, Issue 3, pp 45-46.
- Goodale, T.L., Godbey, G.C., *Education, Free Time and Leisure: Historical and Philophical Perspectives*, Second Edt., Venture Publishing Inc. England, 1988.
- Hoge, G., Dattilo, J. and Williams, R., (1999). Effects of Leisure Education on Perceived Freedom in Leisure of Adolescents with Mental Retardation, *Therapeutic Recreation Journal*, 33(4), 320-332.
- Pesavento, L.C. (2002). *Leisure Education In the Schools*. Paper presented to the American Association for Leisure and Recreation at the American Association of Physical Education, Recreation and Dance Convention, San Diego, CA.
- Rancière, J.,(2000). *Partages du sensible, esthétique et politique*, La fabrique édition,, Paris, s. 12.
- Karasar, N., (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 15. Baskı, Nobel Yayın Evi, Ankara.
- Kelly, J. (1988). For a Fuller Discussion on Leisure and the Ancient Greeks. (Edt.) Cliffs, E., Goodale, T. And Godbey, G. *The Evolution of Leisure*, Ventura Publishing, State College.
- Leitner, M.J. and Leitner, S.F., (2004). *Leisure Enhancement*, Third Edition, Routledge- Taylor Francis Group, New York.
- Levy, J., (2000). Leisure Education, Quality of Life and Community Development: Toward a systemic and Holistic Coping and Resilient Model fort he Third Millenium. (Sivan, A. and Ruskin, H)., *Leisure Education, Community development and Populations with Special Needs*. CABI Publishing, United Kingdom.
- Mahon, M. J., Bullock, C. C, Luken, K., & Martens, C., (1996). Leisure education for persons with severe and persistent mental illness: Is it a socially valid process?, *Therapeutic Recreation Journal*, 30, 197-212.
- Mundy, J., (1998). *Leisure Education: Theory and Practice*, Florida State University, Sagamore Publishing, United States,.
- Mundy, J., Odum, L., (1979). *Leisure Education: Theory and Practice*, John Wiley&Sons, Inc., United States of America.
- Munusturlar, S., and Bayrak, C., (2014). Development of Leisure Education Scale: Pilot Study, 13. International Sport Sciences Congress, 7-9 November 2014, Konya, Turkey (Best oral presentation award in recreation field).
- Nahretendt, W. (1974). *Freizeitpadagogik in der nachindustriellen Gesellschaft*, 2 vols (Neuwied and Darmstadt, Luchterhand).
- Gönen, M. (2005), *Felsefe, Politika ve Aydın İkilemi*, Üniversite ve Toplum, Cilt 5, 3, Eylül, sf. 4-9.

- Ruskin, H. and Leitner, M.J., (2002). *Leisure Education Perspective worldwide: World Leisure Association Commission on Education*.
- Sellick, J., (2002). *Leisure Education: Models and Curriculum Development*, California State University, Sacramento.
- Siegenhale, K.L. and O'Dell, I. (2000). Leisure Attitude, Leisure Satisfaction and Perceived Freedom in Leisure Within Family Dyads. *Leisure Sciences*, 22, 281-296.
- Sivan, A. and Ruskin, H., (2000). *Leisure Education, Community Development and Populations with Special Needs*. CABI Publishing, United Kingdom.
- Sivan, A., (2000). Educating the Community for Developmental Opportunities in Leisure. (Edt.) Sivan, A. and Ruskin, H., (2000). *Leisure Education, Community Development and Populations with Special Needs*. CABI Publishing, United Kingdom.
- Sivan, A. (2007). Educating for Leisure. (Edt.Cohen- Cewerc, E. and Stebbins, R.A.). *The Pivotal Role of Leisure Education: Finding Personal Fulfillment in This Century*. Ventura Publishing, Pennsylvania, USA.
- Tezcan, M., Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Yayınları, No: 16, Ankara, 1982.
- Torkildsen, G., (1992). *Leisure and Recreation Management*, Third Edition, E&FN Spon An Imprint of Chapman &Hall, London, UK.
- Welton, G. (1979). Leisure in Formative Years. (Edt. H. Ibrahim and J.Shivers), *Leisure Emergence and Expansion*. Los Alamitos, CA.
- Vallerand, R.J. and Fortier M.S., (1998). Measures of intrinsic and extrinsic motivation in sport and physical activity: a review and critique. In: Duda J(ed): *Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement*. Morgantown.

Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği Bölümü Öğrencilerinin Doğa Sporlarına Yönelik Algılarının Metaforlar Yoluyla Öğrenilmesi

Fatih BEKTAŞ, Ahmet AVCI, Sabiha KAYA, Semiha KAYA

Karadeniz Teknik Üniversitesi,
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
E-posta: fatihbektas61@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı; Karadeniz Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin, “Doğa Sporlarına” yönelik sahip oldukları zihinsel imgeleri, metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmaktır. Araştırmanın evrenini; 2015-2016 yılında Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünde öğrenim gören, 1.2.3. ve 4. sınıf öğrencileri, toplamda 121 gönüllü oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak öğrencilere açık uçlu soru formu verilmiştir. “Doğa sporları... gibidir, çünkü; ...” cümlesini tamamlamaları istenmiştir. Veri analizinde; Nitel araştırma yönteminden olgu bilim araştırma deseni kullanılmıştır. Bu işlemlerden sonra bütün veriler SPSS istatistik programına aktarılmıştır, bu sayede elde edilen metaforlar ve temsil ettiği kategorilerin katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Metaforların analiz edilmesi ve yorumlaması sürecinde; metaforların belirlenmesi, metaforların sınıflandırılması, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenirliği sağlama olmak üzere dört aşama gerçeleştirilmiştir. Araştırmada öğrenciler Doğa Sporlarına yönelik toplam 66 geçerli metafor üretmişlerdir. Bu metaforlar ortak özellikleri bakımından ilişkilendirilerek 8 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Elde edilen kategoriler; Adrenalin f(11), Çeşitlilik f(33), Doğa f(33), Mücadele f(28), Özgürlük f(31), Tatmin f(46), Yaşam- Hayat f(53), Anlamsız f(1) olarak bulunmuştur. Araştırmanın bulguları, katılımcıların doğa sporlarını nasıl algıladıklarını ortaya koymak için ipuçları barındırmaktadır. Buradan hareketle, metaforlar katılımcıların doğa sporları olgusuna ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri anlamada, açığa çıkarmada ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanılabilir.

Anahtar kelimeler: Metafor, spor, doğa sporları, algı, zihinsel imge.

GİRİŞ

Metafor; kişinin bir kavramı ya da olguyu algıladığı biçimde, benzetmeler kullanarak ifade etmesidir. Birçok tanımı bulunan “Metafor” kelimesi Yunanca “Metapherein” kelimesinden türemiştir. “Meta” değiştirmek, “Pherein” ise taşımak anlamındadır ve “bir yerden başka bir yere götürmek” anlamında kullanılmaktadır (Levine, 2005).

Metafor; dilin sembolik amaçlı kullanımına bağlı olarak bir kavram ya da durumu başka bir kavram ve durumla ifade etme biçimidir (Abrams, 1999: 155). Metafor; bir düşünce malzemesi, insan kavrayışının bir şekli ve sadece bir söz figürü değil, aynı zamanda bir düşünce figürüdür (Lakoff ve Johnson, 2005). Metafor, yeni bilginin daha önceden bilinen eski bilgilerle benzerliklerini bularak ilişkiler kurulmasını sağlayarak böylece yeni bilginin somut olarak açıklanmasına yardım etmektedir (Senemoğlu, 2007: 564).

Son dönemlerde özellikle Lakoff ve Johnson’un (2005) çalışmalarına bağlı olarak gelişen ve “Zihinsel Metafor Teorisi” şeklinde adlandırılan bir perspektif söz konusudur. Lakoff ve Johnson(2005)’un da iddia ettiği gibi kavram sistemimiz büyük ölçüde metaforik ise, o zaman düşünme tarzımız, tecrübe ettiğimiz her olgu ve günlük olarak yaptığımız her şey de bir bakıma metaforiktir. Zihinsel metafor

teorisine göre, metaforun esası bir olguyu başka bir olguya göre anlamak ve tecrübe etmektir (Lakoff & Johnson, 2005).

Yob (2003)' a göre ise metafor; bir kişinin soyut, karmaşık veya kuramsal bir olguyu anlama ve açıklama sürecinde kullanabileceği, güçlü bir zihinsel araç olarak tanımlanabilmektedir.

Metaforlar, yüksek düzeyde soyut ve ayrıntılı kavramlar inşa etmemize imkan verirler. Bütünüyle kavrayamadığımız duygularımızı, estetik tecrübelerimizi, ahlak pratiklerimizi ve ruhsal bilincimizi kısmen kavramaya çalışmanın en önemli araçlarından biridir. Birçok alanda yorumlamada bulunmak için kullanılacak çıkarımlara imkân sağlar. Metafora göre düşünürken kullandığımız metaforlar yaşantımızı nasıl sürdüreceğimizi büyük ölçüde belirler (Lakoff ve Johnson, 2005).

Metaforlar öğrenmeyi geliştirmek için çok kullanışlı araçlardır. Eğer yeni bir şey keşfetmek istiyorsak, ilk önce bunu hayal edebilmemiz gerekmektedir. Metaforlar yaratıcı ve keşfedici öğrenmeyi sağlayabilirler; çünkü onlar hayal gücümüzde belirsiz kavramlar yerine net fikirler oluşturabilmemiz için birer araçtır. Metaforların kavramsal sistemlerimizi değiştirme ve kişilerin dünyaya bakış açılarını şekillendirebilme özelliği vardır (Arslan ve Bayrakçı, 2006).

Metafor kullanımı, bireyin genel olarak dünyayı kavrayışına sinen bir düşünme ve görme biçimidir. Bunlar, okuyucuda ya da dinleyicide bilişsel bir sürecin başlamasını sağlar. Gelişen bilişsel süreç bireyde duyuusal etkiler yaratır. Bilişsel ve duyuusal süreçler karşılıklı olarak birbirini etkiler ve besler. Bu da metaforların birey üzerindeki etkisinin gücüne işaret etmektedir. Bireyler, gerek kendi duygu ve düşüncelerini tanımlarken, gerekse karşılarındakilerin duygu ve düşüncelerini tanımlarken metaforlardan yararlanmaktadırlar. Bu da bireylerin yaşama algılarını ortaya koymada önemli bir öğe olarak görülmektedir. Bu bağlamda metaforlar, bireylerin dünyayı ve kendilerini algılama biçimlerini göstermektedir (Girmen, 2007).

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi metafor, duygu ve düşünceleri anlamlandırmak için kavramların mecaz yoluyla anlatılmasıdır. Forceville (2002), herhangi bir şeyin metafor olarak kabul edilebilmesi için şu üç sorunun yanıtlanması gerektiğini belirtmiştir: 1- Metaforun konusu nedir? 2- Metaforun kaynağı nedir? 3- Metaforun kaynağından konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler nelerdir? Bu ilişkiyi bir örnekle şöyle ifade edebiliriz, Metaforun konusu (örneğin, "Olimpiyat güneş gibidir." Cümlesinde ki olimpiyat sözcüğü) metaforun kaynağı, (güneş) ise metaforun kaynağından konusuna atfedilmesi düşünülen özellikler (güneşin her gün periyodik olarak doğup batması gibi olimpiyatlarında periyodik olarak tekrarlanması) şeklinde açıklayarak metaforun kaynağının, metaforun konusunu farklı bir bakış açısıyla anlamada bir filtre veya süzgeç görevi gördüğünü belirtebiliriz.

Son yıllarda eğitimcilerin dikkatini çeken metafor, yerli ve yabancı literatürde çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Inbar (1996), Guerrero ve Villamil (2002), Forceville (2002), Saban, Koçbeker & Saban (2006), Arslan ve Bayrakçı (2006), Girmen (2007), Öztürk (2007) Shaw, Barry & Mahlios (2008), Aydoğdu (2008), Cerit (2008) ,Alger (2009), Saban (2004, 2008, 2009), Töremen ve Döş (2009) ve Botha (2009) bu araştırmalardan bazılarıdır. Yapılan araştırmalar genel olarak; "öğretmen", "öğrenci", "bilgi", "yönetici", "müfettiş", "okul" ve "kültür" gibi kavram ya da olguların, çalışma grubunda bulunan katılımcılar tarafından hangi metaforlarla ifade edildiğini ortaya koymaktadır. Bu bilgilerden hareketle ülkemizde, Spor Bilimleri alanında Rekreatif faaliyetlerden Doğa Sporları konusunda öğrencilere yapılan "Doğa Sporları Algısı" metaforlarını belirlemeye yönelik bir çalışma bulunmamaktadır. Bu açıdan bakıldığında yapılan bu çalışmanın, doğa sporlarında yeni oluşturulabilecek terimlerin metaforlar yoluyla açıklanmasını sağlayacağı düşünülebilir. Spor ile ilgili literatür incelendiğinde

metafor kavramını içeren çalışmaların sınırlı sayıda olduğu bilinmektedir. Bektaş ve ark. (2012)'nın 2011 Avrupa Gençlik Olimpiyatları gönüllülerinin olimpiyat öncesi, olimpiyat algılarının metaforlar yoluyla belirledikleri çalışma ile Şirin ve ark. (2012)'nın rafting katılımcılarının rafting kavramına ilişkin metaforik algılarını inceledikleri çalışmalar olarak görölmektedir.

Metafor, gerçeğin yaratılması veya oluşturulmasının araçları olarak görölməsi, bir düşünme ve görme biçimi olması ve bir algı aracı (Yıldırım & Şimşek, 2008) olarak görölməsi, spor alanında var olan sorunları başkalarının gözüyle görölməsi konusunda ve problem çözümüne katkı sağlamada önemli fırsatlar sunabilir. Bu açıdan bakıldığında Doğa Sporları ile ilgili yapılan bu çalışma, bireylerin doğa sporlarına bakış açılarını, ilgilenme amaçlarını, beklentilerini ortaya çıkarmada ve anlamada ipuçları sağlayabilir.

Bu araştırmanın genel amacı, Karadeniz Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğrencilerin “doğa sporları” kavramına ilişkin düşüncelerinin metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarılmasını sağlamaktır.

YÖNTEM

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin algılarını belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada, karma araştırma yöntemi uygulanmıştır. Nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve olgu bilim deseni kullanılmıştır. Öğrencilerin Doğa Sporları hakkında metaforlar oluşturmaları için açık uçlu anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan anket formu uzman görüşüne sunulduktan sonra uygulanabilir hale getirilmiştir. Elde edilen verilere içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Öğrencilerin doldurdıkları açık uçlu anket formu ile oluşturdukları doğa sporlarına ilişkin metaforlar, kavramsal ilişkiler içerisinde kategoriler altında toplanmıştır.

Form da öğrencilerin doğa sporlarına yönelik algılarını ölçmek amacıyla “Doğa sporları... gibidir. Çünkü;...” şeklinde ifade edilen cümleyi tamamlamaları istenmiştir. Metafor çalışmalarında “gibi” kavramı genellikle metafor konusu ile metafor kaynağı arasındaki benzerliği daha net bir şekilde çağrıştırmak için kullanılmaktadır. Bu çalışmada çünkü kavramına da yer verilerek yapılan benzetmeler için katılımcılardan mantıklı bir sebep üretmeleri istenmiştir. Kişilerin oluşturduğu formlar birer “belge” ve “doküman” olarak bu araştırmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur. Metaforların analiz edilmesi ve yorumlanması süreci “metaforların belirlenmesi”, “metaforların sınıflandırılması”, “kategori geliştirme” ve “geçerlik ve güvenilirliği sağlama” olmak üzere dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Bu işlemten sonra bütün veriler SPSS istatistik programına aktarılmıştır, bu sayede elde edilen metaforlar ve temsil ettiğı kategorilerin katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü Anabilim Dalında öğrenim gören 1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerinden toplam 121 kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümü öğrencileri tarafından üretilen metaforlar, “Doğa sporları” kavramına ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından irdelenmiştir. Bu işlem esnasında özellikle 66 metafor hakkında oluşturulan “metafor listesi” dikkate alınarak her metaforun “Doğa

sporları” olgusunu nasıl kavramsallaştırdığına bakılmıştır. Bu amaç için, BESYO öğrencileri tarafından üretilen her metafor “*Doğa sporlarına*” ilişkin sahip olduğu bakış açısına göre metaforun konusu ve kaynak arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak kategorilere ayrılmış ve toplam 8 kategori elde edilmiştir.

Katılımcıların “Doğa Sporları” kavramı hakkında geliştirdikleri metaforlarla ilgili olarak elde edilen bulgular tablolar halinde sunulur ve araştırma sonuçlarına göre analiz edilerek alt başlıklar altında yorumlanmıştır.

Tablo 4.1. Katılımcıların “Doğa Sporları” kavramına ilişkin geliştirdikleri geçerli metaforlar, onları temsil eden katılımcı sayısı ve yüzdesi;

Metafor Sırası	Metaforun Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)	Metafor Sırası	Metaforun Adı	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	Kıık boks	1	0,88	34	Ekmeği taştan çıkarmak	1	0,88
2	Macera	3	2,65	35	Heyecanın babası	1	0,88
3	Bedenin ruhu	1	0,88	36	Savaş	2	1,76
4	Heyecan	2	1,76	37	Reçete	1	0,88
5	Savaşa katılmak	1	0,88	38	Mücadele	1	0,88
6	Vahşi bir hayvan	1	0,88	39	Kuş	1	0,88
7	Sağlık	2	1,76	40	Özgürlük	1	0,88
8	Nikotin	1	0,88	41	İnternet	1	0,88
9	Tünel	1	0,88	42	Vücudumuz	1	0,88
10	Oyun	1	0,88	43	Terapi	2	1,76
11	Gök kuşağı	1	0,88	44	Deniz	1	0,88
12	Yenilik	1	0,88	45	İnsan	1	0,88
13	Bulmaca	1	0,88	46	İstanbul	1	0,88
14	Rehber	3	2,65	47	Cesaret	1	0,88

15	Kahin	1	0,88	48	Zevk	2	1,76
16	Hayatın anlamı	1	0,88	49	Tutkudur	1	0,88
17	Resim	2	1,76	50	Uyumak	1	0,88
18	Hayat	16	14,15	51	Aşk	10	8,84
19	Güneş	1	0,88	52	Devamlılık	1	0,88
20	Müzik	2	1,76	53	SEX	2	1,76
21	Everest	1	0,88	54	Sevişmek	2	1,76
22	Su	3	2,65	55	Terapi	1	0,88
23	Nefes	5	4,42	56	Hayal dünyası	1	0,88
24	Büyümek	1	0,88	57	Ağrı kesici	1	0,88
25	İlaç	1	0,88	58	Çocukluk	1	0,88
26	Hayatı yaşamak	1	0,88	59	Kadın	1	0,88
27	Hava	2	1,76	60	Alkol	1	0,88
28	Tabiat ana	1	0,88	61	Uyuşturucu	1	0,88
29	Ayna	2	1,76	62	Akciğer	1	0,88
30	Savaşa hazırlanmak	1	0,88	63	Hayatın doğası	1	0,88
31	Merdiven	1	0,88	64	Yaşamak	2	1,76
32	Yaşam biçimi	3	2,65	65	Dünya	1	0,88
33	Doktor	2	1,76	66	Gerekli	1	0,88
Toplam						(f)113	100 (%)

Katılımcıların “Doğa Sporları” kavramına yönelik sahip oldukları metaforların oluşturduğu kategoriler;

Katılımcıların “Doğa sporları” kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar 8 kategoride toplanmıştır. Bunlar; *Adrenalin* ifadesi olarak Doğa sporları, *Çeşitlilik* ifadesi olarak Doğa sporları, *Doğa* ifadesi olarak Doğa sporları, *Mücadele* ifadesi olarak Doğa sporları, *Özgürlüğün* ifadesi olarak Doğa sporları, *Tatmin* ifadesi olarak Doğa sporları, *Yaşam Hayat* ifadesi olarak Doğa sporları ve *Anlamsız* ifadesi olarak Doğa sporlarıdır.

Tablo 4.2. Katılımcıların “Doğa Sporları” kavramına yönelik sahip oldukları metafor kategoriler ile onları temsil eden katılımcı sayısı ve metafor adedi;

Kategoriler	Metaforlar	Metafor Frekansı	Metafor Adeti
1. Adrenalin ifadesi olarak Doğa sporları	Macera(3), Bedenin ruhu (1), Heyecan (2), Savaşa katılmak (1), Vahşî bir hayvan (1), Sağlık(2), Nikotin (1),	11	7
2. Çeşitlilik ifadesi olarak Doğa sporları	Tünel(1), Oyun (1), Gök kuşağı (1), Yenilik (1), Bulmaca (1), Rehber (3). Kâhin (1). Hayatın anlamı (1). Resim (2). Hayat (16). Güneş (1). Müzik (2). Macera (3)	33	13
3. Doğa ifadesi olarak Doğa sporları	Everest (1), su (3). Nefes (5). Büyümek (1). İlaç (1). Hayat (16). Hayatı yaşamak (1). Hava (2). Tabiat ana (1). Resim (2).	33	10
4. Mücadele ifadesi olarak Doğa sporları	Ayna (2), Savaşa hazırlanmak (1), Merdiven (1), Ekmeği taştan çıkarmak (1), heyecanın babası (1), Hayat (16). Savaş (2). Sağlık (2). Reçete (1). Mücadele (1)	28	10
5. Özgürlüğün ifadesi olarak Doğa sporları	Kuş (1), Hayat (16), Özgürlük (1), İnternet (1), Vücudumuz (1), Terapi (2). Deniz (1). Nefes (5). İnsan (1). İstanbul (1). Cesaret (1).	31	11
6. Tatmin ifadesi olarak Doğa sporları	Zevk (2). Tutkudur (1). Uyumak (1). Aşk (10). Devamlılık (1). Seks (2). Sevişmek (2). Terapi (1). Hayal dünyası (1). Ağrı kesici (1). Hayat (16). Çocukluk (1). Kadın (1). Nefes (5). Alkol (1). Uyuşturucu (1).	46	16
7. Yaşam-hayat ifadesi olarak Doğa sporları	Akciğer (1). Hayatın doğası (1). Ayna (2). Hayat (16). Yaşamak (2). Yaşam sitali (3). Rehber (3). Yaşam tatmak (2). Yaşam biçimi (3). Nefes almak (1). Hayal (1). Doktor (2). Gerekli (1). Nefes (5). Su (3). Hava (2). Panzehir (1). Uyku (1). Dünya (1). Müzik (2).	53	20
8. Anlamsız ifadesi olarak Doğa sporları	Kick boks (1).	1	1
Toplam		236	81

Kavramsal Kategoriler

Kategori 1. “Adrenalin” ifadesi olarak Doğa Sporları: “Doğa sporlarını Adrenalinle özdeşleştiren ve insanın hayatını heyecanlı kılar” olarak algılayanların oluşturduğu bu kategorinin, 7 mecaz ve 9 katılımcıdan oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Macera(3), Heyecan(2), Sağlık(2), Bedenin ruhu(1), Savaşa*

katılmak(1), Vahşi bir hayvan(1), Nikotin(1) yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları macera gibidir. Çünkü adrenalin doludur.”

“Doğa sporları nikotin gibidir. Çünkü başlayınca bırakamazsın.”

Kategori 2. “Çeşitlilik” ifadesi olarak Doğa Sporları: Doğa sporlarını çeşitliliğin bir ifadesi olarak algılayanların oluşturduğu bu kategoride, 13 metafor ve 13 katılımcı bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Tünel(5), Oyun(1), Gök kuşağı(1), Yenilik(1), Bulmaca(1), Rehber(3), Kâhin(1), Hayatın anlamı(1), Resim(2), Hayat(16), Güneş(1), Müzik(2), Macera(3)* yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları tünel gibidir. Çünkü çok sayıda spor içerir.”

“Doğa sporları bulmaca gibidir. Çünkü her aktivitenin yeni bir getirisi vardır.”

Kategori 3. “Doğa” ifadesi olarak Doğa sporları: Doğa sporlarını doğanın bir ifadesi olarak görenlerin oluşturduğu bu kategoride 10 metafor ve 11 katılımcı bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Everest(1), Su(3), Nefes(5), Büyümek(1), İlaç(1), Hayat (16), Hayatı yaşamak(1), Hava(2), Tabiat ana(1), Resim(2)* yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları su gibidir. Çünkü susuz hayat olamayacağı gibi doğasız doğa sporu yapılamaz.”

“Doğa sporları ilaç gibidir. Çünkü insanı rahatlatır.”

Kategori 4. “Mücadele” ifadesi olarak Doğa Sporları: Doğa sporlarını mücadelenin bir ifadesi olarak görenlerin oluşturduğu bu kategoride 10 metafor ve 12 katılımcıdan oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Ayna(2), Savaşa hazırlanmak(1), Merdiven(1), Ekmeği taştan çıkarmak(1), heyecanın babası(1), Hayat(16), Savaş(2), Sağlık(2), Reçete(1), Mücadele(1)* yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları ayna gibidir. Çünkü yaşadığımız alanı tanırız.”

“Doğa sporları savaşa hazırlanmak gibidir Çünkü mücadele ve yarış hat safhadadır.”

Kategori 5. “Özgürlüğün” ifadesi olarak Doğa sporları: Doğa sporlarını özgürlüğün bir ifadesi olarak görenlerin oluşturduğu bu kategoride 11 metafor ve 12 katılımcı bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Kuş(1), Hayat(16), Özgürlük(1), İnternet(1), Vücutumuz(1), Terapi(2), Deniz(1), Nefes(5), İnsan(1), İstanbul(1), Cesaret(1)*, yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları kuş gibidir. Çünkü özgürce davranmamızı sağlar.”

“Doğa sporları insan gibidir. Çünkü güzel bir vücuttan fazlası gereklidir ona eşlik edecek yürek ve ruha sahiptir.”

Kategori 6. “Tatmin” ifadesi olarak Doğa sporları: Doğa sporlarını Tatmin (bağımlılık) ifadesi olarak görenlerin oluşturduğu bu kategoride 16 metafor ve 28 katılımcı bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans Dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Zevk(2)*, *Tutkudur(1)*, *Uyumak(1)*, *Aşk(10)*, *Devamlılık(1)*, *Seks(2)*, *Sevişmek(2)*, *Terapi(1)*, *Hayal dünyası(1)*, *Ağrı kesici(1)*, *Hayat(16)*, *Çocukluk(1)*, *Kadın(1)*, *Nefes(5)*, *Alkol(1)*, *Uyuşturucu(1)* yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları seks gidir. Çünkü yaptıkça yapasın gelir.”

“Doğa sporları kadın gibidir. Çünkü soydukça nabzın artar.”

Kategori 7. “Yaşam” hayat ifadesi olarak Doğa sporları: Doğa sporlarını Yaşam ve hayatın bir parçası olarak görenlerin oluşturduğu bu kategoride 11 metafor ve 12 katılımcı bulunmaktadır. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına (katılımcı sayısına) bakıldığında sırası ile *Akciğer(1)*, *Hayatın doğası(1)*, *Ayna(2)*, *Hayat(16)*, *Yaşamak(2)*, *Yaşam sitili(3)*, *Rehber(3)*, *Yaşam tatmak(2)*, *Yaşam biçimi(3)*, *Nefes almak(1)*, *Hayal(1)*, *Doktor(2)*, *Gerekli(1)*, *Nefes(5)*, *Su(3)*, *Hava(2)*, *Panzehir(1)*, *Uyku(1)*, *Dünya(1)*, *Müzik(2)* yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları rehber gibidir. Çünkü bize yaşamımız hakkında bilgi verir.”

“Doğa sporları hayat gibidir. Çünkü içinde gezdikçe kaybolursun.”

Kategori 8. “Anlamsız” ifadesi olarak Doğa sporları: Doğa sporlarını anlamsız bir ifade olarak görenlerin oluşturduğu bu kategoride 1 metafor ve 1 katılımcıdan oluştuğu görölmektedir. Bu kategoride bulunan metaforun frekans dağılımına (katılımcı sayısına) bakıldığında *Kick boks(1)*, yer almaktadır. Aşağıda, bu kategoride bulunan katılımcıların oluşturduğu örnek ifadeler verilmiştir.

“Doğa sporları kick boks gibidir. Çünkü Yahya Alemdağ’ız olmaz.”

SONUÇ

Bu araştırmanın bulguları, katılımcıların doğa sporlarını nasıl algıladıklarını ortaya koymak için ipuçları barındırmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, önemli noktalara dikkat çektiği görölmüştür.

İlk olarak “Doğa sporları” kavramının bir bütün olarak açıklanabilmesi için çok sayıda metafora ihtiyaç vardır. Bu araştırmadaki çalışma grubunda bulunan katılımcılar “Doğa sporları” kavramına yönelik 66 farklı metafor üretmişlerdir. Doğa sporları” kavramı için katılımcılar; “hayat”, “aşk”, “zevk”, “özgürlük”, “nikotin”, “adrenalin”, “seks” gibi birbirinden farklı metaforları kullanmışlardır. Bu durum, “Doğa sporları” kavramının sadece tek bir metafor ile bir bütün olarak açıklanabilmesinin mümkün olmadığını göstermektedir. Bunun en temel nedeni ise, (Weade ve Ernst’in, 1990), belirttiği gibi, “Metaforlar seçmecidir ve tanımlamaya çalıştıkları fenomenin sadece bir parçasını temsil ederler, tümünü değil.” Bu durumda, belli soyut ve karmaşık olguların bir bütün olarak açıklanabilmesi için alternatif metaforlara olan ihtiyaç açıktır. (Yob’un, 2003)’ da vurguladığı gibi, “Temelde metafor, söz ettiği olgunun kendisi değildir, onun sadece bir sembolüdür. Eğer bu olgunun kendisi olsaydı, metafora gereksinim olmazdı. Bu nedenle, metafor söz ettiği olgudan farklıdır ve bu olguya ilişkin çok güçlü bir perspektif sunsa da çoğu zaman ondan daha azdır. Bu durumu telafi etmek için de birçok metaforun işe koşulması gerekir.

İkinci olarak katılımcıların Doğa sporları kavramına ilişkin algılarının kavramsal kategorilere ayırdığımızda en çok metafor bulunan kategorinin “yaşam-hayat ifadesi olarak Doğa sporları” olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların %38’lik bölümü raftingi hayat ve yaşam ile ilişkilendirmektedir. En az metafor bulunan kategori ise, “anlamsızlığın ifadesi olarak rafting” olduğunu görmekteyiz.

Üçüncü olarak, doğa sporları serüven ve macerayı içermesi diğer yandan katılımcıların enerjilerini boşaltarak deşarj olmalarını sağlaması bakımından önemli bir rekreasyonel aktivitedir ve daha da önemlisi grup içerisinde ve bireysel yapılması nedeniyle işbirliği, dayanışma, tek başına mücadele etme, kaynaşma ve paylaşma yeteneklerini artırmaktadır. Buradan hareketle doğa sporları, insanın sahip olduğu bilgi, beceri ve kondisyonu ile hiçbir motor ve hayvan gücü desteği alınmaksızın, doğanın var olan potansiyel zorluk ve risklerine karşı mücadele etme ve yaşamı sürdürme etkinlikleri olarak tanımlanabilir. Bu araştırmaya özgü olarak “doğa sporları” kavramıyla ilgili metaforlar incelendiğinde, en çok tercih edilen metaforların hayat (f=16), aşk (10), olduğu görülmektedir. Bu durum ise katılımcıların doğa sporlarını daha çok hayatın bir parçası olarak gören ve bunu hayatla ilişkilendiren bir aktivite olarak algıladıklarını ortaya koymaktadır.

Buradan hareketle metaforlar katılımcıların doğa sporlarını olgusuna ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri anlamada, açığa çıkarmada ve açıklamada güçlü birer *araştırma aracı* olarak kullanılabilir. Ayrıca doğa sporlarını içerisinde yer alan macera sporları eğitiminde amaçlar göz önüne alınarak katılımcıların algılarında yapılmak istenen değişiklikler üzerinde çalışılabilir.

Literatür araştırıldığında bir Doğa Sporları olan Rafting alanında sporcularının metaforik algılarını öğrenmeye yönelik yapılan (Şirin ve ark 2002) çalışmada, “yaşam”, “farklılık” ve “mücadele” kategorileri benzerlik göstermektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak; benzer araştırmaların farklı türlerdeki doğa sporları (hava, su ve kara sporları) katılımcılarına yapılması önerilmektedir. Benzer şekilde bir araştırmada çalışma grubuna doğa sporları liderleri, rehberler dâhil edilebilir. Sonuç olarak bu araştırmada ortaya çıkan metaforlar, metafor listeleri ya da likert tip ölçek hazırlayacak araştırmacılar için kaynak olarak kullanılabilir. Doğa sporları ile ilgili kamplarda programlar hazırlanırken bu tür çalışmalar periyodik tekrarlanabilir. Doğa sporlarına yönelik yanlış imajların temel kökenlerine inebilmek için yöneticilerin ve öğretim elemanlarının da Doğa sporlarına yönelik algılarını tespit etmeye çalışılabilir.

KAYNAKÇA

Abrams, M. H. (1999). A Glossary of Literary Terms. USA: Harcourt Brace Collage Publisher.

Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. Milli Eğitim, 35(171), 100-108

Aydoğdu, E. (2008). İlköğretim Okullarındaki Öğrenci ve Öğretmenlerin Sahip Oldukları Okul Algıları İle İdeal Okul Algılarının Metaforlar (Mecazlar) Yardımıyla Analizi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Arslan MM. ve Bayrakçı M. (2006). Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi. Milli Eğitim, 35(171): 100-108.

Alger, C. (2009). Secondary teachers' conceptual metaphors of teaching and learning: changes over the career span. Teaching and Teacher Education: An International Journal of Research and Studies, 25 (5), 743-751.

Botha, E. (2009). Why metaphor matters in education. South African of Education, 29, 431-444.

- Bektaş, F., Beyazoğlu, G., Yıldırım, İ. (2012) "2011 Avrupa Gençlik Olimpiyatları Gönüllülerinin Olimpiyat Öncesi, Olimpiyat Algılarının Metaforu" 2nd International Social Sciences in Physical Education and Sport Congress. 31 May-02 June 2012 Ankara/ Türkiye.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(4), 693-712.
- Forceville, C. (2002). The identification of target and source in pictorial metaphors. Journal of Pragmatics, 34, 1-14.
- Girmen, P. (2007). İlköğretim Öğrencilerinin Konuşma ve Yazma Sürecinde Metaforlardan Yararlanma Durumları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gillis C, Johnson CL.(2002). Metaphor as Renewal: Re-Imagining our Professional Selves. English Journal, 91(6): 37-43.
- Inbar, D. (1996). The free educational prison: metaphors and images. Educational Research, 38(1), 77-92.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2005). Metaforlar: Hayat, anlam ve dil (Çeviren: G.Y. Demir). İstanbul: Paradigma.
- Levine PM. Metaphors and Images of Classrooms, Kappa delta Pi Record, 2005; 41(4); 172-175.
- Guerrero, M.C. M. ve Villamil, O.S. (2002). Metaphorical conceptualizations of ELS teaching and learning. Language Teaching Research, 6(2), 95-120.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının "coğrafya" kavramına yönelik metafor durumları. Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 8(2), 55-69.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. İlköğretim Online, 7 (2), 421-455.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip olduğu zihinsel imgeler. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(2), 281-326.
- Saban A, Koçbeker BN. (2009). Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Algılarının Metafor Analizi Yoluyla İncelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 6(2), 461-522.
- Senemoğlu, N. (2007). Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya. Ankara: Gönül Yayıncılık.
- Shaw, D., Massengill, B. & Mahlios, M. (2008). Preservice teachers' metaphors of teaching in relation to literacy beliefs. Teachers and Teaching: Theory and Practice, 14 (1), 35-50.
- Şirin, E. F., Bektaş, F., Karaman, G., Korucu-Aytan, G. (2012). Rafting participants metaohoric perceptions concerning the concept of rafting. Niğde University Journal of Physical Education and Sport Sciences, 6(2), 207-215.
- Töremen, F. ve Döş, İ. (2009). İlköğretim öğretmenlerinin müfettişlik kavramına ilişkin metaforik algıları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences: Theory & Practice), 9(4), 1973-2012.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara, Seçkin Yayınevi, s.214-219.
- Yob, I.M. (2003). Thinking constructively with metaphors. Studies in Philosophy and Education, 22, 127-138.
- Weade R, Ernst G. (1990). Pictures of Life in Classrooms, and the Search for Metaphors to Frame Them. Theory into Practice, 29(2): 133-140.

“Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği” Türkçe Formu Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Bülent GÜRBÜZ

Kırıkkale Üniversitesi

Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: bulentgurbuz@gmail.com

Zafer ÇİMEN

Gazi Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: zcimen@gmail.com

İsmail AYDIN

Bartın Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: ismail.aydin2013@gmail.com

Öz

Bu araştırmanın amacı, serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin katıldıkları etkinliklere ilişkin ‘ilgilenim’ düzeylerini ölçme amacıyla geliştirilmiş olan ‘Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği’nin (SZİÖ) Türkçe versiyonu geçerlik-güvenirlik çalışmasını yapmaktır. Araştırmanın katılımcılarını, Ankara’nın farklı ilçelerinde hizmet veren 5 farklı fitness merkezini üyesi 85’i kadın ve 224’ü erkek toplam 309 kişi oluşturulmuştur. Katılımcıların yaş ortalamaları 25.78 ± 7.041 ’dir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Kyle vd. (2007) tarafından geliştirilen Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği (SZİÖ) kullanılmıştır. Orijinal formu her biri eşit dağılımlı 3 madde ve beş alt boyuttan oluşan SZİÖ’nin Türkçe formunun oluşturulması için çeviri geri-çeviri yöntemi kullanılmıştır. Ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) ile test edilmiştir. Ölçeğin güvenirlik düzeyi Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ile hesaplanmıştır. Ayrıca, Pearson Korelasyon Analizi ile faktörler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. DFA sonuçları ölçeğin 5 faktörlü ve 15 maddelik yapıyı desteklediği ve iç tutarlılık katsayılarının yeterli olduğunu göstermektedir. Ayrıca ölçeği oluşturan boyutlar arasında orta ve yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak, elde edilen bulgular doğrultusunda, SZİÖ’nin Türk katılımcılar için geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Serbest Zaman, İlgilenim, Fitnes, Faktör Analizi

GİRİŞ

Günümüzde gelişen teknoloji toplulukların sosyal hayatlarında baş döndürücü birtakım değişimler ortaya çıkarmaktadır. Yaşanan bu değişimler içinde; modern teknolojinin bize sağladığı kolaylıklar sayesinde gelişmiş ülkeler başta olmak üzere tüm dünyada insanların giderek artan oranda serbest zamana sahip olmaları da yer almaktadır. Serbest zaman artışı ve diğer alanlarda yaşanan değişimlere insanların uyum göstermesi, hayatlarını kolaylaştırmada, yaşam sürelerini uzatmada ve kendilerine daha fazla zaman ayırarak hayattan zevk almalarını sağlamada önemli katkı yapmaktadır. (Mansuroğlu 2002; Aşçı vd. 2011). Bugüne kadar yapılan serbest zaman çalışmaları, bireylerin sahip olduğu serbest zamanı olumlu kullanılmasının insanlara ruhsal ve zihinsel yönden fayda sağladığını göstermektedir (Maltby ve Day 2001; Henderson ve Ainsworth 2002; Torkildsen 2005; Warburton vd 2006, Karagöz vd 2010; Kim ve Heo 2014). Dolayısı ile bu durumun farkına varan toplumlar ve onu oluşturan bireyler

serbest zamanı olumlu şekilde değerlendirebilmek için farklı arayışlar içine girmektedir. İnsanoğlunun bu arayışları “serbest zaman ilgilenimi” kavramının öne çıkmasına yol açmıştır (Yetim 2014).

Anlam olarak dilimize “katılım”, “ilginlik”, ve “ilgilenim” olarak çevrilmekte olan (akır 2007) ve günümüzde tüketici davranışları literatüründe yaygın olarak çalışılan ilgilenim kavramı; insanların eğlence seçenekleri incelemek için serbest zaman araştırmacıları arasında da çalışılmaya başlanmıştır (Jamrozy vd 1996; Yetim ve Argan 2013). Serbest zamandan elde edilen sembolik değer, etkinliklere olan ilgi ve katılımcılar için etkinliklerin önemini ifade eden serbest zaman ilgilenimi (Havitz ve Dimanche 1997; Havitz ve Dimanche 1999) aynı zamanda bireylerin aktiviteye karşı ilgilerinin gelişmesine olanak sağlayan yolları, serbest zamana bağlanmış olan önemi ve ilgilenimin doğasını anlama gibi imkanlar da sağlamaktadır (Wiley vd. 2000).

Serbest zaman etkinliklerine katılan bireyler etkinliğe yoğun ilgilenim gösterdiklerinde; yüksek düzeyde sergilenen etkinlik, süreklilik ve bağlılık sayesinde (Zaichkowsky 1985; Celsi ve Olson 1988; Kyle ve Chick 2002) bireylerin hayatında vazgeçilmez (merkezi) bir yer edinmesine olanak sağlamaktadır. Bu tür etkinliklere katılan bireyler basit bir şekilde ilgilenim gerçekleştirmekle kalmaz aynı zamanda etkinliği hayatlarının bir parçası olarak benimser ve hayatlarının uzun bir döneminde düzenli olarak ilgilenim sağlar. Ayrıca bu tür yoğunlukta ilgilenim gerçekleştiren bireylerin bilgi ve deneyim imkânı üst seviyede olacaktır. Etkinlik aracılığıyla kimlik doğruluma, eşsiz inançlar, bireysel faydalar, bireysel çabalar, kariyer ve azim gibi nitelikler; serbest zaman etkinliklerine yönelik soyut ve somut olmayan yatırımlardır ve bunlar serbest zaman ilgilenim derecesiyle ilişkilendirilir (Kyle ve Chick 2002).

Serbest zaman ilgilenimini içeren çalışmaların azlığı ve günümüz dünyasında çeşitli sorunların üstesinden gelmek için farklı arayışlar içine giren insanlara olumlu katkıları olabileceği dūřünölen serbest zaman ilgilenimi içinde yer alan faktörlerin farklı kōltürler için belirlenmesi çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu noktadan hareketle eldeki çalışmanın amacı; Kyle vd. (2007) tarafından geliştirilen Serbest Zaman İlgilenim Ölçeęinin (SZİÖ) Türk toplumu için geçerlik ve güvenilirlik analizini yapmaktır.

YÖNTEM

Katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek ve tutum gibi özelliklerinin belirlendiği tarama yönteminin kullanıldığı (Fraenkel ve Wallen 2006’dan akt. Büyüköztürk vd. 2012) araştırmanın çalışma grubunu, Ankara’nın farklı ilçelerinde hizmet veren ve uygulama izini alınan 5 farklı fitness merkezine üye olan 85 kadın ve 224 erkek toplam 309 kişi oluşturulmuştur. Katılımcıların yaş ortalamaları 25.78 ± 7.041 ’dir.

Çalışmada veri toplama aracı olarak Kyle vd. (2007) tarafından geliştirilen Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği (SZİÖ) kullanılmıştır. SZİÖ’nin orijinal formu (a) ekicilik (3 madde), (b) Önem Verme (3 madde), (c) Sosyal İlişi (3 madde), (d) Özdeşleşme (3 madde) ve (e) Kendini İfade (3 madde) olmak üzere toplam beş alt boyut ve 15 beş maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin uyarılama çalışmasının yapılabilmesi için gerekli izin çalışmanın sorumlu yazarından elektronik posta yoluyla alınmıştır. Bireyler ölçekte yer alan her bir ifadeyi Kesinlikle Katılmıyorum (1) ve Tamamen Katılıyorum (5) arasında değişen Likert tipi beşli derecelendirme ölçeği üzerinden işaretlemişlerdir. SZİÖ’de yer alan maddelerin Türkçe formunun oluşturulması için eviri geri-eviri yöntemi kullanılmıştır. Bu aşamada

ölçeğin İngilizce formunda yer alan ifadeler İngiliz dili konusunda eğitim almış 3 akademisyen tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Bu oluşturulan 3 farklı form daha sonra ölçek uyarlama çalışmasında eğitim almış ve İngilizce seviyesi iyi ve daha yukarı düzeyde olan 3 yargıcı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiş ve kendilerinden bu ifadelerden en uygun olanı işaretlemeleri istenmiştir. Bu aşama sonucunda oluşturulan Türkçe form daha sonra yine İngilizce dil bilgisi üst düzeyde olan bir akademisyen tarafından İngilizceye çevrilmiş ve orijinal form ile eşdeğerliği test edilmiştir. Bütün bu aşamalar sonucunda oluşturulan Türkçe formun pilot uygulaması yapılarak ölçek ifadelerinin anlaşılabilirliği gözden geçirilmiş ve ölçeğin uygulama formuna son şekli verilmiştir.

Elde edilen verilerin analizi için SPSS 20 ve AMOS 19 istatistiksel paket programlar kullanılmıştır. Orijinal formda yer alan 5 faktörlü ve 15 maddelik yapı doğrulayıcı faktör analizi (DFA) yöntemi ile test edilmiştir. Ölçeğin güvenirlik düzeyini test etmek için Cronbach Alpha iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla Pearson Korelasyon Analizi ile faktörler arasındaki korelasyonlar incelenmiştir. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Çarpıklık ve Basıklık değerleri ve Levene testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyüköztürk 2008).

BULGULAR

SZİÖ'nin orijinal formunda yer alan 5 faktörlü ve 15 maddelik yapının araştırma grubu için doğruluğunu belirlemek üzere yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) sonuçlarına göre model uyum indekslerinin anlamlı olduğu bulunmuştur. DFA sonuçları incelendiğinde, uyum değerlerinin $\chi^2/sd=2.15$, RMR=0.065, RMSEA=0.06, SRMR=0.04, CFI=0.94, GFI=0.93, NFI=0.90 ve TLI=0.92 olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bu değerler kabul edilebilir ve mükemmel uyum sınırları içerisinde yer almaktadır ve ölçeğe ait faktör yapısının doğrulandığını göstermektedir. Ölçeğin Türkçe formunda yer alan alt boyutlar için faktör yükleri (a) Çekicilik alt boyutu için 0.73 ile 0.81, (b) Önem Verme alt boyutu için 0.51 ile 0.79, (c) Sosyal İlişki alt boyutu için 0.57 ile 0.77, (d) Özdeşleşme alt boyutu için 0.41 ile 0.71 ve (e) Kendini İfade alt boyutu için 0.58 ile 0.69 arasında değişmektedir.

Tablo 1. SZİÖ'nin Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar ve İç Tutarlılık Katsayıları

	Çekicilik	Önem Verme	Sosyal İlişki	Özdeşleşme	Kendini İfade	Alpha
Çekicilik	1					0.80
Önem Verme	0.65**	1				0.66
Sosyal İlişki	0.68**	0.73**	1			0.70
Özdeşleşme	0.66**	0.65**	0.74**	1		0.58
Kendini İfade	0.57**	0.55**	0.67**	0.71**	1	0.67

Tablo 1'de SZİÖ'nün alt boyutları arasındaki korelasyon ve Cronbach Alpha değerleri görülmektedir. Elde edilen veriler, her beş alt boyut arasında pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde korelasyon olduğu görülmektedir. Ulaşılan bu sonuçlar ölçeğin faktör yapısı açısından kanıt teşkil etmektedir. Ölçeğin alt boyutları için Cronbach Alpha katsayıları ise sırasıyla 0.58 ile 0.80 arasında değişirken, toplam ölçek için 0.89 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 2. Tüm Katılımcılar İçin. Ölçek Puanlarının Dağılımı

Alt Boyutlar	n	Ort.	Ss
Çekicilik	309	3.34	0.90
Önem Verme	309	3.37	0.86
Sosyal İlişki	309	3.49	0.90
Özdeşleşme	309	3.28	0.86

Kendini İfade	309	3.24	0.96
Toplam	309	3.30	0.73

Tablo 2’de Serbest Zaman İlgilenim Ölçeği’nin (SZİÖ) alt boyutlarını oluşturan ve serbest zaman etkinliklerine karşı ilgilenimi oluşturabileceği varsayılan boyutlar yer almaktadır. Bu boyutlara ilişkin istatistik bulgulara göre; katılımcılar için ‘Sosyal İlişki’ boyutunun (Ort.=3.49) ilk sırada, ‘nem Verme’ (Ort.=3.37) boyutunun ikinci sırada yer aldığı ve bunları sırasıyla ‘ekicilik’ (Ort.=3.34), ‘zdeşleşme’ (Ort.=3.28) ve ‘Kendini İfade’ (Ort.=3.24) boyutlarının takip ettiği grlmektedir.

SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerin katıldıkları etkinliklere ilişkin ‘ilgilenim’ düzeylerini lme amacıyla geliştirilmiş olan Serbest Zaman İlgilenim leği’nin (SZİÖ) Türkçe versiyonu için geçerlik-güvenirlik çalışmasını yapmaktır. Bu amaçla elde edilen bulgular bu bölümde tartişılmış ve yorumlanmıştır.

Gerekli eviri prosedürlerinin ve n uygulama çalışmasının tamamlanmasından sonra son şekli verilen SZİÖ’nin Türkçe formu, Ankara ilinde bulunan beş farklı fitnes merkezine ye olan bireylere uygulanmıştır. İngilizce orijinalinde beş faktör ve toplam 15 maddeden oluşan SZİÖ’nin faktör yapısını doğrulamak amacıyla yapılan DFA sonuçları, ölçeğin beş boyutlu yapısının doğrulandığını gstermiştir. Araştırmada elde edilen bu bulgu, ölçeğin orijinal formunun faktör yapısıyla Türkçeye uyarlanmış formunun faktör yapısının örtüştüğünü göstermektedir.

SZİÖ’ni oluşturan boyutlar arasındaki korelasyon değerleri 0.55 ile 0.74 arasında değişmektedir. leği oluşturan beş alt boyut arasında pozitif yönde orta ve yüksek düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Ölçek alt boyutları arasındaki korelasyon düzeyinin 0.30 ve daha yukarı olması ölçekte yer alan maddelerin ayırt etme gücünün yüksek olduğu şeklinde yorumlanabilir (Büyüköztürk 2008). Faktör analizi sonrası oluşan ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanların güvenirliği için iç tutarlık katsayıları incelenmiştir. Bu inceleme sonucu ölçeğin iç tutarlık katsayılarının 0.58 ile 0.80 arasında değiştiği ve toplam ölçek için iç tutarlık katsayısının 0.89 olduğu belirlenmiştir. Hesaplanan bu değerler özdeşleşme boyutu için zayıf düzeyde olsa da genel anlamda kabul edilebilir sınırlar içerisinde yer almaktadır (George ve Mallery 2003).

Bu alışma kapsamında hedef dil ve kültüre uyarlama çalışması yapılan SZİÖ’nin özellikle yurt içi literatür anlamında önemli bir boşluğu dolduracağı dşnlmektedir. Literatür incelendiğinde, serbest zaman ilgilenimi ve ölçek geliştirme amacı ile ilgili yapılan çalışmalarda örneklem gruplarının farklı serbest zaman etkinliklerine katılan bireylerle geekleştirildiği (Jun vd. 2008; Alexandris vd. 2009; Kontogianni vd. 2011) grlmştr. Bu nedenle, ölçeğin farklı veya daha büyük örneklem grupları ile kullanılması ve ölçeğe ilişkin yeni geçerlik ve güvenirlik sonuçlarının ortaya konulmasında da ayrıca fayda vardır. Sonuç olarak, serbest zaman etkinliklerine katılımının düşük seviyede olduğu durumlarda, katılımda ve katılımın sürdürülebilmesinde önemli etkisi olan ‘ilgilenim’ konusunun tüm boyutlarıyla daha iyi anlaşılması ve llmesi için Serbest Zaman İlgilenim leği (SZİÖ)’nin geçerli ve güvenilir bir lme aracı olarak kullanılabileceği dşnlmektedir.

KAYNAKÇA

Aşçı, H., Doğu, G., Yaman, H., Mirzeğlu, N., Çelebi, M., Kirazı, S., Mirzeğlu, D., zbey, S. ve Bađırđan T. (2011). (Editör: Nevzat Mirzeğlu). Spor Bilimlerine Giriş. Ankara: Spor Yayınevi, 3.Baskı

Alexandris, K., Kouthouris, C., Funk, D. ve Giovani, C. (2009). Segmenting Winter Sport Tourists By Motivation: The Case Of Recreational Skiers. *Journal of Hospitality Marketing and Management* 18: 480–499

- Büyükköztürk, Ş., Çakmak Kılıç, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). Bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi, Ankara
- Büyükköztürk, Ş. (2008). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. 9. Baskı, Pegem Akademi, Ankara
- Celsi, R. L. ve Olson, J. C. (1988). The Role of Involvement in Attention and Comprehension Processes. *Journal Of Consumer Research* 15: 210-224
- Çakır, V. (2007). Tüketici İlgilenimini Ölçmek. *Selçuk Üniversitesi Dergisi* 4(4): 163-180
- George, D. ve Mallery, P. (2003). SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference. 11.0 update. 4th Ed., Boston: Allyn & Bacon
- Havitz, M. E. ve Dimanche, F. (1997). Leisure Involvement Revisited: Conceptual Conundrums and Measurement Advance. *Journal of Leisure Research* 29(3): 245-278
- Havitz, M. ve Dimanche, F. (1999). Leisure Involvement Revisited: Drive Properties and Paradoxes. *Journal of Leisure Research* 31(2): 122-149
- Henderson, K. A. ve Ainsworth, B. E. (2002). Enjoyment: A Link to Physical Activity, Leisure, and Health. *Journal of Park and Recreation Administration* 20: 134-146
- Jamroz, U., Backman, S. J. ve Backman, K. F. (1996). Involvement and Opinion Leadership in Tourism. *Annas of Tourism Research* 23(4): 908-924
- Jun, J., Kyle, G. T., Absher, J. D. ve Hammitt, W. E. (2008). Reassessing The Causal Structure Ofenduring Involvement. *Proceedings of the 2008 Northeastern Recreation Research Symposium*: 194-199
- Karagöz, Y., Kınır, S., Mesci, M. ve Akbaş, Z. (2010) Zamanın Etkin Kullanımını Sağlayan Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Çalışma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 23: 97-108
- Kontogianni, E., Kouthouris, C., Barlas, A. ve Voutselas, V. (2011). Involvement and Loyalty in Recreation Swimming in Greece: Investigating Relationships. *International Journal of Sport Management Recreation and Tourism* Vol.8, pp.13-34
- Kyle, G. T., ve Chick, G. (2002). The Social Nature of Leisure Involvement. *Journal of Leisure Research* 34(4): 426-448
- Kyle, G., Absher, J., Norman, W., Hammitt, W. ve Jodice, L. (2007). A Modified Involvement Scale. *Leisure Studies*, Vol. 26, 4: 399-427
- Kim, J. ve Heo, J. (2014). Health Benefits of Serious Involvement in Leisure Activities among Older Korean Adults. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being* 9: 1-9
- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Dış Mekanda Serbest Zamanlarını Değerlendirme Tercihlerinin Belirlenmesi, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 15, 2: 53-62
- Maltby, J. ve Day, L. (2001). The Relationship Between Exercise Motives And Psychological Wellbeing. *Journal Of Psychology* 135: 651-660
- Yetim, G. ve Argan, M. (2013). Boş Zaman İlgilenim Faktörleri: Boş Zaman Katılım Davranışı ve Demografik Özelliklere Göre Durumu. II. Rekreasyon Araştırma Kongresi Bildiri Kitabı, 285-293
- Yetim, G. (2014). Boş Zaman İlgileniminin Boş Zaman Tatmini ve Sadakati Üzerine Etkisi: Eskişehir'deki Fitness Merkezleri Üzerine Araştırma Anadolu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Eskişehir
- Warburton, D., Nicol, C. W. ve Bredin, S. (2006). Health Benefits of Physical Activity: The Evidence. *Canadian Medical Association Journal* 174: 801-809
- Wiley, C. G. E., Shaw, S. M. ve Havitz, M. E. (2000). Men's and Women's Involvement in Sports: An Examination of The Gendered Aspects of Leisure Involvement. *Leisure Sciences: An Interdisciplinary Journal* 22(1): 19-31
- Zaichkowsky, J. L. (1985). Masuring the Involvement Construct. *Journal of Consumer Research* 12(3): 341-352

Serbest Zaman Tutumu: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma

Zafer ÇİMEN

Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Spor Yönetimi Bölümü

E-posta: zcimen@gmail.com

Halil SAROL

Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Spor Yönetimi Bölümü

E-posta: hsarol@gmail.com

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; beden eğitimi ve spor öğrenimi gören öğrencilerle farklı fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin tutumlarının fakülteler ve cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Araştırmanın katılımcılarını, beden eğitimi ve spor yüksekokulu ve diğer fakültelerde öğrenimi gören 158'i kadın ve 90'ı erkek toplam 248 öğrenci oluşturmıştır. Katılımcıların yaşları, 18 ile 29 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 22.22 ± 2.42 'dir. Araştırmada Ragheb ve Beard (1982) tarafından geliştirilen "Serbest Zaman Tutumu Ölçeği" (Leisure Attitude Scale-LAS) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Veriler betimsel istatistik yöntemler, MANOVA ve ANOVA testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre serbest zaman tutumunun cinsiyet açısından 'bilişsel' ve 'duyuşsal' alt boyutlarında kadınlar lehine, fakülte değişkeni açısından ise 'davranışsal' alt boyutunda BESYO öğrencileri lehine anlamlı şekilde farklılaştığı belirlenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda üniversite öğrencilerinin genel olarak serbest zamana yönelik olumlu tutum içinde olmalarına karşın BESYO öğrencilerinin bunu davranışlara yönlendirme konusunda daha başarılı oldukları söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Serbest Zaman, Tutum, Öğrenci, Cinsiyet, Fakülte

GİRİŞ

Serbest zamana yönelik tutumu; serbest zamana yönelik elde edilen bilgiler, inanışlar, duygular ve davranış biçimlerinin olumlu ya da olumsuz yönelimleri (Ragheb and Beard, 1982) olarak açıklanmakta ve serbest zaman tutum çalışmalarının merkezinde bilişsel, duyuşsal ve davranışsal bileşenlerin incelenmesi yer almaktadır (Teixeira ve Freire 2013). Bireylerin serbest zaman etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi; serbest zaman davranışları üzerinde, programlarının düzenlenmesinde, serbest zaman motivasyon ve tatmin düzeyinin tahmini ile yakından ilişkili (Ragreb ve Beard, 1982; Kaufman 1984; Ragheb ve Tate, 1993) ve önemli bir yere sahiptir. (Walker vd. 2007; Texeria 2013).

Ancak serbest zamana ilişkin tutum ve değerlendirilmesi değişik yaş dönemlerinde ayrı özellikler gösteren bir süreç olarak karşımıza çıkmakta ve gençlik dönemi önemli değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak düşünülmektedir (Özbay ve Öztürk 1992). Çünkü bu dönem genç bireylerin fiziksel, psikolojik, sosyal ve toplumsal açıdan yoğun değişimler yaşandığı bir dönemdir (Trainor vd. 2009). Gençlik kategorisi içerisinde yer alan üniversite gençliğinin ülkemizde serbest zamanlarını daha çok gazete, kitap, dergi okuyarak, sinema ve tiyatroya giderek, radyo dinleyerek, televizyon izleyerek, kahvehaneye giderek, spor müsabakalarını izleyerek ve amaçsızca dolaşarak (Tezcan 1977; Tezcan 1994) pasif serbest zaman etkinlikleriyle geçirmektedirler (Balcı ve İlhan 2006; Kır 2007). Ciddi yayınları izleyen, konferansa giden, çeşitli kulüp ya da organizasyonlarda yer alan, resim yapan, müzik aleti

çalan, spor yapan, tiyatro ve sanatın diğeri dallarıyla aktif olarak ilgilenen üniversite öğrencilerinin azınlıkta olduğunu yapılan araştırmalar ortaya koymaktadır. (Tezcan 1994; Süzer 2000).

Dolayısı ile ülkemizde çeşitli kuşakların, serbest zamanlarını değerlendirme yönünden bir eğitimden geçmedikleri için serbest zamanlarını edilgen ve yararsız bir biçimde değerlendirdikleri söylenebilir (Tezcan 1977; Kılbaş 2001). Bu nedenle serbest zaman kavramı ve rekreatif etkinlikler, öğrenciler için akademik eğitimin bir parçası olarak yer almalı ve bunu deneyimlemeleri gerekir (Ardahan ve Yerlisu 2010).

Özellikle çocukluk ve gençlikte elde edilen alışkanlıkların ilerleyen yıllarda da devam edeceği düşünüldüğünde, bireylerin davranışlarına yön veren ve karar verme sürecinde etkin rol oynayan “tutumlarının” bilinmesi (Erkuş 2003), dolayısı ile genç bireylerin ve özellikle üniversite gençliğinin serbest zamana yönelik tutumlarının ortaya konması oldukça önemlidir (Kaya vd. 2015).

Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin serbest zaman etkinliklerine yönelik tutumlarının belirlenmesi ve tutum düzeylerinin (bilişsel, duyuşsal, davranışsal) cinsiyet ve öğrenim görülen fakülte/yüksekokul değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemektir.

YÖNTEM

Betimsel araştırma modelindeki araştırmanın katılımcılarını, Gazi Üniversitesine bağlı Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve altı farklı fakültede öğrenim gören 158’si kadın ve 90’ı erkek olan toplam 248 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmada yer alan katılımcı öğrencilerin yaşları 18 ile 29 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 22.22 ± 2.42 ’dir.

Çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘Kişisel Bilgi Formu’ ve rekreasyonel etkinliklere karşı tutumu belirlemek amacı ile Raghep ve Beard (1982) tarafından geliştirilen Leisure Attitude Scale (Serbest Zaman Tutum Ölçeği) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Boş Zaman Tutum Ölçeği (BZTÖ) adı ile Akgül ve Gürbüz (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. BZTÖ Bilişsel (12 madde), Duyuşsal (12 madde) ve Davranışsal (12 madde) olmak üzere toplam 3 alt boyut ve 36 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri (1) ‘Kesinlikle Katılmıyorum’, (2) ‘Katılmıyorum’, (3) ‘Kararsızım’, (4) ‘Katılıyorum’ ve (5) ‘Kesinlikle Katılıyorum’ biçiminde puanlanmaktadır. Bu çalışma için ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısına bakılmış ve ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayısı 0.90 (bilişsel), 0.89 (duyuşsal) ve 0,82 (Davranışsal) olarak hesaplanmıştır.

Araştırmada kullanılan veriler, 2014-2015 öğretim yılı bahar yarıyılında toplanmıştır. Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 22 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistiki yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; MANOVA ve ANOVA testleri kullanılmıştır. Verilerin çok değişkenli testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Skewness ve Kurtosis (verilerin normal dağılım durumu) değerleri, Box M (varyans-kovaryans matrislerinin homojenliği) ve Levene (varyansların eşitliği) testleri sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Çokluk ve arkadaşları 2010).

BULGULAR

Araştırmada yer alan katılımcıların 158’i kadın, 90’ı erkeklerden oluşurken, bunlardan 110 kişi BESYO öğrencisi 138 kişi farklı fakülte öğrencilerinden oluşmaktadır. Araştırmada yer alan katılımcı öğrencilerin yaşları 18 ile 29 arasında değişmekte olup yaş ortalamaları 22.22 ± 2.42 ’dir.

Tablo 1. Ölçek puanlarının dağılımı

	Madde Sayısı	N	$\bar{x}$	Ss	Min.	Maks.	Cronbach's Alpha
Bilişsel	12	248	4.04	0.63	1,75	5	0,90
Duyuşsal	12	248	3.94	0.62	1,83	5	0,89
Davranışsal	12	248	3.57	0.69	1,83	5	0,82
BZTÖ Toplam	36	248					0,89

Tablo 1 değerlendirildiğinde BZTÖ alt boyutlarında en yüksek ortalama puana 'bilişsel' boyutunun (4.04), en düşük ortalama puana ise 'davranışsal' boyutunun (3.57) sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Bağımsız değişkenlere göre ölçek puanlarının dağılımı

Faktör	Cinsiyet				Yüksekokul/Fakülte			
	Kadın		Erkek		Grup 1		Grup 2	
	$\bar{x}$ ^(N=159)	Ss	$\bar{x}$ ^(N=89)	Ss	$\bar{x}$ ^(N=110)	Ss	$\bar{x}$ ^(N=138)	Ss
F1	4.15	0.55	3.93	0.74	4.13	0,70	3.97	0,57
F2	4.01	0.58	3.83	0.68	4.03	0,68	3.88	0,57
F3	3.60	0.72	3.52	0.65	3.79	0,72	3.39	0,62

(F1: Bilişsel F2: Duyuşsal F3: Davranışsal, Grup 1: BESYO, Grup 2: Diğer Fakülteler)

MANOVA sonuçları, cinsiyet değişkeninin BZTÖ alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0.978$, $F(3, 245)=1.844$, $p<0.05$]. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını anlamak amacıyla ANOVA yapılmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından 'Bilişsel' [$F(1, 245)=4.305$, $p<0.05$] ve 'Duyuşsal' [$F(1, 2445)=5.012$, $p<0.05$] alt boyut puanlarının anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği ve anlamlı farklılığın olmadığı tüm alt boyutlarda kadın katılımcıların ortalama puanları erkeklerin puanlarından daha yüksektir (Tablo 2).

Yapılan istatistik analizler, fakülte değişkeninin BZTÖ alt boyutları üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [$\lambda=0.915$, $F(3, 245)=7.556$, $p<0.05$]. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını anlamak amacıyla ANOVA yapılmıştır. Fakülte değişkeni açısından sadece 'davranışsal' [$F(1, 245)=21.125$, $p<0.05$] alt boyut puanının anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği bu boyutta ve diğer boyutlarda BESYO katılımcılarının ortalama puanı diğer fakülte katılımcıların puanından daha yüksektir (Tablo 2).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma; beden eğitimi ve spor öğrenimi gören öğrencilerle farklı fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine ilişkin tutumlarının fakülteler ve cinsiyet açısından farklılaşp farklılaşmadığının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Araştırma bulgularına göre, kadın katılımcıların serbest zaman etkinliklerine yönelik tutumlarının erkek katılımcılardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ulaşılan bu sonuç; Sarol vd (2012) ve Kaya ve Gürbüz (2013) yapmış oldukları çalışmalar ile paralellik gösterirken, Kaya vd.'leri (2015) lise öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada erkek katılımcıların kadınlara göre serbest zaman tutumlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buradan hareketle literatürle de paralel olarak; üniversite öğrencilerinin yaş ile birlikte serbest zaman tutumlarında değişiklik olduğu söylenebilir.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre; cinsiyet değişkenine göre 'Bilişsel' ve 'Duyuşsal' alt boyutları üzerinde anlamlı farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Güngörmüş ve Gürbüz'ün (2012)

üniversite öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada cinsiyet değişkenin alt boyutlar üzerinde anlamlı fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, benzer özelliklere sahip örneklem grubu da olsa, serbest zamana karşı tutumların bölgesel, kültürel ve sosyal dokuya bağlı olarak da farklılaşabileceğini göstermektedir.

‘Fakülte’ bağımsız değişkeni; serbest zamana yönelik tutumda ‘bilişsel ve ‘duyuşsal’ alt boyutlarında anlamlı farklılığa neden olmazken, beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin diğer fakülte öğrencilerine göre serbest zaman yönelik tutumların davranışlara yansımaları gösteren ‘davranışsal’ alt boyutunda anlamlı farklılığa neden olmuştur. Bu anlamlı fark ve ölçeğin tüm alt boyutlarında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin ortalama puanlarının yüksekliği Ragheb (1980) ve Chiu’nun (2009) fiziksel etkinliklere katılımın serbest zaman tutumunu olumlu yönde etkilediği yönündeki bulguları araştırma bulgularını desteklemektedir. Bu bulgulardan hareketle beden eğitimi ve spor öğrencilerinin fiziksel etkinliklere olan yakın ilgilerinin, serbest zamana yönelik tutumlarını olumlu yönde etkilediği ve bunu davranışlara yansıtmalarına katkı sağladığı söylenebilir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı çalışmadan elde edilen verilerin sınırlı örneklem grubu ile gerçekleştirilmiş olmasıdır. Gelecekte yapılacak çalışmalarda örneklem grubunun farklı üniversiteleri kapsayacak düzeyde genişletilmesi ve nicel çalışmaların nitel çalışmalarla da desteklenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akgül, B. M. ve Gürbüz, B. (2010). Leisure Attitude Scale: The Study of Reliability and Validity. 11th International Sports Sciences Congress. 10-12 November, Antalya, Turkey
- Ardahan, F. ve Yerlisu L. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Tatmin Düzeylerinin Cinsiyete ve Gelire Göre İncelenmesi, *Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe*, 21 (4), 129–136
- Balcı, V. ve İlhan, A. (2006). Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi, *Sportmetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IV (1): 11-18
- Chiu, L. K. (2009). University Students Attitude, Self Efficacy and Motivation Regarding Leisure Time Physical Participation. *Jurnal Pendidikan dan Pendidikan*. 24 (1): 1-15
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi
- Güngörmüş, H. A. ve Gürbüz, B. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Serbest Aktivitelerine Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması, II. Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 31 Mayıs-2 Haziran, Ankara, Türkiye
- Kaya, S. ve Gürbüz, B. (2013). Genç Bireylerin Serbest Zaman Etkinliklerine Yönelik Tutumları. II. Rekreasyon Araştırma Kongresi, 31 Ekim – 03 Kasım 2013, Kuşadası, Aydın
- Kaya, S., Isidori, E. S. ve Sarol, H. (2015). An Examination of Adolescents Attitudes Towards Leisure Activities, *International Journal of Human Sciences*, 12(2): 485-501
- Kaufman, J. E. (1984). A Study of Leisure Satisfaction, Leisure Participation, and Patterns of Leisure Activity in Relationship to Anxiety Levels in Retirees. *Dissertation Abstracts International*, 45(9), 3782–A.
- Kılbaş, Ş. (2001). Rekreasyon: Boş zamanları Değerlendirme, Anaca Yayınları. 1. Baskı
- Kır, İ. (2007). Yüksek Öğretim Gençliğinin Boş Zaman Etkinlikleri: KSÜ Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 307-328
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1997). *Cep Üniversitesi Gençlik*. İstanbul: Yeni Yüzyıl Yayınları İletişim Yayınları
- Ragheb, M. G. ve Tate, R. L. (1993). A Behavioral Model of Leisure Participation, Based on Leisure Attitude, Motivation and Satisfaction. *Leisure Studies*, 12, 61-70
- Ragheb, M. G. ve Beard, J. G. (1982). Leisure Attitude Measurement. *Journal of Leisure Research*. 14, 155-167

- Ragheb, M. G. (1980). Interrelationships among leisure participation, leisure satisfaction and leisure attitudes. *Journal of Leisure Research*. 12(2), 138-149
- Sarol, H., Gürbüz B. ve Çimen Z. (2012). Serbest Zaman Aktivitelerine Yönelik Tutumun İncelenmesi: Yetişkin Bireyler Örneği, 12. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Denizli, Türkiye
- Süzer, M. (2000). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8: 123-13
- Tezcan, M. (1977). Boş Zaman Eğitimi ve Eğitim Politikamız, *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, IX, 1-4: 403-414
- Tezcan, M. (1994). *Boş Zamanları Değerlendirme Sosyolojisi*, Ankara: Atilla Kitapevi
- Teixeira, A. ve Freire, T. (2013). The Leisure Attitude Scale: psychometrics properties of a short version for adolescents and young adults. *Leisure/Loisir*, 37: 1, 57-67
- Trainor, S., Delfabbro, P., Anderson, S. ve Winefield, A. (2009). Leisure Activities and Adolescent Psychological Well Being. *Journal of Adolescence*, 3(03): 8-13
- Walker, G. J., Deng, J. ve Chapman, R. (2007). Leisure Attitudes: A Follow-up- Study Comparing Canadians, Chinese in Canada, and Mainland Chinese, *World Leisure*, 4, 207-215

Rekreatif Aktivitelerin Sanayi İşletmelerine Olası Kazanımları: Kuramsal Bir Çerçeve

Alican Bayram*, Kerem Yıldırım Şimşek**

* Bingöl Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

** Anadolu Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: abayram@bingol.edu.tr

ÖZ

Bu çalışma sanayi işletmelerinin, rekreasyonun faydalarını tam olarak algılamadığı düşünülerek yapılmıştır. İşletmelerin kar odaklı ve geleceğe yönelik yatırımları dikkate alındığında sanayi rekreasyonunun düşük bütçeli personel aidiyeti ve memnuniyeti üzerinde olası etkisi irdelenmiştir. Çalışmada genel olarak rekreatif faaliyetlerin personele ve işletmeye katkıları üzerinde durulmuştur. Literatür bilgileri ışığında farklı alanlarda ki rekreasyonel çalışmaların faydalarına değinilerek sanayi kuruluşlarında da bu faydaların olasılığı üzerinde durulmuştur. Sanayi rekreasyonu ile personelin ruhsal ve fiziksel doyumu ve işletmeye küçük maliyet ile pozitif kazanımı literatür bilgileri desteği ile ele alınmaya çalışılmıştır. Literatür taraması ile rekreasyonun bireye faydalarını ele almanın yanında sanayi işletmelerde uygulanacak rekreasyonel faaliyetlerin personelde firmaya aidiet duygusunu geliştirme gibi faydaları üzerinde de durulmuştur. Rekreatif organizasyonlar ile personel-firma aidiet ilişkisinin artması ihtimalinin yanında ruhsal açıdan daha doyuma ulaşmış bireylerin çalışma ortamına daha rahat ayak uydurması ve verimliliğinin yükselmesi gibi yaklaşımlar da çalışma içerisinde ele alınmıştır.

Anahtar sözcükler: Sanayi Rekreasyonu, Rekreatif Aktiviteler, Aidiet, Verimlilik.

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile insan gücünün yerini makinelerin alması, üretimin ve işin yapım aşamasında ki süreyi daraltıp, işi hızlandırdığı gibi bireyin daha az işle meşgul olmasına neden olduğu da söylenebilir. Sanayi devrimini gerçekleştiren ülkeler kısa dönemde büyük gelişmeler kaydettiler ve bu ülkelerin ekonomik göstergelerinin 17. Yüzyılın ortalarından itibaren önemli ölçüde artış göstermesi (Gürlük, 2001) rekreasyon ve boş zaman kavramını doğurduğu düşünülebilir. Ekonomik anlamda refaha ulaşan ve iş gücünü önemli ölçüde makinelerle paylaşan toplumun boş zamanının artışı ve bunun doğru alanlara yönlendirme ihtiyacı rekreasyon kavramına duyulan ihtiyacı arttırdı denilebilir. Bu açıdan rekreasyon'un birçok alan ve konuyla ilişkili olduğu söylemek mümkündür. Bunlardan başlıcaları spor, turizm, sanayi ve terapatik rekreasyon gibi üzerinde sıkca durulan ve çalışılan alanlar olarak ifade edilebilir. Rekreasyonun akademik ve eylemsel çerçevede turizm ve spor ile daha güçlü bir ilişki içerisinde olduğunu belirten Metin, Kesici ve Kodaş (2013), sporun ise fiziksel veya sağlık rekreasyonu altında rahatça kategorize edilebileceğini belirtmiştir. Rekreasyonu boş zaman aktivitelerini düzenleyen terim olarak niteleyen McLean ve Hurd (2011), gezi ve turizm, sanat, hobi, sosyal kulüplere üyelik ve topluluk aktiviteleri, doğal ortamda yapılan avcılık, kampçılık ve balıkçılık gibi aktiviteler, partiler yada özel davetler ve spor gibi kategorilerin rekreasyon kavramı içerisine alınabileceğini belirtmiştir. Konu boş zamanı değerlendirmek ve bireye sunulacak olası katkı olunca bu kategoriler çeşitlendirilebilir. Özellikle Amerika ve Kanada gibi rekreasyon kavramının geliştiği ülkelerde Kolej ve Üniversite kampüslerinin kampüs rekreasyonunda geldiği nokta spor rekreasyonun birey üzerinde ki olumlu etkisini gösterir nitelikte (Barcelona, 2002). Bu bağlamda araştırmaların boş zaman kavramının bireye katkı sağlayacak yönde değerlendirilmesini dikkate alarak, sanayi kuruluşlarında da bu katkıyı değerlendirecek bir takım çalışmalar yapılabilir. Rekreatif aktiviteler ile personelin sanayi kuruluşuna aidiyeti ve yaşam kalitesini arttırması hedeflenebilir.

TARTIŞMA

Eastwood ve Diehl (1986) Amerikanın ulusal birlik çabasına dikkat çekerek, bu birliğin büyük ölçüde sanayi birliğine bağlı olduğunu ve sanayi uyumluluğunun bir çok konuda rol oynadığını belirtmiştir. Planlanlı sanayi rekreasyonunun Amerikan işçiler için sağlığa yararlı boş zaman aktivitelerinin önemine de değinmiştir. Şimşek (2012), sanayi devrimi gerçekleşmeden önceki süreçte toplumların iş anlayışı ve ortamının günlük yaşam ile iç içe geçmiş olmasına rağmen boş zamanın ayrılmadığına vurguda bulunarak sanayi devrimi ile endüstrileşme ve organizasyon, iş ve boş zaman arasında büyük bir ayrımın ortaya çıktığını ifade etmiştir. Sanayi devrimi ile insan hayatında ki boş zaman dilimi makinelerin insan gücünün yerini alması ve daha üstün hizmet sunması ile arttığı söylenebilir. Boş zaman dilimi artan sanayisi ilerlemiş toplumların hayatlarının buna paralel şekillendiği, hatta bu boş zaman da uygulanacak aktivitelere uygun yeni iş alanları yarattığı da düşünülebilir. Sanayi rekreasyonu çalışma alanı ile ilgili bilimsel bilginin yetersizliği, sanayi rekreasyonunun gelişmesine engel olan faktörlerden biri olarak görülebileceğini belirten Şimşek (2013), sanayi işletmelerinde rekreasyon faaliyetlerini yürütecek olan rekreasyon uzmanı ihtiyacının belirlenmesi sektörün gelişmesine, çeşitlenmesine, rekreasyonel tüketici beklentilerinin karşılanmasına ve kaliteli rekreatif sanayi hizmeti ürünlerinin oluşturulmasına katkı sağlayacağını ifade etmiştir. Araştırmalar neticesinde rekreatif organizasyonlara katılan öğrencilerin fiziksel aktivitelerinin ve fizyolojik faydalarının arttığı ve kampus rekreasyonun katkısı olarak akademik süreklilik ve ileri görüşlülük gibi faydaları gözlenmiştir (Bryant ve Bradley, 1993; Christie ve Dinham, 1991; Colditz ve Mariani, 2000; Corbin ve Lindsey, 2005; Forrester, 2015; Haines, 2001; Hall, 2006; Huesman ve diğ., 2009; Light, 1990; Ragheb ve McKinney, 1993; Smith ve Thomas, 1989). Literatür bilgileri ışığında sanayi işletmelerinde rekreatif faaliyetlerin katkısı personelin firmaya aidiyeti ile doğru orantılı olduğu, firmada ve çalışanda verimlilik sağlanabileceği söylenebilir. Bu faaliyetler rekreasyonun spor, sanat ve turizm gibi kollarında gerçekleştirilebilir. Rekreasyonun birey ve toplum üzerinde ki ruhsal ve fiziksel bu kazanımlarını sanayi işletmelerine katkı sağlayacak ve sanayi alanında çalışan personele faydalı olacak şekilde uygulamaya sokmanın iki taraf içinde kazançlı olacağı söylenebilir. Endüstri, üretim gibi ağır iş yükü altında çalışan işçi veya yöneticiler rekreatif faaliyetlerle motive edilebilir bu motivasyonun dolaylı ve direk katkıları firmaya etki edebilir. Bir örnek ile ele almak gerekirse üretim aşamasında oturarak çalışan personeli gün içerisinde küçük aktivitelere, egzersizlere yönlendirebilir ve çalışanın motivasyonuna katkıda bulunabilir. Personele bu bağlamda sağlıklı olması ve işine daha çok odaklanması gibi kazanımlar sunulabilir. Serarslan (1990), sağlık için yapılan faaliyetlerin temelinde sağlıklı ve güçlü olmak gibi faktörler görünse de sağlıklı bireylerin başarı oranının yüksek olduğu ve toplumla daha olumlu ilişkiler kurduğunu ifade etmiştir. Bu yaklaşımı bireyin boş zamanını turizm ve sanat gibi ilgi alanlarını dikkate alarak yönlendirileceği rekreatif aktivitelere de ele almak mümkün olabilir. İş yükü ve sitresi altında kalan personeli ilgi alanlarına göre sanatsal, sportif ve turizm gibi rekreatif organizasyonlara yönlendirmek hatta planlama dahilinde bunları finanse etmek firmaya küçük maliyetlerle büyük getiriler sağlayabilir. Benninger ve Strode (1998), personel ve kaynakların verimliliğini arttırmanın bir diğer yöntemini kaliteyi etkilemeden maliyeti azaltmak olduğuna değinmiştir. Bu doğrultuda küçük maliyetli rekreatif aktivitelerin piknik, spor, organizasyonlar ve sanatsal faaliyetlerin personel verimliliğine ve kaynakların doğru kullanımına katkı sunacağı düşünülebilir.

SONUÇ

Literatür kaynaklarından faydalanan bu çalışmada rekreasyon kavramının bireye faydaları üzerine yapılan çalışmaların bir kısmı incelemiş ve bu doğrultuda sanayi işletmelerinde yapılacak aktivitelerinde faydalı olacağı düşünülmüştür. Sanayi kuruluşlarında uygulanacak rekreatif faaliyetler ve olası pozitif kazanımları üzerine çalışmaların yok denecek kadar az olduğu gözlemlenmiştir.

İşletmelerde yapılacak rekratif faaliyetler ile iş yerlerinin sadece sitresli iş ortamı değil sevilerek ve istenerek gidilen alanlar haline dönüştürülebilir. Bu konuyu lkemizden bir örnek ile ele almak gerekir ise, ETİ firmasının personeline yönelik gerçekleştirdiği sportif rekreasyon aktiviteleri katılım sağlayan personel nazarında iş yerinin algılanışında olası değişikliklere neden olma ihtimali dşnlebilir. NCR şirketinin 1890ların başında yıllık geziler başlatarak rekreasyon alanında bir atılım gerçekleştirmiştir. 1905'e kadar 1700 alışan Port Huron/Michigan'a seyahat etmiştir. şirket spor ve bisiklet kulüplerindeki düzenlemelerle "aktif" rekreasyona yönelmiş ve bunu diğer ilgi grupları tarafından takip edilmiştir. şirketin ofis ve fabrika işçileri tarafından oluşturulan beyzbol takımı oyuncular ve seyirciler arasında büyük ölçüde popüler olmuş ve şirket için de iyi bir tanıtım aracı olmuştur (Schleppi, 1979). Rekreasyonu kar amaçlı ve kar amacı olmayan hizmetler şeklinde ikiye ayrılır (McLean, Hurt ve Rogers, 2005) sanayi rekreasyonu ise firma nazarında iki kategoride de ele alınabilir. Firma gerçekleştireceği rekratif organizasyonları personel aidiyeti ile doğru orantılı olarak üretim kalitesini ve hızını arttırmayı hedefleyebilir. Bu hedef kar amacı güden rekreasyonel aktivite kategorisine girebilecek ike firmanın personele değer vermek gibi ilkesel yaklaşımlar ile personelinin mutlu ve huzurlu bir ortamda çalışmasını da hedefleyebilir. Bu açıdan sanayi rekreasyonunu firmanın tutumu ışığında kar amacı güden veya gütmeyen olarak iki ayrı kategoride değerlendirmek mümkündür. Kampüs rekreasyonu, spor ve turizm rekreasyonu gibi alanlar üzerine yapılan literatür çalışmaları sanayi rekreasyonu ile ilişki kurularak irdelenmeye çalışılabilir ve sanayi rekreasyonunda benzer fayda sağlamak için personel memnuniyeti üzerine çalışmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Barcelona, B. (2002). Student Involvement in Campus Recreational Sports Activities and Gains in Team-Functioning. *LARnet; The Cyber Journal of Applied Leisure and Recreation Research*, 1-13.
- Benninger, M. S. ve Strode, S. R. (1998). Model for optimal space and staff efficiency in an otolaryngology clinic. *Otolaryngology-Head and Neck Surgery*, 119(4), 394-397.
- Bryant, J. A. ve Bradley, J.L. (1993). Enhancing academic productivity, student development and employment potential. *National-Intramural-Recreational Sports Association Journal*, 42-44.
- Christie, N.G. ve Dinham, S.M. (1991). Institutional and external influences on social integration in the freshman year. *The Journal of Higher Education*, 62, 412-428.
- Colditz, G.A. ve Mariani, A. (2000). The cost of obesity and sedentarism in the United States. In C. Bouchard (Ed.), *Physical activity and obesity*. Champaign, IL: *Human Kinetics* (pp. 55-65).
- Corbin, C.B. ve Lindsey, R. (2005). *Fitness for life*. Champaign, IL: *Human Kinetics*. Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Eastwood, F. R. ve Diehl, L. J. (1986). Survey of Industrial Recreation. *Personnel Journal*. 19, 284-289.
- Forrester, S. (2015). "Benefits of Collegiate Recreational Sports Participation: Results From the 2013 NASPA Assessment and Knowledge Consortium Study." *Recreational Sports Journal* 39, no. 1: 2-15.
- Grlk, S. (2001). Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma. *Uludağ Üniversitesi İktisat Fakltesi Dergisi*, 19, 4,
- Haines, D.J. (2001). Undergraduate student benefits from university recreation. *National- Intramural-Recreational Sports Association Journal*, 25, 25-33.
- Hall, D.A. (2006). Participation in a campus recreation program and its effect on student retention. *Recreational Sports Journal*, 30, 40-45.
- Huesman, R.L., Jr., Brown, A.K., Lee, G., Kellogg, J.P. ve Radcliffe, P.M. (2009). Gym bags and mortarboards: Is use of campus recreation facilities related to student success? *NASPA Journal*, 46, 50-71.

- Light, R.J. (1990). *The Harvard assessment seminars: Explorations with students and faculty about teaching, learning, and student Life*. Cambridge, MA: Harvard University Graduate School of Education and Kennedy School of Government.
- Ragheb, M. ve McKinney, J. (1993). Campus recreation and perceived academic stress. *Journal of College Student Development*, 34, 5–10.
- Smith, M.K. ve Thomas, J. (1989). *The relationship of college outcomes to post-graduate success. Assessment of student outcomes in higher education*. Knoxville, TN: The University of Tennessee, Center for Assessment Research and Development.
- Schleppi, J. (1979). "It pays": John H. Patterson and industrial recreation at the National Cash Register Company. *Journal Of Sport History*, 6(3), 20-28.
- Metin, T. C., Kesici, M. ve Kodaş, D. (2013). Rekreasyon olgusuna akademisyenlerin yaklaşımları. *Journal of Yasar University*, 8 (30), 5021-5048.
- McLean, D.D., Hurd, A.R. ve Rogers, N.B. (2005). *Recreation and Leisure in Modern Society*, USA: Johns and Bartlett Publishers.
- McLean, D. Ve Hurd, A. (2011). *Kraus' recreation and leisure in modern society*. USA: Jones and Bartlett Publishers.
- Serarslan, Z. (1990). " Spor Pazarlaması: Sporun Topluma Yaygınlaştırılmasında pazarlama Tekniklerinden Yararlanma" Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.
- şimşek, K. Y. (2012). "Boş Zaman ve Rekreasyon Endüstrisi" Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi. (Editör: Serdar KOCAEKşİ). Eskişehir: Açıkoğretim Fakültesi Yayını No: 1468.
- şimşek, K. Y. (2013). Alışveriş Merkezlerinde Ticari rekreasyon ve Hizmet Kalitesi. *Pamukkale Journal of Spor Sciences*, 4 (3), 53-75.

Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimlerinin Saptanması

Mehmet SOMUNCU, Arzu Sibel GÜLTEKİN, Serdar CEYLAN

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü

E-posta: somuncu@ankara.edu.tr

Öz

Karmaşık kent sistemlerinde yaşayan insanların demografik özellikleri ve kültürel geçmişi, rekreasyonel aktiviteler için gidecekleri mekânın neresi olacağını ve diğer özelliklerini belirleyebilmektedir. Üniversite öğrencilerinin de geleceğin eğitimli ve gelir durumu iyi olacağı düşünülen bir pozisyonda olması, onların hangi mekânı tüketeceğini ya da nereye yöneleceğini belirleyecektir. Bu araştırmada, Ankara kentindeki üniversite öğrencilerinin rekreasyonel eğilimleri, rekreasyonel etkinliklere katılım düzeyleri ve rekreasyonel taleplerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Çalışma, ankete dayalı nicel bir araştırmadır. Araştırmanın evreni Ankara kentinde yaşayan üniversite öğrencileridir. Kentteki Kredi ve Yurtlar Kurumu yurtlarında kalan öğrenciler (15794) örneklem olarak seçilmiştir. Basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile belirlenen 463 katılımcıya (%2,6) 31 sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Veriler SPSS programında analiz edilerek frekans ve yüzde dağılımları üzerinden değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin hafta içerisinde ve hafta sonunda yeterli boş zamanlarının olduğu, fakat bu zamanı genelde kaldıkları yurttan pasif rekreasyon etkinlikleri ile değerlendirdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin rekreasyonel etkinliklere katılım sıklığının, ailenin geliri, öğrencinin aylık bütçesi ve cinsiyeti ile de ilişkili olduğu görülmektedir. Alandan elde edilen veriler, konu hakkında araştırma yapacak araştırmacılara karşılaştırma yapma imkânı sunabilecektir. Ayrıca kentteki mevcut üniversiteler, yerel yönetimler ve diğer kuruluşların öğrencilere yönelik rekreasyonel aktivite çalışmalarının planlanmasında önemli bir kaynak oluşturması beklenmektedir.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, boş zaman, üniversite öğrencileri, Ankara.

GİRİŞ

Tarih öncesi dönemlerde insanların, mağara boyamak, resim çizmek ve güreşmek gibi rekreasyonel faaliyetler olarak sayılabilecek aktiviteler yaptığı bilinmektedir (Broadhurt, 2001). Eski Mısır'da sportif faaliyetler, savaş oyunları, dans, avlanma etkinlikleri; Eski Yunan şehirlerinde açık hava tiyatroları, spor gösterileri; Roma döneminde gladyatör dövüşleri, Rönesans döneminde opera, sergi ve tiyatro aktiviteleri gibi rekreasyonel amaçlı faaliyetler yapılmıştır (Torkildsen, 1999; Sevil, 2012). Ancak rekreasyonel aktivitelerin geniş bir kitlede yaygınlık kazanması Sanayi Devrimi ve bununla beraber gelişen kentleşme sonucunda meydana gelmiştir. Endüstrileşme ve kentleşmeye bağlı olarak değişen yaşam tarzı insanları kentsel mekandan uzaklaştırarak doğal alanlara yöneltmiştir (Yılmaz, 2004; Ardahanlıoğlu, vd., 2011). Nitekim teknolojik gelişmelerle insanların serbest zamanlarının artışı, eğitim ve gelir düzeylerinin yükselmesiyle birlikte yaşam sürelerinin uzaması, çalışma saatlerinin düşürülmesi, ulaşım olanaklarının gelişmesi gibi etkenler rekreasyonel etkinliklere olan talebi artmıştır (Abadan, 1961). Kentleşme akımlarının daha yüksek bir düzeye ulaşması ve endüstrileşmenin daha da gelişmesi ile rekreasyon alanlarına duyulan ihtiyacın ileriki dönemlerde çok daha fazla artacağı düşünülmektedir (Yılmaz vd., 2003).

Rekreasyon, insanların boş zamanlarında yaptıkları çeşitli etkinlikleri ifade eden bir kavram olup, bireyin çalışma saatleri dışındaki boş zamanlarında katıldığı faaliyetlerle ilgilidir (Tezcan, 1996;

Karaküçük, 1999; Karahan ve Orhan, 2009). Rekreasyon daha geniş bir tanımla ifade edilecek olursa; her yaşta insanın dinlenme, eğlenme ve ilerlemesi yönünden serbest zamanlarında zevk aldığı bir aktivite olup, günlük yaşamın yorgunluklarından kurtulup, fiziksel ve ruhsal yönden kendini yenileyip, enerjisini tazelemeye ve yaşama bağlanmaya yarayan eylemlerin tümüdür (Köseoğlu, 1981; Özkan, 1991; Bayraktar, 1972). Nitekim günümüzde rekreasyona duyulan ihtiyaç, rekreasyon etkinliklerinin kişisel ve toplumsal olarak sağladığı yararlardan ileri gelmektedir (Mansuroğlu, 2002).

Rekreasyon aktivitelerinin seçimi, serbest zaman ayırma olanağına bağlıdır ve aynı zamanda eğitim düzeyi, gelir gibi faktörlerden de etkilenmektedir (Göksel, 1986). Çeşitli araştırmacılar, rekreasyon aktiviteler ile kişinin demografik özellikleri (yaş, gelir, medeni durum, eğitim düzeyi, cinsiyet), sağlık durumu, yaşadığı yer ve içinde yaşadığı toplumun ekonomik ve kültürel durumu arasında ilişki olduğunu belirtmektedir (Kaya, 2006). Bu nedenle rekreasyonel aktiviteler uzun süreli, haftasonu, gününbirlik olarak “*zamana göre*”; çok aktif, aktif, az aktif ve pasif olarak “*türüne göre*”; açık ya da kapalı, iç ya da dış olarak da “*mekana göre*” çeşitli tiplere ayrılmaktadır. Bu aktiviteler faaliyet alanlarına göre; oyunlar, danslar, spor, müzik, sanat, bilimsel ve kültürel faaliyetler olarak gruplandırılabilir (Karaküçük, 1999). Bu tür etkinlikler gönüllü olmakta, faaliyetlere devam zorunluluğu bulunmamakta, cinsiyet ve yaş ayrımı gözetilmemekte, düşünsel ya da fiziksel bir hareketlilik olabilmekte, bireysel ya da toplu halde yapılabilir (Önder, 2003).

Eğitim ve rekreasyon birbiriyle ilişkidir. Rekreasyon eğitimin bir parçası olup, eğitim aracı olarak kullanılabilir. Bu araç verimliliğin anahtarı olduğu gibi ayrıca kişinin fiziksel, toplumsal ve psikolojik gelişimi için de bir taban oluşturmaktadır (Baymur, 1969). Yapılan araştırmalarda üniversite gençliği, boş zamanlarında; kitap, dergi ve gazete okumak, konferans dinlemek, televizyon seyretmek, evlerde sohbet ve tartışmalar yapmak, radyo dinlemek, spor yapmak, gezintiye çıkmak, gezilere katılmak, kahvehaneye ve pastaneye gitmek, partilere katılarak eğlenmek gibi etkinlikler içine girmektedir. Yani seyircilik ve dinleyicilik şeklindeki edilgen etkinliklere daha fazla katılmaktadır. Yine, gençlik boş zamanında; yabancı dil öğrenmek, gezilere katılmak, spor yapmak suretiyle bu zamanı dolu dolu değerlendirmek istemektedir (Güler, 1994). Ayrıca okullardaki rekreasyon eğitimine katılan öğrencilerin akademik çalışmalara olan ilgisi artmakta; öğrenciler başarıya yönelmekte, sorumluluk elde etmekte, okul ile birlik ruhu (aidiyet) oluşmakta; ayrıca ailelerin ve toplumun okul programlarına karşı ilgi ve desteği de artmaktadır (Müderrişoğlu ve Uzun, 2004).

Sanayileşme, kentleşme ve iletişim teknolojisinin gelişmesi sonucu meydana gelen toplumsal ve kültürel değişme, toplumun bütün kesimini etkilediği gibi özellikle toplumun en dinamik kesimi olan gençlik üzerinde de köklü değişiklikleri tetiklemektedir (Alkan ve Ergil 1980; Karaküçük, 1999). Nitekim serbest zamanlarda öğrenciler spor yapmak, sağlıklı olmak ve kültürel etkinliklere katılmak

gibi pozitif yönlü faaliyetlere katılabildiği gibi, suç işlemek, uyuşturucu kullanmak ya da şiddet gibi negatif yönlü eylemlerde de bulunabilmektedir (Erkal, 1992). Toplumun geleceğinde önemli bir yere ve potansiyele sahip olan gençliğin, sağlıklı ve nitelikli olarak yetiştirilmesinde mevcut sorunlarının giderilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, gençliğin psikolojik, fizyolojik, ekonomik, duygusal, cinsel, kuşak çatışması, ideolojik sapma, işsizlik, sağlıksız barınma ve beslenme, yetersiz sağlık ve eğitim hizmetleri gibi belli başlı geleneksel sorunları ile çağdaş dünyada sosyal değişmeye bağlı olarak gelişen, çarpık kentleşme, değerlerdeki değişmeler ve medyanın tek boyutlu etkisiyle meydana gelen kültürel yabancılaşma, gelecek korkusu, kimlik bunalımı, sosyal psikolojik sorunlar, uyuşturucu madde bağımlılığı, yalnızlık, stres, şiddet ve güvensizlik gibi sorunları da olabilmektedir (Erkal, 1987). Gençliğin var olan stresi ve geleceğe dönük kaygılarını azaltmada ve kendilerini zihinsel olarak bu tür kaygı ve gerilimlerden uzaklaştırmada rekreasyonel aktivitelerin önemli bir pozitif etkisi olduğu söylenebilir.

Bu araştırmada, Ankara kentindeki üniversite öğrencilerinin sosyal, kültürel ve rekreasyonel eğilimleri, mevcut rekreasyonel etkinliklere katılım düzeyi ve rekreasyonel taleplerinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

LİTERATÜR TARAMASI

Serbest zaman ile ilgili çalışmalar, ilk olarak ABD’de 1950’li yıllarda sosyo-ekonomik yapı ve etkinliklere katılım arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla yapılmıştır. 1960’lı yıllarda azınlıkların ülke politikasında yer edinmesiyle araştırmalar ırk ve milliyet kavramları üzerinde yoğunlaşmış, 1970’lerde yaşlı nüfusun artması nedeniyle yaşam biçimi ve katılımı ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. 1980’lere kadar bu etmenler tek başına değerlendirilirken, 1990’lardan itibaren ise hepsi birlikte ele alınmaya başlamıştır (Erkal, 1985). Dünyada rekreasyon üzerine özellikle 1980’li yıllardan itibaren yoğun bir araştırma yapıldığı görülmektedir (Lieber ve Fesenmajer, 1985; Bradley ve Millward, 1986; Mendelsohn, 1987; Nasuh, 1993; Schmelzkopf, 1995; Yuen, 1996; Bolitzer ve Netusil, 2000; Pauleit ve Duhme, 2000). Türkiye’de de rekreasyon üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Uzun vd., 1995; Oğuz, 1998; Aydemir, 1998; Yılmaz ve Bulut, 2002; Yılmaz ve Zengin, 2003).

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de insanların dış mekân rekreasyon talepleri sürekli değişmektedir. Ancak bu taleplerin belirlenmesine yönelik çalışmaların sınırlı olması, konuyla ilgili eksiklerin giderilmesinde önemli bir engel oluşturmaktadır; fakat bu konuda çeşitli araştırmalar yapılmıştır (Sezgin, 1987; Aksu, 1992; Aslan, 1994; Dikici, 1994; Baş, 1994; Aydoğan, 1999; Sankır, 2001). Üniversite öğrencilerinin serbest zamanları ve öğrencilerin sorunları üzerine de Türkiye’de birçok araştırma

yapılmıştır (Abadan, 1961; Baymur, 1969; Kışlalı, 1974; Ekşi, 1982; Gökmen vd., 1985; Aksu, 1992; Güçlüol, 1992; Bayhan, 1997; Mansuroğlu, 2002; Kır, 2007).

Türkiye’de 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Kanunu’nun (47. Madde), “Yüksek Öğretim Kurumları’nın yapacağı plan ve programlar uyarınca öğrencilerin beden ve ruh sağlığını korumak, beslenme, çalışma, dinlenme, boş zamanları değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla bütçe imkânları oranında okuma salonları, yataklı sağlık merkezleri, öğrenci kantini ve lokanta açmak, toplantı, sinema, tiyatro salonları, spor salonu ve sahalar, kamp yerleri sağlamak ve bunlardan öğrencilerin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli önlemleri almakla görevlidir” şeklinde yasal bir düzenlemeye gidilerek üniversite öğrencilerinin bu hakları yasal bir güvence altına alınmıştır. 351 Sayılı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanunu’nun 25. Maddesi ise “ders dışı saatlerde ve tatillerde öğrencilerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacak her türlü tedbir alınır” şeklinde bir düzenlemeye gidilmiştir (Köknel, 1970).

YÖNTEM

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Ayrıca teorik ve kavramsal açıklamalar için ve araştırma konusuyla ilgili araştırmalar hakkındaki alanyazın incelemeleri de çalışmanın diğer materyallerini oluşturmaktadır.

Araştırma, anket çalışmasına dayalı nicel bir araştırmadır. Araştırmada, Ankara kentindeki üniversite öğrencileri evren olarak alınmıştır. Kentin değerik kesimlerinde yer alan Kredi ve Yurtlar Kurumu’nun 18 yurdunda kalan öğrenciler ise örneklem olarak seçilmiştir. Basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 463 katılımcıya (%2,6) 31 adet kapalı uçlu sorudan oluşan anket uygulanmıştır. Ankette kişisel bilgilerin dışındaki sorular birden fazla seçeneğin işaretlenebileceği şekilde düzenlenmiştir. Öğrencilerin sosyal, kültürel özellikleri ile rekreasyonel eğilim ve taleplerinin belirlenmesi amacıyla hazırlanan anket formları kredi ve yurtlar kurumuna bağlı yurtlarda barınan öğrencilere elden dağıtılmış, doldurmaları için bir süre bekledikten sonra geri toplanmıştır. Veriler SPSS programında analiz edilmiş, frekans ve yüzde dağılımları üzerinden değerlendirilmiştir.

Ankara’daki üniversitelerin farklı programlarında eğitim gören öğrencilerin rekreasyonel faaliyetlere olan eğilimlerini belirlemek için de öncelikle öğrencilerin boş zamanlarının tespit edilip bu boş zamanlarının ne kadarını rekreasyon faaliyetleriyle değerlendirdikleri yapılan anket çalışması ile belirlenmek istenmiştir.

Araştırmanın temel soruları şu şekildedir: Öğrencilerin boş zamanlarında rekreasyonel faaliyetlere katılmalarını belirleyen temel faktörler öğrencinin demografik özellikleri ile ilişkili midir? İçinde yaşanılan kültür ve ailenin yaşam modeli bireyin boş zamanlarındaki etkinlik türünü etkilemekte midir? Ailenin geliri, yaşadığı kent ve kültürün bireyin seçeceği etkinlik türü üzerinde bir etkisi var

mıdır? Boş zaman etkinliği olarak seçilecek aktivitenin türü ve uzaklığı (mesafe) bireyin geliri ile doğrusal bir ilişki göstermekte midir?

BULGULAR

Yükseköğrenim gören bireylerin demografik özellikleri ile rekreasyonel aktivitelere olan eğilimleri ve katılma düzeyleri arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %95 gibi büyük bir kısmı 18-24 yaş arasındadır. Ankete katılan öğrencilerin %31,7'si erkek, %68'i ise kız öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin öğrenim gördükleri üniversitelerden en yüksek oranı %45,4 ile Gazi Üniversitesi ve %32,8 ile Ankara Üniversitesi oluşturmaktadır. Katılımcıların %93,3 gibi büyük kesimi eğitim öğretim faaliyetleri dışında çalışma hayatı içerisinde yer almadığı ve serbest zamanının kendisine kaldığı görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Değişkenler		f	%
Yaş	18 yaş altı	1	0,2
	18-24	439	95
	25-30	20	4,3
	31 yaş ve üzeri	2	0,4
	Cevapsız	1	0,2
	Toplam	463	100
Cinsiyet	Kız	315	68
	Erkek	147	31,7
	Cevapsız	1	0,2
	Toplam	463	100
Üniversite	Gazi	210	45,4
	Ankara+Tömer	154	33,2
	Hacettepe	79	17,1
	Yıldırım Beyazıt	7	1,5
	Başkent	6	1,3
	Atılım	2	0,4
	Fatih	2	0,4
	Ufuk	2	0,4
	İnönü	1	0,2
	Toplam	463	100

Katılımcılar aylık gelirleri hakkında net bir bilgi vermekten kaçınmış ve %94,6 gibi geniş bir kesim soruyu cevapsız bırakmıştır. Öğrencilerin çoğunluğunun çalışmak suretiyle doğrudan kazanç elde etmedikleri algısıyla hareket ederek bu soruyu büyük oranda cevaplamadıkları düşünölmektedir. Öğrencilerin %38,7 gibi büyük bir oranı 1 kardeşe sahip olup, %30'u ise 2 kardeşe sahiptir. Öğrencilerin %32'sinin babası emekli, %21,2'sininki serbest meslek, %16,2'sininki işçi ve %16'sıninki ise kamu çalışanıdır. Katılımcıların aile gelirlerinin 500-3000 arasında yığılma gösterdiği görülmektedir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Ailelerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

		f	%
Kardeş sayısı	Kardeşim yok	15	3,2
	1	179	38,7
	2	139	30
	3	53	11,4
	4	38	8,2
	5	15	3,2
	6 ve üzeri	23	5
	Cevapsız	1	0,2
	Toplam	463	100
Baba mesleği	Emekli	148	32
	Serbest meslek	98	21,2
	İşçi	75	16,2
	Kamuda çalışanı	74	16
	Diğer	50	10,8
	İşsiz	12	2,6
	Cevapsız	6	1,3
	Toplam	463	100
Aile geliri (aylık)	500'den az	27	5,8
	501-1000	143	30,9
	1001-2000	166	35,9
	2001-3000	85	18,4
	3001-4500	20	4,3
	4501-7000	9	1,9
	7001-10.000	4	0,9
	10.000 üzeri	1	0,2
	Cevapsız	8	1,7
	Toplam	463	100

Ankete katılan öğrencilerin geldikleri şehre göre bölgeler bakımından gruplandırıldığında, sırasıyla İç Anadolu Bölgesi (%23), Marmara (%18,8), Akdeniz (%15,6), Karadeniz (%13), Ege (%10,9), Doğu ve Güneydoğu Anadolu (%9,2) bölgeleri ve yurt dışından gelenler (%6,8) takip etmektedir.

Katılımcıların %20,7'si sağlık alanında (Tıp, Diş Hekimliği, Hemşirelik vb.), %17,4'ü fen bilimleri alanında (Mimarlık, Mühendislik, Teknoloji vb), %28,5'i sosyal bilim alanlarında (Spor Bilimleri, Bankacılık ve Sigortacılık, Sosyal Bilimler vb), %22,7'si eğitim bilimleri alanında yükseköğretime devam etmektedir.

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlasının (%56,8) günde 4-6 saat boş zamanının olması (Tablo 3) zamanlarının belli kısmını üniversitede geçirdiklerini göstermektedir. Buna karşılık çok düşük bir oranın (%6,0) 10 saatten fazla günlük boş zamana sahip olduğu, muhtemelen zamanını okul dışında değerlendirdiği görölmüştür. Haftasonu ise öğrencilerin %30,9-%36,5'luk kısmının hafta sonu 10-20

saat arası boş zamanı olduğu (Tablo 3), buna karşılık %14,5-%17,9 arasının 20-30 saat arası hafta sonu boş zamana sahiptir. Verilere göre ankete katılanların önemli kesiminin hafta sonları kendilerine vakit ayıracak kadar boş zamana sahip olduğu görölmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Hafta İçi ve Hafta Sonu Sahip Olduğu Boş Zaman Durumu

Hafta İçi		
Değişkenler	f	%
3 saatten az	89	19,2
4-6 saat arası	263	56,8
7-10 saat arası	81	17,5
10 saatten fazla	28	6,0
Cevapsız	2	0,4
Toplam	463	100,0
Hafta Sonu		
Değişkenler	f	%
10 saatten az	143	30,9
11-20 saat arası	169	36,5
21-30 saat arası	67	14,5
30 saatten fazla	83	17,9
Cevapsız	1	0,2
Toplam	463	100,0

Katılımcıların boş zamanlarını sosyal etkinlikler için değerlendirmesi çoğunlukla (%32,2 ve %34,6) 1-2 gün ile sınırlı kalmıştır. Bu tür etkinliklere 3 gününü ayıran öğrenci sayısı %16 ile sınırlı kalmaktadır. Katılımcıların boş zaman etkinliklerine katılım oranının büyük bir oranının 1-2 günle sınırlı kalmasında, cinsiyet faktörü ve aile gelir durumu arasında güçlü bir ilişki olduğu düşünülmektedir.

Katılımcıların %60,5 gibi büyük bir oranının daha fazla boş zamana sahip olmak istemesi dikkat çekmektedir. Ancak öğrenciler yeteri kadar boş zamana sahip olmalarına rağmen etkinliklere katılma oranı düşük bir düzeyde kaldığı görölmektedir. Öğrencilerin yaklaşık yarısı (%51,6) boş zamanlarını değerlendirmede güçlük çekmediklerini belirtmiş, ancak %30,0'luk kısım bazen ve %18,1'lik kısım ise genellikle sıkıntı çektiklerini bildirmişlerdir.

Katılımcılar boş zamanlarını, okulda (%24), açık veya kırsal alanda (%23,8), spor tesislerinde (%23,1), evde (%21,2), kahvede (%6,3) geçirmektedir (Tablo 4). Katılımcıların %53,3'ü boş zaman aktiviteleri için aylık 100 TL'den az bir para harcamakta, %35'i ise 101-250 TL arasında, %6,7'si ise 251-400 TL arasında bir para harcadığı görölmektedir.

Tablo 4. Boş Zaman Etkinliklerine Nerelerde Katılırsınız?

Değişkenler	f	%
Evde	98	21,2
Okulda	111	24,0

Kahvede	29	6,3
Açık veya kırsal alanda	110	23,8
Spor tesislerinde	107	23,1
Sivil toplum kuruluşlarında	28	6,0
Diğer	184	39,7
Toplam	667	

n=463

Katılımcıların %60'ı rekreasyon alanlarına ulaşmada mesafenin önemli olduğunu, %18,1'inin ise etkili olmadığını düşünmektedir. Mesafenin artması katılacak faaliyetin maliyetini artıracak olması, ulaşımında mesafenin önemini artırmaktadır.

Rekreasyon alanlarına ulaşmada katılımcılar; birden çok seçilebilir soruda, yaşam standartları ve ekonomik durumlarına uygun olarak, toplu taşıma aracı (%43,8), yaya ve toplu taşıma aracı (%27,0) veya sadece yaya olarak (%8,9) erişim sağlamaktadır (Tablo 5).

Tablo 5. Rekreasyon Alanlarına Ulaşımında Hangisini Tercih Edersiniz?

Değişkenler	f	%
Cevapsız	260	56,2
Toplu taşıma araçları	203	43,8
Yaya+toplu taşıma araçları	125	27,0
Fark etmez	80	17,3
Yaya	41	8,9
Özel otomobil	28	6,0
Tümü	23	5,0
Bisiklet	8	1,7
Toplam	768	

n=463

Katılımcıların rekreasyonel faaliyetlere katılma gerekçelerinde, birden çok seçilebilir soruda oransal olarak öne çıkanlar; rahatlamak, arkadaşlarla beraber olmak, eğlenmek, bir şeyler öğrenmek, sağlık ve egzersiz, yeni beceriler kazanmak ve gerilimi azaltmak gibi birçok faktör öne çıkmaktadır (Tablo 6). Bu durum, bireylerin ailesel, sosyal çevre ve kişisel farklılıklarının (özel dünyasının) tercihlere yansımalarının bir sonucudur.

Tablo 6. Katılımcıların Rekreasyon Etkinliklerine Katılma Nedeni

Değişkenler	f	%
Rahatlamak	285	61,6
Arkadaşlarla beraber olmak	237	51,2
Eğlenmek	236	51,0
Cevapsız	178	38,4
Birşeyler öğrenmek	143	30,9
Sağlık ve egzersiz	115	24,8
Yeni beceriler kazanmak	104	22,5
Gerilimi azaltmak	88	19,0
Heyecan duymak	82	17,7

Doğa deneyimi yaşamak	52	11,2
Aile ile birlikte olmak	48	10,4
Yalnız kalmak	34	7,3
Yarışmak	19	4,1
Toplam	1621	

n=463

Katılımcıların rekreasyonel faaliyetlere, birden çok seçilebilir soruda, arkadaş grubu (%85,5), aile (%13,4), yalnız olarak (%11,2) katılmayı tercih edeceği görölmektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Boş Zaman Etkinliklerine Hangi şekilde Katılmayı Tercih Edersiniz?

Değişkenler	f	%
Cevapsız	411	88,8
Arkadaş grubuyla	396	85,5
Ailemle	62	13,4
Yalnız	52	11,2
Toplam	921	

n=463

Katılımcıların boş zaman etkinliklerini tercih etmelerinde, birden çok seçilebilir soruda, arkadaşlarla beraber olma düşüncesi (%78,8), yeteneklerine uygun olduğu ve yapabildiği bir etkinlik olduğu için (%65), etkinliklerini kısıtlayacak çevresel ve ailesel bir baskı olmadığı için (%19,9) seçenekleri öne çıkmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Boş Zaman Etkinliklerini Tercih Etme Nedenleriniz Nelerdir?

Değişkenler	f	%
Cevapsız	337	72,8
Arkadaşlarla beraber olabildiğim için	301	65,0
En iyi yapabildiğim ve yeteneklerime uygun olduğu için	126	27,2
Faaliyetlere katılmamı engelleyecek çevre ve aile baskısı olmadığı için	92	19,9
Faaliyet yapabileceğim tesis araç-gereç müsait ve programları bana uygun olduğu için	83	17,9
Fazla para harcamamı gerektirmediği için	62	13,4
Faaliyet merkezlerine kolayca ulaşabildiğim için	31	6,7
Toplam	1032	

n=463

Kişilerin boş zamanlarında tercih edeceği rekreasyonel faaliyetlerin ve seçeceği mekânın türü, içinde yaşadığı toplumun değerleri, inançları, aileden gelen yaşam tarzı alışkanlıkları, bireyin cinsiyeti ve yaşı gibi birçok faktöre göre değişebilmektedir. Nitekim katılımcıların boş zamanlarında tercih edeceği etkinlikler, birden çok seçilebilir soruda; müzik dinleme, kitap ve gazete okuma, sinema ve tiyatroya gitme, pazar, fuar, park gibi alanlara gezi için çıkmak, arkadaşları ziyaret etmek, spor yapmak ve televizyon izlemek gibi faktörler öne çıkmaktadır (Tablo 9).

Tablo 9. Katılımcıların Herhangi Bir Engelleyici Unsurun Bulunmadığı Bir Durumda Boş Zamanlarda Tercih Edeceğini Etkinlikler

Değişkenler	f	%
-------------	---	---

Müzik dinlemek	307	66,3
Kitap, gazete okumak	288	62,2
Sinema ve tiyatroya gitmek	282	60,9
Çarşı,pazar,fuar,park gibi gezilere çıkmak	243	52,5
Arkadaş ziyaretlerine gitmek	212	45,8
Spor yapmak	193	41,7
TV izlemek	182	39,3
Cevapsız	174	37,6
Sosyal ve toplumsal faaliyetlerle uğraşmak	105	22,7
Bilimsel ve kültürel faaliyetlerle uğraşmak	97	21,0
Belirli bir şeyle uğraşmamak	79	17,1
Spor yarışmalarını tesislere giderek izlemek	78	16,8
Bir müzik aleti çalmak, orkestra, solo, koro gibi faaliyetlere katılmak	75	16,2
El işleri ve sanatla uğraşmak	56	12,1
Birahane gibi yerlere gitmek	51	11,0
Kahvehaneye gitmek	37	8,0
Toplam	2459	

n=463

Katılımcıların rekreasyonel faaliyetlere katılmasını kısıtlayan faktörler, birden çok seçilebilir soruda zaman kısıtlılığı (%49,5), ekonomik nedenler (% 40,8), ruh halinin iyi olmaması (%28,5), organizasyonların yetersizliği (% 26,8) gibi faktörlerle öne çıkmaktadır (Tablo 10).

Tablo 10. Rekreasyon Faaliyetlerine Katılmanızı Kısıtlayan En Önemli Unsur Hangisidir?

Değişkenler	f	%
Cevapsız	393	84,9
Zaman kısıtlılığı	229	49,5
Ekonomik nedenler	189	40,8
Ruh halimin iyi olmaması	132	28,5
Organizasyonların yetersizliği	124	26,8
Mesafeler	106	22,9
Faaliyetlere yönlendirecek arkadaş ve sosyal teşviklere sahip olmamam	81	17,5
Ulaşım	81	17,5
Etkinliklere katılmanın yorucu olması	70	15,1
İş yükü	57	12,3
Hangi faaliyeti nasıl ve niçin yapacağım konusunda bir bilgiye sahip olmamam	47	10,2
Böyle bir alışkanlığım yok	26	5,6
Toplam	1535	

n=463

SONUÇ

Öğrencilerin rekreasyonel etkinliklere katılabilmek için gerek hafta içerisinde gerekse hafta sonunda yeterince boş zamana sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin zamanlarının ne kadarının boş olduğunun farkında olamaması, zamanı rekreasyonel etkinlikler için değerlendirememesine neden olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin demografik özellikleri incelendiğinde, bireyin cinsiyeti ve aylık gelirinin kısıtlı oluşu boş zamanlarının değerlendirilmesini etkileyebilmektedir.

Öğrencilerin ailesiyle ilgili demografik özellikler incelendiğinde, büyük bir çoğunluğun babasının

emekli (%32), serbest meslek (%2,2) ve işçi (%16,2) olarak çalışıyor olması ailenin gelir durumunun ortaya koymaktadır. Ayrıca ailenin %66,8 gibi büyük bir çoğunluğunun 500-2000 TL arası aylık geliri ve diğer kardeşlerinin de var olması ailesinden kendisine gelecek aylık harcama miktarı hakkında bir fikir vermektedir. Nitekim ailenin ekonomik gelir grubu bandı, bireyin yeterli boş zamanı olsa bile, harcamalarını ve serbest zamanlarındaki hareketliliğini kısıtlayabilmektedir. Ayrıca gelir grubu düşük bir aileye sahip bireylerin üniversite öncesi boş zamanlarında da aileden kendisine kalan bir seyahat ve etkinliğe katılma kültürünün olmaması ya da çok sınırlı olması, bireyin üniversite eğitim dönemindeki boş zamanlarına da yansiyabilmektedir.

Öğrencilerin bulundukları mekân içerisinde (yurt) “kitap ve gazete okuma, televizyon izleme, müzik dinleme” gibi etkinlikleri boş zamanlarında daha fazla yapmaları kendilerinin dış mekân algıları ve gelir durumları ile ilişkilendirilebilir. Ayrıca üniversitenin ilk yılındaki öğrencilerin kent hakkında yeterli bilgisinin olmaması, kente uyum sorunu, dersane alışkanlığından kalan kapalı mekânda uzun süre bulunma eğilimi gibi faktörler boş zamanın öğrenci yurdu içerisinde geçirilmesine neden olabilmektedir.

İçerisinde yaşanan sosyal çevrenin ve toplumsal değerlerin yeme içme, gezme, alış veriş yapma gibi birçok tüketim kalıbını etkilemektedir. Öğrencilerin üniversite öncesi sosyal etkinliklerinin sınırlı olması, bu alışkanlıklarını üniversite eğitim süreçlerinde de sürdürmelerine neden olmaktadır.

Park, çarşı, pazar ve fuar gibi alanlar açık hava etkinlikleri olarak ilk sırada gelmesi, boş zamanların da yine kent içerisinde geçirildiğini göstermektedir. Bireyin kent çevresindeki rekreasyonel etkinlik sahalarını bilmemesi ve bu mekânlardaki etkinlikler için ayıracak yeterli gelirinin olmaması gibi faktörler, boş zamanların kent içerisindeki uygun alanlarda değerlendirilmesine yol açtığı görülmektedir.

Mesafenin uzunluğu ve erişim durumu, rekreasyonel faaliyetlere katılma durumunu etkileyebilmektedir. Üniversite öğrencilerinin özel araçlarının olmaması, mesafe uzadıkça ulaşım maliyetinin artması ve cinsiyet faktörü rekreasyonel etkinliklere katılmada önemli bir unsur olmaktadır.

Öğrencilerin aylık bütçelerinin eğitim giderlerini (kırtasiye, kitap, ulaşım, yemek vb.) ancak karşılayabilmesi boş zamana etkinliklerini geri plana atmalarına neden olmaktadır. Öğrenci kulüplerinin çoğaltılması, üniversite ve büyükşehir belediyesi gibi kurumların öğrencilere yönelik sosyal aktivitelerini artırması, öğrencilerin boş zamanlarını rekreasyonel aktivitelere ayırmasına imkân verebilecektir.

KAYNAKÇA

Abadan, N. (1961). *Üniversite Öğrencilerinin Serbest Zaman Faaliyetleri*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.

Alkan, T., Ergil, D. (1980). *Siyaset Psikolojisi*, Turhan Kitabevi, Ankara.

- Aksu, M. (1992). *Yükseköğretim Gençliği Ve Sorunları Üzerinde Bir Çalışma, Fırat Havzasında Yükseköğrenim*. Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayını, No:12, Elazığ.
- Ardahanlıoğlu, Z.B. Bulut, Y. ve Çınar, İ. (2011). Deniz kıyısı-orman içi rekreasyon alanlarında doğal peyzaja yönelik baskıların saptanması ve çözüm önerileri: Aksazlar Koyu-Fethiye örneği, *1. Ulusal Akdeniz Orman ve Çevre Sempozyumu*, (26-28 Ekim), Kahramanmaraş.
- Aslan, L.N. (1994). Üniversite öğrencilerinin boş zaman değerlendirme eğilimi, öğretmen yetiştiren kurumlarda karşılaştırmalı bir araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İzmir.
- Aydemir, S. (1998). *Kentsel Donatılar Açık Alanlar ve Rekreasyon Kentsel Yeşil Alanlar, Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Ders Notları: 54, Trabzon.
- Aydoğan, F. (1999). Modern dönemde serbest zaman ve medya, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İstanbul.
- Baş, S. (1994). Lise düzeyi yetiştirme yurdu öğrencilerinin serbest zaman uğraşlarının ve okul başarılarının araştırılması, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Bayhan, V. (1997). *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Baymur, F. (1969). Yurtlarda kalan yüksek öğrenim gençliğinin problemleri. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 1(1).
- Bayraktar, A. (1972). Rekreasyon turizm ilişkileri ve bu konular ile ilgili tesislerde peyzaj planlamasının önemi, *Peyzaj Mimarlığı*, 3.
- Bradley, C., Millward, A. (1986). Successful green space-do we know it when we see it', *Landscape Research*, 11, 2-8.
- Broadhurst, R. (2001). *Managing Environments for Leisure and Recreation*, Routledge, New York.
- Bolitzer, B., Netusil, N.R. (2000). The impact of open spaces on property values in portland Oregon, *Journal of Environmental Management*, 59(3), 185-193.
- Dikici, K. (1994). Adana ili lise öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Ekşi, A. (1982). *Gençlerimiz ve Sorunları*. İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Erkal, M.E. (1985). "Toplumda bir sosyal grup olarak gençlik", *Milli Kültür*, Sayı: 49.
- Erkal, M.E. (1987). *Sosyoloji (Toplumbilim)*. Filiz Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Erkal, M.E. (1992). *Sosyolojik Açıdan Spor*. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Gökmen, H., Açıkalın, A., Koyuncu, N., Sadar, Z. (1985). *Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri ve Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Göksel, F.A. (1986). "Gençlik ve ruh sağlığı". *Milli Kültür Gençlik Özel Sayısı*, Sayı: 63.
- Güçlüol, K. (1992). *Yüksek Öğretim Öğrencilerinin Bazı Sorunları: Fırat Üniversitesi Örneği, Fırat Havzasında Yükseköğretim*. Fırat Üniversitesi Fırat Havzası Araştırma Merkezi Yayınları, No:12.
- Güler, A. (1994). *Türkiye'de Üniversite Reformları*. Adım Yayınları, Ankara.
- Karahan, F., Orhan, T. (2009). Çoruh havzası Uzundere vadisinin kırsal rekreasyon planlaması yönünden suya dayalı olanakları, *İçinde Kırsal Çevre Yıllığı, Kırsal Çevre ve Ormancılık Sorunları Araştırma Derneği*, 55-82, Ankara.
- Karaküçük, S. (1999). *Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme*. Bağırhan Yayınları, Ankara.
- Kaya, L.G. (2006). *Turizm ve Rekreasyon Planlaması Ders Notları*. İnönü Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Malatya.
- Kır, İ. (2007). Yükseköğretim gençliğinin boş zaman etkinlikleri: KSÜ örneği, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 307-328.
- Kışlalı, A.T. (1974). *Öğrenci Ayaklanmaları*, Bilge Yayınları, Ankara.
- Köknel, Ö. (1970). *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*. Bozok Matbaası, İstanbul.
- Köseoğlu, M. (1981). *Türkiye'de Çevre Koruma ve Rekreasyon Planlaması*, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ofset Atölyesi, Bornova, İzmir.

- Lieber S.R., Fesenmajer, D.R., 1985. Physical and Social Conditions Affecting Recreation Site, *Enviroment and Planning*, 17(12): 1613-1625 England
- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi öğrencilerinin serbest zaman özellikleri ve dış mekân rekreasyon eğilimlerinin belirlenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 53-62.
- Mendelsohn, R., 1987. Modelling the demand for outdoor recreation, *Water-Resour-Res*, V23, 5 May 1987, p: 961-967
- Müderrişoğlu, H. ve Uzun S. (2004). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi öğrencilerinin rekreasyonel eğilimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, A(2), 108-121.
- Nasuh, D., 1993. Kent Parklarının Nitelikleri ve Ankara Örneğinde İrdelenmesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, (Doktora Tezi), Ankara.
- Oğuz, D., 1998. Kent Parkı Kavramı Yönünden Ankara Kent Parklarının Kullanım Olgusu Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, (Doktora Tezi), Ankara
- Önder S. (2003). Selçuk Üniversitesi öğrencilerinin rekreasyonel eğilim ve taleplerinin belirlenmesi üzerinde bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 17(32), 31-38.
- Özkan, M.B. (1991). *Kentsel Rekreasyonel Alan Planlaması Ders Notları*, Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bornova, İzmir.
- Pauleit, S., Duhme, F. (2000). Assessing the environmental performance of land cover types for urban planning, *Landscape and Urban Planning*, 52(1), 1-20.
- Sankır, H. (2001). Üniversite Öğrencilerinin sosyoekonomik özelliklerine göre serbest zaman faaliyeti olarak sanat tüketimleri: Hacettepe Üniversitesi örneği, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Schmelzkopf, K. (1995). Urban community gardens as contested space, *Geographical Review*, 85(3), 364-381.
- Sevil, T. (2012). Boş zaman ve rekreasyon yönetimi. Kavram ve özellikler, İçinde S. Kocaekşi (Edt) *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yay. No: 2497, AÖF. Yay. No: 1468, Eskişehir.
- Sezgin, S. (1987). Türk toplumunun rekreasyon alışkanlıkları: İstanbul Örneği, Mimar Sinan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), İstanbul.
- Tezcan, M. (1996). *Eğitim Sosyolojisi*. Feryal Matbaası, Ankara.
- Torkildsen, G. (1999). Leisure and recreation management, E and FN Spon, London.
- Uzun, G., Altunkasa, F., Doygun, H. (1995). Adana halkının rekreasyonel eğilimleri ve mevcut rekreasyonel aktivitelere katılım düzeyleri ile taleplerinin belirlenmesi, *Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 10(4), 49-60.
- Yılmaz, S., Bulut, Z. (2002), Erzurum kent halkının rekreasyonel eğilimlerinin anket çalışması kapsamında değerlendirilmesi, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 33(1), 101-109.
- Yılmaz, S. (2004). Serçeme vadisinin rekreasyonel kullanım potansiyelinin belirlenmesi. *Ekoloji Dergisi*, 13(51), 1-6.
- Yılmaz, S., Zengin, M. (2003). User surveys of Erzincan's urban parks. *Journal of Applied Sciences*, JPAS, 3(1), 47-51.
- Yılmaz H., Yılmaz S. ve Demircioğlu Yıldız, N. (2003). Kars kent halkının rekreasyonel talep ve eğilimlerinin belirlenmesi, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 34(4), 353-360.
- Yuen, B. (1996). Use and experience of neighborhood parks in Singapore, *Journal of Leisure Research*, 28(4), 293-311.

Dağ Otlaklarından Dağ Sayfiyelerine: Doğu Karadeniz Bölgesi Yaylalarındaki İşlevsel Değişim

Mehmet SOMUNCU, Serdar CEYLAN

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü

E-posta: somuncu@ankara.edu.tr

ÖZ

Yaylalar, göçebelerin ve köylülerin hayvancılık temelli ekonomik faaliyet alanı olmasının yanı sıra kasaba ve kentlerde yaşayan insanların sosyal amaçlar için kullandıkları ya da yararlandıkları yerleridir. Son yıllarda Karadeniz ve Akdeniz bölgelerindeki yaylalardan rekreasyon veya sayfiye amacıyla yararlanmanın giderek yaygınlaştığı gözlenmektedir. Ayrıca, turizm tüketim kalıplarındaki değişime bağlı olarak bazı yaylalar turizm merkezlerine dönüşmekte, buralara turizm yatırımları yapılmaktadır. Dolayısıyla Türkiye'deki yaylaların işlevleri farklılaşmaktadır. Bu araştırmanın amacı, Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yaylaların işlevlerinde meydana gelen değişimin değerlendirilmesidir. Araştırma alanının evreni Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yaylalar ve bu yaylaların kullanıcılarıdır. Örneklemi ise, bölgedeki Trabzon, Giresun ve Gümüşhane illerinin her birinden 10'ar yayla olmak üzere toplam 30 yayla ve bu yaylaların kullanıcıları oluşturmaktadır. Araştırmada verilerin toplanmasında nicel ve nitel yöntemler kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre 1970'li yılların başında yaylaların işlevlerinin ağırlıklı olarak hayvancılık olduğu belirlenmiştir. Nitekim belirtilen dönemde 30 yaylanın 22'si yalnızca hayvancılık işlevine sahiptir. Sekiz yayladan ise hayvancılık ve sayfiye amacıyla yararlanıldığı saptanmıştır. 2010 yılında ise araştırma alanında hayvancılık işlevine sahip olan yalnızca bir yayla belirlenmiştir. Buna karşılık, sayfiye işlevine sahip bir yayla; hayvancılık ve sayfiye işlevine sahip 19 yayla; (sayfiye+turizm+hayvancılık) işlevinin bir arada olduğu 9 yayla saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Yayla, yaylacılık, rekreasyon amaçlı yaylacılık, sayfiye yaylası, yayla turizmi

GİRİŞ

Yayla, göçebe ve yarı göçebelerle, köylerin ekonomik faaliyet alanıdır. Bu ekonomik faaliyetlerde hayvancılık önde gelmekle birlikte, tarımsal faaliyetler de yapılabilmektedir. Bunun yanında yaylalar, kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların da sosyal amaçlar için kullandıkları ya da yararlandıkları, çıkılan veya gidilen yerdir (Somuncu, 2005). 4342 sayılı Mera Kanunu'nda ise yaylak: *“Çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer.”* olarak tanımlanmaktadır (Cin ve Surlu, 2000).

Yaylacılık, büyük ölçüde hayvancılığa dayalı mevsimlik bir hareket olup, yaz mevsiminde insanların hayvanlarıyla birlikte *“yayla”* adı verilen geçici yerleşmelere göçmelerini, orada bir süre kalmalarını ve ekonomik faaliyetlerde bulunmalarını kapsamaktadır. Yaylacılık, tümüyle yerleşik insan gruplarının, yani yaylacı köylülerin gerçekleştirdikleri mevsimlik bir faaliyettir. Bu nedenle, yerleşiklerin yaylacılık faaliyetleri, saban (tarım) kültürünü destekleyen bir görünüm içindedir. Yaylacılık, tarımın yanı sıra hayvancılık yapan insan gruplarına, sürülerin daha iyi beslenebilmesi, daha iyi ürün vermesi ve daha çok sayıda hayvan besleyebilme olanağını sağlar. Yaylacılıkta hayvanların bakımı, yazın otlaklarda otlatma, kışın ise ahırlarda barındırma biçiminde yapılır. Yaylacı köylülerin, köydeki evlerine karşılık yaylalarda da sabit meskenleri olabilmektedir. Dolayısıyla köylülerin yaptığı yaylacılıkta, yerleşik bir

hayat tarzı söz konusudur. Tarımın yanı sıra yaylada hayvancılık, ekip biçme, bitki ve ağaç yetiştirme, el sanatları ve diğerk işler yapılabilmektedir (Emiroğlu, 1977; Kutlu, 1987). Yaylalar sadece yerleşik insan gruplarının ekonomik faaliyet alanı olmayıp aynı zamanda yarı göçebe ve göçebelerin de ekonomik amaçla yararlandıkları otlak alanlarıdır. Ancak yarı göçebe, göçebe ve yerleşik köylülerin yaylacılık faaliyetleri aynı özelliklere sahip olmayıp farklılıklar göstermektedir.

Temeli hayvancılık ekonomisine dayalı bir faaliyet olmasına rağmen, yaylacılığın bir de sosyal boyutu bulunmaktadır. Bu da, sıcak yaz aylarında özellikle kasaba ve şehirlerde yaşayan insanların serin yerde bulunma, dinlenme amacıyla yaylaya çıkmalarıdır ki bu faaliyet “*rekreasyon amaçlı yaylacılık*” (Soykan, 1994; Doğanay, 1997; Doğaner, 2001) ya da “*sayfiye yaylacılığı*” (Alagöz, 1993; Tunçel vd., 2004) olarak nitelendirilmektedir. Bu amaçla kullanılan yaylalara da “*sayfiye*”, “*sayfiye yeri*” veya “*sayfiye yaylası*” denilmektedir (Tanoğlu, 1954; Tunçdilek, 1967; Emiroğlu, 1977; Alagöz, 1993; Yücel, 1995; Doğanay, 1997). Alagöz, bu tip yaylacılık faaliyetini “*şehir yaylacılığı (sayfiyecilik)*” olarak da adlandırmaktadır (Alagöz, 1993). Aslında rekreasyonel amaçla yaylaya çıkıldığı için bu tip yaylacılık “*rekreasyon amaçlı yaylacılık*” olarak tanımlanabilir. Böylesi faaliyetlere konu olan yaylalar ise, dağ otlığı olarak kullanılan yaylalardan farklı olarak, rekreasyon amacıyla kullanılan yaylalardır (Somuncu, 2005).

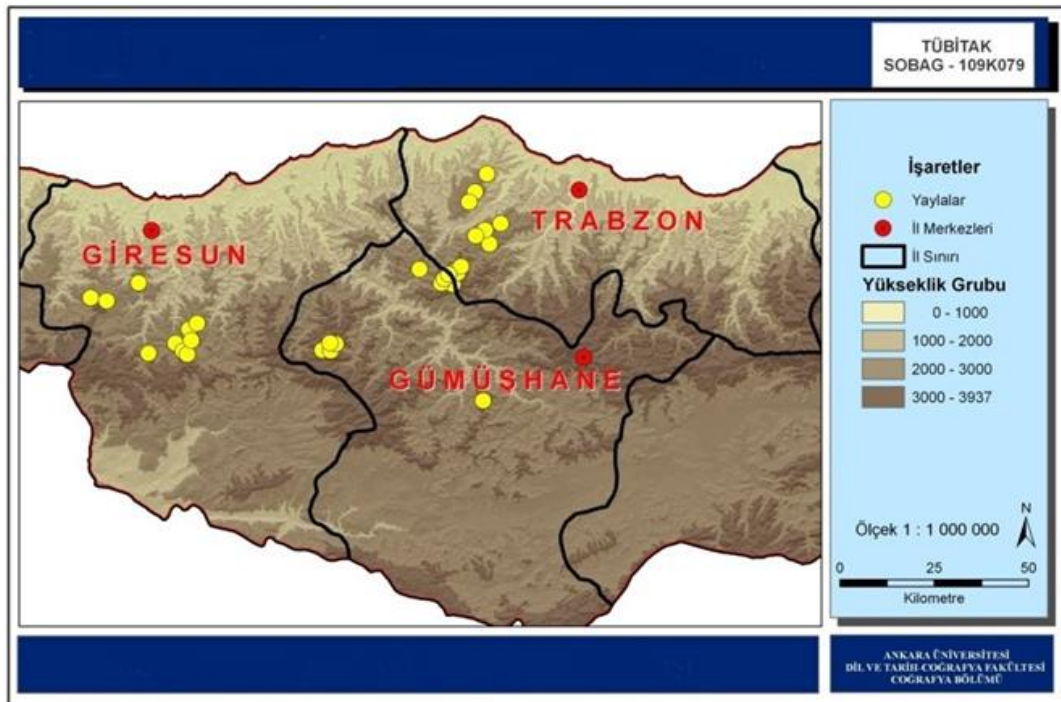
Türkiye’deki yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri yukarıda anlatılanlar çerçevesinde değerlendirildiği takdirde, temeli hayvancılığa dayanan ekonomik amaçlı yaylacılık halen yaygın olmakla birlikte (Somuncu, 2005), Karadeniz, Akdeniz ve Ege bölgeleri başta olmak üzere ülkenin çeşitli kesimlerinde yaylalardan rekreasyon/turizm amacıyla da yararlanılmaktadır. Özellikle son yıllarda yaylalardaki hayvancılık faaliyetlerinde bir gerileme yaşanırken, yaylalardan rekreasyon/turizm amacıyla yararlanma giderek yaygınlaşmaktadır. Şüphesiz ki bunun temelinde yatan ülkedeki sosyal ve ekonomik değişimdir (Somuncu vd. 2010; 2015a; 2015b).

YÖNTEM

Araştırma nicel ve nitel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini, Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki 7 ildeki (Trabzon, Rize, Artvin, Giresun, Ordu, Gümüşhane ve Bayburt) yaylalar ve bu yaylalardaki haneler oluşturmaktadır (Şekil 1; 2).

Şekil 1. Araştırma alanının yeri

Şekil 2. Araştırma alanında örnekleme oluşturan yaylaların dağılışı

Örneklem ise Giresun, Gümüşhane ve Trabzon illerinin her birinden 10 yayla olmak üzere toplam 30 yayla ve bu yaylaları kullanan hanelerdir. Çalışma kapsamındaki evrenin heterojenliği ve örneklemede temsil edilecek yaylalar göz önüne alınarak, belirlenmiş sayıdaki her yayladan kullanıcı özelliği; yaylayı hayvancılık için kullananlar, sayfiye (rekreasyon) ve turizm amaçlı kullananlar düşünülerek, istatistiksel analizler için gerekli olacak büyüklükte gözlenen kişilere ulaşmak için örneklem büyüklüğü

900 olarak hesaplanmıştır.

Sayısı 900 olan hane anketi, yaylalardaki hanelerde hane reisleri, hane reislerinin bulunmadığı durumlarda haneyi temsil edecek bir kişi ile yüz yüze görüşme tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Bu anketin dışında, araştırma için gidilen her yaylada yaylaya ilişkin genel bilgileri toplamak amacıyla bir kişiye (yaylanın bağlı olduğu ilçe belediye başkanı, köy muhtarı vb.) olmak üzere 30 “Yayla Bilgi Anketi” uygulanmıştır. Yayla bilgi anketi, her yaylaya ilişkin temel birtakım bilgileri elde edebilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Anketlerle ilgili alan çalışması tamamlandıktan sonra veriler SPSS programı yardımıyla elektronik ortama aktarılmış ve daha sonra analizleri yapılmıştır. Bu analizler sonucunda elde edilen veriler ve yaylalarda yerinde yapılan gözlemler sonucunda elde edilen bilgiler daha sonra topluca değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Yaylalarda görüşülen hanelerin iller bazında dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır. Anket uygulanan toplam 900 hanenin idari bakımdan bağlı oldukları iller sırasıyla; %39’8’i Gümüşhane, % 31,8’i Trabzon ve % 28,4’ü de Giresun’dur.

Tablo 1. Hanenin bağlı olduğu il

Hanenin Bağlı Olduğu İl	f	%
Giresun	256	28,4
Gümüşhane	358	39,8
Trabzon	286	31,8
Toplam	900	100

Araştırmada anket uygulanan kişilerin demografik özellikleri incelendiğinde; görüşülen kişilerin %72,2’si erkek ve %27’8’i kadındır (Tablo 2).

Tablo 2. Anket uygulanan kişilerin demografik ve diğer özellikleri

Demografik özellikler		f	%	Toplam
Cinsiyet	Erkek	650	72,2	900
	Kadın	250	27,8	
Yaş grubu	18-24	47	5,2	
	25-34	80	8,9	
	35-44	97	10,8	
	45-54	168	18,7	
	55-64	203	22,6	
	65+	305	33,8	
Eğitim durumu	Hiç okula gitmemiş	210	23,3	900
	İlkokul mezunu	393	43,7	
	Ortaokul mezunu	113	12,6	
	Lise mezunu	111	12,3	
	Üniversite mezunu	67	7,4	
	Yüksek lisans ve doktora	2	0,2	
	Diğer	4	0,4	
Sürekli yaşadığı yer	Doğduğu yer	643	71,4	900
	Başka yer	257	28,6	

Katılımcıların yaş dağılımlarına bakıldığında, 65 yaş üzerindeki yaş grubunda yer alanların oranı diğer yaş gruplarına göre daha yüksektir (%33,8). Bunu sırasıyla 55-64 yaş (%22,6) ve 45-54 yaş (%18,7) izlemektedir. Oran daha alt yaş gruplarına doğru giderek azalmaktadır. 55 yaş ve üzerindekiilerin oranı %56,4’tür.

Katılımcıların %71'4'ü sürekli yaşadığı yerin doğduğu yer olduğuunu beyan etmiştir. Sürekli yaşadığı yer doğduğu yerden farklı olanların oranı ise %28,6'dır.

Katılımcıların eğitim durumları değerlendirildiğinde; ilkokul mezunu olanların oranı çoğunluktadır (%43,7). Bu oranı hiç okula gitmemiş olanlar izlemektedir (%23,3). Okula gitmemiş kişilerin %70,5'i okuryazar değildir. %29,5'i ise hiç okula gitmediği halde okuryazardır. Ortaokul mezunu olanların oranı %12,6, lise mezunu olanların %12,3 ve üniversite mezunu olanların oranı ise %7,4'dür.

Katılımcıların çalışma durumu değerlendirildiğinde en büyük oranı %33,7 ile emekliler, bunu %23,3 ile çiftçiler ve % 17,3 ile ev kadınları izlemektedir. Kamu ve özel sektör çalışanları ile kendi hesabına çalışanların oranı emekli ve çiftçilere göre düşük düzeydedir (Tablo 3). Emeklilerin oranının bu denli yüksek oluşu dikkat çekici bir durumdur. Emeklilerin bir kısmı BAĞ-KUR emeklisi çiftçilerdir. Bir kısmı ise kentlerde yerleşip çalışan ve emekli olduktan sonra yaz aylarını kendi memleketindeki yaylalarda dinlenerek veya tatil yaparak geçiren kimselerdir.

Tablo 3. Katılımcıların çalışma durumu

Çalışma durumu	f	%
Çiftçi	210	23,3
Kamuda çalışan	38	4,2
Özel sektör çalışanı	40	4,4
Emekli	303	33,7
Öğrenci	19	2,1
Kendi hesabı/serbest meslek	106	11,8
Ev kadını	156	17,3
İşsiz	26	2,9
Diğer	2	0,2
Toplam	900	100

Anketin uygulandığı 900 hanede bu hanelerde yaşayanların yaylalara hangi amaçla çıktıkları sorulmuştur. Bu soruya verilen cevaplarda katılımcıların %39,7'si (357 kişi) hayvanların otlatılması amacıyla yaylada bulunduklarını buna karşılık %60,3'ü (543 kişi) ise hava değişimi, dinlenme ve tatil amacıyla yaylada bulunduklarını ifade etmişlerdir. Buna göre araştırmada Doğu Karadeniz Bölgesi'nde üç ildeki 30 yaylada yaylalara göç eden ailelerin %60,3'ünün rekreasyonel amaçlarla yaylaya göç ettiği anlaşılmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Yaylaya çıkmaktaki esas amaç

Cevaplar	f	%
Hayvanların otlatılması	357	39,7
Hava değişimi, dinlenme ve tatil	543	60,3
Toplam	900	100

Tablo 5'te dinlenmek ve tatil yapmak (rekreasyon) amacıyla yaylaya göç ettiğini beyan eden kişilerin yaylayı kaç yıldır kullandıklarına ilişkin soruya verdikleri cevaplar görölmektedir. Yaylayı 1-10 yıl arasında kullananların oranı %19,9 olup, kullanıcılar arasında en yüksek oranı oluşturmaktadır. Bunu %13,7 ile yaylayı 11-20 yıl arasında kullananlar izlemektedir. Yaylayı 21-30 yıl arasında kullananların

oranı ise %10,5'tir. Buna göre yaylaları 1-30 yıl arasındaki bir süredir kullananların oranı %44,1'dir. Bu oran 1980'li yılların başından itibaren yaylalara rekreasyon konusunda giderek artan talebi göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Nitekim son on yıl içinde yaylayı kullanmaya başlayanların oranının %20'ye yakın bir oranda olması, yaylalardan rekreasyon amacıyla yararlanmak isteyenlerin talep artışındaki ivmenin somut göstergesidir.

Tablo 5. Dinlenmek ve tatil yapmak amacıyla yaylaya göçenlerin yaylayı kaç yıldır kullandıkları

Yaylayı Kullanma Süresi (Yıl)	f	%
1-10	106	19,9
11-20	73	13,7
21-30	56	10,5
31-40	47	8,8
41-50	55	10,3
51-60	53	10,0
61-70	37	7,0
71-80	17	3,2
81-90	9	1,7
91-100	4	0,8
100 üzeri	75	14,1
Toplam	532	100

(n=543); Bilinmeyen:11

Dinlenmek ve sayfiye amacıyla yaylara göçenlerin "Yaylaya ne zaman göç edersiniz?" sorusuna verdikleri cevaplar Tablo 6'da görülmektedir. Ankete cevap verenlerin yaylaya göçü mart ayından itibaren başlamakta ve göç etme oranı mayıs ayından itibaren artış göstermektedir. Yaylaya göç oranının en yüksek olduğu ay hazirandır (%48,6). Bunun iki temel nedeni bulunmaktadır. Birincisi yüksek kesimdeki yaylaların bulunduğu dağlık alanda havalar ancak hazirandan itibaren ısınmaya başlamakta ve yerdeki kar ancak bu aydan itibaren ortadan kalkmaktadır. Yüksek kesimde özellikle 2000 metreden daha yüksek yaylalarda mevsim koşullarına göre değişmekle birlikte bazı yıllarda haziran ayında bile halen kar halen yerden kalkmamış olmaktadır.

Haziranda yaylaya göçteki artışın ikinci temel nedeni özellikle ilk ve ortaöğretim okullarının tatile girmesi ve çocuklu ailelerin böylece yaylaya göç etme olanağı bulmasıdır. Rekreasyon amacıyla yaylaya göç edenlerin yaylaya gidişleri temmuz ayında da sürmektedir (%16,1).

Tablo 6. Dinlenmek ve tatil yapmak için yaylaya göç edenlerin göç zamanı

Aylar	f	%
Mart	6	1,1
Nisan	23	4,3
Mayıs	155	29
Haziran	260	48,6
Temmuz	86	16,1
Ağustos	5	0,9
Toplam	535	100

Bilinmeyen: 8

Dinlenmek ve tatil yapmak amacıyla yaylaya göçen hanelerin yaylada kalma süreleri farklılık göstermektedir (Tablo 7). Katılımcılar arasında 61-90 gün yaylada kalanların oranı %24,2'dir. 91-120

gün yaylada kalanlar ise %22,7 oranındadır. Bu iki grubun dışında kalanların yaylada kalma süreleri farklı olmakla birlikte oransal bakımdan birbirine yakınlık göstermektedirler.

Tablo 7. Dinlenmek ve tatil amacıyla yaylaya göçenlerin yaylada kalma süreleri

Yaylada Kalma Süresi (gün)	f	%
10-30	66	12,4
11-60	79	14,8
61-90	129	24,2
91-120	121	22,7
121-150	69	13,0
151 ve üzeri	68	12,8
Toplam	532	100

Bilinmeyen: 11

Tablo 8’de bu hanelerin yayladan dönüş zamanları değerlendirilmiştir. Ankete cevap verenlerin beyanlarına göre yayladan geri dönüş hazırlanırken başlamakla birlikte bu düşük bir orandır. Yayladan dönüşün önemli oranda arttığı ay ağustostur (% 23,4). Eylül ise en yüksek orana sahiptir (%43,1). Çünkü eylül ayında okulların tatili sona ermekte olup, çocuklu aileler kasabaya, kente dönmek zorundadırlar. Bunun yanı sıra eylülünden itibaren özellikle yüksek kesimlerdeki yaylalarda havalar soğumaya başlamaktadır. Bütün bu faktörler ailelerin yayladan dönüşünde etkili olmaktadır.

Tablo 8. Dinlenmek ve tatil amacıyla yaylaya göçenlerin yayladan dönüş zamanı

Aylar	f	%
Haziran	3	0,6
Temmuz	41	7,7
Ağustos	125	23,4
Eylül	230	43,1
Ekim	95	17,8
Kasım	31	5,8
Aralık	9	1,7
Toplam	534	100

Bilinmeyen: 9

Yaylalara yalnızca rekreasyon amacıyla göç eden hanelerin temsilcilerine “*Daha önce yaylada hayvancılık faaliyeti yaptınız mı?*” sorusu sorulmuştur. Bu soruya *evet* cevabı verenlerin oranı %58,9, hayır diyenlerin oranı ise %41,1’dir (Tablo 9). Bu tablo çok önemli bir bulguyu ortaya koymaktadır. Anket uygulanan 900 hanenin 357’si (%39,7) yaylayı hayvancılık yapmak amacıyla, 543’ü (%60,3) ise yaylayı rekreasyon amacıyla kullanmaktadır. Yaylayı rekreasyon amacıyla kullanan 543 haneden 538’i, (%58,9) yayladan daha önce hayvancılık yapmak amacıyla yararlanan ancak artık bu ekonomik faaliyeti bırakıp dinlenmek ve sayfiye amacıyla yaylaya göç etmektedir. Bu rakam yaylaların işlevlerinin giderek nasıl bir değişim gösterdiğinin en somut kanıtlarından biridir (Tablo 9).

Tablo 9. Dinlenmek ve tatil amacıyla yaylaya göçenlerin daha önce yaylada hayvancılık yapıp yapmadıkları

Cevaplar	f	%
Evet	317	58,9
Hayır	221	41,1
Toplam	543	100

Bilinmeyen:5

Tablo 10’da önceden hayvancılıkla uğraşan ve yaylaya bu amaçla göç edenlerin günümüzde hayvancılığı bırakmalarının nedenleri yer almaktadır. Burada iki neden çok dikkat çekicidir. Ankete cevap verenlerin %48,9’u bakımı zor olduğu için, %20,5’i ise, yeterli gelir getirmediği için hayvanlarını sattıklarını ifade etmişlerdir. Aslında bu iki neden farklı gibi görünmekle birlikte birbiriyle ilişkilidir. Zira hayvancılık yeterli ve doyurucu gelir sağlamış olsaydı, bakımı zor olsa dahi köylünün bunun karşılığını alacağı için hayvanlarını satmayacağı düşünülmektedir. Köylü, hayvan beslemede harcadığı emek ve paranın karşılığını alamadığı için hayvancılığı bırakmıştır. Nitekim durumun böyle olduğu arazi çalışmaları esnasında yapılan görüşmelerde sıklıkla dile getirilmiştir. %21,5 oranındaki kişi ise kırdan kente taşınma veya göç sonucunda hayvancılığı bıraktığını ifade etmiştir.

Tablo 10. Daha önce hayvancılık yapan hanelerin hayvancılığı bırakma nedenleri

Hayvancılığı Bırakma Nedeni	f	%
Bakımı zor olduğu için hayvanları sattık	155	48,9
Yeterli gelir getirmediği için hayvanları sattık	65	20,5
İlçe/il merkezine taşındık	36	11,4
Başka bir ile taşındık	32	10,1
Diğer	29	9,1
Toplam	317	100

(n=317)

Rekreasyon amacıyla yaylaya göçenlerin yaz aylarını yaylada geçirmelerinin temel nedenleri farklılıklar göstermektedir (Tablo 11). Bu amaçla yaylaya göç edenlerin %48,6’sı için yaylanın manzarası ve havasının güzel olması göç nedenidir. %6,3’ü için yaylada evinin olması, %3’ü için yaylaya göçme geleneğini sürdürmek ve %38,4’ü için bu nedenlerin tümü geçerlilik taşımaktadır.

Tablo 11. Dinlenmek ve tatil amacıyla yaylaya göç edenlerin göç nedenleri

Cevaplar	f	%
Yaylada evimizin olması	34	6,3
Yaylanın manzarasının ve havasının güzel olması	261	48,6
Yaylaya göçme geleneğini sürdürmek	16	3,0
Tümü	206	38,4
Diğer	20	3,7
Toplam	537	100

Bilinmeyen: 6

Yaylaya dinlenmek ve tatil yapmak gibi rekreasyonel amaçlarla göç eden haneler yaylada tarımsal ve hayvansal üretimleri olmayıp tüketici konumundadırlar. Bu nedenle de yaylada günlük temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bakkal, manav, fırın vb. hizmet birimlerine ihtiyaçları bulunmaktadır. Anket uygulanan kişilere “Yaylada günlük ihtiyaçlarımızı karşılayacak ölçüde yeterli hizmet birimi var mı?” sorusu sorulmuştur. Bu soruya %75,1 oranında *evet* %24,9 oranında *hayır* cevabı verilmiştir (Tablo 12).

Tablo 12. Yaylada günlük ihtiyaçları karşılayacak hizmet birimi varlığı

Hizmet Birimi Varlığı	f	%
Evet	399	75,1
Hayır	132	24,9
Toplam	531	100

Bilinmeyen: 12

Türkiye’de ve Doğu Karadeniz Bölgesi’nde asıl işlevi mera veya dağ otlağı olan yaylalarda ulaşım başta olmak üzere pek çok altyapı olanağı yok denecek düzeydedir. Bunun yanında günlük zorunlu

ihtiyaçların karşılanabileceği bakkal, fırın vb. hizmet birimlerini dahi bulmak güçtür. Ancak araştırma alanında bundan farklı bir durum gözlenmiştir. Nitekim yaylaların çoğunda ulaşım, elektrik, su, haberleşme gibi altyapı olanaklarının yanında ticari hizmetler, sosyal olanaklar da gelişmiş durumdadır. Bu durum aynı zamanda yaylaların işlevlerini de yansıtmaktadır. Nitekim bu çerçevede alanda yapılan tespitlere göre yaylalar işlevleri bakımından değerlendirilerek; **a) Hayvancılık işlevine sahip yaylalar; b) Hayvancılık ve rekreasyon işlevine sahip yaylalar; c) Rekreasyon işlevine sahip yaylalar; d) Rekreasyon, turizm ve hayvancılık işlevine sahip yaylalar** olmak üzere dört grup yayla belirlenmiştir. Bu yaylaların işlevlerinin yanı sıra yaylalardaki altyapı, sosyal hizmet ve donatılar, ticari hizmetler ve turizm hizmetlerine ilişkin mevcut durum Tablo 13'te gösterilmiştir. Tablo dikkatle incelendiğinde, yaylaların çoğunun sahip olduğu olanaklar bakımından artık geleneksel yayla işlevinden uzak, rekreasyon işlevinin daha ağırlıklı olduğu bir durumun varlığı açıkça görülmektedir.

Tablo 13. Araştırma alanındaki yaylaların işlevleri ve sahip oldukları olanaklar (2010)

İller	Yayla	Yayla İşlevi	Yayladaki Altyapı	Yayladaki Sosyal Hizmet ve Donatılar	Yayladaki Ticari Hizmetler	Yayladaki Turizm Hizmetleri
Trabzon	Geyikli Yaylası	H+R	▲	●		
	Eskale Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Simene Yaylası	H+R	▲	●		
	Yaylabası Yaylası	H+R	▲	●	▲	
	Işıklar Yaylası	R+T+(H)	▲	▲	▲	▲
	Düzköy Yaylası	R+T+(H)	▲	▲	▲	▲
	Alazlı Yaylası	R+H+(H)	▲	●	▲	●
	Karadağ Yaylası	R+T+(H)	▲	▲	▲	●
	Risafa Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Hıdırnebi Yaylası	R+T+(H)	▲	●	▲	▲
Giresun	Göktepe Yaylası	H	●			
	Pancarbeleni Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Şeyh Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Pazarsuyu Yaylası	H+R	▲	▲	▲	
	Göbel Yaylası	H+R	▲	●		
	Kurtulmuş Yaylası	H+R	▲			
	Eğriçarık Yaylası	H+R	▲	▲		
	Bektaş Yaylası	R+T+(H)	▲	●	▲	▲
	Kümbet Yaylası	R+T+(H)	▲	▲	▲	▲
	Kulakkaya Yaylası	R+T+(H)	▲	●	▲	●
Gümüşhane	Kazikbeli Yaylası	R+T+(H)	▲	▲	▲	●
	Alistire Yaylası	H+R	▲	●		
	Gölcügez Yaylası	H+R	▲	●		
	Çekümce Yaylası	H+R	▲			
	Aktaş Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Davunlu Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Kadırga Yaylası	R+T+(H)	▲	▲	▲	●
	Şahmelik Yaylası	H+R	▲	●	●	
	Erikbeli Yaylası	R+T+(H)	▲	●	▲	●
	Dörtkonak Yaylası	R	▲			

H: Hayvancılık; R: Rekreasyon; T: Turizm; Altyapı ve hizmetler: (▲) Gelişmiş; (●) Az gelişmiş

Kaynak: Somuncu vd. 2015a.

Tablo 14'de yaylaya rekreasyon amacıyla göç edenlerin geleneksel yaylacılıkta değişiklik olup olmadığına ilişkin görüşleri değerlendirilmiştir. Ankete cevap verenlerin %98'i geleneksel yaylacılıkta bir değişiklik olduğu düşüncesine sahiptir. %2 oranındaki bir grup ise bu görüşe katılmayarak geleneksel yaylacılıkta bir değişiklik olmadığını düşünmektedir.

Tablo 14. Geleneksel yaylacılıkta değişiklik olup olmadığına ilişkin görüşler

Görüşler	Sayı	%
Evet	528	98,0
Hayır	11	2,0
Toplam	539	100

Bilinmeyen: 4

Yaylaya rekreasyonel amaçlar için g edenler içinde geleneksel yaylacılıkta değişiklik olduğunu belirtenlerin bu değişikliklerin neler olduğuna ilişkin görüş ve dşnceleri tablo 15’de yer almaktadır. Bu görüş ve düşünceler iki grupta toplanabilir. Birinci grupta yer alan görüşlere göre; hayvancılık yeterli gelir sağlamadığı için yayla terk edilmektedir (%78,2); eski yıllara oranla yaylaya daha az sayıda hayvan getirilmektedir (%96,6); yaylaya eskiye oranla daha az sayıda insan çıkmaktadır (%72,2); genç nüfus şehirlerle g ettiği için yaylaya sadece yaşlı nüfus g etmektedir (%86,6).

İkinci grupta yer alan görüşler ise; yaylada hayvancılık yerine artık dinlenme ve tatil yapılmaktadır (%96,2); yaylada dinlenmek ve sayfiye amacıyla yeni evler yapılmaktadır (%82,4); yayla nüfusu her geçen gün kalabalıklaşmaktadır (%47,4); yaylada turizm faaliyetleri artmaktadır (%50,7); yaylada doğal evre bozulmaktadır (%56,5); yaylada geleneksel yapı bozulmaktadır (%57,3) şeklinde-dir.

Tablo 15. Yaylaya dinlenmek ve tatil amacıyla g edenlerin geleneksel yaylacılıktaki değişikliklere ilişkin dşnceleri

Düşünceler	Evet	Hayır	Toplam
	%	%	%
Hayvancılık yeterli gelir sağlamadığı için yayla terk edilmektedir	78,2	21,8	100
Eski yıllara oranla yaylaya daha az sayıda hayvan getirilmektedir	96,6	3,4	100
Yaylaya eskiye oranla daha az sayıda insan çıkmaktadır	72,7	27,3	100
Genç nüfus şehirlerle g ettiği için yaylaya sadece yaşlı nüfus g etmektedir	86,6	13,4	100
Yaylada hayvancılık yerine artık dinlenme ve tatil yapılmaktadır	96,2	3,8	100
Yaylada dinlenmek ve tatil yapmak için yeni evler yapılmaktadır	82,4	17,6	100
Yayla nüfusu her geçen gün kalabalıklaşmaktadır	47,4	52,6	100
Yaylada turizm faaliyetleri artmaktadır	50,7	49,3	100
Yaylada doğal evre bozulmaktadır	56,5	43,5	100
Yaylada geleneksel yapı bozulmaktadır	57,3	42,7	100

(n=528)

SONUÇ

Katılımcıların rekreasyonel etkinlikler için yaylaları kullanması ile cinsiyet, eğitim ve yaş gibi demografik özellikler arasında doğrudan bir ilişki görülmemekte; ancak sürekli yaşadıkları ve doğdukları yerin bu bölge olması yaylaları rekreasyonel olarak boş zamanlarında daha yoğun olarak kullanmalarına neden olmaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi’nde günümüzde ulaşım ve iletişim olanakları artmıştır. Gerek bölgede gerekse bölge dışındaki büyük kentlerde yaşayan insanların refah düzeyi artmakta, tatil ve rekreasyon talepleri değişmektedir. Günümüzde yaylalar, deniz kıyısındaki tatil alanları gibi ilgi görmeye ve popüler hale

gelmeye başlamıştır. Dolayısıyla önce daha alçak kesimlerdeki erişimi kolay yaylalarda başlamak üzere gelecekte yaylaların büyük bölümünün işlevlerinin değişeceği ve yaylalarda hayvancılığın terk edilerek turizm/rekreasyon işlevinin ön plana geçeceği beklenmektedir.

Türkiye’de 1970’li yıllardan başlayarak 1980’lerden sonra ivme kazanan deniz kıyılarında yazlık ev veya ikinci konut yapımı, halkın ihtiyacından doğan ve giderek adeta moda akım halini alarak yaygınlaşan bir uygulamadır. Benzer bir talep 1980’lerde başlayıp 1990’lardan itibaren Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Çünkü temiz ve serin havası, yüksek peyzaj değerleriyle yaylalar buraya gelen insanlara çok çekici gelmektedir. Bölgede başta ulaşım olanakları olmak üzere diğer altyapı olanakları arttıkça yaylaların çekiciliği daha da artmaktadır. Bu da kentli nüfusun yaz aylarında tatil ve sayfiye amacıyla yaylaları tercih etmesine yol açmaktadır. Araştırma alanındaki yaylalar işlevleri bakımından değerlendirilerek; a) Hayvancılık işlevine sahip yaylalar; b) Hayvancılık ve rekreasyon işlevine sahip yaylalar; c) Rekreasyon işlevine sahip yaylalar; d) Rekreasyon, turizm ve hayvancılık işlevine sahip yaylalar olmak üzere dört grup yayla belirlenmiştir. Bu gruplandırmaya göre 1970’li yılların başında araştırma alanındaki 30 yaylanın 22’sinin hayvancılık; 8 yaylanın ise hayvancılık ve rekreasyon işlevine sahip olduğu belirlenmiştir. Buna karşılık araştırma alanında 2010 yılında hayvancılık işlevine sahip tek bir yayla kalmıştır (Göktepe Yaylası). 2010 yılında 30 yayladan bir tanesi rekreasyon; 19 yayla hayvancılık ve rekreasyon; 9 yayla ise rekreasyon, turizm ve hayvancılık işlevine sahiptir. Bu da 1970’lerden 2010 yılına kadar geçen süre içinde yaylaların işlevlerinde büyük bir değişimin meydana geldiğini ortaya koymaktadır. Yaylaların büyük bölümü artık tümüyle hayvancılık faaliyetlerinin yürütüldüğü otlak alanları olmaktan çıkmış, dinlenmek ve sayfiye yapmak amacıyla gidilen yazlık mekânlar halini almaya başlamıştır. Nitekim araştırma sırasında 30 yaylada 900 haneye uygulanan ankette, haneleri temsil eden kişilerin %60,3’ü dinlenmek ve tatil yapmak amacıyla yaylaya göç ettiklerini beyan ederken, hayvancılık yapmak amacıyla yaylaya göç ettiğini bildirenlerin oranı %39,7’dir. Bu sonuç Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarının geleneksel yayla özelliği taşıyan dağ otağı işlevini giderek yitirmekte olduğunu ve bunun yerini rekreasyonel amaçlarla gidilen ve yazlık (sayfiye) işlevine sahip yaylaların aldığını göstermektedir.

DESTEK ve TEşEKKÜR

Bu araştırma 109K079 numaralı proje kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenmiş olup projenin sonuçlarının bir bölümünü içermektedir. Araştırmaya katkı sağlayan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Alagöz, C.A. (1993). Türkiye’de yaylacılık araştırmaları, *Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafiyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2, 1-68.
- Cin, H., Surlu, M.H. (2000). *Türk hukukunda mera yaylak kışlaklar ve mera kanunu şerhi*, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Doğanay, H. (1997). *Türkiye beşeri coğrafiyası*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi, 877, Eğitim Dizisi: 10, İstanbul.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye turizm coğrafiyası*, Çantay Kitabevi, İstanbul.

- Emiroğlu, M. (1977). *Bolu'da yaylalar ve yaylacılık*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakóltesi Yayınları No. 272, Ankara.
- Kutlu, M. (1987). *şavaklı Türkmenlerde göçer hayvancılık*, Kóltür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları: 84, Gelenek-Görenek ve İnançlar Dizisi:4, Ankara.
- Somuncu, M., Akpınar, N., Kurum, E., Çabuk Kaya, N., Özelçi Eceral, T. (2015a). Doğu Karadeniz bölgesi yaylalarının işlevlerinde meydana gelen değişim ve sonuçları, *Yayla Kólürü ve Yaylacılık Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 6-7 Kasım 2014, Bilecik şeyh Edibali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 77-104.
- Somuncu, M., Akpınar, N., Kurum, E., Çabuk Kaya, N., Özelçi Eceral, T. (2015b). Doğu Karadeniz bölgesi yaylalarında 1973-2004 yılları arasında arazi kullanımında meydana gelen değişimin değerlendirilmesi, *Yayla Kólürü ve Yaylacılık Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 6-7 Kasım 2014, Bilecik şeyh Edibali Üniversitesi Yayınları, Bilecik, 105-132.
- Somuncu, M., Akpınar, N., Kurum, E., Çabuk Kaya, N. ve Özelçi Eceral, T. (2010). Gümüşhane ili yaylalarındaki arazi kullanımı ve işlev değerişiminin değerlendirilmesi: Kazıkbeli ve Alistire yaylaları örneği, *Ankara Üniversitesi Çevrebilimleri Dergisi*, 2(2), 107-127.
- Somuncu, M. (2005). *Aladağlar: Yaylacılık ve dağ göçebeliği konusunda bir araştırma*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Soykan, F. (1994). Bozdağlar'da (Ege Bölgesi) Rekreatif yaylacılık, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, Ankara, 293-306.
- Tanoğlu, A. (1954). İskân coğrafyası esas fikirler, problemler ve metod, *Türkiyat Mecmuası*, XI, 1-32.
- Tunçdilek, N. (1967). *Türkiye iskân coğrafyası (Köyaltı iskânı)*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakóltesi Yayınları, 1283, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 49, İstanbul.
- Tunçel, H., Gürgen, G., Çiçek, İ. ve Doğu, A.F. (2004). Doğu Karadeniz dağlarında yaylacılık, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 49-66.
- Yücel, T. (1995). Türkiye'nin kır yerleşmeleri ve tipleri üzerine yeni görüşler, *Türk Kólürü Araştırmaları*, XXXI, 1-2, 447-69.

İlgaz Dağı Kış Turizm Merkezine Rekreasyon Amacıyla Gelen Ziyaretçilerin Motivasyon ve Memnuniyet Düzeylerinin Değerlendirilmesi

Parinaz NAGHİPOUR, Mehmet SOMUNCU

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı

E-posta: parinaz.naghipour@gmail.com

ÖZ

Kentlerin kalabalıklığı ve stresli iş ortamı gelir seviyesi artan ve özel araç sahibi olan kentli nüfusu daha sessiz alanlara doğru yönlendirmek, dağlar günümüzde giderek önemli bir turizm ve rekreasyon alanına dönüşmektedir. Dağlar, her mevsimde farklı rekreasyonel etkinliklerin yapıldığı önemli turizm alanları arasındadır. Bu etkinlikler içinde dağcılık ve kış turizmi öne çıkmaktadır. İlgaz Dağı doğal özellikler bakımından içinde bir milli parkı barındıran dağlık bir alan olmanın yanında aynı zamanda Türkiye'deki önemli kış turizmi merkezlerinden biridir. Bu araştırmanın amacı, İlgaz Dağı Kış Turizm Merkezi'ne rekreasyon amacıyla gelen ziyaretçilerin motivasyonlarının ve turizmdeki memnuniyet düzeylerinin belirlenmesidir. Araştırma nicel araştırma deseninde gerçekleştirilmiştir. Alanda 2014 yılında, kış turizminin aktif olduğu dönemde tesadüfi örnekleme yöntemi ile 110 ziyaretçiye yüz yüze görüşme tekniği ile anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve betimsel olarak yorumlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, gelen ziyaretçilerin %41,3'ünün İlgaz Dağı'nı rekreasyonel amaçlarla günübirlik ziyaret ettiği, %58,7'sinin ise farklı sürelerle konaklama yaptığı belirlenmiştir. Gelenlerin %36,7'si kamu çalışanı, %28,4'ünün lisans, %35,8'inin lisansüstü eğitime sahip olduğu görülmüştür. Genellikle eğitim seviyesi yüksek kesim alanı tercih etmektedir. Kış sporları için yetersiz altyapı, kayak pistinin küçük oluşu, kayak sporları dışında alanda sosyal faaliyet eksikliği katılımcıların alana ilişkin belirttiği eksikliklerdir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, turizm, kış turizmi, İlgaz Dağı, Kastamonu, Türkiye.

GİRİŞ

Gerek rekreasyona duyulan ihtiyaç gerekse bu ihtiyacın giderilmesi için oluşturulan kolaylıklar sanayileşme ve şehirleşmenin ortaya çıkardığı sonuçlardır (Özgüç, 2015). Sanayileşme sonucu oluşan kentlerdeki nüfus yoğunluğu rekreasyonel alanlara olan ihtiyacı artırmaktadır. Sanayileşme sonucu oluşmuş kentlerin kendisi de rekreasyonel yaşam üzerine nitelik, nicelik ve çeşitlilik bakımından doğrudan etkili olmaktadır. Teknoloji kullanımının yaygınlığı ve otomasyonu, fiziksel hareketi ve yorgunluğu azaltmakta, diğer taraftan yapılan işin tekdüzeliği, zor koşulları ve gürültü gibi olumsuzlukları, zihinsel yorgunluğu ve stresi ortaya çıkarmaktadır. Aynı zamanda sanayileşme ile ortaya çıkan çevresel sorunlar, hava, su gibi kirlilikler ve trafik sorunu gibi diğer faktörlerin insan sağlığına olumsuz etkileri, insanların doğaya çıkma ve diğer rekreasyonel faaliyetlere yönelme ihtiyacını artırmaktadır (Uğur, 1995; Karaküçük ve Gürbüz, 2007). Nitekim bu ihtiyaçlar fiziksel sağlığın gelişimi, ruh sağlığı kazanma, insanın sosyalleşmesi, kişisel beceri ve yeteneğin gelişmesi, yaratıcı gücün gelişmesi, çalışma başarısı ve iş veriminin artması, insanın mutlu olması gibi önemli kazanımları olmaktadır (Karaküçük, 2005).

Dünyadaki ekonomik, siyasal ve teknolojik gelişmelere paralel olarak, turizmin tüketim şekilleri de giderek çeşitlenerek değişmektedir. Alışılmış tatil anlayışları değişmekte ve giderek klasik turizm merkezlerinden uzaklaşma yönünde bir eğilim görülmektedir. Bu yeni eğilime sahip turistler, doğa ile

iç içe olma ve temiz bir çevrede tatil geçirme arayış ve beklentisi içerisine girmektedir (Akpınar-Bulut, 2010). Dağlar; su, enerji, biyoçeşitlilik açısından önemli kaynaklardır. Aynı zamanda dağlar; orman ürünleri, tarım ürünleri ve çeşitli rekreasyonel faaliyetler için de kilit bir role sahiptir (Mountain Agenda, 1998; Panos, 2002). Nitekim 13 milyon insanın yaşadığı Alp dağlık alanı günümüzde dünyanın en önemli turizm destinasyonlarından biridir ve her yıl yaklaşık 100 milyon insan tarafından ziyaret edilmektedir. Alp Dağları, doğal ve kültürel özellikleri bakımından hem çevresinde yaşayanlar hem de turistler için önemli rekreasyon ve turizm değerlerine sahiptir. Alpler'deki Vorarlberg, Tirol, Salzburg, Salzkammergut, Bavyera, Alto Adige, Provence, Grisons, Valais ve Ticino gibi kayak merkezleri oldukça gelişmiş turizm destinasyonlarıdır (Somuncu, 2004). Türkiye'de de dağlar, rekreasyon ve turizm faaliyetler için önemli destinasyonlar arasında yer almaktadır. Kış turizmi, yaylacılık, dağcılık, kampçılık, treking gibi aktiviteler için dağlar önemli bir rekreasyon ve turizm alanı haline gelmektedir. Konaklama, ulaşım ve altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi, rekabet, reklam ve pazarlanabilirliğin artırılması ile birlikte dağlık alanlara kentlerden giderek artan bir talep olmaktadır.

Dağların temiz ve güzel havasından yararlanmak üzere, insanların dağlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri rekreasyon ve turizm aktiviteleri, dağ turizminde yürüyüş ve tırmanma şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Giderek kirlenen kentlerin yaşanmaz hale gelmesi, dağ turizmi ve rekreasyonel etkinlikleri gibi insan ile doğayı yakınlaştıran turizm türlerinin genişlemesine yol açmaktadır (Kozak vd., 2006). Nitekim kentlerin binalar ile hızla betonlaşması ve kent içerisindeki rekreatif amaçlı yeşil alanların azalması ya da yetersiz kalması durumunda bireyler kent dışındaki rekreasyonel alanlara yönelmektedirler. Kentin içinde barındırdığı gürültü, yorgunluk ve kirlilik gibi olumsuz etmenler bireyi bunaltmakta, onu açık ve kapalı alanlarda yapılan rekreatif etkinliklere yöneltmekte ve onu rekreasyon duyduğu ihtiyacı artırmaktadır (Uğur, 1995; Karaküçük ve Gürbüz, 2007).

Bu çalışmanın temel amacı, Ilgaz Dağı Kış Turizm Merkezi'ne rekreasyon amacıyla gelen ziyaretçilerin motivasyonlarının ve turizmdeki memnuniyet düzeylerinin belirlenmesidir.

LİTERATÜR TARAMASI

Boş zaman kavramı, modern toplumun en gerekli alanlarından birini oluşturmakta ve sosyal yaşamın en kalıcı bir yerini oluşturmaktadır (Mutlu vd., 2011). Bu nedenle rekreasyonel aktiviteler çalışan insanların ve öğrencilerin en temel bir ihtiyacı olmaktadır (Türkay vd., 2012). Rekreasyonel aktiviteler spor ve fiziksel rekreasyon, toplum rekreasyonu, sanat ve eğlence, kırsal rekreasyon, dış aktiviteler, ev temelli aktiviteler, oyun, miras, alışveriş olarak gruplanabilir (Youell, 1995). Diğer bir şekilde ise; uzun süreli, haftasonu, günübirlik olarak "*zamana göre*"; çok aktif, aktif, az aktif ve pasif olarak "*türüne göre*"; açık ya da kapalı, iç ya da dış olarak da "*mekana göre*" çeşitli tiplere ayrılmaktadır (Kaya, 2006:2-5). Bu

bağlamda kış turizmi ve dağlarda yapılan rekreasyonel etkinlikler aktif ve açık alan rekreasyonel etkinlikler olarak ifade edilebilir.

Kış turizmi genellikle karlı ortamlarda ve dağlık bölgelerde yapılan ve kış sporları uygulamalarının ağırlıklı olarak geliştirildiği merkez ve alanlar üzerinde yoğunlaşan bir turizm hareketidir (Ülker,1999). Kış turizmi, odağında kayak sporunun bulunduğu ve buna uygun karlı ve eğimli alanlara yapılan seyahatleri, konaklama ve diğer hizmetlerden yararlanmayı kapsayan faaliyet ve ilişkilerin bütünü olarak tanımlanabilir (İncekara, 1998). Diğer bir tanım ise kış turizmi, genellikle karlı ortamlarda yapılan ve kış sporları uygulamalarının ağırlıklı olarak geliştirildiği merkez ve alanlar üzerinde yoğunlaşan bir turizm hareketidir. Kış turizminin gelişimi için uygun iklim koşullarına ve kış turizmi ile ilgili rekreasyonel aktivitelerin yapılabileceği uygun coğrafi yapıya uygun merkezlerin bulunması esas koşuldur. Aynı zamanda bu merkezlerde kayak sporu ile ilgilenen kayakçı kapasitesinin oluşturulması da kış turizminin gelişiminde önemli bir etkindir (Ülker, 1992; 1999). Kar yağışı ve karın yerde kalma süresiyle birlikte, eğitim, bakı gibi coğrafi etkenlerin uygunluğu ölçüsünde yapılan kış turizmi, genel olarak kasım ve mayıs ayları arasında dağlık alanlarda yapılmaktadır (Gönençgil ve Güngör, 2002). Kış turizmi alanları, genellikle yeterli ölçüde kar yağışı alabilen, kar kalınlığı ortalama 1 metre olan ve kayak mevsiminin süresini belirleyen karın yerde kalma süresinin 20 günden fazla olduğu yerlerdir (Doğaner, 1997).

1998 yılı verilerine göre; dünya genelinde % 48'ini Avrupa, % 28'ini Kanada ve ABD, % 20'sini Japonya ülkeleri ve % 4'ünün ise diğer ülkelerdeki kayakçıların oluşturduğu yaklaşık 70 milyon kişinin kayak sporu ile ilgilendiği tahmin edilmektedir. Avrupa bu bakımdan kış ve dağ sporları ile ilgili turizm sektöründe en büyük pazarı oluşturmaktadır (Şen, 2008). Kış turizminin ortaya çıkmasını sağlayan kayak, dünyada öncelikle dağlık bölgelerde yaşayanların ulaşım aracı olarak kullanılmıştır. Türkiye'nin ise kayak ile ilk tanışması, Sarıkamış'ta eğitilen Rus askeri keşif birliklerinin kayağı ulaşım aracı olarak kullanması ile olmuştur. Bu bağlamda kayak, Türkiye'de ilk olarak yurt savunmasında bir araç olarak kullanılmıştır. 1939 yılında *Dağcılık ve Kış Sporları Federasyonu*'nun kurulması ile bu spor dalında kurumsallaşma ve uzmanlaşma başlamıştır. Uludağ, 1930'lu yıllarda başlayan ufak çaplı turlar ve 1950'li yıllarda başlayan yatırımlarla Türkiye'nin ilk mekanize kayak merkezi olmuş ve 1960'lı yılların başında Uludağ tatil kayak alanına dönüşmüştür. Türkiye'de kış turizmi uzun yıllar Uludağ'da yoğunluk göstermiştir. Sonraki yıllarda Ankara, Erzurum ve Kayseri gibi illerde dağcılık ve kış sporları ile ilgili tesisler kurulmaya başlanmıştır. Daha sonra 1980'li yıllarda ortaya çıkan yeni turizm anlayışı ve buna paralel yayınlanan Turizmi Teşvik Kanunu (1982), Devlet Planlama Teşkilatı'nın Kış Turizmi Master Planı (1991) ve Turizm Bakanlığı'nın Kış Sporları Merkezleri Projesi çerçevesinde, mevcut kayak merkezlerinden Kartalkaya (1982), Uludağ (II. Bölge - 1986), Sarıkamış (1991), Erciyes (1992), Sapgör ve Palandöken (1993) ve bunlara ek olarak Hasandağ (Aksaray), Kop Dağı (Bayburt), Zigana

(Gümüşhane), Akdağ (Alanya), Aladağlar (Niğde), Bolkar Dağları, Yıldızeli (Sivas), Saklıkent (Antalya), Davraz (Isparta) ve Kartepe (Kocaeli) "Turizm Merkezi" olarak ilan edilmiş ve özel sektörle işbirliği içerisinde geliştirilmelerine çalışılmıştır. Sonuç olarak Türkiye'nin dört bir yanına yayılan kış turizmi talebinin hacmi yıllık 500.000 ziyaret sayısına ulaşmıştır. Fakat bu rakam genel nüfus içerisinde çok küçük bir oranı göstermektedir (Doğaner,1997, 2001; Ülker, 1999, Türkiye Kayak Federasyonu, 2007; Şen, 2008; Koşan, 1994).

Dağlık alanların rekreasyon ve turizm olarak kullanımı üzerine son zamanlarda artan bir ilgi olmakta ve uluslararası ve ulusal araştırmaların sayısı hızla artmaktadır (Doğanay, 1987; Doğaner, 1993, 1995, 1997; İncekara, 1998; Nepal, 2000; Hudson, 2000; Somuncu, 2003, 2004, Ülker, 2011, 2013, Demiroğlu, 2014; Altaş vd., 2015). Ayrıca araştırma alanı üzerine de artan bir bilimsel araştırma eğiliminin olduğu görülmektedir (İbret, 2003; Erduran 2006; Çakır, 2007; Aydınözü vd., 2012; Kastamonu Doğa Turizmi Master Planı, 2013).

YÖNTEM

Araştırma anket çalışmasına dayalı bir alan araştırmasıdır. Alanda 2014 yılında kış turizminin aktif olduğu dönemde tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenen 110 ziyaretçiye yüz yüze görüşülerek anket uygulanmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmiş ve betimsel olarak yorumlanmıştır. Ayrıca alana ilişkin yapılmış bilimsel araştırmalara ulaşarak mevcut literatür araştırılmış; kavramsal ve kuramsal olarak mevcut literatürden faydalanılmıştır. "İlgaz Dağı rekreasyon ve turizm açısından ziyaretçileri tatmin edecek bir destinasyon mudur"? "Ziyaretçilerin motivasyonunu ve alanla ilişkin memnuniyet düzeyini belirleyen faktörler nelerdir"? soruları çalışmanın temel araştırma sorularıdır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri incelendiğinde, yaş ortalaması yaklaşık 36 olarak görülmektedir. Katılımcılar arasında cinsiyet olarak önemli bir oransal farklılığın olmadığı ve %63,3 gibi büyük bir kesimin ise evli olduğu görülmektedir. Genellikle eğitim seviyesi yüksek kesimin bu tür turizm aktivitesine katıldığı ve bu amaçla alanı ziyaret ettiği tespit edilmiştir ve gelenlerin %78 gibi büyük bir kesiminin Ankara'dan geldiği belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		f	%
Cinsiyet	Erkek	50	45,9
	Kadın	59	54,1
Medeni Durum	Evli	69	63,3
	Bekâr	40	36,7
Eğitim durumu	İlkokul mezunu	4	3,7
	Ortaokul mezunu	5	4,6
	Lise mezunu	24	22,0
	Ön Lisans	6	5,5
	Lisans	31	28,4
	Lisansüstü	39	35,8

Sürekli Yaşadığı İl	Ankara	85	78,0
	Antalya	1	0,9
	Bolu	1	0,9
	İstanbul	3	2,8
	Kastamonu	11	10,1
	Kocaeli	1	0,9
	Samsun	3	2,8
	Sinop	4	3,7

Katılımcıların %36,7'sinin kamu çalışanı olduğu, %17,4'ünü ise özel sektörde çalıştığı belirlenmiştir. Ankete cevap verenlerin %39,6'sının geliri 3000 TL ve üzeri bir aylık gelire sahip oldukları görülmektedir. Bu bilgiler ışığında bireylerin çoğunluğunun maddi durumunun iyi olduğu ve çoğunlukla bireylerin 2001-3000 TL arasında aylık gelire sahip olduğu söylenebilir (Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Sosyoekonomik Özellikleri

		f	%
Meslek	Kamu	40	36,7
	Özel sektör elemanı	18	16,5
	Özel sektör kendi hesabına çalışan	1	0,9
	Çiftçi	14	12,8
	Ev hanımı	9	8,3
	İşsiz	1	0,9
	Öğrenci	21	16,5
	Emekli	3	2,8
	Diğer	5	4,6
Aylık Gelir (TL)	0-999	21	19,3
	1000-2000	15	13,8
	2001-3000	30	27,5
	3001-5000	21	19,3
	5000+	22	20,2

Katılımcıların %60,6'sı ailesiyle, %25,7'si arkadaş grubu ile ve %11'i ise turla alana geldiğini belirtmiştir. Özel araçları ile alana gelenler %65 gibi büyük bir kesimi oluşturmaktadır. Kayak yapma amacı %41,3 ile ziyaretçilerin alana geliş motivasyonunu oluşturduğu, %33,9'unun gezip görmek amacıyla, %16,5'inin ise dinlenmek amacıyla alanı ziyaret ettiğı görülmektedir. Bu bilgiler göz önüne alındığında bireylerin Ilgaz Dağı'na çoğunlukla "kayak yapmak" amacıyla geldiğı görülmektedir ki bu bilgi Ilgaz Dağı'nın yapısı ile uyusmaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Katılımcıların Alana Gelişi İle İlgili Dağılımlar

		f	%
Alana geliş şekli	Yalnız	2	1,8
	Aile	66	60,6
	Arkadaş grubu	28	25,7
	Tur	12	11,0
	Bilinmeyen	1	0,9
Alana geliş amacı	Gezip görme	37	33,9
	Dinlenmek	18	16,5
	Kayak yapmak	45	41,3
	Bilimsel araştırma yapmak	3	2,8
	Diğer	5	4,6
	Bilinmeyen	1	0,9

Alana geliş sıklığı	İlk	41	37,6
	Yılda bir	42	38,5
	Yılda birden fazla	17	15,6
	Bilinmeyen	9	8,3
Alana geliş dönemi	Yalnızca kış	46	42,2
	Kış ve yaz	10	9,2
	Tüm mevsim	2	1,8
	Bilinmeyen	51	46,8

Ziyaretçilerden araştırmaya katılanların %37,6'sı alanı ilk defa ziyaret ettiği, %38,5'inin ise yılda bir kez geldiği görölmektedir. Sadece kış mevsiminde gelenlerin oranı (%42,5) dikkate alındığında, kış turizm aktivitelerine katılımın temel amaç ve motivasyon olduğu görölmektedir (Tablo 3).

Katılımcıların %41,7'ünün Ilgaz Dağı'na günübirlik geldiği, %13,0'ünün 1-2 gün konakladığı, %43,5'inin 3-6 gün arasında konakladığı ve %1,9'unun da 1 hafta ve üzerinde konakladığı görölmektedir. Genel olarak bireylerin Ilgaz Dağı'nda 3-6 arasında konakladığı veya günübirlik Ilgaz Dağı'na geldikleri anlaşılmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4. Katılımcıların Konaklamaya İlişkin Dağılımları

		f	%
Konaklama süresi (gün)	Günübirlik	45	41,3
	1-2	14	12,8
	3-6	47	43,1
	7 +	2	1,8
	Bilinmeyen	1	0,9
Konaklama yeri	Otel	63	57,8
	Misafirhane	27	24,8
	Çadır	3	2,8
	Yakının evi	6	5,5
	Apart	5	4,6
	Bilinmeyen	5	4,6
Konaklanılan yerin seçimi/öğrenilmesi	İnternet	24	22,0
	TV	1	0,9
	Reklam	7	6,4
	Gazete-dergi-rehber-kitap vb.	2	1,8
	Turizm firması	12	11,0
	Arkadaş tavsiyesi	57	52,3
	Bilinmeyen	6	5,5

Rekreasyonel amaçlarla Ilgaz Dağı Kış Turizm Merkezine gelen ziyaretçilerin %84,4 gibi yüksek bir oranı alanı diğer insanlara tavsiye edebileceklerini belirtmişlerdir. Bu durum alanla ilgili tatmin düzeyinin yüksek olduğunu ve ziyaretçilerin alanla ilgili algılarının büyük çoğunlukla olumlu olduğunu göstermesi bakımından önemli bir bulgudur. Ziyaretçilerdeki algının bu yönde olmasında dağlık alanın peyzaj değerlerinin yüksekliği, kış sporları için uygun altyapının varlığı ve farklı rekreasyonel aktivitelerin yapılabilmesinin rolü bulunmaktadır. Alanı bir başkasına tavsiye etmeyeceğini belirten 14,7'lik oransal kesim ise, bu düşüncesinin gerekçesi olarak konaklama problemi, kış sporları için yetersiz altyapı gibi faktörleri belirtmiştir (Tablo 5).

Tablo 5. Katılımcıların Alan Memnuniyetine İlişkin Dağılımları

		f	%
İlgaz Dağı'nı diğeri insanlara tavsiye etme durumu	Evet	92	84,4
	Hayır	16	14,7
Neden tavsiye edilemeyeceğı	Konaklama problemi	7	6,4
	Kış sporları için yetersiz altyapı	4	3,7
	Diğeri	4	3,7
Neden tavsiye edilebileceğı	Eğlenceli bir ortam	21	19,3
	Kış sporları için altyapı varlığı	29	26,6
	Sessiz ve güzel bir yer	31	28,4
	Alternatif etkinlik imkânı	7	6,4
	Diğeri	7	6,4

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma alanındaki paydaşlarla yapılan görüşmeler, katılımcılarla yapılan anketler ve alanda yapılan gözlemler sonucunda elde edilen bulguların analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan sonuç şu şekilde ifade edilebilir. İlgaz Dağı'na genelde rekreasyonel amaçlar için Ankara'dan aileler gelmekte ve alanda konaklama yapmaktadır. Günübirlik olarak alanı ziyaret edenlerin büyük bir kısmı öğrencilerden oluşmaktadır. Alanda konaklama yapan ziyaretçiler, akşam vakitlerinde sosyal eğlence mekânları ve aktivitelerinin olmamasından şikâyet etmektedir. Ancak alandaki otel işletmecileri bu eksikliğin farkındadır; ancak eylemsel anlamda herhangi bir girişimde bulunmadıkları görülmektedir.

Alanda kış mevsimindeki kar yağışının miktarı ve kalınlığı, alana gelecek ziyaretçi sayısını etkilemektedir. Diğeri bir deyişle, yeterli kar yağışı ile gelen ziyaretçi sayısı arasında bir doğrusal bir ilişki gözlenmektedir.

Alandaki kayak pistinin küçük olduğu ve daha çok amatör kayakçılar için uygun olduğu görülmektedir. Bu nedenle yabancı profesyonel kayakçılar grup veya takım olarak burayı tercih etmemektedirler.

İlgaz Dağı bahar ve yaz döneminde doğal çekicilikleri fazla olan bir milli park alanı olmasına rağmen, yeterli tanıtım ve pazarlama eksikliğinden dolayı, yeterli ziyaretçiyi kendisine çekememektedir. Ayrıca alanda kamp yeri ve yürüyüş parkurlarının olmamasından dolayı da yeterli sayıda sporcu ve diğeri aktivite grupları alanı tercih etmemektedir.

İlgaz Dağı kış turizm alanında ziyaretçilere uygulanan anket verilerine göre, gelen ziyaretçilerin büyük bir oranda alandan memnun kaldıkları ve bir başkasına tavsiye edebilecekleri yönünde alana ilişkin olumlu bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Gelen ziyaretçilerin eğitim ve gelir bakımından iyi bir durumda olduğu, genelde evli çiftler tarafından ve aile olarak özel araçlarla alana gelenlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Alanın doğal peyzajının ve temiz havasının sunduğı zenginlik ve alanda yapılan kış turizm aktiviteleri ziyaretçilerin motivasyonunu yükseltmektedir. Ancak alanda sosyal aktivitelerin artırılması, kayak pist altyapısının ve otopark ve konaklama tesisi gibi diğeri donatıların

iyileştirilmesi durumlarında ziyaretçilerin alana ilişkin tatmin düzeyinin daha da yükseleceği ve alandan olumlu bir algı ile ayrılabilenleği söylenebilir. Nitekim ziyaretçiler alanda geçirdikleri süre içerisinde gereksinim duydukları temel ihtiyaçları alabileceği bir alışveriş yerinin (bakkal, büfe, market vb.) olmamasından şikâyet etmektedir.

Kış turizminin alanda geliştirilmesi için yerel ve bölge insanı için teşvik ve tanıtımlar yapılabilir. Belirli yaş gruplarına yönelik spor kampları düzenlenebilir. Alanın arazi kullanımının ve alandaki turizm ve rekreasyonel aktivitelerin sürdürülebilir gelişimi için *Dağ Yönetim Planı* ve *Kış Turizm Master Planı'na* uygun bir şekilde yapılması gerekmektedir. Nitekim bu alan hassas biyolojik zenginliği ile aynı zamanda önemli bir milli park alanıdır. Alanda, kayak pistlerinin doğal dengeye en az zararlı uzman kayakçılar için yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Dağcılık için kamplar yapılması, ulaşım yollarının iyileştirilmesi-yenilenmesi, alanın tanıtım ve pazarlanabilmesi için var olan eksikliklerin giderilmesi, kayak aktivitesi dışında alanın kullanılabilirliğinin artırılması için, diğer etkinlik türlerinin alanda çoğaltılması gerekmektedir.

Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın içindeki kış turizm merkezi Milli parkların rekreasyonel aktivitelerin yapılabilenleği alanlar olması bakımından uygundur. Ancak alanda yrtlen aktivitelerin ve buna uygun altyapının Milli Parkın Uzun Devreli Gelişim Planına uygun olmasının yanında Milli Park Yönetim Planı hazırlanmak suretiyle koruma kullanma dengesi gözetilmeli ve milli parkın sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Akpınar, E., Bulut, Y. (2010). lkemizde alternatif turizm bir dalı olan ekoturizm çeşitlerinin bölgelere göre dağılımı ve uygulama alanları, ulusal Karadeniz ormancılık kongresi, Cilt: 4, 1575-1594.
- Altaş, N.T., avuş, A., Zaman, N. (2015). Türkiye'nin kış turizm koridorunda yeni bir kış turizm merkezi: Konaklı" *Marmara Coğrafya Dergisi*, 31, 345-365.
- Aydınz, D., İbret, ., Aydın, M. (2012). Kastamonu Ilgaz dağı milli parkında arazi kullanımının analizi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, 26, 108-123.
- akır, M. (2007). Ilgaz dağı milli parkında farklı orman kuruluşlarına ait toprakların bazı fiziksel ve kimyasal zellikleri, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Demiroğlu, O.C. (2014). *Kış turizmi*. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Doğanay, H. (1987). Erzurum'da kayak sporu turizmi ve başlıca sorunları, *Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı*, Ankara.
- Doğaner, S. (1993). Dağ turizmde coğrafı bir yaklaşım: Uludağ'da turizm. *Coğrafya Araştırmaları*, 3, 137-159.
- Doğaner, S. (1995). Geographical view point on mountain tourism: tourism on Uludağ, *Review*, 2, 11-34.
- Doğaner, S. (1997). Türkiye'nin dağlık alanlarında kış turizmini etkileyen coğrafı faktörler, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 5, 19-44.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye turizm coğrafyası*. Çantay Kitabevi, İstanbul.

- Erduran, F. (2006). Ilgaz dağı milli parkının koruma ve kullanım ilkeleri açısından turizm rekreyasyon potansiyelinin hesaplanması, *Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 37 (2), Ankara.
- Gönençgil, B., Güngör, Y. (2002), Türkiye’de dağ turizmi, potansiyeller, sorunlar, *Türkiye Dağları I.Uluslararası Sempozyumu*, 25-27 Haziran 2002, Kastamonu.
- Hudson, S. (2000). *Snow Business: A study of the international ski industry*. Cengage.
- İbret, B.Ü. (2003). Ilgaz’da kış turizmi, *Türk Coğrafya Dergisi*, 41, İstanbul.
- İncekara, A. (1998). Doğu Anadolu’da kış turizmi ve gelişme olanakları, *İstanbul Ticaret Odası*, Yayın No: 1998-18, İstanbul.
- Karaküçük, S. (2005). *Rekreasyon: Boş zamanları değeriendirme*. 5. Baskı, Gazi kitabevi, Ankara.
- Karaküçük, S., Gürbüz, B. (2007). *Rekreasyon ve kent(li)leşme*. Gazi kitabevi, Ankara.
- Kastamonu Doğa Turizmi Master Planı. (2013), Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 10. Bölge Müdürlüğü.
- Kaya, L.G. (2006). Turizm ve Rekreyasyon Planlaması Ders Notları. İnönü Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Malatya.
- Koşan, A. (1994). Turizm faktörünün bölgeler arasında dengesizliği gidermede etkisi ve Erzurum palandöken kış sporları turizm merkezi projesi, Y.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm Anabilim Dalı (*Yayımlanmamış Doktora Tezi*), İstanbul.
- Kozak, N., Akoğlan-Kozak, M., Kozak, M. (2006). *Genel turizm: ilkeler ve kavramlar*, 6. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Mountain Agenda, (1998). Montain of the world: water towars fort he 21st Century, *Mountain Agenda*, Bern.
- Mutlu, I., Yılmaz, B., Güngörmüş, H.A., Sevindi, T., Gürbüz, B. (2011). Comparisons of motivational factors that effect individuals to participate recreational exercise with regard to demographic variables, *Selçuk University Journal of Physical Education and Sport Sciences* 13(1): 54-61
- Nepal, K.S. (2000), Tourism in protected area the Nepalese Himalaya, *annals of tourism research*, 27(3), 661-681.
- Özgüç, N. (2007). *Turizm coğrafyası*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Panos, I. (2002). High stakes the future for mountain societies, London.
- Somuncu, M. (2003). Türkiye’de koruma altındaki dağlık alanlarda turizm/rekreasyon ve çevre etkileşimi: Aladağlar ve Kaçkar dağları milli parkı örnekleri, coğrafi çevre koruma ve turizm sempozyumu, (16-18 Nisan), İzmir.
- Somuncu, M. (2004). Dağcılık ve dağ turizminde ikilem: ekonomik yarar ve ekolojik bedel, *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 2(1), 1-21.
- Şen, Ş. (2008). Kış turizmi, kış turizmine uygun merkezlerin tespiti ve planlaması-Erciyes örneği, *Uzmanlık Tezi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Türkay, O., Solmaz, S.A., Korkutata, A., Erdoğan, Ç. (2012). An examination of the relation between recreational preferences and profession tendencies: A research on undergraduate tourism and recreation students, *Niğe University Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 6(3), 324-339.
- Türkiye Kayak Federasyonu. (2007). Tarihçemiz, <http://www.kayak.org.tr/tur/tarihce.asp>, (Erişim Tarihi: 10.07.2015).
- Uğur, M.S. (1995). Rekreyasyon alanı tasarımına etken oluşturabilecek planlama verileri, (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*), Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Ülker, İ. (1992). *Dağ turizmi: planlama yöntemleri, yüksek dağlarımız, kayak merkezleri*. Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Ülker, İ. (1999). *Dağlarımız, dağ sporları ve dağ turizmi, yüksek dağlarımız ve kayak merkezleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- Ülker, İ. (2011). *Turkey’s high mountains and ski resorts*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Ülker, İ. (2013). *Türkiye’de dağcılık ve kayak*. Grafik ofset matbaacılık, Ankara.

Youell, R. (1995). *Leisure and Tourism: Advanced GNVQ*. Second Education, Longman, England.

Kentsel Mekânlarda Engellilerin Rekreasyonel Aktivite Kısıtlayıcıları: Düzce Kent Merkezi Örneği

Sertaç KAYA, Haldun MÜDERRİSOĞLU

Düzce Üniversitesi

Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E-posta: sertackaya@düzce.edu.tr

ÖZ

Çevremizde insan ihtiyaçlarına yönelik olarak yapılan düzenlemeler bütün insanları kapsayarak yaş, bedensel durum gibi özelliklerinden kaynaklanan, genel ve özel duyarlılık gerektiren gereksinimlerinin tümünü içererek iyi bir analiz-tasarım-uygulama bütünlüğü ile mümkün olmaktadır. Bu doğrultuda rekreasyonel açık alanların yaşanılabilir mekânlara dönüştürülebilmesinde erişilebilirlik en önemli konulardan biridir. Bu çalışmada amaç; öncelikle engelli bireylerin kentsel mekânlarda rekreasyonel faaliyetlere erişilebilirliğini engelleyen kısıtlayıcıların belirlenmesidir. Belirlenen bu kısıtlayıcılar doğrultusunda engelli kişilere yapılan anketler ile birlikte yaya mekânlarının mevcut fiziksel durumlarını ortaya koymak olmuştur. Anket çalışması rasgele olarak seçilen toplam 138 kişiye uygulanmıştır. Kısıtlayıcıların ölçülmesinde 5 noktalı Likert ölçeğinden faydalanılmıştır. Faktörlerin güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla güvenilirlik analizi yapılmıştır. Yapılan anket verileri SPSS 20.0 istatistiksel analiz programına aktarılmıştır ve analiz ile yorumlama bölümleri yapılmıştır. Anketin I. Bölümünde sıklık analizi ile kullanıcı özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Daha sonra ise kısıtlayıcı faktörlerinden en çok hangi etmenlerin engelli bireyleri kısıtladığını ortaya çıkarmak için sıklık analizi (frequencies) yapılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında çevresel ve yapısal, psikolojik ve duygusal, ekonomik ve yasalar-prosedürler faktörleri açısından engelli bireylerin rekreasyonel aktivitelere katılımında kısıtlandıkları ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak çevresel ve yapısal faktörlerin engelli bireyleri en fazla kısıtlayan faktör olduğu görülmüştür. Belirlenen bu kısıtlayıcıları ortadan kaldırmak için fiziksel mekân çözümleri önerileri getirmek gerekmektedir.

Anahtar sözcükler: Düzce, Engelli, Erişilebilirlik, Kısıtlayıcı, Rekreasyon

GİRİŞ

Sosyal bir varlık olan insanın toplumsal faaliyetlere katılımında, mekânların erişilebilir ve kullanılabilir olması büyük önem taşımaktadır. Engelli bireylerin sosyal ve fiziki açıdan çevreyle ve diğer bireyler ile bütünleşmesini sağlamak gerekmektedir (Sirel ve ark. 2011). Bu sebeple engelli bireylerin kendilerini daha rahat hissedebilmeleri ve toplumla iç içe olabilmeleri amacıyla dış mekânda daha fazla vakit geçirmeleri ve rekreasyonel faaliyetlerde bulunmaları sosyal yaşama katılımında oldukça önemlidir (Keskin 2011).

Fakat engellilerin sosyal yaşama entegre olmasını kısıtlayan etmenler bulunmaktadır. Bunların başında ulaşım ve fiziksel çevrenin engellilere yönelik olarak iyi bir şekilde planlama-tasarım-uygulama sürecinden geçmemiş olması gelmektedir. Bu doğrultuda rekreasyonel açık alanların yaşanılabilir mekânlara dönüştürülebilmesinde erişilebilirlik en önemli konulardan biridir (Yılmaz ve ark. 2012).

Kullanıcıların katılımı üzerinde olumsuz etkisi olan rekreasyonel kısıtlayıcıların belirlenmesi ile ilgili çalışmalar ise son 20 yılda artış göstermiştir (Crompton and Kim, 2004; Aşıkkutlu ve Müderrisoğlu, 2010). Örneğin; Rimmer ve ark. yaptıkları çalışmada engelliler açısından kısıtlayıcıları 10 grupta toplamıştır. Bunlar; yapısal ve doğal çevre, ekonomi, ekipmanlar, yasa ve yönetmelikler, bilgi, duygusal ve fiziksel, eğitim, algı ve tutum, politika ve prosedürler ile kaynak kullanımındır. Eşkil (2011)'e göre ise engelli kişilerin kentsel yaşama uyumlarını etkileyen en önemli etmenleri fiziksel etkenler ve sosyal etkenler olarak iki başlık altında toplayabiliriz. Venter ve ark. (2002), gelişmekte olan ülkelerdeki engellilerin kent yaşamına katılımlarındaki fiziksel, sosyal, psikolojik zorluklara değinmiş, bunların çözümüne yönelik sosyal, ekonomi, politik iyileştirme önerilerini genel bir çerçevede sunmuştur. Yavaş (2002) ve Yıldız (2003) ise; engelli bireylerin kamusal açık alanları kullanımında karşılaştıkları zorluklara fiziksel tasarım ilkeleri doğrultusunda öneriler getirmiştir. Çınar (2010) ise, üniversite kampüslerinde ki engellilerin peyzaj erişilebilirliğini sorgulayarak, genel olarak üniversitelerin peyzaj erişim olanaklarının engelliler açısından yetersiz olduğunu ve giderilmesi gerektiğini belirlemiştir.

Bu çalışmada amaç; öncelikle engelli bireylerin kentsel mekânlarda rekreasyonel faaliyetlere erişilebilirliğini engelleyen kısıtlayıcıların belirlenmesidir. Belirlenen bu kısıtlayıcılar doğrultusunda

engelli kişilere yapılan anketler ile birlikte yaya mekânlarının mevcut fiziksel durumlarını ortaya koymak olmuştur.

MATERYAL VE METOD

Çalışmanın ana materyalini Düzce ili kent merkezi oluşturmaktadır. Araştırma alanı olarak seçilen Düzce ili kent merkezi, Anadolu'nun kuzeyinde Batı Karadeniz Bölgesinde bulunmaktadır. Düzce il merkezi 39°51' kuzey enlemi ile 31°08' doğu boylamları arasındadır. Türkiye'nin illeri arasındaki yeri, Bolu ili topraklarının batı ve kuzeyinde Sakarya ilinin doğusunda ve Zonguldak ilinin güneybatısında yer almaktadır (Anonim 2015a).

Çalışma alan sınırı olarak ise; D-100 Karayolu, Atatürk Caddesi, Asar Deresi ve Nezih Tütüncüoğlu Bulvarı arasında kalan alan olarak belirlenmiştir (şekil 1). D100 karayolu kentin yapay eşik sınırını belirlerken, Asar Deresi de doğal eşik sınırını belirlemektedir. Kentin en işlek bölgesinin bu alan olması ve ayrıca kentin en önemli rekreasyonel alanları olan Düzce Kent Parkı ve Avni Akyol parkının bu alan sınırları içinde olması çalışma alan sınırının belirlenmesinde etkili faktörler olmuştur.

şekil 1. Çalışma Alan Sınırı (Kaya, 2015)

Çalışmada öncelikle yapılan literatür taraması sonucunda engelli bireylerin rekreasyonel faaliyetlere katılımda erişilebilirliklerini engelleyen kısıtlayıcılar belirlenmiştir. Bu kısıtlayıcılar doğrultusunda engelliler açısından kentsel tasarım standartları dikkate alınarak engelli bireylere uygulanmak üzere bir anket formu hazırlanmıştır. Düzce Kenti'nde yaşayan engelli sayısının bine yakın olduğu tespit edilmiştir. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı tarafından yapılan son çalışmada bu sayı 793 olarak hesaplanmıştır. Bu bireylerden fiziksel engele sahip olan kişi sayısı ise 312'dir (Anonim 2015a). Fakat anket kapsamında engelli bireylere ulaşmada veya ulaşılmasına rağmen ankete katılım oranı çok düşük olmuştur. Bu sebeple fiziksel engellilere ek olarak görme, işitme, zihinsel (ebeveynlerine anket formu uygulanmıştır), geçici engelliler (hamileler, bebek arabalı ebeveynler, kırık-çıkık durumu söz konusu olan bireyler) ile yürümekte zorluk çeken 60 yaş üstü bireylere de anket formu uygulanmıştır. Düzce Kent Merkezinde uygulanan anket çalışması rastgele seçilen 138 engelli katılımcı ile yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir.

Ankette 4 ana başlık ve 59 alt başlıklı sorudan oluşan kısıtlayıcıları belirlemeyi amaçlayan sorular sorulmuştur. 5 noktalı Likert ölçeğinden yararlanılmıştır. "1" kesinlikle katılmıyorum, "5" kesinlikle katılıyorum olarak belirlenmiştir. Yapılan anket verileri SPSS 20.0 istatistiksel analiz programına aktarılmıştır ve analiz ile yorumlama bölümleri yapılmıştır. Faktörlerin güvenilirliğini ortaya koymak amacıyla güvenirlik analizi yapılmıştır. Anketin I. Bölümünde sıklık analizi (frequencies) ile kullanıcı özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Daha sonra ise kısıtlayıcı faktörlerinden en çok hangi etmenlerin engelli bireyleri kısıtladığını ortaya çıkarmak için sıklık analizi yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Anket çalışması Düzce kent merkezini en az bir kere ziyaret etmiş olan ve rasgele seçilen 138 engelli bireye yapılmıştır. Anket sorularına göre, engelli bireylerin sosyo-ekonomik durumları SPSS 20,0 paket programı yardımıyla sıklık analizi yapılarak Tablo 1’de detaylı olarak belirtilmiş ve açıklanmıştır.

Tablo 1. Ankete katılan engelli bireylerin sosyo-ekonomik özellikleri

KULLANICI ÖZELLİKLERİ		KİŞİ	YÜZDE (%)
CİNSİYET	KADIN	65	47,1
	ERKEK	73	52,9
YAŞ	<20	21	15,2
	21-30	54	39,1
	31-40	16	11,6
	41-60	19	13,8
	>60	28	20,3
ENGEL TİPİ	GÖRME ENGELLİ	15	10,9
	İŞİTME ENGELLİ	20	14,5
	ZİHİNSEL ENGELLİ	9	6,5
	ORTOPEDİK ENGELLİ	42	30,4
	GEÇİCİ ENGELLİ	52	37,7
ENGEL DURUMU	DOĞUM ÖNCESİ	20	14,0
	DOĞUM SONRASI	57	39,9
	GEÇİCİ	46	32,2
	DİĞER	15	10,5

Çizelge 1’e göre ankete katılan engelli bireylerin %52,9’u erkek, %39,1’i 21-30 yaş aralığında, %37,7’si geçici, %30,4’ü ortopedik engelli ve %39,9’unun engel durumu sonradan olmuştur.

Düzce Kenti’nde Engelli Kullanıcı Kısıtlayıcıları

Bu çalışmada kısıtlayıcıların engelliler üzerine etkileri 4 faktör altında toplam 49 ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu faktörler çevresel ve yapısal, psikolojik ve duygusal, ekonomik ve yasalar-prosedürler olarak sıralanmaktadır.

Tablo 2. Çevresel ve yapısal faktörlerin değerlendirilmesi

KISITLAYICI	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
Kaldırım genişliklerinin yetersizliği	5,8	23,4	13,1	34,3	23,4
Kaldırımların üzerinde hareket etmeye elverişli olmaması	3,6	21,0	8,7	41,3	25,4
Kaldırım yüksekliklerinin engelliler için kullanımının uygun olmaması	3,6	37,0	26,1	20,3	13,0
Yaya kaldırımlarında kullanılan döşeme malzemelerinin ergonomisinin uygun olmaması	2,9	10,9	10,9	38,4	37,0
Yollardaki kaldırım rampalarının yetersizliği	1,4	35,5	17,4	30,4	15,2

Rampaların engellilerin kullanabileceği standartlarda olmaması	2,2	29,7	21,7	29,7	16,7
Yaya geçitleri yetersizliği	1,4	29,0	16,7	34,1	18,8
Sinyalizasyonun olmaması	2,2	16,7	32,6	31,9	16,7
Yönlendirme levhalarının eksikliği	2,2	23,9	34,8	23,2	15,9
Yaya yollarının yönlendirmeyi sağlayacak şekilde uygun olmaması	2,9	22,5	36,2	25,4	13,0
Yolların bakımsız, tümsekli ve çukurlu olması	0,7	11,6	8,7	34,8	44,2
Toplu taşıma araç duraklarının az sayıda olması	3,7	22,4	14,9	35,1	23,9
Toplu taşıma araç duraklarının yerlerinin uzak olması	2,9	20,3	13,8	39,1	23,9
Oturma elemanları yetersizliği	0,0	13,9	8,8	47,4	29,9
Oturma elemanlarının engelliler için gerekli standartlara sahip olmaması	0,0	15,2	26,8	33,3	23,9
Aydınlatma elemanların yetersiz olması	2,2	25,8	13,1	42,1	16,8
Engelliler için park alanların yetersizliği	0,0	7,2	28,3	35,5	29,0
Alanda yeterli aktivitelerin bulunmaması	0,7	9,4	44,9	23,2	21,7
Alanın doğal olmaması	2,2	22,5	20,3	38,4	16,7

* Cronbach's Alpha: ,882

Engelli kısıtlayıcılardan çevresel yapısal faktörlerin katılıma etkisini açıklayabilmek amacıyla sıklık analizi yapılmış ve yüzdesel değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Ayrıca bu faktöre güvenirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değerı 0,882 bulunmuştur. Hesaplanan alfa değerı bu faktörün yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Tabloyu açıklayacak olursak;

Ankete katılan bireylerin % 34,3'ü kaldırım genişliklerini yetersiz bulurken, %41,3'ü kaldırım üzerinde hareket etmeye elveriş olmadığını belirtmişlerdir. Anket sonuçlarına göre; kaldırım genişliği yetersizliğinin hareketi kısıtladığını ve kaldırımların hareket etmeye elverişli olmadığını ortaya koymuşlardır. Arazi gözlemi ile yapılan puanlama tablosunda da görüldü ki yaya yollarında bazı noktaların ulaşılabilirlik açısından oldukça elverişli olmasına rağmen, yapılan yanlış uygulamalar sonucu daralan yaya sirkülasyonlarının hareketi oldukça kısıtladığı tespit edilmiştir. Bekçi (2012) Bartın Kenti'ndeki ulaşım akslarının fiziksel engelli kullanımına uygunluğunu irdelediği çalışmasında kaldırımların bazı noktalarda yeterli genişlikte bazı noktalarda ise kaldırım genişliğinin yetersiz kaldığını tespit etmiştir. Ayrıca kaldırım üzerinde yanlış konumlandırılmış olan kentsel donatıların (elektrik direkleri, çöp kutuları, budanmamış bitkiler) yaya ulaşımını güçleştirdiğini ortaya çıkarmıştır. Çalışmada da benzer sorunlar ile karşılaşılmakta ve bazı noktalarda yanlış kentsel donatı yerleştirmeleri sonucunda kaldırım genişliklileri yetersiz hale gelmektedir.

Anket sonuçlarına göre kaldırım yükseklikleri kullanıcılar açısından yeterli bulunmuş (%37) ve kendilerini kısıtlamadığını belirtmişlerdir (Tablo 2). Arazi gözleminde de kaldırım yüksekliklerinin (genel olarak 15 cm) standartlara uygun olduğu görülmüştür. Kesik ve ark. (2013) şişli ilçesinde yapmış oldukları çalışmalarında, kaldırım yüksekliklerinin standartların çok altında olduğunu belirtmişlerdir. Standart değerler olan 3 ile 15 cm arasında ortalama yüksekliğe sahip kaldırım sayısının tüm kaldırımlar içerisinde sadece %24'ünün standart yüksekliğe sahip olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Kaldırım yüksekliği standardizasyonu'na göre yapılmış olan bu çalışma ile Düzce Kenti'ni kıyaslandığında, Düzce Kenti'nde bulunan yaya yolu kaldırım yüksekliklerinin oldukça uygun bir durumda olduğu görülmektedir.

Çizelge 2’de görüldüğü üzere anket sonuçlarına göre, rampaların yetersiz olduğu (%45,6) ve engelliler için uygun standartlarda olmadığı (%46,4) saptanmıştır. Puanlama tablosuna göre de rampaların yer yer mevcut olsa bile genel olarak yetersiz kaldığı tespit edilmiş ve engelli standartlarına uygun olmadığı görülmüştür. Kesik ve ark. (2013) Şişli ilçesinde kaldırımların engelliler için ne derece yeterli olduğunun tespit edilmesi amacıyla yaptıkları çalışmada rampa sayısının yetersiz olduğunu ve kaldırımlar üzerinde gelişigüzel dağıldıklarını tespit etmişlerdir. Gökçe (2012) yapmış olduğu çalışmada engelli bireylerin parkları kullanırken karşılaştıkları sorunlar içerisinde, en çok sorun yaşadıkları unsurun %33,9 ile rampaların bireyin kullanımına uygun olmaması veya yetersiz olması olarak saptamıştır. Yapılan çalışmalarda da rampaların yetersiz veya standartlara uygun olmaması Düzce Kenti’nde olduğu gibi engelliler için en önemli kısıtlayıcılardan birisi olduğunu göstermektedir.

Ankete katılan bireylerin %38,4’ü yaya yollarında kullanılan döşeme malzemesinin ergonomisinin uygun olmadığını ve katılımı kısıtladığını belirtmişlerdir. Alan gözlem formunda ise döşeme malzemelerinin engelliler açısından uygun olduğu görülmüştür.

Anket sonuçlarına göre yolların bakımsız, tümsekli ve çukurlu olmasının hareketi kısıtlamaktadır. Anket gözlem formuna göre ise genel olarak yaya yollarının iyi durumda olduğu görülmeye rağmen nadir de olsa yolların bozuk ve yürüyüşü engelleyecek durumda olduğu saptanmıştır. Bunun nedeni olarak ise ankete katılan kullanıcıların sadece mevcut durumu düşünmek yerine geçmişte olan bozuklukları da düşünerek veya bu durumun olması karşısında hareketlerinin kısıtlanacağını düşünerek cevap verdikleri sanılmaktadır. Anket sorularında yaya yollarının mevcut durumuyla ilgili bir değerlendirilmenin yapılmasına dair bir not düşülmesinin gerektiği de görülmüştür. Kesik ve ark. (2013) bozuk sathların sağlıklı yayalar açısından çok büyük bir problem oluşturmaya da görme engelli ve tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kaldırımlarda hareketini önemli ölçüde zorlaştırdığını belirtmişlerdir.

Yapılan çalışmada hem anket hem de gözlem formuna göre genel olarak kentsel donatı elemanlarının oldukça yetersiz ve çeşitliliğinin olmadığı saptanmıştır. Mevcut donatı elemanlarının ise yanlış konumlandırıldığı görülmüştür. Yapılan yanlış yerleştirmeler sonucunda engelliler için hareket kısıtlılığı ortaya çıkmıştır. Hatta bazı noktalarda sadece engelli bir kullanıcının değil, engelli olmayan bir kişinin bile kolay hareket edemeyeceği noktalar saptanmıştır. Çoban ve Demir (2014) yapmış oldukları çalışmada, kent mobilyalarının bulundukları mekânların işlevliliğini ve kullanılabilirliğini arttırabilmesi için bu mekâna getirilen her bir kent mobilyasının mekân kullanıcılarının talepleri doğrultusunda mekân ile birlikte tasarlanması gerektiğini ortaya koymuşlardır.

Anket sonuçlarına göre %47,4’ü oturma elemanlarının yetersiz olduğu, %33,3’ü oturma elemanlarının engelliler açısından gerekli standartlara sahip olmadığı görülmüştür. Alan gözlem formuna göre de Düzce Kenti’nde oturma elemanlarını eksikliği göze çarpmaktadır. Hem engelli bireyler için hem de engeli olmayan bireyler için yeterli miktarda oturma elemanı mevcut olmadığı tespit edilmiştir.

Ankete katılan bireylerden %42,1’lik bölümü aydınlatma elemanlarının katılımı kısıtladığını belirtmişlerdir. Puanlama tablosunda göre de genellikle yaya yollarında aydınlatma elemanlarının eksik kaldığı görülmüş ve yeterli aydınlatmanın sağlanamadığı saptanmıştır. Burada en önemli faktör ise aydınlatma elemanlarının trafik ölçeğinde kalması ve aydınlatma elemanları arasında ki mesafenin fazla olması olmuştur.

Alana ilişkin en çarpıcı tespitlerden birisi çalışma alanında engelliler için ayrılmış bir park alanının olmaması olmuştur. Anket sonuçlarına göre de katılımcıların %35,5’lik kısmı park alanı yetersizliğinin katılımı etkilediğini belirtmişlerdir.

Ankete katılan bireylerin %34,1’i yaya geçitlerinin yetersiz olduğunu, %31,9’u sinyalizasyonların eksik olduğunu, %39,1’i yönlendirme levhalarının yetersiz olduğunu, %38,4’ü yaya yollarının yönlendirmeyi sağlayamadığını belirtmişlerdir. Özellikle görme engelli bireyler için yaya geçitlerinin olmadığı yerlerde sinyalizasyonun olması karşıdan karşıya geçişlerde kolaylık sağlayacaktır. Yönlendirmeyi

sağlayıcı levhaların görme engellilere göre tasarlanması da yaya yollarında daha rahat hareket etmelerine imkân sağlayacaktır.

Ankete katılan bireylerin %35,1'i toplu taşıma araç duraklarının yetersiz kaldığını, %39,1'i ise durak yerlerinin uzak kaldığını belirtmişlerdir ve bu durumun engelli bireylerin kent merkezine katılımını oldukça kısıtladığını ortaya koymuştur. Müftüoğlu (2006) toplu taşıma duraklarına erişimdeki yaşanan güçlüklerin engellilerin kent merkezini kullanım olanaklarını önemli ölçüde sınırlandırdığını ortaya koymuştur. Gökçe (2012) ise çalışmasında %49,4 oranında engelli bireyler için toplu taşıma duraklarının uygun standartlarda tasarlanmadığı ve % 41,5'i durak yerlerinin parklara uzak olduğunu belirtmiştir.

Ankete katılan bireylerin %44,9'u alanda yeterli derecede aktivite olmadığını ve %38,4'ü alanın doğal olmadığını belirtmişlerdir. Kentte yaşayan nüfusun yanında köyde büyümüş olan bireyler alanların doğal olmamasının kendilerini kısıtladığını düşünüyor olabilirler.

Tablo 3. Psikolojik ve duygusal faktörlerin değerlendirilmesi

KISITLAYICI	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
Engellilere yönelik bilinç ve anlayışın oluşmaması	20,6	24,3	13,2	26,5	15,4
Engelli olmayan insanların negatif tutumu	23,5	39	11,8	11,8	14
Toplumsal engellileri dışlaması	26,7	43,7	11,9	7,4	10,4
Bilinmezlikten gelen korku	22,0	35,6	16,7	15,9	9,8
Yardıma ihtiyaç duyulması	2,2	11,9	5,2	63,7	17,0
Arkadaş desteğinin eksikliği	19,3	42,2	17,8	13,3	7,4
Yalnız kalma korkusu	19,9	25,0	12,5	29,4	13,2
Başarısızlık korkusu	21,5	36,3	11,9	17,8	12,6
Kendini aciz hissetmek	15,4	32,4	16,2	24,3	11,8
Dış çevreden korunma duygusu	7,4	26,5	11,8	41,9	12,5
Kendini güvende hissetmeme	11,8	36,0	19,9	22,1	10,3
Vakit bulamama	6,6	52,2	16,9	19,9	4,4
Çok kalabalık olması	9,6	21,3	10,3	41,2	17,6

* Cronbach's Alpha: ,867

Engelli kısıtlayıcılardan psikolojik ve duygusal faktörlerin katılıma etkisini açıklayabilmek amacıyla sıklık analizi yapılmış ve yüzdesel değerleri Tablo 3'te verilmiştir. Ayrıca bu faktöre güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri 0,867 bulunmuştur. Tabloyu açıklayacak olursak; ankete katılan bireylerin %44,9'u engellilere yönelik bilinç ve anlayışın katılıma bir etkisinin olmadığını, %62,5' engelli olmayan bireylerin negatif herhangi bir tutumu ile karşı karşıya kalmadıklarını, %70,4'ü toplumun engellileri dışladığı fikrine katılmadıklarını, %57,6'sı bilinmezlikte gelen bir korkularının bulunmadığını, %80,7'si yardıma ihtiyaçlarının olduğunu, %61,5'i arkadaş desteğinin yetersiz olduğunu, %44,9'u yalnız kalmaktan korkmadıklarını, %57,8'i başarısızlık korkusu hissetmediklerini, %53,4'ü dış

çevreden korunma içgüdülerini beslediklerini, %47,8'si kendilerini güvende hissettiklerini, %58,8', vakit bulamama gibi bir durumlarının olmadığını ve %58,8'i yaya yollarının çok kalabalık olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 3'e göre engelli bireyler genel olarak içsel nedenlerin kendilerini kısıtlamadığını belirtmişlerdir. Bu durum gösteriyor ki sosyal yaşama katılımda engelli olmayan bireyler gibi hissettiklerini, kendilerine güvendiklerini ve aynı zamanda engeli olmayan bireylerin de engelli bireylere olumsuz yaklaşmadıklarını düşünülmektedir. Ayrıca engelli bireyler yaş ilerledikçe tecrübe kazanmış ve bazı olumsuz olguları aşmış bir durumda da olabilirler. İçsel motivasyonlar ile ilgili birçok çalışma yapılmış ve alt başlıklar halinde toplanarak değerlendirilmiştir. İçsel motivasyonla ilgili literatüre dayanarak 3 bölümden oluşan bir sınıflandırma yapılmış ve bu motivasyonları bilmek, başarmak ve dürtüyü/uyarıyı hissetmek olarak sınıflandırılmıştır. Bir başka çalışmada ise içsel motivasyonlar ile ilgili literatüre dayanarak bu kavramla ilgili üç bölümden oluşan bir sınıflandırma yapılmıştır. Buna göre; içsel motivasyon bilmek, başarmak ve dürtüyü/uyarıyı hissetmek olarak sınıflandırılmıştır. İçsel motivasyon düzeyi ise; boş zamanı algılama, boş zaman aktivitelerine yönelik bireyin geliştirdiği tutum ve boş zaman aktivitelerine katılımın önündeki engellerin algılanması gibi faktörlerden etkilenir (Lapa ve ark., 2012).

Tablo 4. Ekonomik faktörlerin değerlendirilmesi

KISITLAYICI	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Kesinlikle Katılmıyorum (%)
Ekipmanların pahalılığı	5,2	14,2	20,1	45,5	14,9
Ulaşım maliyeti	9,6	39,0	11,0	30,1	10,3
Üyelik maliyeti	9,0	25,4	51,5	9,0	5,2
Etkinliklerin maliyeti	5,9	19,3	51,1	17,0	6,7
Sabit bir maaşın olmaması	7,4	45,9	12,6	23,0	11,1
Yeteri kadar paranın olmaması	7,4	28,1	9,6	41,5	13,3
Etkinlikler için yeterli paranın olmaması	2,2	12,7	14,9	51,5	18,7
Yeme-içme faaliyetlerinin pahalı olması	2,2	12,7	14,9	51,5	18,7
Spor faaliyetlerinin pahalı olması	3,0	13,4	45,5	26,9	11,2

* Cronbach's Alpha: ,883

Engelli kısıtlayıcılardan ekonomik faktörlerin katılıma etkisini açıklayabilmek amacıyla sıklık analizi yapılmış ve yüzdesel değerleri Tablo 4'te verilmiştir. Ayrıca bu faktöre güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri 0,883 bulunmuştur. Tabloyu açıklayacak olursak; ankete katılan bireylerin %57,6'sı ekipmanların pahalı olduğunu, %48,6'ı ulaşım maliyetinin yüksek olmadığını, %51,5'i üyelik maliyetleri hakkında %51,1'i ise etkinlik maliyetleri herhangi bir fikir sahibi olmadıklarını, %53,3'ü sabit bir maaşlarının olmadığını, %54,8'i yeteri kadar paralarının olmadığını, %70,2'si etkinliklere ve yeme-içme faaliyetlerine yeterli paralarının olmadığını, %45,5'i ise spor faaliyetleri ücretleri hakkında fikir sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir.

Ekonomik faktörler açısından engelli bireyler, rekreasyonel faaliyetlere katılımda ekonomik güçlük çekmektedirler. Sabit bir maaşın olmaması etkileyici bir faktör olarak gözükmemektedir. Engelli bireyler engellerine bağlı olarak bakıma ihtiyaç duyduklarından dolayı aileleri ile yaşıyor olabilir. Bu durumda sabit bir maaşları olmasa bile bazı faaliyetlere katılmak için gerekli maddi duruma sahip olabilecekleri de düşünülebilir.

Tablo 5. Yasalar ve prosedürler faktörlerin değerlendirilmesi

KISITLAYICI	Kesinlikle Katılmıyorum (%)	Katılmıyorum (%)	Ne Katılmıyorum Ne Katılmıyorum (%)	Katılıyorum (%)	Kesinlikle Katılıyorum (%)
Konferans salonu, sinema, tiyatro, konser salonu vb. mekânlarda engelliler için yer ayrılması	6,0	14,2	29,1	37,3	13,4
Restoran, kafeterya vb. mekânlarda engelliler için gerekli düzenlemelerin yapılmaması (Sorumlu yardımcı eksikliği, yer ayrılması vs.)	7,4	21,5	31,1	28,1	11,9
Spor sahaları vb. tesislerde engelliler için gerekli çözümlerin oluşturulmaması (yer ayrılması, organizasyonlarda kontenjan dışı tutulma vs.)	3,7	15,7	51,5	19,4	9,7
Engelli erişilebilirliğini sağlamadan sorumlu bir görevlinin olmaması	4,4	13,3	43,7	26,7	11,9
Engellilere tesis kullanımında özel olarak zaman ayrılması	6,0	17,2	48,5	23,1	5,2
Engelliler ile ilgili bir topluluğun olmaması	14,8	41,5	30,4	5,9	7,4
Engellilere yönelik aktivitelerin olmaması (yarışma, spor etkinlikleri vs.)	13,3	33,3	37,8	8,1	7,4
Erişilebilirlik ile ilgili şikâyetleri iletme de gerekli muhatabın bulunamaması	18,5	21,5	26,7	17,0	16,3

* Cronbach's Alpha: ,850

Engelli kısıtlayıcılardan yasalar ve prosedürler faktörlerin katılıma etkisini açıklayabilmek amacıyla sıklık analizi yapılmış ve yüzdesel değerleri Tablo 5'te verilmiştir. Ayrıca bu faktöre güvenilirlik analizi yapılmış ve Cronbach's Alpha değeri 0,850 bulunmuştur. Tabloyu açıklayacak olursak; ankete katılan bireylerin %50,7'si kültürel mekânlarda engelliler için yer ayrılmadığını, %40'ı yeme-içme mekânlarda engelliler için gerekli düzenlemelerin yapılmadığını, %43,7'si engelli erişilebilirliğini sağlamadan sorumlu bir görevlinin olup olmadığı, %48,5'i ise engellilere tesis kullanımında özel olarak zaman ayrılıp ayrılmadığı hakkında fikir sahibi olmadıklarını, %56,3'ü engelliler ile ilgili bir topluluğa ihtiyaç duyulmadığını, %71,1'i engellilere yönelik bir aktivite olmamasının katılımı etkilemediğini, %38'i erişilebilirlik ile ilgili şikâyetlerini iletmede bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

Anket sonuçlarına göre engelli bireyler yasalar ve prosedürler hakkında fazla bilgi birikiminin olmadığı veya sosyal yaşama katılımda istekli olmadıklarından dolayı herhangi bir fikir sahibi olmadıkları düşünülebilir.

SONUÇ

Bu çalışma sonucunda, Düzce Kent Merkezi'nde bulunan engelli bireylerin en fazla çevresel ve yapısal faktörlerden etkilendikleri ortaya çıkmıştır. Özellikle kaldırım genişliği yetersizliği, döşeme malzemelerinin ergonomisinin uygun olmaması, rampaların yetersizliği, yolların bakımsız, tümsekli ve

çukurlu olması, oturma elemanı yetersizliği, aydınlatma elemanı yetersizliği, engelliler için park alanlarının yetersizliği ve alan içerisinde yeterli aktivitelerin bulunmaması gibi kriterler engelli bireylerin erişilebilirliğini kısıtlamaktadırlar. Bu bağlamda sorunlu alanlara yönelik çözüm önerileri şunlardır;

- Döşeme malzemesi olarak kaymayan malzemeler kullanılmalıdır. Yaya yollarında sıklıkla görmüş olduğumuz kayrak taş malzemesi engelliler açısından sıkıntı yaratabilmektedir. Bu nedenle dökme beton, tartan gibi malzeme seçimleri yapılarak yaya mekânlarında kullanılabilir.
- Genişlik ölçüleri dar olan rampalar genişletilmeli ve rampaların eksik olduğu noktalara rampalar yapılmalıdır. Kaldırım rampaları her sokak kesişimin başında ve sonunda, her yaya geçitlerinde caddenin karşı kenarında, yolcu indirme–bindirme alanlarında, erişilebilir otoparklarda ve yaya yollarında yer almalıdır. Rampaların minimum genişliği 90 cm olmalıdır. Tercihen 3 yöne eğimli rampa kullanmak kullanım rahatlığı açısından idealdir.
- Engellilere yönelik otopark çözümleri yapılmalı ve standartlara uygun özellikte ve sayıda engelli otoparkı yeri ayrılmalıdır. Bu otoparklara engelli işareti ve yönlendirme levhaları konulmalıdır. 50 Araçlıktan daha az parklarda en az bir tane erişilebilir park yeri sağlanmalıdır. TS 12576 standartlarına göre ulaşılabilir otoparklar bina girişlerine 30 m’den daha fazla olmamalı ve tercihen 10 m olmalıdır. Otoparkın genişliği minimum 360 cm olmalıdır. Otopark alanlarında engellilerin park edebileceğini bildiren engelli levhası ile otopark içinde engellinin park edeceği yere kadar yön gösterici engelli levhası bulunmalıdır. Açık otoparklarda, yere engelli park işareti konulmalıdır. İki araç arasına erişim koridoru sağlamak amacıyla 250 cm boşluk bırakılmalıdır.
- Oturma alanlarında oturma elemanlarının yanında tekerlekli sandalyenin kolaylıkla girebileceği ve yavaşabileceği boş alan oluşturulmalıdır. Ayrıca oturma elemanlarının yaya sirkülasyonu boyunca belli mesafelerde bir konulması gerekmektedir.
- Aydınlatma elemanları kentsel dış mekânlar da erişim ve kişisel güvenliği sağlayacak yeterlikte biçimde aydınlatılmalıdır. Uygun mesafelere yerleştirilmeli ve insan ölçeğinde tasarımlar yapılmalıdır.

Sonuç olarak; fiziksel çevre, tüm bireylerin kullanabileceği ve ihtiyaçlarına cevap verebileceği şekilde tasarlanarak, toplumun her kesiminden insanı kapsayacak şekilde ortak bir mekân olgusuna göre oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Anonim, [https://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCzce_\(il\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/D%C3%BCzce_(il)) (Erişim Tarihi: 20 Ocak 2015a).
- Anonim, <http://www.duzce.bel.tr/upload/tr/dosya/icerikyonetimi/210/22032012155616-1.pdf> (Erişim Tarihi: 30 Mart 2015b).
- Aşıkkutlu, H.S., Müderrisoğlu, H. (2010). Rekreasyonel Kısıtlayıcıların Belirlenmesi: Ankara Harikalar Diyarı Örneği, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 12, Sayı: 18, 11-19.
- Bekçi, B. (2012). Fiziksel Engelli Kullanıcılar İçin En Uygun Ulaşım Akslarının Erişilebilirlik Açısından İrdelenmesi; Bartın Kenti Örneği, *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, 26-36.
- Çınar, N. (2010). Üniversite kampüslerinde peyzaj erişilebilirliğinin engelliler açısından irdelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi,
- Çoban, E., Demir, Z. (2014). Kent Mobilyalarının Bulundukları Mekânlara Etkileri: Düzce Örneği, *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 128-140.
- Eşkil, Ö. Y. (2011). Engelliler İçin Dış Mekân Tasarım Özellikleri Bağlamında Ankara Kent Parklarının İrdelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Bartın Üniversitesi,
- Gökçe, D. (2012). Antalya Atatürk Kültür Parkı Örneğinde Parkların Engelli Bireyler Tarafından Kullanım Olanakları, *Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi.
- Kaya, S. (2015). Düzce Kent Merkezi Yaya Yollarında Engelli Erişilebilirliği, *Yüksek Lisans Tezi*, Düzce Üniversitesi.

- Sirel, B., Boyacıgil, O., Duymuş, H., Konaklı, N., Altunkasa, F., Uslu C. (2012). Çukurova Yerleşkesi Açık Alanlarının Fiziksel Engelliler Bakımından Ulaşılabilirliğinin Değerlendirilmesi, *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 27(1), 53-72.
- Kesik, O. A., Demirci, A., Karaburun, A. (2013). Büyükşehirde Yaşayan Engelli Yayalar İçin Kaldırımların Analiz Edilmesi: Şişli Örneği, *Doğa Coğrafya Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 30, 135-153.
- Keskin, N. (2011). Engellilere Yönelik İzmir İli Bornova Örneğinde Kentsel Yeşil Alan Standartlarının Belirlenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Ege Üniversitesi,
- Lapa, T.Y. (2012). Ağyar, E., Bahadır, Z., Yaşam Tatmini, Serbest Zaman Motivasyonu, Serbest Zaman Katılımı: Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenleri Üzerine Bir İnceleme (Kayseri İli Örneği), *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, X(2), 53-59.
- Müftüoğlu, U. (2006). Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekânları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Rimmer, J., Riley, B., Wang, A. (2004). Physical Activity Participation Among Persons With Disabilities, *American Journal Of Preventive Medicine*, 26 (5), 419-425.
- Venter, C., Savill, T., Rickert, T., Bogopane, H., Venkatesh, A., Camba, J., Mulikita, N., Khaula, C., Stone, J. and Maunder, D. (2002). Enhanced accessibility for people with disabilities living in urban areas, *Unpublished project report*, Department for International Development.
- Yavaş, H. (2002). Özürlülerin Kentsel Mekânda Hareketliliği. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yıldız, B. (2003). Engelliler İçin Dış Mekân Tasarım Özellikleri. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Yılmaz, T., Gökçe, D., Şavklı, F., Çeşmeci, S. (2012). Engellilerin üniversite kampüslerinde ortak mekânları kullanabilmeleri üzerine bir araştırma: Akdeniz üniversitesi olbia kültür merkezi örneği, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 9 (3), 1-10.

Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümü I. Sınıf ve IV. Sınıf Öğrencileri Arasında Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması

Aylin SARISOY, Enis ÇOLAK, Betül BAYAZIT, Serap ÇOLAK

Kocaeli Üniversitesi,
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
E-posta: enis.colak@kocaeli.edu.tr

OZET

Bu çalışma; Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümü I. sınıf ve IV. sınıf öğrencileri arasında liderlik karşılaştırılmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümündeki 40 I. Sınıf ve 40 IV. Sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 80 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmada öğrencilere "Liderlik Davranışları Betimleme Ölçeği(LDBÖ)" uygulanmıştır. Ölçek 30 sorudan oluşup, beşli derecelendirme kullanılmıştır. Çalışmada bireylerin yaş, spor yaşı, cinsiyet, branş, ösym puanı, mezun olduğu alan, lisanslı spor yılı, oturduğu yer, kardeş sayısı gibi demografik özellikleri araştırılmıştır. Sonuç olarak IV. sınıfların I. sınıflara göre daha planlı, programlı, disiplinli çalıştıkları, verilen sorumlulukların daha bilincinde olup, zamanında yerine getirdiklerini, bu bağlamda liderlik özelliklerinin daha üstün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Spor, Beden Eğitimi, Liderlik, Rekreasyon

GİRİŞ

İnsanların; yeryüzünde var olmalarından itibaren, varlıklarını devam ettirebilmek için, üç konu alanı yaşamlarının temelini oluşturmuştur. Birincisi fizyolojik ihtiyaçları karşılayabilme, ikincisi güvenliklerini sağlama, üçüncüsü de bu iki alanın nasıl halledilebileceğine ilişkin, bilgi beceri, birikimlerinin uygun yol ve yöntemlerle genç nesile öğretilmesi süreci (eğitim) ve buna bağlı olarak bu süreçte yönetim, liderlik olgusunun oluşumudur. Bu nedenle yönetim ve liderlik süreci oluşumu insanlık tarihi kadar eski ve önemli bir olgudur. (Pazarbaşı; 2012).

Liderlik, belli koşullarda belli hedeflere ulaşmak için bir kişinin diğerlerinin etkinliklerini yönlendirmesi sürecidir. (Aytekin, 2014). Genel çerçevesiyle liderlik, belirli şartlar altında, belirli kişisel veya grup amaçlarını gerçekleştirmek üzere bir kimsenin başkalarının faaliyetlerini etkileyebilmesi ve yönlendirebilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla liderlik, liderin yaptığı işlerle ilgili bir süreçtir. Lider ise başkalarını belirli bir amaç doğrultusunda davranmaya sevk eden bireysel çabaları uyumlaştıran ve bu doğrultuda grup üyelerini etkileyen ve "izlenen kişi" olma özelliği bulunan kişidir. (Bayram; 2013).

Eğitimden beklenen, bireylerin gizil güçlerini ve yeteneklerini ortaya çıkararak onların en üst düzeyde geliştirilmesine yardım etmektir. Her yaşta öğrenim çağında bulunan öğrencilerin sağlıklı bir gelişim gösterebilmeleri gelişim özelliklerine uygun, çok iyi hazırlanmış nitelikli genel bir eğitim göstermelerine bağlıdır. Çağdaş eğitim anlayışına uygun olarak, eğitimde hedeflerin gerçekleşmesi öğrencinin zihinsel eğitimi yanında, fiziksel eğitimi ile olanaklıdır. Fiziksel eğitimde, genel eğitimin vazgeçilmez bir parçası olan beden eğitimi ile sağlanmaktadır.(Yılmaz; 2012).

İnsanları hem ruhen, hem fikren ve bedenen olgunlaştıran, geliştiren, en az yorgunluğa karşılık en çok fayda sağlayan cimmastik, oyun ve spor faaliyetlerini içine alan ilimdir . Beden eğitimi; oyun, jimnastik ve spor gibi eğitici bütün bedensel etkinlikleri içeren genel bir kavram olup; bedensel etkinlikler içinde ve bedensel etkinlikler aracılığı ile eğitimidir. (Ercan; 2013).

Spor; bireyin beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi yanında, belli kurallara göre, rekabet ölçütleri içinde mücadele etme heyecan duyma, yarışma ve sütün gelme amacını içerir (76). Genelde ve motorikte bedensel hareketin sosyal önemi tartışılmaz. Spor, büyük erimli toplumsal ve kültürel bir olaydır. Birey için harekete ilişkin davranışlarında organize olarak önceden verilmiş ilişkiler sistemidir. (Ercan; 2013).

Spor ve rekreasyonda liderliğin performansa etkileri üzerine yapılan makale türü araştırmalar gözden geçirildiğinde hem spor hem de rekreasyon aktivitelerinde liderlik özelliklerinin sıkça ele alındığı görülmektedir. (Tekin ve Zorba; 2001).

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Bu araştırma projesi Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümü I. sınıf ve IV. sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini I. Sınıf öğrencileri 40, IV. sınıf öğrencileri 40 olmak üzere toplam 80 kişi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Bu Araştırma projesi 2014-2015 eğitim ve öğretim bahar yarıyılında Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Umutepe yerleşkesinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın örneklemini Rekreasyon Bölümü 40 öğrenci I. sınıf ve 40 öğrenci IV. sınıf olmak üzere toplam 80 öğrenci oluşturmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Rekreasyon Bölümü I. sınıf ve IV. sınıf öğrencileri arasında liderlik davranışlarının karşılaştırılmasını ölçmek amacıyla, "Liderlik Davranışlarını Betimleme Ölçeği(LDBÖ)" kullanılmıştır. Ölçek ilk olarak J.K.Hemphill ve A.E.Coons (1950) tarafından geliştirilmiştir. Durukan E.(2003). Daha sonra ölçek Stogdill tarafından yeni bir biçimde geliştirilmiştir. Ankette 9 demografik bilgi (yaş, spor yaşı, cinsiyet, branş, ösym puanı, mezun olduğu alan, lisanslı spor yılı, oturduğu yer, kardeş sayısı) ve 30 soru vardır. Sorular; her zaman(1), çoğu zaman (2), ara sıra (3), nadiren (4), hiçbir zaman (5) seçenekleri 5'li Likert Tipi ölçek üzerinde değerlendirilmiştir. Anketin güvenilirlik katsayısı 0.7645'tir.

Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi SPSS 15.0 paket programı ile yapılmıştır. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikleri ve frekansları hesaplanmıştır. Word Ofis programı ile tablolar oluşturulmuş ve elde edilen veriler kaydedilmiştir. Çalışma, iki bağımsız grubun birbirleri ile karşılaştırılmasından dolayı ve normal dağılım göstermediğinden Non-Parametrik Testlerden Mann Whitney-U Testi kullanılmıştır. Test için anlamlılık düzeyi $p<0,05$ alınmıştır. Word Ofis programı ile tablolar oluşturulmuş ve elde edilen veriler kaydedilmiştir.

BULGULAR

TABLO 1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları

ERKEK	I.SINIF	20
	IV.SINIF	24
TOPLAM		44
KADIN	I.SINIF	20
	IV.SINIF	16
TOPLAM		36

Tablo 1'de ankete katılan kişi sayısını I. sınıflarda 20 erkek 20 kadın, IV. sınıflarda 24 erkek 16 kadın oluşturmaktadır.

TABLO 2. "Kişisel tutumlarımı açıkça ortaya koyarım", sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	1,80	,758	,799
IV.SINIF	1,88	,883	

Örneklem grubunun ‘Kişisel tutumlarımı açıkça ortaya koyarım’ sorusunun dağılımı Tablo 2’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 3. “Yeni fikirlerimi arkadaşlarımla birlikte denerim” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,30	1,067	,427
IV.SINIF	2,45	,904	

Örneklem grubunun ‘Yeni fikirlerimi arkadaşlarımla birlikte denerim.’ sorusunun dağılımı Tablo 3’te incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 4. “Tek söz sahibi kendimi görürüm” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	3,43	1,174	,167
IV.SINIF	3,78	,974	

Örneklem grubunun ‘Tek söz sahibi kendimi görürüm’ sorusunun dağılımı Tablo 4’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 5. “Eksik ve yetersiz işleri eleştiririm” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,35	1,189	,757
IV.SINIF	2,42	1,196	

Örneklem grubunun ‘Eksik ve yetersiz işleri eleştiririm.’ sorusunun dağılımı Tablo 5’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 6. “Fikirlerimi tereddütte yer bırakmayacak biçimde ifade ederim” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,15	,864	0,97
IV.SINIF	2,50	,934	

Örneklem grubunun ‘Fikirlerimi tereddütte yer bırakmayacak biçimde ifade ederim.’ sorusunun dağılımı Tablo 9’da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 7. “Sınıfta sporla ilgili görevleri kimlerin yapması gerektiğine ben karar veririm” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	3,58	1,259	,343
IV.SINIF	3,35	1,189	

Örneklem grubunun ‘Sınıfta sporla ilgili görevleri kimlerin yapması gerektiğine ben karar veririm.’ sorusunun dağılımı Tablo 10’da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 8. “Plan yapmaksızın çalışırım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,95	1,413	,045
IV.SINIF	3,55	1,011	

Örneklem grubunun 'Plan yapmaksızın çalışırım.' sorusunun dağılımı Tablo 11'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

TABLO 9. "Yapılacak işlerin belirli standartlara uygun olmasına dikkat ederim" sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,23	,733	,405
IV.SINIF	2,40	,900	

Örneklem grubunun 'Yapılacak işlerin belirli standartlara uygun olmasına dikkat ederim.' sorusunun dağılımı Tablo 12'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 10. "Ödevlerimin belirtilen zaman içinde tamamlanmış olmasına dikkat ederim" sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	1,95	1,011	,029
IV.SINIF	2,50	1,198	

Örneklem grubunun 'Ödevlerimin belirtilen zaman içinde tamamlanmış olmasına dikkat ederim.' sorusunun dağılımı Tablo 13'te incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

TABLO 11. "İşlerin yapılmasında birbirine benzer yolların takip edilmesini teşvik ederim" sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,20	,853	,449
IV.SINIF	2,35	,834	

Örneklem grubunun 'İşlerin yapılmasında birbirine benzer yolların takip edilmesini teşvik ederim.' sorusunun dağılımı Tablo 11'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 12. "Rekreasyon bölümü öğrencisi olarak okuldaki ve sınıftaki yerimin, rolümün, arkadaşlarım ve öğretmenlerimce anlaşılmasını sağlamaya çalışırım" sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,40	1,297	,877
IV.SINIF	2,35	,921	

Örneklem grubunun 'Rekreasyon bölümü öğrencisi olarak okuldaki ve sınıftaki yerimin, rolümün, arkadaşlarım ve öğretmenlerimce anlaşılmasını sağlamaya çalışırım.' sorusunun dağılımı Tablo 12'de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 13. "Arkadaşlarımla mevcut yönetmelik, kural ve emirlere uymalarını isterim" sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
--	----------	----------------	---

I.SINIF	2,20	1,018	,469
IV.SINIF	2,40	1,150	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarımın mevcut yönetmelik, kural ve emirlere uymalarını isterim.’ sorusunun dağılımı Tablo 13’te incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 14. “Arkadaşlarıma görevleri konusunda kendilerinden neler beklediğimi açıkça belirtirim” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,38	1,005	,928
IV.SINIF	2,38	1,055	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarıma görevleri konusunda kendilerinden neler beklediğimi açıkça belirtirim.’ sorusunun dağılımı Tablo 14’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 15. “Arkadaşlarımdan kendilerini tamamen görevlerine vermeleri için gerekeni yaparım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,20	1,159	,048
IV.SINIF	2,55	,846	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarımdan kendilerini tamamen görevlerine vermeleri için gerekeni yaparım.’ sorusunun dağılımı Tablo 15’de incelenmiştir. . Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

TABLO 16. “Arkadaşlarımdan uyumlu bir işbirliği içinde çalışmalarını için gereken her şeyi yaparım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,28	1,240	,409
IV.SINIF	2,35	,864	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarımdan uyumlu bir işbirliği içinde çalışmalarını için gereken her şeyi yaparım.’ sorusunun dağılımı Tablo 16’da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 17. “Arkadaşlarıma kişisel yardımda bulunurum” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,03	1,025	,935
IV.SINIF	1,98	,832	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarıma kişisel yardımda bulunurum.’ sorusunun dağılımı Tablo 17’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 18. “Arkadaşlarımdan okulumuzda ve aynı sınıfta öğrenim görmekten memnun olmalarını sağlamaya çalışırım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,33	,917	,619
IV.SINIF	2,42	,903	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarımın okulumuzda ve aynı sınıfta öğrenim görmekten memnun olmalarını sağlamaya çalışırım.’ sorusunun dağılımı Tablo 18’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 19. “Kolay ve anlaşılır bir rekreasyon bölümü öğrencisi olduğuma inanırım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,03	,891	,097
IV.SINIF	2,35	,975	

Örneklem grubunun ‘Kolay ve anlaşılır bir rekreasyon bölümü öğrencisi olduğuma inanırım.’ sorusunun dağılımı Tablo 19’da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 20. “Arkadaşlarımı dinlemeye zaman ayırırım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	1,93	,997	,301
IV.SINIF	2,15	1,027	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarımı dinlemeye zaman ayırırım.’ sorusunun dağılımı Tablo 20’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 21 . “Okulda sportif faaliyetleri yaparken arkadaşlarıma herhangi bir açıklama yapma gereği duymam” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,73	1,320	,526
IV.SINIF	2,50	1,109	

Örneklem grubunun ‘Okulda sportif faaliyetleri yaparken arkadaşlarıma herhangi bir açıklama yapma gereği duymam.’ sorusunun dağılımı Tablo 21’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 22. “Rekreasyon ile ilgili derslerde arkadaşlarıma danışmadan faaliyete geçebilirim” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,63	1,170	,053
IV.SINIF	3,10	,982	

Örneklem grubunun ‘Rekreasyon ile ilgili derslerde arkadaşlarıma danışmadan faaliyete geçebilirim.’ sorusunun dağılımı Tablo 22’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 23. “Yeni fikirleri kolay kabullenemem” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	3,20	1,305	,748
IV.SINIF	3,13	1,159	

Örneklem grubunun ‘Yeni fikirleri kolay kabullenemem.’ sorusunun dağılımı Tablo 23’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 24. “Değişiklikler yapmaya istekliyimdir” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,35	1,231	,627
IV.SINIF	2,17	1,035	

Örneklem grubunun ‘Değişiklikler yapmaya istekliyimdir.’ sorusunun dağılımı Tablo 24’da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 25. “Diğer insanların benimle kolaylıkla ilişki kurmasına yatkınımıdır ” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,05	1,011	,972
IV.SINIF	2,05	1,037	

Örneklem grubunun ‘Diğer insanların benimle kolaylıkla ilişki kurmasına yatkınımıdır.’ sorusunun dağılımı Tablo 25’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 26. “Arkadaşlarım tarafından yapılan önerileri uygulamaya çalışırım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,25	,927	,319
IV.SINIF	2,03	,800	

Örneklem grubunun ‘Arkadaşlarım tarafından yapılan önerileri uygulamaya çalışırım.’ sorusunun dağılımı Tablo 26’da incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TABLO 27. “Rekreasyon ile ilgili konularda işe başlamadan önce arkadaşlarımın ve öğretmenlerimin onayını alırım” sorusuna cevap istatistikleri

	ORTALAMA	STANDART SAPMA	p
I.SINIF	2,20	1,067	,808
IV.SINIF	2,23	1,000	

Örneklem grubunun ‘Rekreasyon ile ilgili konularda işe başlamadan önce arkadaşlarımın ve öğretmenlerimin onayını alırım.’ sorusunun dağılımı Tablo 27’de incelenmiştir. Buna göre araştırmaya katılan I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

TARTIşMA

Bu bölümde, araştırma kapsamına alınan bireylerin sınıf değişkenine göre elde edilen istatistiksel ilişkilerine ait bulgular tartişılmıştır.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde; araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet değişkenine göre dağılımlarında Tablo-11, Tablo-13, Tablo-18’deki sorular haricinde anlamlı farkın olmadığı belirlenmiştir.

“Yeni fikirlerimi arkadaşlarımla birlikte denerim” sorusuna bakıldığında, I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamda farklılık bulunmamıştır. I. ve IV. sınıf öğrencileri arkadaşlarıyla fikir paylaşımı konusunda rahat oldukları, fikir paylaşımında bulunabildiklerinden dolayı iki grup arasında fark olmadığı saptanmıştır. Durukan E.(2003). Yaptığı benzer bir çalışma olan Selçuk Üniversitesi Beden

Eğitimi ve Spor Yüksekokulu I. ve IV. Sınıf Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması sonucunda I. ve IV. Sınıf Beden Eğitimi Öğretmenlik Bölümü okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Böyle bir sonucu elde edilmesinin sebebi iki çalışmanın da farklı bölümlere ve farklı kişi sayısına ulaşılmış olmasından dolayı farklı sonuçlar elde edilmiş olabilir.

‘Plan yapmaksızın çalışırım’ sorusuna bakıldığında, verdikleri cevap nadiren şıkkı daha sıklıkla görülmektedir. Dolayısıyla IV. sınıf öğrencileri I. sınıf öğrencilerine göre daha planlı programlı bir okul hayatı geçirdikleri saptanmıştır. Durukan E.(2003). Yaptığı benzer bir çalışma olan Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu I. ve IV. Sınıf Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması sonucunda I. ve IV. Sınıf Beden Eğitimi Öğretmenlik Bölümü okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Böyle bir sonucu elde edilmesinin sebebi iki çalışmanın da farklı bölümlere ve farklı kişi sayısına ulaşılmış olmasından dolayı farklı sonuçlar elde edilmiş olabilir.

‘Ödevlerimin belirtilen zaman içinde tamamlanmış olmasına dikkat ederim’ sorusuna bakıldığında, I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. IV. sınıf öğrencileri I. sınıf öğrencilerine göre derslerine karşı gösterdikleri önemin daha fazla olduğu saptanmıştır. IV. sınıf öğrencileri derslerdeki deneyimleri sonucunda verilen ödevleri zamanında yapma sorumluluğunu yerine getirdikleri de görülmektedir. Durukan E.(2003). Yaptığı benzer bir çalışma olan Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu I. ve IV. Sınıf Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması sonucunda I. ve IV. Sınıf Beden Eğitimi Öğretmenlik Bölümü okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Böyle bir sonucu elde edilmesinin sebebi iki çalışmanın da farklı bölümlere ve farklı kişi sayısına ulaşılmış olmasından dolayı farklı sonuçlar elde edilmiş olabilir.

‘Arkadaşlarımın kendilerini tamamen görevlerine vermeleri için gerekeni yaparım’ sorusuna bakıldığında, I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında IV. sınıf öğrencilerinin I. sınıf öğrencilerinden daha fazla sorumluluk duygusu, liderlik özellikleri, okul hayatlarındaki tecrübeleri, arkadaş ortamlarının daha çok olduğu ve bu yüzden arkadaşlarına destek verebilmelerinin daha mümkün olduğu görülmektedir. Durukan E.(2003). Yaptığı benzer bir çalışma olan Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu I. ve IV. Sınıf Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması sonucunda I. ve IV. Sınıf Beden Eğitimi Öğretmenlik Bölümü okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Böyle bir sonucu elde edilmesinin sebebi iki çalışmanın da farklı bölümlere ve farklı kişi sayısına ulaşılmış olmasından dolayı farklı sonuçlar elde edilmiş olabilir.

‘Bütün herkese arkadaş gibi davranırım’ sorusuna bakıldığında, I. ve IV. sınıf öğrencileri arasında anlamda farklılık bulunmamıştır. I. ve IV. sınıf öğrencileri sporla ilgili olduklarından dolayı sporun bireye kazandırdığı özelliklerden; sosyalleşme, insanlara karşı pozitif davranışlar, insanlara saygı, yardımlaşma gibi özelliklerin her iki grupta da mevcut olduğu görülmektedir. Durukan E.(2003). Yaptığı benzer bir çalışma olan Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu I. ve IV. Sınıf Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması sonucunda I. ve IV. Sınıf Beden Eğitimi Öğretmenlik Bölümü okuyan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamış olması bu çalışmayı destekler niteliktedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuç ve önerilere yer verilmiştir. Elde edilen anket sonuçları değerlendirilmiş ve bulgular ve sonuçlar çizelge haline getirilmiş. Çizelgenin yorumları çizelgenin altında yapılmıştır.

Çalışmaya katılan I. sınıf öğrencilerinin verdikleri cevaplara göre; okula adapte olma sürecinde ve tanımadıkları ortamlarda bulunduklarından ötürü çekingen oldukları bu nedenden dolayı da liderlik özellikleri biraz daha zayıf olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan IV. sınıf öğrencilerinde ise, okul hayatlarındaki tecrübelerinden dolayı daha programlı oldukları; arkadaş ortamlarının daha geniş olması ve bundan ötürü arkadaşlarına daha çok destek verebilmelerinden dolayı liderlik özelliklerinin daha baskın olduğu görülmektedir.

Çalışmada, genel olarak IV. sınıfların I. sınıflara göre daha planlı, programlı, disiplinli çalıştıkları, verilen sorumlulukların daha bilincinde olup, zamanında yerine getirdiklerini, liderlik özelliklerinin daha üstün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öneriler:

- Anket, farklı bölümlere uygulanıp daha farklı sonuçlar elde edilebilir.
- Aynı çalışma farklı okullarda ve benzer bölümlere uygulanabilir.
- Benzer araştırmalar farklı ölçekler kullanılarak da yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aytekin, 2014. "Ortaöğretim Okulu Müdürlüklerinin Öğretmenler Tarafından Algılanan Durumsal Liderlik Stilleri İle Öğretimsel Liderlik Roller Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" YEDİTEPE ÜNİVERSİTESİ Yüksek Lisans Tezi .
- Bayram, 2013. "Liderlik Kavramı ve Liderlik Türlerinin İnovasyon Üzerindeki Etkileri" Yüksek Lisans Tezi Strateji Bilimi Anabilim Dalı Gebze 2013.
- Durukan, 2003. " Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu I. ve IV. Sınıf Öğrencilerinin Liderlik Davranışlarının Karşılaştırılması" Yüksek Lisans Tezi Konya 2003.
- Ercan, 2013. "TC. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacının Belirlenmesi" (denizli ili örneği) Yüksek Lisans Ocak, 2013 Muğla.
- Pazarbaş, 2012. "Liderlik ve Otorite: Lise Öğrencilerinin Liderlik ve Otorite Algısı Üzerine Bir Araştırma" Doktora Tezi.
- Tekin ve Zorba, 2001. "Spor ve Rekreasyon Organizasyonlarında Etkili Liderlik" *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Dergisi*, 1,2-3-4, 28-36, Erzurum.
- Yılmaz, 2012. "Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Ortaöğretim Kurumlarındaki Yönetici, Beden Eğitimi Öğretmeni ve Öğrencilerin Beden Eğitimi Dersine İlişkin Görüşlerinin Tespit Edilmesi" Nitel Bir Çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nce Yüksek Lisans Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir. Trabzon Haziran, 2012.

Konaklama İşletmelerinin Engelli Bireylere Uygunluğu: Kastamonu Örneği

Aydoğan AYDOğDU, Hüseyin PAMUKÇU, Emrah YAşARSOY

Kastamonu Üniversitesi

Turizm Fakültesi

aydoganaydogdu@yandex.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı Kastamonu il merkezinde kurulu Kültür ve Turizm Bakanlığı denetimli otellerin engelli bireylerin konaklamalarına ne ölçüde uygun olduğunu ortaya koymaktır. Böylelikle Kastamonu il merkezini ziyaret edecek engelli bireylerin istem ve beklentilerinin ne ölçüde karşılanabileceği sorusunun da yanıtlanmış olacağı ümit edilmektedir. Araştırmanın anakütlesini Kastamonu il merkezinde kurulu işletme belgeli altı konaklama tesisi oluşturmaktadır. Çalışmada tam sayıma ulaşılmak istenmiş ve gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket tekniğinden yararlanılmış ve anakütleyi temsil eden işletme yöneticileri ile yüz yüze görüşme ve bırak-topla yöntemleriyle uygulanmıştır. Elde edilen bilgiler sıklık, yüzde, aritmetik ortalamalarla çözümlenerek sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda Kastamonu il merkezinde hizmet veren Kültür ve Turizm Bakanlığı denetimli konaklama işletmelerinin gerek fiziksel yapılarının, gerekse de diğer olanaklarının engelli bireylerin gereksinimlerini karşılamaktan uzak olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler; Turizm, konaklama işletmeleri, engelli bireyler, Kastamonu

GİRİş

Günümüz dünyasında birçok engelli birey vardır ve sayıları günden güne artmaktadır. Dünya Bankası (World Bank [WB]) ve Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization [WHO]) tarafından yapılan bir çalışma dünya ölçeğinde engelli bireylerin sayısının 1 milyarı aştığını ortaya koymuştur (WHO 2014; Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı [BAKA] 2012). Ülkemizde yaşayan bireylerin yaklaşık 12,29'unun bir engeli bulunduğu (TUIK 2002) bu hesapça Türkiye'de engellilerin sayısının 8,5 ila 9 milyon dolayında olduğu tahmin edilmektedir (İnal 2012; Savaş 2012; Sezer ve Tozlu 2012).

Engelli bireylerin sorunları insanlık tarihi kadar eskidir ve yalnızca engellileri değil yakın çevrelerini, ailelerini ve toplum yapısını doğrudan ilgilendiren bir konudur (Pehlivanoğlu 2012). Engelli bireyler konutlarından başlayarak tüm sosyal ve fiziksel çevrede ve bu alanlara ulaşmada sayısız zorlukla karşılaşmaktadırlar (Müftüoğlu 2006; Erdem 2007; Hawking 2011; Yılmaz ve Gökçe 2012). Sayılamayacak kadar çok olan bu zorluklar, engelli bireylerin turizm etkinliklerine katılımını da olumsuz yönde etkilemektedir (Yaylı ve Yüksel 2006; Blichfeldt and Nicolaisen 2010; BAKA 2012). Oysaki turizm, toplumdaki tüm bireylerin yararlanması gereken bir hak haline gelmiştir (Şahin 2012, s. 2). Bu nedenle herhangi bir engelinden dolayı seyahate çıkamayanların da turizm etkinliklerine katılımı teşvik edilmesi gereken bir konudur (Toskay 1989, s. 158'den aktaran Şahin 2012). Nitekim engelli bireylerin de turizmin sunmuş olduğu olanaklardan yararlandırılması son yıllarda Sosyal Turizm başlığı altında inceleme konusu yapılmaktadır (Kozak vd. 2013).

Ancak uygulamada halen büyük eksiklikler görülmektedir (Düğer ve Kayhan 2001; Yılmaz ve Gökçe 2012, Olcay vd. 2014; Yolağımazoğlu 2015). Engelli bireylerin turizm etkinliklerine katılımlarını olumsuz yönde etkileyen konuların başında konaklama tesislerinin engellilere uygun bir biçimde yapılmamış olması gelmektedir (Arıcı 2010; Özürlüler İdaresi Başkanlığı 2010; Pehlivanoğlu 2012; Kuyumcu 2013). Nitekim bu alanda yapılan çalışmalarda bu yargıyı destekleyen birçok örnek vardır (Mülayim ve Özşahin 2011; BAKA 2012; Şahin 2012; Yenişehirlioğlu 2013). Oysaki engelli bireylerin seyahate çıkabilmeleri için onları seyahate çıkmaktan alıkoyan engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir (Cavinato and Cuckovich, 1992; Tozlu, Mercan ve Atay 2012).

Kastamonu kalkınmada öncelikli iller arasında olmasına rağmen sürecin henüz başındadır. Kara ulaşımının yetersizliği, İnebolu limanının gümrüğe sahip gelişmiş bir limana dönüştürülememesi, demiryolu ulaşımının olmaması ve coğrafi yapının elverişsiz oluşu gibi etmenler Kastamonu'nun gelişimini engellemiştir. Geliş(e)memişlik ve buna bağlı işsizlik nedeniyle Kastamonu göç veren illerin başında yer almıştır. Bu durum ildeki girişimleri olumsuz yönde etkilemiş ve işletmeler -birkaç istisna dışında- küçük ölçekli aile işletmelerinden öteye gidememiştir (Elmas 2012). Diğer yandan Kastamonu'nun sanayi ve ticaretten daha fazla turizm potansiyeline sahip olduğuna inanılmaktadır

(Kaplan 2012; Bektaş 2012; Aslan 2015; Babaş 2015). Kastamonu aynı anda deniz, kış, yayla, inanç, tarih, av ve ekoturizmin bir arada yapılabildiği ender coğrafiyalardan birisidir (Aydoğdu 2013). Fakat Kastamonu'nun bu potansiyeli günümüze kadar iyi değerlendirilememiş, ulusal ve uluslararası alanda yeterince tanıtılamamış, marka bir varış noktası haline getirilememiştir. Bu nedenle Kastamonu sahip olunan nitelikli yatak arzı, ziyaretçi sayısı ve turizm gelirleri bakımından ülke ortalamalarının altında kalmıştır (KİKTİM İstatistikleri 2014). Bu durum, bölgede etkinlik gösteren diğer turizm işletmelerini de olumsuz olarak etkilemiştir. Bu işletmeler sadece Kastamonu ve yakın çevresine hitap edebilen, kurumsal özellik taşımayan, küçük ölçekli ve düşük yatak kapasiteli olmanın ötesine geçememişlerdir (Elmas 2012).

Diğer yandan son yıllarda Kastamonu'da turizm ile ilgili birçok tartışma yapılmakta ve kentin makûs kaderinin marka bir varış noktası olunması halinde yenilebileceğine inanılmaktadır. Ancak; bir ülkenin, bölgenin veya turistik istasyonun turizm etkinlikleri sahip olunan nitelikli yatak arzı ve bu arzın kullanım oranlarına koşut biçimlenmektedir. Bir başka ifade ile yatak arzı ne kadar çok ve doluluk oranları yüksek ise, o ülkenin, bölgenin ve/ya turistik istasyonun turizm kazançları en yükseğe çıkmaktadır. Ancak Kastamonu'da kurulu konaklama işletmelerinin yıllık ortalama dolulukları % 40 ila %50'leri aşamamaktadır. Bu durum topyekûn kent turizmini olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda, Kastamonu'da istenilen doluluk oranlarına ulaşmada il merkezinde kurulu konaklama işletmelerinde engelsiz bireylerin yanı sıra engelli bireylerin taleplerinin de karşılanmasının önemli olduğuna inanılmaktadır. Nitekim günümüz Türkiye'sinde hala hiç tatile çıkmamış orta gelirin üstünde gelire sahip 5 milyon engelli bireyin varlığı söz konusudur (Kuyumcu 2014). Avrupa engelli pazarının ise 130 milyon kişi ve yıllık 80 Milyar Avro büyüklüğünde olduğu ifade edilmektedir. Bu büyüklükler içerisinde yer alan 15 milyon engelli ve yaşları ilerlemiş dezavantajlı bireylerin büyük bölümünün de ülkemize gelemediği belirlenmiştir (TÜRSAB 2008). Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde ise 2010 yılı itibariyle 56.672.000 engelli bireyin olduğu bildirilmiştir. Bu değer ABD'de yaşayan bireylerin yaklaşık %18,7'sini oluşturmaktadır (Stoddard 2014).

Anlatılanlar ışığında çalışmanın sorusu Kastamonu kent merkezinde kurulu Kùltür ve Turizm Bakanlığı (KTB) denetimli otellerin engelli bireylerin kullanımına ne ölçüde uygun olduğu sorusudur. Amacı ise bu otellerin engelli bireylerin kullanımına ne ölçüde uygun olduğunun ortaya konmasıdır.

YÖNTEM

Çalışmada Kastamonu kent merkezinde kurulu KTB denetimli (KTB İşletme Belgeli) konaklama işletmeleri araştırma konusu olarak sečilmiřtir. Yalnızca KTB denetimli konaklama işletmelerinin sečilmesinde Belediye Belgeli konaklama işletmelerine göre belirli standartları bünyelerinde bulundurmaları gereği -örneğin oda kapasitelerinin %1'i oranında engelli odası bulundurma zorunluluklarının olması (Engelliler için Standartlar Merkezi-Universal Standards for persons with Diasabilities [USTAD]) biçiminde açıklanabilir.

Araştırmada öncelikle Kastamonu şehir merkezinde etkinlik gösteren KTB denetimli oteller İl Kùltür Turizm Müdürlüğü yetkililerine danışılarak öğrenilmiştir. Görüşme sonucunda kent merkezinde altı adet KTB denetimli otel olduğu görölmüştür (şenoğlu 2014). Sonrasında ise alanyazın taraması sonucu elde edilen bilgilerden derlenen bir ölçek geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilmesinde şahin'in (2012) "Engelli Bireylerin Konaklama Tesislerinden Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi" adlı Doktora tezinden geniş ölçüde yararlanılmıştır. Bu kararın verilmesinde şahin'in bir otel işletmesinin otoparkından-resepsiyonuna, asansörlerinden-merdiven ve koridorlarına, odalarından-banyo ve tuvaletlerine, kafeterya, bar ve restoranlarından-sauna ve hamam gibi genel kullanım alanlarına tüm bölümlerini ülkemizdeki geçerli yasalara olan uygunluğu açısından titiz bir biçimde incelemiş olmasıdır. Dahası şahin'in konaklama işletmelerinin engelli bireylere yönelik uygunluğunu yasal ve/ya önerilen standartlara göre örneğin; TS 9111 ve Turizm İşletmelerinin Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliđinin Engellilere yönelik düzenlemelerine (14/10/1993 tarih ve 21728 sayılı RG) göre net, ölçülebilir ve sınanabilir ölçülerle vermiş olması ile açıklanabilir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak yararlanılan anket formu iki bölümden oluşturulmuştur. Birinci bölümde, Kastamonu il merkezinde kurulu KTB denetimli otellerin engelli bireylerin kullanımına ne ölçüde uygun oldukları sorusuna geçerli ve güvenilir yanıtların arandığı, ağırlıklı olarak 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmış 80 özgün (ve bu ifadelerin içerisinde yer alan 22 alt) ifade yer almıştır. İkinci bölümde ise konaklama işletmesi ve bu işletmeleri temsil eden katılımcılara ait tanımlayıcı sorulara yer verilmiştir. Geliştirilen ölçek daha önce iyileştirme (Rehabilitasyon) merkezi olarak kullanılan bir otel işletmesinde yapılan ön test sonrasında 2014 yılı Eylül ayı başında yüz-yüze görüşmenin yanı sıra bırak-topla yöntemleri yürütülmüştür. Araştırmada elde edilen veriler sosyal bilimlerde yaygın kullanılan bir paket program yardımıyla çözümlenmiştir. Çözümleme örneklem sayısının çok küçük olması, güvenilirlik, faktör vb. analizler için uygun olmaması nedeniyle sıklık, yüzde, standart sapma ve aritmetik ortalamalar ile yapılmıştır.

Anket sonrası yapılan çözümleme sürecinde kimi katılımcıların sosyal beğenilirlik ve/ya başka nedenlerle bazı soru ifadelerine gerçeği yansıtmayan yanıtlar verdikleri görülmüştür. Örneğin; otoparka sahip olduklarını beyan eden katılımcıların 1/20 oranında engelli park yerine sahip oldukları, bu alanların en az 3,50 m. genişliğinde olduğu, sarı çizgilerle vurgulanıp, engelli park yeri levhası ile görünürlüğünü sağladıkları yönündeki ifadeleri, yerinde yapılan (katılımcı) gözlem yöntemi ile doğrulanmaya çalışılmıştır. Benzer bir çaba kabul yerlerinin fiziksel yapıları ve konuk kabul süreçlerinde verilen bilgiler, asansörlerin engelli bireylerin kullanıma uygunluğu, oda içi tuvalet ve banyolar dâhil olmak üzere odaların genel yapıları, restoran, bar ve kafeterya gibi genel kullanıma açık genel alanlarının engellilere yönelik düzenlemeleri bakımından da ortaya konmuştur. Katılımcı gözlem sonuçları anket düzeneğinde yer alan ifadelerle verilen yanıtlarla karşılaştırılmıştır. Bu ifadeler ışığında, araştırma yönteminin nicel ve nitel yaklaşımların birlikte işe koşulduğu betimsel karma bir araştırma olduğu ifade edilebilir.

BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular izleyen başlıklarda verilmektedir. Öncelikli olarak araştırma örneklemine yer alan tesisleri ve bu tesisleri temsilen katılımcıları tanımlayan bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında ise engelli bireylerin konaklama işletmelerine varışlarından ayrılışlarına dek geçen süreçte her türlü hizmete erişimlerinin kolaylık/zorluk durumları verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Otellerin Tanımlayıcı Bilgileri

Tesis Özellikleri	1 Yıldızlı	3 Yıldızlı	Butik Otel	Toplam
Sayı	1	2	3	6
Konaklama tesislerinin toplama oranları %	16,66	33,33	50,00	%100
Yatak sayısı	96	(114 ve 45)	(35, 52 ve 55)	397
Yatak kapasitesinin toplama oranları %	24,18	40,05	35,77	%100
İşgören sayısı	1-10	11-20 x 2	1-10 x 3	

Demografik Bulgular

Araştırma çerçevesinde örneklem içerisinde yer alan tesislere ilişkin veriler tablo 1'de verilmiştir. Ayrıca araştırma örneklemini içerisinde yer alan konaklama tesislerini temsilen görüşülen bireylerle ilgili bilgiler de toplanmış ve tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bilgiler

Pozisyon	Sahip Yönetici	Firma Ortağı	Genel Müdür	(İşletme) Müdür	Önbüro Müdürü	Toplam
Kategori	1*	3 *	Butik ve 3*	Butik	Butik	6
Sayı	1	1	1+1	1	1	6
Oranı %	16.66	16.66	33,33	16.66	16.66	%100
Cinsiyeti	E	E	E ve E	E	K	6
Yaş Aralığı	60 üstü	20-29	30-39 x 2	50-59	20-29	

Eğitimi	Ön Lisans	Lisans	Lisans ve Lisans	Lise	Lisans	6
Deneyimi (yıl)	20 Yıl üstü	1-5 Yıl	20 Yıl üstü ve 1-5 Yıl	20 Yıl üstü	1-5 Yıl	

Konaklama Tesislerinin Engelli Bireylerin Uygunluğuna Yönelik Bulgular

Araştırma örnekleminde yer alan 6 adet KTB denetimli konaklama tesisinin engelli bireylere uygunluğu geliştirilen bir ölçek ile ölçülmüş ve elde edilen bulgular izleyen alt başlıklarda verilmiştir.

Otopark Alanlarının Durumu

Sürekli yaşadıkları yerlerin dışına seyahat ederek rekreatif turizm etkinliklerine katılan bireylerin konaklama işletmelerine ulaştıklarında öncelikli olarak yararlandıkları hizmet otopark hizmetleridir. Ülkemizde 01.07.1993 tarih ve 21624 sayılı Resmi Gazete [RG]'de yayınlanan (Değişik: RG-02/09/1999-23804) Otopark Yönetmeliği 4. Madde, g. fıkrası uyarınca engelli bireylere 20'de bir oranında park yeri ayrılmak zorunludur (02/09/1999 tarih ve 23804 sayılı RG). Dahası engellilere ayrılan otopark alanlarının tesis resepsiyonuna çok yakın bir yerde (Zengin ve Eryılmaz 2014) ve her bir araç yerinin en az 3,50 m x5,00 ebatlarında olması, yerlerin kalın sarı çizgilerle belirlenmiş ve bir levha ile farkındalık yaratacak bir görünürlüğe kavuşturulmuş olması gerekmektedir (USTAD 2012; Şahin 2010).

Araştırmada elde edilen veriler Kastamonu kent merkezinde etkinlik gösteren KTB denetimli 6 konaklama işletmesinden 5'inin bir otoparka sahip olduğu ortaya koymuştur. Ancak gerek araştırmaya katılan yöneticilerin ifadelerinden, gerekse de yerinde yapılan gözlemlerden otoparkların engellilere uygun olmadığı anlaşılmıştır. Katılımcıların otoparklarla ilgili verdikleri yanıtlara ilişkin ortalamalar ve standart sapmalar tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Konaklama İşletmelerinin Engelli Bireylere Yönelik Olanakları

Soru İfadeleri Otopark Alanları	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Tesisimize ait bir otopark vardır (Evet, Hayır)	1,17	6	,408
Otoparkımızda 20'de 1 oranında standartlara uygun engelli park yeri/yerleri ayrılmıştır (1= Hiç Katılmıyorum,.....5= Tamamen Katılıyorum)	1,20	5	,447
Otoparkımızın engellilere ayrılan park yerleri en az 3,50 m x 5,00 ölçülerindedir	1,20	5	,447
Otoparkımızın engellilere ayrılan yerleri zemin üzerinde sarı renk ile vurgulanmıştır	1,20	5	,447
Otoparkımızda engelli park yerleri ayrı bir levha ile belirtilmiştir	1,20	5	,447
Otoparkımızın zemini yürümeye engel olmayan malzeme ile kaplıdır	2,60	5	2,191
Otoparkımızda engelli bireyler araçlarına ulaşırken/uzaklaşırken sütun, duvar, eşik vb. bir engelle karşılaşmaktadırlar	2,80	5	1,304
Tesisimize girişi sağlayan giriş yeri düzayaktır.	3,33	6	1,366
Tesise girişi sağlayan noktada engelliler için uygun kenarları tirabzanla çevrili ve eğimi % 5 geçmeyen bir rampa mevcuttur	2,83	6	1,722
Tesisimize giriş sağlayan yer iyi bir biçimde aydınlatılmaktadır	5,00	6	0,000
Tesisimize giriş sağlayan yer sağlam (kaymayı engelleyen) bir malzeme ile kaplıdır	4,33	6	,816
Tesisimize giriş sağlayan kapının genişliği en az 90 cm'dir	5,00	6	0,000
Tesisimize giriş yapılan kapı kolayca açılır ve kapanır bir yapıdadır	4,33	6	1,211
Tesisimize giriş yapılan kapı duvar seviyesinden 20 cm içeride yer almaktadır	3,83	6	1,835
Tesisimizde yer alan tüm camlı kapı ve bölmeler kontrast renkli bir bant ile işaretlenmiştir	2,33	6	1,751
Kabul alanları (Resepsiyonlar) (1= Hiç Katılmıyorum,.....5= Tamamen Katılıyorum)	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Tesisimizde tüm zeminler kaymaya dirençli bir malzemeden yapılmıştır	4,40	5	,548
Tesisimize kabul ve uğurlamaların yapıldığı resepsiyon masası (deski) tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kullanımına olanak tanıyacak biçimde 90 cm yüksekliğinde, 90 cm genişliğinde ve 80 ila 85 cm boyundadır	1,83	6	1,169

Tesisimize kabul ve uğurlamaların yapıldığı resepsiyon masası (deski) tekerlekli sandalye kullanan engellilerin kullanımına olanak tanıyacak biçimde 50 cm derinliğinde 70 cm yüksekliğinde diz boşluğu olan bölüme sahiptir	1,50	6	1,225
Resepsiyon alanında etkili bir aydınlatma vardır.	5,00	6	0,000
Resepsiyon alanında kullanılan aydınlatma armatürlerinin rengi uygun kontrastlara sahiptir	4,17	6	1,169
Asansörler (1= Hiç Katılmıyorum,.....5= Tamamen Katılıyorum)	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Tesisimizdeki asansörlerin çağırma düğmeleri en az 19 mm boyutundadır	4,33	3	,577
Tesisimizdeki asansörlerde yukarıya çıkışı gösteren düğme en üstte yer almaktadır	4,33	3	,577
Tesisimizde var olan asansör girişindeki düğmeler zemin döşemesinden 90 ila 120 cm yüksekliktedir.	4,00	3	0,000
Tesisimizde var olan asansör girişindeki düğmeler tekerlekli sandalye yanaşmasına olanak tanımaktadır	3,67	3	,577
Tesisimizde var olan asansör giriş kapıları en az 91,5 cm, kabin genişlikleri en az 110 cm, derinliği ise 140 cm'dir.	1,33	3	,577
Tesisimizdeki asansörlerin kabinlerinde engelliler için 85-90 cm yükseklikte kesintisiz tutunma barları vardır.	1,67	3	,577
Tesisimizde var olan asansör kabinlerinde telefon vardır	2,00	3	1,732
Tesisimizde var olan asansör kabinlerinde açılır kapanır oturma düzeneği vardır	1,00	3	0,000
Tesisimizde var olan asansör kabinlerindeki kontrol düğmeleri tekerlekli sandalye kullanan bir bireyin kolaylıkla erişebilmesi için yerden 89-137 cm yüksekliğindedir	2,67	3	1,155
Koridor, Merdiven ve Tırabzanlar (1= Hiç Katılmıyorum,.....5= Tamamen Katılıyorum)	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Tesisimizde var olan koridorlar iki tekerlekli sandalyenin yan yana geçebilmelerine olanak sağlayacak genişlik olan en az 152,50 cm genişliğindedir	3,33	6	1,211
Tesisimizde var olan koridorlar engelli bireylerin geçişini zorlaştırmı ve zarar verici süsleme ve dekorlardan arındırılmıştır	4,00	6	1,265
Tesisimizde var olan koridorlarda görme ve ortopedik engelliler için tutunma barları vardır	2,17	6	1,602
Tesisimizdeki merdivenler yürüme istikametinde dik olarak planlanmıştır	3,00	6	1,673
Tesisimizdeki merdivenlerin başlangıç ve bitiş noktaları uygun malzeme ve donanımlarla belirtilmiştir	3,60	5	1,949
Tesisimizdeki merdivenlerin basamak genişlikleri 30 cm'dir	3,50	6	1,643
Tesisimizdeki merdivenlerde her 8-10 basamakta bir sahanlık vardır	3,33	6	1,862
Tesisimizdeki merdivenlerinin her iki yanında tırabzan vardır	2,00	6	1,673
Tesisimizdeki merdiven tırabzanlarının duvar ile arasında 3,8 cm mesafe vardır	2,00	6	1,549
Tesisimizdeki merdivenlerinin her iki yanında yer alan tırabzanlar çıkıntı ve pürüzden arındırılmıştır	2,67	6	1,966
Tesisimizdeki merdivenlerinin her iki yanında yer alan tırabzanların renkleri yan duvar renklerinden farklıdır	2,83	6	2,041
Tesisimizdeki merdivenlerinin her iki yanında yer alan tırabzanlar dayanan bir bireyin vücut kitlesini güvenli olarak çekebilecek bir biçimde sabitlenmiştir	2,83	6	2,041
Tesisimizde farklı seviyelerdeki yerler birbirlerine rampalarla bağlanmıştır	1,67	6	1,211
Tesisimizde birbirlerine rampalarla bağlanmış farklı seviyelerde yerlerin yüzeyleri kaymaz set ve düzgün malzemeden yapılmıştır	1,50	6	1,225
Tesisimizde yer alan her rampanın başlangıcında, bitiminde ve kapı önlerinde yatay bir manevra alanı vardır	1,50	6	1,225
Tesisimizde var olan ve eğimi % 6'nın üzerindeki uzun rampalar sahanlıklarla bölünmüştür	1,00	6	0,000
Odalarımız engellilere tehlike yaratacak dengesiz duran, sivri köşeli malzemelerden arındırılmıştır	2,67	6	,816

Odalarımızda elektrik düğmeleri ve prizleri zemin döşemesinden 40-120 cm yüksekliktedir	4,50	6	,548
Odalarımızda dolap kapıları sürgülü olup askı yükseklikleri en fazla 140 cm'dir	1,33	6	,816
Odalarımızda giyinme dolaplarına rahatlıkla yaklaşılabilmesi için 40 cm alan vardır	1,67	6	,816
Yatak baş uçlarında merkezi aydınlatma düğmesi vardır	3,67	6	2,066
Odalardaki pencere kolları zeminden 90 ila 100 cm yüksekliktedir	1,50	6	1,225
Odalarımızda çeşitli yatma pozisyonlarına olanak sağlayan yüksekliği ayarlanabilen yataklar vardır	1,00	6	0,000
Yatak yanlarında engellilerin gereksinim duyabileceği eşyaları yerleştirebileceği yerler vardır	4,17	6	1,602
Odalarımızda yatakta yemek yeme olanağı sağlayan özel amaçlı mobilya veya benzeri donanım vardır	1,67	6	,816
Tesisimizde yataktan kalkmadan aydınlatma armatürü, kapı, TV, radyo ve benzerlerini açabilecek düzeneğe sahiptir	3,67	6	1,366
Tuvalet ve Banyolar (1= Hiç Katılmıyorum,...5= Tamamen Katılıyorum)	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Tesisimiz tuvaletlerinde duvarlarda veya yere sabitlenmiş tutunma barları vardır	1,50	6	,548
Tuvaletlerde rahat hareket olanağı sağlayacak tuvalet eksenini ile yan duvar arasında en az 45 cm. boşluk vardır	2,17	6	1,472
Tesis tuvaletleri engelli bireyleri farklı biçimlerde yanaşmalarına ve kullanmalarına olanak sağlayacak biçimde yapılmıştır	1,33	6	,516
Lavabonun klozet yanında yer aldığı tuvaletlerde tekerlekli sandalyenin rahat ulaşabilmesi için 120x165 cm alan bırakılmıştır	1,33	6	,516
Lavabonun klozet yanında yer almadığı tuvaletlerde tekerlekli sandalyenin rahat ulaşabilmesi için 150x135 cm alan bırakılmıştır	1,00	6	0,000
Tuvalet klozetlerinin yerden yüksekliği 45-50 cm arasındadır	1,00	6	0,000
Tuvaletlerde bulunan lavaboların yerden yüksekliği en çok 86 cm'dir	1,00	6	0,000
Tuvaletlerde bulunan lavabolara önden yaklaşmak için 76x122 cm alan var olup lavabo altında 68,50 cm yüksekliğinde 20,5 cm derinliğinde boşluk bulunmaktadır	1,17	6	,408
Lavabo derinliği minimum 43 cm'dir	1,17	6	,408
Tuvaletlerdeki engelliler için rahat kullanım sağlayacak yükseklik olan yerden 101,5 cm seviyesindedir	1,33	6	,516
Tuvaletlerdeki aynalar tekerlekli sandalye kullanan engelliler için rahat kullanım sağlayacak bir yükseklik ve eğimde veya ayarlanabilir bir durumdadır	1,33	6	,516
Odalardaki banyolar tekerlekli sandalye girebilecek büyüklüktedir	1,67	6	1,211
Odalardaki banyoların zeminleri kaygan olmayan maddeden imal edilmiştir	2,00	6	1,265
Banyo küvetleri tekerlekli sandalye ile yaklaşmaya olanak sağlayan bir alan vardır	1,17	6	,408
Banyo küvetlerinin başında engelli geçişini kolaylaştıracak 40 cm derinliğinde bir geçiş yüzeyi/oturma alanı vardır	1,67	6	1,211
Banyo küvetleri engellilerin kullanımını kolaylaştıracak 40 cm derinliğinde bir oturma yeri vardır	1,50	6	1,225
Banyolarda 150 cm boyunda telefon duş ünitesi ve sabit duş başlığı vardır	4,00	6	1,549
Restoran, Kafeterya, Bar ve benzeri yeme-içme yerleri (1= Hiç Katılmıyorum,...5= Tamamen Katılıyorum)	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Tesisimizde hizmet veren restoran, bar ve kafeterya benzeri alanlarda toplam masa sayısının %5'i oranında tekerlekli sandalyeye uygun oturma yerleri ayrılmıştır	1,17	6	,408
Tekerlekli sandalye için ayrılmış masalara geçiş için 91,5 cm genişliğinde bir ulaşım koridoru sağlanmıştır	1,50	6	,837
Engelli masalarının yerden yüksekliği 71-86 cm, diz boşluğu alan yüksekliği 70 cm, genişliği 50 cm derinliği ise 48,5 cm.'dir	1,17	6	,408
Restoran, bar ve kafeterya benzeri yeme içme alanlarında görme engelliler için büyük ve kalın harflerle yazılı menüler vardır	1,17	6	,408
Restoran, bar ve kafeterya benzeri yeme içme alanlarında görme engelliler için braille alfabesi ile yazılı menüler vardır	1,00	6	0,000

Genel Konular (1= Hiç Katılmıyorum,...5= Tamamen Katılıyorum)	$\bar{X}$	N	Standart Sapma
Acil bir durumda tesisin tahliyesi ile ilgili bilgilendirme önceden yapılmaktadır	2,17	6	1,835
Personelimize sosyal meseleler konusunda bilinçlendirme eğitimi verilmektedir	2,83	6	2,041
İşe alımlarda engellilere pozitif ayrımcılık yapılmaktadır	4,17	6	1,169
Engellilerin görebileceği yerlerde sosyal hayat ve çevre ile ilgili eğitici broşür, afiş vb. vardır	2,00	6	1,265
Tesisimizde engellilerin acil ihtiyaçlarını karşılamak için uygun yerlerde alarm sistemi bulunmaktadır	1,50	6	1,225
Ürettiğimiz mal ve hizmetlerin, topluma ve müşterilerimize zararlı olmaması, çekici veya karlı olmasından daha önemlidir	4,83	6	,408

Kabul Alanları

Engelli bireyler de dâhil olmak üzere bir konaklama işletmesinde geceleyecek olan tüm konuklar öncelikle ilgili işletmenin kabul yerine (resepsiyona) gelmektedirler. Zira oda anahtarlarının alınmasının yanı sıra konuk ve otel işletmesi arasındaki ticari ilişkiyi hukuki açıdan belgeleyecek kayıt işlemleri konaklama işletmesinin kabul yerinde yapılmaktadır. Dahası ülkemizde halen geçerliliği olan kimlik bildirim yasası bu kayıtların alınmasını zorunlu kılan bir başka etmendir (11/07/1973 tarih ve 14591 sayılı RG). Konaklama tesislerinin kabul yerlerinin işletmeye henüz gelmiş engelli konukların kayıt işlemlerini kolay ve işlevsel bir biçimde sağlayacak bir tasarımla oluşturulması yaşamsal önem taşımaktadır. Ancak araştırma örnekleminde yer alan tesislerin kabul yerlerinin bu beklentiye karşılayacak yeterlik ve özenden çok uzak olduğu görülmüştür. Yalnızca bir 3*’lı tesisin tekerlekli sandalye kullanan engelli bireylere uygun yanasma ve yazma olanağı sağlayacak bir kabul desğine sahip olduğu katılımcı gözlemler süresince tespit edilmiştir.

Asansörler

Herhangi bir engeli bulunan tüm bireyler için asansörler yaşamlarını kolaylaştıracak yaşamsal bir işlev görmektedir. Bu durum özellikle tekerlekli sandalye kullanan ve görme engeli bulunan bireylerde çok daha fazla önem kazanmaktadır. Bu nedenle asansörlerin konumlarının, giriş kapısı ve kabin içi ölçülerinin, asansörü komuta etmede kullanılacak düğmelerin boyut ve yerlerinin büyük bir önem taşıdığı ifade edilebilir. Dahası, ulaşılan kat ve/ya seviyenin sesli bildirimi, görme engelliler için büyük kolaylık sağlamakta ve onları yer değiştirme eylemini yardımsız gerçekleştirebilme olanağına kavuşturılmaktadır.

Araştırma sonuçları örnekleimde yer alan bir adet 1 ve iki adet 3 yıldızlı toplamda üç tesisin konuk asansörüne sahip olduğunu ortaya koymuştur. Butik otel statüsündeki tesislerin tescilli ahşap konak ve/ya tarihi taş binalardan oluşmasının yanı sıra en çok 2 katlı olmaları asansör yapımını gerektirmemiş olduğu düşünülmektedir.

Konuk asansörü olan tesislerin asansör yapıları incelendiğinde önceden hastane olarak kullanılan bir üç yıldızlı tesis dışındakilerin tekerlekli sandalye girişine uygun olan 91,5 cm genişliğinde kapı aralığına sahip olmadığı görülmüştür. Bu durum tekerlekli sandalye kullanan bireylerin asansör kolaylığından yararlanamayacağı anlamına gelmektedir. Diğer yandan asansör kabini için öngörülen 130x140 cm genişliğe (TS 9111; USTAD 2012, s. 91) sahip olmadıklarını da vurgulamakta yarar vardır. Dahası katılımcı gözlem yolu ile yapılan testlerde ulaşılan kat ve/ya düzeyin sesli biçimde bildiriminin yapılmadığı görülmüştür.

Koridor, Merdiven ve Tırabzanların Durumu

Engelli bireylerin odalarına veya tesis içerisinde farklı katlara dağılan genel kullanım alanlarına erişimini sağlayan bir diğer seçenek merdivenler ve bölümler arası geçişi sağlayan koridorlardır. Katılımcıların vermiş oldukları yanıtların yanı sıra yapılan katılımcı gözlemlerde merdivenlerin ve koridorların engelliler için çok uygun olmadığı saptanmıştır. Dahası gerek merdiven sahanlıklarında, gerekse de koridor duvarlarında görme ve fiziksel engelliler için uygun tırabzanların taşınması gereken

niteliklerden uzak olduğu saptanmıştır. Özellikle farklı düzeylerdeki koridor ve geçişlerin %6'yı geçmeyen rampa ve bağlama noktaları aracılığıyla düzenlenmiş olması gereklerinin hiç karşılanmadığı g r lm şt r (USTAD 2012).

Odalar, Banyo ve Tuvaletler

Otellerde gerçekleşen konaklamalarda en çok zaman geçirilen ve çok yönlü işlevlerinden yararlanan bölümler odalardır. Zira herhangi bir işletmede konaklamayı zorunlu kılan en temel gereksinim uyuma ve dinlenmedir. Yetişkin bir bireyin güne zinde başlaması için uzmanlar tarafından  nerilen en az uyuma süresi 8 saattir. Dahası bireyler gün boyu rekreatif olduğu kadar iş ve benzeri gereksinimler için büyük bir zaman ve enerji harcarlar. Akşam saatlerinde konaklanan otele erişildiğinde hemen hemen tüm insanların aklında olan ilk şey ılık bir banyo yapıp, yatağa uzanarak günün yorgunluğunu atmaktır.

Alan araştırması sürecinde anket formu aracılığıyla elde edilen verilerde engelli odasına sahip olduğunu beyan eden bir butik otele gidilmiş ve gözlem yapılmıştır. Katılımcı gözlem sonucu edinilen bilgiler oldukça ilgi çekicidir. Örneğin; engelli oda kapısının genişliği 85 cm'den daha az olup düzayak değildir. Ayrıca, oda sivri uçlu nesnelerden arındırılmadığı gibi elbise dolabının engelsiz bireyler için kullanılan dolaplardan hiçbir farkının olmadığı gözlemlenmiştir. Dahası elbise dolabına engellilerin rahatlıkla erişebilmesi için gereksinim duyulan 40 cm'lik bir alan yoktur. Bunların yanı sıra, engelli bireylerin elbiselerini rahatlıkla asabilmeleri için gardırob askılığının 140 cm'den daha yüksekte olmaması ve kapağının yana sürerek açılmasına olanak sağlayacak bir biçimde olması gereklerinin karşılanmadığı g r lm şt r. Yerinde gözlemlenen butik otel engelli odasındaki banyo ve tuvalet de engellilere uygunluk açısından incelenmiştir. Banyo kapısı ile zemin arasında 8 cm y ksekliliğinde bir eşikten geçme zorunluluğu karşılaşılan ilk olumsuzluk olmuştur. Dahası tuvalet lavabosuna ulaşım ve işlevsel kullanım için  nerilen 76x122 cm'lik bir alanın var olmadığı, lavabo altı y ksekliliğinin 68,50 cm'den az olduğu, lavabo altında ise 20,5 cm (şahin 2012) derinliğinde boşluğun bulunmadığı gözlemlenmiştir. Banyo kısmında ise ortopedik engellilerin oturmasına olanak tanıyacak hiçbir düzeneğin olmadığı g r lm şt r. Engelli odasının ve banyosunun standart olarak taşıması gereken acil yardım çağırmaya yarayacak hiçbir düzeneğin bulunmadığı gözlemlenen bir diğer eksikliktir. Tersine bir ifade ile engelli odası ve odanın tamamlayıcı bir bütününü oluşturan tuvalet ve banyo (duş) kısmında tutunma barının var olduğu saptanmış, bunların dışında kalan hiçbir niteliğin varlığına rastlanmamıştır (USTAD 2012).

Restoran, Bar ve Kafeteryalar

Araştırma kapsamında görüşlerine başvurulan konaklama tesisleri yöneticilerinin birçoğu restoran, bar ve kafeterya gibi genel kullanım alanlarının engellilerin kullanıma uygun olduğunu beyan etmişlerdir. Ancak katılımcı gözlem yöntemi ile yapılan incelemelerde beyanların gerçeği yansıtmadığı saptanmıştır. Hiçbir tesisin restoran, bar veya kafeteryasında engellilere ayrılmış özel bir bölüm bulunmadığı gibi, engeli olmayan bireylerin kullanıma uygun olarak düzenlenen alanlarda var olan oturma düzeni ve masaların engelliler için taşıması gereken niteliklere haiz olmadığı g r lm şt r. Bu alanların taşıması gereken ölçütler (şahin 2012; USTAD 2012) ve araştırma sonuçları tablo 3'te ayrıntılı bir biçimde verilmiştir.

Yüzme havuzu, Hamam ve Saunalar

Araştırma  rnekleminde bulunan tesislerinin hiçbirinde yüzme havuzu, hamam ve saunanın olmadığı saptanmıştır.

Genel Konular

Araştırma kapsamında Kastamonu kent merkezinde kurulu otel yöneticilerinin engelli bireylere ilişkin genel tutumlarını da ölçmeye yönelik sorular da yöneltilmiştir. Örneğin; "acil bir durumda tesisin tahliyesi ile ilgili bir bilgilendirme konuk kabul  sırasında yapılmaktadır" ifadesinin ortalama değeri 2,17, standart sapması ise 1,835 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca katılımcılar "işe alımlarda engelli

bireylere öncelik tanınmaktadır” seçeneğinin ortalaması 4,17’dir. “Ürettiğimiz mal ve hizmetlerin, topluma ve müşterilerimize zararlı olmaması, çekici veya karlı olmasından daha önemlidir” ifadesinin ortalaması ise 4,83’tür. Bu sonuçlar konaklama işletmeleri yöneticilerinin sosyal açıdan daha sorumlu davrandıkları biçiminde yorumlanabilir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Tüm dünyada ve Türkiye’de engelli nüfusunun toplam nüfusa oranı azımsanmayacak kadar çoktur ve günden güne de artan bir eğilim göstermektedir. Hamile ve yaşlıların yanı sıra çocukların da hesaba katıldığı bir yaklaşımla dünya nüfusunun hemen hemen yarısının dezavantajlı olarak kabul edilebileceği, bir başka ifade ile engelli sayılabileceği (Panero ve Zelnik, 1979’dan aktaran Pehlivanoglu 2012; Akıncı 2013) iddia edilmektedir. Sayılan dezavantajlı grupların bir yardımcı ve/ya ebeveyn nezareti olmadan seyahat edemeyeceği düşünüldüğünde bu iddianın hiç de asılsız olmadığı ifade edilebilir.

Diğer yandan Kastamonu ekonomik açıdan olduğu kadar sosyal, kültürel ve çevresel açılardan da gelişmemişlik sorununu çözmede turizmi güvenilir bir seçenek olarak görmektedir. Bu kabulün yanı sıra Kastamonu’nun dört mevsim turizm olanağı sunan somut ve somut olmayan kültürel varlıkları, zengin ve çeşitli doğal güzellikleri ile marka bir varış noktası olması olanaklı bir hedef olarak görülmektedir. Ancak tüm dünyada turistik varış noktalarının gerçek bir destinasyon sayılabilmesinde sahip olunan nitelikli yatak kapasitesi ve bu kapasitenin doluş oranlarına yüksek olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında Kastamonu’nun Niş bir pazar özelliği taşıyan engelli bireylere yönelik olarak da seçenekler sunmasının bir zorunluluk olduğuna inanılmaktadır. Bu inanca koşut mevcut durum analiz edilmiş ve Kastamonu kent merkezindeki KTB belgeli otellerin engelli bireylerin kullanımına olan uygunluğu tespit edilmiştir. Çalışma, amacına koşut konaklama işletmelerinin otopark, kabul alanları, asansör, merdiven ve koridorlar, odalar, banyo ve tuvaletler, bar, restoran, kafeterya gibi genel alanların ülkemizde yürürlükteki yasa, yönetmelik ve ilgili kuruluşlarca önerilen standartlara göre yapılmıştır. Araştırma sonuçları incelenen altı konaklama tesisinin engelli kullanımı için uygun olmadığını ortaya koymuştur.

Araştırmada yalnızca Kastamonu kent merkezinde halen hizmet veren KTB denetimli oteller kaynak olarak kabul edilmiş ve toplamda altı adet olan bu tesislerin engelliler için uygunluğu geliştirilen bir ölçek ile ölçülmüştür. Bu çabanın Belediye Denetimli konaklama tesislerinin yanı sıra turizm açısından çekim gücü oluşturan somut kültürel miras ve çekim gücüne sahip diğer mekânları da içerecek biçimde genişletilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akıncı, Z. (2013). Management of Accessible Tourism and Its Market in Turkey, *International Journal of Business and Management Studies*, 2(2), pp. 413-426.
- Arıcı, S. (2010). Bedensel Engellilerin Turizm Sektöründen Beklentilerinin Tespitine Yönelik Bir Araştırma (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Arslan S. (2015). Turizm Seferberliği, *KATSO Dergi*, Kastamonu Ticaret ve Sanayi Odası , Ocak-Mart.
- Aydoğdu, A. (2013). Aydoğdu’nun Turizm Reçetesi, <http://www.kastamonugazetesi.com.tr/hayat/item/1870-aydo%C4%9Fdu%E2%80%99nun-turizm-re%C3%A7etesi.html#.VipV6X7hDIU>, 09/09/2015 tarihinde erişildi.
- Babaş T. (2014). Kastamonu Turizminin Bir Master Planı Olmalı, *Doğru Eksen Haber ve Ekonomi Dergisi*, 3 (17). s.59.
- BAKA (2012). Antalya’da engelli turizminin gelişimi için arz ve talep üzerine bir araştırma, Yiğitler Grup Reklam, Matbaa, Ankara.
- Başbakanlık Özürliüler İdaresi Başkanlığı, (2010). Yerel Yönetimler için Ulaşılabilirlik Temel Bilgiler Teknik El Kitabı, (Ed. Kaplan, H.), *Anıl Matbaacılık*, Ankara.
- Bektaş, E. (2012). *Kastamonu Potansiyeli Olan Bir Şehir*, <http://www.aciksozgazetesi.com/yazdir.asp?id=6169>, 09/09/2015 tarihinde erişildi.

- Blichfeldt B. S. Ve Nicolaisen, J. (2010). Disabled Travel: Not Easy, But Doable, *Current Issues in Tourism*, (13), pp. 1-24.
- Cavinato, J.L., & Cuckovich, M.L. (1992) Transportation and tourism for the Disabled: an assessment. *Transportation Journal*, 31(3), pp. 46-53.
- Düğer, T. Ve Kayıhan, H. (2001). Tekerlekli Sandalye Kullanan Kişiler İçin Çevresel Mimari Engellerin İncelenmesi, *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 1 (1), ss. 8-15.
- Elmas, M. (2012). Görüşme, Kastamonu'nun Sosyo-Ekonomik Açından Genel Durumu, Kastamonu Sanayi ve Ticaret Odası Genel Sekreterliği, Kastamonu, 11/09/2012 tarihinde görüşüldü.
- Erdem, H. E. (2007). Ankara'da İç Ve Dış Mekân Tasarımlarında Tekerlekli Sandalye Kullanıcılarının Yaşam Analizi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Hawking, S. W. (2011). Summary: World Report on Disability, World Health Organization, Malta.
- İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (2014). <http://www.kastamonukultur.gov.tr/TR.63917/istatistikler.html>, 09/09/2015 tarihinde erişildi.
- İnal, S (2012). Türkiye'de nüfusun yüzde 12.29'u engelli, <http://www.egitimajansi.com/haber/turkiyede-nufusun-yuzde-12-29u-engelli-haberi-28815h.html>, 08/10/2015 tarihinde erişildi.
- Kaplan Z. (2012). Kastamonu Turizme Doymayacak, *Doğru Eksen Haber ve Ekonomi Dergisi*, 1(4), ss. 8-11.
- Kimlik Bildirme Kanunu (1973). 11/7/1973 tarih ve 14591 sayılı RG.
- Kozak, N., Akoğlan, M. K., ve Kozak, M. (2013). *Genel turizm: ilkeler, kavramlar*. 13. Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Kuyumcu, A. (2013). Türkiye'de Hiçbir Tesis %100 Engelsiz Turizme Uygun Değil, <http://www.medikalakademi.com.tr/tesis-engelsiz-turizme-gorme-tekerlekli-sandalye/#> 4/09/2014 tarihinde erişildi.
- Kuyumcu, A. (2014). Turizm Özgürlük İse Engelliler Turizmde Neredeler? <http://www.arkitera.com/gorus/522/turizm-ozgurluk-ise-engelliler-turizmde-neredeler> 10/10/2015 tarihinde erişildi.
- Müftüoğlu, U. (2006). Tekerlekli Sandalye Kullanan Bedensel Engellilerin Kentsel Mekanları Kullanım Olanaklarının Trabzon Kent Merkezi Örneği Üzerinde İncelenmesi (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Mülayım, A. Ve Özşahin, B. (2011). Bedensel Engellilerin Konaklama Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir İnceleme. *Öz-Veri Dergisi* 7 (2); 1663-1684.
- Olçay, A. Vd. (2014). ENAT (European Network For Accessible Tourism-Avrupa Erişilebilir Turizm Ağı) İle Türkiye'nin Erişilebilir Turizme Yönelik Otel İşletmelerini Kapsayan Düzenlemeleri ve Bu Düzenlemelerin Karşılaştırılması, *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi* (2), ss. 127-144.
- Pehlivanoğlu, B. (2012). Turizm Yapılarında Engellilere Yönelik İç Mekan Tasarım Kriterleri, *Engelsiz Turizm Sempozyumu*, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, ss. 6-18.
- Sezer, S. Ve Tozlu, E. (2012). Engelli Turizmde Yeni Bir Alan: Kırsal Turizm-Engeller, Fırsatlar, ve Uygulanabilirlik Üzerine Bir Tartışma, 2. Kırsal Turizm Sempozyumu, 20-22 Eylül, Aksaray, ss. 411-420.
- Stoddard, S. (2014). *2014 Disability Statistics Annual Report*. Durham, NH: University of New Hampshire.
- Şahin, H. (2012). Engelli Bireylerin Konaklama Tesislerinden Memnuniyet Durumlarının İncelenmesi (Basılmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şahin, H. Ve Erkal, S. (2012). Ortopedik Ve Görme Engelli Bireyler İçin Konaklama Tesislerinde Yapılması Gereken Düzenlemeler, *Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Nisan.
- Şahin, S and Savaş, B. (2014). Disabilities and Accessibility: Turkish Sample, *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 3(3), pp. 238-242.
- Şenoğlu, F. (2014). Görüşme, Kastamonu İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 20/04/2014 tarihinde görüldü.
- Tozlu, E., Mercan, O. Ş, ve Atay, L. (2012). Çanakkale'nin engelli turizmine ilişkin durumunun belirlenmesine ve planlanmasına yönelik bir çalışma *Aksaray Üniversitesi İİBF Dergisi*, Ocak 2012, 4 (1), ss. 1-16.
- TS9111 Özürlü İnsanların İkamet Edeceği Binaların Düzenlenmesi Kuralları, Türk Standartları Enstitüsü, Ankara.
- Turizm Yatırım ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği, 14/10/1993 tarih ve 21728 sayılı RG.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2002). http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1017, 05 Ekim 2015 tarihinde erişildi.

TÜRSAB, (2008). https://www.tursab.org.tr/tr/engelsiz-turizm/dunyada-ve-turkiyede-engelsiz-turizm-pazari_487.html, 09/10/2015 tarihinde erişildi.

USTAD, (2012). Engelliler için evrensel standartlar kılavuzu, DEB Akreditasyon Merkezi, İstanbul.

WHO, (2014). <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs352/en/> 03/10/2015 tarihinde erişildi.

Yaylı, A. Ve Öztürk, Y. (2006). Konaklama İşletmeleri Yöneticilerinin Bedensel Engelliler Pazarına Bakış Açıları

Yenişehirlioğlu, E. (2013). Engelli Turistlerin Konaklama İşletmelerinde Kabul Görme Düzeyine Yönelik Algılama ve Sorunlar: Karşılaştırılmalı Nitel Bir Araştırma (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yılmaz, T. Ve Gökçe, D. (2012). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Engelli Bireylerin Sosyal Yaşamı Açısından Önemi, *Engelsiz Turizm Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 27 Temmuz, Antalya, ss.31-40.

Yolaşıgmazoğlu, S. (2015). Mülakat, Türkiye Sakatlar Derneği, Kastamonu Şube Başkanlığı, 09/09/2015 tarihinde görüşüldü.

Zengin, B. Ve Eryılmaz, B. (2014). Bodrum Destinasyonu'nun Engelli Turizm Pazarı İçin Değerlendirilmesi, *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi* 6 (11), ss. 51-74.

Maden Alanları Peyzaj Onarım alışmaları ve Bazı Rekreasyonel Aktiviteler

Merve KALAYCI¹, Osman UZUN²

¹Kastamonu Üniversitesi,

Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E-posta: mkalayci@kastamonu.edu.tr

²Düzce Üniversitesi,

Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü

E-posta: osmanuzun@duzce.edu.tr

ÖZ

Peyzaj onarımı çalışmalarının asıl hedefi, ekolojik dengenin yeniden sağlanması, sorunlu alanın çevreyle uyumunun en hızlı şekilde, estetik ve fonksiyonel olarak sağlanması, klimaks vejetasyona ulaşılmasıdır. Faaliyet dönemi öncesi, sırası ve sonrasında mümkün olan en az olumsuz etki hedeflenerek gerekli önlem ve eylemlerin belirlenmesi peyzaj onarımının amacıdır. Maden ocaklarının faaliyet sonrasında ilk haline döndürülmesi mümkün değil ise farklı amaçlarla kullanılarak geri kazanımı sağlanabilmektedir. Faaliyeti bitmiş maden ocaklarının rekreasyonel vb. amaçlar doğrultusunda kullanılabilmesi adına peyzaj onarım çalışmaları yapılmaktadır.

Çalışmada literatür taraması yapılarak bazı ülkelerle, Türkiye’de madencilik sonrası yapılan peyzaj onarım çalışmaları incelenmiş ve örneklerle ortaya konulmuştur. Sonuçta doğal ve kültürel özelliklerin uygun olduğu alanlardaki maden ocaklarının planlı bir şekilde piknik alanı, açık yeşil sahalar, golf alanları, oyun parkları, botanik bahçeleri, bisiklet ve gezinti yolları, dinlenme alanları, seyir terasları, çocuk oyun alanları, kamp alanları, yapay göletler, kent, bölge parkları vb. içinde rekreasyonel aktivitelerin olduğu arazi kullanımlarına dönüştürülmesinin olanaklı olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar sözcükler: Peyzaj Mimarlığı, Peyzaj Planlama, Peyzaj Onarımı, Maden, Rekreasyon

GİRİş

Nüfusun hızla artması, sanayinin gelişimi, teknolojinin gelişimi, ekonomik ihtiyaçlar ve bu bağlamda hammadde ihtiyacının artması nedeniyle, her geçen gün doğal kaynakların kullanımı artmaktadır. Yer altı ve yer üstü kaynakları açısından zengin olan ülkemizde bu kaynakları ekonomiye kazandırmak için madencilik sektörü faaliyetlerini artırmaktadır. Zaman zaman bu faaliyetler nedeniyle doğal kaynaklarımız ve yakın çevresinde bazı geri dönüşümü olmayan sorunlar ortaya çıkmaktadır.

Maden (cevher) yer kabuğunda iç ve dış doğal etkenlerle oluşan, ekonomik yönden değer taşıyan minerallere verilen addır. Her maden (cevher) bir mineraldir, ancak her mineral cevher değeri taşımaz (Anonim 2014a). Yer altı (kapalı) ve yüzey madenciliği (açık) olmak üzere iki madencilik çeşidi vardır: Akpınar’ da (1994) de değinildiği gibi Ramani’ ye (1987) göre yüzey madenciliği, yeraltında

bulunan cevherin üstünü kapatan toprak ve kaya katmanının kaldırılması ve madenin yeryüzüne çıkarılmasıdır (Topay vd. 2007).

Yüzey madenciliğinin bazı olumsuz etkileri vardır. Bu etkiler Darmer (1992) tarafından aşağıda sıralanmıştır.

- Bitki örtüsünün tahribatı dolayısıyla doğal besin zinciri ve madde döngülerinin zarar görmesi,
- Maden alanındaki yüzey ve yer altı sularının yapılarında ve niteliklerindeki olumsuz değişiklikler,
- Çevresel toz ve gürültü etkisi,
- Jeomorfolojik yapının olumsuz yönde değişimi,
- Alanın çevresi de dahil olmak üzere, iklimsel değişimler,
- Toprak canlılarının ve o alandaki faunanın kaybı ya da zarar görmesi,
- Verimli üst toprak kaybı,
- Görsel bozukluklar ve canlı/ kültürel varlık kayıplarıdır (Görcelioğlu 2002).

2007 yılında çıkarılan Madencilik Faaliyetleri ile Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği (14.12.2007, RG. 26730), orman sayılan alanlar dışındaki madencilik faaliyetleri, malzeme ve toprak temini için arazide yapılan kazılar, dökümler ve doğaya bırakılan atıklarla bozulan doğal yapının, doğaya yeniden kazandırılmasına ilişkin usul ve esasları belirlemektir. Ancak yine de uygulamada bazı sorunlar oluştuğu, yatırımcı firmaların doğa onarımını ek bir iş olarak gördüğü bilinmektedir.

Peyzaj onarımı çalışmalarının asıl hedefi, ekolojik dengenin yeniden sağlanması, sorunlu alanın çevreyle uyumunun en hızlı şekilde, estetik ve fonksiyonel olarak sağlanması, klimaks vejetasyona ulaşılmasıdır. Faaliyet dönemi öncesi, sırası ve sonrasında mümkün olan en az olumsuz etki hedeflenerek gerekli önlem ve eylemlerin belirlenmesi peyzaj onarımının amacıdır.

Peyzaj onarımının geniş bir tanımı yapılacak olursa; peyzajı oluşturan ekosistemlerin bir parçasında ya da tamamında görülen, peyzaj içinde olağan olarak gerçekleşen doğal süreçlerin (su, erozyon, habitat, biyoçeşitlilik vb.) insan ya da doğal müdahalelerle aksamasına neden olan sorunlu peyzaj birimlerinin, peyzajın mevcut durumuna göre değerlendirilerek ilgili peyzaj biriminin onarım ilkeleri çerçevesinde “ eski haline getirilmesi” (Restorasyon) , “ iyileştirilmesi” (Rehabilitasyon) ve “ başka bir alan kullanımına dönüştürülmesi” (Reklamasyon) hedeflerini gerçekleştirmek üzere biyolojik, teknik ya da biyoteknik yöntemleri inceleyen, planlayan, uygulayan, bakım, onarımı, kontrol ve izlenmesine gerçekleştiren bir disiplindir (Uzun 2014).

Kısaca peyzaj onarımı insan müdahaleleri ve doğal süreçler sonucu oluşan doğal yapıdaki bozulmaların eski haline getirilmesi, iyileştirilmesi için kullanılan yöntemleri ve süreçleri içeren bir bilim dalıdır. Aşağıda peyzaj onarımının üç temel amacı kısaca açıklanmıştır.

Eski haline getirme (Restorasyon), National Research Council’ e (1992) göre, onarım gerektiren alanda ilgili ekosistemin fonksiyon ve yapısının yeniden kurulmasıdır (Anonymous 2001). Ekolojik restorasyon müdahale olmadan önceki koşullara ve fonksiyona olabildiğince yakın olarak geri dönülmesi sürecidir. Bu tanımlama ekosistemler doğal dengede olduğunda geçerlidir. Bu nedenle bir sistemi tam olarak yeniden yaratmak mümkün değildir. Restorasyon genel yapının, fonksiyonların tekrar oluşturulduğu, dinamik fakat ekosistem davranışlarının kendi kendine sürdürülebildiği bir süreçtir (Anonymous 2001). İyileştirme (Rehabilitasyon) , Dunster and Dunster’ a (1996) göre, bir müdahaleden sonra alanın tekrar kullanışlı hale getirilmesidir. Bozulmuş habitatlarda ekolojik fonksiyon ve süreçlerin iyileştirilmesini içerir (Anonymous 2001). Rehabilitasyonda müdahaleden

önceki koşulların oluşturulmasına gerek yoktur fakat, doğal ekosistem mozaiğini destekleyecek peyzajın hidrolojik ve jeolojik sabitliğinin kurulması gereklidir (Anonymous 2001). Başka bir kullanıma çevirme (Reklamasyon), Dunster and Dunster' a (1996) göre, bir ekosistemin biyolojik kapasitesini değiştirmek için amaçlanan bir dizi aktivitedir. Sonuçtaki ekosistem, iyileştirme için önceki mevcut ekosistemden farklıdır (Anonymous 2001). Terim yaban ya da doğal kaynakların insanın amaçları doğrultusunda (bir maden ocağının işlemler bittikten sonra rekreasyon alanına çevrilmesidir) adapte edildiği süreçleri içerir (Anonymous 2001).

Peyzaj onarım çalışmaları 4 temel aşamada gerçeleştirilmektedir (Uzun 2014)

1. Hedeflerin belirlenmesi
2. Biyolojik Onarım ve Teknik Onarım Alternatiflerinin Planlanması
 - 2.1. Analiz ve peyzaj onarımını etkileyecek faktörlerin belirlenmesi
 - 2.2. Uygun peyzaj onarım yöntemi ve materyallerinin seçimi ve plan geliştirilmesi
3. Uygulama
4. Yönetim Kontrol ve Bakım

Hedeflerin belirlenmesi, Peyzaj onarımının amaçlarının kesinleştirildiği aşamadır. Peyzaj onarımının restorasyon, rehabilitasyon ya da reklamasyon amacıyla yapılacağına karar verilir. Yapılacak onarım çalışmasının çevresel, ekonomik ve sosyal hedefleri bir arada değerlendirilmelidir. Çevresel amaçlar kapsamında su kalitesi, hava kalitesi, erozyon, estetik, yaban hayatı, yakın peyzajlar, uzun dönemli verimlilik, müdahale sonrası alan kullanımları konuları üzerinde de durulmalıdır (Harris vd. 1998; Uzun vd. 2004).

Bu kapsamda maden ocaklarının kapanmaları sonrasında aşağıdaki hedefler için kullanımı söz konusu olabilecektir (Hart 2007).

- Açık mekan olarak kullanım; bu kapsamda habitat alanları, kaynak koruma alanları, at biniciliği, yürüyüş ya da kuş gözlemciliği gibi rekreasyonel kullanımlara yer verilebilir.
- Rekreasyonel kullanım, pasif parklar, botanik bahçeleri, golf, suya dayalı rekreasyon aktiviteleri geliştirilebilir.
- Tarım amaçlanırsa, kırsal ya da ürün yetiştirilmesine yönelik araçlar oluşturulabilir.
- Su depolanması / tekrar su elde edilmesi amacıyla kullanımlar. Bu arazi kullanımından, su korumaya yardımcı olacak açık mekan ve rekreasyon amaçlı bazı kullanımlar içinde de yararlanılabilir.
- Olası kentsel gelişmeler, yerleşim, sanayi ya da ticari gelişmeler için arazinin farklı bir arazi kullanımına çevrilmesi.
- Düzenli katı atık depolama alanı olarak faaliyet gösterip, içindeki boşluklar doldurulduktan sonra, pasif parklar, açık mekanlar gibi ikincil arazi kullanımları için kullanılabilir.
- Karar vericileri tarafından önerilecek alternatif arazi kullanımları (Uzun vd. 2009).

Planlar belirlenirken sadece araziye farklı bir kullanım verme hedef olmamalı bunun yanı sıra, halkla ilişkili olarak ekonomik ve sosyal hedeflerin de bir değerlendirilmesi yapılmalıdır. Bazen başlangıç aşamasında birden fazla hedef belirlenmesi söz konusu olabilecektir. Bu bağlamda hedef belirleme aşamasında rekreasyonel bir kullanım kararı verilebilecektir.

Rekreasyonel anlamda alan ve yakın çevresinin ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla alan çalışmaları yapılmalı ve gerekli kurumsal izin ve destekler alınarak maden ocaklarında üretim sonrasında rekreasyonel amaçlı reklamasyon çalışmalarında bisiklet ve gezinti yolları, dinlenme alanları, seyir

terasları, piknik alanı, çocuk oyun alanları, kamp alanları, yapay göletler, golf alanları vb. oluşturulmasına karar verilmelidir.

Bilindiği gibi rekreatyon insanların hayat kalitelerini arttırmak için boş ya da serbest zamanlarını değerlendirmek için, doğal ve kültürel hiçbir ögeye zarar vermeden, kendi istek ve kararlarıyla yaptıkları faaliyetler bütünüdür. Özkan' a (1981) göre; sağlıklı yaşamak ve çalışılan zamanların verimli geçirilmesi için, insanların dilediği aktivitelere ulaşabilmesi eylemidir (Aktaş 2008).

Bu araştırmanın amacı, faaliyeti bitmiş maden ocakları onarımında sadece ağaçlandırma ve bitkilendirme çalışmalarıyla yetinilmemesi gerektiğini ortaya koymaktır. Bu kapsamda karar vericiler tarafından maden ocakları gibi sorunlu alanlarla üretim sonrası bazı rekreatyoneel aktivitelerin hayata geçirilme kararlarının verilmesi gerekliliğinin vurgulanmasıdır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın materyalini daha önce maden ocağı çalışmaları yapılmış ve daha sonra reklamasyon/rehabilitasyon çalışmalarının yürütüldüğü örnekler oluşturmaktadır.

Yöntem olarak konuyla ilgili yapılan tezler, raporlar, web sayfaları incelenerek, özellikle dünya ve ülkemizden örnekler internet ortamında bulunmuştur. İlgili çalışmalara ilişkin bazı bilgiler verildikten sonra, maden ocaklarında yapılabilecek bazı rekreatyoneel aktivitelerle ilgili değerlendirmeler ve öneriler getirilmiştir.

BULGULAR

Peyzaj onarımı peyzaj planlama sürecinin en önemli bölümlerinden birisini oluşturmaktadır. 21. yüzyılda insanoğlunun müdahalesi ile artmakta olan çevre sorunlarının, ekosistemleri oluşturan peyzaj ölçeğinde değerlendirilmesi, analizi ve bütüncül bir yaklaşım içinde ekolojik temelli çözüm önerilerinin getirilmesi gerekmektedir (Uzun 2014).

Çevre açısından olumsuz olan neredeyse her etki insan eliyle yapılmış faaliyetler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle insan sayısı arttıkça, insan aktiviteleriyle artan ekolojik dengeye zarar verecek her etki de artmaktadır. Bu etkiler bazen geçici bazen kalıcı hasarlar yaratmakta ve bunu ancak faaliyet öncesi planlamayla engellemek yada azaltmak mümkün olabilmektedir.

Sorunu kaynağında çözmeyen, ekolojik kriterlere uygun olmayan arazi kullanımları ve projelerin insana geri dönüşü sorunlu olmakta, bozulan arazilerin/ekosistemlerin/peyzajların onarımında zaman, maliyet ve emek hızla artmaktadır. Doğanın sorunlu olan tüm parçalarında sorun oluşmadan (inşaat öncesi), sorun anında (inşaat sırası) ve sorun sonrasında (inşaat sonrasında) alınacak önlemlerin alınması, peyzajın bir parçasını oluşturan insan ve ana parçasını oluşturan doğa açısından önemlidir. Bu kapsamda hedeflerin belirlenmesi, peyzaj onarım planının hazırlanması, uygulama, kontrol ve izleme olarak sadeleştirilecek aşamalarda doğa bilimcilerinin bilgi ve deneyimleriyle sorunların en az düzeye çekilmesi olanaklı olacaktır. Peyzaj onarımı peyzaj planlama sürecinin en önemli bölümlerinden birisini oluşturmaktadır (Uzun 2014).

Bu bağlamda insan etkisiyle bozulmuş doğayı onarma çalışmalarına dünyadan ve ülkemizden bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

Dünya'dan Bazı Peyzaj Onarımı / Reklamasyon Örnekleri

Yeni Zellanda Newmont Waihi Altın Madeni Onarım Çalışması (Newmont Waihi Gold Mine - Waihi, New Zealand)

Yeni Zelanda nüfusunun neredeyse yarısının yaşadığı Auckland, Hamilton, Tauranga ve Rotorua büyük şehirleri bu bölgeye 90 dakika mesafede bulunmaktadır. Burada 1970' lerden bu yana açık ocak madenciliği yapılmaktadır. Martha Mine Waihi ilçesinde yer alan işletme; işleme tesisi, atık depolama alanı, su arıtma tesisi barındırmaktadır. Maden alanı kırsal bir bölgede yer almaktadır. 2014 yılına kadar faaliyetini sürdüren maden faaliyeti bittikten sonra doğa onarımı yapılmış ve resimdeki hale getirilmiştir (Şekil 1, 2).

Şekil 1. Newmont Waihi Altın Madeni/ Faaliyet Bittikten Sonra (Anonymous 2015a)

Şekil 2. Newmont Waihi Altın Madeni/ Onarım Çalışmasından Sonra (Anonymous 2015b)

Kanada Gregg Nehri Maden Alanı Onarım alışmaları (Gregg River Mine - Alberta – Canada)

Gregg nehrinin 43 km. yakınında Hinton ve Rocky dağlarının yamacında bulunan kömür maden yatağının 1978 yılından bu yana faaliyette olduğu bilinmektedir. Faaliyeti bittikten sonra alan peyzaj onarımı gerçekleştirilerek aşağıdaki hale getirilmiştir (şekil 3, 4).

şekil 3. Kanada Gregg Nehri Maden Alanı Faaliyet Bittikten Sonra (Anonymous 2015c)

şekil 4. Kanada Gregg Nehri Maden Alanı Onarım alışmasından Sonra (Anonymous 2015d)

Songjiang Otel Projesi

Çin' in şangay kentine yakın maden ocağı faaliyeti bittikten sonra kapatılmıştır. Madencilik sırasında yaklaşık 100 metre derinlikte çukur açılarak açık ocak madenciliğı yapılmıştır. Bu çukurda çok yüksek paralar harcanarak otel ve gölet yapılması planlanmıştır. Hizmete açılması planlanan 19 katlı otelin ve

evresinin onarımı kapsamında hedeflenen projede, otelin bir kısmı su altında olacak, büyük akvaryumlar, su altı restoranları gibi kullanımlar yer alacaktır (şekil 5).

şekil 5. Songjiang Otel Projesi (Anonymous 2015e)

Kopalnia Soli - Yer Altı Tuz Madeni Müzesi

Polonya’da 1200’ l  yıllardan 2007 yılına kadar faaliyette olan tuz madeni 8 Eylül 1978 yılında UNESCO Dünya Kültür ve Doğa Mirası olarak tescillenmiştir. Bu maden müze haline getirilmiştir. Halen ziyaretçilere açık olarak hizmet vermektedir. Madenin içinde ziyarete açık birçok farklı bölüm bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; konser alanı, yemek alanı, hediyelik eşya satış birimleridir. Bu maden hem ekonomiye can katmakta, hem de faaliyeti bitmiş bir maden alanının canlandırılması ve insanlığa kazandırılması adına güzel bir örnek olmaktadır (şekil 6)

şekil 6. Kopalnia Soli Yer Altı Tuz Madeni Onarım alışmasından Sonra (Anonymous 2015f)

Butchart Garden

Anonymous' a (2009a) göre, 1904 yılının başlarında Kanada'nın British Columbia eyaletinde 20 ha alana sahip terk edilmiş bir taş ocağının onarımı ile Butchart Garden isimli botanik bahçesi oluşturulmuştur (şekil 7). 1940 yılında halka açılan parka her yıl bir milyondan fazla ziyaretçi gelmektedir. Mart ayından Kasım ayına kadar 700' ün üzerinde bitki türü bulunmakta ve 1.000.000 üzerinde bitki dikilmektedir (Özcan 2009).

şekil 7. Butchart Garden'ın eski ve yeni durumu (Özcan 2009: Butchart Garden Ltd.)

Türkiye' den Bazı Örnekler

Türkiye' de yapılmış peyzaj onarımı çalışmalarına ilişkin örnekler rehabilitasyon ağırlıklı olup, daha çok rekreasyonel kullanım anlamında açık yeşil alanlara, piknik alanlarına eski maden alanlarının dönüştürülmesi şeklinde olmuştur. 2007 yılında Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya

Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği bağlamında zorunluluk arz eden bu onarım çalışmalarına TKİ/ Yatağan Açık Ocak Kömür Madeni Sahası- Muğla, TKİ/ an Açık Ocak Linyit Madeni Sahası- Çanakale, TKİ/ Tunçbilek Açık Ocak Linyit Madeni Sahası- Kütahya, Koza Altın/ Havran Altın Madeni Sahası- Balıkesir, an-Kaya A.ř./ ankırı Yeraltı Tuz Madeni örnek olarak verilebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Dünyadan ve ölkemizden incelenen örnekler doğrultusunda teknoloji gelişimiyle, artan nüfusla birlikte sanayinin hızla büyümesi ve bu bağlamda artan hammadde ihtiyacının karşılanması adına ihtiyaç duyulan yeraltı kaynaklarımızdan vazgeçme ve bu zenginlikleri kullanmama ihtimalimiz bulunmamaktadır.

Maden sahalarının ölkemizdeki onarım örnekleri incelendiğinde temel amacın rehabilitasyon (iyileştirme) olduğu ve ağaçlandırma çalışmalarının temel olduğu görölmektedir. Yurtdışı örneklerinde olduğu gibi maden alanlarının üretim sonrasında farklı amaçlarla özellikle rekreasyonel aktiviteler için kullanılması bu alanların olumsuz etkilerinin bertaraf edilmesinde de önemli bir rol oynayacaktır. Bu kapsamda piknik alanı, açık yeşil sahalar, golf alanları, oyun parkları, botanik bahçeleri, bisiklet ve gezinti yolları, dinlenme alanları, seyir terasları, ocuk oyun alanları, kamp alanları, yapay göletlerle kent parkları vb. rekreasyonel aktivitelere gerekli çalışmalar yapılarak yer verilebilir.

Peyzaj onarım süreci, madencilik ya da herhangi bir müdahale edilmiş peyzajda, işletme öncesi, işletme sırası ve işletme sonrasındaki çalışmaları içerir. 2007 yılında yayınlanan “Madencilik Faaliyetleri İle Bozulan Arazilerin Doğaya Yeniden Kazandırılması Yönetmeliği” onarım çalışmaları için önemli bir aşamadır. Ancak sadece madencilik çalışmaları değil sanayi, tarım, turizm vb. farklı sektörler için de “peyzaj onarım planlarının” oluşturulması son yıllardaki evre sorunları düşünöldüğünde bir zorunluluktur (Uzun vd. 2009).

Bu bağlamda çıkarılacak yönetmeliklerin sadece orman alanlarını değil, tarım, sanayi, katı atık, maden ve taş ocakları gibi doğa onarımı gerektiren tüm alanları içermesi önerilmektedir. Ayrıca ilgili kurumlarla ve İl yöneticileri ile işbirliği içinde kent yakın çevresindeki onarım gerektiren alanlar için rekreasyonel amaçlı peyzaj onarım/reklamasyon planları hazırlanması gündeme getirilmelidir. Bu kapsamda karar vericiler için gerekli yasal araçlar hayata geçirilmelidir. Bu sayede sosyal, ekonomik ve çevresel koşulların uygun olduğu yerlerde yapılacak aktif ve pasif rekreasyonel aktivitelerin yer aldığı arazi kullanım planları o bölge halkının yaşam konforuna ve aynı zamanda sorunlu alanın evre ile entegrasyonuna da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, D. (2007). Türkiye’de Açık Ocak Kömür Madenciliği Sonrası Peyzaj Onarım alışmalarının İrdelenmesi Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (*Yüksek Lisans Tezi*) Ankara
- Aktaş, E. (2008). Bozulmuş Alanların Ekolojik Rehabilitasyonu ve İzmir- Belkahve yöresi Taş Ocaklarının Ekolojik Rehabilitasyonu Üzerine Bir Araştırma Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) İzmir
- Anonymous 2001. Stream Corridor Restoration: Principles, Processes and Practices. The Federal Interagency Stream Restoration Working Group National Engineering Handbook, USDA-Natural Resources Conservation Service. Anonim 2014a. Maden. (Erişim Adresi : <http://tr.wikipedia.org/wiki/Maden> , Erişim Tarihi: 16.06.2014)

- Cındık, Y., Acar, C. (2010). Faaliyeti Bitmiş Taş Ocaklarının Yeniden Rehabilitasyonu ve Doğaya Kazandırılması. *Artvin oruh Üniversitesi Orman Fakóltesi Dergisi* 11(1): 11-18
- Görcelioğlu, E. (2002). *Peyzaj Onarım Tekniği*. İstanbul: Orman Fakóltesi Yayın No: 470. 97-100s., 236-237s.
- Göltekin, P. (2010). Düzce Uğursuyu ve Aksu Havzaları Ekoturizm Potansiyelinin Belirlenmesi Ve Peyzaj Yönetimi Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi) Düzce
- Hart, J. 2007. Aggregate Mining Unit Reclamation Plan Guidelines Division of Mined Land Reclamation (Erişim Adresi: www.mines.gov.bw/rehabilitation%20Guidelines%20for%20sand%20and%20gravel%20, Erişim Tarihi 03.03.2009)
- Okuyay, V., Aydın, O. (2013). Madenlerde Saha Düzenlemesi (Rekültivasyon - Rehabilitasyon) *Madencilik Türkiye Dergisi* 29: 64-78 s.
- Özcan, A. U. (2009). Ankara- Hasanoğlan Taş Ocaklarının Onarımı ve Kentsel Kullanım Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı (Doktora Tezi) Ankara
- Seçgin, B., Yayım, D. (2006). Taş ve Maden Ocağı Alanlarının Rehabilitasyonu Olanakları (İstanbul Ağaçlı Yöresi Açık Maden Alanı Örneği). *İstanbul Üniversitesi Orman Fakóltesi Dergisi* B 56(2): 1-9 s.
- Topay, M., Sertkaya Aydın, ř. ve Koçan, N. (2007). Taş Ocaklarının Peyzaja Etkileri ve Yeniden Kullanımlarına Yönelik Çözüm Önerileri: Bartın İli Örneği. *SDÜ Orman Fakóltesi Dergisi* A (2): 134-144 s.
- Uzun, O., Bolluku, P. (2009). Bartın Merkez İlçe Sınırları İçinde Yer Alan Açık Ocak İşletmelerinin Peyzaj Onarımı – Biyolojik Onarım Açısından Değerlendirilmesi. 1. Batı Karadeniz Ormancılık Kongresi, Bartın Üniversitesi. *Bartın Orman Fakóltesi Dergisi* (2): 486-500
- Yavuzşefik, Y., Uzun, O. (2005). *Peyzaj Onarım Tekniği*. Düzce. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakóltesi. 1s.
- Uzun, O. (2014). Peyzaj Onarım Süreci: Kuramsal Temeller ve Bazı Biyoteknik Yöntemler. Ulusal Mermer Ve Taş Ocakları Onarım Teknikleri Sempozyumu. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta. 214-226 s.
- şekiller:
- Anonymous 2015a., Rehabilitation and closure. (Erişim Adresi: <http://www.waihi.org.nz/businesses/newmont-waihi-gold/>, Erişim Tarihi: 13.10.2015)
- Anonymous 2015b., Newmont Waihi Gold. (Erişim Adresi: <http://www.waihi.org.nz/environment/rehabilitation/>, Erişim Tarihi: 13.10.2015)
- Anonymous 2015c., Luscar Coal Mine. (Erişim Adresi: <http://wikimapia.org/1938377/Luscar-Coal-mine>, Erişim Tarihi: 13.10.2015)
- Anonymous 2015d ., Mine Closure 2011+ 35th Annual TRCR Symposium “ A Success” . (Erişim Adresi: <http://www.trcr.bc.ca/mine-closure-2011-35th-annual-trcr-symposia-a-success/>, Erişim Tarihi: 13.10.2015)
- Anonymous 2015e., Songjiang Hotel. (Erişim Adresi: <http://inhabitat.com/songjiang-hotel-construction-begins-on-eco-resort-nestled-into-100-meter-deep-quarry/>, Erişim Tarihi: 13.10.2015)
- Anonymous 2015f., Wieliczka Tuz Madeni. (Erişim Adresi: <http://www.azgezmis.com/wieliczka-tuz-madeni-polonya/>, Erişim Tarihi: 13.10.2015)

Rekreasyon Alanlarının Toplumsal Cinsiyet Perspektifinden Analizi

Gülay ÖZEN^{1,2}, Canan KOCA²

¹Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

²Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Sporda Toplumsal Araştırmalar Grubu (STOAG)

ÖZ

Feminist epistemolojinin ele aldığı konuların başında kamusal ve özel alanın ayrışması gelmektedir. Toplum yaşamındaki cinsiyete göre yapılan bu temel ayrışma bireylerin mekâna dair algılarını ve mekândaki deneyimlerini belirlemektedir. Bu araştırmada, kamusal bir alan olarak rekreasyon alanında spor yapan kadınların ve erkeklerin alandaki deneyimleri incelenirken mekanın cinsiyetlendirilmesinin kadınların ve erkeklerin deneyimlerindeki tezahürleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Modern kapitalist toplumsal ilişkiler çerçevesinde kadınların özel ve kamusal alan ikiliğine tabi olma şartlarına rağmen, alanda var olma pratiklerinin rekreasyon alanlarına yansımalarının izleri sürülmek istenmiş ve bu çerçevede aynı alanı kullanan kadın ve erkeklerin mekanın barındırdığı riskleri anlama, maruz kalma farklılıklarına bakılmaya çalışılmıştır. Araştırma Ankara ilinde Çankaya semtinde yer alan farklı sosyo - ekonomik ve kültürel kesimlerin iç içe yaşadığı bir mahalledeki spor araçlarının ve yürüyüş yolunun bulunduğu açık hava rekreasyon alanında gerçekleştirilmiştir. Verilerin bireysel görüşmeler ve alan gözlemiyle toplandığı nitel araştırmanın katılımcılarını rekreasyon alanına yakın mesafede ikamet eden ve alanda spor yapan 28-65 yaşları arasında 8 erkek ve 32 – 72 yaş aralığındaki 5 kadın oluşturmuştur. İçerik analizi sonucunda iki tema elde edilmiştir: (1) Rekreasyon alanlarının cinsiyetlendirilme biçimleri (2) Rekreasyon alanındaki mekânsal deneyimlerde toplumsal cinsiyet halleri. Elde edilen bulgular, rekreasyon alanlarının cinsiyetlendirilmiş bir mekan olduğunu ve kadınların ve erkeklerin alanda farklı deneyimleri yaşadıklarını göstermektedir. Bulgular, mekânda kadın sorunsalı açısından mekânsal aidiyetlik, mekânsal deneyimler, mekânsal hareketlilik, mekânsal duraklar olmak üzere dört ana vurgu altında tartışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Toplumsal Cinsiyet, Mekan, Rekreasyon Alanları, Ankara.

GİRİŞ

Mekan kavramı geçmişten günümüze tartışılan bir kavramdır. Harnupoğlu'nun (2014) belirttiği üzere mekân zamandan ve orada yürütülen çok çeşitli ilişkilerden bağımsız, içi doldurulan bir boşluk gibi değil; üzerine yüklenen simgeler ve bunların taşıdığı tarihsel anlamlar dolayısıyla, cinsiyet ilişkilerinin nasıl vücuda geldiğini etkileyen (ve) dolayısıyla "bunlardan etkilenen" yeni simgelerin de beraberinde üretildiği bir alandır.

1980'lerden sonra etkilerini daha çok kentsel mekanlarda görebileceğimiz küresel değişim ve dönüşümler, zaman ve mekan kavramlarının değişen algısı kentler üzerinde türemektedir (Yücesahin, 2011). Özellikle etkisi 1980'lerde görülen kentleşme ve kentlileşme ile feminist epistemolojinin de bu değişime kayıtsız kalmadığı ve coğrafya ekseninde yükselen çabasının mekânsal farklılaşmalar boyutunda kadınların coğrafyaya içerilmesi, haritada görünür kılınması, haritaya yerleştirilmesi olduğunu söylemek yanlış olmaz. (Alkan, 2005). Çünkü feminist araştırmacılar eşitsiz cinsiyet üretiminin cinsiyetler arası ilişkilerde coğrafi çeşitlilik ile ortaya çıktığını belirtirler. Feminist coğrafyaya dair araştırmalar ilk günlerden itibaren kadınların ve erkeklerin dünyada farklı konumlandıklarını öne sürmektedir. Yaşanılan yer, cinsiyet ilişkileri, kadınların ve erkeklerin kişilikleri, geçmişleri, anlayışları ve eylemleri mekânsal toplumsal cinsiyet ile yakından ilgilidir (Mcdowell, 1997)

Mekanın cinsiyetlendirilmesine yönelik analizin temelinde kamusal ve özel alan ikiliği yer almaktadır. Kamusal alan üretimin gerçekleştiği ev dışı alan iken özel alan yeniden üretimin gerçekleştiği ev içi alan olarak inşa edilmiştir. Bu insanın toplumsal cinsiyet analizi, özel alanın kadınla kamusal alanın erkeklerle ilişkilendirilmesi ve özel alanın ikincilleştirilmesidir. Bu ikiliği evrenselleştirmenin ifadesi kadınların toplumda değer atfedilen alan ya da faaliyetlerden dışlanmalarını ezilmişliğin ölçütü haline getirmekti.

Özel alan; bir alana kapatılma, çeşitli kamusal faaliyetlerden ve ağılardan soyutlanma bir diğerk anlamda da mahrumiyet ve yoksun kılınma alanıdır. (Savran, 2002)

Mekanın cinsiyetlendirilmesinin tarihi kadınların 17.yüzyıldan itibaren kentin neresinde, nasıl, hangi türden giysiyle bulunacaklarını ve nasıl davranacaklarını belirten düzenlemelerin varlığını göstermektedir. Hatta Fransız devriminde kadınların kamusalıktan dışlanmaları yasal hükümlere bağlanmıştır yani kamusal olan erk olana iktidar gücüyle bağlanmıştır (Savran,; 2002, 268). Diğerk taraftan, Alkan'ın (2012) da belirttiğı gibi kadınların ne zaman nerede ne koşullarda ve nasıl giysilerle bulunabileceğine dair çıkarılan fermanların çokluğu, bu fermanların benzer içeriklerle yinelenmesi kadınların bu yasakları deldiğinin, kentte hakkını elde etmede ısrarlı olduklarının kanıtıdır.

Harnuboğlu'na (2014) göre; çalışmada geçen "mekânın algılanış biçimleri" dört ana noktaya vurgu yapmaktadır. İlki mekânsal duraklar iken, ikincisi mekânsal aidiyetlerdir. Mekânsal deneyimler ve hareketlilik ile birlikte bir bütün halinde ele alınacak olan mekânın algılanış biçimleri, bizlere mekân, mekâna yüklenen anlamlar ve bu anlamların bireyin gündelik yaşantılarına etkileri hakkında bilgi verecektir. Dolayısıyla, bu dört vurgu çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmaktadır ve çerçevesini çizmek gerekmektedir.

Toplumsal statü ve zenginlik farkları bu basit şemada mekânsal duraklar olarak karşımıza çıkıyor. Mekansal Duraklar vurgusunda ev, aile, ilişkiler göz önünde bulundurulacaktır. Ankara'nın bu semtinde toprağın mekana, mekanın kapitalleştirilerek başkente dönüştürülmesine Mekansal Hareketlilik penceresinden bakılacaktır. Mekansal aidiyetlik vurgusunda ise spor mekanlarında kadınlar arasında ki iletişim, kadınlar ve erkekler arasındaki iletişim ve bunların ilişkilerle alana yansması, kadınların açık bir biçimde olmasa dahi alanda bulunurken oluşturdukları 'kızkardeşliğe' dayalı işbirliği incelenmeye çalışılmıştır. Göç sonrası farklı bir coğrafyaya taşınarak, bağısız ve köksüz bir yaşamı deneyimlemiş ebeveynlerinin aksine mekânsal bağlarını burada oluşturan genç kuşağın spor alanını kullanan çevre sakinleri ile ilişkileri ise Mekansal Deneyimler vurgusunda incelenecektir.

Araştırma da, kamusal bir alan olarak rekreasyon alanında spor yapan kadınların ve erkeklerin alandaki deneyimleri incelenirken mekanın cinsiyetlendirilmesinin kadınların ve erkeklerin deneyimlerindeki tezahürleri ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Öte yandan modern kapitalist toplumsal ilişkiler çerçevesinde kadınların özel ve kamusal alan ikiliğine tabi olma şartlarına rağmen, alanda var olma pratiklerinin rekreasyon alanlarına yansımalarının izleri sürülmek istenmiş ve bu çerçevede aynı alanı kullanan kadın ve erkeklerin mekanın barındırdığı riskleri anlama, maruz kalma farklılıklarının da saptaması amaçlanmıştır..

YÖNTEM

Araştırma yöntemi olarak; toplumsal yaşamın doğal akışında ortaya çıkan olayların ayrıntılı incelemesini yapmaya elverişli bir yöntem olan nitel araştırma seçilmiştir. Nitel araştırma yöntemi bulgulara nicel anlamda, istatistiksel verilerle ulaşmayan bir yöntemdir. İnsanların yaşayış ve davranışlarının yanısıra; kurumların faaliyetlerini ve işlerliğini sosyal hareketleri ve karşılıklı incelemeye uygun bir araştırma yöntemidir. (Uçak, 2000). Araştırmada feminist paradigmadan yararlanılmıştır. Neuman'a (2013) göre feminist paradigma, kadınların öznel deneyimlerinin erkeklerinkinden farklı olduğunu varsayar ve toplumsal dünyayı birbirleriyle bağlantılı insan ilişkilerinden oluşan bir ağ olarak görür.

Araştırma Alanı: Araştırma; Ankara ili Çankaya bölgesinde, protokol yolu olarakta bilinen karayolunun hemen yanına konumlandırılmış 1.5 km'lik sentetik malzemeden yapılmış 4 kulvarlı yürüyüş yolu ve üzerinde üç ayrı merkezde spor araçlarının da bulunduğu park ve spor alanında yapılmıştır. Mekik tahtası, eliptik bisiklet, kol ve bacak kaslarını çalıştırmaya yönelik park tipi açık alan spor aletleri yer almaktadır. Yürüyüş yolu boyunca devam eden yeşil alan ve üzerine kurulu, masa ve

oturma alanına sahip, üzerinde geniş çatısı olan, metal ve ahşaptan yapılmış çardaklar, rekreasyon alanını teşkil etmektedir. Alan meşe ve am ağaçları ile ağaçlandırılmış bakımlı bir mekandır.

Araştırma Grubu: Araştırmanın yapılacağı spor alanını kullanan semt sakinlerinden oluşturulmuştur. 32-72 yaş aralığında ki 5 kadın ve 28-65 yaş aralığında kendi içinde, kamuda çalışan veya emekli olmuş 8 erkek semt sakini ile görüşme yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları: Nitel araştırma veri toplama teknikleri olarak, alan gözlemi ve bireysel görüşmeler kullanılmıştır.

Bireysel Görüşme: Alanda tesadüfi olarak seçilen yürüyüş yolunu düzenli olarak kullandıklarını belirten kadın ve erkekler ile önce yapılandırılmış daha sonra yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Görüşmeler de görüşme formu kullanılmıştır. Görüşmeler yaklaşık 30 dk ile 45 kadar sürmüştür. Görüşme de, görüşülen kişiden izin alınarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Araştırmada spor yapma nedenlerini, mekanı zamansal ve dönemsel kullanma sıklıklarını, kimlerle nasıl kullandıklarını, mekana dair alışkanlıklarını, mekanda tanıştıkları veya önceden tanıdıkları insanlarla olan ilişkilerini, erkek ve kadınların birbirlerini değerlendirme biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlayacak sorular sorulmuştur. Kadınların ve erkeklerin, mekana dair yaşamsal deneyimleri öğrenilmeye çalışılmış ve bu deneyimlerin açık spor alanlarında kadın temsiliyi etkileyip etkilemediği araştırılmıştır.

Alan gözlemi: Araştırmacı tarafından alan gözlemi yapılmıştır. Alanın fiziki haritası çıkarılmış. Sosyal ve kültürel yapısına dair inceleme yapılmıştır. Gözlem notlarının yanı sıra gözlem günlüğü tutulmuştur.

Verilerin Analizi: Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu analiz tekniği kapsamında, çalışmadan elde edilen veriler iki araştırmacı tarafından incelenerek kodlar bulunmuş ve bu kodlar belirli temalar altında sınıflandırılmıştır. Analizde açık ve tematik kodlama yapılmıştır (Neuman,2013)

Çalışmanın geçerlik güvenirliğinin sağlanması aşamasında veri eşitilmesi yöntemi kullanılmıştır. Gözlem ve alan notu teknikleri ile görüşme ve alan gnlükleride kullanılmıştır. Bir i güvenirlik önlemi olarak, verilerin analizinde iki araştırmacı kullanılmıştır. Ayrıca görüşmeler yoluyla elde edilen veriler gözlem yoluyla elde edilen verilerle teyit edilmiştir.

BULGULAR

Tema 1 : Rekreasyon Alanlarının Cinsiyetlendirilme Biçimleri

Bu temada kadınların kamusal ve özel alana dair yaşantılarına mekânsal duraklar, mekânsal hareketlilik ve mekânsal aidiyetlik vurguları altında bakılmıştır. Açık spor ve rekreasyon alanına dair deneyimleri, özel alan ve kamusal alan perspektifinde kadınların ve erkeklerin mekanla bütünleşme, aidiyetlik durumları karşılaştırılarak incelenmiştir.

Araştırma boyunca yapılan alan gözlemleri mekanda erkeklerin sayıca fazla olduğunu göstermektedir. Alanı kullanan kadınlar mekanı kullanma sıklıkları açısından incelendiklerinde; her gün aynı saatlerde gelen düzenli spor yapan, çalışan ya da emekli olmuş kadınlar ile mekanı düzensiz kullanan, programsız spor yapan ev hanımı, çalışmayan kadınların olduğu grlmüştür. Kadın katılımcılar ile yapılan görüşmelerde, çalışan yahut iş yaşamından emekli olmuş ekonomik gücü olan kadınların mekana yalnız gelirken; çalışmayan ev yaşantısı olan ve kendini 'ev hanımı' olarak tanımlayan kadınların mekana eşleri, çocukları, başka kadınlar örneğin komşular yahut arkadaşlar ile gelmesi dikkat çekici bir bulgu olarak kaydedilmiştir.

Bu bulgu ve feminist politika perspektifinde ise mekanda iki kadın sorunsalını görmek mümkündür: birincisi kurtulmuş – ikincisi ezilen kadınlar. Söz konusu ikilik aslında cinsiyete dayalı toplumsal eşitsizliklerin mevzu bahis olmadığı varsayımını üstü örtülü olarak bünyesinde barındırır: oysa mevcut eşitsizlikler sınıfsal, bölgesel, ekonomik vb. ayrımlardan kaynaklanır.

Mekansal Duraklar

Mekânsal duraklar dendiğinde, ev, aile bireyleri ve ayrıca evlilikler göz önünde bulundurulacaktır. Kadınların geekundu yaşantısından, apartman yaşantısına geçişleri ev ile aile bireyleri, evlilik kurumu, komşuluk ilişkileri, mekâna ilişkin duygu ve düşüncelerini çözümlemeye yardımcı olacak konulardır.

Bu konular, başka ülke, kent, ev ve spor mekânlarını da deneyimlemiş, ekonomik güce sahip ve eğitilmiş, diğer bir deyişle kurtulmuş kadınların , mekânla ilişkili olarak davranışlarını algılarını ve diğer kadınlarla olan ilişkilerini irdelemeyi mümkün kılmaktadır.

Yürüyüş yolu boyunca uzanan apartmanlardan bir tanesi, hukuki problemler nedeniyle tamamlanmadan inşaa halinde yarım kalmış ve bölgede sorun teşkil etmektedir. Çünkü sahipsiz bina zamanla gecekondularda yaşayan ailelerin çocukları, madde kullanan gençlerin vakit geçirdikleri bir mekan haline dönüşmüş durumdadır. Bu binada madde kullanan gençlerin kolayca spor ve park alanına çıkarak alanda bulunan kişiler için korku faktörü oluşturdukları görülmüştür.

'bu kişileri gördüğümüz zaman korkarak çekinerek yürüyoruz kalp çarpıntısıyla beraber. İşte eşim ve diğer hanımlar otururken tinerciler gelmiş hemen eve kaçmışlar. Hemen hemen herkesin başından geçen olaylar biri benim eşim.

Mekanın tarihselinde rol oynayan gecekondulu yaşıntısından gelen kadınların daha fazla farkında oldukları ve gördüklerinde yanlarından sadece uzaklaştıkları tinerci figürünün korku nesnesi olmasının temelinde bu çocukların mutlak yoksulluğunun/mahrumiyetinin bir şeylerin yolunda gitmediğini alenen göstermesi ve bu mekanda bulunan bu kadınlarla aynı mekânsal durakları yaşamış olmaları gerçeği yatıyor olabilir.

Kentsel formlar kamusalılığı da fiziksel formlarına kavuşturmaktadır. Mekanlar arası hareket imkanı olan üst gelir grubu iken, daha kısıtlı ekonomik şartları nedeniyle belli bir yerle hareketleri sınırlanan da alt gelir grubu ya da işsizlerdir. Gecekondulu çocukların semt spor alanlarını parklarını kendi sosyal mekanları olarak tespit etmelerinde bunun etken olduğu düşünülebilir. Aynı biçimde daha önce gecekondulu veya düşük ekonomik gelirli bir aile yaşamı olan kadınların da ekonomik olarak güçlerinin olmayışı evlilik öncesi ve sonrası olmak üzere değişen yaşamları ve ilişkileri mekânsal duraklarının sınırlılığı bu gençlerle onları yoksulluk ekseninde aynı mekânsal duraklarda buluşturmaktadır.

Mekansal Hareketlilik

Ankara'nın bu semtinde toprağın mekana, mekanın kapitalleştirilerek başkente dönüştürülmesine Mekansal Hareketlilik penceresinden bakılmıştır. Kavram dahilinde mekandaki hiyerarşinin, iktidar ilişkilerinin kesin bir iletişiminin işlevsel sonuçları yordandığıdır.

'40 seneye yakın burada oturuyoruz. Eskilerdeniz biz. 10-15 senedir bu yürüyüş yolu var. Buradan memnunuz, ailemiz kalabalıktı. Her eşyamız ortadaydı. Aleviler Sünniler herkes vardı herkes de çok iyiydi. Sağcılık solculuk zamanında bile biz kalkar gece otururduk onlarda duvarlara yazı yazardı. Sendende demedik, bendende demedik herkes kendi halinde girdi çıktı evine ...'

Gecekondulu alanlarının rant alanına dönüşerek oluşturduğu yeni kentleşme biçiminde arsası değerlendirilen semt sakinleri birbirlerini tanıdıkları ortak bir yaşam biçimini deneyimlemiş olmaktan olsa gerek mekanı son derece güvenli bulurken semtin yeni binalarına sonradan gelen yerleşimcileri için mekanın aynı derecede güven içermediği anlaşılmaktadır.

Mekansal Aidiyetlik

Mekansal aidiyetlik vurgusunda ise spor mekanlarında kadınlar arasındaki iletişim, kadınlar ve erkekler arasındaki iletişim ve bunların ilişkilerle alana yansımaları, kadınların açık bir biçimde olmasa dahi alanda bulunurken oluşturdukları 'kızkardeşliğe' dayalı işbirliği incelenmeye çalışılmıştır.

Kadınlar arasındaki ilişkilerin ve işbirliğinin, kadınların lehine olabileceği durumlar bulunmaktadır. Örneğin, kızkardeşler ve anne dâhil olmak üzere çevrelerindeki kadınlarla iyi iletişim halinde olan kadınların, özel alana ve çocuklara ilişkin yükünün hafifletilmesi mümkün olmaktadır. Spor alanında mekana sinen kızkardeşlik ilişkisi eril ve güvenilmeyen alana birlikte girmek olduğu gibi beraber yürüyüş yapmak, oturmak, orada bulunmak, mekanı kullanmak konusunda birbirini cesaretlendirmek,

destek olmak anlamlarına geliyor. Kadınların eril alandaki varlığı, yaşamı özel alanla sınırlanmış kadınların da kamusal alana, çeken gücü oluşturuyor.

Kadınların aksine erkeklerin spor ve rekreasyon alanına eşsiz ya da yalnız geldiği görülmektedir. Erkeklerin, mekanda iletişimlerinin kuvvetli olduğu, sosyal ilişkilerini geliştirebilmiş oldukları görülmektedir.

'Valla spor yaptıktan sonra iyi bir arkadaş grubumuz oluştu, güzel muhabbetli , kafamızı deşarj ediyoruz, istediğimiz gibi konuşuyoruz şakalaşıyoruz. Günün yorumunu yapıyoruz, siyasi ekonomik gelişmeleri değerlendirip bunları konuşuyoruz.'

Tema 2 : Rekreasyon Alanındaki Mekânsal Deneyimlerde Toplumsal Cinsiyet Halleri.

Mekansal Deneyimler

Göç sonrası farklı bir coğrafyaya taşınarak, bağısız ve köksüz bir yaşamı deneyimlemiş yetişkinlerin aksine mekânsal bağlarını burada oluşturan ikinci kuşağın spor alanını saran ve gecekonduların üzerine kondurulan çevre sakinleri ile ilişkileri ise Mekansal Deneyimler vurgusunda değerlendirilecektir.

Toplumsal cinsiyet unsuru dikkate alındığında, kentin erillikinden ve güvensizliğinden kaynaklı mekân korkusu söz konusudur. Kendisi mekanda bulunabildiği halde karısı evde olan bir katılımcı *'eşim evde rahatsız , yürüyemiyor. Ama buraya da gelemiyor korkuyor.'* diyerek örneklendiriyor.

'Sabah saatinde çardaklarda oturanlar olmuyor akşamları oluyor, arada sırada kızımınla çıkıyoruz da tabi ki rahatsız edici hoşlanmıyorum. Güvenlik her zaman var. Ama akşam çok aydınlık olmuyor. Genelde akşam ışıklandırma çok iyi değil. O yüzden akşam 9 dan sonra yürüyen olmuyor. Kızımınla akşamları yürüyorduk önceden fakat orada oturanlardan huzursuz olduk o yüzden akşamları yürümemeye başladık'

Kadınların mekanı her zaman kullanmak konusunda çekinmelerinin en büyük faktörlerden biri erkekler tarafından maruz bırakıldıkları taciz deneyimlerine sahip olmaları.

'kadın olarak beni endişelendiren alıkoyan şeyler, sapıklar, sapık davranışlar, tinerciler, Sapık insanlar arabayla yanımızda durup götürebilir miyim sizi diyorlar. kornaya basıyorlar.'

'sabah saat 06-06.30 3 kadın yürüyüş yolunda güvenlik görevlisi ile görüşüyorlar panik halindeler. Ne oldu bir sorun mu var diye sordum. Güvenlik görevlisi yaşlıca kasketli bir adamın kadınlardan birine saldırdığını söyledi'

Diğer yandan kentleşme problemi olarak karşımıza çıkan park, rekreasyon ve spor alanlarının araç trafiğinin yoğun olduğu yollara yakın oluşu da risk olarak algılanıyor. Egzoz gazları ve kirli hava ve kötü çevre şartlarında spor yapmaktan ve trafiğe dair endişelerinde kadınların ve erkeklerin ortak bir tavra sahip oldukları tespit edilmiştir.

Mekansal deneyimler vurgusuna feminist perspektiften baktığımızda kadınların deneyimlerini özel alan dili ile sınırlandırdığını söylemek mümkündür. Kadınlar mekânsal deneyimlerini aktarırken özel alana ait yaşamsal deneyim ve sorumlulukları üzerinden ifadeler kullanmaktalar.

'... torunum var çok sorun oluyor, koşuyor gidiyor, yol var trafik var çok zor bana tutamıyorum, diyorum yapma, etme olmasa iyi olur. Çimler pis çocuklar oynayamıyor...'

"...Onu defalarca muhtara söyledik ama sonuç alamadık. Hiçbir şekilde ne muhtar ne güvenlik buranın sorunları ile ilgilenmiyorlar. Giden başkan gelip burada bir kere görmedim bir kere olsun sorunlarımızla ilgilenmedi, yerel yönetimler ilgilenmiyorlar"

SONUÇ

Elde edilen bulgular, rekreasyon ve spor alanları düzenlenirken bu ortamların toplumsal cinsiyet ilişkileri göz önünde bulundurularak düzenlenmesi gerektiğini göstermektedir.

Homojen bir yapıya sahip farklı sosyo -ekonomik bölgelerde kurulmuş bu gibi alanlarda yerel yönetimlerce kadınlara, gençlere ve dezavantajlı gruplara yönelik sosyal iyileştirme çalışmalarının uygulanması konusunda eksiklik olduğu görülmektedir. Kadınların kamusal alana dair yaşamsal deneyimlerinin olumlu gelişim göstermesi kamusal alanda kadın temsili, kadının görünürlüğünü artıracak ve eril kentleşme ile gelişen eril rekreasyon alanlarının cinsiyetçi kimliğini değiştirecektir.

Sonuç olarak feminist mekana dair yapılan çalışmalar toplumsal cinsiyet ilişkileriyle mekan ve yerin coğrafi inşaları arasındaki karşılıklı ilişkiyi anlamada önemli yer tutmaktadır. Cinsiyetçiliği bertaraf

ederek meydana getirilecek kentsel değişim içinde açık spor alanlarının daha etkili planlanması ile ivme kazanacaktır.

KAYNAKÇA

- Alkan, A. (2005). Yerel Yönetimler ve Cinsiyet: Kadınların Kentte Görünmez Varlığı: 31-40. Ankara
- Alkan, A. (2012). Şehircilik Çalışmalarının Zayıf Halkası: Cinsiyet, Nermin Abadan Unat’a Armağan-Birkaç Arpa Boyu: 21. Yı’a Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar (der. Serpil Sancar). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları: 343-414.
- Harnupoğlu, M. (2014). Mekan ve Mekanın Algılanış Biçimleri : Halide Edip Adivar’ın Otobiyografisi Mor Salkımlı Ev Üzerine Bir İnceleme Fe Dergi. Feminist Eleştiri, 6(2): Ankara.
- Mcdowell, L. (1997). Women/ Gender/ Feminism: Doing Feminist Geography, Journal of Gography in Higher Education, 21 (3): 381-400.
- Neuman, L. (2006). Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar: 466.
- Savran, G. (2002). Özel Kamusal Yerel Evrensel İkilikleri Açan Bir Feminizme Doğru: 255-306.
- Yüceşahin, M., Tuysuz, S. (1998-2011). Ankara Kentinde Sosyo Mekansal Farklılaşmanın Örüntüleri: Ampirik Bir Analiz: Coğrafi Bilimler Dergisi, 9 (2): 159-188.

Rekreasyon Amaçlı Fitness Merkezlerinde Müşterilerinin Hizmet Kalitesine Yönelik Beklenti Ve Algılarının Değerlendirilmesi (Sporland Gym Kartal/İstanbul)

Ramis Ethem BAYCAN, Hakan AKDENİZ, Betül BAYAZIT, Gülşah SEKBAN

Kocaeli Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

hakanakdeniz@gmail.com

ÖZ

Bu çalışma, fitness merkezi müşterilerinin hizmet sunumuna yönelik algılamaları ile hizmetten beklentilerini tespit etmek ve bazı demografik özelliklere göre hizmet beklentilerinin farklılık gösterip göstermediğini incelemek amacıyla gerçekleştirildi. Araştırmada kullanılan veriler Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bir fitness merkezi müşterilerinden (n=141) elde edildi. Gruplar arası farklılıkları bulmak için “eşleştirilmiş-örneklem t testi”, “bağımsız-örneklem t testi” ve “tek yönlü varyans analizi” kullanıldı.

Elde edilen sonuçlar, algılanan hizmet ile beklenen hizmet arasında 0,33 birimlik bir boşluğun ve $p<0,001$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğunu gösterdi. Boyutlar açısından değerlendirildiğinde değerlendirildiğinde personelin “temiz ve iyi giyimli olması” maddesi 0,15 aynı boyutun “hizmet sunumu sürekliliği” maddesi de 0,04 program boyutunun “program çeşitliliği” maddesi -1,21 personel boyutunun “şikayetlere karşı duyarlılık” maddesi -0,85 tüm boyutlarda negatif ve pozitif yönde bir boşluğun olduğu tespit edildi. “Personel” boyutunun -0,06 birim ile en az boşluğa sahip olduğu, “program” boyutunun ise -0,44 birim ile en fazla boşluğa sahip olduğu görüldü. Boyut içeriğine bakıldığında Tüm bu negatif göstergeler, hizmet kalitesi açısından fitness müşteri beklentilerinin tam olarak karşılanamadığına işaret ediyordu. Öte yandan, hizmet beklentilerinin değişkenlere göre karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlarda; yaşlar, medeni durum ve katılım süreleri arasında herhangi bir farklılığa rastlanmazken, bayan müşterilerin hizmet beklentilerinin erkek müşterilere göre, evlilerin hizmet beklentilerinin ise bekârlara göre daha yüksek düzeyde olduğu görüldü.

Hizmet kalitesi açısından, müşteri beklentilerinin karşılanması ve ihtiyaçlarının giderilmesi bir işletmenin müşterilerini elde tutma ve rekabet avantajı elde etme önemli unsurlardır. Bu açıdan bakıldığında, fitness merkezleri yönetimlerinin öncelikle yapması gereken faaliyet, periyodik olarak hizmet kalitesi ölçümlerini yapmak, negatif boşluklar çıkması durumunda en düşük kalite düzeyine sahip olan özelliklerden başlamak suretiyle hizmet kalitesini hızla iyileştirerek müşteri memnuniyetini sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Fitness merkezi, hizmet kalitesi, beklenti, algılama.

GİRİş

Yirminci yüzyılın ikinci yarısı boyunca hizmet endüstrisinin ekonomideki yeri göze çarpan bir ilerleme göstermiştir. İşletmelerde karlılığı arttırmak için memnun edilmiş müşteri sayısını arttırıp, onları tüketici pazarındaki sadık müşteriler sınıfına dahil edebilecek yüksek kalitede hizmet sağlamak oldukça önemli hale gelmiştir(Duncan, Gary 2002)

Her müşterinin beklentileri ve katılım sebepleri farklıdır. Kimi Müşteri sağlıklı yaşam, kimi müşteri stres atmak, kimi ise tamamen zayıflamak için programlara katılmak amaçlı spor müşterisi konumundadırlar. Bu bağlamda başta tesisin yönetimi daha sonra çalışan personelin her müşterinin isteklerini karşılayabilecek nitelikte olması gerekir. Hizmetin sınırsızlığının önemli olduğu günümüz toplumunda beklentilerin hiç bitmeyecek olmasına rağmen bunların en kısa zamanda çözüme kavuşturulması da müşterinin o tesisi seçmesinde önemli bir etken olacaktır(şahin, 2007).

Sporun gelişmesi ve toplumda yaygınlaşması, tesislerin varlığıyla mümkündür. Spor aracılığıyla insanın yaptığı işten en yüksek seviyede verim alması kolaylaşacaktır(Ramazanoğlu, 2000).

Spor tesisleri, müşteri merkezli hizmet sunan kurumlar olarak müşteri memnuniyetini sağlamak durumundadırlar. Müşteriler gittikleri spor merkezinden/tesisinden memnun oldukları takdirde spor tesisine tekrar geleceklerinden hizmetin, ürünlerin ve faaliyetlerin sunuluşu diğer hizmet işletmelerinde olduğu gibi spor tesisleri için de önemlidir. Müşteriler artan kalite beklentisinde

olduklarından beklenen kaliteli hizmetin sunulmaması müşteri kaybıyla sonuçlanacaktır(Girginer, Şahin, 2007)

Bu çerçevede, “fitness merkezi müşterilerinin hizmet sunumuna yönelik kalite algılamaları ile hizmetten beklenti düzeyleri” bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

Bu araştırmada, fitness merkezlerinden yararlanan müşterilerin hizmet kalitesine yönelik algılamaları ile beklentilerinin değeriendirilmesi ve elde edilen bilgilerle fitness merkezlerinin daha etkin bir pazarlama faaliyeti ortaya koyabilmesi için çeşitli önerilerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

Günümüzde birçok işi makinelerin yapması ile hareket azlığına bağlı olarak bireylerde sağlık problemleri artmakta, böylelikle bedensel aktiviteler bireysel açıdan önem kazanmaktadır (Yıldız, 2009). Fiziksel aktiviteler bireylerin bedensel ve ruhsal olarak sağlıklı olmasına önemli katkılar sağlamakta, bu katkıyı fark eden bireyler ise hızla fiziksel aktivitelere yönelmektedirler. Bu durum fiziksel etkinlik hizmetlerine yönelik pazarı geliştirmektedir. Gelişen pazar, fiziksel aktiviteye dayalı işletmelerin faaliyetlerinde hizmet kalitesi olgusunu önemli hale getirmektedir.

YÖNTEM

Araştırmada kullanılan veriler İstanbul-Kartal bölgesinde faaliyet gösteren ticari statüdeki özel bir fitness merkezi müşterilerinden elde edilmiştir. Ölçek formları işletmeden alınan izin ile bu işletmede hizmet alan 180 ye gerekli açıklamalar yapılarak dağıtılmıştır. Ölçekler bir hafta sonra toplanmıştır ve %85’lik bir geri dönüş oranı elde edilmiştir. Ancak, bu ölçek formlarından 141 tanesi kullanılabilir bulunmuş ve analizler de bu formlar üzerinden yapılmıştır.

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak, sağlık ve fitness kulüplerinin hizmet kalitesini değeriendirmek amacıyla Lam, Zhang ve Jensen (2005) tarafından geliştirilen ve Gürbüz, Koçak ve Lam (2005) tarafından da Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan SQAS (Service Quality Assessment Scale – Hizmet Kalitesi Değeriendirme Ölçeği) kullanılmıştır. Bu ölçeğin tercih edilmesinin sebebi ölçekler içerisinde en yenilerinden biri olması ve Türkiye’de de geçerlik ve güvenilirliğinin uygulanmış olmasıdır.

İngilizce olan orijinal ölçeğin ifadeleri önce Türkçe’ye çevrilmiş, sonra da bir dil uzmanına kontrol ettirilerek düzeltilmeleri yapılmıştır. Son olarak oluşturulan ölçek formu spor yönetimi alanında iki uzmana incelettirilerek gerekli açıklık sağlanmıştır.

SQAS, 40 madde ve altı boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; personel, program, soyunma odası, fiziksel özellikler, antrenman tesisi, çocuk bakımı boyutlarıdır. Ancak, çocuk bakımı boyutu araştırma yapılan fitness merkezinde bulunmadığından ölçekten çıkarılmıştır.

Ölçeğin içediği maddeleri değeriendirmek amacıyla da, SERVQUAL modelinde yer alan beklentiler – algılamalar öğeleri kullanılmıştır. Ölçeğin ilk grubu müşterilerin bir fitness merkezinden beklentilerini, ikinci grubu ise hizmet aldığı fitness merkezinin performansını ölçmektedir. Hizmet kalitesi algılama skorlarının beklenti skorlarından çıkarılması ile bulunmaktadır.

Eğer, $A > B$ ise yüksek kalite,
 Eğer, $A = B$ ise tatmin edici kalite,
 Eğer, $A < B$ ise düşük kalite.

Her iki grupta da Likert tipi (1=Hiç katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Tamamen katılıyorum ifadelerini gösteren) beşli derece kullanılmıştır (EK 1)(Yıldız ve Ark.2008).

Elde edilen verilerde, frekans, yüzde değeri, aritmetik ortalama ve standart sapma analizleri yapılmış, ölçeğin iç tutarlılığının belirlenebilmesi için Cronbach Alpha güvenlik katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca, verilerin toplanmasında “kişinin kendi beyanına dayalı” araştırma metodu kullanıldığından dolayı, ortak metot varyansının söz konusu olup olmadığını belirleyebilmek için “Harman’ın tek faktör testi” kullanılmıştır.

Genel olarak hizmet kalitesini belirleyebilmek için algılama skorları beklenti skorlarından çıkarılarak arasındaki farklar tespit edilmiştir. Gruplar arası farklılıkları bulmak için “eşleştirilmiş - örneklem t testi”, “bağımsız örneklem t testi” ve “tek yönlü varyans analizi” kullanılmıştır. Aralarındaki fark $p < 0,05$ olması durumunda anlamlı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Bu kısımda, katılımcılara ait verilerden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular çizelge haline getirilmiş ve yorumları çizelgenin aşağısında yapılmıştır.

Tablo:1.Üyelerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımları

Cinsiyet		n	%	Medeni hali	n	%
Erkek		68	48,2	Evli	67	47,5
Kadın		73	51,8	Bekar	74	52,5
	Toplam	141	100	Toplam	141	100

Spor merkezlerine devam eden bayan üyeler (%51,8), erkek üyelere (%48,2) göre daha fazladır. Bekar üyelere (%52,5), evli üyelere göre (%47,5) daha fazladır.

Tablo: 2.Üyelerin Demografik Özelliklere Göre Dağılımları

Eğitim durumu	n	%	Yaş(yıl)	n	%
İlköğretim	10	7,1	20 ve aşağı	19	13,5
Lise	33	23,4	21-29	55	39,0
Yükseköğretim	98	69,5	30-39	29	20,6

Toplam	141	100	40-49	29	20,6
			50 ve üstü	9	6,4
			Toplam	141	100

Üyelerin genellikle yükseköğretim (% 69,5) ve lise (%23,4) mezunu olduğu, çok az oranda ilköğretim (%7,1) mezunu üye bulunduğu görülmektedir. Yaş dönemlerine göre baktığımızda da 21-29 (%39,0), sonrasında 30-39 (%20,6) ve 40-49 (%20,6) dönemleri görülmektedir ve ardından 20 ve aşağısı (%13,5) geri kalanı da 50 ve üstü (%6,4) oluşturmaktadır.

Tablo:3Üyelerin Fitness Programlarına Katılım Süresi ve Katılım Amacına göre dağılımları

Katılım süresi	F	%	Katılım amacı	F	%
6 aydan az	15	10,6	Sağlıklı olmak zinde kalmak	53	37,6
6 ay -1 yıl	45	31,9	Güçlenmek	17	12,1
1-2 yıl	53	37,6	Kilo kontrolü	19	13,5
2-3 yıl	12	8,5	Sosyal çevre kazanmak	18	12,8
3 yıldan fazla	16	11,3	Güzel ve narin görünmek	11	7,8
Toplam	141	100	Vücut geliştirmek	13	9,2
			Rahatlamak	7	5,0
			Boş zamanı değerlendirmek	3	2,1
			Toplam	141	100

Üyelerin büyük çoğunluğunun fitness programlarına katılım sürelerinin 6 ay ve 2 yıl arasında olduğu, yine büyük çoğunluğunun sağlıklı ve zinde kalmak amacıyla fitness hizmetini aldıkları ve kilo kontrolü, sosyal çevre kazanmak, güçlenmek en çok talep edilen amaçlar olduğu tablo 3'den anlaşılmaktadır.

Tablo:4 Hizmet Kalitesine Yönelik Algılama ve Beklenti Değerleri

MADDELER	ALGILAMA		BEKLENTİ		A – B	t	P
	X	SS	X	SS			
Personel	4,40		4,66		-,26		
1.Gerekli bilgi/becerilere sahip olma	4,48	,62	4,76	0,42	-,27	-4,28	,000*
2.Temizlik ve iyi giyim	4,78	,49	4,62	,45	0,15	2,81	,052
3.Yardım etme istekliliği	4,59	,49	4,84	,36	-,24	-5,12	,000*
4.Sabır	4,47	,66	4,70	,55	-,22	-2,78	,006
5.Üyelerle iletişim	4,60	,48	4,82	,37	-,21	-4,27	,000*
6.Şikâyetlere karşı duyarlılık	4,01	,99	4,87	,33	-,85	-9,80	,000*
7.Nezaket	4,35	,48	4,51	,65	-,16	-2,37	,019
8.Üyelere özel ilgi gösterilmesi	3,97	,71	4,55	,72	-,58	-7,05	,000*
9.Hizmet sunumu sürekliliği	4,37	,64	4,32	,69	0,04	,61	,540
Program	4,16		4,56		-,44		
10.Program çeşitliliği	3,41	1,04	4,63	,60	-1,21	-12,30	,000*
11. Programların uygun düzeyde olma	4,10	,84	4,72	,44	-,61	-7,50	,000*
12.Program zaman çizelgesinin uygunluğu	4,29	,75	4,27	,75	,01	,15	,875
13.Programların içerik kalitesi	4,02	,93	4,78	,41	-,75	-9,14	,000*

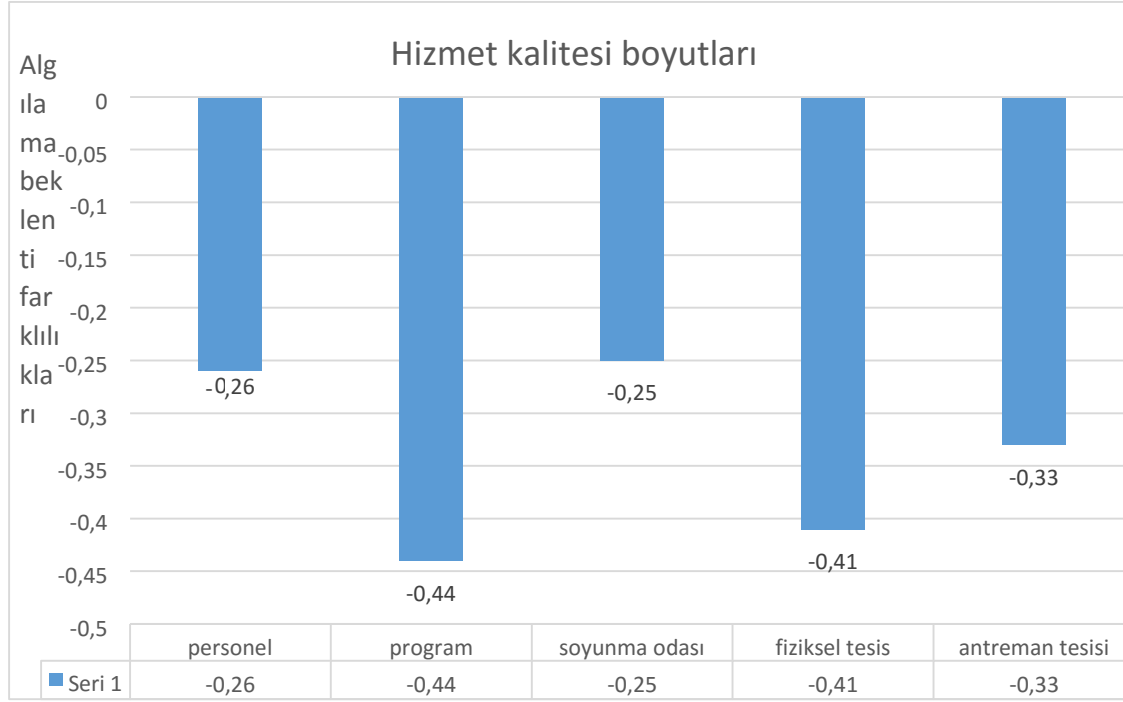
14.Sınıf büyüklüğünün uygunluğu	4,49	,65	4,45	,65	,04	,55	,579
15.Fon müziği (varsa)	4,49	,65	4,75	,42	-,26	-,26	,000*
16.yeterli alan	4,37	,63	4,67	,47	-,29	-4,52	,000*
Soyunma Odası	4,37	4,62	-,25				
17.Dolapların bulunması	4,63	,56	4,47	,50	,16	2,64	,009
18.Genel bakım	4,15	,74	4,52	,50	-,36	-4,83	,000*
19.Duşların temizliği	4,27	,73	4,95	,01	-,67	-10,39	,000*
20.Erişim	4,46	,50	4,42	,58	,03	,54	,589
21.Emniyet	4,37	,62	4,74	,43	-,36	-5,83	,000*
Fiziksel Tesis	4,17	4,58	-,41				
22.Yerin uygunluğu	4,27	,66	4,45	,71	-,17	-2,23	,027
23.Etkinlik saatleri	4,41	,49	4,61	,56	-,19	-3,11	0,02
24.Otopark olması	4,16	,73	4,31	,80	-,16	-1,66	0,09
25.Binaya erişim	4,09	,76	4,70	,54	-,61	-7,62	,000*
26.Park alanının emniyeti	4,17	,65	4,61	,63	-,44	-5,80	,000*
27.Sıcaklık kontrolü	4,03	,64	4,67	,47	-,63	-9,87	,000*
28.Işık kontrolü	4,06	,58	4,74	,43	-,68	-11,54	,000*
Antrenman Tesisi	4,18	4,52	-,33				
29.Ortamın cazipliği	4,16	,66	4,46	,63	-,30	-3,78	,000*
30.Modern görünümlü aletler	4,39	,73	4,54	,64	-,18	-2,21	,029
31.İşaret ve talimatların yeterliliği	3,97	,63	4,28	,73	-,30	-3,88	,000*
32.Aletlerin çeşitliliği	4,17	,55	4,45	,64	-,27	-3,35	,001**
33.Antrenman tesisi/ekipmanı	4,19	,57	4,66	,47	-,46	-6,89	,000*
34.Genel bakım	4,25	,64	4,74	,43	-,48	-7,36	,000*
Genel Hizmet Kalitesi	4,25	4,58	-0,33				

*p<0,05

Hizmet kalitesi boyutlarının güvenilirlik katsayıları 0.70'in üzerinde tespit edilmiştir. $0,60 \leq a < 0,80$ düzeyi boyutların oldukça güvenilir olduğunu, $0,80 \leq a < 1,00$ düzeyi ise boyutların yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir (Akgül ve Çevik, 2003:436).

Algılama ve beklenti skorları arasındaki farklılıklar maddeler açısından değerlendirildiğinde; personel boyutunun "personelin temiz ve iyi giyimli olması" maddesi 0,15 birimlik bir fark ile yüksek kaliteyi göstermektedir ve istatistiksel olarak $p < 0,001$ düzeyinde anlamlıdır. Aynı boyutun "hizmet sunumu sürekliliği" maddesi de 0,04 birimlik bir fark ile yüksek kaliteye sahiptir, ancak istatistiksel olarak herhangi bir anlamlılığı bulunmamaktadır. Program boyutunun "sınıf büyüklüğünün uygunluğu" maddesi 0,04 birimlik bir fark ile yüksek kaliteye sahiptir, ancak herhangi bir anlamlı farklılığı bulunmamaktadır. Soyunma odası bölümüne "erişim" maddesi 0,03 birimlik bir fark ile yüksek kaliteye

sahiptir, ancak herhangi bir anlamlı farklılığı bulunmamaktadır. Aynı şekilde Program bölümünde “program zaman çizelgesinin uygunluğu” maddesi 0,1 birimlik bir fark ile yüksek kaliteye sahiptir, ancak herhangi bir anlamlı farklılığı bulunmamaktadır. Program boyutunun “program çeşitliliği” maddesi -1,21 birimlik fark ile personel boyutunun “şikayetlere karşı duyarlılık” maddesi -0,85 birimlik bir fark ile Program boyutunun “program içerik kalitesinin” maddesi ise -0,75 birimlik fark ile düşük kaliteye sahip olduğu ve $p<0,001$ düzeyinde de anlamlı farklılık yarattığı tespit edilmiştir. Bu üç madde, algılama ve beklenti farkının negatif yönde en yüksek olduğu maddeleri oluşturmaktadır (Tablo 4).

Grafik 1. Hizmet Kalitesi Boyutları Açısından Algılama – Beklenti Farklılıkları Algılama ve beklenti skorları arasındaki farklar boyutlar açısından değerlendirildiğinde, tüm boyutların negatif yönde bir farka sahip olduğu tespit edilmiştir. İstatistiksel açıdan ise, personel boyutunda herhangi bir anlamlı farklılık görülmezken diğer boyutların tamamında $p<0,001$ düzeyinde anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır. Bunlar içerisinde en düşük kalite düzeyine sahip olan boyutun -0,44 birim ile “program” boyutu olduğu görölmüştür. Daha sonra sırasıyla, -0,41 birimli fark ile “fiziksel tesis” boyutu, -0,33 birimlik fark ile “antrenman tesisi” boyutu, -0,25 birimlik fark ile “soyunma odası” boyutu ve son olarak da -0,06 birimlik fark ile “personel” boyutu gelmektedir (Grafik 1). Hizmet kalitesi genel olarak değerlendirildiğinde, algılama ve beklenti arasında -0,33 birim ve negatif yönde bir farkın olduğu, istatistiksel açıdan ise $p<0,001$ düzeyinde anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir (Tablo 4).

Tablo 5. Cinsiyete Göre Hizmet Beklentilerinin Bağımsız Örneklem t-Testi Bulguları

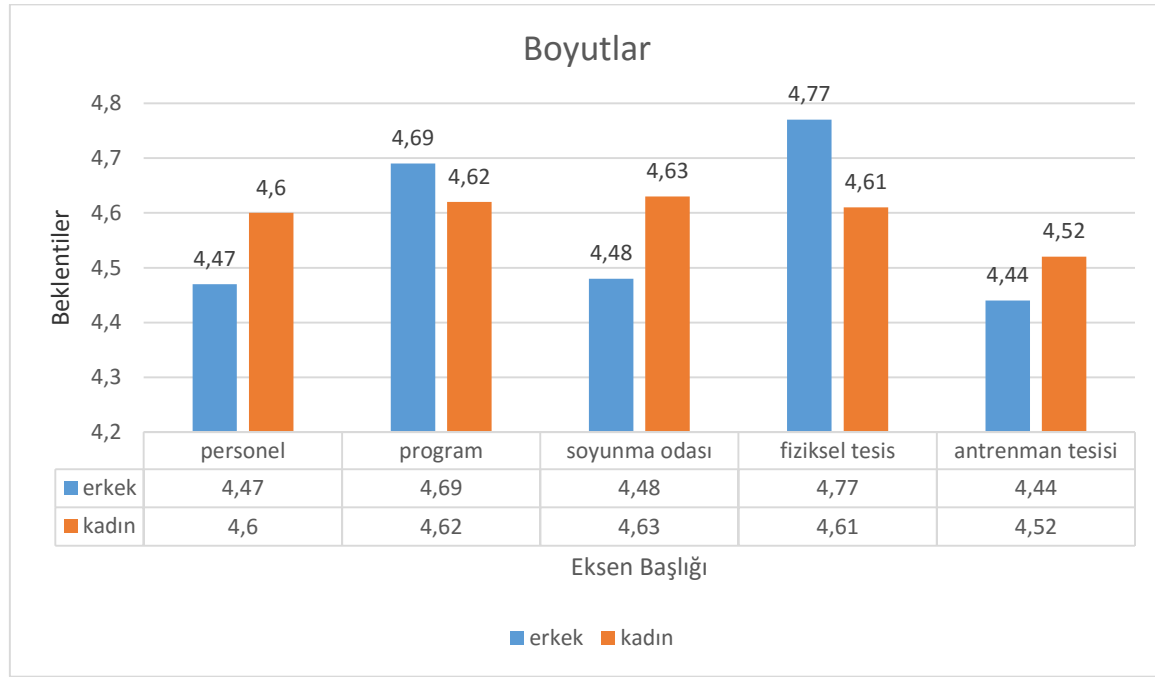
Boyutlar	Gruplar	X	SS	T	P
Personel	Erkek	4,47	,50	-1,576	,117*
	Kadın	4,60	,49		
Program	Erkek	4,69	,46	-,592	,555
	Kadın	4,62	,48		

Soyunma odası	Erkek	4,48	,50	-1,738	,084
	Kadın	4,63	,48		
Fiziksel tesis	Erkek	4,77	,41	2,119	,036
	Kadın	4,61	,48		
Antrenman tesisi	Erkek	4,44	,50	-,939	,349*
	Kadın	4,52	,50		
Genel hizmet kalitesi	Erkek	4,57	,40	-3,781	,000*
	Kadın	4,60	,39		

*p<0,001, **p<0,01

*P<0,05 anlamlı farklılık vardır.

Hizmet beklentileri cinsiyete göre karşılaştırıldığında, antrenman tesisi boyutunda istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanmazken, personel ve soyunma odası boyutlarında p<0,001 düzeyinde, program ve fiziksel tesis boyutlarında ise p<0,01 düzeyinde anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu farklılık, bayan müşterilerin erkek müşterilere göre daha yüksek beklentilere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır(Tablo 5).

Grafik 2. Cinsiyete Göre Hizmet Beklenti Düzeyleri

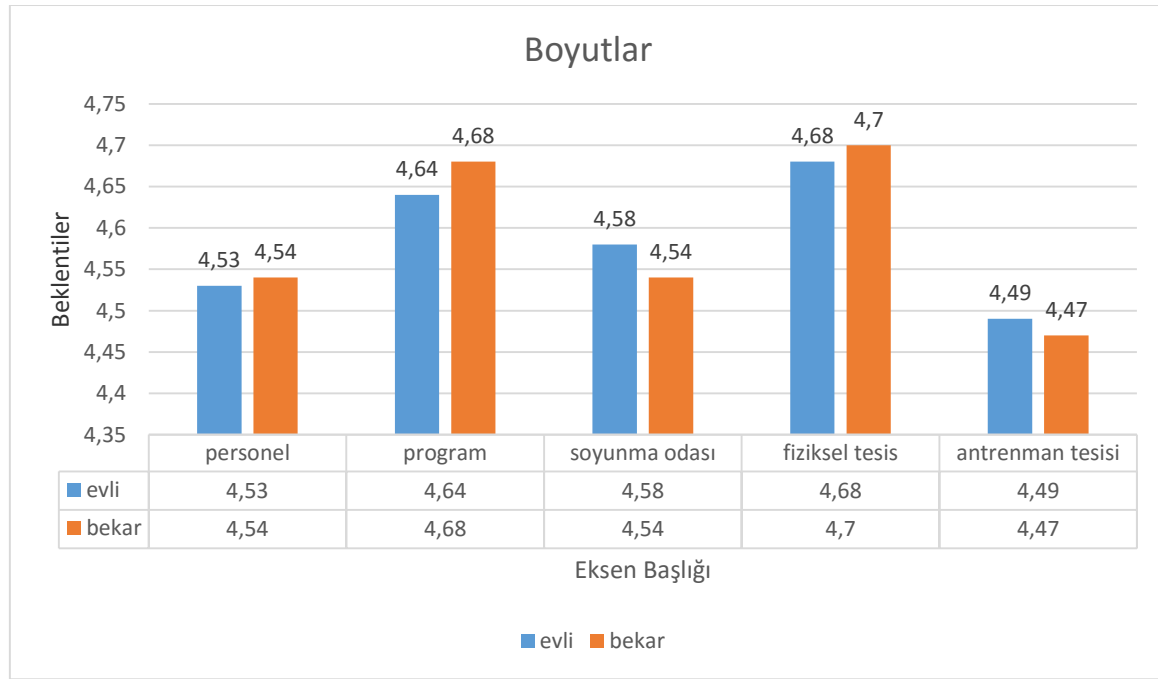
Kadınların en yüksek beklentileri soyunma odası boyutunda iken, en düşük beklentileri antrenman tesisi boyutundadır. Buna karşılık erkeklerin en yüksek beklentileri fiziksel tesis boyutunda iken, en düşük beklentileri antrenman tesisi boyutundadır (Grafik 2).

Tablo 6. Medeni Duruma Göre Hizmet Beklentilerinin Bağımsız Örneklem t Testi Bulguları

Boyutlar	Gruplar	X	SS	T	P
Personel	Evli Bekar	4,53 4,54	,50 ,50	-,038	,970
Program	Evli Bekar	4,64 4,68	,48 ,46	,593	,554

Soyunma odası	Evli Bekar	4,58 4,54	,49 ,50	,493	,623
Fiziksel tesis	Evli Bekar	4,68 4,70	,46 ,46	,206	,837
Antrenman tesisi	Evli Bekar	4,49 4,47	,50 ,50	,231	,818
Genel hizmet kalitesi	Evli Bekar	4,58 4,58	,50 ,39	1,357	,177

* $P < 0,05$ anlamlı farklılık yoktur. Hizmet beklentileri medeni duruma göre karşılaştırıldığında, boyutların tamamında istatistiksel olarak herhangi bir anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır ($p > 0,05$)(Tablo 6).

Grafik 3. Medeni Duruma Göre Hizmet Beklenti Düzeyleri

Evlilerin en yüksek beklentileri fiziksel tesis boyutunda iken, en düşük beklentileri antrenman tesisi boyutundadır. Buna karşılık bekârların en yüksek beklentileri fiziksel tesis boyutunda iken, en düşük beklentileri antrenman tesisi boyutundadır(Grafik 3).

TARTIşMA

Araştırma sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır, literatürde yer alan bazı çalışmalarla ulaşılan sonuçlar karşılaştırılarak değerlendirilmiştir;

Cinsiyet: spor merkezlerine devam eden bayan üyeler, erkek üyelere göre daha fazladır. Çoban (2002) çalışmasında spor tesisleri tercihlerinin dağılımında katılımcıların büyük çoğunluğunun erkek olduğu, kadınlarının katılımının ise daha az olduğu görölmektedir. Benzer şekilde Uçan (2007) ın çalışmasında da spor – fitness merkezi üyelerinin % 57'sinin erkek, % 43'ünün bayan olduğu görölmektedir. Buradan hareketle spor ile ilgili aktivitelere erkeklerin kadınlara göre daha fazla katılım gösterdiği söylenebilir. Tüfekçi (2010) Bayan üyelerin erkek üyeler kadar katılımcı olduğu tesbit edilmiştir. Ürer (2009) Araştırmaya katılanların (112 kişi) bay ve (90 kişi) bayandır. Spor hizmeti

verilen kurumlarda genellikle çalışan erkek sayısının bayanlara oranla fazla olduğu görölmektedir fakat benim çalışmandaki sonuçlar %51,8'ini bayan (73 kişi), %48,2'sini erkek (68 kişi) oluşturmaktadır.

Yaş: Fitness ve spor merkezlerinde kayıtlı en çok 21-29 yaş (genç yetişkin) aralığı üyeler, sonrasında 30-39 (yetişkin) ve 40-49 (yetişkin) yaş aralığı üye ilgi göstermektedir. Uçan (2007) nın de çalışmasında genç yetişkinlerin oranı diğerlerine oranla daha fazla çıkmıştır. Ürer (2009) Spor hizmeti verilen kurumlarda çalışan kişilerin yaş dağılımına bakıldığında genç çalışan sayısının oldukça fazla olduğu görölmektedir. Tüfekçi (2010) Üyelerin çoğunluğunun genç yetişkin yaş aralığında bulunduğu görölmektedir.

Medeni durum: Üyelerin bekar olanların sayısı 74 (%52,5) evli olanların sayısı ise 67 (%47,5) dir. Uçan (2007) yaptığı çalışmasında katılımcıların çoğunluğu bekadır. Tüfekçi (2010) çalışmasına göre %62,6'sı bekar %37,4 ü evlidir.

Eğitim durumu: Üyelerin genellikle üniversite(% 69,5) ve lise (% 23,4) mezunu olduğu, çok az oranda ilköğretim mezunu üye bulunduğu görölmektedir. Ürer (2009) Çalışanların öğrenim durumlarına bakıldığında lisans mezunu sayısının fazla olduğu, çalışanların en düşük oranda ise ilkokul mezunu oldukları görölmektedir. Tüfekçi (2010) üyelerin çoğunluğunun yükseköğrenime sahip olduğu görölmektedir. Düşük oranda ise ilkokul mezunu bulunmaktadır. Uçan (2007) Araştırmaya katılan toplam 403 spor-fitness merkezi üyesi eğitim seviyelerine göre incelendiğinde, üniversite mezunu olan grup %44' lük oranla en büyük, ilköğretim mezunu olan grup ise %3'lük oranla en küçük eğitim grubunu oluşturmaktadır.

Çalışmada maddeler açısından değerlendirildiğinde yüksek kalite düzeyinde yalnızca beş madde bulunmaktadır. Bunlar, "personelin temiz ve iyi giyimli olması", " hizmet sunumunun sürekliliği", " sınıf büyüklüğünün uygunluğu", "soyunma odasına erişim" ile "program zaman çizelgesi" maddeleridir. Tüfekçi (2010) çalışmasında ise üç madde rastlanmaktadır. Bunlar,

"personelin temiz ve iyi giyimli olması ", "üyelere özel ilgi gösterilmesi" ile "işaret ve talimatların yeterliliği" maddeleridir.

Hizmet kalitesi algısı boyutlar açısından değerlendirildiğinde, en düşük kalite düzeyine "program" boyutu olduğu görölmektedir. Tüfekçi (2010) , Akgül, Sarol ve Gürbüz (2009) tarafından yapılan çalışmalarda ise "soyunma odası" olduğu görölmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1. Bu araştırmanın demografik açıdan en çarpıcı sonuçları, katılımcıların yarısından fazlası (%51,8) kadın olması, %69,5 oranında yükseköğretime sahip olması ve bunların %37,6'ının sağlıklı ve zinde kalmak amacıyla fitness merkezlerine gelmeleridir. Fitness merkezlerine yönelik yapılan diğer çalışmalar da oldukça benzer sonuçlar görölmektedir. Bu sonuçlar, kadınların en az erkekler kadar fiziksel etkinliklere katılım gösterdiklerini, eğitim düzeyi yüksek olan insanların sağlık ve egzersize daha fazla önem verdiklerini; motivasyonel açıdan "sağlıklı ve zinde kalmanın katılımcıların fitness merkezinden yararlanma amacının başında geldiğini ortaya koymaktadır. Diğer bir ifadeyle, farklı kültürel yapılar sahip toplumlarda fitness merkezlerine yönelik katılım bağlamında demografik benzerlikler görölmektedir.

2. Maddeler açısından değerlendirildiğinde, ysek kalite düzeyinde yalnızca 5 maddeye rastlanmıştır. Bunlar, “personelin temiz ve iyi giyimli olması”, “hizmet sunumu srekliiliği” , “sınıf büyüklüğünün uygunluğu ”, “soyunma odasına erişim” ile “program zaman izelgesi” maddeleridir. Buradan, fitness merkezinde hizmet kalitesi ile ilgili memnuniyetin sağlandığı saadece 5 yer sonucu çıkmaktadır.

3. Hizmet kalitesi algılamaları boyutlar açısından değerlendirildiğinde, tüm boyutların negatif yönde bir farka sahip olduğu, boyutlar içerisinde en düşük kalite düzeyine sahip olan boyutun ise “program” boyutu olduğu grlmştr. Bu sonuç, fitness merkezleri tarafından özellikle programa yönelik hizmet unsurlarının iyi kavranamamış olduğunu göstermektedir. Program unsurları ile ilgili hassasiyet normal görülmelidir, çünkü katılım amacı genelde sağlıkla ilişkili olduğundan, müşteriler daha sağlıklı bir vücut istemeleri makul görülüp bununla ilintili olarak programa hassasiyet gösterilmelidir.

Hizmet kalitesi genel olarak değerlendirildiğinde, fitness merkezi müşterilerinin beklentilerinin tam olarak karşılanamadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Hizmet beklentileri açısından değerlendirildiğinde, kadınların hizmet beklentilerinin erkeklere göre, evlilerin hizmet beklentilerinin ise bekrlara göre daha ysek düzeyde olduğu grlmştr. Bu sonuçlar kadınların almak istedikleri hizmetlere daha fazla önem verdiklerini göstermektedir. En ysek beklentinin özellikle soyunma odası boyutunda oluşması, kadınların; tertip, düzen ve özellikle temizlik gibi konularında daha hassas olduklarını göstermektedir.

Ayrıca, her araştırmada olduğu gibi bu çalışmada da sınırlılıklar bulunmaktadır. İlk olarak, bu çalışma bir fitness merkezi ve yeleri üzerinde gerçekleştiğinden, elde edilen sonuçlar genellenebilir özellikte değildir. Fitness merkezleri ve müşterileri üzerinde genel bir yargıya varabilmek için benzer araştırmaların yapılması gerekmektedir. İkinci olarak, bu çalışmada veriler “kişinin kendi beyanına dayalı” araştırma metodu ile toplanmıştır. Bu nedenle çalışma ile ilgili bir diğer sınırlılık “ortak metot varyansıdır”. Bu test kapsamında, keşfe dayalı faktör analizi yapılmakta ve değişkenleri ölçmek için kullanılan ölçek maddelerinin tümü analize alınarak ölçek maddelerine çevrilmemiş faktör analizi uygulanmaktadır. Bu teste göre, iki durumda, ortak metot varyansından söz edilmektedir: Faktör analizinden tek bir faktörün çıkması, birden fazla faktörün oluştuğu durumlarda, bu faktörlerden birinin varyansın büyük bölümünü açıklaması.

Analiz sonucunda, yukarıdaki sonuçların çıkmaması durumunda, “ortak metot varyansı”nın söz konusu olmadığından söz edilebilir. Çalışmada, 34 madde çevrilmemiş faktör analizine sokulmuş ve beş faktör ortaya çıkmıştır. Faktör yüklerine bakıldığında varyansı açıklama açısından tek bir faktörün belirgin bir şekilde ön plana çıkmadığı grlmektedir. Bu sonuçlara göre çalışmada, ortak metot varyansı sorununun olmadığı söylenebilir.

Sonuç olarak, literatürde fitness merkezlerinin kalitesine yönelik daha çok ölçek geliştirme çalışmalarına rastlanıldığından, hizmet kalitesi değerlendirmesi bağlamında bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı dşnlmektedir. Elde edilen sonuçlar, fitness merkezlerinin yönetimi için hizmet sunumunu geliştirmek üzere faaliyete geçmeleri ve tespit edilen müşteri ihtiyaçlarını yerine getirmek için performans standartları oluşturabilmelerini sağlayacak yararlı bir bilgi kaynağı olarak grlmektedir. Bu çalışmada gerçekleştirilen hizmet kalitesi incelemeleri, yöneticilere hizmetlerinin iyileştirilmesi gereken yönlerini belirlemede yardımcı olacağı dşnlmektedir.

Öneriler

fitness merkezleri yönetimleri tarafından öncelikle yapılması gereken faaliyetler şunlar olmalıdır:

1. Müşteri algılamaları ve beklentileri periyodik olarak belli aralıklarla ölçülmelidir.
2. Düşük kalite düzeyine sahip olan maddelerden en kısa sürede iyileştirilerek, müşteri memnuniyeti sağlanmalıdır. Program boyutunun bir an önce iyileştirilmesi sağlanmalı ve personelin program konusundaki eksiklikleri işin eğitimler düzenlenmelidir.
3. Yapılan düzenlemelerle, Hizmet kalitesine yönelik algılama ve beklenti arasındaki fark minimum'a indirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akgül, A. ve Çevik, O. (2003). İstatistiksel Analiz Teknikleri. Ankara: Emek Ofset Ltd.Şti.
- Akgül, B.M, Sarol, H. ve Gürbüz, B. (2009). Rekreasyonel amaçlı hizmet veren spor işletmelerinin hizmet kalitesinin belirlenmesi. Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 14(3), 33-39
- Çoban, B. (2002), Spor Hizmetlerine ilişkin Halkın Belediyelerden Beklentileri (Elazığ Belediyesi Örneği), Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Duncan M, Gary H, et al.(2002) The Relationship Among Service Quality, Value, Satisfaction and Future Intentions of Customer at an Australian Sports and Leisure Centre. Sport Management Review 5(1): 25-43.
- Girginer N, Şahin B.(2007) Spor Tesislerinde Kuyruk Problemine Yönelik Bir Benzetim Uygulaması. Spor Bilimleri Dergisi Hacettepe;18(1): 13-30.
- Lam, E.T.C. Zhang, J.J. ve Jensen, B.E. (2005) Service quality assessment scale (SQAS): an instrument for evaluating service quality of health-fitness clubs. Measurement in Physical Education And Exercise Science, 9(2), 79111.
- Öztürk, A. (2007). Hizmet Pazarlaması. 7. Basım, Eskişehir: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Şahin, B.(2007) "Spor Tesislerinde Kuyruk Modelinin Benzetim Yöntemiyle Çözümü" Osmangazi Üniversitesi, sosyal bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir.
- Ramazanoğlu, F., Ramazanoğlu,(2000) N,"Spor Tesislerinin Planlandırılması ve işletmesi", *Spor Araştırmaları Dergisi*, Cilt:4, Sayı:3.
- Tüfekçi, Ö. (2010). fitness merkezleri müşterilerinin hizmet kalitesine yönelik beklenti ve algılarının değerlendirilmesi, Balıkesir Üniversitesi, Sağlık bilimleri enstitüsü,Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Uçan, Y. (2007), Spor-Fitness Merkezlerinin Algılanan Hizmet Kalitesi Ölçeğinin Geliştirilmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bolu.
- Ürer, B. (2009), Spor Hizmeti Verilen Kurumlarda İletişiminde Öneri Sisteminin Yönetim ve Organizasyon Açısından Önemi, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Yıldız, S.M. Tüfekçi, Ö.(2008).Spor hizmetleri kalitesini değerlendirmede kullanılabilecek hizmet kalitesi modelleri ve ölçüm araçları. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 8(3), 38-48.

Rekreasyonel Değeri Yüksek Kamusal Mekanlar Olarak Alışveriş Merkezleri

Gamze ŞENSOY, Osman TUTAL

Anadolu Üniversitesi,

Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

E-posta: gamze.snsy@gmail.com

ÖZ

Endüstri devrimi ile yaşanan makineleşme sonucu insan gücüne olan gereksinimin azalması, çalışma saatleri haricindeki boş zamanın artmasını beraberinde getirmiştir. Modern dönemin bu olumlu gelişmesinin, sonraları kapitalist düşünce etkisi altında kalması ile boş zaman ekonomik faktörler çerçevesinde şekillenmeye başlamıştır. Bu nedenle endüstri devrimi ile başlayan süreç, kamusalılık için bir kırılma ve tüketim kültürü için bir başlangıç noktası olarak nitelendirilir. Teknolojik gelişmelerin de hız kazanmasıyla bu süreç, özellikle yirminci yüzyıl sonlarına doğru tüketim toplumuna geçişin hızlanmasına neden olmuş, küreselleşme bu dönüşüm ile tüm dünyaya yayılmıştır. Ekonomik odaklı düşüncenin ürünlerinden olan alışveriş merkezleri, önceleri yalnızca alışveriş için kullanılıyor olsa da günümüzde rekreasyonel faaliyetler ile ticari faaliyetlerin bulunduğu mekanlar haline gelmişlerdir.

Bu çalışma, sahip olduğu rekreasyonel faaliyetlerin artması ile kamusal mekan olma değerinin de artış gösterdiği alışveriş mekanlarını, kamusalılık ve mekânsal özellikler bakımından ele almakta ve tartışmaktadır.

Anahtar sözcükler: Boş zaman, Rekreasyon, Kamusal mekan, Alışveriş merkezi

GİRİŞ

Rekreasyon ile ilgili olarak yapılacak bir çalışmada öncelikle ele alınacak konuların başında kuşkusuz boş zaman kavramı gelmektedir. Çünkü, rekreasyon her şeyden önce boş zamanı olan insanların, bu boş zamanlarında gerçekleştirecekleri etkinliklerle ilgilidir (Karaküçük, 1997, s:21). Boş zaman kavramı, toplumbilimcilere göre insanlık tarihi içinde hemen her dönemde ve uygarlıklarda yer almış, ancak taşıdığı anlam ve içerik bakımından geçirdiği evrelerden sonra, günümüz toplumunda gerçek anlamını kazanmıştır. Özellikle endüstri devrimi sonrasında, çalışma yaşamının farklılaşması ile ortaya çıkan boş zaman değerlendirme gereksinimi, endüstrileşmiş toplumlarda giderek bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Günümüz boş zaman anlayışı bu sosyal ve ekonomik değişimin ürünüdür (Aslan, A.K. ve Aslan, L.Ş., 2001, s:1).

Boş zaman kavramı gündelik yaşam içine yerleşerek, boş zamanın devamlılığının ve gelişmesinin gerektirdiği tüketimi gerçekleştirmek için kullanılan zaman dilimini her geçen gün biraz daha artırmıştır. Öyle ki boş zaman, bireylerin serbest kararlarına bırakılamayacak kadar değer kazanmış, hatta kimi zaman gündelik yaşamın vazgeçilmezleri haline gelmiştir. Dolayısıyla, bireylerin boş zamanlarını kullanma biçimleri, kamusalılık, tüketim kültürü ve gündelik yaşam, sistemin ilgilendiği bir konu haline gelmiştir (Omay, 2008, s:126). Boş zaman kavramının endüstrileşme çağında ifade ettiği bu değer göz önünde bulundurulduğunda, rekreasyonel faaliyetlerin de aynı paralellikte bir değişim içinde olduğunu söylemek doğru olacaktır. Birbiriyle etkileşim içerisinde olan bu iki kavram sistemin elde ettiği yeni düzende yeni anlamlara bürünmekte, insan ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak

mekansal oluşumlar aracılığı ile insanların hizmetine sunulmaktadır. Sözü edilen bu mekansal değerlerin şüphesiz en başında gelen alışveriş merkezleri, çalışmanın konusunu oluştırmakta ve özellikle rekreatif faaliyetlerde kamusal mekan değerinin ortaya çıkarılması amacı dahilinde irdelenmektedir.

REKREASYON ALANLARININ KAMUSAL MEKAN DEğERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Rekrasyon; boş zamanda ve tek başına grupta, araçlı, araçsız, açık veya kapalı alanlarda, kent içi veya kent dışında, bir organizasyon içinde ya da dışında, zorunlu olmadan seçilen zevk ve neşe verici her türlü etkinliklerden oluşmaktadır. Etkinlikler, genellikle, kendisi dışında bir ödölü bulunmayan, dıştan gelen bir zorlama ile değil, içten gelen bir istekle gerçekleştirilmektedir (Karaküçük, 1997, s:67). Rekreasyon sistemlerinin amaçları ve karakteristikleri ise şöyle sıralanabilir:

1. Bireysellikten hareketle arkadaşlık ve grup ilişkileriyle toplumsallaşmayı sağlamak
2. İnsanların özsaygı ve içindeki potansiyeli kullanmaktan doğan memnuniyeti geliştirmelerini sağlamak
3. Demokratik bir toplumda eğitim ideallerini tutarlılıkla yerine getirmek
4. İnsanların sağlığa yararlı (ya da erdemli) uğraşlarını, yaratıcı ve doyumsatıcı bir biçimde çok geniş bir kültürel ortamda gerçekleştirmeleri için çıkış noktası sağlamak
5. Sağlıklı ve zinde olabilmek için gün içerisinde çok çeşitli etkinlikler yapılabileceği anlayışını sağlamak
6. Kişilik gelişiminde boş zaman kullanımının en önemli etkenlerden biri olduğunu göstermek
7. Anlam, bilgi ve algılamayı artırarak tutarlı düşünceler oluştırmak ve grup gönencine katkıda bulunmak (K.Köktaş, 2004, s:51-52).

Kamusal alanlar ise hangi kültürden, hangi dinden ve hatta hangi sosyal statüden olursa olsun, her bireye sunulmuş veya açılmış alanlar olmakla birlikte “yaratma eyleminin” gerçek konusunu oluştırmaktadır; kullanım çeşitliliğini, hukuksal uygulama alanını, güvenliği, gürültüyü, kamusalığı, kentsel mirası, yolları, şehirciliği taşıyan konumuyla kentsel olanın vazgeçilmezi durumundadır. (Gökgür, 2008, s:11-23). Kamusal mekânların ortak özellikleri, kullanım şekli ve ifade etmesi amaçlanan değerler bakımından bazı farklı nitelikler veya farklı dereceler gösterebilmektedir. Bazı mekânlarda insan ihtiyaçlarının karşılanması ön plana çıkarken, diğerlerinde sembolik ifade önem kazanabilir. Mekân ile ilgili tanımlardaki sınırlılık, farklılaşma ve anlamlılık kavramlarına ek olarak, kentsel mekânların gerektirdiği işlevsellik, ulaşılabilirlik, eşitlik, estetik ve güvenlik kavramları da kamusal mekân niteliklerine dâhil olmaktadır. Kamusal yaşamı, toplumsal yaşantı ile ilgili etkinlikleri içeren sosyal, günlük yaşamın temel ihtiyaçlarına cevap veren işlevsel ve törenlerin ortak anlam ve değerlerini içeren sembolik olmak üzere üç ana faktörün şekillendirdiği düşünölmektedir. Ekonomi ve politik sistem de kamusal yaşamın şekillenmesinde önemli birer etkindirler (Uzun, 2006, s:15-16).

Bu bağlamda rekreasyon alanları kamusal mekanların bir alt kavramı olarak ele alınabilmektedir. Çeşitli gereksinimler nedeni ile kullanılan rekreasyon alanları, barındırdığı işlevler, hizmet ettiği bireyler neticesinde birer kamusal alandır. Modern dönemde rekreasyonel özellikleriyle ön plana çıkan alışveriş merkezlerinin ise kamusal mekan olma niteliği, değerlendirilmesi gereken önemli bir konudur.

REKREASYONEL DEğERE SAHİP KAMUSAL MEKANLAR OLARAK ALIşVERİş MERKEZLERİ

Alışveriş merkezleri insan gereksinimleri ile boş zaman kavramını birleştiren ekonomi döngüsü odaklı mekanlardır. “ağdaş alışveriş merkezlerinin en temel biçimi ile ortaya çıkışı, rekreasyon kavramının ortaya çıkışından ve rekreasyon kavramının zaman içerisinde geçirdiği değişim ve deformasyondan

sonra gelişen sürecin bir sonucu olarak karşımızda bulunmaktadır (G.Aktaş, 2009, s:8).” Günümüzde çoğu alışveriş merkezinin sahip olduğu bir özellik olarak rekreasyonel niteliğe de sahip olan bu mekanlar, yalnızca birtakım tüketim gereksiniminin karşılanmasına değil sosyal, kültürel mekanlar ve açık alanlar ile kentsel kamusal mekanlarda gerçekleşen eylemlere ev sahipliğı yapan mekanlar olmaya da başlamıştır. İnsanların alışveriş ihtiyaçlarını karşılayan tüketim odaklı mekanlar ile tüketim dışında çok çeşitli işlevleri barındıran ve herkesin kullanımına açık kamusal mekânlar bütünleştirilerek modern tüketim, eğlence kavramı ile birleştirilmiştir. “Başka bir ifadeyle, tüketicinin kendisi insanların boş vakitlerini değerlendirdikleri bir eğlenceye dönüşmüştür. Tüketim araçlarının bu dönüşümde büyük rolü vardır. Bu tür mekânlar hiçbir zaman kendilerini sadece ihtiyaçların karşılandığı yerler olarak sunmamış, her zaman bir dizi eğlence olanağını da içermişlerdir. Dolayısıyla, büyük alışveriş merkezlerinde sadece ürünler ve hizmetlerin değil, bunların yanı sıra sinema, yemek, çeşitli oyunlar gibi eğlence olanaklarının da tüketilmesi sağlanmıştır. Böylelikle gerçek tüketimle boş zamanı değerlendirme aracı olan eğlence tüketimi birbirine karışmaya başlamıştır. Tüketim eylemi ile eğlencenin birbirine karışması sonucu modern kapitalist toplumda tüketicinin kendisi bir boş vakit geçirme faaliyeti olarak algılanır hale gelmiştir (Üstün ve Tural, 2009, s:266).”

Kapitalist sistemin ortaya çıkardığı boş zaman-tüketim ilişkisi ile sağlanan döngü, bireyler tarafından kolayca benimsenmiş olmakla birlikte halen de bu döngü içinde ilerlenmeye devam edilmektedir. “Zamanı iyi kullanmayı ve kontrol altına almayı üretimin yapıldığı çalışma zamanında öğrenen modern kentli, bunu çalışma zamanının dışındaki serbest zaman diliminde de uygulamaya koymaktadır. Hafta içi çalışma saatleri dışındaki saatleri ve hafta sonunu, en verimli şekilde değerlendirmek isteyen modern birey, gezmek, dolaşmak, alışveriş yapmak ve eğlenmek gibi sosyal aktivitelerini bu zaman dilimlerine sığdırmaya çalışmaktadır (Şentürk, 2012, s:64).”

Her ne kadar rekreasyonel açıdan zengin mekanlar olsalar da, alışveriş merkezlerinin ekonomik döngüyü sağlamada önemli bir payı olduğu da inkar edilemez. Kaldı ki, alışveriş sektörünün ilk ve önemli örneklerinden biri olma niteliğindeki, 1985 yılında açılan ve ilk alışveriş ve eğlence merkezi olma özelliğine sahip olan West Edmonton Mall’dan (Kanada, Edmonton) günümüze, rekreasyonel niteliklere sahip olan çoğu alışveriş merkezinde rekreatif nitelikler ticaret işlevinin ardında kalmaktadır.

Kaynak: <http://www.daysinn-downtownedmonton.com/local-area/>, Erişim Ekim, 2015

Bu durumda rekreasyon işlevi, alışveriş merkezlerini yalnızca cazip hale getirmeye çalışan etkinlikler olmaktadır. Kamusal niteliğinin arka planda kaldığı bu ticari mekanlar, tasarımsal problemleri ile de yalnızca ticari bir metaya dönüşme çabasında olduğunu kanıtlamaktadır. Durum kullanıcı açısından ele alındığında ise, alışveriş mekanlarında sunulan kamusallığın gün geçtikçe gündelik yaşam içinde daha fazla yer talep etmesi, bireylerin tüm ihtiyaçlarına aynı mekanda erişebilmesine yönelik

olanakların artmasına neden olmaktadır. Böylece alışveriş mekanları, kullanıcıların zorunlu gereksinimlerini karşılama yanında boş zamanlarını da değerlendirme olanağı sunarak bu mekanları gün geçtikçe daha cazip mekanlar haline getirmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada rekreasyon alanlarının birer kamusal mekan olarak değerlendirmesi yapılmış, alışveriş merkezlerinin değişimine paralel olarak rekreasyon alanlarının ve rekreasyon etkinliklerinin değişimi ele alınmıştır. Böylece tartışılmak istenen 'alışveriş merkezlerinin birer rekreasyon alanı olarak ele alınması' konusu metin çerçevesinde belirlenen ölçütler açısından değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Kamusal mekanı besleyen işlevler arasında yer alan ticaret ve ticari faaliyetlere ev sahipliği yapan alışveriş merkezleri, tüketim dışında çok çeşitli işlevleri barındıran günümüzdeki mekânsal yapısına kavuşuncaya değin, tüketim kültürünün gelişimi ile değişime uğramıştır. Özellikle günümüz tüketim mekanları, yalnızca ticari gereksinimleri karşılamaktan çıkarak bir kimlik ve statü oluşturmaya yönelik sosyal bir olguya dönüşmüştür. Dolayısıyla kamusal mekan kavramı, tüketimi destekleyen bir araç haline gelmiştir.

Alışveriş merkezlerinin gelişim sürecine yönelik geçmişten günümüze doğru yapılan bir okuma, alışveriş mekanlarının karakteristik özelliğinin kentsel dokuyla, kentsel mekanlarla ve kentsel faaliyetlerle bütünleşmiş olduğunu ortaya koymuştur. Agora, stoa, forum, arasta ve çarşılar gibi geleneksel alışveriş mekanları; ticari işlevinin yanında bir araya gelme, kentlilerle sosyal iletişim kurma ya da çoklu işlevler gibi etkinliklerin de yapıldığı mekanlar olarak kent dokusu ile alışveriş etkinliğinin bütünleşmesini ve kentliler arasında sosyal iletişimin gerçekleşmesini sağlamışlardır. Bu şekilde, ticaretle bu ticaretin yapıldığı bölgedeki diğer işlevler bütünleşmiş, bir başka ifadeyle alışveriş mekanları ile kamusal işlevler iç içe geçmiştir. 19. yüzyılın modern alışveriş mekanlarından olan pasajlar kentsel mekanda yerini alıp, ticaret işlevi pasajlardan alışveriş merkezlerine dönene kadar geçen süreçte, alışveriş mekanlarının kentsel mekan ile etkileşimi zayıflamış, hatta tamamen kopmuştur (Kademoğlu, 2011, s:165-168). Alışveriş mekanlarında ortaya çıkan bu dönüşüm bir yandan ticareti ve yapıldığı yeri yeni bir kimliğe kavuştururken öte yandan yakın çevresindeki ilişkilerin zedelenmesine neden olmuştur. Kentsel mekandaki yeriyile bağlantılı olarak kamusal etkileşim evrilmiş, farklı işlev çeşitliliği ve cazip yaklaşımlar dışında etkin eylemlerle yeni alışveriş mekanının bünyesine katılmıştır. Dolayısıyla, özellikle kamusal ilişkiler açısından alışveriş mekanlarında yaşanan dönüşümün işlevsel, sosyal ve tasarım temelli olduğu söylenebilir.

İşlevsel dönüşüm, ticari faaliyetler yanında müşteri ya da kullanıcı odaklı faaliyetlere odaklanır. Bu faaliyetler, müşterinin ya da kullanıcının serbest zamanlarda gerçekleştireceği yeme içme, zaman geçirme ya da zamanı değerlendirme, izleme, gözlem, eğlence, sosyal fayda sağlama ve sosyal katılım gibi içerikleri barındırır. Sosyal dönüşüm, tüketim odaklı olup değişim üzerine kurgulanarak homojenleşen bir toplum yapısı ortaya çıkmasını ifade etmektedir. Özellikle değişimin alışveriş mekanına kattığı rekreatif eylemler, tüketim odaklı olmayı destekleyen etkinliklerin başında gelmektedir. Tasarım temelli dönüşüm ise, yaygın olarak alışveriş merkezlerinin farklı kamusal etkinlikleri bünyelerine katmasıyla içerik ve biçim olarak yeni alışveriş merkezlerinin oluşmasıyla ortaya çıkan dönüşüme dikkat çekmektedir. Ticari faaliyetler üzerinden okunan rekabet artık alışveriş mekanlarının bünyelerine kattığı rekreatif etkinlikler üzerinden okunmaktadır.

Zaman içerisinde meydana gelen bu işlevsel, sosyal ve tasarım temelli dönüşümler ile alışveriş merkezlerinin sahip olduğu rekreasyonel niteliklerin, alışveriş merkezlerinin sahip olması gereken

kamusal nitelikler bağlamında ele alınabilmesi için bir karşılaştırma yapılmıştır. Tabloda rekreasyon faaliyeti içeren kamusal mekanlar ile alışveriş merkezlerinin sahip olduğu özellikler karşılaştırılmıştır.

Tablo 1. Rekreasyon faaliyeti içeren kamusal mekanlar ile alışveriş merkezlerinin karşılaştırılması

Rekreasyon Faaliyeti İçeren Kamusal Mekanlar	Alışveriş Merkezleri
Tüm bireylerin eşit kullanım hakkı vardır	Tüm bireylerin eşit kullanım hakkı vardır
Genellikle doğa ile ilişkili mekanlardır	Genellikle kent merkezinde konumlanırlar
İçe dönük oldukları kadar dışarıyla da ilişkilidirler.	Yaygın olarak içe dönüktürler
Çevresel nitelikler bağlamında tasarlanırlar	Genellikle çevre ile ilişki gözetilmeden tasarlanırlar
Etkinlikler ve mekanları ticari faaliyetin önüne geçmektedir	Temel öncelik ticarettir, diğerleri ticari faaliyetleri destekleyen faaliyetlerdir.
Etkinlik oranı ticari mekanlara oranla fazladır	Ticari mekan yoğunluğu kamusal etkinliklere oranla fazladır
Çeşitli ihtiyaçlar dahilinde boş zamanları değerlendirme amaçlı kullanılır	Genellikle çeşitli tüketim ihtiyaçlarını karşılama ve boş zamanları değerlendirme amaçlı kullanılır
Sosyalleşmenin ana hedef olduğu mekanlardır	Sosyalleşme imkanı da sunan mekanlardır
Her yaştan ve cinsiyetten insana hitap ederler	Her yaştan ve cinsiyetten müşteriye hitap ederler
Mekansal faaliyetlerin bir bedeli yaygın olarak yoktur.	Yapılacak her türlü alışverişin bir bedeli bulunmaktadır.

Özellikle çevre ile ilişkisinin sorgulanmadan tamamen kapalı mekanlar olarak tasarlanmaları ve alışveriş mekanlarının rekreasyonel faaliyetlere oranla daha fazla olması; alışveriş merkezlerinin sahip olduğu rekreasyonel faaliyetlerin, yalnızca bu mekanları daha cazip hale getirmek amacı ile tasarıma dahil edildiği görüşünü desteklemektedir. Oysaki "Mekan kullanımında fiziksel çevre, içinde yaşayanların değerlerini, yargılarını, hayat görüşlerini ileten bir ortamdır (Erdönmez ve Akı, 2005, s:69) ve mimari mekan içinde bulunduğu çevre ile kurduğu ilişkilerle anlam kazanmaktadır (Kuloğlu, s:206)." Alışveriş merkezlerinin sahip olduğu içe kapalı olma durumu ve yalnızca bu kapalı form içinde çözülen kamusal ve çoğunlukla ticari mekanlar, bu mekanları kentsel mekanda büyük bir yer kaplayan ticari bir yapı olma özelliğinden ileriye götürememektedir.

SONUÇ

Rekreasyon etkinliklerinin de gerçekleştirildiği alanlar olan alışveriş merkezleri, kentteki kullanıcılara tartışılır nitelikte bir kamusal mekan hizmeti sunmaktadır. Bireyler alışveriş merkezlerini ihtiyaçlarını giderebilme amacı ile kullanmanın yanı sıra, toplanma, buluşma, sosyalleşme faaliyetleri için de tercih etmektedirler. Hatta çoğu zaman alışveriş merkezleri hacimsel etkileri ve merkezi yerlerdeki konumları ile referans noktaları olabilmekte, sahip olduğu boş alanları ile bazı aktivitelere hizmet edebilmektedirler. Buna karşın alışveriş merkezlerinin tasarlanma şekli olan içe dönük, büyük kütleli ve tamamen kapalı yapıları, mekanların bu yeni yüklendiği anlama daha fazla değeri katılmasına engel olmaktadır. Ticari bir meta ve birer referans noktası olma özelliğinden daha fazlasına sahip olamayan bu mekanlar kamusal mekanın gerektirdiği özellikleri tam olarak karşılayamamaktadır. Alışveriş merkezlerinin sahip olduğu bu mekânsal biçimlenmeyi, mekanın çevresel faktörler dahilinde tasarlanamamasının bir göstergesi olarak kabul etmek yerinde olacaktır. Sahip oldukları kütleli formları ve çevreleri ile ilişki kurmamaları kentin akışkan, geçirgen mekanlardan oluşmasını engellemekte, bu nedenle mekânsal kaliteyi de zayıflatmaktadır.

20.yüzyıla kadar önemli bir sosyalleşme ve etkileşim aracı niteliği taşımış olan geleneksel ticaret mekanları ile bu mekanların günümüzdeki modern yansıması olan alışveriş merkezleri karşılaştırıldığında, endüstri devrimi sonrası ortaya çıkan tüketim odaklı kapitalist düzenin mekanı şekillendirmede büyük bir rol oynadığını söylemek doğru olacaktır. Bu bağlamda, modern dünyanın getirdiği yeni imkanlar çerçevesinde kent dokusunun daha homojen bir biçimde tasarlanarak, mimarlık disiplininin ana hedefi olan insanlara kaliteli mekanlar sunma eyleminin gerçekleştirilemediği görülmektedir. Toplumsal ilişkilerin gitgide daha da önem kazandığı günümüzde, tasarlanacak olan kamusal alan niteliğindeki mekanların öne çıkan özelliğinin ticari kaygılar yerine toplumsal değerler olması gerektiği düşünölmekte, bu nedenle alışveriş merkezleri tasarımlarının tartışılan bağlamda yeniden ele alınması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Karaküçük, S., (1997). Rekrasyon Boş Zamanları Değerlendirme, Kavram Kapsam ve Bir Araştırma, Geliştirilmiş İkinci Baskı, Ankara
- Aslan, A.K., Aslan, L.ř., (2001). Boş Zaman Değerlendirmede Çevre Faktörü, *Ege Eğitim Dergisi* 1 (1) : 1-12
- Omay, U., (2008). Boş Zamanın Manipölasyonu ve Çalışma, "İş, Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Temmuz, 3 (10) : 122-147
- G.Aktaş, G., (2009). Rekreasyon Amaçlı Ortak Mekanların Alışveriş Merkezleri Örneğinde İç Mekan Oluşumlarının Analizi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Sanatta Yeterlik Tezi) Ankara
- Üstün, B., Tural, O., (2009). Tüketim Alışkanlıklarındaki Değişimler ve Bu Değişimlerin Alışveriş Mekanlarına Etkisinin Eskişehir Örneğinde İrdelenmesi, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (2) :259-282
- şentürk, Ü., (2012). Tüketim Toplumu Bağlamında Boş Zamanların Kurumsallaştırdığı Mekan: Alışveriş Merkezleri (AVM), *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13, Sayfa: 63-77
- Gökgür, P., (2008). Kentsel Mekanda Kamusal Alanın Yeri, *Bağlam Yayınları Araştırma Dizisi*, Ocak Birinci Basım, İstanbul
- Uzun, İ., (2006). Kamusal Açık Mekan: Kavram ve Tarihe Genel Bakış, *Ege Mimarlık Dergisi*, Dosya/ 4-59, İzmir
- Kuloğlu, N., Boşluğun Devinimi: Mimari Mekandan Kentsel Mekana, *International Journal of Architecture and Planning*, 1 (2) :201-214
- Erdönmez, M.E., Akı, A., (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, *Megaron, YTÜ Mimarlık Faköltesi e-dergisi*, 1(1), İstanbul
- K.Köktaş, ř., (2004). Rekreasyon Boş Zamanı Değerlendirme, *Nobel Yayın Dağıtım*, 3.Baskı, şubat Ankara
- Kademoğlu, H., (2011). Modern Yaşamın Kamusal Mekanları Olarak Alışveriş Merkezleri, *Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Rekreasyon Alanı Olarak Kent Merkezlerinde Yayalaştırılmış

Alanlar: Eskişehir Hamamyolu rneği

Gülşen AKIN GÜLER, Osman TUTAL

Anadolu Üniversitesi,

Mimarlık Bölümü

E-posta: gaguler@anadolu.edu.tr

z

Rekreasyon kavramı, genel anlamda zgr iradeyle gönüllü katılımın olduğu, dinlenme, haz, zevk, doyum sağlama/tatmin olma, eğlenme gibi amaçlar taşıyan boş zamanı değerlendirme, boş zamanda çeşitli aktivite ve faaliyetlere katılma eylemi olarak tanımlanabilir. Park aktiviteleri, alışveriş, eğitim, turistik geziler de rekreatif etkinlikler arasında sayılmaktadır. Bu etkinlikler, özellikle kentsel mekanda kentlilerin gündelik yaşamın farklı zaman dilimlerinde kolaylıkla erişebildikleri ve boş zamanlarını değerlendirebilecekleri mekanlarda hayat bulmaktadır. Kent merkezlerinde yayalaştırılmış alanlar, bir çok rekreatif etkinliği bünyesinde barındırması ya da potansiyel faaliyetlere ev sahipliği yapması nedeniyle kentlilerin kentsel mekanda kamusal olarak yararlandıkları mekanlardan biridir. Bu alışma, geçmişten günümüze Eskişehir’de yaya faaliyetlerine ev sahipliği yapan ve günümüzde yer aldığı bölgenin en eski yaya güzergahı olan Eskişehir Hamamyolu Caddesi rekreasyon alanı olarak ele almaktadır.

Anahtar szckler: Rekreasyon, Yayalaştırılmış Alanlar, Eskişehir, Hamamyolu

GİRİş

Kentler, uygarlıkların geçmişten miras aldıkları tarihle, ona katılan kültürle, içinde yoğruldukları coğrafyayla biçimlenirler. Tarihi, kültürel ve coğrafi koşullarda toplumun yarattığı bu biçimlenme, bir yandan o toplumun kolektif hafızasını oluştururken öte yandan toplumsal ilişki biçimlerinde yaşanan değişimlerle birlikte kent mekanında dönüşüme neden olur. Zaman ve mekanın toplumsal süreçlerin yansıması olduğu konusunda paylaşılan görüşler, geçen yüzyılın başından bu yana kentsel mekandaki bu dönüşümün kaynağı olarak gösterilirken, kentsel açılım noktaları da bu dönüşümle birlikte ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri, üretim, işletme ve tüketim türleri ile zaman ve mekan içinde sonsuz bir çeşitlilik sunan kentlerdeki yerini alır (Tutal, O., stn, B., 2003). Bu dönüşüm sürecinde yaşam biçimi sürekli değişen kentli, gündelik yaşama katılım sürecinde bir yandan teknolojidenden yararlanarak günlük rutin işlerinde zaman kazanırken, diğer yandan yoğun iş temposu ve trafikte harcanan zamanın artması gibi nedenlerle boş zaman sıkıntısı çekmeye başlar. Gereksinim duyulan boş zaman ve bu zamanın değerlendirilebileceği mekanların yetersizliğine sürekli yoğun iş temposu da katılınca özellikle çalışan kişilerde yorgunluk, isteksizlik ve bıkkınlık ortaya çıkar (Karakck,2008, syf 21). Bu yüzden, hem çalışan kentlinin iş veriminin artması ve yaşam kalitesinin yükselmesi için hem de çalışma hayatını tamamlamış kişilerin kent içinde günün farklı zaman dilimlerinde kolaylıkla erişebildikleri, zaman geçirebilecekleri etkinliklere ev sahipliği yapan mekanlara gereksinim duyulmaktadır. Bu gereksinim, kentlerin planlanmasında insanı/kentliyi temel alan bir planlama yaklaşımını zorunlu kılmaktadır. Böylece kentlerde sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve herkes için erişilebilirlik ilkeleri bağlamında

gündeme gelen yayalaştırma alanları, birçok rekreatif değişkenin girdi olarak kabul edilebileceği yaklaşımlarla kentsel mekanda yerini alacaktır.

Kamu hizmetlerinde niteliksel dönüşümü sağlayarak kaliteyi arttırmak için gündeme getirilen konuların başında yayalaştırmalar gelmektedir (Kaya,E.,2007). Yayalaştırma; kent yollarından bir bölümünün, güvenle, sağlıklı bir şekilde ve günün her saatinde herkes için yürünebilen yerler durumuna getirilmesi ya da yapılan tasarımlarla yürüyenlere daha geniş, güvenli, konforlu alanlar ayrılmasıdır. Bu bağlamda yaya alanı, kent içinde bir bölgenin, tarihi varlıkların korunması ve alışveriş, dinlenme, eğlenmeye değin uzanan pek çok sebebe bağlı olarak taşıt trafiğinden arındırılmaktadır. Yayalaştırma politikalarında, yaya ulaşımını ve mekanlarını geliştirmek temel amaç gibi gözüküyorsa da yayalaştırma, özellikle kent merkezleri barındırdığı idari, ticari, kültürel işlevlerin yanında, bir kent odağı olarak kentlilerin yüksek erişebilirlik özelliğiyle 20. yüzyılda ulaşım politikalarını yaya lehine kullanma yönünde önemli bir öncelik haline gelmiştir (Aru, 1965). İşte bu yüzden, yaya mekanlarının yaşanabilir kılınması ve yaşatılabilmesi için bir güzergah ya da yürüme alanı olması yanında bu alanı destekleyen, besleyen, zaman geçirmeyi olanaklı kılan işlev çeşitliliğine ve faaliyetlere ev sahipliği yapması beklenir.

Bu çalışmada, geçmişten günümüze Eskişehir’de yaya faaliyetlerine ev sahipliği yapan ve günümüzde yer aldığı bölgenin en eski yaya güzergahı olan Eskişehir Hamamıyolu Caddesi rekreasyon alanı olarak incelenmiştir.

REKREASYON VE YAYALAşTIRILMIş ALANLAR

Rekreasyon kavramı Türk dil Kurumu tarafından “insanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler” ve “bir bölgeyi insanların eğlenme, dinlenme amacıyla kullanabilecekleri bir duruma getirme” olarak tanımlanmaktadır(url 1).

Bir başka tanıma göre ise rekreasyon; “yaşam süresinin zorunlu davranışlar dışında kalan diliminde (boş zamanda), insanların gönüllü olarak katıldıkları ve doyum sağladıkları etkinlikler” (Hazar, A.,2009) olarak ifade edilmektedir. Tanımların sayısını artırmak mümkün olmakla birlikte üzerinde fikir birliği bulunan rekreasyon kavramı yaygın şekilde;

- Boş zaman değerlendirme, boş zaman etkinliği/faaliyeti,
- Özgür iradeyle gönüllü katılım,
- Haz, zevk, doyum sağlama/tatmin olma, eğlence, heyecan vb.

kavramlarına odaklanmalarıdır. Bu yüzden, rekreasyon kavramı alansal literatürde ele alınış biçimine paralel olarak ilgilenim (Decloe, M.D. vd. 2009), parklar (Groff 1998; Alexandris and Carroll 1997; Park, S.H. and Kim, Y. M. (2000).), alış veriş (Bäckström, 2006; Block vd. 1991; Rajagopal 2006; Wakefield and Baker, 1998), (De Nisco, A. ve Napolitano, M.R. 2006; Argan, M.,2007; Ahmed, Z. U. ve diğ. 2007), turizm (McKercher, 1996; Colton, 1987) ve eğitim (Cerit, 2008; O’Connell vd. 2005; Yaylı vd. 2012) başta olmak üzere farklı konularla ilişkilendirilmektedir.

Nasıl tanımlanırsa tanımlansın, neye odaklanırsa odaklansın kuşkusuz rekreasyon yalnızca çalışan bireyler için dinlenme ve yenilenme aracı değil, toplumdaki her yaş grubunun ve her sosyal statüdeki bireyin, bir başka ifadeyle bütün kentlilerin gereksinimi olarak ortaya çıkmaktadır. Amacına göre (eğlenme, dinlenme, izleme, sosyal, sanatsal vb.) ya da yaş, zaman, mekan veya içerik gibi farklı ölçütlere göre çeşitlilik gösterse de sosyal, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmelere paralel olarak rekreasyonel talep ve çeşitlilik önemli oranda artış göstermektedir. İnsan böylece rekreatif bir ortam

içerisinde boş zamanını isteyerek katıldığı etkinliklerle değerlendirmek suretiyle, bu etkinliklerden kazandığı davranışlarla yenilemektedir (Karaküçük,S.syf 52).

Bu tür etkinliklerin gerçekleştirilebileceği kent içi mekanlar arasında yayalaştırılmış alanlar, kentlerde yoğun bir şekilde çalışan ve boş zamanı kısıtlı olan bireylerin kısa zamanda ulaşabilecekleri; hem çalışma hayatını tamamlamış olan, yaşları gereği bir takım fiziksel zorluklar çeken yaşlı bireylerin hem de engellilerin kolay ulaşabilecekleri ve dolaşabilecekleri alanlar olarak dikkat çekmektedir. Yayalaştırma, mekanın fiziksel ve sosyal yapısına bağlı olarak kentsel yerleşme ve gelişme sistemi içerisinde yaşanabilir veya yaşayabilir uyumlu mekânların organizasyonunu sağlamak için geliştirilen *kent ekonomisi, kentsel kalite ve sosyal refah* gibi üç amaca hizmet eden bir araçtır. Bu amaçlar;

- Yatırımcı teşviki ve perakende ticaretin gelişmesi ile ekonomik canlanmayı,
- Fiziksel görünümün güçlenmesi, erişilebilirlik ve kullanılabilirliğin sağlanması ile çekim gücünün artırılması, tarihi çevrelerinin korunarak ve niteliğinin artırılması ve trafiğin olumsuz etkilerinin azaltılması veya yok edilmesi ile teknik ve çevresel iyileştirmeyi,
- Kullanıcılar açısından yaya güvenliğinin sağlanması, halkın katılımı ve yaya faaliyetleri için ortam hazırlanması, çevresel ve görsel eğitim sunulması, sosyal imajın güçlenmesi, kentlileşmenin yaygınlaştırılması ve kullanım ve katılımcı çeşitliliği sunularak sosyal fayda sağlama kapsamında ele alınmaktadır.

Yayalaştırma sosyal, şehircilik, alt yapı ve ekonomik hedefleri açısından da rekreasyonel faaliyetler için bir zemin olma özelliği taşımaktadır. İletişim ve etkileşim mekanı olma, güvenli ve konforlu bir yaya erişilebilirliği sağlama, kentsel mekan kalitesini geliştirme ve kentsel yaşantıyı düzenleme gibi özellikleriyle sosyal hedeflerin rekreatif zeminini oluşturmaktadır. Özellikle kent merkezlerini dinamik bir yapıya kavuşturma, kent merkezlerinde ve yaya bölgelerinde çekim gücünü artırma ve yaya alanlarının farklı zaman dilimlerinde kullanılabilirliğini sağlama gibi temel şehircilik hedefleri ile kent merkezlerinin yalnızca ticari bir merkez olmadığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte yayalaştırma, ziyaretçi erişimine getirdiği çözümler, yarattığı çekim gücü, erişim kolaylığı gibi hedeflerle altyapı ve perakende ticareti destekleme, turizmi çekici kılma ve kullanıcı çeşitliliğini artırma gibi ekonomik hedeflerini rekreatif faaliyetlerle desteklemektedir.

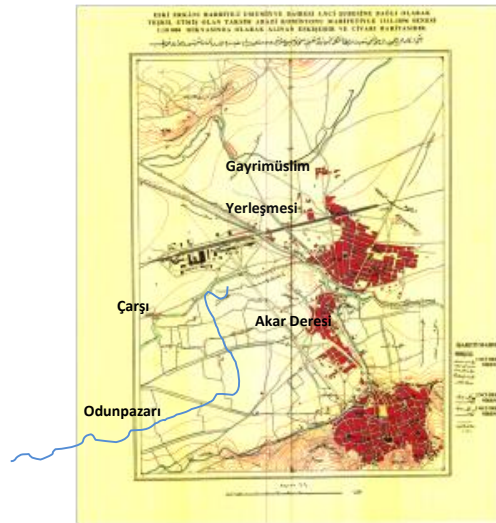
YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, geçmişten günümüze Eskişehir'in en eski yaya yolu olan Hamamyolu'yu rekreatif faaliyetler açısından incelemek ve değerlendirmektir. Bu araştırmada gözlem, tespit, belgeleme, mekânsal analiz ve içerik çözümleme yöntemleri kullanılmıştır. Günün farklı zaman dilimlerinde yapılan gözlemler, yerinde yapılan tespit ve belgelemeler, kullanım ve işlev çeşitliliğine yönelik mekânsal analizler ile kullanıcılarla yapılan görüşmelerin çözümlemeleri bulgular bölümünde ele alınacaktır.

YAYA ve REKREASYON BÖLGESİ OLARAK GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE HAMAMYOLU

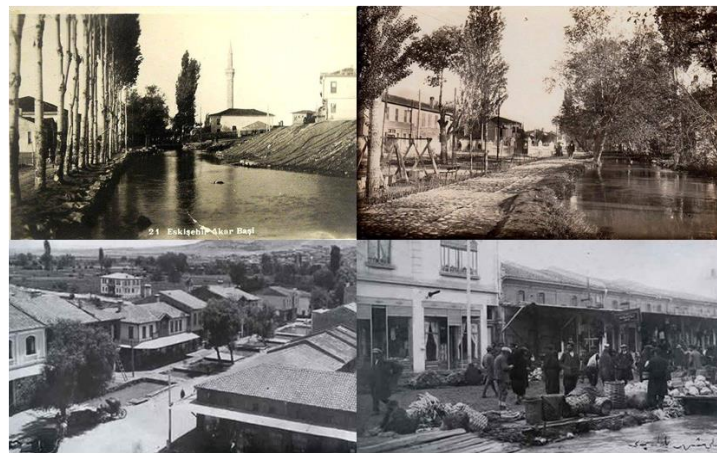
Cumhuriyetten önce Eskişehir kent merkezinin en güneyine, yamaca kurulu Müslüman yerleşmesi, en kuzeyinde demir yolunun hemen güneyinde Gayrimüslim yerleşmesi bulunur. Bu iki yerleşmenin

arasında kentin ticari işlevlerinin yerine getirildiğı çarşı birimi yer alır. Müslüman yerleşmesi olan Odunpazarı ile çarşı arasındaki ilişki Akar Deresi kenarındaki aks üzerinden kurulur(şekil 1).

Şekil 1. Taksim-i Arazi Haritası, 1896. (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Arşivi)

O dönemde Akar Deresi etrafındaki ağaçlarla birlikte doğal bir peyzaj ögesi iken, zamanla derenin iki yanına inşa edilen konutlarla sokak dokusu tanımlanır. Etrafında açılan birçok hamam nedeniyle Hamamyolu olarak adlandırılan bu sokakta ticari faaliyetlerin artış göstermesiyle birlikte geçiş aksı olan bu yol, çarşının devamı niteliğinde bir ticari aks olma özelliği kazanır. Ticari işlevlerle birlikte yoğunluğu artan Hamamyolu üzerinde doğal olarak akan derenin yatağı beton ve taş elemanlarla sınırlandırılarak ve üzerine belli aralıklarla ahşap geçiş elemanları yerleştirilir(Şekil 2).

Şekil 2. Hamamyolu'nun zaman içindeki değişimi (url 2,3ve 4)

Hamamyolu çevresinde yalnızca ticari fonksiyon yoğunluğu değil, birbiri ardına kurulan sanayi tesislerinin sayısı da artar. Sanayi tesislerinin atıklarını doğrudan Porsuk Çayı'na ve Akar Deresi'ne vermeleri sonucu ise, bu iki akarsu kirlenerek, bataklık oluşumu ve sinek sorununa neden olur. 1989-1994 yılları arasında bu gerekçeyle kısmen kapatılan Akar Deresi daha sonra uygulanan ikinci bir projeye Akarbaşı'ndan Hamamyolu Caddesi'nin sonuna kadar tamamen kapatılır(url 5).

Ticari hareketlilik ve araç trafiğinin yoğunlaşmasıyla yaya alanı özelliğini kaybeden Hamamyolu 22 Temmuz 1997 tarihli UKOME kararıyla yeniden yayalaştırılarak araç trafiğinden temizlenir. Hamamyolu' na çıkan sokakların da 16 Mayıs 2000 tarihli kararla yayalaştırılması (E.B.Ş.B., UKOME 2015), rekreatif faaliyetlerin gerçekleştirileceği sınırları alansal olarak genişletirken, eklenen ticari fonksiyonlarla Hamamyolu' ndaki hareketlilik ve yoğunluğu da besler.

Geçmişten günümüze hem işlevsel hem de fiziksel değişimler geçiren Hamamyolu Caddesi bugün, ticari ve rekreatif faaliyetlerin yürütüldüğü, toplumun her kesiminden kişilerin yürüyüş, protesto ve gösteriler yapabildiği, sokak performanslarının düzenlendiği, kültürel ve sanatsal aktivitelerin yapıldığı "yaşayan" bir alandır (Şekil 3).

Şekil 3.Hamamyolu'nda yapılan çeşitli gösteri ve etkinlikler (url6,7 ve 8)

BULGULAR

Hamayolu'ndaki açık yaya mekanı analiz edildiğinde, her iki yanda birer parke taş kaplamalı kaldırım, birer Arnavut kaldırım ve ortasında havuzlar, metal çitlerle ayrılmış çim alanları, çok yaşlı ağaçlar, oturma birimleri, yürüyüş yolları, özelleşmiş yeme içme birimleri barındıran alanla birlikte fiziksel mekanın beş parçaya bölündüğü görülmektedir(Şekil 4).

Şekil 4.Hamamyolu' nun fiziksel mekanını oluşturan öğeler

Yapılan mekansal analizler, Hamamyolu üzerinde bulunan ve genel olarak zemin katı ticaret olan 7-8 katlı binaların, ada ortasında avlu oluşturmak suretiyle bitişik nizamda, ön bahçesi olmayacak şekilde sıralandığını ortaya koymuştur. Yapılan mekânsal tespitler, yol üzerinde az katlı, ön bahçesiz, zemin katı ticaret olan ve ön bahçeli, zemin katı konut olan yapılar olduğunu göstermiştir. Ayrıca yapılan alan çalışmasında Hamayolu üzerinde zeminle ilişkili 73 adet giyim mağazası (tekstil, ayakkabı, bujiteri), 22 adet ev eşyası mağazası (ev tekstili, beyaz eşya, züccaciye), 18 adet genel ticaret birimi (telefon, gsm operatörü,elektronik,oyuncak),16 adet market (gıda-tek), 13 adet yeme-içme birimi (kafe, kıraathane, restoran), 9 adet konut, 5 adet kozmetik dükkânı, 4 adet yayın ve kitap evi, 4 adet hamam, 3 adet kuaför salonu, 2 adet hukuk bürosu, 2 adet banka tespit edilmiştir. Bunların yanında, Hamayolu'na açılan pasaj ve çarşıların alanın dinamizmini arttıran özelleşmiş mekanlar olarak varlığını sürdürmekte olduğu gözlenmiştir.

Yayalaştırma sonucu araçlı müşteri sayısı azalsa da yaya sayısında artış gerçekleşmiştir. Çevresel niteliğın iyileştirilmesi nedeniyle ticarethanelerde iyileştirme eğilimi de artmıştır. Yaya bölgesi trafikten arındırılarak güvenli bir kullanıma kavuşturulmuş, taşıtların neden olduğu olumsuzluklar ortadan kaldırılmıştır. Bu durum şüphesiz alanda farklı etkinlikler için yeni kullanım olanakları yaratmıştır. Hamamyolu hattı boyunca alışveriş yapma, yürüyüş yapma, koşu yapma, kafelerde yeme-içme, köpek gezdirme, oturma-dinlenme, sergi, yürüyüş, sokak aktiviteleri düzenleme ve izleme gibi bir çok rekreasyon faaliyetinin gerçekleştirebildiği gözlenmiştir. Gözlemlerde yayalaştırılan alanlara yerleştirilen kent mobilyaları ve peyzaj elemanlarının kullanıcılar tarafından aktif olarak kullanıldığı da dikkat çekmiştir.

Kullanıcılar, alanı kullanırken oturup dinlenebilecekleri ayrıştırılmış alanlarda yer alan ahşap banklar, su kenarlarında oturabilecekleri ahşap kaplama oturma elemanları, ağaçların çevresinde dairesel oturma elemanları, geniş mekanların çevresinde, düzenlenen aktiviteleri izleyebilecekleri banklar, su elemanları çevresinde suyu izleyebilecekleri şekilde düzenlenmiş banklar; ahşap kaplamalı çöp elemanları ve kaldırım boyunca sıralanan, kimi zaman saksı olarak kullanılan betonarme elemanlarla mekana dahil olmuşlardır.

Özellikle yol mekanı üzerinde yer alan yaşlı ağaçlar ve gölgeleme alanları, özellikle yaz aylarında altlarında yer alan oturma grupları, dinlenme elemanları ya da sokak kafelerinin oturma alanlarıyla birleşerek kullanıcıların atmosferik etkilere maruz kalmasını önlemiştir. Ağaçların etki alanı dışında ise, şemsiyeler, tenteler ya da birtakım örtüler alanın kullanıcılarını güneş, yağmur ve soğuktan korumak amacıyla daha özel çözümlere dönüşmüş olmasına karşın sağlıklı bir çözüme ulaşılamamıştır.

Hamayolundaki yaya yoğunluğu hakkında bilgi edinmek amacıyla alanda gün boyu gözlem yapılmış ve bu gözlemler fotoğraflama yoluyla belgelenmiştir. Alan çalışmasında yapılan gözlemlere göre Hamayolu'ndaki yoğunluğun, konum, işlev ve gün içinde bulunulan zaman dilimi olmak üzere üç kritere göre değiştiği ortaya konmuştur.

- Konuma Göre: Aynı zaman diliminde Hamamyolu'nun en yoğun kısmı Köprübaşı'na yakın olan kuzey ucu olduğu ve yoğunluğun güneye doğru azaldığı görölmüştür (şekil 4).

şekil 4. Hamayolu'nda saat 15.00'da kuzeyden güneye gittikçe azalan yoğunluk

- İşleve Göre: Aynı zaman diliminde Hamanyolu'nun en az yoğun kısmı, zemin katta konutların yoğun olarak bulunduğu güney ucun doğu tarafı olarak izlenmiştir.
- Zaman Dilimine Göre: gün boyu yapılan alan gözlemi sonucunda Hamamyolu' nun gün içinde en az yoğun olduğu zaman, sabah saatleri iken; en yoğun olduğu zaman dilimi öğleden sonradır ve yoğunluk havanın kararmasıyla azalmaktadır (şekil 5).

Hamamyolu üzerindeki ve çevresindeki dükkanların 18.00'den itibaren kapanmaya başladığı, dükkanların çoğunun saat 20.00'a ulaşınca kapandığı görölmüştür. Bu nedenle Hamamyolu ve çevresinde gündüz gözlenen yaya sirkülasyonu, rekreatif faaliyetler ve ticari yoğunluğun akşam saatlerinde devam etmediği ve hatta ilerleyen saatlerde alanın تنها ve yürümek için güvensiz bir ortama dönüştüğü gözlenmiştir.

şekil 5. Hamamıolu'nun en yoğun yeri olan Akarbaşı Cami yanındaki, saat 13.00,15.00,17.00 ve 19.00'da görölen yaya yoğunlukları

Engelliler, yaşlılar, çocuk arabalılar vb. gibi hareket kısıtlılığına sahip kişilerin yayalaştırılmış alanlara erişebilirliği ve alan içindeki erişilebilirliği alanın herhangi bir amaçla kullanılabilirliği açısından çok önemlidir. Bu nedenle, alan erişilebilirlik açısından analiz edildiğinde Ziya Paşa Caddesi, Hamamıolu aksına dik bir şekilde ortasında ikiye böldüğü ve yoğun yaya aķının bu cadde nedeniyle kesintiye uğrayarak, trafik ışıklarının bulunmadığı yaya geçidinden geçişin sağlanmaya çalışıldığı gözlemlenmiştir. Ancak araç sürücöleri yaya geçiş hakkına riayet etmeyerek yayaların geçişine engel olmakta ve özellikle çocuklu, yaşlı ve engelli bireyler için geçişi eziyet haline dnüştörmektedir.

Hem Hamamıolu çevresindeki yollardan alana ulaşımın sağlandığı noktalarda, hem Ziya Paşa Caddesi üzerinden karşıya geçiş sırasında hem de Hamamıolu'nda yayalaştırılmış alan içerinde peyzaj düzenlemeleri arasında geçiş yapılan yerlerde engelli rampalarının bulunmaması ya da standartlara uygun tasarlanmamış olması hareket kısıtlılığı bulunanları, engelliler, yaşlılar ve bebek arabalı ya da çocuklu ebeveynlerin alana erişimlerini ve alan içerisinde dolaşımlarını zorlaştırmaktadır(şekil 6).

şekil 6. Hamamıolu'nun çeşitli yerlerinde yaşanan erişilebilirlik sorunları

Hamamıolu'nun da yaya alanı olarak düzenlenmesi sürecinde yollar ve yollarla ilişkilenen mekanlarda erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik, yaya yollarında ve bu yollarla ilişkilenen diğer mekanlarda standartlara uygun düzenlemeler ve iyileştirmelerin yeterince yapılmamış olması; hareket kısıtlılığı bulunan kişilerin burada bulunma, yol mekanını kullanma, herhangi bir rekreatif faaliyete katılma durumlarını bile ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca alanda bisiklet yolları ve bisiklet park yerlerinin bulunmaması eksiklikler arasında tespit edilmiştir. Yaya bölgesi için bölgede yer alan tuvaletlerin de yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir.

SONUÇ

Kent merkezleri barındırdığı idari, ticari, kltörel işlevlerin yanında, bir kent odağı olarak erişilebilirliğin üç düzeyde olduğu, çoğunlukla yüz yüze iletişim gerektiren faaliyetlerin yer aldığı, kent içerisinde en yüksek arazi değerine sahip alanlarda ulaşım politikalarını yaya lehine kullanma yönünde önemli bir öncelik kazanmaktadır. Yayalaştırma, özellikle kent merkezlerinde, kentleşme sürecinde kentlilerin farklı işlevleri kullanarak, farklı etkinliklere dahil olarak, eğlenerek, dinlenerek ya

da yalnızca izleyici olarak çevresiyle etkileşime geçebileceği ve bu etkileşimin kentleşme sürecinde olumlu etkiler sağlayacağı bir uygulama aracıdır.

Eskişehir kent merkezinde 1990'lı yıllarda başlayan planlı yayalaştırma uygulamaları sonucu kent merkezinde başta Hamamyolu olmak üzere birçok sokak taşıt trafiğinden arındırılmıştır. Böylece trafiğin olumsuz etkileri en aza indirgenmiş ve yayaların serbestçe hareket edebileceği esnek kullanımı olan mekanlar kentsel mekana dahil edilmiştir. Yapılan düzenlemeler ile çevresel kalite artırılmış, kentlilerin ya da ziyaretçilerin özellikle boş zaman değerlendirme açısından kullanım konforu daha düzeyli hale getirilmiştir. Tanımlanmış işlevler dışında boş zaman değerlendirmeye yönelik kentsel donatı elemanları ve kentsel peyzaj yayalaştırmanın önemli bir girdisi olarak nitelikli hale dönüştürülmüştür. Yayalaştırma ile mekan kalitesinde sağlanan iyileştirme kentsel ölçekte işlev çeşitliliği ve çekim noktaları ile alanı boş zaman değerlendirilebilen bir çekim mekanı haline dönüştürmüştür.

Sonuç olarak, insanı planlamanın ve tasarımın merkezine koyan, kullanıcı odaklı dinamik bir kentsel planlama aracı olarak yayalaştırma, kent ölçeğinde kullanıcıların gündelik yaşamda boş zamanlarını değerlendirebilecekleri, etkinliklere bizzat katılabilecekleri ya da izleyebilecekleri ortamlarda haz duyabilecekleri, bir başka ifadeyle orada var olmalarını sağlayan her türlü kullanımla kentsel yaşam kalitesini yükseltmiştir. Şüphesiz bunun gerçekleşmesinde yayalaştırmaya yönelik tasarım yaklaşımlarının arazi kullanımında kullanıcı gereksinimlerini de dikkate alması, gündelik yaşamın yapılaşmış çevredeki olumsuzluklarını azaltacak ya da yok edecek tasarım özelliğine sahip olması, rahat ve kolay erişilebilirliği, alternatif kullanımlar sunması, herkes için cazip ve çekici özellikleri bulunması ve potansiyel tüm kullanıcılarına hitap eden planlama ve tasarım yaklaşımlarına sahip olmasının önemi büyüktür.

KAYNAKÇA

- Ahmed, Z. U., Ghingold, M.D. ve Dahari, Z. (2007). Malaysian shopping mall behavior:an exploratory study, *Asia Pacific Journal of Marketing and Logistics*, 19(4) : 331-348
- Argan, M. 2007, Eğlence Pazarlaması, Detay Yayıncılık, Ankara
- Aru, K., A., 1965: Yayalar-Taşıtlar, Şehir Dokusunda Yeni Ulaştırma Düzenleri,İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Bäckström, K. (2006). Understanding recreational shopping: A new approach. *International Review of Retail, Distribution and Consumer Research*, 16 (2), 143-158.
- Block, P., Ridgway, N.M and Nelson, J.E. (1991), Leisure and the shopping mall. *Advances in Consumer Research*, 18 (1), 445-52
- Carroll, B., & Alexandris, K. (1997). Perception of constraints and strength of motivation: Their relation to recreational sport participation. *Journal of Leisure Research*, 29, 279-299.
- Cerit, E. (2008). Beden eğitimi ve spor yüksekokulları bünyesindeki rekreasyon bölümlerinin tercih edilme nedenleri ve bölüm öğrencilerinin beklentileri. (Unpublished master dissertation) Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Colton, C. W. (1987). Leisure, recreation, tourism: A symbolic interactionism view. *Annals of Tourism Research*. 14 (3), 345-360.
- De Nisco, A. ve Napolitano, M.R. 2006, Entertainment orientation of Italian shopping centres: antecedents and performance, *Managing Service Quality*, 16 (2): 145-166
- Decloe, M.D., Kaczynski, A.T. ve Havitz, M.E. 2009, "Social Participation, Flow and Situational Involvement in Recreational Physical Activity", *Journal of Leisure Research*, 41(1): 73-90
- Groff, C. 1998, *Managing Leisure*, Volume 3, Number 3, , pp. 128-135(8).
- Hazar, A. 2009, *Rekreasyon ve Animasyon*, Detay Yayıncılık/3. Baskı, Ankara

Karaküçük,S. (2008)., Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme,Gazi Kitabevi, Ankara

Kaya, E.2007, Kentleşme ve Kentlileşme, Okutan Yayınları,İstanbul

Kuntay,O.(1994),Yaya Mekanı, İlke Yayınevi, Ankara

McKercher, B. (1996). Differences between Tourism and Recreation in Parks. *Annals of Tourism Research*. 23 (3), 563-575.

O'Connell, T.S., Potter, T. G. and Curthoys, L. P. (2005). A call for sustainability education in post-secondary outdoor recreation programs. *International Journal of Sustainability in Higher Education*. 6 (1), 81-94.

Park, S.H. and Kim, Y. M. (2000). Conceptualizing and measuring the attitudinal loyalty construct in recreational sport contexts. *Journal of Sport Management*, (14), 197-207.

Rajagopal (2006). Leisure shopping behavior and recreational retailing: A symbiotic analysis of marketplace strategy and consumer response. *Journal of Hospitality and Leisure Marketing*, 15 (2), 5-31.

Tutal, O., Üstün, B., Kentlerin Halinden Eskişehir'in Hallerine, Arredamento Mimarlık, 2003/03, İstanbul

Wakefield, K. L. and Baker, J. (1998). Excitement at the mall: Determinants and effects on shopping response. *Journal of Retailing*. 74 (4), 515-539.

Yaylı, A., Güçer, E. ve Kızanlıkl, M.M. (2012). A study on the expectations of the students from the recreation management education. *International Journal of Multidisciplinary Thought*. 2 (2), 213-222.

url 1- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.562690bc557566.21436371

url 2- <http://www.eskisehirajansi.com/wp-content/uploads/2015/03/akarba%C5%9F%C4%B1-cami-ve-akar-deresi.jpg>

url 3- <http://www.eskisehirajansi.com/wp-content/uploads/2015/02/Eskisehir-Hamamyolu-Eskizamanlar.jpg>

url 4- http://es26es26.blogspot.com.tr/2009/04/siyah-beyaz-eskisehir_28.html

url 5- <http://www.2eylul.com.tr/gundem/iste-dere-proje-nerede-h40617.html>

url 6- <http://www.sehrgazetesi.com.tr/detay.asp?haber=6974>

url 7- <http://www.sondakika.com/haber/haber-mehter-takimi-uyusturucuya-karsi-yurudu-7601299/>

url 8- <http://yarinhaber.net/news/12149>

Üniversite Yerleşkeleri, Rekreasyon ve Engelliler

Osman TUTAL

Anadolu Üniversitesi,

Mimarlık ve Tasarım Fakültesi

E-posta: otutal@anadolu.edu.tr

ÖZ

Ülkemizde yerleşe fkrinin hayat bulduğu en önemli kurumlar üniversitelerdir. Yerleşkeler, üniversitelerin yaygın olarak eğitim-öğretim, araştırma ve topluma katkı temelli işlevlerine ev sahipliği yapan ve kullanıcıları (çalışanlar, öğrenciler, ziyaretçiler vb.) için eğitim-öğretimden araştırmaya, sağlık, sosyal ve kültürden spor ve rekreasyona, yeme-içme ve barınmadan idari yapılanmaya değin gündelik yaşam koşullarını sağlayan yerleşim alanlarıdır. Yerleşkelerdeki rekreasyon yaygın olarak öğrencilerin, idari ve akademik personelin katıldığı etkinlikler ile üniversitelerin kulüpleri, öğrenci toplulukları, sağlık kültür ve spor daire başkanlıklarının faaliyetlerini kapsamaktadır. Şüphesiz bu faaliyetlerin zorunlu olmadan özgür iradeyle gönüllü katılımına açık, boş zamanda kişisel ya da grupla, açık ya da kapalı mekanlarda, tercih olanağı olan ancak kendisi dışında bir ödölü bulunmayan, kişinin izleyici bile olsa haz ve zevk alma, doyum sağlama, tatmin olma, dinlenme ve eğlenmesine olanak tanıyan özelliklere sahip olması gerekir. İşte bu yüzden rekreasyon deneyimi, farklı boyutlarıyla çevreyle etkileşim sonucunda ortaya çıkan ruh hali olarak nitelendirilmektedir. Üniversite yerleşkelerinde belki bunların da ötesinde rekreasyon etkinliklerinin en önemli özelliği kapsayıcı ve herkes için erişilebilir olmasıdır. Bu çalışma, yerleşe rekreasyonunu engelliler ağısından ele almakta ve Anadolu Üniversitesi yerleşkeleri üzerinden değerlendirmektedir.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, yerleşe (kampüs), üniversite, engelli

GİRİŞ

Yerleşkeler, üniversitelerin yaygın olarak eğitim-öğretim ve araştırma temelli işlevlerine ev sahipliği yapan ve kullanıcıları (çalışanlar, öğrenciler, ziyaretçiler vb.) için sağlık, sosyal ve kültürden spor ve rekreasyona, yeme-içme ve barınmadan idari yapılanmaya değin geniş bir yelpazede gündelik yaşam koşullarını sağlayan kapalı, açık ve yeşil alanları da kapsayan yerleşim alanlarıdır (Kortan, 1981). Nitelikleri olmasa da niceliklerinde son yıllarda büyük artış görölen üniversiteler, bir yandan kullanıcılarına sundukları olanaklarla rekabeti artırırken öte yandan eğitim öğretim amaçlı bile olsa temel yaşam koşullarını sağlayamayacak kadar yetersizlikleri ile bir yerleşe yaşamından çok uzaktırlar. Hâlbuki bir üniversite nasıl ki bir binadan çok daha fazlasını ifade ediyorsa bir yerleşe de yalnızca eğitim öğretim faaliyetlerin yürütöldüğü bir fiziksel çevreden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Dolayısıyla, eğitim öğretim ve araştırma faaliyetleri devam ederken yerleşkeler kimi zaman bu faaliyetler içine yerleştirilen, kimi zaman eğitim öğretimden bağımsız ve boş zaman etkinliği olarak yürütölen etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Etkinlikler, yerleşkenin sürekli kullanıcıları olan öğrenciler ve çalışanlar dışında yerleşe dışından katılımcıları da bu ortama dahil etmektedir. Yürütölen etkinlikler, açık ya da kapalı mekanda yapıldığına bakılmaksızın yerleşe merkezli olabileceği gibi kent merkezli de olabilmektedir. Bu durum özellikle yerleşkelerde gerçekteştirilen rekreasyon etkinliklerini kentsel, bölgesel, ulusal ya da uluslararası ölçeğe taşımakta, yerleşe kullanıcıları yanında kentlileri ve diğer katılımcıları etkinlikle buluşturmaktadır. İster aktif ister pasif olsun etkinlikler sırasında katılımcıların etkileşimde olduğu yapılaşmış ya da doğal çevreyle olan

ilişkileri boş zaman deneyimi olarak nitelendirilmekte olup etkileşimin doğası değiştikçe boş zaman deneyimi de değişiklik göstermektedir (Akyıldız ve Argan, 2012)

Üniversite yerleşkelerindeki rekreasyon faaliyetleri yaygın olarak öğrencilerin, idari ve akademik personelin katıldığı etkinlikler ile üniversite kulüpleri, öğrenci toplulukları, sağlık kültür ve spor daire başkanlıklarının faaliyetlerini kapsamaktadır. Bu faaliyetler idari bir sürecin parçası olduğu için şüphesiz düzenleyen ya da organize edenler için genellikle planlı olarak yürütülmektedir. Rekreasyon faaliyetleri, katılımcılar açısından da boş ya da uygun zamana denk gelmesi, zorunluluğu bulunmasa da tercih ediliyor olması ya da gönüllü katılım sağlanması, haz duyulması, zevk vermesi hatta aktif katılım sağlamadan izleyici olarak tatmin olunması mümkün gözükmemektedir.

Yerleşkelerdeki gündelik hayatın bütün kullanıcıların katılımına açık ve kapsayıcı olması beklenir. Bu beklenti, eşitlik, özgürlük ve insan onuruna yaraşır yaşam kalitesine temellenmektedir. Buna karşın, gündelik yaşamın zorunlu ya da serbest zaman faaliyetleri açısından ortalama kullanıcı grup üzerinden yürüyen bir sistemi özellikle bu yaşama bağımsız olarak dahil olamayan kişilerin bulunduğu bir mecra ya taşımanın günümüzde bile gerçekleştiğini söylemek abartı olur. Dolayısıyla yerleşkelerde yapılaşmış çevreyle ilişkilenen her türlü rekreasyon faaliyetinin boş zaman etkinliği özelliklerini taşıması yanında herkesin katılımına açık olması, sağlanamadığı her durumda katılımcılarının bu faaliyetlere olduğu kadar gündelik yaşama katılabilmelerini zorlaştıran engellerden arındırılması zorunludur.

İşte bu yüzden yalnızca insan olmanın yeterli olduğu bir dünyada eğitim öğretim hizmetleri sunan üniversitelerin farklı kullanıcı gereksinimlerini dikkate alma, karşılama ve yerleşke ortamını onlara uygun hale getirme zorunluluğu bulunmaktadır. İnsanlar, özellikle de yapılaşmış çevrede engellenenler, etkileşimde oldukları yapısal ve sosyal çevre erişilebilir olduğu sürece gündelik yaşama katılabilmekte, gündelik yaşam alan ve sınırlarını ancak erişilebilirlikle genişletmektedirler. Kaldı ki yerleşkelerin eğitim öğretim faaliyetiyle ilişkilendiği her durumda, kullanıcıların yalnızca bu amaç için bulunduğu bir ortamda sunulan ya da sağlanan hizmetlerin, düzenlenen her türden rekreasyon faaliyetinin kullanıcı çeşitliliğini dikkate alması ve erişilebilir olması zorunludur. Kaldı ki bir eşitlik ve bir hak olarak erişilebilirlik, diğer hakları kullanabilmenin bir aracı olmasının yanında bağımsız yaşamının ve toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam olarak katılabilmenin temel koşuludur. Bu koşul, Türkiye'nin de taraf olup 2009 yılında onayladığı BM Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmede "Kültürel Yaşama, Dinlenme, Baş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım" başlığıyla yer almaktadır. Sözleşmenin 30. Maddesine göre taraf devletler "engellilerin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğer bireylerle eşit koşullar altında katılımını sağlamak amacıyla" sözleşmede belirtilen tedbirleri almakla sorumlu tutulmaktadır (url 1).

Dolayısıyla bu çalışmanın amacı, üniversite yerleşkelerindeki rekreasyon faaliyetlerini yerleşkeler ve engelliler açısından tartışmaya açmak ve Anadolu Üniversitesi örneğinde değerlendirmektir.

YÖNTEM

Üniversite yerleşkelerindeki boş zaman etkinlikler ve katılım durumunun değerlendirilmesinde (Kaba 2009, Kızanlıkl 2011, Tütüncü 2011, Kılıç 2013) farklı yöntem ve araçlar kullanılmakla birlikte yerleşke erişilebilirliği ve etkinliklerin kullanıcı açısından değerlendirilmesinde mekânsal analizler ve nitel araştırma tekniklerine başvurulmaktadır. Bu çalışmada, Anadolu Üniversitesi yerleşkelerinde 2015 yılı içinde yürütülen rekreasyon etkinlikleri üniversite stratejik planı,

Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı faaliyetleri, öğrenci kulüpleri ve öğrenci toplulukları faaliyetleri üzerinden tartışılacak ve yapılan mekânsal analizlerle değerlendirilecektir. Mekansal analizler

erişilebilirlikle ilgili standartlarda (TS 9111, TS 12576, TS 12460, TS 23599 ve TS ISO 13536) yer alan temel erişilebilirlik düzeyi üzerinden ele alınacaktır.

Anadolu Üniversitesi kurulduğu günden bu yana, kültürel, sanatsal ve bilimsel alanlarda yaptığı faaliyetlerle dinamik bir gelişim sergilemekte ve eğitim programlarını çağın gerektirdiği nitelikli insanı yetiştirme üzerine kurgulamaktadır. Bu hedefleri gerçekleştirmek için, hem kültürel ve sanatsal hem de bilimsel alanlarda eğitim ve araştırma kalitesini arttıracak, bu faaliyetler sonucu elde edilen çıktılarının evrensel düzeyde de kullanılmasını sağlayacak 2014-2018 yıllarını kapsayan beş yıllık 'Stratejik Planı' uygulamaya koymuştur.

Stratejik Planda **Hedef 1.4. Tüm kampüslerde yaşam koşullarını geliştirmek** olarak ifade edilmiştir. Bu hedefe göre Strateji 1. Kampüslerdeki sosyal olanakları ve yaşam alanlarını artırmak, **Hedef 2.5. Kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerin nicelik ve niteliğini artırmak** olarak belirlenmiş, Strateji 1. Üniversite akademik birimlerinin kültürel, sanatsal ve sportif alanlarda etkinlikler düzenlemesini desteklemek olarak, Strateji 2. Öğretim elemanlarının ulusal / uluslararası düzeyde düzenlenen kültürel, sanatsal ve sportif alanlardaki etkinliklere katılımını desteklemek ve Strateji 3. Kültürel, sanatsal ve sportif tesislerin etkin kullanımını sağlamak şeklinde ifade edilmiştir. **Hedef 3.1. Topluma hizmet amacıyla yapılan faaliyetleri, üniversitenin sahip olduğu iletişim olanaklarını ve sosyal medyayı kullanarak tanıtmak** başlığı altında Strateji 1. Üniversitenin "Yaşam Boyu Öğrenme" konusundaki odağın ve önceliğinin tüm toplumsal kesimlerle paylaşılmasına yönelik etkinliklerin yapılması, Strateji 2. Üniversitenin topluma yönelik iletişim faaliyetlerini arttırmak, Strateji 3. Topluma Hizmet Uygulamaları dersinin etkinliğini arttırmak olarak belirlenmiştir. **Hedef 3.3.** ise bu çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkilenen bir içerikle **"Topluma hizmet odaklı kültürel, sanatsal, sportif, bilimsel vb. ulusal ve uluslararası etkinliklerin toplumun tüm kesimlerine daha etkili şekilde ulaştırılmasını sağlamak"** şeklinde tanımlanmıştır. Bu hedefle ilişkilenen Strateji 1. Üniversitenin tüm kültürel, sanatsal, sportif, bilimsel vb. etkinliklerinde etkinlik mekanlarının bir bölümünü dezavantajlı kesimlere ayırmak, Strateji 3. Topluma hizmet odaklı faaliyetleri teşvik edici etkinlikler yapmak ve Strateji 4. Şehir ve bölgeye ilişkin çalışmalar yapmak/katkı sağlamak olarak ifade edilmiştir (url 2, A.Ü. Stratejik Plan, 2014-18).

Anadolu Üniversitesi 2014-18 Stratejik planında orta ve uzun vadeli amaçları doğrultusunda temel ilke ve politikalarını belirlemiş, öncelikler ve hedefler ile bunlara ulaşmak için izlenecek yol ve yöntemleri tanımlamıştır. Dolayısıyla yerleşkelerde yürütülecek rekreasyon faaliyetleri belirlenen hedefler çerçevesinde ve izlenecek stratejilerle planlanmıştır. Bu bağlamda Sağlık Kültür ve Daire Başkanlığı tarafından 2014-2015 yılı içinde düzenlenen rekreasyon etkinlikleri ve etkinliklere katılım durumu Tablo1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Anadolu Üniversitesi 2014-15 Eğitim Öğretim Yılında Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığınca yürütülen etkinlikler. Kaynak: Anadolu Üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı Verileri

Etkinlik türü	Etkinlik sayısı	Katılımcı sayısı
31. Bahar Şenlikleri	173	2043
Sportif Etkinlikler	56	1008
Serbest Çalışmalar	300	7211
Üniversite Sporları Federasyonu	53	602

Etkinlikleri		
Üniversite Personeli Sportif Etkinlikler	76	2736
Üniversite Personeli Serbest Çalışmalar	104	1927
Üniversite ve Kent İşbirliğiyle Federasyonlarla Ortaklaşa Düzenlenen Etkinlikler	95	1584
Toplam	857	17111

Üniversite yerleşkelerinde yürütölen öğrenci kulüpleri ve öğrenci toplulukları tarafından 2014-2015 yılı içinde düzenlenen rekreasyon etkinlikleri ve etkinliklere katılım durumu da aşğıdaki gibidir.

Tablo 2. Anadolu Üniversitesi 2014-15 Eğitim Öğretim Yılında Öğrenci Kulüpleri ve Öğrenci Toplulukları tarafından yürütölen etkinlikler.
Kaynak: Anadolu Üniversitesi Kulüpler Yönetimi Verileri

Etkinlik türü	Etkinlik sayısı	Katılımcı sayısı
16 (2014 yılı)	268	40354
28 (2015 yılı)	405	40803
Toplam	405	81157

Öğrenci kulüpleri ve öğrenci toplulukları tarafından düzenlenen etkinlikler geniş bir çeşitlilik sunmaktadır. Dolayısıyla yerleşme rekreasyonu özellikle katılımcılar açısından serbest zamanın özgürlük ruhunu desteklemektedir. Rekreasyon etkinliklerinin çeşitliliği, katılımcıların kendi özgür iradeleri ile tercih ettikleri, kendilerini sınadıkları ve bunun sonucunda gereksinim duydukları etkinliklere dahil olmaktadır. Bu özgürlük yaklaşımı serbest zamanın temelini oluşturmaktadır (Munday, 1998).

Sosyal erişim ayrı tutulursa, gündelik yaşam(d)a her fiziki katılım ve kullanım biçiminin hareketle başladığı ve sonlandığı dikkate alındığında, erişilebilirlik hareketliliğin temel bileşenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Erişilebilirliğin sağlanamadığı ortamlarda kişinin hareket kabiliyetinin de sınırlandırıldığı göröölür. Bu nedenle yapılaşmış çevrenin dış ya da iç, açık ya da kapalı olmasına bakılmaksızın herkes için erişilebilir olması beklenir. Bu bağlamda erişilebilirlik, her insanın gündelik yaşama (barınma, ulaşım, eğitim, çalışma, sağlık, rekreasyon vb.) katılımı sırasında, bina iç mekânlarından kentsel dış mekânlara kadar uzanan yapılaşmış çevreye katılabilme, bu çevreyi kullanabilme, bu çevrede verilen hizmetlerden herkesle birlikte eşit şekilde yararlanmayı ifade etmektedir. Çok özel durumlar ya da sınırlandırmalar ayrı tutulursa etkinliklere katılım nasıl ki herkese açıksa etkinlik yapılacak mekanların da herkesin katılımına uygun olması beklenir.

Üniversite yerleşkeleri için erişilebilirlik, eğitim-öğretim kadar önemli ancak bugüne kadar mevzuat ve standartlarla yönetilemeyecek kadar genel, insan haklarının ayrımcılık kadar sorunlu hatta ayrımcılığı da kapsayan alanlarından biridir. Bu yüzden erişilebilirlik eğitim ve öğretimin de dahil olduğu hakları kullanabilmenin, yerleşke yaşamına aktif katılımın bir aracı olmanın yanında, bağımsız yaşamının, toplumsal yaşamın tüm alanlarına tam olarak katılabilenin temel koşuludur. Öyle ki, üniversite yerleşkelerini eğitim-öğretim hizmetinden yararlananlar, çalışan ve barınanlar gibi sürekli ya da ziyaretçiler gibi geçici kullanıcıların yaşı, cinsiyet, din, dil, ırk, etnik yapı, bedensel ya da zihinsel vb. yeterlilik ayrımı gözetilmeksizin yapılaşmış çevre öncelikli olmak üzere eğitim-öğretim faaliyetlerine, sosyal ve kültürel çevreye katılımı, sunulan hizmetlerden yararlanması ancak erişilebilirlikle sağlanmaktadır. Üniversite yerleşkeleri için sağlıklı bir erişilebilirlik ise, **yerleşkeye erişebilirlikle** başlamakta ve **yerleşke erişilebilirliği** ile tamamlanmaktadır (Tutal, 2014).

Yerleşkeye erişebilirlik, yerleşke kullanıcılarının yerleşke içi ya da dışı veya yürüme mesafesi dışında olan barınma mekanından yerleşkeye kadar mesafedeki yapı, araç ya da hizmetlere erişilebilirliği ifade etmektedir. Bir başka deyişle, kişinin barınma mekanından başlayan ve yerleşke girişinde sonlanan seyahatinin erişilebilirliğidir. Yollar, kaldırımlar, duraklar, ulaşım araçları vb. bu seyahatin temel bileşenleridir.

Yerleşkeye erişebilirlik sağlanmadan yerleşke erişilebilirliğinin sağlanıyor olması çok da anlamlı değildir. Yalnızca kendi sınırları içinde anlamlı bulunabilir ancak yerleşkenin çevreyle olan (yapısal çevre, ulaşım araçları vb.) ilişkilerinde erişilebilirlik sağlanamaz. Bu yüzden ikisinin de birlikte gerçekleşmesi, yapısal çevrenin herkes için kesintiye uğramadan kullanılabilirliği anlamına gelmektedir.

Yerleşke erişilebilirliği ise, kullanıcıların ulaşım amacıyla kullandığı araç(lar)a bağlı olarak yerleşke içi yollar, açık alanlar, yapılaşmış çevre, araç ve hizmetlere erişilebilirliği ifade etmektedir. Bir anlamda, dışardan gelenler için yerleşke girişinden, içerdeki için barınma mekânlarından (yurtlar, lojmanlar vb.) başlayan ve kullanıldığı süre içinde yerleşke içindeki yollar, açık alanlar, işlevler arası seyahatin ve binaların iç mekanının erişilebilirliğidir. Yerleşke içi yollar, kaldırımlar, duraklar, ulaşım araçları, otoparklar, bina giriş güzergâhları, girişler, yatay ve düşey dolaşım yapı ve araçları vb. bu seyahatin bileşenlerini oluşturur. İster yerleşkeye ister yerleşke içi olsun erişilebilirliğin ve bu temel bileşenlere yönelik tasarımın herkesin kullanımına yönelik kapsayıcı olması zorunludur.

Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, yerleşke rekreasyonunu tartışmaya açmak, Anadolu Üniversitesi yerleşkeleri (Yunusemre, İki Eylül ve Porsuk) örneğinde ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Anadolu Üniversitesi yerleşkelerinde 2014-15 eğitim öğretim yılında Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı ile öğrenci kulüpleri ve topluluklarının katıldığı toplam 1262 etkinlik gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Bu etkinlikleri toplam 98268 kişi aktif ya da pasif olarak katılmıştır. Etkinlikler yaygın olarak üniversite yerleşkelerinde gerçekleştirilmiştir.

Yerleşke rekreasyonunun zorunlu koşullarından biri bütün katılımcılara eşit koşullarda etkinliklere katılım olanağı sunmasıdır. Bunun için rekreasyon etkinliklerine hizmet edecek mekanların ve kapasitelerinin yeterli düzeyde olması kaçınılmazdır. Yerleşkelerin erişilebilirliğine yönelik yapılan mekânsal analizler katılımcılara eşit koşullar sunulmadığını göstermiştir. Bu çalışmanın ana başlıklarından biri olan erişilebilirlik, analizlerde yapılaşmış çevre için yetersiz ya da sınırlı düzeyde tespit edilmiştir. Analizler, Anadolu Üniversitesinin Yunusemre ve İki Eylül yerleşkelerinde geniş bir çeşitlilikteki (*anma etkinliği, atölye çalışması, dans gösterisi, çalıştay, eğitim, festival, film gösterimi, gezi/kültürel, gezi/teknik, gösteri, konferans, kongre, konser, kurultay, müzikal, panel, seminer, sempozyum, sergi,*

sosyal sorumluluk, sunum-tanıtım etkinliği, şenlik, tanıtım, tırmanış, tiyatro, toplantı, turnuva, yarışma, yazılım geliştirme, ziyaret) etkinliklere ev sahipliği yapan binalarda gerçekleştirilmiştir. Analizlerde etkinlik mekanlarının park yerleri ve duraklarla ilişkisi, bina girişlerinin uygunluğu, bina iç mekanında yatay ve düşey erişilebilirlik, erişilebilir tuvalet(ler) ile işitme ve görme engellilere yönelik herhangi bir düzenleme yapıp yapılmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3. Etkinlik mekanlarının erişilebilirlik analizleri.

									
	Park yeri	Engelli Park yeri	Otopark-Durak Bina Erişimi	Bina Girişi Erişimi	Yatay Erişim	Düşey Erişim	Erişilebilir WC	İşitme Engelliler için Düzenleme	Görme Engelliler için Düzenleme
Atatürk Kültür Merkezi									
Kongre Merkezi									
Öğrenci Merkezi									
Sinema Salonu									
Salon 2003									
Kapalı Spor Salonu 1 (YEY)									
Kapalı Spor Salonu 2 (İEY)									

	Erişilebilir		Sınırlı derecede erişilebilirlik		Erişilemez
---	--------------	---	----------------------------------	---	------------

Analizlere göre etkinlik yürütülen hiçbir bina tam erişilebilir değildir. Yerleşke bütününde dış mekanda yol ve kaldırımlarda başlayan erişilemezlik durumu bina ölçeğinde de devam etmektedir. Hemen her etkinlik binasının kendisine ait ya da yakın çevresinde, yürüme mesafesinde otoparklar yer almaktadır. Öğrenci merkezi ve sinema salonuna hizmet eden engelli otoparkları henüz tamamlanmıştır. Analizi yapılan 7 etkinlik binasının yalnızca 2 tanesine engelsiz erişim sağlanabilmektedir. Bina girişleri de yine 2 bina da erişilebilir durumdadır. Binanın kullanımı sırasında yatay ve düşey erişim bir bina dışında sağlanamamaktadır. Sınırlı derecede erişilebilirliği sağlananlar ise yeni düzenlemelere gereksinim duymaktadır. Erişilebilir tuvalet(ler) standartlara tam uygunluk sağlamasa da 7 binanın 5 tanesinde bulunmaktadır. İşitme engelliler ve görme engelliler için yerleşkede yer alan diğer yapılarda da olduğu gibi (Tural, 2012) herhangi bir düzenlemeye rastlanmamıştır. Dolayısıyla yerleşke rekreasyonları her ne

kadar kapsayıcı olsa da mekânsal analizler, etkinliklerin düzenlendiğı mekanların kapsayıcı olmadığı, herkes için erişilebilir ve kullanılabilir olmadığını ortaya çıkarmıştır.

SONUÇ

İnsanların hiçbir ayırıma uğramaksızın bağımsız yaşayabilmesi, herkesle birlikte eşit koşullarda yapılaşmış çevreye ve toplumsal yaşama katılımı temel haklardan biridir. Bu katılımın üniversite yerleşkelerinde en etkili araçlarından biri rekreasyon etkinlikleridir. Bu yüzden, bir boş zaman etkinliğinden önce katılım durumu nasıl olursa olsun etkinliklerin herkes için olmaya odaklanması zorunludur. Bir hak olan erişilebilirlik, diğer hakları kullanabilmenin bir aracı olmasının yanında bağımsız yaşamanın ve toplumsal yaşamın tüm alanlarına fiziki olarak tam olarak katılabilmenin temel koşuludur. Bu yüzden, üniversite yerleşkelerinde de eğitim öğretim sürecinin vazgeçilemez bir ölçütü olmasının yanında etkinliklerin de kapsayıcı olmasını sağlayan ölçütlerden biridir.

Anadolu Üniversitesi Yerleşkeleri ölçeğinde bir yıllık sürede Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı ile öğrenci kulüpleri ve toplulukları tarafından gerçekleştirilen toplam 1262 etkinlik ve aktif ya da pasif toplam 98268 katılımcı sayısı dikkate alındığında üniversite yerleşkelerinin bu etkinliklere hizmet edecek düzeye taşınması gerekmektedir. 2014-18 yılı Stratejik Planındaki Hedef 3.3. (*Topluma hizmet odaklı kültürel, sanatsal, sportif, bilimsel vb. ulusal ve uluslararası etkinliklerin toplumun tüm kesimlerine daha etkili şekilde ulaştırılmasını sağlamak*) şeklinde ifade edilmektedir. Bu hedef, Strateji 1. (*Üniversitenin tüm kültürel, sanatsal, sportif, bilimsel vb. etkinliklerinde etkinlik mekanlarının bir bölümünü dezavantajlı kesimlere ayırmak*) ile etkinliklerin herkes için planlanmasını zorunlu hale getirmektedir.

Üniversite yerleşkeleri eğitim-öğretimden araştırmaya, sağlık, sosyal ve kültürden spor ve rekreasyona, yeme-içme ve barınmadan idari yapılanmaya değin yaşam kalitesi açısından insan için gündelik yaşamın fiziki mekandaki olumsuzluklarını azaltacak ya da yok edecek tasarım özelliğine sahip olmalıdır. Bununla birlikte rahat ve kolay erişilebilirliği, bağımsız ve eşitlikçi kullanımı ile aktif ya da pasif potansiyel kullanıcılarının gereksinimlerini de karşılayacak kadar genel tasarım yaklaşımlarını kapsamalıdır.

Sonuç olarak, yerleşkelerde yapılaşmış çevreye ve sosyal yaşama katılım, öncelikle yapılaşmış çevre erişilebilir olduğu sürece mümkün olmaktadır ve bu durum sosyal ilişkilerin sürdürülmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu önem, herkes için erişilebilirliği üniversite yerleşkelerinin katılıma açık ve sürdürülebilir yaşam kalitesi için temel öncelik haline getirmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyıldız M. ve Arğan M. (2012). Boş Zamanlarda Sanal Bir Deneyim Aracı Olarak Facebook, I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi: 46 - 56, Antalya
- Kaba, İ.C. (2009). Türkiye’deki Üniversitelerde Kampüs Rekreasyonu’nun Mevcut Durumu ve Kümpüs Rekreasyon Modellemesi, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul
- Kılıç, M. Şener, G. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyon Etkinliklerine Katılımındaki Sosyolojik Etkenler ve Yapısal Kısıtlamalar, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, Cilt 3, (3), 220-227
- Kızanlık, M. (2014). Türkiye’de Eğitim Kurumlarında Rekreasyon Eğitimin Yapısı, International Journal of Science Culture and Sport July 2014 : Special Issue 1 ISSN : 2148-1148 Doi : 10.14486/IJSCS72 Copyright©IntJSCS (www.iscsjournal.com) - 46
- Kortan, E. (1981). Çağdaş Üniversite Kampusları Tasarımı, O.D.T.Ü. Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara
- Munday, J. (1998). Leisure Education Theory and Practice. Second Edition, Sagamore Publishing Campaign, USA, 9
- TS 9111, (2011) Özürlüler ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklileri, TSE, Ankara
- TS 12576, (2012). Şehir içi yollar - Kaldırım ve Yaya Geçitlerinde Ulaşılabilirlik İçin Yapısal Önlemler ve İşaretlemelerin Tasarım Kuralları, TSE, Ankara

- TS 12460, (1998). şehir İçi Yollar- Raylı Taşıma Sistemleri- Engelli ve Yaşlılar İçin Tesislerde Tasarım Kuralları, TSE, Ankara
- TS 23599 (2012). Görme zrl veya Az Görenler İçin Yardımcı Mamuller – Hissedilebilir Yürüme Yüzeyi İşaretleri, TSE, Ankara
- TS ISO 13536, (2012) 23599'un Uygulamasına Yönelik Tamamlayıcı Standard, TSE, Ankara
- Tutal, O. (2014). "niversite Yerleşkelerinin Erişilebilirliği" "Uluslararası Kent ve Engelliler alıştayı" Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 18-21 Nisan 2014, Van
- Tutal, O., Döğeroğlu, T., (2012). Anadolu Üniversitesi Yerleşkelerinin Ulaşılabilirliği, Anadolu Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) 1006 F 122, Eskişehir
- Tütüncü, . Aydın, İ. Küçükusta, D., Avcı, N. Taş, İ. (2011). Üniversite ğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımını Etkileyen Unsurların Analizi, Spor Bilimleri Dergisi, Hacettepe J. of Sport Sciences, 22 (2), 69–83
- url 1. B.M. Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>
- url 2. Anadolu Üniversitesi Stratejik Planı,
<http://www.sp.gov.tr/tr/stratejik-plan/s/1000/Anadolu+Universitesi+2014-2018>

Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Rekreatif Alan Tercih ve Beklentileri

Özlem DEMİRTAŞ, Osman İMAMOĞLU, Kerem Yıldırım ŞİMŞEK, Faruk YAMANER, Erdal ZORBA

Hitit Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: ozlemsarioglu@hitit.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; Hitit Üniversitesi öğrencilerinin kampüs rekreatif alan tercihleri ve beklentilerinin belirlenmesidir. Araştırmanın evrenini Hitit Üniversitesi öğrencileri oluşturmaktadır. Belirlenen evrenin içerisinde tabakalı örnekleme yöntemi ile fakülte ve yüksekokullarda okuyan 3532 kız, 3520 erkek toplam 7052 öğrenci örneklem kapsamına alınmıştır. Bilgi toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan anket kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler sayısal ve yüzdelik dağılımları tablolar halinde gösterilmiştir. Örneklem grubunun, öğrencisi olduğu üniversitenin kampüsünde yapılmasını istediği rekreasyon alan tercihleri gibi açık uçlu sorular sorularak, katılımcıların kampüs rekreasyonu ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde; frekans yüzde analizi kullanılmıştır.

Hitit Üniversitesi rekreatif alan tercihleri ve beklentilerini belirlemek için yapılan bu araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin %47,6'sının birinci sırada Açık Alan Amfi Tiyatro'yu, ikinci sırada %20,56 oranında Bisiklet Parkurlarını, üçüncü sırada %12,77 oranında Dans Salonunu, %10,17 'sinin Macera Parkurlarını ve beşinci sırada %8,8 oranında ise Sinema Salonunu tercih ettikleri bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Hitit Üniversitesi, Rekreasyon Programları, Rekreatif Alan Tercihleri.

GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanların fiziksel, duygusal ve sosyal ihtiyaçları vardır. Bu nedenle bütün faaliyetler bu ihtiyaçların karşılanması için planlanmalı ve yapılmalıdır. Çünkü planlanan amaçların kazanılması optimal zaman dilimi içerisinde ve zengin bir içerik sayesinde elde edilebilir. Bu gelişmelerin olması için aktivite sayısının yanında deneyimli personele de ihtiyaç duyulmaktadır. Serbest zaman deneyimleri toplumdan topluma çok büyük değişiklikler gösterebilmektedir. Zira her toplum kendi içinde farklı değerlere sahiptir. Ancak bu farklılıklar, evrensel değerler içinde zamanla azalabilir. Gönüllü katılım ile yapılan serbest zaman eğitimi, bireyin eğitiminde ana faktör durumundadır. Çünkü serbest zaman deneyimleri kişilerin seviyelerine, ilgi ve isteklerine göre şekillenir. Dolayısıyla bir yönüyle mutluluğun keşfedilmesi ve toplumların sağlığı, serbest zaman felsefesi ile oluşmuş deneyimlerde kendini gösterebilir (Ağaoğlu ve Eker 2006).

Günümüzde serbest zamanı değerlendirme bir yaşam biçimi halini almıştır. Bu yüzden serbest zaman faaliyetlerinin artması ve serbest zamanın değerlendirme yelpazesinin genişletilmesi için çeşitli program ve projelerin üretilmesi bugün bir zorunluluk durumuna gelmiştir. Bu açıdan serbest zaman faaliyetleri kendi felsefesini oluşturmalı, psikolojik, sosyal ve fiziksel olarak sahip olduğu değerlere destek sağlamalıdır. Yapılan aktiviteler, insanların uğraş alanı içindeki yaşam biçimini etkileyen çabaları da içermeli, onların toplumun içinde yer alan bireyler olmasına yardım etmeli ve birlikte yaşamı güzelleştirmelidir (Kelly 1990).

Avrupa'da geçen 25 yılı aşkın süredir, kolejler ve üniversiteler öğrencilerinin refah seviyesini yükseltmek ve kampüs yaşamlarını zenginleştirmek için büyük finansal yatırımlar yapmaktadırlar (Cohen 1996). Her ne kadar Kolejlerin ve üniversitelerin yükseköğretimde rekreasyon kaynakları için sürekli artan rekabete rağmen, yatırım yapmaya devam etmeleri rekreasyon faaliyetlerinin kabul edilmiş değerini gösterse de, yine de öğrencilerin başarıları ile bu tür tesislerin kullanımı arasında bağlantı olduğuyla ilgili daha çok bilimsel veri toplanmasına ihtiyaç vardır. Kampüs Rekreasyon Tesisleri (KRT), öğrencilere birçok fiziksel aktivite olanağı sunan diğer başka aktivitelerin yanı sıra spor salonları, yüzme havuzları, egzersiz ekipmanları, hentbol/raketbol sahaları, squash kortları, ve yapay tırmanış duvarları gibi alanları tipik olarak kapsamaktadırlar. Buna ek olarak, KRT genellikle soyunma odaları, saunalar, buhar odaları, yemek ayrıcalıkları, dinlenme ve çalışma alanları gibi rahatlıklar da içermektedir. KRT'nin üniversite öğrencileri arasında popüler olduğu şüphesizdir (Huesman vd 2007). Anekdotik ve yayımlanmış kullanım verileri onların bu cazibesini %70 ten %95 e kadar değişen yüksek kullanım oranları gösteren tutarlı raporlarla kanıtlamaktadırlar (Bryant vd 1995). KRT olanakları muhtemelen kullanımın bu yüksek oranlarına en az dört yönlü katkı sağlamaktadır; fiziksel uygunluk, beceri gelişimi, yarışma/rekabet ve sosyal etkileşim. Üniversite öğrencilerinin fit, sağlıklı ve çekici olmak istemeleri bunu mantıklı bir şekilde özetler. KRT tarafından önerilen fiziksel aktivite çeşitlerinin sağladığı fiziksel

ve ruhsal sağlıkla ilgili kazanımlar iyi bilinmekte ve yarım yüzyıldan fazla zamandır yapılan araştırmalarla kuvvetli bir şekilde desteklenmektedir (Bouchard vd 1990).

Serbest zaman etkinlikleri gençlerin bedensel ve ruhsal açıdan sağlıklı kalmalarına katkı sağlayabileceği gibi, uyumsuz bazı davranışlar geliştirmesine de kaynaklık edebilir (Piko ve Vazsonyi 2004; Osgood vd 1996). Uygun etkinliklerle değerlendirilmesi halinde serbest zaman etkinlikleri bireyin dinlenmesine, eğlenmesine ve kendini yenilemesine yardım eder. Bu yolla toplumsal refaha da önemli katkılar sağlar (Aydoğan ve Aral 2006).

Üniversite yöneticileri kampüs rekreasyon programları gibi sınıf dışı aktivitelere öğrencilerin katılımının olumlu kazanımlar sağladığını kabul etmektedir (Barcelona ve Ross 2002). Örneğin; kampüsteki rekreasyon programlarına katılım öğrenci yaşam kalitesini artırır (Byl 2002; Ellis vd 2002; Weese 1997), öğrencilerin birlikteyken birbirlerini daha iyi anlamalarına sebep olur (Gallien 2001), öğrencilere üniversite yılları boyunca spora katılımlarının devam etmesi için fırsat sağlar (Kiku 1995) ve dahası fiziksel aktiviteyi ömür boyu sürdürme anlayışını geliştirir (Byl 2002). Ayrıca, rekreasyon programları gibi sınıf dışında aktivitelere katılımın kişisel ve sosyal olarak çeşitliliğin artırılması, liderlik vasıf ve becerilerin yeterliliği ve öğrencilerin aktivitelerle okulda tutulması ve bu yolla öğrenmenin artması şeklinde sonuçlandığı belirtilmektedir. (Barcelona ve Ross 2002; Haines 2001). Bu sebeple, üniversitenin genel misyonu ile kampüs rekreasyon programlarının yararları akla yatkın bir önermedir. Böylece, kampüs rekreasyon programları yükseköğretim kurumlarında müfredatın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olması şaşırtıcı değildir. Bununla birlikte eğer rekreasyonel etkinliklere katılmanın öğrenci gelişimi üzerinde bu tür pozitif etkileri varsa, o zaman bu programlar modern, ilgi çekici ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılar şekilde olabilmeyi sağlamalıdır (Barcelona ve Ross 2002; Weese 1997). Buna dayanarak araştırmanın amaçları:

Hitit Üniversitesi'nde eğitim gören öğrencilerin rekreasyon faaliyetlerine katılım düzeylerini ve isteklerini belirlemek; Üniversite öğrencilerinin boş zamanlarını hangi rekreatif alanlarda değerlendirmek istediğini anlamak ve Üniversitedeki rekreasyon alanlarının yapılanmasına yardım ve katkıda bulunmaya çalışmaktır.

YÖNTEM

Araştırma tarama modelidir. Konu ile ilgili literatür taranarak, elde edilen bilgiler doğrultusunda "Hitit Üniversitesi Güney ve Kuzey Kampüsü Rekreatif Aktivite Çeşitliliğini Oluşturabilecek Alanların Belirlenmesine Yönelik Fizibilite Çalışması" için hazırlanan bir anket formu kullanılmıştır.

Araştırmanın evrenini, Hitit Üniversitesi, 2014-2015 eğitim-öğretim yılında öğrenim gören toplam 7052 öğrenci oluşturmaktadır. Elde edilen sayısal ve yüzdeler dağılımları tablolar halinde verilmiştir. Tabloların oluşturulmasında ilk beş sıralama dikkate alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmada toplanan bilgilerden, aşağıdaki bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular; tercih edilen rekreasyon alanların cinsiyete ve tercih etme biçimlerine göre dağılımı yüzde ve frekans olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Kampüste Birinci Sırada Yapılmasını İstedikleri Rekreasyon Alan Tercih

Rekreasyon Alanı	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Açık Hava Amfi Tiyatro	884	21,5	616	14,9
Açık Sergi Alanı	228	5,6	155	3,7
Açık Tenis Kortu	297	7,2	295	7,1
Bisiklet Parkurları	417	10,2	367	8,9
Dans Salonu	345	8,4	200	4,8
Açık/Kapalı Kondisyon Merkezi	66	1,6	187	4,5
Kaykay Pisti	93	2,3	81	2,0
Plaj Futbolu	54	1,3	228	5,5
Plaj Voleybolu	110	2,7	106	2,6

Macera Parkurları	104	2,5	128	3,1
Mini Golf Sahası	34	,8	50	1,2
Okçuluk Atış Alanı	83	2,0	163	3,9
Oryantiring Parkuru	24	,6	29	,7
Paintball Alanı	97	2,4	217	5,2
Resim Atölyesi	95	2,3	39	,9
Sergi Salonu	27	,7	26	,6
Sinema Salonu	166	4,0	177	4,3
Step-Aerobik ve Pilates Salonu	44	1,1	16	,4
Su Sporları Merkezi	136	3,3	224	5,4
Squash Kortu	16	,4	13	,3
Yapay Tırmanış Duvarı	35	,9	45	1,1
Yürüyüş Parkurları	177	4,3	158	3,8
Toplam	3532	100,0	3520	100,0

Tablo 2. Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Kampüste İkinci Sırada Yapılmasını İstedikleri Rekreasyon Alan Tercihi

Rekreasyon Alanı	Kız		Erkek	
	n	%	n	%
Açık Hava Amfi Tiyatro	228	9,56	174	7,33
Açık Sergi Alanı	215	9,1	173	7,29
Açık Tenis Kortu	272	11,40	193	8,13
Bisiklet Parkurları	340	14,26	307	12,93
Dans Salonu	294	12,33	169	7,12
Açık/Kapalı Kondisyon Merkezi	91	3,81	169	7,12
Kaykay Pisti	115	4,82	105	4,42
Plaj Futbolu	50	2,09	127	5,35
Plaj Voleybolu	64	2,68	109	4,59
Macera Parkurları	87	3,64	101	4,25
Mini Golf Sahası	27	1,13	46	1,93
Okçuluk Atış Alanı	60	2,51	111	4,67
Oryantiring Parkuru	15	0,62	18	0,75
Paintball Alanı	57	2,39	159	6,70
Resim Atölyesi	69	2,3	30	1,26
Sergi Salonu	32	1,34	18	0,75
Sinema Salonu	130	5,43	128	5,39

Step-Aerobik ve Pilates Salonu	33	1,38	11	0,46
Su Sporları Merkezi	66	2,76	101	4,25
Squash Kortu	5	0,20	7	0,29
Yapay Tırmanış Duvarı	27	1,13	39	1,64
Yürüyüş Parkurları	107	4,48	78	3,28
Toplam	2384	100,0	2373	100,0

Tablo 3. Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Kampüste Üçüncü Sırada Yapılmasını İstedikleri Rekreasyon Alan Tercihi

<i>Rekreasyon Alanı</i>	<i>Kız</i>		<i>Erkek</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Açık Hava Amfi Tiyatro	99	4,50	96	4,38
Açık Sergi Alanı	83	3,77	72	3,28
Açık Tenis Kortu	190	8,64	164	7,48
Bisiklet Parkurları	252	11,47	179	8,16
Dans Salonu	261	11,87	141	6,43
Açık/Kapalı Kondisyon Merkezi	90	4,09	175	7,98
Kaykay Pisti	127	5,78	97	4,42
Plaj Futbolu	72	3,27	157	7,16
Plaj Voleybolu	113	5,14	102	4,65
Macera Parkurları	126	5,73	137	6,25
Mini Golf Sahası	53	2,41	66	3,01
Okçuluk Atış Alanı	77	3,50	132	6,02
Oryantiring Parkuru	23	1,04	27	1,23
Paintball Alanı	98	4,46	178	8,12
Resim Atölyesi	83	3,77	53	2,41
Sergi Salonu	36	1,63	42	1,91
Sinema Salonu	143	6,50	122	5,56
Step-Aerobik ve Pilates Salonu	49	2,23	21	0,95
Su Sporları Merkezi	71	3,23	83	3,78
Squash Kortu	11	0,5	16	0,73
Yapay Tırmanış Duvarı	36	1,63	40	1,82
Yürüyüş Parkurları	104	4,73	91	4,15
Toplam	2197	100,0	2191	100,0

Tablo 4. Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Kampüste Dördüncü Sırada Yapılmasını İstedikleri Rekreasyon Alan Tercihi

<i>Rekreasyon Alanı</i>	<i>Kız</i>		<i>Erkek</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Açık Hava Amfi Tiyatro	76	3,66	70	3,44
Açık Sergi Alanı	51	2,45	44	2,16
Açık Tenis Kortu	71	3,42	81	3,99
Bisiklet Parkurları	204	9,82	166	8,17
Dans Salonu	152	7,32	99	4,87
Açık/Kapalı Kondisyon Merkezi	80	3,85	110	5,41
Kaykay Pisti	134	6,45	118	5,81
Plaj Futbolu	94	4,52	124	6,10
Plaj Voleybolu	119	5,73	123	6,05
Macera Parkurları	157	7,56	163	8,02
Mini Golf Sahası	57	2,74	92	4,53
Okçuluk Atış Alanı	81	3,90	121	5,96
Oryantiring Parkuru	38	1,83	45	2,21
Paintball Alanı	119	5,73	131	6,45
Resim Atölyesi	126	6,06	62	3,05
Sergi Salonu	56	2,69	37	1,82
Sinema Salonu	137	6,59	153	7,53
Step-Aerobik ve Pilates Salonu	39	1,87	17	0,83
Su Sporları Merkezi	95	4,57	94	4,63
Squash Kortu	16	0,77	25	1,23
Yapay Tırmanış Duvarı	50	2,40	58	2,85
Yürüyüş Parkurları	124	5,97	97	4,77
Toplam	2076	100,0	2030	100,0

Tablo 5. Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Kampüste Beşinci Sırada Yapılmasını İstedikleri Rekreasyon Alan Tercih

<i>Rekreasyon Alanı</i>	<i>Kız</i>		<i>Erkek</i>	
	<i>n</i>	<i>%</i>	<i>n</i>	<i>%</i>
Açık Hava Amfi Tiyatro	73	3,65	69	3,62
Açık Sergi Alanı	45	2,25	47	2,47
Açık Tenis Kortu	70	3,50	72	3,78
Bisiklet Parkurları	98	4,90	108	5,68
Dans Salonu	126	6,30	104	5,47
Açık/Kapalı Kondisyon Merkezi	76	3,80	95	4,99

Kaykay Pisti	98	4,90	82	4,31
Plaj Futbolu	60	3,00	107	5,62
Plaj Voleybolu	113	5,65	110	5,78
Macera Parkurları	167	8,35	163	8,57
Mini Golf Sahası	91	4,55	82	4,31
Okçuluk Atış Alanı	113	5,65	130	6,83
Oryantiring Parkuru	34	1,70	48	2,52
Paintball Alanı	125	6,25	133	6,99
Resim Atölyesi	110	5,50	60	3,15
Sergi Salonu	63	3,15	46	2,41
Sinema Salonu	153	7,65	124	6,52
Step-Aerobik ve Pilates Salonu	59	2,95	25	1,31
Su Sporları Merkezi	101	5,05	104	5,47
Squash Kortu	38	1,90	25	1,31
Yapay Tırmanış Duvarı	58	2,90	73	3,84
Yürüyüş Parkurları	128	6,40	94	4,94
Toplam	1999	100,0	1901	100,0

Tablo 6. Hitit Üniversitesi Öğrencilerinin Kampüste Yapılmasını İstedikleri Rekreasyon Alan Sıralaması

Sıralama	Kız			Erkek			Genel		
	Rekreasyon Alanı	n	%	Rekreasyon Alanı	n	%	Rekreasyon Alanı	n	%
1.	Açık Hava Amfi Tiyatro	884	49,24	Açık Hava Amfi Tiyatro	616	44,18	Açık Hava Amfi Tiyatro	1500	47,67
2.	Bisiklet Parkurları	340	18,94	Bisiklet Parkurları	307	22,02	Bisiklet Parkurları	647	20,56
3.	Dans Salonu	261	14,54	Paintball Alanı	178	12,76	Dans Salonu	402	12,77
4.	Macera Parkurları	157	8,74	Macera Parkurları	163	11,69	Macera Parkurları	320	10,17
5.	Sinema Salonu	153	8,52	Okçuluk Atış Alanı	130	9,32	Sinema Salonu	277	8,80

TARTIŞMA VE SONUÇ

Hitit Üniversitesi öğrencilerinin yeni kampüslerinde rekreatif etkinlik çeşitliliğini oluşturabilecek alan tercih düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin %18,2'sinin birinci sırada Açık Alan Amfi Tiyatro Alanını, ikinci sırada %13,5 oranında Bisiklet Parkurlarını, üçüncü sırada %9,1 oranında Dans Salonunu, %7,8 'inin Macera Parkurlarını ve beşinci sırada %7,4 oranında ise Sinema Salonunu tercih ettikleri saptanmıştır.

Çınar ve Sanioğlu'na (2004) göre Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu erkek öğrencilerinin boks-taekwando, güreş-judo, atletizm, futbol, tenis gibi branşları tercih ettikleri kız öğrencilerin ise salon sporlarını tercih ettikleri görülmüştür. Yine başka bir çalışmada; erkek öğrenciler kız öğrencilere göre boş zamanlarının daha büyük bir kısmını bedensel aktivitelere ayırmaktadır (Balci ve İlhan 2006). Benzer bir sonuç, Kılbaş'ın 1987 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmasında da görülmektedir (Kılbaş 2001). Söz konusu çalışmada, kız öğrencilerin %4,11 'i basketbol etkinliklerine katılırken, erkek öğrencilerin %22,63 'ü katılmaktadır. Yine benzer bir sonuç Balci'nun 2003 yılında gerçekleştirdiği bir çalışmada (Balci 2003); erkek öğrencilerin kız öğrencilerden farklı olarak ağırlığı futbol ve basketbol oynamaya verdikleri, buna karşılık kız öğrencilerin tiyatroya, konsere ve dansa gitmeyi tercih ettikleri görülmektedir. Çalışmamızda genel öğrenci tercihlerinin yanı sıra kız öğrencilerin de üçüncü sırada Dans Salonu Alanını (%14,54), beşinci sırada Sinema Salonu Alanını (%8,52) seçmeleri bu sonuçların bizim bulgularımızı desteklediğini göstermektedir.

Mansuroğlu (2002)'nin yapmış olduğu çalışmaya göre; öğrencilere herhangi bir engelleyici unsurun bulunmadığı bir durumda katılacakları faaliyetlerle ilgili bir soru yöneltildiğinde kız öğrenciler %27 oranında bisiklete binme aktivitesini tercih etmişlerdir. Bizim çalışmamızda kız ve erkek öğrenciler arasında ikinci sırada tercih edilen (%20,56) Bisiklet Parkurları Alan sıralaması cinsiyete göre değişmemektedir.

Bahar (2008) 'ın "Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri" adlı yapmış olduğu çalışmada; kız öğrencilerle erkek öğrencilerin aylık ortalama sinemaya gitme sayısı arasındaki fark anlamlıdır (t1024: -1.989, p < 05). Kız öğrencilerin (1,38 kez) erkek öğrencilerden (1,2 kez) daha fazla sinemaya gittiği görülmektedir. Bu sonuç, bu konuda yapılan bazı araştırma bulguları ile tutarlıdır (Balci 2003; Karasar vd 1999). Bizim çalışmamızda da genel olarak 5. sırada yer alan Sinema Salonu aynı zamanda cinsiyete göre baktığımızda erkek öğrencilerin 5. Tercileri Okçuluk Atış Alanı (%9,32) iken kız öğrencilerin 5. Sıradaki Rekreasyon Alan tercihlerinde yine Sinema Salonu (%8,52) işaretlendiği görülmektedir. Bahar (2008)'in çalışması ile bizim bulgularımız paralellik göstermektedir. Televizyon ve film izleme ihtiyacı eğitici, bilgilendirici, geliştirici özellikleri olan sanatsal ve belgesel filmlerin toplu gösterileceği ve öğrencilerin kolayca ulaşabilecekleri ortamlarla geliştirilebilir. Ayrıca rekreasyonel faaliyetlerin uygulanacağı mekânlar özenle seçilmeli, proje ve imar planlamalarında çevre ile uyumlu daha yeşil, doğaya saygılı ve doğayla bütünleşen, kullanım alanı olarak ihtiyaçları karşılayan 10 yıl sonrasına değil belki 50 yıl sonraya hitap eden tesisler yapılmalıdır. Tesislerin yapımında yan hizmet birimleri ve sosyal hizmet binaları (Kafe, wc, duş, soyunma odaları, sağlık odası, ısınma salonu, sauna vb.) da ayrıntılarıyla düşünülmelidir (Daly 2000).

Huang ve Carleton (2003), Tayvan'daki üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada rekreatif etkinliklere katılmanın, öğrencilerin yaşam tatminlerini arttırdıklarını belirtmişlerdir. Bu yönde, üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımda hangi etmenleri önemli gördüklerinin ortaya konulması, onların bu etkinliklere katılımlarını kısıtlayan etmenlerin ortadan kaldırılması yolunda ele alınabilecek çabalara yol göstermektedir. Rekreasyonel aktivitelere katılım özellikle üniversitelerde akademik eğitim alan öğrencilerin, bilimsel ve sosyal hayatta başarılı olabilmelerinin, akademik alt yapıları ile birlikte, kültürel ve sosyal yaşantılarının da etkin olabilmesi için önemli bir rol oynayabilmektedir. Bu nedenle üniversitelerin rekreatif amaçlı tesislerini çoğaltması, sportif ve sosyal faaliyetlere daha fazla önem vererek, konuyla ilgili organizasyonlar düzenlemesi önemlidir (Demirel vd 2013). Nermi Uygur (1989) "boş zaman herkesin kendi zamanı. En çok boşken kendim oluyorum, boşken oluşturuyorum, kendimi. Boş zamanlarda yaptıklarımla bölünüp dağılmak şöyle dursun, derlenip toplanıyorum. Gönlüme göre bir yaşama sevinciyle genişliyorum, boş zamanlarda. Boş zamanım olmasaydı ben de olmazdım", demektedir (Uygur 1989). Bu nedenle öğrencilerin serbest zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için çeşitli olanakların sağlanması gerekir (Karasar vd 1999). Ancak, bunun yapılabilmesi için öğrencilerin serbest zaman etkinlikleri ile ilgili yönelimlerini dolayısıyla bahsi geçen etkinlikleri hangi rekreasyon alanlarında gerçekleştirmek istediklerinin bilinmesine gereksinim vardır. Bu çalışma, bu alanda yapılmış bir ilk özelliğini taşımakta bundan sonraki araştırmalara da katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Y.S., Eker, H. (2006). Türkiye'deki Üniversitelerin Sağlık, Kültür Ve Spor Dairelerinin İşlevsel Yönden İncelenmesi, *SPORMETRE, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IV (4) 131-134.
- Aydoğan, Y., Aral, N. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Boş Zamanlarında Kitle İletişim Araçlarını Kullanmalarının İncelenmesi. *Çağdaş Eğitim*, 328, 33-39.
- Bahar, H. H. (2008). Cinsiyet ve Branşa Göre Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri (Erzincan Eğitim Fakültesi Örneği), *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt-Sayı: 10-2.
- Balci, V., İlhan, A. (2006). Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IV (1) 11-18.
- Balci, V. (2003). Ankara'daki Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Etkinliklerine Katılımlarının Araştırılması, *Milli Eğitim, Kültür ve Sanat Dergisi*, Bahar, 158, 161-173.

- Barcelona, R.J., & Ross, C.M. (2002). Participation patterns in campus recreational sports: An examination of quality of student effort from 1983–1998. *Recreational Sports Journal*, 26, 41–53.
- Bouchard, C., Shephard, R. J., Stephans, T., Sutton, J. R., & McPherson, B. D. (Eds.). (1990). *Exercise, Fitness, and Health: A Consensus of Current Knowledge*. Champaign, IL: Human Kinetics Books.
- Bryant, J. A., Banta, T. W., & Bradley, J. L. (1995). Assessment provides insight into the impact and effectiveness of campus recreation programs. *NASPA Journal*, 32(2), 153-161.
- Byl, J. (2002). *Intramural Recreation: A step-by-step guide to creating an effective program*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Cohen, A. (1996). Big dreams. *Athletic Business*, 20, 31-37.
- Çınar, V., Sanioğlu, A. (2004). Farklı Branşlardaki Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreyasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Değerlendirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 11, 261-270.
- Daly, J. (2000). Recreation and Sport Planning and Design, Second Edition, Human Kinetics, U.S.A.
- Demirel, M., Dumlu, Y., Gürbüz, B., Balcı, V. (2003). Üniversite Öğrencilerinin Rekreyasyonel Etkinliklere Katılımını Engelleyen Faktörlerin Belirlenmesi, II. Rekreyasyon Araştırma Kongresi, 599-607, Kuşadası, Aydın.
- Ellis, G.D., Compton, D.M., Tyson, B., & Bohlig, M. (2002). Campus recreation participation, health, and quality of life. *Recreational Sports Journal*, 26, 51-60.
- Gallien, C. (2001). University sport and sport ethics. *Proceedings of the 21st FISU/SECU Conference*, Beijing, China, 57–58.
- Haines, D.J. (2001). Undergraduate student benefits from the university recreation. *Recreational Sports Journal*, 25, 25–33.
- Huang, C.Y. ve Carleton, B. (2003). The Relationships Among Leisure Participation, Leisure Satisfaction and Life Satisfaction of College Students in Taiwan, *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2):129-132.
- Huesman, R. L., Brown, A.K., Lee, G., Kellogg, J.P., Radcliffe, P.M. (2007). Modeling Student Academic Success: Does Usage of Campus Recreation Facilities Make a Difference? Paper presented at The National Symposium on Student Retention, Milwaukee September 24-26.
- Karasar, N., Hakan, A., Can, G., Özdeş, K., Sözer, E., Gültekin, M., Anıl, H., Boyacı, A., şenel, Aysın (1999). *Anadolu Üniversitesi Öğrencilerinin Sosyo-Kültürel ve Sosyo-Ekonomik Özellikleri ile Beklenti ve Sorunları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kelly, J.R. (1990). Leisure, Prentice-hall, Englewood, Cliffs, s.187., New Jersey.
- Kılbaş, ř. (2001). Rekreyasyon, Anaca Yayınları. 1.Baskı. Aralık, S. 20, 49, 70,71,149, Adana.
- Kiku, K. (1995). New tasks of sport education as an obligatory subject in Japanese university. *Proceedings of the 18th Univeriade of the FISU/SECU Conference, Sport and man: Creating a new vision, Fukuoka, Japan*, 49–52.
- Mansuroğlu, S. (2002). Akdeniz Üniversitesi Öğrencilerinin Serbest Zaman Özellikleri ve Dış Mekan Rekreyasyon Eğilimlerinin Belirlenmesi, *Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 15(2),53-62.
- Osgood,D. W., Wilson, J. K., O'Malley,P. M., Bachman, J. G., Johnston, L. D. (1996). Routine Activities and Individual Deviant Behavior. *American Sociological Review*. 61 (4), 635-655.
- Piko, B. F., Vazsonyi, A. T. (2004). Leisure Activities and Problem Behaviours Among Hungarian Youth. *Journal of Adolsence*, 27, 717-730.
- Uygur, N. (1989). *Güneşle*. İstanbul: Ara Yayınları.
- Weese, J.W. (1997). The development of an instrument to measure effectiveness in campus recreation programs. *Journal of Sport Management*, 11, 263–274.

Hitit Üniversitesi Mensuplarının Kampüs Rekreasyonuna Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi

Özlem DEMİRTAŞ, Osman İMAMOĞLU, Kerem Yıldırım ŞİMŞEK, Faruk YAMANER, Erdal ZORBA

Hitit Üniversitesi,
Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
E-posta: ozlemsarioglu@hitit.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı; Hitit Üniversitesi mensuplarının kampüs rekreasyonuna yönelik tutumlarını belirlenmesidir. Araştırmanın evrenini Hitit Üniversitesi mensupları oluşturmaktadır. Belirlenen evrenin içerisinde kolayda örnekleme yöntemi ile fakülte ve yüksekokullarda okuyan 8252 öğrenci, 180 akademik ve 107 idari personel örneklem kapsamına alınmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, örneklem grubunun rekreatif etkinliklere katılıp katılmadığını, katılmak isteyip istemediğini, aktivite düzeyini ve mensubu olduğu üniversitenin kampüsünde yapılmasını istediği rekreasyon alanını gibi açık uçlu sorular sorularak, katılımcıların kampüs rekreasyonu ile ilgili görüşleri değerlendirilmiştir. Verilerin analiz edilmesinde; frekans yüzde analizi kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, Hitit Üniversitesi mensuplarının %61,9 oranı ile “Şu anda orta düzeyde fiziksel bir aktiviteye katılmıyorum” cevabını vermeleri, %77,3 Rekreatif etkinliklere katılmadıklarını ve %53,7 oranında ise katılmak istediklerini belirtmiş olmaları, Üniversitenin kampüs rekreasyon tesis olanakları mevcut olsa katılımcıların rekreasyon amaçlı faaliyetlere katılmaya istekli oldukları sonucuna varılabilir.

Anahtar kelimeler: Hitit Üniversitesi, Rekreasyon, Kampüs Rekreasyon Merkezleri

GİRİŞ

Kampüs sözcüğü Fransızca’dan Türkçe ’ye girmiş olup, TDK ’na göre; bir üniversitenin genellikle kent dışında derslik, öğrenci yurdu gibi her türlü yapı ve etkinlik alanlarıyla toplu bir biçimde bulunduğu yer şeklinde açıklanmaktadır (http 1). Üniversitelerde kampüs rekreasyonunun gerçekleştirilebilmesi için en önemli faktörlerden biri rekreasyonel tesistir. Üniversitenin içinde eğitim-öğretim için ayrılmış tesisler olabileceği gibi rekreatif etkinliklerin de yapılabileceği sosyal, kültürel, sağlık, spor ve sanatsal tesisler de olabilir. Alt yapısını tamamlayamamış üniversitelerde eğitim-öğretim için kullanılan tesisler boş oldukları zamanlarda rekreatif etkinlikler için de kullanılabilir. Kampüs rekreasyon programlarından en verimli şekilde yararlanma yolu gerekli tesislerin inşası ile mümkündür. Bu programlar sayesinde fiziksel etkinliklere düzenli katılımı sağlamak, sedanter hayatın öğrencilerde, akademik ve idari kadrolarda oluşturacağı olumsuzlukları ortadan kaldırmaya destek olmak, kişisel beceri ve alışkanlıkları geliştirmek, tüm üniversite mensuplarının streslerini gidermelerini sağlamak, mevcut yüklerden kurtulmalarını ve kendilerini yenileyerek daha dengeli ve sağlıklı bir yaşama kavuşmalarını sağlamak hedeflenmektedir (Kaba 2009).

Üniversite öğrencilerinin “Rekreasyon” ve “Kampüs Rekreasyonu” kavramlarını tanıma ve faydalanmaları önem arz etmektedir. Bu kavramların bilincine varmış katılımcılar ile rekreatif etkinliklerin amacına ulaşması hiç kuşkusuz daha kolay gerçekleşecektir. Bu sayede üniversite kampüslerinde gelenekselleşen etkinlikler ve öğrenci temelli organizasyonlar gelişecektir. Bu etkinlikler öğrencilere her anlamda faydalar sağladığı gibi üniversitelere de tercih edilme ve üniversite kültürünü öğrencilerine aşılayabilme fırsatları sunacaktır (Kaba 2009).

Bu çalışmanın amacı, Hitit Üniversitesi mensuplarının kampüs rekreasyonuna yönelik görüşlerini incelemektir.

LİTERATÜR TARAMASI

İlk olarak, 18. yüzyılın ikinci yarısında, Amerika’da Princeton Üniversitesi için kullanıldığı tahmin edilen *kampüs* sözcüğünü, (Sönmezler 1995; Türeyen 2002), “esas işlevleri eğitim, öğretim, araştırma ve uygulama olan, kullanıcıları için gerekli yaşam koşullarını (barınma, eğlence, alışveriş, spor, sağlık vb.) sağlayan akademik köy” olarak tanımlamaktadır (Türeyen 2002). Bu tanımdan yola çıkarak, kampüs rekreasyonunun kapsam alanı; rekreasyonel sporlar, açık hava rekreasyonu, eğlence ve sosyal etkinlikler, engelliler için program ve hizmetler, topluma hizmet programları şeklinde sınıflandırılabilir (Kaba 2009).

Öğrencilerin bireysel ve toplumsal gelişimleri, üniversitelerdeki sosyal ve kültürel etkinlik alanları ve kullanımları ile doğrudan ilişkilidir. Öğrenciler eğitim süreçleri boyunca, sosyal etkinliklere katılım sağlamaktadır. Sosyal gruplaşmanın bir parçası olarak sosyal sorumluluklar almaktadırlar. Böylece toplum yaşamına katılmayı ve çevre ile doğru ilişkiler kurabilmeyi öğrenmektedirler. Üniversite dönemleri, bireylerin yalnızca dersle ilgilenecek kendilerini tam anlamıyla geliştirebilecekleri bir dönem değildir. Birçok birey için üniversite dönemleri, akademik ve sosyo-kültürel gelişimin sağlanabilmesinde önemlidir. Aynı zamanda, rekreatif etkinliklerin insan yaşamının birçok alanını (iş tatmini, yaşam tatmini, aile yaşamını vb.) da olumlu etkilemektedir (Aslan 2009; Huang ve Carleton 2003). Bireylerin üniversite öğrenimi dönemlerinde elde edecekleri rekreatif etkinliklere katılma alışkanlıkları yaşamlarının ileriki dönemlerinde de devamlılık gösterebilecektir.

Üniversitelerin öncelikli hedefi olan eğitim, araştırma ve bilimsel yayınların yanı sıra oluşturduğu çevresel yapılanmalarla ve etrafında olması gereken açık hava organizasyonları ile bulunduğu çevreye örnek olmalıdır (Günaydın vd 2012). Gerek köklü üniversitelerde gerekse yeni kurulan üniversitelerin yerleşkelerinde yer alan spor ve sosyal tesislerin kalitesine, sağladığı hizmetlere gerekli önem verilmelidir. Akademisyenlerin yanı sıra tüm üniversite personeline ve öğrencilerine rekreasyonel faaliyetleri gerçekleştirebilmeleri için uygun koşullar sağlanmalıdır (Gültekin vd 2013).

Son yıllarda, üniversiteler, akademik prestijlerinin dünyanın en iyi öğrencilerini, sporcularını ve genel akademik katılımcılarını çekmek için tek başına yeterli olmadığını kavramaya başlamışlardır. Öğrencilerin her zamankinden daha hareketli ve daha seçici olduğu bir dönemde, üniversite yetkilileri, ülke genelinde, tasarımcı yurtlar, çarpıcı kütüphaneler, kampüsleri karakterize eden inanılmaz rekreasyon merkezleri görülen, büyük bir bina patlamasına gitmişlerdir. Ülke genelindeki tüm hızıyla yayılan patlama ve büyük üniversitelerde sportif programların atağa geçmesi ile Amerika’da oluşan en inanılmaz 25 öğrenci rekreasyon merkezine bir bakmakta fayda vardır. İnternette yapılan bu sıralamaya göre sadece rekreasyon merkezi olarak etiketlenmiş olabilecek tek bir binaya bakmaktan daha çok, tüm rekreasyon tesislerini, rekreasyon programlarını, açık alan tesislerini ve mimariyi dikkate alarak daha fazlasına bakılmaya çalışılmış ve 25 favori liste hazırlanmıştır. Özel olarak sıralanmış bu listenin ilk 3’üne girmiş üniversitelere bakıldığında 3. sıradaki Iowa Üniversitesi, ulusal sahnede Division I sporlarında rekabet etmek için en büyük okul olmayabilir ama bu yöneticileri mevcut olan en iyi öğrenci rekreasyon deneyimlerinden birini yaratmaktan alıkoymuş değildir. Üniversite kampüs tarzında bir öğrenci rekreasyon deneyiminde faaliyet göstermiş olsa bile, Kampüs Rekreasyon ve Wellness Merkezi ya da KRWM, Üniversitenin tacındaki mücevherdir. Tesis esasen yepyeni bir marka olan, henüz 2010 yılında açılmış ve RDG Planning&Design mimarlık firması tarafından dizayn edilmiştir. Basketbol ve voleybol kortları her türden egzersiz yapılabilecek olan büyük bir spor salonunda bulunabilmektedir. Grup eğitimi odaları, derslikler ve kişisel eğitim odaları, tüm bu seçenekleri kullanmakla ilgilenen öğrenciler tarafından KRWM’ de bulunabilmektedir. Bir adet kapalı havuz ve bir 25 kişilik spa merkezi bu tesiste bulunan özellikleridir tamamlamaktadır (http 2).

2.sırada Texas Üniversitesi bulunmaktadır. Aslında ülkedeki hemen hemen her üniversite gibi yönetilen, eşit sekiz binadan oluşan bir rekreasyonel kampüs merkezidir. Texas Üniversitesi 500,000 m²

nin üzerindeki kapalı rekreyasyon alanı ve 40 dönüm üzerinde açık alan rekreyasyonuna sahiptir. Bu sekiz binanın en önemli parçaları fitness ve sportif üstünlük adına yaptırılmış olan Gregory spor salonu ve AnnaHiss spor salonudur. Birlikte, bu iki tesis yedi basketbol kortu, okçuluk stüdyosu, dans sınıfları, kişisel eğitim, hentbol, raketbol kortları ve tam boyutlu bir olimpik yüzme havuzu ve çok daha fazlasını sunmaktadır. Kampüste geriye kalan 6 rekreyasyon binası ile eşleştirildiğinde sporcu öğrencilerin sık sık mezuniyetten sonra profesyonel sporlara burada gitmeleri şaşılabacak bir şey değildir (http 2).

Listenin favorisi Cincinnati Üniversitesi (CÜ), kampüs rekreyasyon alanı 200,000 m² 'nin üzerinde rekreyasyon tesisleri ile etkileyici bir yapıya sahiptir. Ağır bir egzersizden sonra ya da egzersiz boyunca öğrencilerin hemen o an ferahlamaları için bir adet meyve suyu barı ve bir tane de market bulunmaktadır. Kampüs Rekreyasyon Tesisleri 21,000 pound ağırlığın üzerinde 3 tane yüzme havuzuna, bir tırmanma duvarı ve bir tane asma katasahiptir. Tesis yüzme ve diğer akuatik sporlar üzerinde daha fazla odaklanması sayesinde Ohio'nun kötü kışında büyük bu bir ikramiyedir. CÜ her zaman mimarisiyle etkileyen birinci sınıf bir yere sahiptir. Cincinnati Rekreyasyon Merkezi buna bir örnektir. CÜ'nin tesisleri sporcu öğrencileri de etkilemektedir. Richard Linder binası fütüristik görünümü ve Fifth Third Arenası ve Nippert Stadyumunu da içinde barındıran CÜ'nin Varsity Village'ı onun tacındaki mücevherdir. CÜ Big East Konferansına katıldığında inşa edilen bu bina basketbol stadyumu ve futbol stadyumu (Nippert) arasında dar bir noktaya sıkıştırılmıştır. CÜ öğrencileri modern öğrenci beklentilerinin tüm hoşluklarına sahiptir ama onlar dünya standartlarında mimari başarılarla pay sahibi olmaktan hoşlanır bu da Cincinnati'nin niçin birinci sırada yer aldığını açıklamaktadır (http 2).

Türkiye üniversitelerinde kampüs rekreyasyonu'nun mevcut durumu hakkında bilgi sahibi olmak, rekreatif etkinliklerin içeriği ve üniversite imkanlarını tespit etmek için yapılan bir araştırmada, gönderilen anketlere 20 devlet üniversitesi Sağlık Kültür ve Spor Daire Başkanlığı yöneticisi cevap vermiştir. Yöneticilerden %75'inin rekreyasyon tesislerinin yeterli olduğunu düşünmemektedir (Kaba 2009). Gazi Osman Pasa Üniversitesi % 86, Celal Bayar Üniversitesi % 82, Gazi Üniversitesi % 82 oranında üniversitelerde rekreyasyon alanlarının yetersiz olduğu Korucu (2006) ve arkadaşlarının eğitim fakültesi öğrencileri ile yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Pepe ve arkadaşlarının (2008) yaptığı çalışmada erkek öğrencilerin % 38 i etkinlikleri ve tesisleri yetersiz, % 45 i az yeterli bulmuştur. Üniversite mensuplarının rekreatif etkinliklere katılım tercihlerinin öğrenciler ve ailelerinde %10'larda, personel ve ailelerinin daha büyük oranlarda yüzde beş ile on arasında kaldığı görülmektedir. Bu talep düşüklüğünün nedeni katılımcılardan kaynaklanabileceği gibi (spor kültürü olmaması, fiziksel eksiklikler vs.) yönetsel sebepler de (gerekli yapının oluşturulmaması, tesis-personel yetersizliği, bütçe yetersizliği vs.) olabilir. Aslında önemli olanın öğrencilere boş zaman, rekreyasyon, spor ve ilgili faaliyetler hakkında yeterli açıklamanın yapılmaması ve tartışılmaması ile ilgili olduğu düşünülmektedir (Parr ve Lashua 2005).

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli: Bu araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini Hitit Üniversitesi mensupları oluşturmaktadır. Belirlenen evrenin içerisinde kolayda örnekleme yöntemi ile fakülte ve yüksekokullarda okuyan 8252 öğrenci, 180 akademik ve 107 idari personel örneklem kapsamına alınmıştır.

Veri Toplama Aracı: Araştırmada veri toplama aracı olarak, örneklem grubunun rekreatif etkinliklere katılıp katılmadığını, katılmak isteyip istemediğini, aktivite düzeyini, mensubu olduğu üniversitenin kampüsünde yapılmasını istediği rekreyasyon alanı gibi açık uçlu sorular sorularak, Hitit Üniversitesi mensuplarının kampüs rekreyasyonu ile ilgili görüşlerini değerlendirmek için anket uygulanmıştır.

Veri Analiz Teknikleri: Verilerin analiz edilmesinde frekans yüzde analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırma Kapsamında Gerçekleştirilen Tanımlayıcı İştatistikler

Araştırma kapsamında örneklemden toplanan karmaşık verilerin zet bir bilgisinin verilmesi ve sayısal olarak ifade edebilmesi amacıyla araştırmaya katılan örneklem grubunun tanımlayıcı istatistikleri yüzde ve frekans olarak verilmiştir.

Hitit Üniversitesi Mensuplarının Demografik zelliklerinin Tanımlayıcı İştatistikleri

Araştırma kapsamında örneklem grubunun dört demografik özelliği incelenmiştir. Bunlar; cinsiyet, yaş, meslek ve gelir durumudur. Tablo 1’de örneklem grubunun demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan rneklem Grubunun Demografik zelliklerinin Tanımlayıcı İştatistik Bulguları

Demografik zellikler	Frekans (n)	Yüzde (%)
<u>Cinsiyet</u>		
Kadın	4191	49,08
Erkek	4348	50,91
<u>Yaş</u>		
18-28	6176	93,4
29-39	323	4,9
40-50	95	1,4
51-61	17	,3
62-72	3	,0
<u>Meslek</u>		
Akademik Personel	180	2,10
İdari Personel	107	1,25
Öğrenci	8252	96,63
<u>Gelir Düzeyi</u>		
500TL'den az	4625	54,36
501 - 1000TL Arası	1969	23,14
1001 - 2000TL Arası	990	11,63
2001 - 3500TL Arası	595	6,99
3501TL ve Yukarısı	328	3,85

Tablo 1 incelendiğinde örneklem grubunun %49,0’u kadın, %50,9’u erkeklerden oluşmaktadır. Araştırmamızda yaş sorusuna tüm katılımcıların %22,5’i yaş sorusuna cevap vermemiştir. Cevap verenler içerisinde en fazla oranda (%93,4) katılım sağladığı yaş aralığı 18-28’dir. Örneklem grubunun %2,1’i akademik, %1,2’i idari personel ve %96,6’nın öğrencilerden meydana geldiği grlmektedir. Gelir düzeylerinin ise %11,6 oranında 1001-2000 TL arasında olduğu saptanmıştır.

Hitit Üniversitesi Mensuplarının Kişisel zelliklerinin Tanımlayıcı İştatistikleri

Çalışmada, rneklem grubunun örneklem grubunun rekreatif etkinliklere katılıp katılmadığını, katılmak isteyip istemediğini, aktivite düzeyini örneklem grubunun kişisel özelliklerini oluştırmaktadır. Tablo 2’de örneklem grubunun kişisel özellikleri verilmiştir.

Tablo 2. Örneklem Grubu Kişisel zelliklerinin Tanımlayıcı İştatistik Bulguları

Kişisel Özellikler	n	%
<u>Rekreatif Etkinliklere Katılım</u>		
Evet	1931	22,61
Hayır	6607	77,37
<u>Rekreatif Etkinliklere Katılma İsteği</u>		
Evet	4592	53,77
Hayır	3946	46,21
<u>Aktivite Düzeyi</u>		
Şu anda orta düzeyde fiziksel bir aktiviteye katılmıyorum	5388	61,92
Şu anda en az orta düzeyde bir fiziksel aktiviteye katılmaktayım	1351	15,82
Gelecek 6 ayda en az orta düzeyde bir fiziksel aktiviteye katılımımı artırmak niyetindeyim	790	9,25
Son 6 aydır düzenli olarak en az orta düzeyde fiziksel aktiviteye Katılmaktayım	388	4,54
Geçmişte, en az 6 aylık dönemde düzenli olarak en az orta düzeyde aktivitelere Katıldım	292	3,41
Geçmişte, en az 3 yıllık dönemde düzenli olarak en az orta düzeyde aktivitelere Katıldım	430	5,03

Örneklem grubunun kişisel özelliklerinin araştırma bulguları incelendiğinde, %22,6 oranında Rekreatif etkinliklere katılım sağlandığı; %77,3'nün ise katılım sağlamadığı; Rekreatif etkinliklere katılma isteği %53,7 oranında iken %46,2'sinin katılmak istemediği saptanmıştır. Örneklem grubunun %61,9'u şu anda orta düzeyde bir aktiviteye katılmadığını belirtirken, %5,0'i geçmişte en az 3 yıllık dönemde düzenli olarak en az orta düzeyde aktivitelere katıldığını belirtmiştir.

Hitit Üniversitesi Mensuplarının Kampüste Yapılmasını İstediği İlk Üç Rekreasyon Alan Tercih Tanımlayıcı İstatistikleri

Çalışmada, örneklem grubunun kampüste yapılmasını istediği ilk üç rekreasyon alan tercihi; Açık Hava Amfi Tiyatro, Açık Sergi Alanı, Açık Tenis Kortu, Bisiklet Parkurları, Dans Salonu, Açık/Kapalı Kondisyon Merkezi, Kaykay Pisti, Plaj Futbolu, Plaj Voleybolu, Macera Parkurları, Mini Golf Sahası, Okçuluk Atış Alanı, Oryantiring Parkuru, Paintball Alanı, Resim Atölyesi, Sergi Salonu, Sinema Salonu, Step-Aerobik ve Pilates Salonu, Su Sporları Merkezi, Squash Kortu, Yapay Tırmanış Duvarı, Yürüyüş Parkurlarından oluşmaktadır. Tablo 3'te örneklem grubunun kampüste yapılmasını istediği ilk üç rekreasyon alan tercihlerinin tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir.

Tablo 3. Hitit Üniversitesi Mensuplarının Kampüste Yapılmasını İstediği İlk Üç Rekreasyon Alan Tercih Tanımlayıcı İstatistik Bulguları

İlk Üç Rekreasyon Alan Tercih	Rekreasyon Alanları	n	%
Rekreasyon Alanı Yapılmasını İstemiyorum		1217	14,3
1. Tercih:	Açık Hava Amfi Tiyatro	1549	18,1
2. Tercih:	Bisiklet Parkurları	694	13,8

3. Tercih:	Dans Salonu	410	8,9
-------------------	--------------------	------------	------------

Çalışmada, örneklem grubunun “Üniversite Kampüsüne Öncelikle Hangi Rekreasyon Alanı Yapılmalıdır” sorusunda %18,1 oranında Açık Hava Amfi Tiyatro, %13,8 oranında Bisiklet Parkurları ve %8,9 oranında da Dans Salonu cevabı verilmiştir.

TARTIşMA VE SONUÇ

Kampüs rekreasyonu boş zamanın özgürlük ruhunu desteklemektedir. Zira kampüs rekreasyon programları öğrencinin kendi özgür iradeleri ile seçtikleri, kendi kendilerini sınadıkları, kendilerini anlayıp ihtiyaçları olan şeyleri keşfettikleri etkinlikleri gerçekleştirir. Bu özgürlük konsepti boş zamanın temelini oluşturur (Munday 1998). Üniversite öğrencilerinin memnuniyet ve başarı grafiğine bakıldığında rekreasyonel spor aktivitelerinin dörtte üçlük oranda etkili olduğu ortaya çıkmaktadır (NIRSA 2004). Spor, özellikle kampüslerde rekreasyonel sporu genel eğitim ve sosyo-kültürel programın bir parçası olarak kabul etmek gerekir (Kaba 2009).

Araştırmaya katılan öğrencilerin aylık harcama tutarlarına göre verdiği cevaplar incelendiğinde öğrencilerin %56’ı gibi yüksek bir oranının 500 TL’den az aylık harcamaları olduğu belirlenmiş, %23,8’inin 501 – 1000 TL aralığı, %11,8’inin 1001 – 2000 TL aralığı, %6,1’inin 2001 – 3500 TL aralığı, %2,3’ünün 3501 TL üstünde harcamaları olduğu görülmüştür. Harcama miktarının yoğunluk gösterdiği 500 TL den az ifadesinin öğrencilerin aile desteği ve okul dışındaki zamanlarında part time çalışma durumlarına bağlanabilir. Üst dilimlerdeki harcama tutarlarının olmasını ise Hitit Üniversitesindeki Yüksek Lisans ve Doktora öğrencilerin mesleki maddi imkanlarıyla ilişkilendirebiliriz. Alparslan ve arkadaşlarının (2005) “Ankara Üniversitesi BESYO öğrencilerinin Sosyo Kültürel Yapı – Meslek Seçimi İlişkisi” adlı çalışmasında öğrencilerin gelir durumu dağılımlarının %43,88’inin orta gelir düzeyine sahip oldukları ve bu durumun bizim bulgularımızla paralellik gösterdiği görülmektedir.

Bir üniversitenin kampüs yerleşkesine sahip olması ve bu yerleşke içerisinde öğrencilere sağlanan mevcut olanaklar, sporsal etkinliklere katılım oranında kampüs yerleşkesi olmayan okulların sunduğu imkan ve olanaklara bağlı katılım sağlandığı söylenebilir. Kampüs üniversitesinde okuyan bir öğrenci ders başlangıcından önce veya bitiminden sonra kampüs sınırlarında zaman kaybetmeden ve ekstra para harcamadan etkinliklere katılma olasılığı vardır. Sporun düzenli ve yaşam boyu yapılabilmesi için; Spor yapmaya elverişli alt yapının da düzenli olarak sağlanması gerekir. Kampüs üniversitesi olmayan üniversitelerde dağınık bir yerleşim olduğu için tüm öğrenciler genellikle merkezlerde olan spor tesislerinden yararlanamayabilirler. Ergül (2008) yüksek lisans tezinde; araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları üniversiteye göre spor yapma durumları incelendiğinde; Celal Bayar Üniversitesinde spor yaptığını belirten %35,1, Ekonomi Üniversitesinde %43,5, Ege Üniversitesinde %44,6 oranında öğrenci olduğu belirlenmiştir. Spor yapmadığını belirten öğrencilerin %7,6’sı Celal Bayar Üniversitesi, %11,3’ü Ekonomi Üniversitesi, %19,3’ünde Ege Üniversitesinde olduğu görülmüştür. Öğrencilerin okudukları üniversite ve spor yapma durumlarının istatistiksel olarak farklılaştığı belirlenmiştir ($\chi^2 = 10.41$; $p < 0.05$). Bu bulgudan yola çıkıldığında Kampüs üniversitelerinde okuyan öğrencilerin kampüs olanakları dahilinde düzenli spor yapmalarının diğer okullarda okuyan öğrencilere oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. “Üniversitede rekreatif faaliyetler için yeterli tesis var mı?” sorusuna eğitimcilerin % 32,8’i “hayır”, %55’i ise “kısmen” cevabını verirken “evet” diyenlerin oranı ise %12,2’de kalmıştır. Bu veriler ışığında tesislerin yetersiz olduğu ya da etkin kullanılmadığı söylenebilir. Mete ve Ağaoğlu da (2003), Ondokuz Mayıs Üniversitesinde yaptıkları çalışmada benzer bir sonucu bularak, ankete katılan akademik ve idari personelin mevcut serbest zamanlarını yeterli alan ve ortam olmadığı için üniversite dışında geçirdiklerini ve çeşitli tesisler yapılması gerekliliği yönünde talep olduğunu tespit etmişlerdir.

Bu bilgiler ışığında bizim çalışmamızdaki örneklem grubunun %77,3 Rekreatif etkinliklere katılmadıklarını, %53,7 katılmak istediklerini belirtmiş olmaları ve %61,9 oranı ile “Şu anda orta düzeyde fiziksel bir aktiviteye katılmıyorum” cevabını vermeleri, Eğer Üniversitenin

kampüs rekreasyon tesis olanakları mevcut olsa buradan bu kişilerin rekreasyon amaçlı faaliyetlere katılmaya istekli oldukları sonucuna varılabilir.

Rekreasyonun çalışmayla olan paralelliği ya da ilişkisi, rekreasyon faaliyetlerinin fiziksel ve zihinsel alanlarda çalışanlar üzerine olumlu etki yaratarak, kişinin çalışma verimini arttırması noktasında yoğunlaşmaktadır (Karaküçük 1997). İşte bu bağlamda, görevi bilimsel çalışma yaparak bilgi üretmek olan üniversitelerdeki akademik personelin, verimlerini arttırmak için ne gibi rekreatif faaliyetlerde bulunduğunun araştırılması gerekmektedir (Tunçkol ve umralıgil 2005). Tunçkol ve Çumralıgil'in (2005) Selçuk niversitesi'nin Akademik Personelinin Rekreasyon kelimesini duyup duymadıkları üzerinde yaptıkları çalışmada grubunun eğitim düzeyleri ve kariyerleri bakımından Türkiye ortalamasının üstünde olmasına ve yaşam şekillerinin toplumun sosyal yarısına göre daha aktif olduğu gerçeğine rağmen araştırmaya katılanların yaklaşık yarısının (% 46) rekreasyon kavramını duymamış olmaları bizce de oldukça düşündürücüdür.

Sonuç olarak; lkemizde rekreatif çalışmalar; okullarda, özel sektörde ve kamu kuruluşlarında yöneticiler tarafından destekleniyor gibi görünse de, rekreasyon alanlarının yetersizliği ve bireylerin bu konuya olan ilgisizliğinden dolayı verim elde edilememektedir. Bundan dolayı rekratif faaliyetleri daha etkin hayata geçirecek bireylere ve birimlere ihtiyaç vardır (Karaküçük 1997).

Yükseköğretim kurumlarının yöneticileri, öğrencilerin eğitiminden ve refahından sorumlu olarak kabul edilirler. Bugün mevcut olan çok sayıda müfredat programının içeriği, bu sorumluluğa yönetimin verdiği taahhüdünün kanıtı olarak grlmektedir (Matthews 1984). Geniş kapsamlı bir kampüs rekreasyon programı bu taahhüdü karşılayacak tek yoldur. Böylece programlar; fiziksel aktiviteye düzenli iştiraki sağlamak, kişisel alışkanlıkları geliştirmek, sedanter hayatın akademik kadroda oluşturacağı olumsuz etkilerle mücadele etmek, personel, fakülte ve öğrencilerin stres ve gerginliklerini giderme fırsatları sağlar. Kampüs rekreasyon programına etkin iştirakin sağlanması, katılımın getirdiği memnuniyet hissiyle, iş ve boş zaman arasında arzu edilen dengenin sağlanması yardımcı olabilir (Tunçkol ve umralıgil 2005).

DESTEK ve TEşEKKüR

Bu çalışmayı değerli görüş ve nerileri ile destekleyen Yardımcı Tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Kerem Yıldırım şİMşEK'E ve araştırmaya katkı sağlayan tüm Hitit niversitesi mensuplarına teşekkürlerimi sunarım.

KAYNAKÇA

- Alparslan T. ve Kılıçgil, E.(2005). Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ğrencilerinin Sosyo Kültürel Yapı – Meslek Seçimi İlişkisi, *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, III (1), S.17-26.
- Aslan N. (2009). An Examination of Family Lesiure and Family Satisfaction Among Traditional Turkish Families. *Journal of Leisure Research*. 41 (2), 157–176.
- Ergül, O.K. (2008) niversite Gençliğinin Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Yönelik İlgileri Ve Katılma Düzeylerinin Belirlenmesi, *Yüksek Lisans Tezi*, Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Gltekin, P.G., Kaya, S. Ve Müderrisoğlu, H. (2013). Düzce Üniversitesi Akademik Personelin Rekreatif Tercihlerinin Belirlenmesi, II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi: 474-488.
- Günaydın, M., Demirel . ve Dzgineş E. (2012). Rekreasyonel Eğilimlerin Belirlenmesinde niversite Yerleşkelerinin Rolü: K.T. Kanuni Yerleşkesi (Trabzon) rneği, *I. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi*: 364-380
- Huang, C.Y. ve Carleton B. (2003). The relationships among leisure participation, leisure satisfaction, and life satisfaction of college students in Taiwan. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2), 129-132.

- Kaba, C. (2009). Türkiye’deki Üniversitelerde Kampüs Rekreasyonu’nun Mevcut Durumu ve Kampüs Rekreasyon Modellemesi. (*Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*) Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karaküçük, S. (1997). Rekreasyon Boş zamanları Değerlendirme Kavram, Kapsam ve Bir Araştırma, *Seren Ofset*, Ankara.
- Korucu, G., Yetim , A. ve Güllü, M. (2006). Sınıf öğretmeni Adaylarının Boş Zaman Alışkanlıkları İle Spora Olan İlgilerinin İncelenmesi, 3-5 Kasım, 9 *Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı*, Muğla: Muğla Üniversitesi.
- Matthews, D.O. (1984). Managing the Intramural Recreation Sports Program, Champaign IL: Slipes.
- Mete, B. ve Ağaoğlu, S.A. (2003). "Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kurupelit Kampüsü Akademik ve İdari Personelin Rekreatif Aktivitelere Katılım ve Bakış Açılarının İncelenmesi", *Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi Bildiriler Kitabı*, 421-426, Ankara.
- Munday, J. (1998). Leisure education Theory and Practice. Second Edition, Sagamore Publishing Campaign, USA, s.9.
- NIRSA (National Intramural –Recreational Sports Association). (2004). The Value of Recreational Sports in Higher Education, Impact on Student Enrollement, Succes and Buying Power., Versa Press, USA , s. 25.
- Parr, M.G ve Lashua B.D. (2005). Students’ Perceptions of Leisure. Leisure Professionals and The Professional Body of Knowledge. *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 4(2), 16-26.
- Pepe, K. (2008). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde Okuyan Öğrencilerin Serbest Zaman Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları İle Beklentilerinin Araştırılması, *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi* 3 (1): 42-51.
- Sönmezler, K. (1995). Üniversiteler, *Yüksek Lisans Tezi*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Tunçkol, H. M. ve Çumralıgil, B. (2005). Selçuk Üniversitesindeki Akademik Personelin Rekreasyon Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi, *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7 (4): 45-51.
- Türeyen, M. N. (2002). Yükseköğretim Kurumları-Kampuslar, Tasarım Yayın Grubu.
- http 1 http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=345573, Erişim tarihi: 25.06.2015.
- http 2 <http://www.bestcollegereviews.org/features/the-25-most-amazing-campus-student-recreation-centers/> Erişim tarihi: 07.09.2015

Brueg(h)el'in Resimlerinin Rekreasyonel Değeri

Yrd.Doç.Dr. Mehtap KODAMAN

Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü , Resim-iş Eğitimi ABD

mehtapkodaman@trakya.edu.tr

ÖZ

Daha çok çalışma hayatı dışındaki serbest zaman aktivitelerini ve insan meşguliyetlerini kast etse de hayatı güzelleştirmeye çalışan ; insanı, yılgınlık, bıkkınlık, anlamsızlık, isteksizlik, uyuşukluk, gereksizlik gibi duygulardan kurtaran; kaygı ve sıkıntılardan uzaklaştıran; aylıklık, boşluk ve zararlı alışkanlıklardan koruyan; zihinsel, ruhsal , fiziksel arınma ve doyum sağlayan; yaşama değer katan ve moral eğitim veren her tür faaliyet rekreasyonun içinde düşünülebilir. Rekreasyonel alan gündelik hayatın içinde insanın çalışma ve dinlenme dahil yaşamsal faaliyetlerini daha yaşanılır kıldığı bir sahadır. Rekreasyon insanın insanca yaşama sanatıdır.

Kaya resimlerinden, duvar resimlerine , halılara, vazolara, minyatürlere, ahşap temperalara, sonra da tuval resimlerine varıncaya kadar çağına tanıklık eden ve sanat sosyolojisinin bir gereği olarak sanata yansıyan insan meşguliyetleri, Pieter Bruegel'in resminde rekreasyonun tam anlamına yakışır bir kimliğe bürünmüştür. Sanki Bruegel rekreasyon alanlarını önce çağına sonra çağlar sonrasına tanıtır aktarmak isteyen bir bilge olarak karşımıza çıkar. Sanattaki tartışma götürmez ustalığı yanında kendisine baba lakabını hak ettirecek bir yönü de işte bu başarısıdır. Tarihsel dönemeçlerin geçiş noktası olan Kuzey Avrupa ve Flemenk sanatı Pieter Bruegel'in fırçasında tüm insanlık hafızasını gözler önüne serer.

Onun sahnelerinde tarla işlerini yapan halkın açık hava etkinliklerine, çocuk oyunlarına, köy düğünü gibi özel günlerin faaliyetlerine, avcıların doğa yürüyüşlerine ve yaban hayatına, halka yol gösteren atasözlerine kadar çoğu rekreasyonla ilgili pek çok konuya rastlıyoruz. "Karnaval ve Perhiz Arasındaki Savaş" adlı eseri ise adeta rekreasyon alanındaki bir öğüt gibidir. Zamanı değerli kılan nedir ve neye göre, ne için ve nasıl yaşamalıyız? Rekreasyon bir boş zaman etkinliği değil ama zamanı dolu yaşama etkinliğidir diyebiliriz. Bruegel usta da asırlar ötesinden hala canlı kalan bir tınıyla bize sesleniyor: Zaman yitip giden değil, değer katılan bir boyut olmalıdır.

Bruegel'den günümüz tekno-bezgin insanının öğreneceği çok şey vardır. Bu makale onun resimlerini okuyup anlamaya çalışarak ustanın rekreasyonel anlamdaki öğütlerini aktarmak istemektedir. Tarihin rekreasyonel belgesi niteliğindeki bu imgelerden yola çıkarak; onun resminin biçim, özellikle de içerik ve öz olarak incelenmesi; unutulmaya yüz tutan tabii ve insani ihtiyaçlardan doğan bu en saf rekreatif temaların irdelenmesi ; çağına ve bize göre anlamı üzerinde düşünülmesinin, günümüz Rekreasyon bilimine ve Resim Sanatı Tarihine katkı sağlaması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Pieter Bruegel, Resim Sanatı, Sanat Sosyolojisi

Kimine göre hobi, kimine göre yaşam biçimi, kimine göre ise bir var oluş sorunu olan sanatsal etkinlik ve konumuz özelinde resim sanatı; başlıbaşına bir rekreasyonel değerdir. Bununla birlikte rekreasyon, Bruegel'in resimlerinde, tema olarak kompozisyondaki yerini alır. Öyle ki Bruegel'in resmi: bugün rekreasyon yönetimi biliminin, kent konseylerinin, eğitimcilerin, velilerin, girişimcilerin, bayındırlık ve çevre mühendisliği çalışanlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve her alandaki yönetici ve yetkililerin dikkate alması gereken; insan doğası, yaşamı, faaliyet alanları ile ilgili veriler sunan ve zamanı nasıl kullanması gerektiği ile ilgili ders niteliğinde öğütler veren içeriktedir. Onun sahnelerinde tarla işlerini yapan halkın açık hava etkinliklerine, çocuk oyunlarına, köy düğünü gibi özel günlerin faaliyetlerine, avcıların doğa yürüyüşlerine ve yaban hayatına, halka yol gösteren atasözlerine kadar çoğu rekreasyonla ilgili pek çok konuya rastlıyoruz. Pieter Bruegel'in resimlerini ve sanatını anlarsak rekreasyon meselesini de iyice anlamış oluruz.

Hollandalı ressam Pieter Bruegel, 1520-1525 yılları arasında doğmuş, 1569'a kadar yaşamıştır(Bon,2006:2). Onun çalışmalarının çoğu pastoralıdır ve kırsal yaşamın ahlaki konularını çalışmıştır(Michel&Charles:36) Eski kayıtlarda onun resmine Karel Van Mander(1604) tarafından komik yönüyle ve günümüzde ise Gibson(2006) tarafından karikatürist ve hicivci yönüyle yaklaşılmıştır. Köy Düğünü tablosu sembolik anlamlarından ziyade gerçekçi yönüyle ele alınmış ve dönemin sosyo ekonomik olayları çerçevesinde öznel olduğu kadar bağlam içinde değerlendirilmiştir (Bkz:Boydaş,2004:156; Marie &Hagen,1995:66). Onun tablolarının hem sembolik anlamlar taşıdığını hem belgesel niteliğinde olduğunu söyleyebiliriz. Burada dini sembolizm ya da Boschvari allegorilerinin (Bkz:Hull:2013,1:04:49) derin anlamlarından çok didaktik ve satirik gerçekçi

betimlemelerle halka doğrudan iletildiği anlamlara bakmak istiyoruz, bu öğütlerin çoğu rekreasyon bilimini ilgilendirdiği gibi, gerçekçi betimlemelerle çağın rekreasyonel durumunu da göz önüne sermektedir.

Flemenk Atasözleri tablosu 1559'da meşe pano üzerine yağlıboya ile yapılmıştır. Tablonun ilk adı Mavi Pelerin ya da Dünyanın Ahmaklığı'dır. Bu tablo sadece atasözlerini aktarmış olsaydı bile başlıbaşına bir rekreasyonel değerdi. Keza geleneksel rekreasyonda: etnosa ait destan, atasözü, mani, ezgi, balad gibi sözlü geleneğin çeşitli vesilelerle bir araya gelen halk tarafından zamanı hoş ve anlamlı geçirmek adına bilgilendirmek, eğitmek ve topluma yön vermek amaçlı paylaşıldığını görüyoruz. Atasözleri, somut olmayan kültürel miras içinde en önemli yerlerden birine sahiptir. Buna ek olarak Bruegel'ın bu tablosu zamanı iyi kullanmak ve yaşama değer katmak adına atasözleri vesilesi ile rekreasyonel öğütlerle doludur.

Resmin ilgi merkezi mavi pelerinli adam ve kırmızılı eşidir. Bunun böyle olduğunu kompozisyonun çizgisel şemasından da anlıyoruz. Bu iki figürün üzerindeki sütunlu sundurmanın dikey hareketi, aşağıda dana çukurunu dolduran adamın diegonal açısı, keza çatıların damları ve sağlı sollu figürlerin hareketleri hep bu noktayı işaret eder. Mavi pelerin giydirme deyimini yüzeysel olarak, aldatma temasını kast eder. Mavi pelerinli adamın sol üstündeki adam günlerini sepette taşır yani zamanını boşuna harcar. Yine mavi pelerinlinin sağ yanında domuzun önüne güller saçan adam ise yine abes işlerle meşgul olmaktadır. İnsanların akılsızlığını da vurgulamıştır; bu akılsızlık genellikle kendine zarar verecek ve fayda sağlamıyacak boş işlerle ilgilidir özellikle zamanın çarçur edilmesi insanların ahmaklığı bön yüz ifadelerinden okunur. Tabloda yaklaşık yüz atasözü tespit edilebilmektedir. Bir adam danasının içine düşüp öldüğü çukuru, iş isten geçtikten sonra doldurmaya çalışır. Bazı figürler iki farklı deyimini çağırıştırır. Örneğin tablonun alt sol kısmında yan yana oturan iki adamdan biri koyun, diğeri domuz kırkar. Bu figür, bir kişinin diğere göre daha avantajlı durumda olduğunu anlatan "biri koyun kırkar, diğeri domuz" deyimini betimlediği gibi, "elindeki imkânları gereğinden fazla zorlama" anlamındaki "hayvanları kırkın ama derilerini yüzmeyin" deyimini de anlatıyor olabilir. "Domuz tıpayı çıkarır":Umursamazlık felaketle sonuçlanır. "Hep aynı kemiği kemirmek":Hep aynı konudan bahsetmek. "Tahta ayakkabılar orada duruyor": Birinin boş yere beklemesi "Aya karşı işemek":Nafile bir çabayla zamanını harcamak. "Rüzgarda tüy savurmak": Sonuç almadan çalışmak, "Leyleği seyretmek": Zamanını boşa harcamak,"Bir vuruşta iki sineği öldürmeye çalışmak" : Verimli olmaya çalışmak (Bir taşla iki kuş vurmak)"Ateşte ısınabildiği sürece kimin evinin yandığını umursamamak": Başkalarının başına gelebilecekleri umursamadan fırsatları değerlendirmek. "Kütüğünü sürüklemek"Aşığı tarafından aldatılmak ya da Yararsız bir iş yapmak, "Gününü sepette taşımak":Zamanını boşa harcamak. "Kaymak kepçesi olmak":Asalak ya da otlakçı olmak."Tilkiyle turna birbirini oylar" İki hilebaz, kendi avantajlarını hep akılda tutar .(Wikipedi,age).

Buna benzer göndermeleri "Köy Düğünü"nde de (1568) görebiliyoruz. Gelinle beraber geldi diye söylenen söz hiçbir şey yapmadan boş oturan kişiler için söylenirdi (Boydaş,age;Marie &Hagen,age). Resimde gelin ve yanındakiler hareketsiz otururken geleneksel bir düğün töreni gözlenmekte halk her zaman ki düğün yemeği için toplanmış özel günlerin rekreasyonu olan bu durum yanında çeşitli adetleri de getirmektedir. Gayda çalan iki kişi halkın nasıl eğlendiğini gösteriyor müzik dinliyorlar, 1517 tarihli bir diğr Düğün Dansı adlı talosunda da dansın açık mekanda yapıldığını görüyoruz. Bunlar hep özel gün rekreasyonuna giren adetlerdir.

Bruegel'ın "Çocukların Oyunları" (1560) Resminde 87 farklı oyun türü sayılabilir. Bu oyunlar üçe ayrılabilir. Grup oyunları, iki üç kişi ile oynanan oyunlar ve tek kişi oynanan oyunlar.(Segal:1995:10). Başka bir sınıflandırma da şöyledir:

“Oyunlar üç grupta toplanabilir. Sınkta yürüme ya da tahta ata binme gibi işlev oyunları, halat çekme ve körebe gibi kurallı oyunlar ve evlilik oyunu ve sarhoşluk oyunu (bir çemberde dönenler) gibi rol yapma oyunları.”^(wikipedia)

Resim, dönemin birçok çocuk oyununu içeren etnografik bir döküm olarak değerlendirilebilir. Bruegel'in asıl amacı, hayatını çocukça oyunlarla harcayanları uyarmak da olabilir. Resmin sol tarafında bir çocuk, aklın sembolü olan baykuşu kovalamaya çalışmaktadır. Ressamın, yılbaşının yaz aylanındaki karşılığı olan yaz dönümü günü (24 Haziran) betimlediği de öne sürülebilir. Sağ taraftaki caddenin sonlarına doğru, yaz dönümü gecesi yakılacak büyük ateş için odun toplayan çocuklara benzeyen bir dizi çocuk vardır. Dahası, bir batıl inanca göre, yaz dönümü günü derinde yüzenleri ve yükseğe tımananları alır. Dolayısıyla böyle bir günde yüzmenin ve tımanmanın tehlikeli olduğuna inanılır ve bunları yapmak yasaktır. Oysa resmin sol üst köşesinde bunları yapmakta olan çocuklar vardır.”^(wikipedia)

Görüldüğü gibi burada da bazı meşguliyetlerin gafleti vurgulanırken rekreasyonel bir saha olan çocuk oyunları tek tek verilmiştir. Sadece sembolik anlam düşünülse idi bu kadar çok çocuk oyununu bir bir göstermek yerine bir kaç örnek vermek yeterli olacaktı oysa ki Bruegel Usta bize tüm oyunları göstermek istemiştir. Bunun yanı sıra yine özel günlerin rekreasyonuna giren Keltlerin gün dönümleri gibi, Nevruz, Hıdırellez ve Paskalyanın aynı ya da benzerine tekabül eden pagan denilen eski inançlardan beri fuar rekreasyonu ve festival olarak kutlanan günlerden yaz dönümüne işaret etmiştir. Burada kasaba meydanı çocuk oyunlarına ayrılmıştır. (Segal,1995:10).

Tabloda Türk geleneksel oyunlarımızdan Birdir Bir gibi Aşık oyunu gibi oyunları seçebiliyoruz. -Segal (age) boğum kemikleri ile oynanan Jack adlı bir oyun olduğunu bildirmiştir. Bugün Avrupa'da daha modern tarzda plastikten üretilmiş türleri vardır. -Sol alt köşede aşık oyunu, tablonun ortasında birdir bir, sağ üst köşede mangala (kumalak, dokuz korgol) diye bilinen çukurlar ve taşlarla oynanan oyun görülür. Sağ orta kenarda Çövgen denen Orta asya kaynaklı polo ve golfe ata olan tokmaklı sopalarla, esası bodur atlarla oynanan bir oyun vardır. Çocukların birincil ihtiyacı olan oyuna gönderme yapan ders niteliğindeki tablo günümüzde onlara oyun mekan ve imkanları yaratmak ve geleneksel çocuk oyunlarının kaybolup gitmesini önlemek adına önemlidir. Pek çok pedagogun dikkatini çeken etnografik verilerle doludur.

“Çocuklar neden oyun oynar? Onlar oyunlara katılırken iç kaynakları nedir?Oyun oyunculara neler öğretir? Çocukların oyunda gözlemlenmesinden öğretmen neler öğrenir? Kısacası oyunun sağladığı fiziksel ve zihinsel etkinliklerden çocuk eğlenir. Takip, kapma, yakalama, arama, avlanma, yarışma, duello, uygulama, cüret, tahmin, oyunculuk ve taklitteki hareketten ve duyulmanın doyumundan ve zevk alır . Oyunlar bunun gibi düşünme yeteneği ile birlikte, kuvvet çeviklik merhamet, koordinasyon(eşgüdüm) geliştirir. Çocuklar nasıl işbirliği yapacaklarını ve birbirlerine nasıl hoşgörü göstereceklerini öğrenirler sosyalleşmiş ve becerikli olurlar.

İç kaynaklar kullanılır ve gelişir. genç bedenlerle birlikte Zeka, yaratıcılık ve merak büyür. Cömertlik, nöbetleşme yahut bir şey verme, yarışma ve saldırganlık tarafından dengelenir. Çocuklar: sportmenlik, fair play (adil oyun), gruplarda birlikte çalışma değerleri hakkında öğrenir. Oyunlarda aklın vücudun fiziksel gücüyle eşgüdümünün önemini anlar ve kendilerini bilmeye ve sevmeye doğru adım atarlar.”(Segal:age.10)

McLean ve Hurd'a (2011:44) onun Karnaval ve Perhiz Arasındaki Savaş tablosunu sağ tarafta kilisenin hoşgörüsüzlüğü ve sol tarafta rekreasyon alanı olarak yorumlamıştır. Aslında bu bitmek bilmeyen kavgaın galibi tabloda da belli değildir. Sol tarafı rekreasyon alanı olarak görmek yerine oburluk , doyumsuzluk, umrsamazlık, sarhoşluk ve anlamsızlık alanı olarak görmek gerek. Sağ tarafa baktığımızda birbirine yardım eden insanlar ve rahibe, rahip kıyafetleri içinde tamamen ruhbanlığı temsil eden kişiler karnavala savaş açmışlardır. Rekreasyon alanını karnaval alanı içinde düşünmek ki burada herhangi bir kültürel ya da sanatsal bir karnaval söz konusu değildir rekreasyon alanına hakaret

olur; öte yandan Filantropik Rekreasyon ve Terapatik Rekreasyon alanından da anladığımız kadarıyla insanlara yardım ederek kendi hayatını anlamlandıran yahut daha mutlu hale getiren insanlar vardır.

Emile&Wictoria(age:11) Bruegel'ın her ne kadar çağını süpüren Romanizm eğilimine karşı dirençli özgün işler çıkardığını ulusal ve geleneksel hislerini koruduğunu söylese de örneğin onun Ölümün Zaferi eserinde ön planda Romanlara özgü Troubadour saz şairliği geleneğine özgü bir temayı ve aşıkları görüyoruz. Bunlar ölüm karşısında biganelikleri ile dikkat çekmektedir. Konular gerçek yaşamdan didaktik ve hicivsel seçilse de Bosch'un kine benzer alegorilerle halka her zaman mesaj ve öğüt kaygısı güdülmüştür. Manzaralar piktoresk ve pastoral, konular gündelik kırsal yaşamın sorunlarından evrensel temalara uzanmakta ve her zaman yaşamı yaşanır kılan rekreasyonel alanları içermektedir. Onun kişilerinin ruhsal özellikleri fiziklerine yansımış ve gerçekçi; jest ve mimikleri doğal ve hareketli; davranışları samimi, birbirleri ile ilişkileri yakın keyifli ve nükteli bir yaşam enerjisi ile doludur. İnsan sevgisi ile dolu bu ressam halkı özelinde insanlığı uyarır: Zaman yitip giden değil değer katılan bir boyut olmalıdır.

Resim 1 Flemenk Atasözleri, tahta pano üzerine yağlıboya, 1559

Resim 2 Çocukların Oyunları, tahta pano üzerine yağlıboya, 1560, 118 × 161 cm

Kaynaklar:

Bon, Robert L. (2006) *Painting Life: The Art of Pieter Bruegel, the Elder*, Richard Atschuler & Associates Inc. China.p.2

Boydaş,Nihat.(2004). *Sanat Eleştirisine Giriş*, Gündüz Yay. Ankara, s.156

Gibson, Walter S. &Pieter Bruegel (2006). *Pieter Bruegel and the Art of Laughter*, California University Press

Marie,Rose&Hagen,Rainer (1995).*What Great Painting Say-Volume:2*, Taschen ,p.66

Hull,Vida (2013). ARTH 4007 Pieter Bruegel (Brueghel) the Elder - Part 1,East Tennessee State University 5:50/1:04:49, 26 Kas 2013 tarihinde yayınlandı Art Historian Dr. Vida Hull, ETSU Online Programs - <http://www.etsu.edu/online> Northern Renaissance

Levelt, Sjoerd (2011). *Jan van Naaldwijk's Chronicles of Holland: Continuity and Transformation in the Historical Tradition of Holland during the Early Sixteenth Century*, Hilversum Uitgeverij Verloren, Netherland

McLean,Daniel, Hurd,Amy(2011). *Kraus' Recreation and Leisure in Modern Society*, Jones & Bartlett Publishers,USA,p.44

Michel,Emile&Charles Victoria (2012).*The Brueghels*, Parkstone International, USA, p.36

Segan, Philip Duhan (1995). "Bruegel's Children's Games (1560) Implications for Today's Teachers" in Clements Rhonda L. ,*Games and Great Ideas: A Guide for Elementary School Physical Educators and Classroom Teachers* Greenwood Publishing Group, 1995 Westport Connecticut- London ,p.10

Van Mander, Karel. 1604. *Het Schilder-Boeck*. Haarlem: Paschiervan Wesbusch

Wikipedi, (2015). "Pieter Brueghel". [https://tr.wikipedia.org/wiki/Pieter_Brueghel_\(baba\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Pieter_Brueghel_(baba)), Erişim 23.10.2015

ÜYE OLDUKLARI KULÜPLERE GÖRE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ATILGANLIK SEVİYELERİ

Emrah SERDAR

Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Spor Yöneticiliği ABD

E-posta:serdar-emrah@hotmail.com

H. Banu ATAMAN YANCI

İstanbul Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Spor Yöneticiliği

E-posta:hbataman@gmail.com

Utku İŞİK

Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Rekreasyon Bölümü

E-posta:utku.isik@dpu.edu.tr

ÖZ

Bu çalışmada rekreatif etkinlik olarak üniversite öğrenci kulüplerine üye olan katılımcıların atılğanlık seviyelerini seçmiş oldukları faaliyete göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Ayrıca aktiviteye ayrılan zamanın ve üyelik yıllarının bu değişkenle ilişkisi incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren 5 farklı öğrenci kulübüne üye olan 200 öğrenci oluşturmaktadır. ($\bar{X}_{yaş}=22.33$, $SS= 3.091$) Çalışmanın amacına ulaşılabilmesi için Rathus Atılğanlık Envateri Ölçeği (1973) kullanılmıştır. Toplanan veriler, SPSS 21.00 istatistik programı kullanılarak ortalama, standart sapma, yüzde, frekans dağılımları ve bazı önermeleri karşılaştırabilmek amacı ile One-Way Anova testinden faydalanılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki ilişkilerin incelenebilmesi için Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Sonuç olarak çalışmaya katılan üniversite kulüplerindeki öğrencilerin kulübe üyelik yılları ve aktif olarak aktiviteyle ilgilenme yılları arttıkça atılğanlık seviyeleri artmaktadır. Bunun yanında "Atıcılık-Binicilik" kulübüne üye olan katılımcılar "Dağcılık" ve "Paraşüt" kulübüne üye olan katılımcılara göre daha yüksek atılğanlık seviyelerine sahiptirler.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci kulüpleri, atılğanlık, sportif kulüp

GİRİŞ

Endüstrileşmiş toplumlardaki hızlı yaşam temposu, branşlaşmaya yönelik tekdüze yaşam ve teknolojiye bağlı yetersiz bedensel hareketlilik günümüzde insanların ve toplumların en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir. Karaküçük (2005) amaçlarına göre rekreatif faaliyetleri sınıflandırarak, bunları; dinlenme amaçlı, kültürel amaçlı, toplumsal amaçlı, turizm amaçlı, sanatsal amaçlı ve sportif amaçlı olarak ortaya koymuştur.

Sportif Rekreasyon, sportif amaçlı yapılan rekreasyon etkinlikleri olarak tanımlanabilir. Ayrıca aktif spor yaparak veya pasif şekliyle seyirci, taraftar, yönetici veya başka bir şekilde serbest zamanın sportif etkinliklerle değerlendirilmesidir (Karaküçük; 2005).

Atılgnlık ise; insan ilişkilerinde eşitliği gözeten ve gereksiz endişelerden arınmış bir biçimde, kendi çıkarlarımızı doğrultusunda hareket edebilmemizi, kendimizi savunabilmemizi, duygularımızı dürüstçe ve rahatlıkla ifade edebilmemizi ve başkalarının haklarını çiğnemenen, kendi haklarımızı kullanabilmemizi olanaklı kılan bir davranış biçimidir, şeklinde de tanımlanabilmektedir. Tekin ve ark. 'na göre (2006) "Fiziksel aktivite ve rekreasyona katılım psikolojik sağlık, aile ilişkileri, arkadaş ilişkileri, toplumsal gelişim ile ilgili faydalar sağlayabilir. Aerobik egzersiz ruh halini düzeltir, kontrol ve egemenlik duygusu sağlar, depresyonu azaltır, benlik kavramı, atılgnlık ve özsaygıyı artırır."

Öğrenci kulüplerinin ilk kuruluş amacı üniversite öğrencilerinin üniversite içerisindeki serbest zamanlarının aktif ve faydalı faaliyetlerle değerlendirmesi içindir. Son yıllarda üniversite kulüpleri faaliyetlerinde profesyonelleşme yolunda önemli adımlar atmaya başlamışlardır. Aynı faaliyeti yapmaktan zevk alan bireyler (ki bu bireyler genç bireyler) bir araya gelerek farklı faydalar elde etmeye başlamışlardır. Kulüpler genellikle öğrencilerin okumuş oldukları bölümlerle ilişkili de olmakla birlikte bölümleriyle alakasız çok daha farklı kulüplere öğrenciler üye olmakta özgürdürler. Bu durum onlara ister kendi bölümlerindeki sosyal faaliyetleri takip etme imkanı vermekte yada bölümlerinde ki faaliyet alanından tamamen uzaklaşarak kendilerini farklı bir alanda geliştirme imkanı sağlamaktadır. Özellikle işletme, girişimcilik, halkla ilişkiler kulüpleri profesyonel yaşama geçmeden önce katılımcılarını iş dünyası ile tanıştırmakta ve pratik bilgiler elde etmesini sağlamaktadır. Bunların yanında sportif faaliyetlerin olduğu kulüplerde çok fazla talep gören kulüpler arasındadır.

Bu çalışmada rekreatif etkinlik olarak üniversite öğrenci kulüplerine üye olan katılımcıların atılgnlık seviyelerinin seçmiş oldukları faaliyete göre farklılık gösterip göstermediği araştırılmıştır. Üniversite kulüplerinin öğrencilerin en kolay ulaşabildikleri rekreatif faaliyet alanı olmasından dolayı onların atılgnlık seviyelerinde bir etkiye sahip olabilirler. Bu etkinin araştırılması üniversite öğrencileri için atılgnlığın tanımı göz önüne alındığında önem arz etmektedir. Duygularını rahatça ve çekinmeden ifade edebilen, başkalarının haklarını çiğnemeden arayabilen bir üniversite toplumunun yaratılması gelecekteki yaşantılarında da toplumun genelini etkileyecek bir durumdur. Bu bağlamda öğrenci kulüplerinin bu yetiyi geliştirebilecek bir alan olarak ortaya çıkması kulüplerin etkinliğini net bir şekilde anlamamıza neden olacaktır.

Araştırma kapsamında hangi aktiviteyi yapan öğrenci kulübü katılımcısının daha çok atılgnlık seviyesine sahip olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Ayrıca aktivite katılım devamlılığının atılgnlık üzerinde nasıl bir farklılık yarattığı anlaşılmaya çalışılacaktır.

YÖNTEM

Örnekleme:

Çalışmanın örneklemini, İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren 5 farklı öğrenci kulübüne üye olan 200 öğrenci oluşturmaktadır. ($\bar{X}_{\text{yaş}}=22.33$, $SS= 3.091$) oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları:

Veri Toplama Aracı; Rathus Atılganlık envanteri (Rathus Assertiveness Schedule), Rathus (1973) tarafından çekingenlik ve atılganlık düzeylerini saptamak amacıyla geliştirilmiştir. 30 maddeden oluşan envanterin Türkçe uyarlaması Voltan Acar (1980) tarafından yapılmıştır. Soru formunun başında bir açıklama vardır. RAE-3'ten +3'e doğru sıralanmış 6 dereceli olan 30 maddeden oluşan bir ölçektir. Araştırmada bireylerin alacağı toplam puan -90 ile +90 arasında olup; envanterin puanlanmasında +10'a kadar pasif, +70'e kadar atılgan ve +70'in üzeri saldırgan kategorisindedir. RAE "bana çok iyi uyuyor", "Bana oldukça uyuyor", " Bana biraz uyuyor", "Bana pek uymuyor", "Bana oldukça uymuyor" ve "Bana hiç uymuyor" biçiminde işaretlenebilmektedir. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler bulunmaktadır. Türkçe formun test-tekrar test değişmezlik katsayı .92, Spearman Brown tekniği ile elde edilen iç tutarlık katsayısı .77 bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren 5 farklı (bisiklet, dağcılık, paraşüt, yelken ve Atıcılık-Binicilik) öğrenci kulübünün yöneticilerine ulaşarak; üyelerin anket formlarını doldurmaları istenmiştir. Katılımcıların bazıları kağıt-kalem yöntemiyle anketleri doldururken bir kısmı internet ortamında anketleri doldurarak araştırmacılara göndermişlerdir. Bilgi formu ve anket sonucunda elde edilen veriler, istatistik programı kullanılarak ortalama, standart sapma, yüzde, frekans dağılımları ve bazı önermeleri karşılaştırabilmek amacı ile parametrik istatistiksel analizlerden faydalanılmıştır. Verilerin normal dağılım gösterip göstermediği Shapiro-Wilk testi ile analiz edilmiş ve normal dağılım gösterdiği anlaşılmıştır. ($p<0,05$).

BULGULAR

Tablo 1. Anketi Dolduran Katılımcılara Ait Kişisel Bilgilerin Dağılımı

Değişkenler		f	%
Cinsiyet	Kadın	104	52,00
	Erkek	96	48,00
	Toplam	200	100,00
Kulüp	Dağcılık	40	20,00
	Yelken	40	20,00
	Bisiklet	40	20,00
	Paraşüt	40	20,00
	Atıcılık-Binicilik	40	20,00
	Toplam	200	100,00
Kaç yıldır aktif	1	24	12,00
	2	40	20,00
	3	108	54,00

	4	26	13,00
	5	2	1,00
	Toplam	119	100,00
Kaç yıldır üye	1	34	17,00
	2	54	27,00
	3	52	26,00
	4	50	25,00
	5	10	5,00
	Toplam	119	100,00
Haftada kaç saat	1	48	24,00
etkinliğe vakit	2	52	26,00
ayrılıyor.	3	54	27,00
	4	22	11,00
	5	22	11,00
	6	2	1,0
	Toplam	119	100,00

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma kapsamında yer alan katılımcıların %52,00'sinin erkek, %54,00'ının katılmış oldukları aktiviteye 3 yıldır katıldıkları, % 27,00' sinin ise aktivitelerine haftada 3 saat civarında zaman ayırdıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların Katıldıkları Faaliyete Göre Atılganlıkları Arasındaki İlişki

*p<0,05

Alt Boyutlar	Değişkenler	N	$\bar{X}$	SS	F	p	Fark Tukey
Tablo 2 Atılganlık	Dağcılık	40	90,2500	17,4954	4.421	.003	1-5* 4-5*
	Yelken	40	98,0000	13,0706			
	Bisiklet	40	102,6500	19,8315			
	Paraşüt	40	89,3500	15,60120			
	Atıcılık-Binicilik	40	108,5500	19,97775			
	Toplam	200	97,7600	18,5570			

araştırmaya katılan katılımcıların faaliyet içindeki bulundukları aktiviteye göre atılganlık seviyeleri karşılaştırılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; atılganlık seviyeleri ile katıldıkları aktivite arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmamıştır ($F=4,421; p<0,05$). “Atıcılık-Binicilik” etkinliğini yapan katılımcılar hem “Dağcılık” hem de “Paraşüt” kulübüne üye olan katılımcılara göre anlamlı düzeyde daha fazla atılganlık puanlarına sahiptirler.

Tablo 3. Katılımcıların Aktiveye Kaç Yıldır Katıldıkları, Kaç Yıldır Üye Oldukları ve Aktiviteye Haftada Kaç Saat Ayırdıkları Bakımından Atılganlıkları Arasındaki Pearson Korelasyon Analizi

	X	SD	Kaç yıldır aktif	Kaç yıldır üye	Haf. Kaç saat?
Atılganlık	97,76	18,55	,304*	,245*	,147
$p<.05$					

Tablo 3’de katılımcıların aktiviteye haftada ayırdıkları saat, aktiviteye kaç yıldır aktif olarak yaptıkları ve kaç yıldır kulüp üyesi olmuş olduklarına göre atılganlık seviyeleri karşılaştırılmıştır. Tablo incelendiğinde katılımcıların atılganlık seviyeleri ile kulübe üye oldukları yıl arasında anlamlı düzeyde ve pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur ($r=.245$; $p<.05$). Yani kulübe üye yıllığı arttıkça katılımcıların atılganlık seviyelerinde artış olmuştur. Buna paralel olarak kaç yıldır aktivitede aktif oldukları ile atılganlık seviyeleri arasında da pozitif düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.304$; $p<.05$). Yani katılımcıların aktivitede ki aktif yılları arttıkça atılganlık seviyelerinde de artışlar gözlenmiştir.

SONUÇ

Rekreatif etkinlik olarak öğrenci kulüplerini tercih eden üniversite öğrencilerinin seçmiş oldukları aktiviteye göre atılganlık seviyelerinin araştırılması yönünde yapılan bu araştırma İstanbul Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren kulüplere üye olan öğrencilerin atılganlık seviyelerini farklı değişkenler yoluyla değerlendirmiştir.

Araştırmanın sonuçlarına göre araştırmaya katılan öğrencilerin faaliyette bulundukları aktiviteye göre atılganlık seviyelerinde anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. “Atıcılık-Binicilik” kulübene üye olan bireylerin atılganlık seviyelerinin “Dağcılık” ve “Paraşüt” aktivitesine göre anlamlı derecede yüksek olması; “Atıcılık-Binicilik” aktivitesinin içerisinde bir çok unsurun bir arada olmasından kaynaklanıyor olabilir. Dağcılık ve Paraşüt belirli bir etkinlik ile ilgilenirken “Atıcılık-Binicilik” faaliyeti bazen doğada bazen suni ortamlarda bazen bir av aleti ile bazense bir canlı aracılığı ile yapılan çok komplike bir aktivitedir. Ayrıca öğrenilmesi gerekende çok fazla unsur söz konusudur.

Çeşitli araştırmalarda (Demirbolat, 1991; Suveren, 1991; Kapıkıran, 1993) bireylerin spor etkinliklerine katılımının beden, ruh ve kişilik yapısını geliştirdiğini, iradeyi güçlü kılma, grup çalışmasını kolaylaştırma, karşılıklı dayanışma sağlama, özgüven geliştirme, kendini kontrol etme, başkalarına saygıyı öğrenmede önemli katkılar sağlandığını ve atılgan birey olmalarında rol oynadığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, sportif etkinliklerin, bireylerin atılganlık düzeyine etkili olduğu düşünülebilir (Büyükyazı ve ark. 2003). Egzersizin ve beslenmenin hastalıkların önlenmesi ve sağlığın desteklenmesi açısından önemini araştırdığı Akande ve ark. (2000) sporun yaratıcı ifade, özgüven, benlik kavramı ve atılganlığı geliştirdiğini, dolayısıyla okul, iç ve spor başarısını artırdığını belirtmişlerdir. Menteş (2007)’nin yaptığı çalışmada da spor yapma süreleri ve sportif müsabakalara düzenli olarak katılıp katılmama ile atılganlık düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur. Bu çalışma Menteş’in yaptığı çalışma ile farklılık göstermektedir. Bu çalışmada katılımcıların katıldıkları etkinlikteki aktif yılları arttıkça atılganlık seviyelerinde olumlu değişimler gözlenmiştir. Bu en olarak katılımcıların öğrenci kulüplerine üyelik yılları arttıkça da atılganlık

seviyelerinde artış gözlenmiştir. Öğrenci kulüplerinin aktivitelerini sadece sportif yeti kazanma çerçevesinde düşünemeyiz. Normal bir dağcı ile dağcılık kulübüne üye olan bir katılımcı arasında kazanımlar arasında farklar vardır. Yine benzer şekilde profesyonel bir yelkenci ile yelken sporunu sadece öğrenci kulüpleri içerisinde yapan birey arasında kazanılan faydalar açısından farklılıklar olacaktır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bir etkinliği profesyonel olarak yada sadece rekreatif amaçlı olarak yapan bireylerin arasındaki farklar (faydalar, atılgnlık vb.) karşılaştırılabilir.

Sonuç olarak çalışmaya katılan üniversite kulüplerindeki öğrencilerin kulübe üyelik yılları ve aktif olarak aktiviteyle ilgilenme yılları arttıkça atılgnlık seviyeleri artmaktadır. Bunun yanında “Atıcılık-Binicilik” kulübüne üye olan katılımcılar “Dağcılık” ve “Paraşüt” kulübüne üye olan katılımcılara göre daha yüksek atılgnlık seviyelerine sahiptirler.

KAYNAKÇA

- Akande A. De W. Van Wyk C, Osagie Je.(2000) Importance of exercise and nutrition in the prevention of illness. Enchancement of Health Journal, v:120.
- Demirbolat, A. (1991). Sporun Bireysel, Toplumsal ve Siyasal Düzeyde İşlevleri. G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı. 7,1:145-151.
- Kapıkıran Ş. (1993). İçten ve Dıştan Denetimliliğe Sahip Ergenlerin Atılgnlık Düzeylerinin Saptanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir.
- Karaküçük, S. (2005). Rekreasyon – Boş Zaman Değerlendirme. Ankara: Gazi Kitapevi, 5.Basım.
- Menteş, A. (2007). Lise Öğrencilerinin Atılgnlık Düzeyine Sporun Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Suveren, S. (1991). "Sporu Teşvik Eden Ekonomik ve Sosyal Faktörler". G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi. Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı. 7, 1:191-199.
- Tekin, A., Tekin,G., Amman, M.T., “Serbest zamanlarda yapılan fiziksel egzersizin üniversite öğrencilerinin depresyon ve atılgnlık düzeylerine etkisi”, Uluslararası spor bilimleri kongresi Muğla, P-009,2006
- Voltan, N. (1980). Rathus Atılgnlık Envanterinin geçerlik-güvenirlik çalışması. Psikoloji Dergisi, 10:23-25.

Rekreasyonun Yaygın Eğitimde Gerekliği ve Devletin, Belediyelerin, Özel Sektörün ve Derneklerin Katkıları Konusunda Öneriler

Güngör DANIşMAN ARIBAL

Her milletin geçmişten günümüze bir kültürel birikimi vardır. Türk milleti de geniş bir coğrafyada uzun bir tarihi geçmişle yüksek kültürel birikim, insani deneyim ve geniş bir hoşgörü ve görgü ile donatılarak günümüze ulaşmıştır. Tüm bu somut olan ve olmayan kültürel miras kapsamında rekreasyon ve rekreasyonla ilgili konular çok geniş bir alan teşkil eder. Sanattan gündelik oyunlara, halk danslarından savaş sporlarına, el sanatlarından dekorasyona, yeme içme adabından asker uğurlamalarına, doğum, düğün ve cenaze törenlerine; dini ritüellerden festivallere kadar hemen her konu bir rekreasyon alanıdır.

Rekreasyon meselesi bireysel ihtiyaçlarla ortaya çıkmakla beraber aynı zamanda sosyal bir konudur. İnsanın insani yönünü ön plana çıkaran ve geliştiren, daha çok kamusal alanı ilgilendiren bir olgu ve olaylar bütünüdür. Dolayısıyla zaman içinde rekreasyon faaliyetleri düzenleyip yürütecek kurumlara ve kamusal alanlara ihtiyaç duyulmuştur. Arkeolojik bulgulardan da anlaşıldığı üzere mağaraların ve kayaların resimlendirildiğı devirlerden başlayarak rekreasyon ve rekreasyonlarla ilgili kurumlar var olmuştur. Kendi bünyesinde değişik faaliyetler düzenleyerek varlığını sürdüren kurumlar ve kamusal alanlar tarihin başlangıcından beri teşekkül etmiştir.

Türklerin uzak geçmişinde Çin’de ve Orta Asya’da Şamanizm’den başka Budizm, Maniheizm ve Hristiyanlık inançları dahilinde duvar resimlerinin de bulunduğu öğretim yeri denen sarp kayalıklara ve uçurumlara oyulmuş balkonlu ve katlı mağara tapınaklarla, Selçuklu Rabat geleneğı ile devam eden sınırlara bir kale gibi oluşturulmuş külliye tarzı yapılar ve sonrasında devam eden külliye geleneğı pek çok rekreasyon el ihtiyacının bütünsel olarak düşünölüp hizmete sunulduğu kompleks yapılar ve kurumlar olarak karşımıza çıkar. Ahilik kurumu ise yeni bir dönem oluşturur. Hem kırsalda hem de kentte belirli meslek ve zanaat örgütleri çevresinde oluşan ahilik ve bunlara bağılı zaviyeler, sosyal yardımlaşma dayanışma ve rekreasyon faaliyetlerinin yürütüldüğü en önemli toplumsal dinamiklerdir. Tekke, dergâh, zaviye, ribat, külliye, kervansaray, hankah, medrese, imarethane, Bimarhane (örneğin Edirne II.Bayezid Külliyesi’ndeki komplekslerde ve ruh hastalıkları müzik, su ve koku ile tedavi ediliyordu. Ayrıca öğrencilerin yurt ihtiyaçları karşılanıyor ve şifahanelerde çeşitli meşguliyetlerle yani rekreasyonla insanlar tedavi görüyorlardı.) şifahane, han, hamam, kütüphane, düveyre ve asitane benzer işlevleri olan hep rekreasyonla ilgili kurumlardır. Selçuklu ve Osmanlı dönemindeki bu dinsel ve yarı dinsel ya da sivil rekreasyon kurumlarından sonra cumhuriyet döneminde tekke ve zaviyelere olumsuz bakış ve miadını doldurmaları sonucu halk evleri, halk ocakları ve halk eğitim merkezleri bunların yerini almıştır. Keza Köy Enstitüleri de bir örgün eğitim kurumu olmakla beraber, vaktin değerlendirilmesi ve hobi faaliyetlerini içine alarak bu şekilde bir yaşam bilincini aşmıştır. Daha sonra halk evleri ve halk eğitim merkezleri bunların yerini almıştır. Yine kırsal kesimlerde yaran odaları, köy odaları, köy misafir konağı gibi kamusal alanlar da rekreasyon alanları arasında sayılabilir. Kırathaneler ve meddah kahveleri hem dinlence hem kültür ortamları olmuş, çeşitli spor faaliyetleri ve hobilerin oluşturulduğu sivil toplum örgütleri olan kulüpler de hep bu geleneklerin devamı olup batıdaki örnekleriyle bağlantılı olarak var olmuşlardır.

REKREASYONUN YAYGIN EĞİTİME ALINMASI VE BUNUNLA İLGİLİ GENİş KİTLELERİN YETİşTİRİLMESİ AÇISINDAN ÇOCUKLARIN OKUL ÖNCESİ(İLKOKUL, ORTA OKUL, LİSE) ve YETİşKİN ÇAĞLARDA BU AşAMALARDAN GEÇEREK BİR EĞİTİM ALMASI, İNSANIMIZI ÖZÜYLE KORUMAK ADINA GELECEK KUşAKLARA SAĞLAM, KALİTELİ, ÇALIşKAN BİR

TOPLUM BIRAKMAK. Bunun ancak rekreasyonun bir yaygın eğitim biçiminde devletin, belediyelerin, üniversitelerin ve büyük kuruluşların yaygın desteğini alması sayesinde başarılabilceğı düşüncesindeyiz.

Prof. Dr. Mustafa Sağcı'nın rekreasyon turizm başlıklı kitabında belirttiğı gibi turizmin rekreasyonla iç içe bir etkileşiminin olduğı inancındayız. Ama bu turizmin içinde neler olmalı? Rekreasyon insanların sadece boş zamanlarını değerlendirme uğraşı olarak ele alınamaz, o aynı zamanda bu zamanı en iyi biçimde değerlendirmektir. İnsanın çevreyle, doğayla, müzikle, dansla, şiirle ve bütün sanat dallarıyla kendini geliştirmesi ve sonuç olarak elde ettiğı getirilerinin kazancıyla hem milli servete bir katkı sağlaması ve hem de kendisine yeni bir kazanç alanı temin etmesi rekreasyonun faydalı sonuçlarındandır. Güzel sanatların çeşitli dallarında çalışmalar yapan insanlarımız yurt içinde ve yurt dışında daha verimli ve yaratıcı, hayatı renklendirmesini bilen, özgüveni yüksek, kendine ve çevresine faydalı bireyler olmaktadır. Her yapılan işte rekreasyon kavramını basite indirgeyerek ne gibi sonuçlar vereceğini bilmeden ötelemek yanlış bir tutum olur. Bu tanımın kapsamı içerisinde neler olabileceğini irdeleyelim. Kişinin para kazanma amacı olmayan fiziksel ve ruhsal doyumu aynı zamanda eğlenme ve dinlenme biçiminde tarif edilmiştir.

Halbuki Currel 2005 ABD krizi sonrasında insanlar üzerinde olumsuz etkileri silmek ve moral kazandırmak amacıyla rekreasyon tesisleri ve boş zaman değerlendirme hizmetleri oluşturmuştur. Bu ülke genelinde bir boş zaman değerlendirme biçimi haline gelmiştir. Şimdi ancak kişilerin iş yaşamı dışında boş zaman özelliğı göstermektedir. De Grazia'ya göre hobi olarak yapılan alışveriş boş zaman aktivitesidir ve bireye haz verir. Ancak alışveriş bir gereksinimde ortaya çıkar. Kitabında boş zamanla ilgili olarak De Grazia şunu söylemektedir: "Serbest zaman çalışma zamanının zıttı olarak tanımlanmaktadır. Ancak boş zaman bu şekilde tanımlanamaz. Serbest zaman ve boş zaman iki farklı dünyada yaşar. Herkes serbest zamana sahip olabilir ama herkes boş zamana sahip olamaz." Grazia'nın tanımı teoride boş zamanı değer ile tanımlayan ilk yaklaşım olarak görülmektedir. Bu teoriye göre serbest zaman bireyin kendisi için pozitif amaçlara erişmekte kullanacağı rekreatif bir etkinliğe dönüşürse boş zaman olarak bir nitelik kazanmaktadır. Ancak rekreasyonun bir akademik alan olarak oluşturulacak şekilde rekreasyon ve boş zaman bölümlerinin açılması ilk olarak ABD' de 1920'lerin ortalarına dayanmaktadır. Büyük krizin başladığı 1930'lu yıllarda bu alanın önemi daha çok anlaşılmaya başlamıştır. Örneğin; Mclean, Hurd ve Rogers'a (2005) göre bir ticari olgu içerisinde rekreasyon, sağlık alanında terapötik rekreasyon (therapeutic recreation), spor biliminde spor yönetimi (sport management), turizm alanında seyahat ve turizm programları içerisinde işlenmiştir.

Rekreasyonun özel bir alanda tanımı halen açık değildir. Biz rekreasyonun sanatsal yönünün her daldaki işlenmesi gereken ve sorumluluk taşıyan bir disiplin olduğuna inanıyoruz. 2000'li yılların verilerinden yararlanılarak üniversitelerde rekreasyonun hangi alanlarda var olabileceğini düşünebiliriz. Örneğin turizm ve rekreasyon, spor ve rekreasyon, doğa rekreasyonu gibi ekolojik değerlere göre kurulacak olan rekreasyon alanları kentsel yaşama faydalı olacak kültürel katkılarda bulunacaktır. Ayrıca çocuk gelişimi ve yine yaban hayatla ilgili yönlerin tetkiki de büyük önem taşır. Tiyatro, kent parkları, dans gösterileri, sergiler, pazarlar, fuarlar, eylemler, konserler ve gösteriler pasif iletişim aracı olarak gerçekleştirilecek rekreasyonun geliştirilebilmesini sağlar. "Kara Küçük'e" göre (2001) rekreasyon tesisleri, bilimsel ve eğitsel tesisler, sosyal kültürel tesisler ve işletme tesisleri rekreasyon işlevini belirleyen ve etkileyen kullanımlardır.

Her ülkenin kendi koşullarına göre sanatsal hamleleri çağımızda değişik boyutlarda büyük hız kazanmıştır. Plastik sanat eğitiminin genel kitlelere yayılması ancak bilgi ve görgü tabanının geçmişten geleceğe yapılacak büyük inceleme ve irdelemelerle ve sanatın halka götürülmesi suretiyle mümkün olabilir. Sanat her koşulda her daldaki yapılan ilmi araştırmalar ve tatbiki alanlarda yer alır. Toplumun

sanat anlayışı bireylerin yararlanacağı değerler olarak benimsenmeli, çeşitli ekollere mensup ustalara atölyeler temin edilerek gelenek sel sanatımızın, hat, minyatür, tezhip, çini, ebru gibi ana dalların tatbik edilgi bir ortam oluşturulmalıdır. Bu kùltür ve sanat hamlesinin tüm yaşam biçimimize derin bir anlam katacağına inanıyorum. Atölyeler, yine bu paralelde konferans salonları, kùtùphaneler (iç ve dış yayınları içeren) oluşturulmalıdır. Bu şekilde halk sanatımız geleneksel sanatımızla sağlam bir diyalog kuracağından tüm ilim ve bilim dallarına plastik sanatların büyük bir potansiyel kazandıracağına inanıyorum. Toplumun sanatın değerini anlayabilmesi, geniş kitlelere açılmakla olur. Bu da eldeki veriler incelenerek süratle yapılmalıdır. Bunun için;

1. Gezici rekreasyon konvoyları hazırlanmalıdır. Belediyelerin seferden çıkarılmış otobüsleri bir çekici tarafından belirli günlerde mahalleleri dolaşarak içerisinde barındırdığı sanatsal atölyeler ve bu atölyeler sonucunda elde edilecek eserlerin sergilendiği gezici sergiler oluşturularak kullanıma sokulmalı. Bu atölye ve sergi konvoyu her türlü sanat yapıtını içermeli ve tatbikatını göstermeli, kırkyama, örgü, oya, makrome gibi el sanatları ayrıca oyuncaklar ve bunlardan yapılmış olan çeşitli boyutlarda özgün eserlerin öğretilebileceği atölyeler. Bu araçlar mahalle mahalle gezdirilmelidir.
2. Bu araçlardan bir kısmının halk danslarına ayrılması, bu dansların yeni türevlerinin keşfedilmesi ve bu danslarda kullanılan ve tanınmayan yöresel kılık kıyafetlerin de halktan toplanarak sergilenmesiyle tüm toplumun bunları tanınması ve öğrenmesi, hatta etkin olarak katılmasının sağlanması amaçlanacaktır.
3. Bazı araçlar da spor etkinliklerine ayrılmalı, içlerine spor aletleri konularak halkın bunlara ulaşması sağlanmalı. Sporun insanların daha enerjik olmasını, güne daha dinç başlamasını ve daha verimli çalışmasını sağladığı göz önünde bulundurularak hali hazırda Çin’de yapılan uygulamalardan esinlenmeli, spor kişisel bir uğraş olmaktan çıkarp toplumsal bir alışkanlık haline getirilmelidir. Bunun için de araçlarda insan iskeleti, kasları ve iç organlarıyla ilgili resimler ve bilgiler yer almalıdır. Yaşam boyu sporun ne kadar önemli olduğu kısa filmler, pankartlar ve afişlerle anlatılmalı, broşürler dağıtılmalıdır.
4. Rekreasyonu şehirlerde yaymak için ve daha sağlıklı ve geniş alanlara doküman hazırlayacak merkezler oluşturabilme gayesiyle hazineye, vakıflara ve belediyelere ait külliye, han, hamam gibi eski eserlerde, bir mahalle, sokak, sit alanlarında ve bunlara yakın, ulaşımı kolay olan sanat ve kùltür merkezi olacak nitelikte turizme açık olan yerler kullanılabilir.
5. şehir dışında yine tüm yukarıda saydığımız kuruluşlarca temin edilecek boş alanlarda arkeolojik kalıntılara yakın, örneğin Efes, Kapadokya, Antakya, Çanakkale... şimdi bizim kurmak istediğimiz sanatçılar köyü gibi burasının da Frigler zamanından kalma bir arkeolojik hazine olduğunu hepimiz biliyoruz. Burayı turizm ağısından daha cazip hale getirebilmek için çok etkili olacaktır.
6. Öncelikle devletin desteğinde belediyelerin, özel sektörün ve bütün sanat kuruluşlarının katkılarıyla fuarlar, pazarlar, kermesler ve tanıtım gezileri organize edilmelidir. Yaz okulları araştırma ve tetkik gezileri düzenlenmeli, devlet tarafından finanse edilen yurt içi ve yurt dışı uluslararası sergilere, seminerlere ve kongrelere katılmak üzere genç ve yaratıcı beyinler desteklenmeli ve bunlar hakkında bilgi ve intibalar dosyalanarak çeşitli kurumlara gönderilmelidir.

Sonuç olarak topyekûn rekreasyon seferberliğinin başlatılması gerekmektedir. Ancak böyle rekreasyonun temeli atılacak ve yaygın eğitimle başarıya ulaşacaktır.

Bu sanat politikasına destek olacak maddesel gücün temini sorununa ise şöyle bir çözüm getirilebilir:

1. Rekreasyon faaliyetlerine duyulan gereksinimlerin sınıflandırılması sonucunda elde edilen verilere göre turizm ve rekreasyon bağlantısının kurulması.
2. Rekreasyon planlamasının gerekliliği ve içeriğinin anlatılması sonucunda turizm rekreasyon bağlantısının kurulması
3. Rekreasyonun planlanmasında arazi kullanımı ve peyzajın öneminin ortaya konulması.
4. Turizm ve seyahat öğeleri, seyahat psikolojisi ve turistik pazar analizine ilişkin değerlendirmeler ile turizm ve rekreasyon bağlamında psikolojik ve sosyolojik faktörlerin anlaşılması.
5. Türkiye için rekreasyonu çevre ve doğa ile birleştiren kırsal turizm modelinin geliştirilmesi. (I.Rekreasyon Araştırmaları Kongresi: 543-558,12-15 Nisan 2012, Kemer, Antalya Taki Can METİN)

FİNANSAL ÇARELER

Yurtta rekreasyonu yaygınlaştırabilmek için maddesel gücün temin sorununa şöyle bir çözüm getirilebilir:

Bayındırlık bakanının yapacağı her binada, belediyelerin, özel idare, vakıflar ve özel sektörün yaptıracakı büyük bina ve sitelerde ihale bedeli olarak ayrılacak bir fonla (%02) binaların herhangi bir yerinde plan dahilinde rekreasyon alanları oluşturulmalı ve binanın duvarlarında plastik sanat eserleri yapılmalıdır. Bu eserlerin alınması ve topluma mal edilmesinde şöyle bir yöntem uygulanabilir;

1. Akaryakıt, spor-toto, at yarışları ve şans oyunlarından alınacak hisseler ile yaygın plastik sanatlar eğitim seferberliğinde kullanılmak üzere, sanatı ve sanatçıyı koruyan bir fon oluşturulmalı.
2. Devlet gözetiminde toplanan paraların, belli çalışma koşullarını yerine getiren sanat kuruluşlarınca geçerli sebeplerle (sanatçılar köyü, gezici sergiler, gece okulları gibi sanat merkezlerine yatırım yapmaları tarzında) kullanımı gerçekeşmeli
3. Spor alanları yapılmalı
4. Yaşlılarımıza olanaklar tanıyan alanlar açılmalı
5. Özellikle engelli çocuklarımıza açık alanlarda kamplar düzenlenerek terapötik rekreasyon faaliyetleri planlanmalı.

SONUÇ

Rekreasyon fakültelerinin hepsinde sanat dallarından konuya ait esintiler dikkatle incelenmeli ve bünyesinde var edilmelidir. Okul öncesi çocukların ilköğretimi sırasında resim, müzik, beden eğitimi gibi dersler seçmeli ders olmaktan çıkarılmalıdır. Engelli bireylerin topluma kazandırılması, terapötik çalışmalar yapılması, darülaceze, dinlenme ve bakım evlerinde yaşayan yaşlılara yönelik gerentoloji faaliyetlerinin yürütülmesi, yenilikçi yaklaşımlara fırsat verilmesi ve rekreasyon yönetimi, hareket bilimi ve fiziksel eğitim konusunda ayırım yapılmaksızın tüm

vatandaşlara hizmet götürölmesi gerekmektedir. Rekreasyonda serbest zaman yönetimi çağdaş yaklaşımlarla ele alınarak daha geniş kitlelere dönük çalışmalar yapılmalı, yaratıcı, yardımsever, teknik bilgi ve beceriler açısından donanımlı iş gücü yaratabilmek için kaliteli bir eğitim ve içerisinde sanat planının olduğu bir bütün olarak ele alınıp tatbikata geçilmesi gerekir. İnsanlar ömürlerinin ortalama olarak üçte birini rekreasyon yaparak kullanmaktadırlar: Sizlere rekreasyon çalışmalarının tüm insanlık için ne kadar faydalı olduğunu belirtmek istedik.

POSTERLER

Antalya Emniyet M¼d¼rl¼ğ¼ Çalışanlarının Serbest Zaman Aktivitelerine Katılım, Benlik Saygısı, Yaşam Tatmini ve Serbest Zaman Tatmini Açışından İncelenmesi

Evren TERCAN KAAS, Haluk ÇEREZ, Melahat T¼RKMEN

Akdeniz Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Y¼ksekokulu

E-posta: evrentercan@akdeniz.edu.tr; hcerez@akdeniz.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Antalya ilinde Emniyet M¼d¼rl¼ğ¼ çalışanlarında rekreatif aktivitelere katılımıla bağlantılı olarak yaşam tatmini, serbest zaman tatmini, ve benlik saygısının incelenmesidir. Çalışmanın evrenini Antalya il merkezinde görev yapan 6648 emniyet çalışanı oluşturmuş, , $n = Nt^2pq / d^2 (N-1) + t^2pq$ form¼l¼nden elde edilen 363 kişi örneklemi oluşturmuş, veri kayıplarına karşılık 500 emniyet çalışanı örnekleme alınmıştır. Veri toplama aracı olarak rekreasyon aktivitelerine katılımı gösteren bir anket, yaşam tatmini, serbest zaman tatmini, ve benlik saygısı ölçekleri kullanılmıştır. İstatistiksel analizde Mann Whitney U testi ve Spearman Korelasyon Analizinden yararlanılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde yaşam tatmini ile serbest zaman tatmininin tüm alt boyutları arasında pozitif yönde, benlik saygısı ile de tam tersi yönde anlamlı korelasyonlar elde edilmiştir. Rekreatif aktivitelere katılım süresi ve sıklığı y¼ksek olan grupta yaşam tatmini daha y¼ksek elde edilmiş, benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık gör¼lmemiřtir. Sosyal aktivitelere aktif olarak katılan bireylerde yaşam tatmini ve benlik saygısı düzeyleri anlamlı olarak daha y¼ksek bulunmuştur. Emniyet kurumu çalışanlarının serbest zaman ile algılarını ölçmek amacıyla bu çalışmanın ÷lke genelinden elde edilecek bir örnekleme uygulanması ve serbest zaman katılımlarının artırılması yön¼nde öneriler sunulması tavsiye edilmektedir.

Anahtar sözc¼kler: Rekreasyon, Yaşam Tatmini, Serbest zaman tatmini, Benlik Saygısı, Emniyet çalışanları

GİRİş

İnsanların daha kaliteli bir yaşam sürme isteği akademisyenleri de etkilemiş ve yaşamın önemli alanlarından biri kabul edilen serbest zamanın faydaları ve bu faydaların algılanması konuları giderek önem kazanmıştır. Bireylerin serbest zamanda katıldıkları aktivitelere yönelik algılarının içinde ön plana çıkanlar serbest zaman tatmini ve serbest zamanda algılanan özg¼rl¼k gibi kavramlardır. Beard ve Ragheb (1980) tarafından incenen ve bireyin katıldığı serbest zaman deneyimlerinden elde ettiği tatmin düzeyinin subjektif bir değerlendirilmesi olan serbest zaman tatmini, psikolojik, eğitim, sosyal, rahatlatma, fizyolojik, estetik gibi alt boyutlardan oluşmaktadır. Serbest zaman yaşamın evlilik, iş, yaşam standardı, arkadaşlık ve sağlık gibi önemli alanlarından biri olarak gör¼lm¼ř ve yaşam kalitesinin gelişiminde büyük öneme sahip olduğu ortaya konmuştur (Sirgy vd 2006). Bu nedenle önemli bir yaşam alanı olarak gör¼len serbest zamanda elde edilen tatminin yaşama yönelik tatmini gösteren yaşam tatmini kavramı ile ilişkilerine literatürde sıkça rastlamaktayız (Agyar 2014; Brown ve Frankel 1993; Huang ve Carleton 2003; Yerlisu Lapa 2013). Yaşam tatminiyle anlamlı korelasyon gösterdiği belirtilen (Agyar 2013; Diener ve Diener 2009) bir başka kavram ise benliğe yönelik pozitif veya negatif yönelimini dolayısıyla belிđe bakışı ve değeri gösteren benlik saygısıdır (Rosenberg, 1965; Chen vd 2006). Y¼ksek benlik saygısı iyi oluşun belirleyicilerinden biri olarak ortaya konduğundan (Cheng and Furnham 2003) serbest zamandan elde edilecek olumlu algıların da benlik saygısıyla ilişkili bulunması beklenebilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada yaşam tatmini, serbest zaman tatmini ve benlik saygısı ilişkilerine bakılmıştır. Stresli ortamlarda ve çoğu zaman vardiyalarla çalışan emniyet personelinin serbest zamanlarıyla ilgili olumlu algıların gerek yaşamlarına geneline gerekse kendi benliklerine yönelik olumlu algılara dönüşmesinin iş hayatında yaşadıkları zorlukların ve stresin azaltılmasında etkili olacağı düşün¼lmektedir. Daha önce bazı çalışmalarda emniyet çalışanlarının

serbest zaman değerlendirme alışkanlıkları incelendiyse de (Filiz ve Özkökeli 2001; Öztürk ve Taner 2014) serbest zaman algılarıyla ilgili pek çalışma bulunmamaktadır. Bu çalışma gelecekteki çalışmalara da bir basamak olması açısından emniyet çalışanlarında rekreatif aktivitelere katılımıla bağlantılı olarak serbest zaman tatmini, yaşam tatmini ve benlik saygısını incelemeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Çalışmanın evrenini Antalya il merkezinde görev yapan 6648 emniyet çalışanı oluşturmuş, $n = Nt^2pq / d^2 (N-1) + t^2pq$ formülünden elde edilen 363 kişi örneklemini oluşturmuş, veri kayıplarına karşılık 500 emniyet çalışanı örnekleme alınmıştır. Çalışmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 36.33 ± 6.72 , meslekteki süreleri 13.71 ± 10.79 yıldır.

Katılımcılarla ilgili demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bulguları

		n	%
Cinsiyet	Erkek	375	75.0
	Kadın	125	25.0
	Toplam	500	100.0
Eğitim Düzeyi	Lise	65	13.0
	Meslek Yüksekokulu	207	41.4
	Üniversite	207	41.4
	Yüksek lisans	20	4.0
	Doktora	1	.2
	Toplam	500	100.0
Medeni Durum	Evli	403	80.6
	Bekar	97	19.4
	Toplam	500	100.0
Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzey	Üst	5	1.0
	Ortamanın Üstü	70	14.0
	Orta	319	63.8
	Ortamanın Altı	78	15.6
	Alt	28	5.6
	Toplam	500	100.0
Gelir Düzeyi (TL)	2000-2499	73	14.6

	2500-2999	257	51.4
	3000-3499	40	8.0
	3500-3999	11	2.2
	4000-4499	37	7.4
	4500 TL ve üzeri	82	16.4
	Toplam	500	100.0
Katılımcıların Teşkilat İçindeki Pozisyonları	Polis Memuru	448	89.6
	Komiser Yardımcısı	17	3.4
	Komiser	2	.4
	Başkomiser	2	.4
	Emniyet Amiri	2	.4
	Emniyet Müdürü	2	.4
	Diğer	27	5.4
	Toplam	500	100.0

Çalışmanın veri toplama aracı olarak dört bölümden oluşmakta olan bir anket formu kullanılmıştır. Birinci bölümde demografik bilgilerin ve rekreatif aktivitelere katılımın sorgulandığı bir form bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen “Yaşam Tatmini Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek 1 (Hiç Uygun Değil) ile 7 (Tamamıyla Uygun) arasında değişen Likert tipinde 5 maddeden ve tek bir boyuttan oluşmaktadır. Köker (1991) ölçeğin üç hafta arayla uygulanan test tekrar test tutarlılık katsayısının .85 olduğunu belirlemiştir. Yetim (1991) ise düzeltilmiş split-half değerini .75 ve Kuder Richardson-20 değerini ise .78 olarak belirlemiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise .854 olarak elde edilmiştir. Veri toplama aracının üçüncü bölümünde Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen ve Karlı ve arkadaşları (2008) tarafından dilimize adaptasyonu yapılan “Serbest Zaman Tatmini Ölçeği” kullanılmıştır. Adaptasyon alışması sırasında orjinali 51 maddeden ve altı alt boyuttan (psikolojik, eğitim, sosyal, rahatlama, fizyolojik ve estetik) oluşan ölçek geçerlik ve güvenirlik analizi sonucunda 39 maddeye indirgenmiş olup, açımlayıcı faktör analizinde elde edilen faktörler varyansın %45.28’ini açıklamaktadır, iç tutarlık katsayısı ise 0.92’dir. Ölçekteki ifadeler 1 (Benim için hemen hemen hiç geçerli değil) ile 5 (Benim için hemen hemen her zaman geçerli) arasında değişen 5’li Likert ölçeği tipindedir. Bu çalışmada ölçek genelinin iç tutarlık katsayısı .935 şeklinde elde edilmiştir. Veri toplama aracının dördüncü bölümünde ise Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş olan ve uhadaroğlu (1985) tarafından Türkçe’ye adapte edilmiş olan Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten elde edilecek yüksek değerler düşük benlik saygısını, düşük değerler ise yüksek benlik saygısını göstermektedir.

İstatistiksel Analiz: Araştırmanın veri analizinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Parametrik koşullar yerine gelmediğinden araştırmada Mann-Whitney U testi kullanılmış, korelasyon analizinde ise Spearman korelasyon katsayısı uygulanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bulgular bölümünde sırasıyla katılımcıların rekreatif aktivite katılımları, yaşam tatmini, serbest zaman tatmini ve benlik saygısına ilişkin bulguları yer almaktadır.

Tablo 2’de katılımcıların rekreatif aktivitelere katılım süreleri, sıklıkları, durumları ve nedenleri ile ilgili bulgular verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Rekreatif Aktivitelere Katıldıkları Kişiler ve Katılım Nedenleri için Vurgu Sayıları

		Vurgu Sayısı	%	n
Rekreatif Aktivitelere Katıldıkları Kişiler	Tek başına	91	18.2	500
	Arkadaşlarla	281	56.2	500
	Aileyle	245	49.0	500
	Diğer	1	.2	500
Rekreatif Aktivitelere Katılım Nedenleri	Eğlenceli olduğu için	233	46.6	500
	Arkadaşlarla beraber olma isteği	166	33.2	500
	Rahatlamak için	183	36.6	500
	Sıkıntıdan kurtulmak ve stres atmak için	210	42.0	500
	Yeni bir çevreye girmek için	40	8.0	500
	Çevredekilerin etkisi	47	9.4	500
	Yalnızlıktan kurtulma	52	10.4	500
	Mutluluk	136	27.2	500
	Yeni beceriler edinme ve kullanma	59	11.8	500

Katılımcılara rekreatif aktivitelere kimlerle katıldıkları sorulmuş, birden fazla yanıt verebildikleri bu soruya en çok vurgu yapılan seçenek arkadaşlarla katılım (%56.2) olmuş, bunu aileyle katılım (%49.0) takip etmiştir. Aktivitelere katılım nedenleri de sorulmuş, yine birden fazla yanıt verebilecekleri bu soruya ise en çok vurgu eğlenceli olduğu için (%46.6) ve sıkıntıdan kurtulmak ve stres atmak için (%42.0) olmuştur (Tablo 2).

Tablo 3 ‘de katılımcıların rekreatif aktivitelere katılım düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Rekreatif Aktivitelere Katılım Düzeyleri

		Frekans	Yüzde
Haftalık katılım süresi	1-5 saat	314	62.8
	6-10 saat	142	28.4
	11-15 saat	33	6.6
	16 saat ve üzeri	10	2.0
	Yanıtsız	1	.2

	Toplam	500	100.0
Haftalık katılım sıklığı	1-2 kez	354	70.8
	3-4 kez	115	23.0
	5-6 kez	25	5.0
	7 kez ve üzeri	5	1.0
	Yanıtız	1	.2
	Toplam	500	100.0
Spor Aktivitelerine Katılım	Aktif	250	50.0
	Pasif	250	50.0
	Toplam	500	100.0
Sosyal Aktivitelerine Katılım	Aktif	222	44.4
	Pasif	278	55.6
	Toplam	500	100.0
Kültürel Aktivitelere Katılım	Aktif	118	23.6
	Pasif	381	76.2
	Yanıtız	1	.2
	Toplam	500	100.0

Katılımcılara haftalık olarak rekreatif aktivitelere katılım süreleri, sıklıkları sorulmuş, haftalık süre olarak 1-5 saati (%62.8) tercih ettikleri görölürken, haftalık katılım sıklığını 3-4 kez (%70.8) olduğu ortaya konmuştur (Tablo 3).

Tablo 4’de katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı serbest zaman tatmini ölçekleri ve alt boyutlarından aldıkları ortalama puanlar verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanlar

Ölçekler	n	$\bar{X}$	Ss
<i>Yaşam Tatmini</i>			
Toplam Puan	500	3.95	1.63
<i>Serbest Zaman Tatmini</i>			
Toplam Puan	500	2.99	.73
Psikolojik	500	2.98	.80
Eğitim	500	3.00	.87
Sosyal	500	2.97	.79
Rahatlama	500	3.13	.90
Fizyolojik	500	2.97	.91
Estetik	500	3.01	.93
<i>Benlik Saygısı</i>			
Toplam Puan	500	.95	.78

Katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı ve algılanan stres ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları incelendiğinde, 7’li Likert ölçeği olan yaşam tatmini ölçeğinden 3.95 ± 1.63

şeklinde bir ortalamaya sahip oldukları ve bu değerin ortalamanın hemen üzerinde bir değeri olduğu görölmektedir. Serbest zaman tatmini ölçeği alt boyutlarına ve ölçeğin tümünden alınan ortalamalara bakıldığında ise %'li Likert ölçeğinden alınan puanların ortalama üzerinde yer aldığı saptanmıştır. Benlik saygısı değeri incelendiğinde ise benlik saygısı düzeyinin 0-1 arasında olmasının yüksek benlik saygısını ifade ettiği görölmektedir.

Tablo 5'de Katılımcıların yaşam tatmini ve serbest zaman tatmini ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayıları verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri

	Yaşam Tatmini
Yaşam Tatmini	1
Serbest Zaman Tatmini Tüm	.287 ($p<0.001$)
Psikolojik	.322 ($p<0.001$)
Eğitim	.211 ($p<0.001$)
Sosyal	.254 ($p<0.001$)
Rahatlama	.184 ($p<0.001$)
Fizyolojik	.267 ($p<0.001$)
Estetik	.228 ($p<0.001$)

Katılımcıların yaşam tatmini, serbest zaman tatmini ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki korelasyon incelendiğinde, yaşam tatmini bütün değişkenler arasında pozitif anlamlı bir korelasyon bulunduğu görölmektedir. En yüksek korelasyon yaşam tatmini ile psikolojik alt boyutta ($r=.322$) görölmekte, bunu fizyolojik alt boyutu izlemektedir ($r=.267$).

Tablo 6'da Katılımcıların benlik saygısı ve serbest zaman tatmini ölçeklerinden aldıkları puanlar arasındaki korelasyon katsayıları verilmiştir.

Tablo 6. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri

	Benlik Saygısı
Benlik Saygısı	1
Serbest Zaman Tatmini Tüm	-.218 ($p<0.001$)
Psikolojik	-.232 ($p<0.001$)
Eğitim	-.213 ($p<0.001$)
Sosyal	-.185 ($p<0.001$)
Rahatlama	-.231 ($p<0.001$)
Fizyolojik	-.132 ($p<0.001$)
Estetik	-.183 ($p<0.001$)

Benlik saygısı puanı düştükçe benlik saygısı düzeyi arttığından korelasyonlar negatif yönde görölmektedir. Serbest zamandan elde edilen tatmin düzeyleri arttıkça benlik saygısı düzeyinin olumlu etkilendiğı negatif anlamlı korelasyonlardan görölmektedir. Benlik saygısı düzeyiyle en yüksek korelasyona psikolojik ($r=-.232$) ve rahatlama ($r=-.231$) alt boyutlarının sahip olduğı görölmektedir.

Tablo 7. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanların Rekreatif Aktivitelere Haftalık Katılım Sürelerine Göre Değerlendirilmesi

	1-5 saat (n=314)		6 saat ve üzeri (n=185)		Z	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Yaşam Tatmini	3.82	1.74	4.20	1.41	-2.720	$p<0.01$
Benlik Saygısı	.96	.82	.94	.69	-.150	$p>0.05$

Yaşam tatmini düzeyi haftalık olarak daha uzun süre rekreatif aktivitelere katılım gösterenlerde anlamlı olarak yüksek bulunmuşken, benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık görölmemektedir.

Tablo 8. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanların Rekreatif Aktivitelere Haftalık Katılım Sıklıklarına Göre Değerlendirilmesi

	1-2 kez (n=354)		3 kez ve üzeri (n=145)		Z	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Yaşam Tatmini	3.80	1.70	4.35	1.37	-3.814	p<0.001
Benlik Saygısı	.92	.78	1.04	.75	-1.934	p>0.05

Yaşam tatmini düzeyi haftalık olarak daha sıklıkla rekreatif aktivitelere katılım gösterenlerde anlamlı olarak yüksek bulunmuşken, benlik saygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 9. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanların Sosyal Aktivitelere Katılım Durumlarına Göre Değerlendirilmesi

	Aktif (n=222)		Pasif (n=278)		Z	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Yaşam Tatmini	4.25	1.39	3.71	1.77	-3.845	p<0.001
Benlik Saygısı	.87	.63	1.02	.87	-2.128	P<0.05

Katılımcıların sportif, sosyal ve kültürel aktivitelere aktif ve pasif katılımına göre yaşam tatmini düzeyleri ve benlik saygıları karşılaştırılmış, buna göre sosyal aktivitelere katılanlarda hem yaşam tatminin hem de benlik saygısı düzeylerinin anlamlı olarak daha yüksek olduğu görülmüştür (p<0.05).

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı Antalya merkezinde görev yapan Emniyet çalışanlarının rekreatif aktivitelere katılımlarıyla bağlantılı olarak yaşam ve serbest zaman tatmini ve benlik saygılarının incelenmesidir. Katılımcıların rekreatif aktivitelere katılım durumları ile ilgili bulgular incelendiğinde emniyet çalışanlarının aktivitelere arkadaşları ve aileleri ile katılımı tercih ettikleri görülmektedir. Katılım nedenleri içinde aktiviteleri eğlenceli bulmalarının yanı sıra bu aktivitelerle sıkıntıdan kurtulmayı ve stres atmayı düşündükleri görülmektedir. Katılımcıların rekreatif aktivitelere haftalık katılım sürelerine bakıldığında ise ağırlıklı olarak haftada 1-5 saat arasında katıldıkları görülmektedir. Katılım sıklığı ise daha çok haftada 1-2 kez şeklindedir. Emniyet mensupları spor aktivitelerine hem aktif hem de pasif katılımı tercih ederken sosyal ve kültürel aktivitelere pasif katılımı tercih etmektedir.

Katılımcıların yaşam tatmini, serbest zaman tatmini ve benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları puanların ortalamaları incelenmiştir. Buna göre 7'li Likert ölçeği olan yaşam tatmini ölçeğinden $3.95 \pm 1,10$ şeklinde bir ortalamaya sahip oldukları ve bu değerin ortalamanın üzerinde bir değer olduğu görülmektedir. Aynı şekilde serbest zaman tatmini ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanlar da genelde ortalamanın üzerindedir. Serbest zaman tatmini alt boyutlarından en yüksek ortalamaya sahip olan alt boyut ise

rahatlama alt boyutudur. Buna göre aktiviteler katılımcıları rahatlatmakta ve stresten kurtulmalarını sağlamaktadır. Zaten katılımcıların bu aktivitelere katılım nedenlerinin başında da sıkıntı ve stresten kurtulmak yer almıştır. Benlik saygısı değerleri incelendiğinde ise benlik saygısı düzeyinin 0-1 arasında olmasının yüksek benlik saygısını ifade ettiği görülmektedir.

Katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı ve serbest zaman tatmini ölçeği ve alt boyutları arasındaki korelasyon incelendiğinde yaşam tatmini puanları ile bütün serbest zaman tatmini alt boyutları arasında pozitif yönde ve anlamlı korelasyonlar saptanırken, benlik saygısı puanları ile negatif yönde ve anlamlı korelasyonlar elde edilmiştir. Buna göre serbest zaman tatmini düzeyi ile hem yaşam tatmini hem de benlik saygısı düzeyleri arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır. Literatürde yaşam tatmini ve serbest zaman tatmini arasında pozitif anlamlı ilişkilerin tespit edildiği çalışmalar bulunmakla birlikte (Brown ve Frankel 1993; Huang ve Carleton 2003; Yerlisu Lapa 2012) emniyet mensuplarına yönelik olarak yapılan çalışmaların çok az olduğu görülmektedir. Serbest zaman tatmini ile benlik saygısı arasındaki negatif yönlü ilişki ise serbest zaman tatmini arttığında benlik saygısının da arttığını göstermektedir. Emniyet çalışanları daha uzun süre ve daha sık aktivitelere katıldıklarında yaşam tatminlerinde anlamlı olarak daha yüksek değerler elde edilmiştir. Sosyal aktivitelere aktif olarak katılanlarda ise hem yaşam tatmini hem de benlik saygısı daha yüksek bulunmuştur.

DEĞERLENDİRME

Stresli ortamlarda ve çoğu zaman vardiyalarla çalışan emniyet personelinin serbest zamanlarıyla ilgili olumlu algıların gerek yaşamlarına geneline gerekse kendi benliklerine yönelik olumlu algılara dönüşmesinin iş hayatında yaşadıkları zorlukların ve stresin azaltılmasında etkili olacağı düşünüldüğünden Antalya merkezi evren olarak alınarak bu çalışma planlanmıştır. Çalışma tüm Türkiye’de çalışan emniyet personeli içinden seçilecek bir örneklemle yapıldığında daha genellenebilir sonuçlar çıkması olasıdır. Ayrıca çalışmanın daha farklı örneklem gruplarında çalışılması değişkenler arasındaki ilişkilerin ayrıntılı bir biçimde irdelenmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağyar, E. (2014). Contribution of Perceived Freedom and Leisure Satisfaction to Life Satisfaction in a Sample of Turkish Women. *Social Indicators Research*, 116(1): 1-15.
- Ağyar, E. (2013). Life satisfaction, perceived freedom in leisure and self-esteem: The case of physical education and sport students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 93, 2186 – 2193
- Beard JG, ve Ragheb MG. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, (12): 20-33.
- Brown, B. A., ve Frankel, B. G. (1993). Activity through the years: Leisure, leisure satisfaction, and life satisfaction. *Sociology of Sport Journal*, 10: 1–17
- Chen, S.X., Cheung, F.M., Bond, M.H., & Leung, J-P. (2006). Going beyond self-esteem to predict life satisfaction: The Chinese case. *Asian Journal of Social Psychology*, 9: 24-35.
- Cheng, H., ve Furham, A. (2003). Personality, self-esteem, and demographic predictions of happiness and depression. *Personality and Individual Differences*, 3:, 921–942.
- Cuhadaroglu, F. (1986). *Self-esteem in adolescents* (Doctoral dissertation). Hacettepe University, Ankara,

- Diener, E., ve Diener, M. (2009). Cross cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Social Indicators Research*, 38: 71-91.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J. Ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale, *Journal of Personality Assessment*, 49(1): 71-75.
- Filiz, K. ve Özkökeli, N. (2001). Ankara'da Çevik Kuvvet biriminde görev yapan polislerin boş zaman faaliyetlerini üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi BESYO Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 82-87.
- Öztürk, H. ve Taner, H.H. (2014). Gaziantep emniyet müdürlüğü çevik kuvvet amirliğinde görevli polislerin boş zamanlarını değerlendirme alışkanlıkları *International Journal of Science Culture and Sport* July 2014 : Special Issue 1 ISSN : 2148-1148 Doi : 10.14486/IJSCS115
- Huang, C.Y. ve Carleton, B. (2003). The relationship among leisure participation, leisure satisfaction and life satisfaction of college students in Taiwan. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2): 129-132.
- Karlı, Ü., Polat, E., Yılmaz, B. ve Koçak, S. (2008). Serbest Zaman Tatmin Ölçeği'nin (SZTÖ-Uzun Versiyon) Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması, *Spor Bilimleri Dergisi*, 19 (2): 80-91.
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Rosenberg M (1965) Society and the adolescent self-image. New Jersey: Princeton University Press.
- Sirgy, M. J., Michalos, A. C., Ferriss, A. L., Easterlin, R. A., Patrick, D., Pavot, W. (2006). The quality-of life (QOL) research movement: Past, present and future. *Social Indicators Research*. doi:10.1007/s11205-005-2877-8.
- Yerlisu Lapa, T. (2013). Life Satisfaction, Leisure Satisfaction and Perceived Freedom of Park Recreation Participants. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (93): 1985-1993.
- Yetim, Ü. (1991). Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu (Basılmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bir Rekreasyon Modelleme Önerisi Olarak, “KYBELE- BAŞLIKLAR FESTİVALİ”

Feyza ZEYBEK ERYILMAZ

Sahne ve Giysi Tasarımı

feyzazeybek@gmail.com

ÖZ

On binlerce yıllık geçmişe sahip Anadolu’da yaşamış olan çeşitli uygarlıkların sanat dalları için çok önemli bir kaynak olduğundan hareketle, bu alanda çalışanların kültürler arası, disiplinler arası ilişkiler kurarak yeni yaratımlar ortaya çıkarmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

Ayrıca bölgemizdeki uygarlıkların halk kültürümüz içerisinde bir biçimde sürdürülmekte olduğu, konunun uzmanı bilim insanları tarafından saptanmakta ve yayınlar aracılığıyla da kanıtlandığı belirtilmektedir.

Eskişehir- Frigya bölgesi bu anlamda önemli bir merkez olması bakımından, kadim kültürler ile bugün arasında bir köprü kurmak, bölgeyi kültür ve sanat insanlarıyla buluşturmak suretiyle bir ‘Yeniden yaratma- Rekreasyon’ amaçlanmıştır. Bu doğrultuda bir modelleme örneği olarak Eskişehir- Han bölgesini tanıtmak, canlandırıp önemini ortaya çıkarmak amacıyla, “KYBELE- Başlıklar Festivali” önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Anadolu, Kybele, Rekreasyon, başlıklar.

GİRİŞ

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde, Sahne ve Görüntü Sanatları Bölümü’nde akademik eğitim olarak yüksek lisans derecesiyle mezun oldum. Okulumuzun kurucusu olan ressam, eğitimci, müzeci ve arkeolog Osman Hamdi Bey’in 1873’de Viyana Uluslararası Fuarı’nda ilk “Elbise-i Osmaniyye” sergisini hazırlaması, İstanbul Arkeoloji Müzesi’ni ve Sanayi-i Nefise adıyla 1883’de ilk güzel sanatlar okulumuzu kurmuş olması büyük önem taşımaktadır. Bugün sanat eğitimi veren üniversitelerde arkeoloji dersleri ile Anadolu uygarlıklarının okutulmaması kanımca büyük eksikliktir.

Bizler Devlet Güzel Sanatlar Akademisi’nde iç mimari- resim- heykel- dekor bölümü öğrencileri olarak, sanat tarihi ve mitoloji derslerinde Avrupa, Mısır, Çin, Hindistan gibi ülkelerin sanat ve mimari üslupları, kostüm tarihleri hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olduk. Ancak bu derslerde ülkemizin topraklarında yaşamış olan eski uygarlıklar o dönemin görüşüyle, bizlere Antik Yunan- Helenistik- Roma medeniyetleri olarak öğretilirdi.

Eğitimde eksik kalan bu yanıımı 43 yıllık meslek hayatımın 30 yılında arkeoloji ile ilgilenerek, bilimsel kaynaklardan ve ilgili yayınlardan mümkün olduğunca yararlanarak bilgi arttırmaya çalıştım. Sahne ve kostüm tasarımcısı olarak bazı oyunların tasarımında -konular elverdiğince- Anadolu'nun arkeolojik kùltür değerlerini sahneye taşıyıp, izleyicilerle paylaştım. Bunlardan bazıları Silvanlı Kadınlar, Düğün Ya Da Davul, Divane Ağaç (Zeybek 1999- 2009) adlı oyunlardır. (Resim:1-2-3-4)

Cumhuriyetin kuruluş sonrasındaki yıllarda toplumumuzun “çağdaş medeniyetler” seviyesine ulaşmasında batılılaşma ilkesi kabul gördü. O dönemdeki anlayışta batıdan öğrenecek pek çok şey vardı. Gene o yıllar içerisinde batılı araştırmacılar ve arkeologlar ÷lkemizde doğudan batıya kazılar yapmayı sürdürdüler. Hititlerin çivi yazılarını, Urartu dilini, anıtların gizini çözdükçe Çatalhöyük'te, Truva'da, Lidya'da, Frigya'da, Karia'da uzun yıllar çalıştıkça Anadolu'dan öğrenecek çok şey olduğunu fark ettiler. Ve yurtlarına döndüklerinde bu bilgileri ÷lkelerinin bilim, siyaset ve sanat insanlarıyla paylaştılar. Çünkü bu disiplinlerin birbiriyle ayrılmaz bütün olduğunun farkındaydılar.

19. ve 20.yüzyıl kazı bilimcileri ve araştırmacılar (Melleart 2001; Işık 1999; Türkoğlu 2002), Anadolu'ya çeşitli yönlerden gelip yerleşen Helenler'in ve diğer kavimlerin burada karşılaştıkları kadim kùltürlerden etkilendiklerini ve kendi kùltürleriyle harmanladıklarını saptadılar.

Örneğin okul yıllarımda Pablo Picasso'nun Pembe ve Mavi yıllar klasik çalışmalarının nasıl çift yüzlü figürlere ulaştığına dair bir bilgi bulamamışken, arkeolojiyle ilgilenmeye başladığım süreçte (Zeybek ve Algan vd 1990- 1998), Picasso'nun Sümer silindir mühürlerindeki çift yüzlü figürlerden etkilenmiş olabileceğini ve eserlerindeki önemli dönüşümü anladım.

Sümer, Hitit, Urartu ve diğer uygarlıkların incelenmesi sonrasında paylaşılan önemli bilgiler, dünyada birçok sanatçıya yeni ilhamlar verdi ve vermektedir. Arkeoloji biliminin sanatla-edebiyatla-tarihle yakın ilişkisini kavrayan bizler ilgili yayınları, konferansları ve gündemi yakından izleyip tartışmaya ve sanatla buluşturmaya başladık (Zeybek 1998- 2013). (Resim:5-6)

Sonuçta sanatın işlevi geçmişle gelecek arasında bağ kurmak değil midir? “Rekreasyon” da anlam olarak yeniden yaratmak, yeniden üretmek, harmanlamak demek değil midir?

Mimaride, resimde, tiyatroda, sanatta, edebiyatta batının ya da doğunun ürettiği sanat eserlerine öykünmek, sonuçlarından çıkış yolu aramak yerine önümüzde öğrenilecek engin bir derya olan Anadolu, pek çok uygarlığa analık etmiş olan Anadolu (*Anatolia*), bizler için her dalda bilinmesi ve yakından ilgilenilmesi gereken büyük bir hazinedir.

şu anda bizler burada, Hitit İmparatorluğu'nun Geç Dönem'inin bir parçası olan Frigya topraklarındayız. Binlerce yıl önce Hititlerde adı Kubaba, bu topraklarda adı Kybele olan bir Ana Tanrıça vardı ve onun adına burada her yıl dini törenler yapılmaktaydı. Kybele, kendi tapınağının

bakımını güzel delikanlı Attis'e bakir kalma koşuluyla emanet etmiş ancak delikanlı bir ölümlüye sevdalanmıştı.

“Düğün töreni sırasında tanrıça Kybele gelerek konuklar arasına karışır. Tanrıçayı gören Attis verdiği sözü hatırlar ve derin bir vicdan azabı ya da bunalım sonucu, erkeklik organını keser. Attis'in toprağa akan kanlarından menekşeler biter. Eski sevgilisine acıyan tanrıça onu bir çam ağacına dönüştürür” (Bayladı 1996).

Sivrihisar yakınlarında, Frigya tapınım merkezi olan Pessinus'ta her yıl mart ayının yirmi ikisinde tanrıça Kybele adına şenlikler düzenlenir, rahipler coşturucu bir müzikle dans ederlerdi. *“Hem geceyle gündüzün uzunluklarının eşit olduğu bir gündür, hem de baharın başlangıcıdır. İştar-Tammuz, Aphrodite-Adonis ve (Hitit) Purilli bayramları* (Bayladı1998 ve Alp1999) *geleneğinin de bir halkasıdır bu törenler”*. Ana Tanrıça'nın sevgilisine kavuşmasıdır. Toprağın uyanmaya başlaması, baharın gelişiyle yapılan bu eski kutlamalar, bugünkü Hıdırellez şenliklerine dek uzanır. (Resim:7- 8- 9).

Antik çağ uygarlıklarında tanrı ve tanrıçalar adına yapılan tapınım ve törenlerde bir dizi ritüel uygulanırdı. Tiyatronun kökeni de ritüellere dayanır. Anadolu'da halen varlığını sürdüren en eski oyun oynama biçimi olan “Köy Seyirlik” oyunları bu ritüellerin devamıdır (And 1985; Tekerek 2008). Bugün de ölkemizin bazı bölgelerinde Köy Seyirlik oyunları oynanmaktadır.

Oyun oynama güdüsüyle, bir olayı anlatma ve anlama- oyuncu ve seyirci olma- halinin başlangıcından bugüne kadar geçen sürede İNSAN, ilk olarak oyunu, müziği ve dansı kullandı. Binlerce yıl mitler, töreler, törenler oluşturarak bir düzen kurdu. Yaşam ve ölüm süreci arasında “üretimi ve üremeyi” anlamlandırarak yönetti. Dişiyi de tanrılaştırdı, tanrıçalaştırdı. Neslin devamı için çeşitli öyküler kurgulayarak toplumsal belleğin oluşmasını sağladı.

İlk dönemlerde zor doğa koşullarının açılması, topluluğun moral kazanması ve ürünün kutsanması için, ölüm ve doğumlarda, koç katımı törenlerinde, baharın uyanışında, savaşta ve kuraklıkta... Ve daha birçoğ durumda, kutlama ve ayinler aracılığıyla toplumların güçlü kılınması amaçlandı. Çok tanrılı dinlerden, tek tanrılı dinlere uzanan uzun yolculuğunda İNSAN, kurguladığı ana fikri hiç yitirmeden, zamanla kutsallarının biçimini ve söylemini değiştiren dönüştüre onları bugünlere taşıdı.

ANA TANRIÇALAR YURDU ANADOLU

Anadolu'nun bu bağlamda bilimsel olarak kanıtlanmış on binlerce yılı açan geçmişinde bereketi, doğurganlığı ve koruyuculuğu temsil eden bir '**Ana Tanrıça geleneği**' var. Tarih boyunca neolitik dönemden başlayan, yaratıcı tanrıça olan dişi figüre, bereketi ve üremeyi temsil ettiği için **Toprak Ana** denmiştir. Güneş Tanrıçası olur, kentlerin koruyucu tanrıçası olur ama o hep "**Tanrı Ana**"dır. Zaman içinde Hatti ölkesinde **Wuruşemu**, Hititlerde **Arinna**, Hurrilerde **Hepat**, Geç Hitit devrinde **Kubaba**, Frigya'da **Kybele**, Lidya'da **Cybele**, İyon'da **Efes Artemisi**, Afrodisyas'ta **Aphrodite** adıyla anılır (Bayladı 1996; Işık 1999).

İsimler değişir ama öz hep aynı kalır. (Resim:10- 11- 12- 13)

Tanrılar panteonunda yer alan **Tanrı Ana**’ların hepsinin ortak noktası, onlar adına törenler, şenlikler düzenlenmesi; aslan, leopar ve boğa gibi kutsal ve güçlü hayvanlarla betimlenmeleri, şehrin koruyucusu olarak başlarında yüksek ‘Polos’ başlık ya da kutsal hâle taşımaları (Kulaçoğlu 1992; Işık 1999), vücutlarında bereket ve doğurganlık simgelerinin olmasıdır. Bazıları kucaklarında çocukla gösterilirler. Ve elleri iki yana açık, kollarını öne uzatmış olarak kucaklayıcı bir beden diliyle tasvir edilmişlerdir.

Anadolu’nun binlerce yıllık **Ana Tanrıça** geleneği kadınlarımız tarafından bugün de sürdürölmektedir. Ana Tanrıça simgesi olan, “**Eli Belinde**” adıyla bilinen motifin birçok çeşidi heybe, kilim ve halılara dokunmaktadır (Erbek 1988; Deniz 1998; Ateş 2001). Bu geleneğin asıl var oluş nedeni unutulmuş olsa da günümüzde yaşatılmaktadır. Kilimlerimizin motiflerinde olduğu gibi başlıklara ve tölbent oylarımıza da simgeler, çeşitli anlamlar yüklenmiştir (Tansuğ 2003; 2006). (Resim:14- 15- 16-17- 18)

BİR REKREASYON MODELLEME ÖNERİSİ OLARAK, “KYBELE- BAşLIKLAR FESTİVALİ”

Bu yaz Han Belediyesi Sanat Köyü projesi için Eskişehir’e giden Rekreasyon Derneği üyelerimizi karşılayan kadınlar gurubunu fotoğrafta görünce heyecanlandım. Ellerindeki çiçeklerle arkadaşlarımızı coşkuyla karşılayan düğün alayında, kadınlar arasındaki gelinin başında çiçek ve tüylerden oluşmuş bir başlık vardı. Bu bana burada, Frigya’da ‘Kybele Ana Tanrıça’ költürünün hâlâ yaşadığını, yaşatılabileceğini düşündürdü. Ayrıca türlü takı ve süslemelerle, tamamen el emeği ile üretilen yüksek kadın başlıkları, Anadolu’nun bazı yörelerinde, Türkmen ve Yörüklerin köy düğünlerinde (Tansuğ 1977; 1991ve 2003), İstanbul ve dışındaki geniş coğrafyada (Araz 1980; Küçükbayraktar 1986) yüzyıllar boyu kullanıldı. Baharın uyanışında Nevruz- Hıdırellez- Paskalya-Ural’larda Kargatuy adlı bahar şenliklerinde (Tacemen 1993), bölge adetlerine göre bu törenler hala yapılmaktadır. (Resim: 19- 20- 21- 22)

Anadolu Selçuklu dönemi kıyafetleri ve başlıklar konusunda pek çok araştırma ve araştırmacılar Prof. Dr. Özden Süslü’nün (1989) kitabında kaynak olarak gösterilmiştir (şimşek 1961; Otto- Dorn 1970; Atasoy 1970- 71; Oral 1973 vd).

Osmanlı döneminde her türlü başlığa “Serpüş” (Farsça başı örten) adı verilmektedir (Britannica 1986-1990). Kavuk, sarık, külâh, sikke, fes türü başlıklar, başta saraydakiler olmak üzere askeri, dini görevliler ile halkın kullandığını başlıklar olarak sınıflandırılmıştı (Kumbaracılar 1989). Kadınların hotoz, yaşmak, tepelik (Celâl 1946; Araz 1980) gibi isimlerle kullandıkları dâhil, kadın- erkek, sivil- asker, Müslim- gayrı Müslim her sınıftan halkın giyim kuşamı ve kullandığını başlıklar, Anadolu Selçuklularında olduğu gibi (Turan 1953) yasalarla belirlenmişti. (Resim:23-24-25-26)

1873 yılında Osman Hamdi Bey ile babası sadrazam Edhem Paşa'nın Uluslararası Viyana Sergisi için hazırladıkları "Elbise-i Osmaniyye Sergisi'ndeki yüzlerce giysi İstanbul'a geri dönmemiştir. Ancak (Hamdi ve Launay 1999) ikisinin yazdıkları kostüm kitabında bulunan giysiler, fotoğraflar ve bilgilerin yanı sıra başlıklar da ayrıca incelenecek değerdedir. (*Resim:27- 28*)

Zengin giyim kuşam kültürümüz ve başlıklar hakkında araştırma yapan, arşivleyen, yurt dışında sergiler açan ve kişisel müzesini oluşturan araştırmacımız (Tansuğ 1977, 2003, 2006) bu giysileri Ödemiş, Bursa Keleş, Kozak Yaylası, Çanakkale, Edremit ve daha pek çok yöreden derlemiş, çalışmalarını kitap ve dergilerde yayınlanmıştır.

SONUÇ

Tüm araştırmacılar, başlıkları takan kişilerin sosyal ve medeni durumunu anlatan simgeler, birbirinden çok farklı özellikler ve statüler taşıdıklarını vurgular. Arkeoloji, halk bilimi ve diğer araştırmalar bize Anadolu'da yaşamış eski uygarlıkların giyim ve başlık kültürlerinin kaybolmadığını, yeninin içinde var olarak bugünlere taşındığını müjdelemektedir.

Buradan hareketle, unutulmaya yüz tutmuş çok zengin ve çok çeşitli 'başlık' kültürümüzü, **Han** ya da **Yazılıkaya**-Midas Şehri'nde her yıl yapılacak bir şenlikle, '**KYBELE- Başlıklar Festivali** isim önerimdir ki yöredeki Ana Tanrıça Kybele adına yapılacak bir festivalin geçmişle geleceği buluşturacağına, bölgeye ilginin artacağına inanıyorum.

El emeği ile çok çeşitli biçimlerde başlıklar yeniden üretilebilir. Başlıkları süsleyecek şifonlar, tüyler, aynalar, değişik malzemelerle oluşturulacak olan görkemli örnekler göz kamaştıracak ve yaratıcılığı teşvik edecektir. Antik çağdan bugüne, Anadolu'nun tüm uygarlıklarından yararlanarak üretilen özgün tasarımların bu festivali kısa zamanda büyüterek, ileri noktalara taşıyacağına inanıyorum.

KYBELE -Başlıklar Festivali oluşumundan yola çıktığımızda bu girişim yörede sosyoekonomik canlılık, tanıtım ve kalkınmayı sağladığı gibi Frigya, bu festivalle yeniden canlandırılabilir, tarihi değerleri çok daha iyi tanıtılabilir kanısındayım.

Teşekkürler.

KAYNAKÇA

Zeybek, F.(1999). Silvanlı Kadınlar; (2000). Düşün Ya Da Davul; (2003). D

Ağaç. İstanbul B. Belediyesi Şehir Tiyatroları, dekor ve kostüm tasarımı.

- Melleaart, J. (2001).Çatalhöyük; Anadolu'da Bir Neolitik Kent. *Melleaart'la Söyleşi*,
Gül Pulhan. Önsöz-xxiv. Y.K.Y. İstanbul.
- Işık, F. (1999). Doğa Ana Kubaba- Tanrıların Ege'de Buluşması. *Suna- İnan Kıraç*
Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü. İstanbul. S: 1- 34.
- Türkoğlu, S. (2002).Tarih Boyunca Anadolu'da Giyim Kuşam. *İstanbul, Atılım Kâğıt*
Ürünleri ve Basım San. A. Ş. Önsözü.
- Zeybek, F. ve Algan, B. (1990- 1998). İstanbul B. Belediyesi Şehir Tiyatroları.
Tiyatro Araştırma Laboratuvarı Ekibi, Faust çalışmaları. İstanbul.
- Zeybek, F. (2000).ANA Tanrıça TOLIA -Irmaklar Arası (2003). *ÇİZdüşüm projeleri.*
İstanbul.
- Bayladı, D. (1998). Dinler Kavşacı Anadolu. *Say Yayınları. İstanbul. S:40.*
- Alp, Sedat. Ord. Prof. Dr.(1999).Hititlerde Müzik ve Dans. *Ankara, Kavaklıdere*
Kültür Yayınları. S: 67- 72.
- And, M. (1985).Geleneksel Türk Tiyatrosu /Köylü ve Halk Tiyatrosu Gelenekleri.
İnkılâp Kitapevi. İstanbul.
- Tekerek, N. (2008).Köy Seyirlik Oyunları. *Mitos- Boyut Tiyatro Yayınları,*
İstanbul.
- Bayladı, D. (1996) Uygarlıklar Kavşacı Anadolu, *Say Yay. İstanbul. S:131.*
- Işık, F. (1999). Doğa Ana Kubaba- Tanrıçaların Ege'de Buluşması. *Suna- İnan*
Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü. İstanbul. S:1- 34.
- Kulaçoğlu, B. (1992). Gods And Goddesses. *Turkish Republic*

*Ministry Directorate of Monuments and Museums. T.C. Kültür Bakanlığı,
Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Ankara.*

Işık, F. (1999). Doğa Ana Kubaba- Tanrıçaların Ege’de Buluşması. *Suna- İnan
Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü. İstanbul. S: 1- 34.*

Erbek, G.(1988). Kilim Catalogue No: I. *Ana Basım A. ř. İstanbul.*

Deniz, B. Prof. Dr.(1998). Ayvacık (Çanakale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları;
(Kilim- Cicim- Sili) *Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları. Ankara.*

Ateş M. (2001). Mitolojiler ve Semboller, Ana Tanrıça ve Doğurganlık Sembolleri.
Copyright: Mehmet Ateş. İstanbul. S:181- 193.

Tansuğ, S.(1977) Gelin Başlıkları ve Giyimleri. SANAT Dergisi. *Kültür
Bakanlığı Yayını. İstanbul. Yıl:3 Sayı:6. S:91- 98.*

(1991).Altınlı Başlıkların Dili. *Kültür ve Sanat Dergisi. İstanbul. S:71- 75.*

(2003).Kadını Taçlandıran Başlıklar. *THY Skylife Dergisi. İstanbul. S: 52- 64.*

Araz, N. (1980). Eski Türk Kadın Kıyafetleri. *Sanat Dünyamız, Y.K.B.Yayını.
İstanbul. Yıl:7 Sayı: 19.S:11- 16.*

Kçkbayraktar, T. (1986).Konya İnlice Kasabası Kılık Kıyafet ve Aksesuarları
Sanat Dünyamız, Y.K.B.Yayını. İstanbul. Yıl: 12 Sayı:35.S:23- 28.

Tacemen, A. (1993).Bulgaristan Türkleri İnançlarında İLK YAZ GÜNDÖNÜMÜ.
Anayurttan Ata yurda Türk Dünyası. *T.C. Kültür Bakanlığı, Hagem- Türksoy
İşbirliğiyle, Ankara. Cilt:1 Sayı:4 S:27- 32.*

Süslü, .(1989). Tasvirilere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri. *Atatürk Kültür,
Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yayını- Sayı 35.Ankara.*

- A.g. e. kaynakça; şimşek S. (1961) Başa Giyilen eşitli Başlıklar. *Türk Folklor Araştırmaları*, 1/139 ve II/ 140. *İstanbul*. S: 2333;
- Oral M. Z.(1963).Selukilerde Giyim Eşyası, *Türk Etnografya Dergisi*. *Ankara*.
- Otto- Dorn K.(1970). Kubadabad Sarayı inilerindeki sultanların giyimi.
- Önder M. (1973).Selçuklu Devri Kadın Başlıkları, *Türk Etnografya Dergisi*.
- Atasoy N. (1970- 71).Selçuklu Kıyafetleri Üzerine Bir Deneme. *Sanat Tarihi Yıllığı- IV*. 1970- 71. S: 111- 151.
- Ana Britannica, *Ana Yayıncılık A. ř. İstanbul*. Cilt 19. S: 262. 1986- 1990.
- Kumbaracılar, İ. (1989).Serpuşlar. *Turing ve Otomobil Kurumu*. *İstanbul*.
- Celâl, M. (1946). Eski İstanbul Yaşayışı. *Türkiye Yayınevi*. *İstanbul*. S:126- 130.
- Turan, O. (1953). “Les Souverains Seldjoukides et leur suje non- musulmans”. *Studia Islamica I*,S:65. (Bkz.Prof. Dr.Özden Süslü (1989) Tasvirlere Göre Anadolu Selçuklu Kıyafetleri. S: 6).
- Hamdi, O. ve Launay, M. (1999). 1873 Yılında Türkiye’de Halk Giysileri, Elbise-i Osmaniyye. *Sabancı Üniversitesi, Aksoy Matbaacılık A. ř. İstanbul*.
- Tansuğ, S. (1977).Gelin Başlıkları ve Giyimleri. *SANAT Dergisi*. *Kültür Bakanlığı Yayını. İstanbul*. Yıl: 3 Sayı:6. S:91- 98.
- (2003). Kadını Taçlandıran Başlıklar. *THY Skyline Dergisi*. *İstanbul*. S: 52- 64.
- (2006).Anadolu Giyim Kültürü. *Sabancı Holding*. *İstanbul*.

Engelli Çocuklarda Motorsal Gelişimin Desteklenmesinde Spor ve Rekreasyon Etkinliklerinin Önemi

Mesut HEKİM

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mhekim@mehmetakif.edu.tr

ÖZ

Engelli çocukların gerek sahip oldukları engel türüne gerekse de engellilik düzeylerine göre günlük hayat içerisinde birçok sorunla karşılaştıkları bilinmektedir. Engelli çocukların almış oldukları özel eğitim hizmetleri ve rehabilitasyon çalışmaları engelli çocukların yaşadıkları sorunların bir kısmını çözse de, söz konusu eğitim faaliyetleri ve uygulamaların engelli çocukların tüm sorunlarını çözmede yetersiz olduğu aşıkardır. Bu nedenle engelli çocukların örgün eğitim kurumlarında aldıkları özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinin yanında sahip oldukları engel tür ve düzeylerine göre bazı etkinliklere katılmaları oldukça önemlidir. Engelli çocuklarda spor ve rekreatif etkinliklere katılımın fiziksel kapasitenin gelişimi desteklediği bilinmektedir (Murphy ve Carbone 2002). Yapılan bu araştırmada da engelli çocukların sportif ve rekreasyonel etkinliklere katılımlarının motorsal gelişim üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada literatürde sık başvurulan araştırma yöntemlerinden belgesel kaynak derlemesi modeli kullanılmış, bu kapsamda konuya ilişkin yapılan bazı araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Yapılan araştırma bulguları değerlendirildiği zaman, farklı tür ve düzeydeki engel gruplarında bulunan çocuklarda farklı sportif ve rekreatif etkinliklere katılımın motorsal performans gelişimine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Engelli Çocuklar, Spor, Rekreasyon

GİRİş

Engelli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha düşük fiziksel aktivite düzeyine ve daha yüksek sedanter yaşam tarzına sahip oldukları bilinmektedir (Lotan vd 2004). Bu nedenle engelli çocukların birçok gelişim alanında olduğu gibi motorsal gelişim süreçlerinde de normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla bazı sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir. Engelli çocuklar sadece fiziksel veya ruhsal açıdan değil motorsal açıdan da bazı gelişim problemleri yaşamaktadırlar (Hekim 2014). Engelli çocuklar üzerinde yapılan farklı araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Golubovic vd 2012). Ciğerci vd (2013) tarafından yapılan araştırmada, işitme engeli olan ve olmayan hem sporcu hem de sedanter çocukların bazı motorik özelliklerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda işitme engelinin el kavrama kuvveti, reaksiyon hızı, denge, uzun atlama, anaerobik güç ve çeviklik gibi motor performans parametrelerinin gelişimini olumsuz yönde etkilediği tespit edilmiştir. Özmen ve Yıldırım (2011) tarafından yapılan benzer bir çalışmada ise normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla zihinsel engelli çocukların daha sedanter bir yaşam tarzına sahip oldukları belirtilmiş, bu nedenle zihinsel engelli çocukların kas kuvvetlerinin normal gelişim gösteren akranlarından daha düşük olduğu vurgulanmıştır.

Spor etkinliklerine katılım normal gelişim gösteren sağlıklı bireylerde olduğu gibi engelli bireyler açısından da faydalıdır (Demir 2006; Murphy ve Carbone 2008). Engelli çocukların motor gelişimlerinin desteklenmesi için yapılacak olan antrenman ve etkinliklerde mutlaka çocukların engel türleri ve engel düzeyleri dikkate alınmalıdır. Diğer bir ifade ile uygulanacak motor gelişim çalışmaları çocukların engel tür ve düzeylerine göre dizayn edilmelidir. Aksi durumlarda çocukların motor gelişimlerinin düşük düzeyde desteklenmesi veya aşırı yüklenmeye bağılı olarak sakatlıklar yaşanması söz konusu olabilmektedir. Bunun yanında engelli çocuklara uygulanacak motor gelişim çalışmaları mutlaka çocukların ilgi ve gereksinimlerine uygun olarak tasarlanmalıdır. Aksi takdirde engelli çocukların çalışmalardan sıkılması ve soğuması söz konusu olabilir. Bayazıt vd (2014) tarafından zihinsel engelli

çocuklar üzerinde yapılan bir araştırmada da çocukların dikkat sürelerinin kısa olduğu, bu nedenle çalışmalarda uygulanacak olan hareketlerin uzun tutulmaması gerektiği vurgulanmıştır.

Literatürde yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman engelli çocuklarda spor ve rekreasyon etkinliklerine katılımın motor gelişim açısından faydalı olduğu söylenebilir. Ancak ülkemizde engelli çocukların sportif ve rekreasyonel etkinliklere düşük düzeyde yöneldikleri bilinmektedir. Engelli çocukların gerek spor gerekse de rekreatif etkinliklere yönelme düzeylerinin artırılması için öncelikli olarak engelli çocuğa sahip ailelerin ve toplumun bu konudaki bilinç düzeylerinin artırılması gerektiği düşünülmüştür. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada engelli çocuklarda sportif ve rekreasyonel etkinliklere katılımın motorsal beceri gelişimi üzerine etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Engelli çocukların motorsal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla mevcut eğitimlerine ek olarak çeşitli etkinliklere yönlendirilmeleri gerektiği bilinmektedir. Engelli çocukların motor gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla yönlendirilmeleri gereken etkinliklerin başında spor aktivitelerinin geldiği belirtilmektedir. Spor etkinliklerinin engelli çocukların motor gelişimleri üzerine olumlu katkıları olması nedeniyle bu alanda yapılan araştırmaların sayısının da her geçen gün arttığı görülmektedir (Hekim 2014). Tablo 1’de engelli çocuklarda spor etkinliklerine katılımın motorsal gelişim üzerine etkilerinin ele alındığı araştırma bulguları sunulmuştur.

Tablo 1. Konu İle İlgili Yapılan Bazı Araştırmalar

Yazarlar & Tarih	Elde Edilen Araştırma Bulguları
Bayazıt vd 2014	Eğitilebilir zihinsel engelli kız çocuklarında 6 hafta boyunca haftada 3 gün, her birim antrenmanda da 60’ar dakika uygulanan jimnastik çalışmalarının denge performansının gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Özmen ve Yıldırım 2011	Zihinsel engelli çocuklara 10 hafta boyunca haftada 3 gün ve günde 45-60 dakikalık interval antrenman, rekreatif etkinlikler ve soruma egzersizleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda interval antrenmana bağlı olarak zihinsel engelli çocukların alt ekstremité kas kuvvetlerinde anlamlı bir gelişme meydana geldiği belirlenmiştir.
Şirinkan 2011	10-15 yaş grubu işitme engelli çocuklarda 4 ay boyunca her cumartesi, Pazar günü 90’ar dakikalık uygulanan eğitsel oyun aktivitelerinin temel motorik özelliklerin gelişimini desteklediği tespit edilmiştir.
Şirinkan vd 2011	Okul öncesi dönemde bulunan eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda eğitsel oyun etkinliklerinin kaba motor becerilerin gelişimine katkı sağladığı belirlenmiştir.
Bakır ve Aydoğan 2011	12-14 yaş grubunda bulunan görme engelli çocuklarda fiziksel etkinliklere katılımın kas-sinir sisteminin daha hızlı çalışmasına katkı sağladığı belirlenmiştir.
Demir 2006	Eğitilebilir zihinsel engelli erkek çocuklarda spor etkinliklerine katılımın motor performans gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Biçer vd 2004	Zihinsel engelli çocuklarda güç ve kuvvet egzersizlerine katılımın motorsal performans parametrelerinin gelişimine katkı sağladığı belirlenmiştir.
Şahin 2011	Zihinsel engelli çocuklarda kayak egzersizlerine katılımın fiziksel uygunluk parametreleri ile bazı motorsal gelişim parametreleri üzerine olumlu etkileri olduğu tespit edilmiştir.
Koç 2012	Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda basketbol çalışmalarına katılımın spor dalına özgü teknik beceriler ve bazı motorsal performans parametrelerini geliştirdiği tespit edilmiştir.
Özdal vd 2014	13-14 yaş grubundaki görme engelli futbolcu çocuklarda düzenli antrenmanların gövde kaslarının ve çabukluk performansının gelişimine katkı sağladığı belirlenmiştir.
Karaaslan vd 2014	Otizmlı bir çocukta düzenli fiziksel etkinlik çalışmalarının temel jimnastik becerilerinin gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Vural vd 2014	Otizmlı bir erkek çocuğunda 8 hafta boyunca haftada 3 gün ve günde 60’ar dakika gerçekleştirilen temel motor beceri egzersizlerinin motorsal performansın gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Bayrak vd 2014	Görme engelli çocuklarda bisiklet egzersizlerinin denge, sürat, bacak ve sırt kuvveti performansının gelişimine katkı sağladığı tespit edilmiştir.
Dorsan vd 2014	Zihinsel engelli çocuklarda fiziksel bir etkinlik olan dans çalışmalarına katılımın motorsal performans parametrelerinin gelişimine katkı sağladığı belirlenmiştir.
Göbel vd 2014	Hafif zihinsel engelli çocuklarda fiziksel etkinliklere katılımın motor yeterlik düzeyini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.
Namlı 2012	Otizmlı çocuklarda spor etkinliklerine katılımın motor beceri düzeyini geliştirdiği tespit edilmiştir.
Westendorp vd 2011	Zihinsel engelli çocuklarda özel olarak tasarlanmış spor aktivitelerine katılımın kaba motor becerilerin gelişimini desteklediği tespit edilmiştir.
Sterba vd 2002	Serebral palsili çocuklarda özellikle terapi amaçlı uygulanan rekreatif etkinliklerden olan ata binme çalışmalarına katılımın kaba motor becerilerin gelişimini desteklediği belirlenmiştir.

SONUÇ

Literatürde yer alan araştırma bulguları değerlendirildiği zaman, farklı engel gruplarında bulunan çocukların spor ve rekreatif etkinliklere yönelmelerinin motorsal gelişimlerini desteklediği görülmektedir. Engelli çocuklarda motorsal becerilerin gelişmesinin diğer gelişim alanlarını da olumlu yönde etkileyeceği göz önünde bulundurulduğu zaman, engelli çocukların boş zamanlarında sportif ve rekreatif etkinliklere yönlendirilmeleri için gerekli düzenlemelerin yapılması gerektiği aşikârdır. Engelli çocukların sportif ve rekreatif etkinliklere yönlendirilmelerinde öncelikli olarak engelli çocuğa sahip ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun yanında engelli çocuklara yönelik sportif ve rekreatif etkinlik alanlarının artırılmasının da engelli çocukların boş zamanlarında sportif ve rekreatif etkinliklere yönelmelerine katkı sağlayacağı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Bakır, S. ve Aydoğan, H. (2011). 12-14 Yaş Grubu Gençlerbirliği Spor Kulübü Sporcuları İle Spor Yapan ve Yapmayan Görme Engelli Öğrencilerinin İştisel Basit Reaksiyon Zamanlarının Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 151-160.
- Bayazıt, B., Fil, H., Son, M., Çolak, S., Eskiyecek, C. G. ve Çolak, E. (2014). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Kız Çocuklarda Cimnastik Çalışma Programının Denge Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8): 370-377.
- Bayrak, N., Çalışkan, E. ve Erbaşı, F. Y. (2014). Görme Engelli Çocuklarda Tendem Bisiklet Eğitiminin Bazı Fiziksel Uygunluk Parametrelerine Etkisi. *1. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Biçer, Y., Savucu, Y., Kutlu, M., Kaldırımcı, M. ve Pala, R. (2004). Güç ve Kuvvet Egzersizlerinin Zihinsel Engelli Çocukların Hareket Beceri ve Yeteneklerine Etkisi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 173-179.
- Ciğerci, A. E., Aksen, P., Cicioğlu, İ. ve Günay, M. (2011). 9-15 Yaş Grubu İştme Engelli ve İştme Engeli Olmayan Öğrencilerin Bazı Fizyolojik Ve Motorik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 35-42.
- Demir, R. (2006). 10 Haftalık Antrenman Programlarının Eğitilebilir Zihinsel Engelli Erkek Adolesanların Bazı Motor Özellikler Üzerine Etkisi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Niğde.
- Dorsan, A., Koç, G., Köse, E., Bal, E. ve Çalışkan, E. (2014). 12 Haftalık Dans Eğitiminin Zihinsel Engelli Çocuklarda Fiziksel Uygunluk Değerleri Üzerine Etkisi. *1. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

- Golubovic, S., Maksimovic, J., Golubovic, B. ve Glumbic, N. (2012). Effects of Exercise on Physical Fitness in Children With Intellectual Disability. *Research in Developmental Disabilities*, 33: 608-614.
- Göbel, Ö., Ballı, Ö. M. ve Göbel, M. (2014). Spor Etkinliklerine Katılma Durumlarına Göre Hafif Zihinsel Engelli Çocukların Motor Yeterlik Düzeyleri. 1. *Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Hekim, M. (2014). Özel Eğitime Muhtaç Çocuklarda Fiziksel Aktivite ve Spora Katılımın Fiziksel, Motorsal ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri. VI. *Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 5-8 Haziran 2014 Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karaaslan, M. S., Mamak, S. ve Altunsuyu, G. (2014). Düzenli fiziksel aktivitenin Down Sendromlu Bireylerde Bazı Temel Jimnastik Becerileri Üzerine Etkisi. 1. *Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Koç, B. (2012). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Bireylerde Basketbol Antrenmanının Teknik Fiziksel ve Biyomotorik Gelişimleri Üzerine Etkilerinin Araştırılması. Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Spor Bilimleri Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Isparta.
- Lotan, M., Isakov, E., Kessel, S. ve Merrick, J. (2004). Physical Fitness and Functional Ability of Children with Intellectual Disability: Effects of a Short-Term Daily Treadmill Intervention. *The Scientific World Journal*, 4: 449-457.
- Murphy, N.A. ve Paul S. C. (2008). Promoting The Participation of Children with Disabilities in Sports, Recreation, And Physical Activities. *Pediatrics*, 121 (5): 1057-1061.
- Namlı, S. (2012). Spor Yapan Ve Yapmayan Otistik Engelli Bireylerin Davranış ve Motor Performanslarının Karşılaştırılması. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Sakarya.
- ÖzdaI, M., Yıldız, M., Yanar, M., Karaoğlan, V. G. ve Öztürk, Y. (2014). 8 Haftalık Futbol Antrenmanının Görme Engelli Erkek Futbolcuların Performans İle İlgili Bazı Fiziksel Özelliklerine Etkisi. 1. *Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Özmen, T. Ve Yıldırım, N. Ü. (2011). Zihinsel Engelli Çocuklarda İnterval Antrenmanın Alt Ekstremitte Kas Kuvvetine Etkisi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 26-30.
- Şahin, M. (2011). Zihinsel Engelli Çocuklarda Sekiz Haftalık Kayak Eğitiminin, Fiziksel Uygunluk Düzeyleri Üzerine Etkisi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hareket ve Antrenman Bilimleri Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul.
- Şirinkan, A. (2011). 10-15 Yaş İşitme Engelli Öğrencilerde Sportif Eğitsel Oyunların Fiziksel Gelişimlerine Etkisinin Araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 74-80.
- Şirinkan, A., Yazar, A. N. ve Şirinkan, Ş. Ö. (2011). 5-6 Yaş Okulöncesi Eğitilebilir-Öğretilebilir Zihinsel Engelli Çocuklarda Eğitsel Oyunların Fiziksel Gelişimlerine Etkisinin Kaba Motor Gelişim Testleriyle İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 144-150.
- Sterba, J. A., Rogers, B. T., France, A. P. ve Vokes, D. A. (2002). Horseback Riding in Children with Cerebral Palsy: Effect on Gross Motor Function. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 44: 301-308.
- Vural, M., Tuncal, D., Korkmaz, H. ve Demir, Ö. (2014). Fiziksel Aktivitelerin Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) Olan Bireylerin Motor Becerileri Üzerine Etkileri: Tek Vaka Çalışması: Bireysel Vaka Çalışması. 1. *Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Westendorp, M., Houwen, S., Hartman, E. ve Visscher, C. (2011). Are Gross Motor Skills And Sports Participation Related in Children With Intellectual Disabilities? *Research in Developmental Disabilities*, 32: 1147-1153.

Engelli Çocukların Gelişimlerinin Desteklenmesinde Sportif Rekreasyon Etkinliklerinin Önemi

Berrin GÜNER

Afyonkarahisar Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu

E-posta: berrinuner@gmail.com

ÖZ

Günümüzde özel eğitime muhtaç olan engelli çocukların sayısı sürekli olarak artmaktadır. Engelli çocuklar sahip oldukları engel türlerine düzeylerine göre birtakım özel eğitim faaliyetlerine yönlendirilmektedir. Özel eğitim programlarının temel amaçlarından birisi engelli çocukların ilerleyen yıllarda başkalarına fazla bağımlı olmadan yaşamalarını sağlamaktır. Ancak özel eğitim faaliyetlerinin genellikle dört duvar arasındaki eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde gerçekleştirilmesi, engelli çocukların gerek psiko-sosyal gerekse de psiko-motor gelişimlerinin yetersiz desteklenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle engelli çocukların gelişimlerinin çok yönlü olarak desteklenebilmesi için özel eğitim faaliyetlerinin dışında kalan boş zamanlarında bazı aktivitelere yönelmeleri oldukça önemlidir. Bu noktada boş zamanlarda fiziksel aktivite ve spor etkinliklerine yönelmek engelli çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde büyük bir öneme sahiptir (Hekim 2014). Ancak ülkemizde özellikle engelli çocuk sahibi ebeveynler tarafından çocuklarının boş zamanlarında ne tür etkinliklere katıldıkları yeterince önemsenmemektedir. Bu nedenle ülkemizde engelli çocukların gelişimlerinin desteklenmesinde boş zaman aktivitelerinin önemi, boş zaman aktiviteleri içerisinde de özellikle spor etkinliklerinin yararları konusunda insanların bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan bu araştırmada da engelli çocuklarda spora ve sportif rekreatif etkinliklere katılımın gelişimleri üzerinde etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Literatür taraması şeklinde yapılan bu araştırmada konuya ilişkin araştırma bulguları incelenmiş, yapılan araştırma bulguları ilgili literatür ışığında değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: Engelli Çocuklar, Boş Zaman, Sportif Rekreasyon

GİRİş

İnsanların yaşamları boyunca yerine getirmekle yükümlü oldukları bazı rol ve görevleri bulunmaktadır. İnsanların sahip oldukları rol ve görevleri çeşitli nedenlerle yerine getirememesi durumuna “engellilik” denir. İnsanların sahip oldukları yetersizliklerin zamanla engele dönüşmesi sadece engelli bireyler açısından değil, aynı zamanda toplum açısından da önemli bir sorundur. Çünkü engelli bireyler kendi sorumluluk ve rollerini yerine getirememenin yanında, toplumsal çevrenin beklenti ve isteklerini karşılama konusunda da zorluklar yaşamaktadırlar (Özsoy vd 2002).

Engelli bireylerin sahip oldukları yetersizlikler nedeniyle kişisel yaşamlarında ve toplum içerisinde yaşadığı birçok sorun bulunmaktadır. Bu sorunların başında engelli bireylerin aile yakınlarına bağımlı yaşamaları gelmektedir. Engelli bireylerin ailelerinin yaşlanması durumunda engellilerin bağımlılık düzeyi de artmaktadır. Engellilerin ailelerine bağımlı yaşamaları aile fertleri açısından da çeşitli psikolojik ve sosyal sorunlara neden olmaktadır (Dünya Sağlık Örgütü 2011). Engelli bireylerin toplumsal yaşam içerisinde karşılaştıkları diğer bir sorun kent planlarının elverişsiz olmasıdır. Bazı bölgelerde kentsel tasarımlar engelli bireylerin gereksinimleri göz önünde bulundurulmadan yapılmaktadır. Bu durum bazen engellilerin sahip oldukları engellerden daha fazla zorluk yaşamalarına zemin hazırlamaktadır (Bekci 2012). Engelli bireylerin karşılaştıkları diğer sorunların başında ise düşük sosyo-ekonomik yapı ve düşük eğitim düzeyi gelmektedir. Ülkemizde yapılan bir araştırmada engelli bireylerin genellikle düşük eğitim düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Mesleki açıdan engelli bireylerin istihdama katılma konusunda yaşadıkları sorunlarda engelli bireyler açısından diğer bir dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk 2011).

Engelli bireylerin yaşadıkları sorunlar sahip oldukları engel türüne göre farklılık göstermektedir. Genel olarak engelli bireyler sahip oldukları engel türüne göre dört gruba ayrılmaktadır. Bunlar; bedensel

engelliler, zihinsel engelliler, işitme engelliler ve görme engellilerdir. Bedensel engelli bireyler çeşitli ortopedik yetersizlikleri nedeniyle fiziksel açıdan hareket etmekte zorlanan bireylerdir. Bedensel engeller genellikle çeşitli travma veya zedelenmelerden kaynaklanmakta olup, bazı genetik problemler nedeniyle de bedensel engeller ortaya çıkabilmektedir ( zg r 2011). Zihinsel engelli bireyler toplum içerisinde oldukça sık karşılaşılan bir engel grubu olup, bu grupta yer alan bireyler genellikle zihinsel fonksiyonlarını kullanma konusunda sorun yaşamaktadırlar. Bu durum zihinsel engelli bireylerin yaşadıkları çevrelere uyum sağlama konusunda zorluk yaşamalarına neden olmaktadır (İlhan ve Esentürk 2014). Diğer engel grupları içerisinde yer alan görme engelli bireyler görme duyusundan, işitme engelli bireyler ise işitme duyusundan farklı düzeylerde yoksun olan bireylerdir.

Engelli bireylerin sahip oldukları engel türlerine göre hayatlarında karşılaştıkları sorunlar farklılık gösterirken, engellilerin yaşadıkları sorunların yaş gruplarına göre de farklılık gösterdiği bilinmektedir. Özellikle küçük yaş gruplarında bulunan engelli çocuklar sahip oldukları engel türüne bağlı olarak normal gelişim gösteren çocuklara kıyasla daha fazla sağlık sorunu yaşamakta, büyüme ve gelişme dönemlerinde nispeten daha büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Bu nedenle engelli çocukların büyüme ve gelişme süreçlerinin özel eğitim faaliyetlerinin yanında çeşitli aktivitelerle desteklenmesi oldukça önemlidir. İlgili literatür incelendiği zaman engelli çocukların büyüme ve gelişme süreçlerinin desteklenmesi, sağlık düzeylerinin birçok açıdan geliştirilmesinde spor ve rekreasyon etkinliklerine katılımın faydalı sonuçlar ortaya koyduğu g r lm şt r.  lkemizde engelli çocukların spor etkinlikleri ile sportif rekreasyon faaliyetlerine katılımlarının arttırılması için konuya ilişkin daha fazla çalışma yapılması, böylece konuya ilişkin farkındalığın arttırılması gerektiği d ş n lm şt r. Bu bağlamda yapılan bu araştırmada engelli çocuklarda spor etkinlikleri ile sportif rekreasyon faaliyetlerine katılımın kişisel sağlık ve gelişimleri üzerindeki etkilerinin incelendiği araştırmaların derlenmesi amaçlanmıştır.

Konuya İlişkin Literatür Araştırmaları

Engelli ocukların rekreatif etkinliklere katılımlarının genel sağlık ve gelişimleri açısından birçok yararı olduğu bilinmektedir. Yapılan araştırmalarda küçük yaş gruplarında bulunan engelli çocukların boş zaman etkinliği olarak spor ve oyun aktivitelerine katılımlarının korku, öfke, stres, davranış problemleri gibi bazı klinik problemlerin azalmasına katkı sağladığı belirtilmiştir (Savucu vd 2014; Sonuç 2012).

Özel gereksinimli çocuklarda spor ve rekreasyon faaliyetlerine katılım tedavi süreçlerinin desteklenmesine ve çocukların sosyalleşme düzeylerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Pepe vd 2011). Duman ve Sukan (2014) tarafından yapılan araştırmada zihinsel engelli çocuklarda spora katılımın sosyalleşme üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya düzenli olarak spor yapan zihinsel engelli çocuğa sahip olan ebeveynler katılmıştır. Araştırmanın sonunda ebeveyn görüşlerine göre zihinsel engelli çocuklarının spora etkinliklerine katıldıktan sonra sosyal becerilerinin geliştiği, çocuklarının toplum içinde daha fazla kabul görmeye başladıkları, bunun yanında iletişim becerilerinin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır.

İlhan vd (2014) tarafından yapılan araştırmada zihinsel engelli çocuklarda özel atletizm çalışmalarının öz bakım becerileri üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 7-12 yaş grubunda bulunan toplam 12 zihinsel engelli ocuk katılmış, katılımcılar deney ve kontrol grubu olmak üzere 6'şarlı iki gruba ayrılmıştır. Deney grubunda bulunan çocuklara 25 hafta boyunca haftada 3 gün 3'er saat özel atletizm çalışmaları uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda kontrol grubundaki çocuklarla kıyaslandığı zaman deney grubunda bulunan zihinsel engelli çocukların öz bakım becerileri alt boyutunda yer alan kişisel bakım ve temizlik ile giysilerini giyme ve çıkarma puanlarında anlamlı bir artış meydana geldiği tespit edilmiştir. İlhan (2008) tarafından zihinsel engelli çocuklar üzerinde yapılan diğer bir araştırmada, 8-11 yaş grubunda bulunan zihinsel engelli çocuklara 18 hafta boyunca

sportif egzersiz çalışmaları uygulanmış, araştırmanın sonunda çocukların sosyalleşme alt boyutlarından olan grup çalışmalarına katılma, paylaşımcılık ve başkalarıyla etkileşim düzeylerinde anlamlı bir gelişme meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Literatürde yer alan çeşitli araştırma bulguları da engelli çocuklarda sportif etkinliklere katılımın sosyal gelişimi desteklediğini göstermektedir (Demirdağ 2010; avdar 2011; Yaman 2015). Bedensel engelli bireylerin sosyalleşme düzeylerinin geliştirilmesinde de spor etkinliklerine katılımın önemli olduğu bilinmektedir (Kılıç 2015). Bu kapsamda bedensel engelli çocukların sosyal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla spor etkinliklerine katılmalarının faydalı sonuçlar ortaya koyacağı söylenebilir.

Engelli ocukların normal gelişim gösteren çocuklara göre motorsal beceri gelişimlerinin de sorunlu olduğu bilinmektedir. Ancak boş zamanlarında sportif etkinliklere katılmak engelli çocukların motorsal gelişimlerinin desteklenmesine katkı sağlamaktadır. Bayazıt (2014) tarafından zihinsel engelli kız çocukları üzerinde yapılan araştırmada, 6 hafta boyunca her hafta 3 gün ve her birim çalışmada 60’ar dakikalık jimnastik çalışmalarının motor gelişim üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonunda jimnastik çalışmalarına katılan zihinsel engelli çocukların motorsal bir özellik olan denge performanslarının geliştiği tespit edilmiştir. Atan vd (2014) tarafından yapılan diğer bir araştırmada zihinsel engelli çocuklarda basketbol çalışmalarına katılmanın motor gelişim üzerine etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 10-12 yaş grubunda bulunan 9 erkek ve 3 kadın zihinsel engelli birey katılmıştır. Araştırmanın sonunda 12 hafta boyunca haftada 2 saat uygulanan basketbol çalışmalarının çocukların esneklik, el kavrama kuvveti, denge, reaksiyon zamanı ve koşu zamanlarında anlamlı bir gelişme sağladığı tespit edilmiştir. Literatürde farklı engel gruplarında bulunan çocuklar üzerinde yapılan benzer araştırma bulguları da engelli çocuklarda boş zamanlarda spor etkinliklerine katılımın motor performans gelişimini desteklediğini göstermektedir (şirinkan 2011; Köse 2014; Hartman vd 2011).

Otizm gibi ağır zihinsel engelli bireylerin tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinde rekreasyon ve spor etkinlikleri önemli bir yer kaplamaktadır. Özellikle otizmliler çocukların sosyalleşme süreçlerinde spor ve rekreasyon etkinliklerinin faydalı olduğu bilinmektedir. Bunun yanında otizmliler çocukların kassal kuvvetlerinin gelişmesinde ve el-göz reaksiyon hızının geliştirilmesinde sporun destekleyici bir rolü olduğu belirtilmektedir (Atalay ve Karadağ 2011). Kafkas ve zen (2014) tarafından otizmliler kız çocuğu üzerinde yapılan araştırmada yüzme egzersizlerinin otizm belirtilerinin azalmasına katkı sağladığı, bunun yanında otizmliler çocuğun gelişimsel özelliklerini desteklediği tespit edilmiştir. Alkan (2014) tarafından 7 yaşında olan erkek otizmliler ocuk üzerinde yapılan diğer bir araştırmada otizmliler çocuğa 6 hafta boyunca haftada 3 gün ve günde 3’er dakikalık seanslarla fiziksel etkinlik programı uygulanmıştır. Fiziksel etkinlik programı kapsamında sıçrama, basamak inip-çıkma, denge tahtasında yürüme, kay-kay üzerinde denge, ritimli koşma, pilates topu ile esnetme ve top atma egzersizleri uygulanmıştır. Araştırmanın sonunda otizmliler çocuğun parmak kemirme, göz teması kurma, odaklanma, top atıp tutamama, topa vuramama ve yalnız başına basamak çıkamama gibi eksikliklerinde anlamlı bir düzelme meydana geldiği belirlenmiştir.

Engelli ocuklarda psiko-sosyal ve psiko-motor gelişimin desteklenmesinde önemli bir yere sahip olan sportif rekreasyon etkinlikleri, fiziksel gelişimin ve fiziksel performansın gelişmesinde de büyük bir öneme sahiptir. Bilindiği gibi birçok engel türünde çocukların fiziksel gelişimleri normal gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha yavaş olmaktadır. Bu durum engelli çocukların fiziksel etkinlik içeren aktivitelere katılma düzeylerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu noktada engelli çocuklarda sahip oldukları engel türüne uygun sportif etkinliklere katılım fiziksel gelişimi desteklemektedir. Literatürde yer alan araştırma bulguları da bu görüşü desteklemektedir (Polat 2009; Biçer vd 2004).

SONUÇ

Sonuç olarak, ilgili literatür incelendiği zaman engelli çocukların büyüme ve gelişim süreçlerinin desteklenmesinde, sosyal gelişim düzeylerinin desteklenmesinde, mevcut tedavi ve rehabilitasyon süreçlerinden en iyi verimi almalarında, sahip oldukları engeller nedeniyle karşılaştıkları zorlukların en aza indirilmesinde sportif rekreatif etkinliklere katılmalarının faydalı olduğu görülmektedir. Bu nedenle engelli çocukların özel eğitim faaliyetlerinin dışında kalan boş zamanlarında sportif rekreatif etkinliklere yönlendirilmelerinin önemli bir husus olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Alkan, İ. (2014). Otistik Bireylerin Davranışlarına Egzersiz ve Spor Çalışmalarının Etkisinin İncelenmesi. *1. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreatyon Öğrenci Kongresi*. 21-23 Mayıs 2014 Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antalya.
- Atan, T., Eliöz, M., Çebi, M., Ünver, Ş. ve Atan, A. (2014). II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi , 2-4 Mayıs 2014, Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman.
- Atalay, A. ve Karadağ, A. (2011). Otizmlı Hastaların Rehabilitasyon Sürecinde Spor Terapilerinin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Ek Sayı): 227-232.
- Bayazıt, B., Fil, H., Son, M., olak, S., Eskiyecek, C.G. ve olak, E. (2014). Eğitilebilir Zihinsel Engelli Kız ocuklarda Cimnastik Çalışma Programının Denge Gelişimine Etkisinin İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8): 370-377.
- Bekci, B. (2012). Fiziksel Engelli Kullanıcılar İçin En Uygun Ulaşım Akalarının Erişebilirlik Açısından İrdelenmesi: Bartın Kenti Örneği. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 14(özel sayı), 26-36.
- Biçer, Y., Savucu, Y., Kutlu, M., Kaldırmacı, M. ve Pala, R. (2004). Güç Ve Kuvvet Egzersizlerinin Zihinsel Engelli ocukların Hareket Beceri Ve Yeteneklerine Etkisi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 173-179.
- Çavdar, B. (2011). Öğretilbilir Zihinsel Engelli Öğrencilerde Beden Eğitimi ve Spor Aktivitelerinin Toplumsallaşma Düzeylerine Etkisi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) İzmir.
- Demirbağ, M. (2010). Sporun Öğretilbilir Zihinsel Engelli ocukların Sosyalleşmeleri Üzerine Etkisinin Araştırılması. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Kütahya.
- Duman, S. ve Sukan, H. D. (2014). Fiziksel Aktivitenin Zihinsel Engelli ocukların Sosyalleşmesine Etkisi. *2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi*, 02-04 Mayıs 2014, Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2011). Dünya engellilik raporu. Dünya Sağlık Örgütü. <http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1328710754698/YoneticiOzeti.pdf> Erişim tarihi: 15.10.2015
- Hartman, E., Houwen, S. ve Visscher, C. (2011). Motor Skill Performance And Sports Participation in Deaf Elementary School Children. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 28 (2): 132-145.
- Hekim, M. (2014). Özel Eğitime Muhtaç ocuklarda Fiziksel Aktivite ve Spora Katılımın Fiziksel, Motorsal ve Sosyal Gelişim Üzerine Etkileri. *VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, 5-8 Haziran 2014, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2014). Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ) Geliştirme Çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9 (1): 19-36.
- İlhan, E. L., Kırınmoğlu, H., Tuncel, M. ve Altun, M. (2014). Zihinsel Engelli ocuklarda Özel Atletizm Antrenmanlarının Öz Bakım Beceri Düzeylerine Etkisi. *2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi*, 02-04 Mayıs 2014, Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir Zihinsel Engelli ocuklarda Beden Eğitimi ve Sporun Sosyalleşme Düzeylerine Etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16 (1): 315-324.
- Kafkas, A. Ş. ve Özen, G. (2014). Otistik Bir ocuğa Sabit Bekleme Süreli Öğretimle Yüzme Tekniklerinin Öğretimi: Bir Olgu Sunumu. *2. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi*, 02-04 Mayıs 2014, Batman Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Batman.
- Kılıç, N. (2015). Engelsiz Beyinler Engelsiz Bedenler. *2. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreatyon Öğrenci Kongresi*. 28-30 Mayıs, Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu, Afyon.

- Köse, H. (2014). İşitme Engellilerde Altı Haftalık Badminton Çalışması ile Motorik Becerilerin Geliştirilmesi. I. *Uluslararası Spor Bilimleri turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*, 21-23 Mayıs 2015, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antalya.
- Özgür, İ. (2011). İlköğretimde Kaynaştırma. Karahan Kitabevi. Adana.
- Özsoy, Y., Özyürek, M. ve Eripek, S. (2002). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar: Özel Eğitime Giriş*. On Birinci Baskı. Kartepe Yayınları. Ankara.
- Öztürk, M. (2011). *Türkiye’de Engelli Gerçeği*. İstanbul: MÜSİAD Cep Kitapları.
- Pepe, K., Bozkurt, İ. ve Yaman, T. (2011). Özel Eğitime Muhtaç Çocukların Serbest Zaman Değerlendirme Alışkanlıkları. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Ek Sayı): 99-106.
- Polat, Ç. (2009). 12-14 Yaş Eğitilebilir Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Aktivite Yoğunluğunun Fiziksel Uygunluk Düzeylerine Etkisi. Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Kayseri.
- Savucu, Y., Duman, H., Aydın, E., Karadağ, M. ve Polat, S. (2014). Engelli Çocuklar İçin Eğitsel Oyunlar ve Fiziksel Aktivitelerin Önemi. 1. *Uluslararası Spor Bilimleri Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi*. 21-23 Mayıs 2014, Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antalya.
- Sonuç, A. (2012). Zihinsel Engellilerde Sporun Öfke Düzeyine Etkisi. Karamaoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Karaman.
- şirinkan, A. (2011). 10-15 Yaş İşitme Engelli Öğrencilerde Sportif Eğitsel Oyunların Fiziksel Gelişimlerine Etkisinin Araştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13 (Özel Sayı): 74-80.
- Yaman, T. (2015). Beden Eğitimi ve Oyunun Hafif Düzey Zihinsel Engelli Bireylerin Sosyal Beceri Kazanımları Üzerine Etkisinin Araştırılması. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Burdur.

Kırsal Kesimde Yaşayan Ortaokul Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin Göre İncelenmesi (Ağlasun İlçesi Örneği)

Mesut HEKİM

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mhekim@mehmetakif.edu.tr

Yılmaz YÜKSEL

Anadolu Üniversitesi,

Spor Bilimleri Fakültesi

E-posta: yilmaz_yuksel89@hotmail.com

ÖZ

Yapılan bu araştırmada kırsal kesimde öğrenim görmekte olan ortaokul öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 2015-2016 öğretim yılında Burdur ilinin Ağlasun ilçesinde yer alan ortaokullarda öğrenim görmekte olan 75 kadın ve 75 erkek olmak üzere toplam 150 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zaman değerlendirme anketi kullanılmış, elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 programında frekans analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonunda ortaokul öğrencilerinin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında müzik dinleme veya müzik aleti çalma, TV, video izleme, Spor yapma, spor yarışmaları izleme, ailesi ile vakit geçirme, arkadaşları ile sohbet etme veya gezme, hobileri ile (sevdiği işlerle) uğraşma gibi rekreatif etkinliklerin geldiği tespit edilmiştir. Boş zamanlarda dinlenme, kitap, dergi ve gazete okuma, internette vakit geçirme, çarşı, Pazar gezme ve alışveriş yapma, sosyo-kültürel faaliyetlere katılma, komşu ve akraba ziyaretlerine gitme gibi rekreatif etkinliklere öğrencilerin ara sıra katıldıkları belirlenmiştir. Bunun yanında sinema veya tiyatroya gitme, kahvehane veya kafeteryaya gitme, ava gitme gibi rekreatif etkinliklere öğrencilerin nadiren katıldıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ortaokul Öğrencileri, Boş Zaman, Rekreatif Tercihler

GİRİŞ

Günümüzde hareketsiz yaşam tarzının sürekli olarak artmakta olup, hareketsiz yaşam tarzının birçok sağlık sorununu beraberinde getirdiği bilinmektedir. Son yıllarda hareketsiz yaşam tarzının giderek arttığı gruplar içerisinde çocuklar da yer almaktadır. Bu durum çocukluk çağında hareketsiz yaşam tarzına bağlı ortaya çıkan sağlık sorunlarının da artmasına sebep olmaktadır (Hekim 2015). Bu nedenle çocuklarda hareketsiz yaşam tarzından kaynaklanan sağlık sorunlarının oluşmasını engellemek, çocukların genel sağlık düzeylerini geliştirmek ve yaşam kalitelerini arttırmak için bazı önlemler alınması gerekmektedir. Söz konusu önlemler arasında fiziksel hareketlilik içeren rekreatif etkinliklerin büyük bir önemi bulunmaktadır. Literatürde yer alan çeşitli araştırmalarda da hareketsiz yaşam tarzından kaynaklanan sağlık sorunlarının en aza indirilmesinde rekreatif etkinliklere katılımın faydalı olduğu vurgulanmıştır (Sevil 2012; Koçyiğit ve Yıldız 2014).

Rekreatif etkinliklere katılımın psiko-sosyal açıdan da birtakım faydaları bulunmaktadır. Literatürde rekreatif etkinliklere katılımın psikolojik açıdan bireylerin rahatlamasına katkı sağladığı, kişinin sosyalleşme düzeyini geliştirdiği ve düşünme becerilerinin gelişimine katkı sağladığı belirtilmektedir. Bunun yanında boş zamanları değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler sayesinde kazanılan deneyimler ve sosyal beceriler, insanların hayatları boyunca karşılaştıkları sorunlarla mücadele edebilmelerine, problem çözme becerilerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır (Özer vd 2009). İlköğretim çağının psiko-sosyal gelişim açısından hızlı bir dönem olduğu kabul edildiği zaman,

bu dönemde bulunan çocuklarda rekreatif etkinliklere katılımın psiko-sosyal gelişimleri açısından da faydalı olacağı söylenebilir. İlköğretim çağındaki çocuklar açısından rekreatif etkinliklerin birçok açıdan faydalı olması nedeniyle dünyanın birçok ülkesinde ders müfredatı içerisine serbest zaman etkinlikleri dersi konulmuştur. Ülkemizde de ilköğretim kurumlarında serbest zaman etkinlikleri dersi işlenmektedir (Dündar ve Karaca 2011).

Yapılan literatür taramasında ülkemizde ilköğretim öğrencilerinin rekreatif tercihleri üzerine yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. İlköğretim çağındaki çocuklarda özellikle bedensel etkinlik içeren rekreatif etkinliklere katılımın sağlık üzerine olumlu etkileri olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman, ilköğretim öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin artırılması adına konuya ilişkin güncel araştırmalara gereksinim olduğu düşünülmüştür. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada kırsal kesimde yaşayan ortaokul öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Yapılan bu araştırmaya Burdur ilinin Ağlasun ilçesindeki ortaokullarda 2015-2016 öğretim yılı içerisinde aktif öğrenci olan 75 erkek ve 75 kadın olmak üzere toplam 150 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin ilçede bulunan ortaokullardan tesadüfî yöntem ile belirlenmiş olup, sadece gönüllü öğrencilerin araştırmaya dâhil edilmesine özen gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	75	50.0
Erkek	75	50.0
Toplam	150	100.0

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan öğrencilerin %50’si kadın, %50’si de erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Tel (2007) tarafından geliştirilen serbest zamanları değerlendirme anketi uygulanmıştır. Uygulanan anket 5’li likert tipinde olup ankette toplam 17 rekreatif etkinlik türü bulunmaktadır. Katılımcılar ankette yer alan her rekreatif etkinlik türüne katılma sıklıklarını “Her Zaman”, “Sıklıkla”, “Ara Sıra”, “Nadiren” ve “Hiçbir Zaman” şeklinde belirtmişlerdir. Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket öğrencilere ders dışı zamanlarında uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 programında frekans analizinden yararlanılmış, ortaokul öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılma sıklıklarına ilişkin yüzde tabloları oluşturulmuştur.

BULGULAR

Tablo 2. Öğrencilerin “Boş Zamanlarımda Dinlenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	14	9.3
Sıklıkla	32	21.3

Ara sıra	91	60.7
Nadiren	12	8.0
Hiçbir zaman	1	.7
Toplam	150	100.0

“Boş zamanlarımda dinlenirim” seçeneğine araştırmaya katılan öğrencilerin %60.7’sinin ara sıra, %21.3’ünün sıklıkla, %9.3’ünün her zaman, %8’inin nadiren katıldıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğrencilerin çoğunluğunun boş zamanlarında ara sıra dinlenmeyi tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 3. Öğrencilerin “Kitap, Gazete, Dergi Okurum” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	29	19.3
Sıklıkla	34	22.7
Ara sıra	61	40.7
Nadiren	23	15.3
Hiçbir zaman	2	1.3
Cevapsız	1	.7
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Kitap, gazete, dergi okurum” seçeneğine öğrencilerin %40.7’sinin ara sıra, %22.7’sinin sıklıkla, %19.3’ünün her zaman, %15.3’ünün ise nadiren katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre öğrencilerin genel olarak boş zamanlarında kitap, dergi vb. okuma eğilimi gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 4. Öğrencilerin “Müzik Dinlerim veya Müzik Aleti Çalarım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	27	18.0
Sıklıkla	37	24.7
Ara sıra	30	20.0
Nadiren	29	19.3
Hiçbir zaman	21	14.0
Cevapsız	6	4.0
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Müzik dinlerim veya müzik aleti çalarım” seçeneğine öğrencilerin %24.7’sinin sıklıkla, %20’sinin ara sıra, %19.3’ünün nadiren, %18’inin her zaman ve %14’ünün hiçbir zaman katılmadığını belirttiği tespit edilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin “TV, Video İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	33	22.0

Sıklıkla	38	25.3
Ara sıra	44	29.3
Nadiren	22	14.7
Hiçbir zaman	7	4.7
Cevapsız	6	4.0
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “TV, video izlerim” seçeneğine öğrencilerin %29.3’ünün her zaman, %25.3’ünün sıklıkla, %22’sinin her zaman, %14.7’sinin nadiren ve %4.7’sinin hiçbir zaman katılmadığını belirttikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin genellikle boş zamanlarında TV ve video izleme eğilimi içerisinde bulundukları söylenebilir.

Tablo 6. Öğrencilerin “Sinema veya Tiyatroya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	9	6.0
Sıklıkla	4	2.7
Ara sıra	18	12.0
Nadiren	55	36.7
Hiçbir zaman	62	41.3
Cevapsız	2	1.3
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Sinema veya tiyatroya giderim” seçeneğine öğrencilerin %41.3’ünün hiçbir zaman, %36.7’sinin nadiren, %12’sinin ara sıra, %6’sının her zaman ve %2.7’sinin sıklıkla katıldıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuca göre öğrencilerin boş zamanlarında sinema ve tiyatroya gitmesi fazla tercih etmedikleri söylenebilir.

Tablo 7. Öğrencilerin “Çarşı, Pazar Gezer, Alışveriş Yaparım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	15	10.0
Sıklıkla	12	8.0
Ara sıra	52	34.7
Nadiren	44	29.3
Hiçbir zaman	22	14.7
Cevapsız	5	3.3
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Çarşı, Pazar gezer, alışveriş yaparım” seçeneğine öğrencilerin %34.7’sinin ara sıra, %29.3’ünün nadiren, %14.7’sinin hiçbir zaman, %10’unun her zaman ve %8’inin sıklıkla katıldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin “Spor Yaparım, Spor Yarışmaları İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
---------	---	---

Her zaman	38	25.3
Sıklıkla	25	16.7
Ara sıra	37	24.7
Nadiren	31	20.7
Hiçbir zaman	16	10.7
Cevapsız	3	2.0
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Spor yaparım, spor yarışmaları izlerim” seçeneğine öğrencilerin %25.3’ünün her zaman, %24.7’sinin ara sıra, %20.7’sinin nadiren, %26.7’sinin sıklıkla ve %10.7’sinin hiçbir zaman katılmadıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin genellikle boş zamanlarında spor yapma veya spor yarışmaları izleme eğiliminde oldukları söylenebilir.

Tablo 9. Öğrencilerin “Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	21	14.0
Sıklıkla	34	22.7
Ara sıra	37	24.7
Nadiren	37	24.7
Hiçbir zaman	16	10.7
Cevapsız	5	3.3
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılım” seçeneğine öğrencilerin %24.7’sinin ara sıra, %24.7’sinin nadiren, %22.7’sinin sıklıkla, %14’ünün her zaman ve %10.7’sinin hiçbir zaman katılmadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin “Ailem İle Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	87	58.0
Sıklıkla	32	21.3
Ara sıra	23	15.3
Nadiren	5	3.3
Hiçbir zaman	1	.7
Cevapsız	2	1.3
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Ailem ile vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %28’inin her zaman, %21.3’ünün sıklıkla, %15.3’ünün ara sıra, %3.3’ünün nadiren ve %7’sinin hiçbir zaman katıldığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguya göre öğrencilerin çoğunluğunun boş zamanlarında aileleri ile vakit geçirmeyi tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 11. Öğrencilerin “Komşulara veya Akrabalarım Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	29	19.3
Sıklıkla	30	20.0
Ara sıra	52	34.7
Nadiren	31	20.7
Hiçbir zaman	4	2.7
Cevapsız	4	2.7
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Komşulara veya akrabalarıma giderim” seçeneğine öğrencilerin %34.7’sinin ara sıra, %20.7’sinin nadiren, %20’sinin sıklıkla, %19.3’ünün her zaman ve %2.7’sinin hiçbir zaman katıldığı tespit edilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin “Arkadaşlarımla Sohbet Eder veya Gezerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	40	26.7
Sıklıkla	43	28.7
Ara sıra	40	26.7
Nadiren	21	14.0
Hiçbir zaman	3	2.0
Cevapsız	2	2.0
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Arkadaşlarımla sohbet eder veya gezerim” seçeneğine öğrencilerin %28.7’sinin sıklıkla, %26.7’sinin her zaman, %26.7’sinin ara sıra ve %14’ünün nadiren katıldıkları belirlenmiştir. Elde edilen bu bulguya göre boş zamanlarında arkadaşlar ile sohbet etme ve gezmeye faaliyetlerinin ortaokul öğrencileri tarafından yoğun olarak tercih edildiği söylenebilir.

Tablo 13. Öğrencilerin “Kahvehane veya Kafeteryaya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	4	2.7
Sıklıkla	7	4.7
Ara sıra	28	18.7
Nadiren	31	20.7
Hiçbir zaman	79	52.7
Cevapsız	1	.7
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Kahvehane veya kafeteryaya giderim” seçeneğine öğrencilerin %52.7’sinin hiçbir zaman, %20.7’sinin nadiren, %18.7’sinin ara sıra, %4.7’sinin sıklıkla ve %2.7’sinin her zaman katıldıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre ortaokul ğrencilerinin boş zamanlarında kahvehane ve kafeteryalara gitme alışkanlıklarının oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 14. Öğrencilerin “Hobilerimle (Sevdiğim İşlerle) İlgilenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	52	34.7
Sıklıkla	41	27.3
Ara sıra	32	21.3
Nadiren	17	11.3
Hiçbir zaman	5	3.3
Cevapsız	2	2.0
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Hobilerimle (sevdiğim işlerle) ilgilenirim” seçeneğine öğrencilerin %34.7’sinin her zaman, %27.3’ünün sıklıkla, %21.3’ünün ara sıra ve %11.3’ünün ise nadiren katıldığı belirlenmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre, öğrencilerin genellikle boş zamanlarında hoşlandıkları işlerle (hobileri ile) uğraşarak değerlendirdikleri söylenebilir.

Tablo 15. Öğrencilerin “İnternette Vakit Geçiririm (Chat, Oyun, Hobi)” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	19	12.7
Sıklıkla	28	18,7
Ara sıra	51	34.0
Nadiren	27	18.0
Hiçbir zaman	21	14.0
Cevapsız	4	2.7
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “İnternette vakit geçiririm (chat, oyun, hobi)” seçeneğine öğrencilerin %34’ünün ara sıra, %18.7’sinin sıklıkla, %18’inin nadiren ve %12.7’sinin her zaman katıldıkları tespit edilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin “Ava Giderim (Kara ve Su Avı)” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	7	4.7
Sıklıkla	9	6.0
Ara sıra	16	10.7
Nadiren	12	8.0
Hiçbir zaman	99	66.0
Cevapsız	7	4.7
Toplam	150	100

Boş zamanlarımda “Ava giderim (kara ve su avı)” seçeneğine öğrencilerin %66’sının hiçbir zaman, %10.7’sinin ara sıra, %8’inin nadiren, %6’sının sıklıkla ve %4.7’sinin her zaman katıldıkları tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre ortaokul öğrencilerinin çoğunluğunun boş zamanlarında av etkinliklerine katılmadıkları söylenebilir.

SONUÇ

Araştırmada elde edilen bulgular değerlendirildiği zaman kırsal kesimde yaşayan ortaokul öğrencilerinin boş zamanlarını farklı sıklıklarla olmakla beraber farklı etkinliklerle değerlendirdikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin çoğunluğunun “Boş zamanlarımda dinlenirim” ,“Kitap, gazete, dergi okurum” , “İnternette vakit geçiririm (chat, oyun, hobi)” ,“Çarşı, Pazar gezer, alışveriş yaparım” ,“Spor yaparım, spor yarışmaları izlerim” , “Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılırım” ve “Komşulara veya akrabalarıma giderim” seğeneklerine ara sıra katıldıklarını belirttikleri tespit edilmiştir. Öğrenciler tarafından her zaman veya sıklıkla tercih edilen boş zaman faaliyetlerinin başında Müzik dinleme veya müzik aleti çalma, TV, video izleme, Spor yapma, spor yarışmaları izleme, ailesi ile vakit geçirme, arkadaşları ile sohbet etme veya gezme, hobileri ile (sevdiği işlerle) uğraşma gibi aktivitelerin geldiği tespit edilmiştir. Bunun yanında ortaokul öğrencileri tarafından sinema veya tiyatroya gitme, kahvehane veya kafeteryaya gitme, ava gitme gibi boş zaman aktivitelerinin düşük düzeyde gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır.

DESTEK ve TEşEKKÜR

Araştırmanın veri toplama sürecinde bize her türlü desteği sağlayan beden eğitimi öğretmeni Rabia ÖZKURT’a teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Dündar, H. ve Karaca, E. T. (2011). İlköğretim Okullarında Serbest Etkinlikler Dersinin Değerlendirilmesi. *Erzincan Eğitim Fakóltesi Dergisi*, 13 (2): 105-121.
- Hekim, M. (2015). Çocukluk Çağı Obezitesinin Önlenmesinde Fiziksel Aktivite ve Sporun Önemi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (37): 1102.1106.
- Koçyiğit, M. ve Yıldız, M. (2014). Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Uygulamaları: Konya Örneği. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2: 211-223.
- Özer, B., Gelen, İ. ve Öcal, S. (2009). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Alışkanlıklarının Günlük Problem Çözme Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12): 235-257.
- Sevil, T. (2012). *Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler* (Boş Zaman Ve Rekreasyon, Editör: Serdar KOCAEKŞİ). Açık Öğretim Fakóltesi Yayınları. Eskişehir.
- Tel, M. (2007). Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğu Anadolu Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (Doktora Tezi) Elazığ.

Neler Bedensel Engelli Bireyleri Serbest Zaman Etkinliğine Motive Eder

Halil SAROL

Kırıkkale Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi

Spor Yönetimi Bölümü

E-posta: hsarol@gmail.com

Zafer ÇİMEN

Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Spor Yönetimi Bölümü

E-posta: zcimen@gmail.com

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; bedensel engelli bireyleri serbest zaman etkinliklerine motive eden unsurları belirlemektir. Araştırmanın katılımcılarını, Ankara ilinde yaşayan ve fiziksel etkinliklere katılan bedensel engelli 81 birey oluşturmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Rogers ve Morris (2003) tarafından geliştirilen "Recreational Exercise Motivation Measure (REMM)" (Rekreasyonel Egzersiz Motivasyon Ölçeği) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye uyarlaması Gürbüz ve arkadaşları (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistiki yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve parametrik olmayan testlerden yaş bağımsız değişkeni için Kruskal Wallis testi, medeni durum bağımsız değişkeni için Mann-Whitney testleri kullanılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre bedensel engelli bireyleri serbest zaman etkinliklerine motive eden en önemli faktörler 'beceri gelişimi' ve 'sağlık' olmuştur. Yaş ve medeni durum değişkenine göre katılımcılar arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu bulgulardan hareketle sonuç olarak, bedensel engelli bireylerin var olan engellerinin üstesinden gelebilmek için beceri gelişimi faktörü ve karşılaşılabilecekleri ikincil sağlık problemlerinin önüne geçebilmek için sağlık faktörünün en önemli motive edici faktörler olarak görüldüğü söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Bedensel Engelli, Motivasyon, Serbest Zaman

GİRİŞ

'İnsanları harekete geçiren tüm etkenler' olarak tanımlanan motivasyon (Adair, 2003) spor ve rekreasyon psikolojisi literatüründe de sıklıkla kullanılan bir kavramdır (Mutlu vd. 2011). Motivasyon kavramı serbest zaman literatüründe; bireylerin serbest zaman etkinliklerine 'katılma ya da katılmama da' nelerin etkili olabileceği veya nelerin bireyleri cesaretlendirdiği gibi sorularla açıklanmaya çalışılmaktadır (Kim vd. 2011). Dolayısı ile bireylerin reaktif etkinliklere katılımda, motivasyonsuzluk durumunun ortadan kaldırılması ve rekreasyonel engellerin aşılmasında motivasyon önemli bir yere sahiptir (Carroll ve Alexandris, 1997).

Her bireyin doyurucu, tatminkâr ve yararlı serbest zaman deneyimleri edinmeye hakkı olduğu düşünöldüğünde, engelli olmayan bireyler gibi engelli bireylerinde serbest zaman etkinliklerine katılarak yaşamı anlamlı kılmak, engelsiz akranlarına benzer şekilde yaşam tarzı sürdürme hakkına sahip olduğu söylenebilir. Dolayısı ile birçok insanın yaşamında önemli bir unsur olan serbest zaman etkinlikleri engelliler için de önemli yere sahiptir. Bu yüzden engelli insanlar için serbest zaman etkinlikleri geliştirmek, başarılması gereken bir hedef ve eğitim programlarında önemli bir bileşen olarak düşünölmektedir (Stumbo ve Peterson, 2004).

Ayrıca engelli bireylerin özellikle serbest zamanlarında yaptıkları fiziksel etkinliklerin pek çok yararı olduğu bilinmektedir (Blinde ve Mc Clung, 1997). Bu yararlar; kronik hastalıkların zararlı etkilerinin azaltılması (Konar ve Pepe, 2003), fizyolojik, psikolojik yararlar, kendine güven, depresyonla başa çıkma (Rimmer vd. 2004), engelleriyle başa çıkma, iletişim, sosyalleşme, eğlenme ve olumlu yönde motivasyonla kişilikleri üzerinde olumlu katkılar sağlama (Yılmaz vd. 2014) ve hayata bir anlam ve amaç kazandırma (King vd. 2003) olarak sıralanabilir. Bu nedenle engelli bireyler için serbest zamanlarında gerçekleştirecekleri fiziksel etkinliklerin daha önemli olduğu söylenebilir (Ploeg vd. 2004).

Engelli bireyler için belirlenmiş görevlerde tekrarlanan başarıların ortaya çıkması pozitif motivasyonu artırdığı (Prosen, 1965) ve bireylerin serbest zamanlarında fiziksel etkinlik ile uğraşarak içsel motivasyonu geliştirdiği düşünülmektedir (Sherrill, 2004). Dolayısı ile engelli bireyler için katıldıkları serbest zaman etkinlikleri tekrarlanan başarı hissini en çok deneyimleyebilecekleri bir ortam oluşturmaktadır. Bu nedenle serbest zaman etkinliklerine katılım yoluyla bu ortamın oluşmasını sağlayacak motive edici faktörlerin neler olduğunu ortaya çıkararak, engelli bireylerin bu etkinliklere katılımını artırabilmek oldukça önemlidir.

Ayrıca, serbest zamanlarda gerçekleştirilen fiziksel etkinliklerin engelli bireyler üzerinde pek çok faydaları bulunmasına rağmen, çok az sayıda engelli bireyin fiziksel etkinliğe katıldığı da yadsınamaz bir gerçektir (Blinde ve Mc Clung,1997; Rimmer vd. 2004). Dolayısı ile normal bireyleri olduğu kadar engelli bireyleri de fiziksel etkinliklere yönlendiren nedenleri anlamak gereklidir (Rogers ve Morris, 2003). Bu noktadan hareketle bu çalışmanın amacı; bedensel engelli bireyleri serbest zaman etkinliklerine motive eden unsurları belirlemektir.

YÖNTEM

Betimsel araştırma modelindeki araştırmanın katılımcılarını Ankara ilinde yaşayan ve fiziksel etkinliklere katılan 81 erkek bedensel engelli birey oluşturmuştur. Çalışmada, araştırmacılar tarafından geliştirilen ‘Kişisel Bilgi Formu’ ve bireyleri rekreasyonel fiziksel etkinliklere motive eden faktörleri belirlemek amacı ile Rogers ve Morris (2003) tarafından geliştirilen “Recreational Exercise Motivation Measure (REMM)” (Rekreasyonel Egzersiz Motivasyon Ölçeği) kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye uyarlaması Gürbüz ve arkadaşları (2006) tarafından gerçekleştirilmiştir. REMM Sağlık (22 madde), Rekabet (14 madde), Vücut ve Dış Görünüm (11 madde), Sosyal ve Eğlence (11 madde) ve Beceri Gelişimi (8 madde) olmak üzere toplam 5 alt boyut ve 66 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri (1) ‘Kesinlikle Katılmıyorum’, (2) ‘Katılmıyorum’, (3) ‘Kararsızım’, (4) ‘Katılıyorum’ ve (5) ‘Kesinlikle Katılıyorum’ biçiminde puanlanmaktadır. Bu çalışma için ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla Cronbach Alpha katsayısına bakılmış ve ölçeğin alt boyutlarının güvenilirlik katsayısı 0.85 (Sağlık), 0.86 (Rekabet), 0.82 (Vücut ve Dış Görünüm), 0.80 (Sosyal ve Eğlence), 0.85 (Beceri Gelişimi) ve toplamda 0.89 olarak hesaplanmıştır.

Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 22 istatistik paket programıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistiki yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve parametrik olmayan testlerden yaş bağımsız değişkeni için Kruskal Wallis testi, medeni durum bağımsız değişkeni için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada yer alan katılımcıların tamamı erkeklerden (81) oluşmuştur. Katılımcıların 45'i bekar (%37,81), 36'si evli (44,99) ve yaş aralıkları 24 yaş ve altı 28 kişi, 25-34 yaş 32 kişi ve 35 ve üstü yaş arası 21 kişidir.

Tablo 1. Ölçek puanlarının dağılımı

	Madde	N	$\bar{X}$	Ss	Min.	Maks.	Cronbach's
Sağlık	22	81	4.15	0,41	2,91	5	0,85
Rekabet	14	81	3.57	0,64	1,36	5	0,86
Vücut/Dış Görünüm	11	81	3.86	0,61	1,64	5	0,82
Sosyal/Eğlence	11	81	3.96	0,51	2,18	5	0,80
Beceri Gelişimi	8	81	4.20	0,46	2,88	5	0,85
REMM Toplam	66	81	3,95				0,89

*anlamlılık düzeyi 0.05

Tablo 1 değerlendirildiğinde REMM alt boyutlarında ortalama puanları sırasıyla 'beceri gelişimi' boyutu $\bar{X} = 4.20$, sağlık boyutu $\bar{X} = 4,15$, sosyal ve eğlence boyutu $\bar{X} = 3,96$, vücut ve dış görünüm boyutu $\bar{X} = 3,86$ ve rekabet boyutu $\bar{X} = 3,57$ olarak gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Tablo 2. Yaş değişkenine göre Kruskal-Wallis testi sonuçları

Yaş							
Faktör	≥ 24		25-34		35- ≤		
	MR	df	MR	df	MR	df	X²
F1	38,05	2	44,12	2	40,17	2	1,033
F2	44,75	2	41,91	2	34,62	2	2,309
F3	39,82	2	47,25	2	33,05	2	4,745
F4	43,77	2	41,59	2	36,40	2	1,218
F5	38,93	2	46,25	2	35,76	2	2,899

* anlamlılık düzeyi 0.05

F1: Sağlık F2: Rekabet F3: Vücut ve Dış Görünüm F4: Sosyal ve Eğlence F5: Beceri Gelişimi

Yaş bağımsız değişkeni için yapılan Kruskal Wallis testi sonuçlarına göre yaş değişkeninin REMM alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark yaratmağı anlaşılmaktadır (Tablo 2).

Tablo 3. Medeni hal değişkenine göre Mann Whitney-U testi sonuçları

Medeni Hal							
Faktör	Bekar		Evli 34				
	MR	SR	MR	SR	U	z	p
F1	37,81	1701,50	44,99	1619,502	666,50	-1,37	0,17
F2	41,32	1859,50	40,60	1461,50	795,50	-1,14	0,89
F3	38,62	1738,00	43,97	1583,00	703,00	-1,02	0,31
F4	38,33	1725,00	44,33	1596,00	690,00	-1,15	0,25
F5	40,46	1822,00	41,64	1499,00	787,00	-0,22	0,83

* anlamlılık düzeyi 0.05

F1: Sağlık F2: Rekabet F3: Vücut ve Dış Görünüm F4: Sosyal ve Eğlence F5: Beceri Gelişimi

Yapılan Mann-Whitney analizi sonucu, medeni hal bağımsız değişkeninin REMM alt boyutları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı belirlenmiştir (Tablo 3).

TARTIşMA VE SONUÇ

Bu araştırma bedensel engelli bireyleri serbest zamanlarında gerçekleştirdikleri fiziksel etkinliğe katılıma motive eden faktörleri belirlemektir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; bedensel engelli bireyleri serbest zamanda gerçekleştirilen fiziksel aktiviteye motive etmede en çok “beceri gelişimi” ve “sağlık” faktörlerinin etkili olduğu tespit edilmiştir. Bireyleri serbest zaman etkinliklerine motive eden faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak farklı örneklem gruplarıyla yapılan çalışmaların önemli bir çoğunluğunda elde edilen araştırmayla benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Konur vd. 2003; elik vd. 2010; Ardahan 2013; Barışsever 2014).

Engelli bireyler için serbest zamanlarda elde edilen becerilerin, yaşamın diğer alanlarına da transfer edilebilecek beceriler olması (Özer, 2013) özellikle fiziksel engelli bireylerin hareket kabiliyetlerini yükselterek hayatlarını kolaylaştırma ve yaşam kaliteleri üzerinde yapacağı katkılar dikkate alındığında, ‘beceri gelişimi’ alt boyutunun araştırmanın katılımcıları tarafından en önemli motivasyon unsuru olarak düşünölmesini oldukça anlamlı hale getirmektedir. Ayrıca, engelliler için çabuk gerçekleşen küçük başarılar, genellikle büyük ve tek bir başarıdan daha anlamlıdır (Prosen,1965). Bu nedenle, serbest zaman fiziksel etkinliklerinin kazandırdığı becerilerin, bu tür etkinliklere her katılımlarında engelli bireylere küçük başarılar elde etmelerini sağladığı için ‘beceri gelişimi’ boyutunun önemli bir motivasyon aracı olarak belirlendiğı söylenebilir.

Araştırma bulguları ‘sağlık’ alt boyutunun engelli bireyleri serbest zaman fiziksel etkinliklerine motive eden en önemli unsurlardan biri olduğunu göstermektedir. Özellikle engelli bireylerde hareketsizliğe bağlı olarak gelişen, kalp rahatsızlığı, dikkatte azalma, tepki vermede zayıflık, koordinasyon bozukluğu, kuvvet eksikliği (Kalyoncu, 1997), obezite, kolon kanseri, kireçlenme, çeker hastalığı, kemik erimesi (Kosma vd. 2002), yüksek tansiyon ve psikolojik sorunlar (Allender vd. 2006) en çok rastlanılan ikincil sağlık problemlerdir. Dolayısı ile araştırma kapsamında yer alan katılımcıların serbest zamanlarında fiziksel etkinliklere katılan bireyler olması ve ikincil sağlık problemlerine ilişkin farkındalıklarının ‘sağlık’ alt boyutunun en önemli motivasyon unsurlarından biri olmasını etkilediğı söylenebilir.

Sonuç olarak, bu çalışmada ‘rekabet’, Vücut/dış Görünüm ve Sosyal Eğlence’ boyutları engelli bireyleri serbest zaman etkinliklerine motive etmede önemli olsa da engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştırarak yaşam kalitelerini artırmaya dönük olan ‘beceri gelişimi’ ve ‘sağlık’ boyutları engelli bireyleri serbest zaman etkinliklerine yönelten en önemli motivasyon unsurları olduğu belirlenmiştir.

Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı, aslında serbest zaman etkinliklerine katılan engelli bireylerin tüm dünyada olduğundan çok daha az olduğu ölkemiz açısından hiç de azımsanmayacak katılımcı sayısına ulaşılmış olmasına rağmen, katılımcı sayısının azlığıdır. Engelli bireyleri serbest zaman etkinliklerine

katılıma yönlendiren faktörlerin daha açık bir şekilde ortaya konabilmesi için bu tip çalışmaların değişik engel gruplarıyla ve daha çok katılımcı sayısı ile tekrarlanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Adair, J. (2003). *Etkili Motivasyon*. İstanbul: Babıali Kültür Yayıncılığı
- Allender, S. Cowburn, G ve and Foster C. (2006). Understanding Participation in Sport and Physical Activity Among Children and Adults: A Review of Qualitative Studies, *Healty Education Research*, 21(6): 826-835
- Ardahan, F. (2013). Rekreasyonel Egzersiz Güdüleme Ölçeğinin Rekreatif Spor Türüne Göre İncelenmesi: Antalya Örneği, *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4: 95-108
- Barışsever, O. (2014). 170 Yaş Kadın ve Erkeklerde Egzersiz Faaliyetlerine İlişkin Katılım Motivasyonları: Lefkoşa Örneği. Yüksek Lisans Tezi. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Lefkoşa
- Blinde, E. M ve McClung L. R. (1997). Enhancing the Physical and Social Self Through Recreational Activity: Account of Individuals with Physical Disabilities, *Adapted Physical Activity Quarterly*, 14(327-344)
- Carroll, B. ve Alexandris, K. (1997). Perception of Constraints and Strength of Motivation: Their Relationship to Recreational Sport Participation, *Journal of Leisure Research*, 29: 3, 279-299
- Çelik, B., Aydın, M., Gözaydın, G., Yenigün, Ö. ve Bingöl, M. B., (2010) "Ostistik Çocuklara Yaptırılan Artistik Buz Pateni Aktivitesinin Sosyal Gelişimlerine Etkisinin İncelenmesi" 1. Uluslararası Çocuk ve Spor Kongresi. Kıbrıs
- Gürbüz, B., Aşçı, F. H. ve Çelebi, M. (2006). "The Reliability and Validity of the Turkish Version of the "Recreational Exercise Motivation Measure". 9th International Sport Sciences Congress, 1044, 3-5 November, Muğla, Turkey
- Kalyoncu, T. A. (1997). *Özürllülerde Spor*, Ankara:Bağırhan Yayınevi
- Kim, B., Heo, J., Chun, S. ve Lee, Y. (2011). Construction and initial validation of the leisure facilitator scale, *Leisure/Loisir*, 35:(4): 391-405
- King, G., Lawm, M., King, S., Rosenbaum, P., Kertoy M. K. ve Young, N. L. (2003). A Conceptual Model of the Factors Affecting the Recreation and Leisure Participation of Children with Disabilities, *Occupational Therapy In, Pediatrics*, 23(1): 63-90
- Konar, N. ve Pepe, K. (2003). Rehabilitasyon-Engelliler Spor ve Paralimpikler, *İstanbul Üniversitesi Spor Bilim Dergisi*, 11(3): 162-166
- Kosma, M., Cardinal, B. J. ve Rintala, P. (2002). Motivating Individuals With Disabilities to Be Physically Active. *Quest*, 54(2): 116-132
- Konur, E. N., Kara, F. M., Öncü, E. ve Gürbüz, B. (2013). Gençlerin Spora Katılım Güdülerinin İncelenmesi, II. Rekreasyon Araştırma Kongresi, 31 Ekim – 03 Kasım 2013, Kuşadası, Aydın
- Mutlu, İ., Yılmaz, B., Güngörmüş, H. A., Sevinç T. ve Gürbüz, B. (2011). Bireyleri Rekreasyonel Amaçlı Egzersize Motive Eden Faktörlerin Çeşitli Değişkenlere Göre Karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 13(1):54-61
- Özer, D. S. (2013). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor, 4. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara
- Ploeg, H. P., Beek, A. J., Woude, L. H .V. ve Mechelen, W. (2004). Physical Activity for People with a Disability A Conceptual Model. *Sports Med*, 34 (10): 639-649
- Prosen, H. (1965). Physical Disability and Motivation. *Canad. Med. Ass. J.* 92: 1261-1265
- Rimmer, J. H., Riley, B., Wang, E., Rauworth, A. MS. ve Jurkowski, J. (2004). Physical Activity Participation Among Persons with Disabilities, *American Journal of Preventive Medicine*, 26(5):419-425
- Rogers, H.ve Morris, T. (2003). An Overview of the Development and Validation of the Recreational Exercise Motivation Measure (REMM), XIth European Congress of Sport Psychology Proceedings Book, Copenhagen, Denmark
- Sherrill, C. (2004). *Adapted Physical Activity Recreation and Sport*, New York: McGraw-Hill
- Stumbo, N. J. ve Peterson C. A. (2004). *Therapeutic Recreation Program Desing* San Francisco: Darly Fox., Fourth Edition

Yılmaz, A., şentürk, U. ve Ramazanoğlu, F. (2004). Bedensel Engellilerde Spor Konulu Araştırmaların İçerik Analizi. *Spor Yönetim ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 9(1): 28-43.

Ortaöğretim Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin Göre İncelenmesi (Burdur USO Anadolu Lisesi Örneği)

Mesut HEKİM

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mhekim@mehmetakif.edu.tr

Meriç ERASLAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mericeraslan@mehmetakif.edu.tr

ÖZ

Yapılan bu araştırmada ortaöğretim öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında Burdur USO Anadolu Lisesi'nde öğrenim görmekte olan 198 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zaman değerlendirme anketinin bir bölümü kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 22.0 veri analiz programı kullanılmıştır. Veri analizinde katılımcıların anket sorularına verdikleri cevaplara ilişkin frekans analizlerine yer verilmiştir. Araştırmanın sonunda, öğrencilerin en sık tercih ettikleri rekreatif faaliyetlerin başında tv, video izleme, aile ile vakit geçirme, müzik dinleme veya müzik aleti çalma, hobileri ile (sevdiğim işlerle) ilgilenme, arkadaşları ile sohbet etme veya gezme ile internette vakit geçirme gibi boş zaman etkinliklerinin geldiği tespit edilmiştir. Boş zaman aktiviteleri içerisinde yer alan dinlenme, kitap, gazete, dergi okuma, çarşı veya pazarda gezme, alışveriş yapma, spor yapma, spor yarışmaları izleme, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılma gibi aktivitelere öğrencilerin çoğunlukla "ara sıra" katıldıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin nadiren tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında ise sinema veya tiyatroya gitme, kahvehane veya kafeteryaya gitme, komşulara veya akrabalarına gitme ile ava gitme faaliyetlerinin geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Ortaöğretim Öğrencileri, Rekreasyon, Boş Zaman

GİRİŞ

Ortaöğretim çağı gençlerin fiziksel ve ruhsal gelişim sürecinde birçok sorunla karşılaştığı bir dönem olarak bilinmektedir. Bu dönemde bulunan bireylerin fiziksel açıdan karşılaştıkları sorunların başında hareketsiz yaşam tarzına bağlı olarak ortaya çıkan bazı sağlık sorunları gelmektedir. Ortaöğretim öğrencileri arasında hareketsiz yaşam tarzının sürekli olarak artmasının temelinde teknolojik gelişmeler, serbest zamanları pasif aktiviteler (TV izleme, bilgisayarla ilgilenme vb.) ile değerlendirme, beden eğitimi ders saatlerinin yetersiz olması ve spor etkinliklerine düşük düzeyde katılma gibi unsurlar yatmaktadır. Bu dönemde bulunan bireylerin ruhsal açıdan çeşitli sorunlar yaşamalarının temelinde ise içinde bulundukları gelişim döneminden kaynaklanan bazı fizyolojik (hormonal yapıda meydana gelen değişimler), fiziksel (fiziksel yapıda meydana gelen değişimlere bağlı olarak beden memnuniyeti/memnuniyetsizliği) ve psikolojik özellikler yatmaktadır. Bunun yanında ortaöğretim öğrencilerinin arkadaş çevresi, okul ve aile ortamı gibi bazı unsurlara bağlı olarak da birtakım ruhsal sorunlar yaşadıkları bilinmektedir.

Ortaöğretim öğrencilerinde sıklıkla gözlenen fiziksel ve ruhsal sağlık sorunlarının en aza indirilmesi ve genel sağlık düzeylerinin yükseltilmesi için birtakım önlemler alınması gerekmektedir. Söz konusu önlemlerin başında öğrencilerin serbest zaman etkinliklerini verimli geçirmelerinin sağlanması gelmektedir. Özellikle ders dışı zamanlarda öğrencilerin fiziksel hareketlilik içeren bazı aktivitelere

katılmaları hem fiziksel sağlıklarının korunmasında hem de ruhsal yapılarının sağlamlaştırılmasında oldukça önemlidir. Bu noktada devreye rekreasyon kavramı girmektedir.

İnsanların olumsuz çevresel koşullar ve stres nedeniyle tehlikeye giren ruh/beden sağlıklarını tekrar kazanmak ve sağlıklarını korumak, bunun yanında haz ve zevk almak amacıyla boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları aktiviteler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Koçyiğit ve Yıldız 2014).diğer bir tanıma göre rekreasyon; İnsanlara mutluluk veren, pasif ya da aktif olarak gerçekleştirilen, bedensel, zihinsel, sosyal ve ruhsal etkinlikler bütünüdür (Güngörmüş 2007). Rekreasyona ilişkin yapılan tanımlar değerlendirildiği zaman, rekreasyon etkinliklerinin fiziksel sağlığın yanında ruhsal sağlığın korunması ve geliştirilmesinde de önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Karaküçük (2008) tarafından insanlarda rekreasyon ihtiyacının nedenlerine ilişkin yapılan açıklamalarda da rekreasyonel etkinliklere katılımın fiziksel ve ruhsal sağlığın geliştirilmesinde büyük bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir.

Rekreasyon kavramına ilişkin tanımlar incelendiği zaman ortaöğretim öğrencilerinin gerek fiziksel gerekse de psikolojik ve ruhsal sağlıklarının korunmasında ve geliştirilmesinde rekreasyon etkinliklerinin önemli bir role sahip olduğu söylenebilir. Bu kapsamda ortaöğretim öğrencilerinin özellikle fiziksel hareketlilik içeren rekreatif etkinliklere yönelme düzeylerinin arttırılması öğrencilerinin fiziksel ve ruhsal sağlıkları açısından oldukça önemlidir. Ancak ortaöğretim öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin arttırılabilmesi için öncelikli olarak ortaöğretim öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin belirlenmesi, rekreatif tercihlerini etkileyen unsurların irdelenmesi ve rekreatif etkinliklere katılımın önündeki engellerin belirlenmesine yönelik araştırmalara gereksinim vardır. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada, Burdur il merkezindeki ortaöğretim öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin belirlenmesi, rekreatif tercihler üzerinde cinsiyetin etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmaya Burdur il merkezinde bulunan USO Anadolu lisesinde 2015-2016 eğitim ve öğretim yılında öğrenim görmekte olan toplam 198 lise öğrencisi katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler lise içerisinden tesadüfî yöntem ile belirlenmiş, sadece kendi isteği ile gönüllü olarak araştırmaya katılmak isteyen öğrenciler çalışmaya dâhil edilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	128	64.6
Erkek	70	35.4
Toplam	198	100.0

Tablo 1 incelendiği zaman, araştırmaya katılan öğrencilerin %64.6’sının kadın, %35.4’ünün erkek öğrencilerden meydana geldiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilere uygulanan anket ders saatleri dışında uygulanmış olup, veri toplama aracı olarak Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zaman değerlendirme anketi kullanılmıştır. Tel (2007) tarafından geliştirilen ankette boş zamanların değerlendirilme biçimleri, boş zamanları değerlendirmeye etki eden faktörler ve boş zamanlarda insanların yöneldikleri etkinliklerin ayrıntılı

olarak incelenmesini içeren bölümler bulunmaktadır. Yapılan bu çalışmada söz konusu ankette yer alan bölümlerden sadece boş zaman tercihlerinin değerlendirildiği bölüm kullanılmıştır. Bu bölümde toplam 16 boş zaman aktivitesi bulunmaktadır. Katılımcılar etkinliklere katılım sıklıklarını her zaman, sıklıkla, ara sıra, nadiren ve hiçbir zaman şeklinde ifade etmektedirler.

Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS 22.0 veri analiz programında frekans analizinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda araştırmaya katılan bireylerin boş zaman aktivitelerini yapma sıklıklarına ilişkin yüzde dağılımları değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan ortaöğretim öğrencilerinin boş zamanlarında tercih ettikleri etkinlikler ve etkinliklere katılma sıklıklarına ilişkin bulgular aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin “Boş Zamanlarımda Dinlenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	11	5.6
Sıklıkla	26	13.1
Ara sıra	84	42.4
Nadiren	56	28.3
Hiçbir zaman	18	9.1
Cevapsız	3	1.5
Toplam	198	100

“Boş zamanlarımda dinlenirim” seçeneğine araştırmaya katılan öğrencilerin %42.4’ünün ara sıra, %28.3’ünün nadiren, %13.1’inin sıklıkla, %9.1’inin hiçbir zaman, %5.6’sının ise her zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin “Kitap, Gazete, Dergi Okurum” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	13	6.6
Sıklıkla	39	19.7
Ara sıra	74	37.4
Nadiren	42	21.2
Hiçbir zaman	29	14.6
Cevapsız	1	.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Kitap, gazete, dergi okurum” seçeneğine öğrencilerin %37.4’ünün ara sıra, %21.2’sinin nadiren, %19.7’sinin sıklıkla, %14.6’sının ise hiçbir zaman cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin “Müzik Dinlerim Veya Müzik Aleti Çalarım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	53	26.8
Sıklıkla	77	38.9

Ara sıra	43	21.7
Nadiren	16	8.1
Hiçbir zaman	9	4.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Müzik dinlerim veya müzik aleti çalarım” seçeneğine öğrencilerin %38.9’unun sıklıkla, %26.8’inin her zaman, %21.7’sinin ara sıra, %8.1’inin nadiren, %4.5’inin ise hiçbir zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin “TV, Video İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	54	27.3
Sıklıkla	70	35.4
Ara sıra	45	22.7
Nadiren	24	12.1
Hiçbir zaman	3	1.5
Cevapsız	2	1.0
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “TV, video izlerim” seçeneğine öğrencilerin %35.4’ünün sıklıkla, %27.3’ünün her zaman, %22.7’sinin ara sıra, %12.1’inin ise nadiren cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin “Sinema Veya Tiyatroya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	7	3.5
Sıklıkla	15	7.6
Ara sıra	59	29.8
Nadiren	83	41.9
Hiçbir zaman	33	16.7
Cevapsız	1	.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Sinema veya tiyatroya giderim” seçeneğine öğrencilerin %41.9’unun nadiren, %29.8’sinin ara sıra, %16.7’sinin hiçbir zaman, %7.6’sının sıklıkla ve %3.5’inin her zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin “Çarşı, Pazar Gezer, Alışveriş Yaparım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	24	12.1
Sıklıkla	40	20.2
Ara sıra	64	32.3

Nadiren	46	23.2
Hiçbir zaman	24	12.1
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Çarşı, Pazar gezer, alışveriş yaparım” seçeneğine öğrencilerin %32.3’ünün ara sıra, %23.2’sinin nadiren, %20.2’sinin sıklıkla, %12.1’inin her zaman, %12.1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin “Spor Yaparım, Spor Yarışmaları İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	43	21.7
Sıklıkla	36	18.2
Ara sıra	42	21.2
Nadiren	38	19.2
Hiçbir zaman	38	19.2
Cevapsız	1	.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Spor yaparım, spor yarışmaları izlerim” seçeneğine öğrencilerin %21.7’sinin her zaman, %21.2’sinin ara sıra, %18.2’sinin sıklıkla, %19.2’sinin nadiren, %19.2’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdikleri belirlenmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin “Sosyal ve Kültürel Faaliyetlere Katılımım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	18	9.1
Sıklıkla	33	16.7
Ara sıra	67	33.8
Nadiren	46	23.2
Hiçbir zaman	33	16.7
Cevapsız	1	.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımım” seçeneğine öğrencilerin %33.8’inin ara sıra, %23.2’sinin nadiren, %16.7’sinin sıklıkla, %16.7’sinin hiçbir zaman, %9.1’inin ise her zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin “Ailem İle Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	54	27.3
Sıklıkla	78	39.4
Ara sıra	39	19.7

Nadiren	15	7.6
Hiçbir zaman	12	6.1
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Ailem ile vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %39.4’ünün sıklıkla, %27.3’ünün her zaman, %19.7’sinin ara sıra, %7.6’sının nadiren, %6.1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 11. “Komşulara Veya Akrabalarıma Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	13	6.6
Sıklıkla	31	15.7
Ara sıra	59	29.8
Nadiren	66	33.3
Hiçbir zaman	27	13.6
Cevapsız	2	1.0
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Komşulara veya akrabalarıma giderim” seçeneğine öğrencilerin %33.3’ünün nadiren, %29.8’inin ara sıra, %15.7’sinin sıklıkla, %13.6’sının hiçbir zaman, %6.6’sının ise her zaman cevabını verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 12. Öğrencilerin “Arkadaşlarımla Sohbet Eder Veya Gezerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	68	34.3
Sıklıkla	67	33.8
Ara sıra	42	21.2
Nadiren	15	7.6
Hiçbir zaman	5	2.5
Cevapsız	1	.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Arkadaşlarımla sohbet eder veya gezerim” seçeneğine öğrencilerin %34.3’ünün her zaman, %33.8’inin sıklıkla, %21.2’sinin ara sıra, %7.6’sının nadiren, %2.5’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin “Kahvehane Veya Kafeteryaya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	29	14.6
Sıklıkla	37	18.7
Ara sıra	40	20.2

Nadiren	45	22.7
Hiçbir zaman	45	22.7
Cevapsız	2	1.0
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Kahvehane veya kafeteryaya giderim” seçeneğine öğrencilerin %22.7’sinin nadiren, %22.7’sinin hiçbir zaman, %20.2’sinin ara sıra, %18.7’sinin sıklıkla, %14.6’sının ise her zaman cevabını verdiği belirlenmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin “Hobilerimle (Sevdiğim İşlerle) İlgilenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	65	32.8
Sıklıkla	61	30.8
Ara sıra	40	20.2
Nadiren	22	11.1
Hiçbir zaman	9	4.5
Cevapsız	1	.5
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Hobilerimle (sevdiğim işlerle) ilgilenirim” seçeneğine öğrencilerin %32.8’inin her zaman, %30.8’inin sıklıkla, %20.2’sinin ara sıra, %11.1’inin nadiren, %4.5’inin ise hiçbir zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin “İnternette Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	64	32.3
Sıklıkla	58	29.3
Ara sıra	41	20.7
Nadiren	22	11.1
Hiçbir zaman	13	6.6
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “İnternette vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %32.3’ünün her zaman, %29.3’ünün sıklıkla, %20.7’sinin ara sıra, %11.1’inin nadiren, %6.6’sının ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin “Ava Giderim (Kara Ve Su Avı)” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	9	4.5
Sıklıkla	13	6.6
Ara sıra	10	5.1

Nadiren	22	11.1
Hiçbir zaman	142	71.7
Cevapsız	2	1.0
Toplam	198	100

Boş zamanlarımda “Ava giderim” seçeneğine öğrencilerin %71.7’sinin hiçbir zaman, %11.1’inin nadiren, %6.6’sının sıklıkla, %5.1’inin ara sıra, %4.5’inin ise her zaman cevabını verdikleri tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin boş zamanlarında genellikle müzik dinleme veya müzik aleti çalma, TV, video izleme, aile ile vakit geçirme, arkadaşları ile sohbet etme veya gezme, hobileri ile (sevdiğim işlerle) ilgilenme ve internette vakit geçirme gibi boş zaman aktivitelerine yöneldikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin boş zamanlarında ara sıra yaptıkları etkinliklerin başında ise dinlenme, kitap, gazete, dergi okuma, çarşı veya pazarda gezme, alışveriş yapma, spor yapma, spor yarışmaları izleme, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmanın geldiğı belirlenmiştir. Bunun yanında sinema veya tiyatroya gitme, komşulara veya akrabalarına gitme, kahvehane veya kafeteryaya gitme, ava gitme gibi boş zaman aktivitelerinin öğrencilerin tarafından nadiren tercih edildiğı sonucuna ulaşılmıştır.

DESTEK ve TEŞEKKÜR

Yapılan bu araştırmanın veri toplama sürecinde her türlü desteğı sağılayan Beden Eğitimi öğretmeni Vedat ULUIŐIK’a teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

- Güngörmüş, H. A. (2007). Özel Sağık-Spor Merkezlerinden Hizmet Alan Bireyleri Rekreasyonel Egzersize Güdüleyen Faktörler. Gazi Üniversitesi Sağık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Ankara.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon*. 6. Baskı. Gazi kitabevi. Ankara.
- Koçyiğit, M., ve Yıldız, M. (2014). Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Uygulamaları: Konya Örneğı. *International Journal of Science Culture and Sport*, 2: 211-223.
- Tel, M. (2007). Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğı Anadolu Örneğı. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (*Doktora Tezi*) Elazığ.

Rekreasyonel Spor Tesislerinde Marka Kimliğinin ve İmajının Belirlenmesi

Feyza Meryem Kara*, Berkay Ayverdi*

*Başkent Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakóltesi Spor Bilimleri Bölümü

E-posta: fmkara@baskent.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmada Ankara'da bulunan rekreasyonel spor tesislerinde marka kimliğinin ve imajının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme modeline uygun olarak yürütölmüştür. Buna göre örneklem, görüşme talebini kabul eden Ankara'nın çeşitli semtlerinde bulunan ve evreni temsil ettiği düşünölen spor işletmelerinde marka sorumlusu olarak görev yapan toplam beş kişiden oluşmaktadır. Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmış ve "betimsel analiz" yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, araştırma amacına dayalı olarak temalar altında toplanmıştır. İşletmelerde görev yapan marka sorumlularının marka imajı ve bilinirliğine yönelik söylemleri üç tema altında değerlendirilmiştir. Bu temalar, marka kimliğini oluşturma, marka konumlandırma stratejileri ve marka bilinirliğinin sağlanması olarak, araştırmada değerlendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Rekreasyonel Spor Tesisleri, Marka Kimliği, Marka İmajı

GİRİş

Tüm din, dil ve ırk bariyerlerini aşabilme özelliğine sahip evrensel bir fenomen olan spor, günümüzde milyar dolarlık değeri olan global bir endüstriye sahiptir. Bu bağlamda da, spor sektöründeki hızlı değişmeler ve gelişmeler bu sektörde bulunan ve rekabet içinde olan işletmeler için önem arz etmektedir. Bu işletmeler tercih edilme ve tüketiciler tarafından tekrar satın alınma isteği uyandıran marka olmak için adeta bir yarış içerisinde dirler. Tüketiciler tarafından tercih edilmenin sırrı her dönem değişiklikler gösteren, çok dinamik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Eren ve Eker, 2012). Yirminci yüzyılda spor örgütlerinin işletmeler gibi yönetilmesi gerektiği düşüncesi güçlenirken, yirmi birinci yüzyılda ise birer marka olarak ele alınması gerekliliği önem kazanmıştır (Beech and Chadwick 2007). Bu bağlamda, spor örgütleri kavramı içinde yer alan profesyonel spor kulüpleri, sporcular, ulusal ve uluslar arası spor organizasyonları, spor malzemeleri üreticileri, fitness merkezleri ve spor idari organları birer marka olarak değerlendirilmektedir. Spor sektörünün ciddi bir ayağını oluşturan rekreasyonel spor merkezleri de dinamik süreci de yönetebilmek için marka imajı kavramını önemsemektedirler.

Keller (1993) marka imajını, tüketicinin zihninde marka hakkında oluşturduğu öznel ve algısal olgular bütünü olarak tanımlamıştır. Tüketicinin zihninde oluşan çağrışımların bütünü ve anımsayışlar marka imajının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Markanın güçlü ve zayıf noktaları, olumlu ve olumsuz yönleri gibi çoğunlukla kontrol edilebilir algılarının bir araya gelmesiyle oluşan marka imajı, tüketicinin sadece ürün veya hizmeti satın almış veya kullanmış olması kısacası bu deneyime sahibi olması anlamına gelmemektedir. Marka imajı, bireylere göre farklılık gösterebilir, çünkü her insanın belirli bir marka ile ilgili farklı çağrışımları olabilir (Hung, 2005). Bu noktada da, işletmeler açısından marka imajının tüm kitlelere hitap etmesi değişen ve gelişen rekabet ortamında önem arz etmektedir.

Bu bilgiler ışığında, bu araştırmada Ankara'da bulunan rekreasyonel spor tesislerinde marka kimliğinin ve imajının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışma nitel araştırma yöntemini esas alan, genel tarama modelinde yapılandırılmıştır. Tarama modelleri, geçmişteki ya da şu andaki bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne kendi koşulları içerisinde var olduğu biçimiyle tanımlanmaya çalışılır. Onları herhangi bir şekilde değiştirme ya da etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2007).

Katılımcılar

Araştırma, amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme modeline uygun olarak yürütülmüştür. Amaçlı örnekleme, zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme, örneklemin problemle ilgili olarak belirlenen niteliklere sahip kişiler, olaylar, nesneler ya da durumlardan oluşturulmasıdır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2009). Buna göre örneklem, görüşme talebini kabul eden Ankara'nın çeşitli semtlerinde bulunan ve evreni temsil ettiği düşünülen spor işletmelerinde marka sorumlusu olarak görev yapan toplam beş kişiden oluşmaktadır. Aşağıda görüşmelere katılan marka sorumlularına ait demografik bilgiler bulunmaktadır.

Tablo 1. Katılımcılara Ait Demografik Özellikler

Katılımcı Adı	Yaş	Görevi	Öğrenim Durumu
Kulüp A	40	Marka ve Pazarlama Yöneticisi	Üniversite
Kulüp B	34	Şirket Ortağı	Üniversite
Kulüp C	Bilgi Vermedi	Kulüp Şube Müdürü	Bilgi Vermedi
Kulüp D	55	Kulüp Müdürü	Üniversite
Kulüp E	40	Tesis Müdürü-Operasyon Sorumlusu	Üniversite

Araştırmada; karmaşık kişisel ve duygusal sorunların ortaya çıkarılmasına yardımcı olması, istenilen bilginin eksiksiz olarak ve derinlemesine elde edilebilmesi, alınan cevaplara anında dönüt vermeye imkân sağlaması, değişik ve anında değişebilen konularla uyabilme esnekliğine sahip olması, soruların sayısı ve sırasını değiştirme serbestliği tanınması gibi özelliklerinden dolayı yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yarı-yapılandırılmış görüşmede sorular önceden belirlenir ve bu sorularla veriler toplanmaya çalışılır (Karasar, 2007). Bu araştırmanın verileri de görüşme türlerinden yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanırken yerli ve yabancı alanyazın taranmış, araştırmanın amacı ve alt problemleri doğrultusunda, konuyla ilişkili boyutlar ortaya çıkarılmıştır. Araştırmacılar bu boyutlara göre toplam 8 adet soru oluşturmuştur.

Verilerin toplanmasında, hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu, görüşmecilerin görev yaptıkları spor tesislerinde katılımcılar tarafından belirlenen gün ve saatte olmak üzere yapılmıştır. Araştırmacı görüşmeler öncesinde her bir katılımcıdan ses kaydı için izin istemiş; kaydın sadece araştırmacı tarafından kullanılacağını taahhüt ederek katılımcıların onayını almıştır. Görüşmeler, ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına alınmıştır. Ses kayıt cihazı, katılımcıların görebilecekleri bir noktaya yerleştirilmiş ve yalnızca görüşme süresince açık tutulmuştur. Görüşme kayıtları, araştırmacı tarafından aynı gün metinlere dönüştürülmüştür. Görüşme esnasında anlaşılmayan sorular olduğunda katılımcının sorular sormasına izin verilmiş ve "sonda" tabir edilen kısa sorular veya benzer ifadeler ile görüşmeciye açıklamalar yapılmıştır. Araştırmaya katılan marka yöneticilerinin kendilerini isim vererek tanıtmaya zorunda olmamaları ve verdikleri bilgilerin, kaset kayıtlarının tamamen silineceğini bilmeleri, araştırmaya katılan görüşmecilerin yanlış cevap verme gerekçelerini önemli ölçüde ortadan kaldırdığı düşünülmektedir. Araştırmacı tarafından dijital ses kayıt cihazı kullanılarak kayıt altına

alınan görüşmeler, elektronik ortama (Microsoft Word) alınıp, oluşturulan metinler araştırmacılar tarafından araştırma süresince korunmuş ve kullanılmıştır.

Araştırmada “betimsel analiz” yöntemi uygulanmıştır. Betimsel analiz; elde edilen verilerin daha önceden belirlenen temalara göre özetlenip yorumlandığı, görüşülen bireylerin görüşlerinin çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla sık sık doğrudan alıntılarının kullanıldığı ve elde edilen sonuçların neden-sonuç ilişkileri çerçevesinde yorumlandığı analiz tekniğidir (Yıldırım ve Şimşek, 2003). Betimsel analiz tekniği üç etkinlik basamağı (verilerin azaltılması, verilerin sunumu, sonuç çıkarma ve doğrulama) çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Türnüklü, 2000). Verilerin sunumunda, alıntı seçimi için çarpıcılık (farklı görüş), açıklayıcılık (temaya uygunluk), çeşitlilik ve uç örnekler ölçütleri dikkate alınmıştır. Formlardan elde edilen veriler öncelikle Microsoft Office programına aktarılarak birkaç kez okunmuş ve araştırma bulgularının ana hatlarını oluşturacak temalar (kategoriler) ortaya çıkarılarak betimsel analizleri yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, araştırmanın problemi doğrultusunda yapılan analizlere ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Katılımcıların görüşleri, gizlilik esasına dayanılarak, isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır.

Marka Kimliğini Oluşturma

Spor tesislerinde marka sorumlusu olarak görev yapan katılımcıların marka kimliğinin oluşumu üzerine verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı A: ... İnsanların birbirine anlattıkları reklam sizin imajınızı en iyi onlar yayıyorlar onun için biz hijyene tüm temizlik faaliyetlerine çok önem veriyoruz bir spor merkezinde olması gereken en yüksek teknoloji aletleri kullanmaya çok dikkat ediyoruz. Personel kalitemizi yüksek tutuyoruz...”

Katılımcı B: “...Marka imajımızda herşeyden önce konumlanmamız etkilidir. Bir de seçtiğimiz tanıtım mecrası istikrarlı. Biz internet üzerinden lansmanımızı yapıyoruz...”

Katılımcıların marka kimliğini oluşturma teması altında işletmeleri adına teknoloji, reklam, tesisin hijyenine verilen önem, tesisin yeri, işgörenlerin uzman ve eğitimli seçimi (hizmet kalitesi), her kesime hitap edecek üyelik fiyatları gibi hususlarda dikkat ettikleri görülmektedir.

Marka Konumlandırma Stratejileri

Spor tesislerinde marka sorumlusu olarak görev yapan katılımcıların marka konumlandırma stratejileri üzerine verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı A: “...üyelerin profili bizim için önemli herşeyden önce tesisin sunduğı hizmet kalitesi imajımızı etkiliyor bizim, üye profilimiz A plus B plus üye profilini tercih ediyoruz rakamlarımız zaten bu doğrultuda olduğı için Ankara’da yaşayan daha alt gelir düzeydeki insanlar pek bize gelmiyor, diğerkesimde çok iyi, parasını verdikten sonra oldukça iyi fiyatlar ödüyorlar bize yüksek rakamlar, neye göre yüksek tartışılır ama...”

Katılımcı C. “...aylık üyelikle beraber herkesi uygun fiyatlara iyi kalitede spor yapmasını sağlayacak şekilde oluşturulmuş operasyon var...”

Bu bağlamda marka stratejileri konusunda katılımcıların verdikleri, cevaplar değeriendirildiğinde, bazı spor işletmelerinin belli bir profil üzerine yoğunlaşarak onlara yönelik hizmet verdikleri diğer yandan birçoğunun da genel bir üye profiline hitap etme politikaları uyguladıkları görülmektedir. Bu bağlamda, tesisin işletme mantığı içerisinde bazı işletmelerde uygulanan politikaların sınıf/profil olarak bir ayrımcılığa gittikleri,

Marka bilinirliğinin Sağlanması

Spor tesislerinde marka sorumlusu olarak görev yapan katılımcıların marka bilinirliğinin sağlanması üzerine verdikleri cevaplar aşağıda verilmiştir.

Katılımcı C: "...şube sayısıyla beraber artıyor. Bugüne kadar yani sonuçta burada ilk ... varken bizler daha yokken, pazarlama stant çalışmaları yapıyorduk, insanlara tanıtıyorduk. Zaten bir yeri pazarlayan en iyi şey üyeleri. Üyelerin getirdiği tanıdıklar arkadaşlar vasıtasıyla bu aile de büyüdü. Şu anda agresif bir pazarlama çalışması yapmıyoruz çünkü zaten markanın bir değeri oluştu.. .Bundan birkaç yıl önce ... vardı milli sporcuları bir araya getiren mesela, onlara sponsor olmuştuk. Rallici, motorcu, yarışçı, işte Yasemin Dalkılıç vardı. Burcu Çetinkaya vardı. Uluslararası snowboardcular vardı. Yani sporla ilişkili insanlara sponsor oluyoruz."

Katılımcı A: "Sosyal medya da deniyor gibi reklamcılıklar hizmeti alınmış. Oldukça yüksek oranlarda yapılmış bunlar. Takımı'nın tişört sponsoru olduk. Tişörtlerin üzerinde milli maçlara çıktı takım. Yabancı yurtdışı maçları yani gibi pek çok yöntemi kullanmış..."

Katılımcı D: "...bunun için de zaten her yılın başında bu konuda bir plan çizilir. Özellikle radyolarda bulunmaya çalışıyoruz. Sponsor olmaya çalışıyoruz. Artı Ankara üniversite şehri hemen hemen her üniversitenin biliyorsunuz bunların yılsonunda düzenledikleri günler var. Biz bu günlere katılıyoruz...."

Katılımcı E: "...kanserli çocuklara yardım amaçlı, yardım ve bağış toplama amaçlı bir ders yapılacak biz bu adımda yer alıyoruz ve Türkiye'yi temsil ederek Türkiye ayağını biz götürmeye çalışıyoruz. Örneğin bizde ne bileyim hani unutulmuş kaybolan eşyaları çocuk esirgeme kurumuna bağışlıyoruz. Zaman zaman kampanyalarımız duyurularımız oluyor bağış konusunda bu tarz faaliyetlerimiz oluyor..."

Katılımcı D: "...bizim sosyal sorumluluk projesini kabul etmemiz için köklü kuruluş güvenilir kuruluşların arkasında olması gerekiyor. Şimdi bir parantez açayım, işte bu geri kaldığımız konulardan biri de mesela biz, bedensel engelli kişiler için de bir konsept düşündük... Spor kültürünü spor yapmayı sağlıklı beslenmeyi gençlerimizin hayat standartlarına sokmayı istiyoruz...."

Bu noktadan hareketle, spor işletmelerinin marka bilinirliklerini arttırmada kullandıkları stratejileri üye referansları, şube sayısının artırımı, üniversite etkinliklerinde tanıtım yapma, sosyal medya, kitle iletişim araçları, sosyal sorumluluk projeleri, sponsorluklar, (bilinen/ünlü kişilerin bu reklamlara dâhil edilmesi) ile sağladıkları görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu araştırma Ankara'da bulunan rekreasyonel spor tesislerinde marka kimliğinin ve imajının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu konunun seçilmesinde markanın, pazarlamanın en önemli yapı taşlarından biri olması çok önemli bir etkidir.

Marka kavramı pazarlama dünyasında yerini aldıktan sonra sürekli gelişim göstermiş, açılımlara uğramıştır. Kavram, pazarlama içerisinde bir değişkenken, artık neredeyse kendi başına bir bilim haline gelmiştir. Şirketlerin markalaşma üzerine yatırım yapma zorunluluğu da giderek gün yüzüne çıkmıştır.

Bu bağlamda, araştırmada da görüldüğü üzere her işletmenin marka imajını sağlaması için farklı stratejiler kullandıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte, marka bilinirliğinin ve marka imajının sağlanmasında uyguladıkları bu izlemelerin başarılı ve hedefe yönelik olumlu cevaplar ortaya çıkardığı araştırmacı tarafından da gözlemlenmiştir.

Marka bilinirliğinin arttırılması ve marka imajının korunmasında katılımcıların söylemlerine paralel şekilde ilgili alanyazında da çokça araştırmaya (Ağaoğlu, 2013; Cop ve Baş, 2010; Eren ve Eker, 2012; Ünal, Can ve Deniz, 2008) ve bulguya da rastlanmıştır. Güçlü bir marka pazarlamayı daha başarılı kılarken, aynı zamanda tüketici ile marka arasında güçlü bir ilişkiyi oluşturur (Wu, 2011). Tüketiciler ne zaman tek ve en iyi değeri bir markada bulurlar, o zaman markaya daha sadık olurlar. Bu en iyi değer, markanın verdiği güvenden oluşan dürüşlüğün ya da markanın kullanımı sonucu vermiş olduğu pozitif deneyimin bir sonucu olabilir (Chaudhuri ve Holbrook 2001). Etkili markalar artan pazar payına sahiptir ayrıca yeni ürünlerinin kredilibitesini yüksek tutar ve lider olurlar. En önemlisi tüketici ürünün fiyatlarını daha az sorgular ve markaya güvenir (Beneke, 2010). Alanyazındaki araştırmalarda da tüketicilerin kalite, dayanıklılık, süreklilik, garanti, düzenli ve hızlı hizmet, çeşit fazlalığı, bağlılık, kendini kanıtlama, ait olma, çekicilik, uygunluk gibi unsurlara önem verdikleri (Ağaoğlu, 2013) saptanmıştır.

Sonuç olarak, rekreasyon alanında hizmet veren spor işletmelerinin marka bilinirliklerini sağlamada ve marka imajlarını korumada kullandıkları izlemelerin spor sektörünü bir üst basamağa çıkarabilmek için olumlu adımlar olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda, rekreasyonel sporun daha büyük kitlelere tanıtımında ve geliştirilmesinde büyük bir yer alan bu işletmelerin, büyüme ve gelişme açısından dinamik ve çekişmeli bir dünyada var olmaları için bu izlemleri sürekli zinde tuttıkları görülmektedir. İşletmeler arasında rekabet ortamının daha kaliteli hizmet ve daha ileri teknoloji kullanma politikaları ile sağlanması spor sektörünün geliştirilmesi açısından da olumlu bir seyir sağladığı düşünölmektedir. Son tahlilde, gelecek araştırmalarda, marka bilinirliği ve marka imajı kavramlarının kullanıcı profilleri açısından nitel bir araştırmayla değerlendirilmesi ve karşılaştırılması ve Türkiye genelinde (bölgesel karşılaştırmalar ile) daha fazla spor işletmeleri ile örneklem sayısının arttırılması bu araştırmanın öneriler arasındadır.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, Y. S. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Marka Tercihlerinin İncelenmesi. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 15 (25): 37-46
- Beech, J & Chadwick, S, 2007, The Marketing of Sports, England, Pearson Education Limited
- Beneke J. (2010). Consumer perceptions of private label brands within the retail grocery sector of South Africa. African Journal of Business Management. 4(2): 203-220.
- Büyükköztürk, ř., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Karadeniz, ř. ve Demirel, F. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 4. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Chaudhuri, A. & M.B. Holbrook. (2001), The Chain of Effects From Brand Trust and Brand Affect To Brand Performance: The Role of Brand Loyalty, Journal of Marketing, Vol:65(2): 81-93.
- Cop, R. & Baş, Y. (2010). Marka Farkındalığı Ve Marka İmajı Unsurlarına Karşı Tüketici Algıları Üzerine Bir Araştırma. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi. 19; 321-340.
- Eren, S.S. & Eker, S. (2012). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algısının Marka İmajı, Algılanan Değer, Müşteri Tatmini Ve Marka Sadakatine Etkisi Üzerine Bir Saha Araştırması: X Markası Örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakóltesi Dergisi. 17(2); 451-472.
- Hung, C. (2005), The Effect of Brand Image on Public Relations Perceptions and Customer Loyalty, International Journal of Management: (25:2), p.237-246.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel araştırma yöntemi (Research methods). Ankara: Nobel Yayın.
- Keller K.L. (2003). Building, Measuring and Managing Brand Equity. Strategic Brand Management. New Jersey: Prentice Hall, s.2.

- Ünal S., A. Deniz, P. Can,. (2008). “Marka Bağlılığı ve Kişisel Değerler Açısından Pazarı Bölümleme”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(1); 211-237.
- Wu, C.C. (2011). The impact of hospital brand image on service quality, patient satisfaction and loyalty. African Journal of Business Management.5 (12): 4873-4882.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.

Serbest Zaman Katılımı, Psikolojik İyi Olma ve Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejilerinin Üniversite Öğrencileri Üzerinde İncelenmesi

Ahmet Ali KARACA¹, Tennur YERLİSU LAPA²

¹Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: ali_karaca@hotmail.com

²Akdeniz Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: tennur@akdeniz.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin cinsiyetlerine göre psikolojik iyi olma durumlarının, serbest zaman engelleriyle baş etme stratejilerinin ve serbest zaman egzersiz katılımlarının farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek ve öğrencilerin psikolojik iyi olma durumları, serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri ve serbest zaman egzersiz katılımları arasındaki ilişkiyi saptamaya yöneliktir. Araştırmanın örneklemini rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 400 kadın ($Ort_{yaş}=19.48\pm1.62$) kadın, 400 erkek ($Ort_{yaş}=19.98\pm2.25$), toplam 800 ($Ort_{yaş}=19.73\pm1.98$) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; bireylerin serbest zaman içerisinde egzersiz aktivliğini ölçmek amacı ile Godin ve Shephard (1985) tarafından geliştirilen Türkçe adaptasyon çalışması Yerlisu Lapa ve Yağar (2015) tarafından yapılan "Serbest Zaman Egzersiz Anketi", Katılımcıların psikolojik iyi olma durumlarını ölçmek amacı ile Ryff (1989) tarafından geliştirilen ve Akın tarafından (2008) Türk kültürüne uyarlanan "Psikolojik İyi Olma Ölçekleri" ve katılımcıların serbest zamanlarında karşılaştıkları engellerle baş etmek için geliştirdikleri stratejilerinin düzeyini belirlemek amacıyla, Hubbard ve Mannell (2001) tarafından geliştirilen, Elkins (2004) tarafından rekreasyonel kampüs sporlarına modifiye edilen ve Beggs ve ark. (2005) tarafından geçerliği doğrulanmış, Türk üniversite öğrenciler için Türkçe adaptasyonu Yerlisu Lapa (2014) tarafından gerçekleştirilen "Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmada farklılığı tespit etmek amacıyla Mann-Whitney U testi uygulanmış, korelasyon katsayıları ise Pearson çarpım-moment korelasyon katsayısı ve Spearman'ın sıralama korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. Sonuç olarak; öğrencilerin psikolojik iyi olma durumları hem serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri hem de serbest zaman egzersiz katılımlarıyla pozitif doğrusal yönde ilişki göstermektedir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre psikolojik iyi olma durumları ve serbest zaman egzersizine katılımları anlamlı şekilde farklılık gösterirken, serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlara göre; kadınların psikolojik iyi olma durumları daha yüksek iken serbest zaman egzersiz katılımları erkeklere göre daha düşüktür.

Anahtar sözcükler: Psikolojik İyi Olma, Serbest Zaman Egzersizi, Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri, Üniversite Öğrencileri

GİRİŞ

Psikolojik iyi olma kavramsal olarak mutluluk ya da yaşam doyumu gibi öznel iyi olmanın önemli deneysel göstergelerinden farklı olduğu (Bradburn 1969) ve bu deneysel göstergelerin çoğunun kuramsal temelini olmadığı, tarihsel tesadüflere dayandığı görülmüştür (Ryff ve Singer 1996). Psikolojik iyi olmayı ele alan ilk araştırmacılardan olan Bradburn (1969) bu kavramı; olumlu ve olumsuz duygulanım arasındaki bir denge olarak ele almış ve psikolojik iyi olmayı olumlu duyguların, olumsuz duygulardan daha yoğun yaşandığı bir durum olarak tanımlamıştır. Araştırmacı, her bireyin hem pozitif hem de negatif duygular yaşayabildiğini ve psikolojik iyi olmada kilit noktanın, pozitif duyguların negatiflerden ağır basması olduğunu varsaymış ve sosyal etkileşim ve diğer aktivitelere dönük ilginin pozitif duygulanımı; evde veya işyerinde yaşanan kaygı, endişe ve problemlerin ise negatif duygulanımı yansıttığını öne sürmüştür. Psikolojik iyi olmayı tanımlama ve ölçme çabaları

sonucunda çok sayıda model geliştirilmiştir. Bu modellerden en fazla dikkat çeken ve araştırmalarda yoğun biçimde kullanılan Ryff'ın Psikolojik İyilik Hali Modelidir. Ryff (1989) psikolojik iyi oluş kavramını oluşturan alt boyutlarını, bunların anlamlarını ve ölçekteki karşılıklarını şöyle belirtmiştir;

Diğerleriyle Olumlu İlişkiler: "Başkalarıyla açık ve güvenilir ilişkiler kurma ve güçlü empati ve sevgi duyguları" olarak tanımlamıştır.

Otonomi (Özerklik): Kendi kararlarını verme, özgürlük, iç denetim odağı, bireyselleşme ve davranışın içsel düzenlemesi gibi kavramlarla eş tuttuğunu belirtmiştir.

Çevre Hâkimiyeti: "Bireyin kişisel, ruhsal koşullarına uygun bir çevre yaratma veya seçme" becerisi olarak tanımlamıştır.

Bireysel Gelişim: "Bireyin kendisi olarak gelişmesi ve büyümesi için var olan potansiyellerini geliştirme becerisi" olarak tanımlamıştır. Kişisel gelişim, kişi olarak gelişmeye devam etme becerisidir.

Yaşam Amacı: Yaşamda bir yön ve amaçlılık duygusuna sahip olmayı ifade etmiştir. Yaşamın amacının bireysellik ve özgürlükle yakından ilişkili olduğu düşünmektedir.

Öz-kabul: Olumlu psikolojik işlevin önemli bir özelliğı olarak, kişinin kendine ait olumlu tutumlar takınması olarak tanımlamaktadır. Öz-kabul, kişinin kendine karşı olumlu bir tutuma sahip olması anlamına gelmektedir. Öz-kabul, olumlu psikolojik işlevin merkezinde yer alan bir kavram olarak düşünölmektedir. Bu kavram kendini gerçekteştirme, en üst düzeyde işlevde olma ve olgunluk kavramları için önemli bir özelliktir (Ryff 1999).

Psikolojik iyi olma halinin çok yönlü olması, fiziksel aktivitenin de psikolojik sağıık ile ilişkili olduğu inanışını desteklemektedir (Gauvin ve Spence 1996). Son yıllarda yapılan çalışmalarda genellikle pozitif ve negatif etkiler ve bunlar arasındaki denge ve psikolojik iyi olmanın serbest zaman katılımı üzerine etkisi de araştırmalara konu olmuştur. Edward vd (2005) yaptıkları bir araştırmada farklı fiziksel aktivitelere katılan bireylerin, fiziksel aktivite içermeyen etkinliklere katılan bireylere göre psikolojik iyi olma hallerinin daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmalarda (Lloyd ve Little 2010; Ma vd 2012; Hung vd 2013) psikolojik iyi olma halinin serbest zaman katılımını pozitif yönde karşılıklı etkilediğı görölmüştür. Bireylerin ruh hallerini olumlu hale getirmek için serbest zamanlarında katılım sağıladıkları fiziksel aktivite veya egzersizin etkili olduğu dolayısıyla psikolojik iyi olmanın egzersiz ve fiziksel aktivitelerden etkilendiğı bilimsel çalışmalarla desteklendiğı söylenebilir (Iwasaki vd 1998; Searle vd 1998; Mannell 2007).

Dünya genelinde en fazla serbest zaman kullanım alanlarından biri olan fiziksel aktivite, birçok bilimsel çalışmalarda araştırma konusu olarak ele alınmıştır. Serbest zaman içerisinde fiziksel aktiviteye katılım üzerindeki çalışmalar, 20. yüzyılın başlarından beri insanların serbest zamanlarının artışı ve hayat standardının yükselmesi araştırmacıların ilgisini çekmiştir. 1980'lerin başında araştırmacılar, bireylerin en yüksek serbest zaman potansiyellerine ulaşmalarının önündeki engel ve kısıtlamalara dikkat etmeye başlamışlardır (Jackson 1991). Kısa tarihine rağımen, engeller konusu fiziksel aktivite ve serbest zaman çalışmalarındaki araştırma alanlarının en önemli konularından biri olarak kabul edilir. Serbest zaman engelleri genellikle "bireyler tarafından algılanan serbest zaman tercihlerinin oluşumunu engelleyen ve serbest zaman katılımını önleyen ya da engelleyen faktörler" olarak adlandırılır (Jackson 1997).

Serbest zaman faaliyetlerinin sosyalleşmede etkili bir unsur olduğu bilinmektedir. Üniversite yılları, bireylerin hayatları üzerinde temel etkiye sahip zaman olarak kabul edilir. Serbest zamanları sırasında aktivitelere katılmak için üniversite öğrencilerinin yetenekleri mevcut fırsatlara bağıdır. Birçok üniversite öğrencisi ilgi eksikliğı, zaman, arkadaş eksikliğı, bireysel psikoloji, bilgi eksikliğı, sosyal çevre, hizmet ve taşıma gibi engeller yüzünden istenilen seviyede bu aktivitelere katılamazlar. Bununla

birlikte, eğer kampüs hayatı onlara spor programları ya da başka aktiviteler sunarsa, katılım için istekli olabileceklerdir. Birçok öğrencinin, bu engellerle baş edebilmek için yöntemler geliştirdiği gözlemlenmiştir. Serbest zaman aktivitelerine katılım, genel olarak bireyin düzenli bir şekilde birçok faktörle baş edebilme yeteneğine bağlıdır (Crawford vd 1991; Scott 1991). Engellerle karşılaşmak, katılım engellerine adapte olma, hafifletme ya da ortadan kaldırmaya yönelik baş etme stratejilerini tetiklemiştir (Jackson ve Rucks 1995; Hubbard ve Mannell 2001). Baş etme konusu, bireylerin serbest zaman uğraşlarında engellerinin etkisini en aza indirmek için baş etme stratejilerinin rolünü doğru varsayan engellerle baş etme yönteminin teorik gelişimine yol açmıştır (Jackson vd 1993). Jackson vd. (1993)'a göre engeller, bireyin katılımını engellemez. Birçok insan engelleri açabilir ya da üstesinden gelebilir ve serbest zaman aktivitelerine katılabilir. Engelleri aşma konusu insanların hayatında önemli bir konudur (Henderson ve Bialeschki 1993; Samdahl ve Jekubovich 1997; Little 2000).

Genel anlamda serbest zaman ve dinlence olanaklarının varlığı yaşam memnuniyeti ile bağlantılı olmuştur ve sık sık 'akış' olarak tanımlanır (Edginton vd 1995). Akış yaşamsal faaliyete ilişkin zorluklar ile beceri arasında bir dengeyi ifade eder (Csikszentmihalyi 1990). Akış deneyimi hakkında neredeyse tüm çalışmalar serbest zaman ve yaşam doyumunu arasında pozitif bir ilişkinin varlığından söz eder. Bireylerin serbest zaman etkinliklerini gerçekleştirme nedenlerine bakıldığında kişisel gelişim, sosyal yaşam, tedavi sağlık, ruhsal ve fiziksel iyilik, özgürlük, bağımsızlık gibi faktörler ortaya çıkmaktadır. Bireyin temelde serbest zamanına ilişkin olarak temel amaçlarından birisi olan ruhsal anlamda iyi olma arzusu yaşamdan tatmin almasına sebep olan faktörlerden yalnızca bir tanesidir. Doğal olarak bireyin yaşamından tatmin olmama durumları birçok araştırmada da belirtildiği üzere serbest zaman kavramının kısıtlanması ya da engellenmesiyle ortaya çıkabilir. Bireyin optimal duygu durumuna ulaşabilmesi için serbest zaman engellerinin düşük yada bireyin serbest zaman engelleriyle baş etme kabiliyetinin yüksek olması gerekir ve bu bilgiler ışığında bireyin psikolojik olarak iyi olma düzeyi ve serbest zaman engelleri arasında ters orantılı bir ilişkisi olması beklenmektedir (Edginton vd 1995).

Bundan bilgilerden hareketle; bu çalışmada üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olma durumlarının, serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri ve serbest zaman egzersiz katılımları ile ilişkisi sorgulanmış ayrıca önemli bir değişken olan cinsiyetin değişkeninin psikolojik iyi olma durumunu, serbest zaman engelleriyle baş etme stratejilerini ve serbest zaman egzersiz katılımını farklılaştırıp farklılaştırmadığını tespit etmek amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Çalışma nicel araştırma yöntemi ile yapılmış olup, çalışmanın yöntemi amacına göre tanımlayıcı, yapılış zamanına göre kesitsel, veri toplama yöntemine göre anket çalışmasıdır. Araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmasının evrenini Burdur Mehmet Akif Ersoy üniversitesinde 2014-2015 Eğitim-Öğretim yılında fakültelerde, yüksekokullarda ve meslek yüksekokullarında öğrenim gören 10.233 kadın, 11.595 erkek toplam 21.828 öğrenci oluşturmaktadır. Örnekleme grubunu rastgele örneklem yöntemi ile seçilen 400 kadın ($Ort_{yaş}=19.48\pm1.62$), 400 erkek ($Ort_{yaş}=19.98\pm2.25$), toplam 800 ($Ort_{yaş}=19.73\pm1.98$) öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Serbest Zaman Egzersiz Anketi (SZEÄ)

Bireylerin serbest zaman içerisinde egzersiz aktifliğini ölçmek amacı ile Godin ve Shephard (1985) tarafından geliştirilen Türkçe adaptasyon çalışması Yerlisu Lapa ve Yağar (2015) tarafından yapılan “Serbest Zaman Egzersiz Anketi (SZEAN)” kullanılmıştır. Ölçek son 7 günde en az 15 dk. Serbest zamanda yapılan egzersiz ile ilgili sorular içermekte ve son haftada kaç kez katılım sağlanan a) Yüksek şiddette fiziksel aktiviteleri, b) Orta şiddette fiziksel aktiviteleri, c) Hafif şiddette fiziksel aktiviteleri belirlemeyi hedeflemektedir. Ölçeğin toplam skoru hesaplaması için; yüksek şiddette aktiviteler 9, orta şiddetli aktiviteler 5 ve hafif şiddette aktiviteler 3 med değeri ile çarpılarak hepsi toplanmaktadır. Formül şu şekildedir; Haftalık serbest zaman aktivitesi skoru = (9 x yüksek şiddette) + (5 x orta şiddette) + (3 x hafif şiddette)

Hesaplanan değerler toplanarak genel olarak serbest zaman içerisinde bireyin aktifliğini değerlendirir. Bu değerlendirmede; 24 birim ve üzeri: Aktif, 14 ile 23 birim arası: Orta düzeyde aktif, 14’den daha düşük birim: yeteri kadar aktif değil olarak sınıflandırılmıştır.

Psikolojik İyi Olma Ölçekleri (PİÖÖ)

Katılımcıların psikolojik iyi olma durumlarını ölçmek amacı ile Ryff (1989) tarafından geliştirilmiş olan ve Akın tarafından (2008) Türk kültürüne uyarlanmış olan psikolojik İyi Olma Ölçekleri kullanılmıştır. Ölçek 84 sorudan ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar sırasıyla: 1) Özerklik, 2) Çevresel hâkimiyet, 3) Bireysel gelişim, 4) Diğerleriyle olumlu ilişkiler, 5) Yaşam amaçları ve 6) Öz-kabul. Katılımcılar (1) “Hiç katılmıyorum” dan (6) “Tamamen katılıyorum” a kadar olan 6’lı Likert ölçeğine yanıt vermektedirler. Psikolojik iyi olma ölçeğinin toplam puanlamasında en yüksek değer 540 puan ve en düşük değer 84 puandır. Alt boyutlarda ise en yüksek değer 84 puan ve en düşük değer 14 puan olarak ele alınmaktadır. Yüksek skorlar, söz konusu alt boyutta yüksek düzeyde psikolojik iyiliği göstermektedir (Akın, 2008). Bu çalışma için ölçeğin genelinde ilişkin iç tutarlılık katsayısı .92 iken, ölçeğin alt faktörlerine ilişkin iç tutarlılık katsayıları sırası ile .70, .69, .68, .77, .70 ve .69 olarak saptanmıştır.

Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği (SZEBSÖ)

Katılımcıların serbest zamanlarında karşılaştıkları engellerle baş etmek için geliştirdikleri stratejilerinin düzeyini belirlemek amacı ile Hubbard ve Mannell (2001) tarafından geliştirilen, Elkins (2004) tarafından rekreasyonel kampüs sporlarına modifiye edilen ve Beggs ve ark.(2005) tarafından geçerliği doğrulan, Türk üniversite öğrenciler için Türkçe adaptasyonu Yerlisu Lapa (2014) tarafından gerçekleştirilmiş olan “Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri Ölçeği (SZEBSÖ)” kullanılmıştır. Orijinal ölçek toplam 31 maddeden ve serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri olarak nitelendirilen altı alt faktörden oluşmaktadır. Bu alt faktörler; Zaman Yönetimi Stratejileri, Beceri Kazanma Stratejileri, Kişilerarası İlişkiler, İçsel Onaylama Stratejileri, Fiziksel Uygunluk Stratejileri ve Finansal Yönetim olarak adlandırılmaktadır. Ölçek 5’li Likert tip olup, “Asla” dan “Çok sık” a doğru 1 ile 5 puan arası değerlendirmeye sahiptir. Bu çalışma için ölçeğin alt boyutları ayrı olarak ele alınmamış, ölçek tek boyutlu olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuca göre ölçeğin genelinde ilişkin iç tutarlılık katsayısı .73 olarak saptanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde frekans, aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Farklılığı tespit etmek için ise homojenlik ve normal dağılım koşulları yerine gelmediği için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Korelasyon katsayıları ise normal dağılım olduğunda Pearson çarpım-moment korelasyon katsayısı, normal dağılım olmadığında Spearman’ın sıralama korelasyon katsayısı ile verilmiştir. Sonuçlar 0.05 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Bu bölümde çalışma ile ilgili bulgular sunulmuştur.

Tablo 1. Kadın ve Erkeklerde Serbest Zaman Egzersiz Skorları

	Kadın	Erkek	Toplam
Hafif şiddette Egzersiz (kez/hf)	6.63±3.41	3.42±4.18	5.33±4.05
Orta şiddette Egzersiz (kez/hf)	18.36±2.88	18.65±2.66	18.49±2.78
Yüksek şiddette Egzersiz (kez/hf)	45.18±19.60	53.11±24.04	49.63±22.52
Toplam Egzersiz (kez/hf)	28.44±22.40	37.83±28.67	33.14±26.14

Öğrencilerin haftalık serbest zamanlarında yapmış oldukları egzersiz skorlarına Tablo 1’de incelendiğinde kadın katılımcıların ortalama 28.44, erkek katılımcıların ise ortalama 37.83 skora sahip oldukları görülmektedir. Hafif şiddette yapılan egzersiz kadın katılımcılarda 6.63, erkek katılımcılar da ise 3.42; orta şiddette egzersize katılım kadınlarda 18.36 ve erkeklerde 18.65; yüksek şiddette egzersize katılım ise kadınlarda 45.18 ve erkeklerde 53.11 skorlara sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Psikolojik İyi Olma ve Baş Etme Stratejileri ile ilgili Tanımlayıcı İstatistikleri

	n	Ort	Ss
<u>Psikolojik İyi Olma</u>			
Özerklik	800	56.23	8.77
Çevresel Hâkimiyet	800	57.87	8.82
Bireysel Gelişim	800	60.96	8.79
Diğerleriyle Olumlu İlişkiler	800	62.33	10.22
Yaşam Amaçları	800	60.15	9.01
Öz-Kabul	800	55.54	9.23
Genel Toplam	800	353.10	42.79
<u>Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri</u>	800	3.19	.39

Tablo 2 incelendiğinde üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi olma ölçeğinin alt boyutlarından aldığı en yüksek puan 62.33 ile “Diğerleri ile Olumlu İlişkiler” ve en düşük puan ise 55.54 ile “Öz-Kabul” boyutundan elde ettikleri görülmektedir. Buna göre çalışmaya katılan bireylerin psikolojik iyi olma düzeyleri orta seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyetlerine göre Psikolojik İyi Olma ve Alt Boyutlarının Karşılaştırılması

Psikolojik İyi Olma		n	Ort	Ss	U	z	p
Özerklik	Kadın	400	56.35	9.08	78157.0	-.564	.573
	Erkek	400	56.11	8.46			
Çevresel Hâkimiyet	Kadın	400	57.78	8.95	78767.0	-.377	.706
	Erkek	400	57.96	8.69			
Bireysel Gelişim	Kadın	400	62.03	8.65	68086.5	-3.647	.000
	Erkek	400	59.90	8.81			
Diğerleri ile Olumlu İlişkiler	Kadın	400	64.07	10.24	64507.5	-4.742	.000
	Erkek	400	60.58	9.91			

Yaşam Amacı	Kadın	400	60.86	9.02	72002.5	-2.448	.014
	Erkek	400	59.44	8.96			
Öz-Kabul	Kadın	400	55.79	9.67	76115.0	-1.189	.234
	Erkek	400	55.28	8.78			
Genel Toplam	Kadın	400	356.91	43.08	71234.5	-2.682	.007
	Erkek	400	349.29	42.20			

Çalışmaya katılan öğrencilerin, psikolojik iyi olma ölçeğinin genel toplam puanlamasından ve alt boyutlarından elde ettikleri puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucuna göre, “Bireysel Gelişim” ($U=68086.5$; $p<.001$; $z=-3.647$; $r=-.13$), “Diğerleri ile Olumlu İlişkiler” ($U=64507.5$; $p<.001$; $z=-4.742$; $r=-.17$), “Yaşam Amacı” ($U=72002.5$; $p<.05$; $z=-2.448$; $r=-.09$) alt boyutları ve ölçek genel toplam puanlamasında ($U=71234.5$; $p<.01$; $z=-2.682$; $r=-.09$) istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (Tablo 3). Bu sonuçlara göre kadınların psikolojik iyi olma durumları daha yüksektir.

Tablo 4. Öğrencilerin Cinsiyetlerine göre Baş Etme Stratejilerinin Karşılaştırılması

Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri	n	Ort	Ss	U	z	p
Kadın	400	3.22	.39	74057.5	-1.819	.069
Erkek	400	3.17	.40			

Öğrencilerin, serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri ölçeğinden aldıkları puanlar, cinsiyete göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($U=74057.5$; $p>.05$; $z=-1.819$; $r=-0.06$) (Tablo 4).

Tablo 5. Öğrencilerin Cinsiyetlerine göre Serbest Zaman Egzersizine Katılımlarının Karşılaştırılması

Serbest Zaman Egzersizine Katılım	n	Ort	Ss	U	z	p
Kadın	400	28.45	22.40	64910.0	-4.619	.000
Erkek	400	37.83	28.68			

Tablo 5’da öğrencilerin, serbest zaman egzersizlerine katılmalarının, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan analiz sonucu istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($U=64910.0$; $p<.001$; $z=-4.619$; $r=-.16$). Bu sonuca göre erkek katılımcıların serbest zaman egzersiz katılımları kadınlara göre anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 6. Öğrencilerin Psikolojik İyi Olma ile Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri arasındaki Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Serbest Zaman Engelleri ile Baş Etme Stratejileri	Özerklik	Çevresel Hâkimiyet	Bireysel Gelişim	Diğerleriyle Olumlu İlişkiler	Yaşam Amaçları	Öz-kabul	Psikolojik İyi Olma Toplam Puan
	$r=.015$	$r=.165^{**}$	$r=.192^{**}$	$r=.149^{**}$	$r=.185^{**}$	$r=.093^*$	$r=.171^{**}$

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 6’da öğrencilerin psikolojik iyi olma ve alt boyutları puanları ile toplam serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri puanı arasındaki ilişki sonuçları verilmiştir. Buna göre; “Özerklik” alt boyutu hariç “Çevresel Hâkimiyet” ($r=.165$), “Bireysel Gelişim” ($r=.192$), “Diğerleriyle Olumlu İlişkiler” ($r=.165$), “Yaşam Amacı” ($r=.185$), “Öz-kabul” ($r=.093$) ve psikolojik iyi olma toplam puanında ($r=.171$)

pozitif doğrusal ilişki olduğu saptanmış ($p<.01$) ve ilişki düzeylerinin düşük düzeyde olduğu g r lm ştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Psikolojik İyi Olma ile Serbest Zaman Egzersize Katılımları Arasındaki Spearman Korelasyon Analizi Sonuçları

Serbest Zaman Egzersiz Katılımı	�zerklik	�evresel H�kimiyet	Bireysel Gelişim	Diğerleriyle Olumlu İlişkiler	Yaşam Amaçları	�z-kabul	Psikolojik İyi Olma Toplam Puan
	$r = .075^*$	$r = .111^{**}$	$r = .104^{**}$	$r = .042$	$r = .077^*$	$r = .137^{**}$	$r = .121^{**}$

* $p < .05$, ** $p < .01$

Tablo 7’de öğrencilerin psikolojik iyi olma ve alt boyutları puanları ile toplam serbest zaman egzersiz katılım puanları arasındaki ilişkileri ortaya koyabilmek için yapılmış olan analize göre; “ zerklik” ($r=.075$) ve “Yaşam Amaçları” ($r=.077$) $p<.05$ anlamlılık düzeyinde “ evresel H kimiyet”($r=.111$), “Bireysel Gelişim”($r=.104$), “ z-Kabul”($r=.127$) alt boyutlarında ve psikolojik iyi olma toplam puanında ($r=.121$) $p<.01$ anlamlılık düzeyinde pozitif doğrusal ilişki olduğu saptanmış ve ilişki düzeylerinin düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Çalışmaya katılan bireylerin yaş ortalaması 19.73 olarak belirlenmiş olup, katılımcıların 19.48’i kadın, 19.98’i erkektir.  ğrencilerinin haftalık serbest zamanlarında yapmış oldukları egzersiz skorları incelendiğinde, kadın katılımcıların ortalama 28.44 erkek katılımcıların ise ortalama 37.83 sahip oldukları g r lmektedir. Hafif şiddette yapılan egzersiz kadın katılımcılarda 6.63, erkek katılımcılar da ise 3.42; orta şiddette egzersize katılım kadınlarda 18.36 ve erkeklerde 18.65; yüksek şiddette egzersize katılım ise kadınlarda 45.18 ve erkeklerde 53.11 ortalama skora sahip oldukları tespit edilmiştir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin psikolojik iyi olma  l ğinin alt boyutlarından aldığı en yüksek puan 62.33 ile “Diğerleri ile Olumlu İlişkiler” ve en düşük puan ise 55.54 ile “ z-Kabul” boyutundan elde edilmiştir. Öğrencilerin psikolojik iyi olma puanları incelendiğinde psikolojik iyi olma durumlarının orta seviyede olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri puanları ise 5 üzerinden 3.19 olarak belirlendiğinden, grubun orta seviyede serbest zaman baş etme becerisine sahip oldukları söylenebilir.

Katılımcıların psikolojik iyi olma durumları cinsiyete göre; kadınların lehine “Bireysel Gelişim”, “Diğerleri ile Olumlu İlişkiler”, “Yaşam Amacı” alt boyutları ve ölçek genel toplam puanlamasında istatistiksel olarak anlamlı fark göstermektedir. Kadınların psikolojik iyi olma puanlarının erkeklere göre daha yüksek çıkması sonucu literatürde birçok çalışma ile paralellik göstermektedir (Burns ve Machin 2010; Sarıcaoğlu 2011; Eşiğ l 2013; Karabeyeser 2013).

Öğrencilerin, serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri  l ğinden aldıkları puanlar, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık yaratmadığı tespit edilmiştir.

Serbest zaman egzersizlerine katılmaları ise cinsiyete göre anlamlı fark göstermektedir. Erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla daha çok egzersize katıldıkları belirlenmiştir.

Katılımcıların psikolojik iyi olma alt boyutları ve  l ğin toplam puanı ile serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri puanı arasında; “ zerklik” alt boyutu hariç psikolojik iyi olma alt boyutları ve  l ğin toplam puanı ile serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri puanı arasında düşük düzeyde

pozitif doğrusal ilişki olduğu saptanmıştır. Ma vd (2012), üniversite öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmalarında, psikolojik iyi olma ölçeğinin öz-kabul ve çevresel hâkimiyet alt boyutlarının serbest zaman engelleri ile baş etme stratejileri üzerine olumlu etkisi olduğunu saptamış, ancak kişisel gelişim ve hayat amacı alt boyutlarının engeller ile baş etme stratejileri arasında olumsuz ilişki olduğunu bulmuşlardır. Çıkan sonuçlar çalışmamızla paralellik gösterirken, örneklem grubumuzda kişisel gelişim ve hayat amacı alt boyutları düzeyi daha yüksek olan bireyler, serbest zaman engelleri ile baş etmede daha başarılı olmuşlardır. Bunun yanı sıra aynı çalışmada Ma vd (2012) kişisel gelişim ve öz-kabul düzeyleri daha yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha düşük düzeyde olan öğrencilere oranla serbest zaman etkinliklerine katılım amacıyla kendi baş etme çabalarını aktif hale getirme eğiliminde oldukları saptanmışlardır.

Bir diğer bulgu ise; öğrencilerin “Özerklik”, “Yaşam Amaçları”, “Çevresel Hâkimiyet”, “Bireysel Gelişim”, “Öz-Kabul” alt boyutlarında ve psikolojik iyi olma toplam puanı ile serbest zaman egzersiz katılım puanı arasında pozitif doğrusal ilişki bulunduğu ve ilişki düzeylerinin düşük düzeyde olduğu şeklindedir. Ma vd (2012), kişisel gelişim ve öz-kabul düzeyleri daha yüksek olan üniversite öğrencilerinin daha düşük düzeyde olan öğrencilere oranla serbest zaman etkinliklerine katılım amacıyla kendi baş etme çabalarını aktif hale getirme eğiliminde oldukları saptanmışlardır. Bu sonuç çalışmamızla paralellik göstermektedir. Yine Edwards vd (2005) tarafından yapılan çalışmada düzenli bir şekilde serbest zamanlarında fiziksel aktivitelere katılan bireylerin özerklik, çevresel hâkimiyet, kişisel gelişim, başkalarıyla olumlu ilişkiler, yaşam amacı ve öz-kabul üzerinde pozitif yönde etkili olduğu sonucu ortaya konmuştur.

Sonuç olarak; öğrencilerin psikolojik iyi olma durumları hem serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri hem de serbest zaman egzersiz katılımlarıyla pozitif doğrusal yönde ilişki göstermektedir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre psikolojik iyi olma durumları ve serbest zaman egzersizine katılımları anlamlı şekilde farklılık gösterirken, serbest zaman engelleriyle baş etme stratejileri farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlara göre; kadınların psikolojik iyi olma durumları daha yüksek iken serbest zaman egzersiz katılımları erkeklere göre daha düşüktür.

KAYNAKÇA

- Akın, A. (2008). The Scales of Psychological Well-Being: A Study of Validity and Reliability. *Educational Sciences: Theory & Practice* 8 (3): 741-750
- Beggs, B.A., Elkins, D.J. ve Powers, S. (2005). Overcoming Barriers to Participation in Campus Recreational Sports. *Recreational Sports Journal* 29 (2): 143-155
- Bradburn, N. (1969). *The Structure of Psychological Well-Being*. Chicago: Aldine
- Burns, R.A., ve Machin, M.A. (2010). Identifying Gender Differences in the Independent Effects of Personality and Psychological Well-Being on Two Broad Affect Components of Subjective Well-Being. *Personality and Individual Differences* 48 (1): 22-27
- Crawford, D.W., Jackson, E.L. ve Godbey, G. (1991). A Hierarchical Model of Leisure Constraints. *Leisure Sciences* 13 (4): 309-320
- Csikszentmihalyi, M. (1990). *Flow: The Psychology of Optimal Experience*. New York: Harpercollins.
- Csikszentmihalyi, M. (2009). The Promise of Positive Psychology. *Psychological Topics* 18 (2): 203-211
- Edginton, C.R., Jordan, D.J., DeGraaf, D.G. ve Edginton, S.R. (1995). *Leisure and Life Satisfaction: Foundational Perspectives*. Dubuque, IA: Brown and Benchmark
- Edwards, S.D., Ngcobo, H.S.B., Edwards D.J. ve Palavar K. (2005). Exploring the Relationship Between Physical Activity, Psychological Well-Being and Physical Self-Perception in Different Exercise Groups. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation* 27 (1): 75-90
- Elkins, D. J. (2004). Levels of Perceived Constraint: A Comparative Analysis of Negotiation Strategiesin Campus Recreational Sports (Unpublished Doctoral Dissertation) Bloomington, IN: Indiana University

- Eşigül, E. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Algıladıkları Stres ile Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişkide Sosyal Problem Çözmenin Aracı ve Düzenleyici Rolünün İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Adana: Çukurova Üniversitesi
- Gauvin, L. ve Spence, J. C. (1996). Physical Activity and Psychological Well-Being: Knowledge Base, Current Issues, and Caveats. *Nutrition Reviews* 54 (4): 53-67
- Godin, G. ve Shephard, R. J. (1985). A Simple Method to Assess Exercise Behavior in the Community. *Canadian Journal of Applied Sport Science* 10 (3): 141-146
- Henderson, K.A. ve Bialeschki, M.D. (1993). Exploring an Expanded Model of Women's Leisure Constraints. *Journal of Applied Recreation Research* 18 (4): 229-252
- Hubbard, J. ve Mannell, R.C. (2001). Testing Competing Models of The Leisure Constraint Negotiation Process in Acorporate Employee Recreation Setting. *Leisure Sciences*, 23 (3) 145-163
- Hung, H. ve Lee, C.W. (2013). Relationship Between Ethnic Backgrounds, Family Socioeconomic Status, Leisure Participation, and Psychological Well-Being. *Perceptual & Motor Skills: Exercise & Sport* 117 (2): 367-375
- Iwasaki, Y., Bryan J. ve Smale, B. (1998). Longitudinal Analyses of the Relationship among Life Transitions, Chronic Health Problems, Leisure and Psychological Well-Being. *Leisure Sciences* 20 (1): 25-52
- Jackson, E.L (1991). Special Issue Introduction: Leisure Constraints/Constrained Leisure. *Journal of Leisure Research* 23 (4): 279-285
- Jackson, E.L. (1997). In the Eye of the beholder: A Comment on Samdahl & Jekubovich (1997), "A Critique of Leisure Constraints: Comparative Analyses and Understandings". *Journal of Leisure Research* 29 (4): 458-468
- Jackson, E.L., Crawford, D.W. ve Godbey, G. (1993). Negotiation of Leisure Constraints. *Leisure Sciences* 15 (1): 1-11
- Jackson, E.L. ve Rucks, V.C. (1995). Negotiation of Leisure Constraints by Junior-High and High-School Students: An Exploratory Study. *Journal of Leisure Research* 27 (1): 85-105
- Karabeyeser, M. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumları ve Stresli Yaşam Olaylarına göre Psikolojik İyi Oluşu (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Little, D.E. (2000). Negotiating Adventure Recreation: How Women can Access Satisfying Adventure Experiences Throughout their Lives. *Loisir et Societe* 23 (1): 171-195
- Lloyd K. ve Little D.E. (2010). Self-Determination Theory as a Framework for Understanding Women's Psychological Well-Being Outcomes from Leisure-Time Physical Activity. *Leisure Sciences* 32 (4): 369-385
- Ma, S.M., Tan, Y. ve Ma, S.C. (2012). Testing a Structural Model of Psychological Well-Being, Leisure Negotiation, and Leisure Participation With Taiwanese College Students. *Leisure Sciences* 34 (1): 55-71
- Mannell, R. (2007). Leisure, Health and Well-Being. *World Leisure Journal* 49 (3): 114-128
- Ryff, C.D. (1989). Happiness is Everything, or is it? Explorations on the Meaning of Psychological Well-Being. *Journal of Personality and Social Psychology* 57 (6): 1069-1081
- Ryff, C.D. (1999). The Self and Society in Aging Processes. V. W. Marshall (Ed.), Forging Macro-Micro Link ages in the Study of Psychological Well-Being (247-278). New York: Springer Publishing Company
- Ryff, C.D. ve Singer, H.B. (1996). Psychological Well-Being: Meaning, Measurement and Implications for Psychotherapy Research. *Psychotherapy and Psychosomatics* 65 (1) 14-23
- Samdahl, D.M. ve Jekubovich, N.J. (1997). A Critique of Leisure Constraints: Comparative Analyses and Understandings. *Journal of Leisure Research* 29 (4): 430-452
- Sarıcaoglu, H. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İyi Olma Düzeylerinin Kişilik Özellikleri ve Öz-Anlayış Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi
- Scott, D. (1991). The Problematic Nature of Participation in Contract Bridge: A Qualitative Study of Group-Related Constraints. *Leisure Sciences* 13 (4): 321-336.
- Searle, M.S., Mahon, M.J., Iso-Aloha, S.E., Sdrolas, H.A. ve Dyck, J. (1998). Examining the Long Term Effects of Leisure Education on a Sense of Independence and Psychological Well-Being among the Elderly. *Journal of Leisure Research* 30 (3): 331-340

- Yerlisu Lapa T. ve Yağar G. (2015). Serbest Zaman Egzersiz Anketinin Türkçe Geçerlik Güvenirlik Çalışması, 2. Uluslararası Spor Bilimleri, Turizm ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi, 28-30 Mayıs 2015, Afyon-Türkiye
- Yerlisu-Lapa, T. (2014). Leisure Negotiation Strategies Scale: A Study of Validity and Reliability for University Students. *South African Journal for Research in Sport, Physical Education and Recreation* 36 (3): 201-215

Algılanan Değer ve Müşteri Memnuniyetinin Satın Alma Eğilimleri Üzerine Etkisi

Ersin ESKİLER

Sakarya Üniversitesi,

Spor Bilimleri Fakóltesi

E-posta: eeskiler@sakarya.edu.tr

Remzi ALTUNIşIK

Sakarya Üniversitesi,

İşletme Fakóltesi

E-posta: altunr@sakarya.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı rekreatif etkinliklere katılan bireylerin algıladıkları değer ile memnuniyet düzeyleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve ilgili olguların tüketicilerin satın alma eğilimleri üzerinde hangisinin doğrudan ve daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktır. . Bu amaç doğrultusunda literatürde önerilen iki model test edilmiştir. Çalışmanın örneklem çerçevesi Sakarya iline bağlı Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde yüzme ve spor-fitness merkezine rekreatif amaçlı katılan bireylerden oluşmaktadır. Kolayda örnekleme yöntemi ile toplam 272 kişiden elde edilen veriler SPSS ve AMOS 20.0 istatistik programıyla analiz edilmiştir. Algılanan değer ve memnuniyet olgularının birbirlerinden farklı kavramlar olduğunu ve algılanan değerin, müşteri memnuniyeti yoluyla müşterilerin geleceğe ilişkin eğilimleri üzerinde dolaylı ve daha güçlü etkisini açıklayan ikinci modelin daha kabul edilebilir model olduğu bulunmuştur.

Anahtar sözcükler: Rekreatif etkinlikler, Algılanan değer, Müşteri Memnuniyeti, Satın alma sonrası eğilimler.

GİRİş

Teknoloji ve haberleşmedeki hızlı gelişmeler sonucu ekonomik ve siyasal yapılarda meydana gelen değişim, bireylerin iş yükünü azaltıcı ve yaşam standardını arttırıcı düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir. Yaşanan değişimler sonucu serbest zaman sürelerinin artması ile bireyler, serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri çeşitli aktivitelere yönelmiştir. Bu aktiviteler arasında insan ihtiyaçlarının giderilmesi açısından önemli bir işleve sahip olan spor; mevcut yapısal özelliği ile (spor izleyicileri ve aktif olarak spor faaliyetini gerçekteştiren tüketiciler) önemli bir faaliyet alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı zamanda küreselleşmenin etkisi ile rekabetin artması, müşteri istek ve ihtiyaçlarının değişmesine neden olmakta ve müşterilerin ekonomik ve sosyal yapıya bağlı olarak tüketmekte oldukları hizmetlerle ilgili beklentileri sürekli olarak değişmektedir. Bu durum işletmelerin müşterilerine daha fazla değer sunumu ile müşteri memnuniyetinin sağlanması ve onların satın alma sonrası gelecek eğilimlerinin tahmin edilmesini ya da şekillendirilmesini gerekli kılmaktadır.

Özellikler 1990'lı yıllardan itibaren pazarlama literatürüne kazandırılan müşteri değeri kavramı, süreç içerisinde işletme yönetimleri tarafından rekabet avantajının yaratılması ve sürdürülebilmesi için anahtar olgulardan biri olmuştur (Li, 2009). Bu durumun en önemli nedeni, araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından algılanan değerin, müşteri memnuniyeti ve tüketici satın alma davranışının ya da davranışsal niyetlerin güvenilir bir göstergesi olarak kabul görmesidir (Ryu, Lee ve Kim, 2012). Bu nedenle algılanan değer ve müşteri memnuniyeti, pazarlama literatüründe son yıllarda oldukça ilgi gören ve üzerinde yoğun olarak çalışılan kavramlar arasında yer almaktadır (Uzkurt, 2007).

Algılanan değer ve sonuçlarına yönelik ilgili literatüre kazandırılmış çeşitli çalışmaların varlığının yanı sıra, algılanan değer ve müşteri memnuniyeti arasındaki ilişkilerin ve bu iki kavramın birlikte müşterilerin satın alma sonrası tercihleri üzerine etkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırma olduğunu

söylemek mümkündür (Andreassen ve Lindestad, 1998; McDougall ve Levesque, 2000; Eggert ve Ulaga, 2002; Chiou, 2004; Uzkurt, 2007; Ryu, Lee ve Kim, 2012). Algılanan değer ve davranışsal niyetler arasındaki ilişkileri araştıran çalışmalar incelendiğinde, bu konuda araştırmacıların iki farklı model üzerine yoğunlaştıkları görölmektedir. Bu modellerden ilki algılanan değerin davranışsal niyetler üzerinde (aynı mal veya hizmetin satın alınması, alternatiflere yönelme, başkalarına tavsiye etme ya da müşteri bağlılığı gibi) doğrudan etkili olduğunu öne süren modellerdir. Bir diğeri ise; müşteri değeri ve müşteri memnuniyeti arasındaki kavramsal farklılıkları ve nedensellik ilişkisini de dikkate alan, müşteri değerinin dolaylı etkilerini tespit etmeye yönelik modellerdir (Uzkurt, 2007). Ancak bu çalışmaların genelinde, farklı sektörlere odaklanılması nedeniyle rekreatif etkinlikler özelinde kavramlar arasındaki farklılıklar ve etkileşimlere ilişkin önemli bir boşluğın varlığından söz edilebilmektedir. Açıklamalar ışığında, algılanan değer ile müşteri memnuniyeti arasındaki ilişkiler kavramsal olarak ifade edilecektir. Çalışmada kavramlar arası etkileşim ve farklılıkların analizi ile birlikte müşterilerin satın alma sonrası eğilimleri üzerine etkileri ilgili literatürde yer alan iki farklı model üzerinde test edilerek sonuçlar değerlendirilecektir.

LİTERATÜR İNCELEMESİ

Algılanan Değer

Algılanan değer, psikoloji, sosyoloji, ekonomi ve işletme alanları ile bağlantılı olan disiplinler arası bir kavram olarak görölmektedir (Sánchez-Fernández ve Iniesta-Bonillo, 2007; Boksberger ve Melsen, 2011; Li, Li ve Kambele, 2012; Zhao, 2014). Değer algılayana bağlı bir kavramdır ve üreticinin kalite algısı ile tüketicinin kalite algısı birbirinden farklılık gösterebilir (Grewal, 1995; Boksberger ve Melsen, 2011). Başka bir ifade ile farklı müşteriler farklı türden değerleri almaktadır ve değer standartları arttıkça, müşteri beklentileri de buna bağlı olarak artış gösterecektir (Kotler, 2007). Örneğin, algılanan değeri, “bir ürünün karşılığında ne alındığının ve ne verildiğinin algılanmasına bağlı olarak, o ürünün faydaları hakkında müşterinin genel değerlendirmesidir” şeklinde tanımlayan Zeithaml (1988:14) değerin nelerden oluştuğunu belirlemeye çalıştığı araştırmasında, tek bir ürün kategorisinde dahi, cevapların oldukça kişisel olduğunu tespit etmiş ve değerle ilgili ortaya çıkan tanımlamaları dört başlık altında değerlendirmiştir. Bunlar;

- *Değer, düşük fiyattır,*
- *Değer, bir üründe olması istenilen her şeydir,*
- *Değer, ödenen fiyat karşılığında elde edilen kalitedir,*
- *Değer, verilenler karşılığında alınan her şeydir,* şeklinde sıralanmaktadır.

Patterson ve Spreng ise; algılanan değeri, elde edilecek toplam faydalara karşılık katlanılan toplam fedakarlığın takası ya da oranı şeklinde tanımlamaktadır (Patterson ve Spreng, 1997:416’dan akt., Boksberger ve Melsen, 2011). Bir başka görüşe göre; algılanan değer, ek yararları, herhangi bir bedel ödetmeden müşterilere sunmaktır. Bu noktada; beklenen ve algılanan durum ön plana çıkmaktadır ve algılanan değer, müşterinin bir üründen ne elde ettiği ile ürünü elde ederken ne gibi fedakarlıklarda bulunduğu arasındaki değiş tokuşu kapsamaktadır (Tekin ve iek, 2005). Benzer şekilde Monroe ve Chapman (1987:193) ise algılanan değer kavramını oransal olarak “*Algılanan Değer = Algılanan Faydalar / Algılanan Fedakarlık*” şeklinde tasvir etmiştir.

İlgili literatür incelendiğinde araştırmaların iki temel yaklaşım çerçevesinde şekillendiği görölmektedir. Bu yaklaşımlardan ilki algılanan değerin tek boyutlu bir yapıya sahip olduğu üzerine odaklanmakta ve algılanan değerin tek bir genel ifade ile ölçülebileceğini vurgulamaktadır. Diğer yaklaşım ise, algılanan değerin birbiri ile bağlantılı niteliklerden oluşan çok boyutlu bir kavram olduğu yönündedir (Sánchez-Fernández ve Iniesta-Bonillo, 2007; Helkkula, Pihlström ve Kelleher, 2009). Kavramsal açıklamalar ve tanımlar çerçevesinde, işletme yöneticileri ve pazarlama uygulayıcıları öncelikle ürünlerine müşteri cephesinden bakmalı ve farklı müşteri gruplarının algıladıkları ve onlar için önemli olan değer

kümelerini tespit ederek mal ve hizmet üretmelidirler. Bu doğrultuda müşteri değerinin artırılması için müşterilere sunulacak faydaların en üst seviyeye taşınması sağlanırken, müşteriler tarafından algılanan fedakârlıkların en aza indirilmesi gerekmektedir (Anderson ve Narus, 1998; Saydan, 2008).

Müşteri Memnuniyeti

Oliver (1981), Tse ve Wilton (1988) ve Oliver (1997) müşteri memnuniyetini; müşterinin tüketim deneyimine dair hissettikleri ile daha önceki karşılanmamış beklentilerini çevreleyen duygularının birleşimi sonucunda ortaya çıkan psikolojik bir durum, beklenti-performans uyumsuzluğuna müşterinin verdiği tepki ya da tüketimle ilgili keyif verici tatminkârlık yargısı olarak tanımlamaktadırlar.

Müşteri memnuniyeti oluşumu ve memnuniyeti etkileyen değişkenler ile ilgili alan çalışanları farklı teorik yaklaşımlar üzerine odaklanmaktadır. Bunlar: Beklentilerin Onaylanmaması (Expectancy Disconfirmation), Bilişsel/Bilişsel Uyumsuzluk (Cognitive or cognitive Dissonance), Eşitlik (Equity), Benzeşim (Assimilation), Benzeşim-Karşıtlık (Assimilation-Contrast), Kıyaslama (Karşılaştırma Düzeyi) (Comparison Level) ve Uyumlaştırma Düzeyi (Adaptation Level) kuramları olarak sıralanabilir. Bu çalışma kapsamında pazarlama literatüründe yaygın olarak kabul gören *Beklentilerin Onaylanmaması ve Eşitlik Kuramları* dikkate alınmıştır (Maddox, 1976; Rosen, 1985; Ko, 2000; Devecian, 2006; Li ve Murphy, 2013).

Beklentilerin onaylanmaması kuramında, onaylanmama müşterinin hizmet performansını, beklentiyle karşılaştırması anlamına gelir. Başka bir ifade ile müşteri satın alma faaliyeti öncesinde bazı iç ve dış faktörlerin etkisi ile çeşitli beklentiler geliştirir, satın alma ve/veya tüketim esnasında ve sonrasında algıladığı performans ile satın alım öncesi beklentileri kıyaslamaktadır. Bu kıyaslama sonucunda onaylanmama ölçütleri hem pozitif hem de negatif değerleri içermektedir (Wirtz ve Bateson, 1999; Ko, 2000; Millán ve Esteban, 2004; Serenko ve Stach, 2009; Hoffman ve Bateson, 2010; Li ve Murphy, 2013). Ayrıca Vavra (1999) beklentilerin onaylanmaması kuramını, uyum, onay ve çelişki terimleri üzerinden açıklamayı tercih etmiştir (Vavra, 1999:58).

Eşitlik kuramı müşterilerin kendileri ve diğer taraflar arasındaki değişimleri analiz ettiğine yönelik bir öngörüye dayanmaktadır. Müşteriler değişimlerin eşit ya da ne ölçüde adil olduğunu belirlemeye çalışmaktadır (Adams, 1963'den akt. Ko, 2000). Diğer bir deyişle, eşitlik kuramına göre müşteriler kendi elde ettikleriyle birlikte, diğer müşterilerin elde ettiklerini de eşitlik ya da eşitsizlik açısından değerlendirmektedirler.

Beklentilerin onaylanmaması modelinde müşteri memnuniyeti ya da memnuniyetsizliği gerçek performans ile beklenen performansın karşılaştırılması sonucu oluşurken, eşitlik teorisinde memnuniyet birinin girdi ve çıktılarının diğerlerinininkiyle karşılaştırılması sonucu oluştuğu kabul edilmektedir. Müşterinin girdileri, kişinin satın alma eylemi için harcadığı zaman, para ya da çabayken, çıktılar ise satın alma sonucunda elde edilecek faydalar ve yükümlülüklerden oluşmaktadır (Ko, 2000; Sütütemiz, 2005). Özellikle soyut ve değerlendirmesi zor olan hizmet ürünleri için eşitlik oldukça önemli bir kavramdır. Çünkü algılanan hizmet, gerçek hizmet değildir (Hoffman ve Bateson, 2010). Müşterinin, bu değerlendirme sonucunda mübadelenin adil olduğuna kanaat getirmesi, memnuniyeti olumlu yönde etkileyebileceği gibi, bu durumun tersinden de söz etmek mümkündür.

Müşteri memnuniyetine yönelik dört önemli özelliğin vurgulandığı söylenebilir. İlk olarak memnuniyet, karşılanmamış beklentileri kapsayan duygusal tepki olarak ele alınmıştır. İkincisi,

memnuniyet satın alma sonucu ile bu sonuca ve ilişkili olaylara eşlik eden duygulara yanıt/tepki olan bilişsel bir bilgidir. Üçüncü olarak, memnuniyet beklentiler ve performans arasında bir karşılaştırmaya dayalıdır. Son olarak, memnuniyet gerçek bir tüketici deneyimi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu doğrultuda müşteri memnuniyetinin araştırmacılar tarafından duygusal, bilişsel veya duygusal ve bilişsel açıdan değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Bu açıklamalardan hareketle, rakiplerine oranla daha fazla memnun müşterilere sahip olan işletmelerin, rekabet gücü de artacaktır, çünkü mal ve hizmetlerle ilgili beklentileri karşılanmış ve/veya aşılmış müşterilerin elde tutulma olasılığı daha yüksek olacaktır (Saydan, 2008). Sonuç olarak müşteri memnuniyet düzeyinin, öncelikle tekrar eden satın alımları ve tüketimi etkilemesi işletmelerin, müşterileri ile uzun süreli ilişkide bulunabilmesi ve hayatta kalma süreleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olacaktır.

Müşteri Memnuniyeti, Algılanan Değer İlişkisi ve Kavramsal Farklılıklar

Algılanan değer ve müşteri memnuniyeti kavramları, pazarlama alanında oldukça ilgi gören ve üzerinde çalışılan kavramlar arasında yer almaktadır. Bunun en önemli nedeni olarak; müşterilerin satın alma sonrası düşünce ve kararları üzerinde, algılanan değer ve müşteri memnuniyetinin önemli etkilere sahip olması gösterilebilir. Fakat algılanan değer ve müşteri memnuniyeti birbirine yakın kavramlar olması nedeniyle çoğu zaman birbirleriyle karıştırmakta ve aralarındaki ince ayrımlar gözden kaçırılmaktadır (Uzkurt, 2007; Uzkurt ve Koç, 2007). Bu noktadan hareketle, değer ile memnuniyet arasındaki kavramsal farklılıklar bir tablo yardımı ile aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Eggert ve Ulaga, 2002).

Tablo 1. Memnuniyet ve Değer Arasındaki Kavramsal Farklılıklar

Memnuniyet	Algılanan Değer
Duyuşsal yapı	Bilişsel yapı
Satın alma sonrası değerlendirme	Satın alma öncesi/sonrası değerlendirme
Taktiksel odaklanma	Stratejik odaklanma
Mevcut müşteriler	Mevcut ve potansiyel müşteriler
İşletmenin sundukları	İşletmenin ve rakiplerinin sundukları

Kaynak: Eggert, A. ve W. Ulaga. (2002). Customer perceived value: A substitute for satisfaction in business markets?. *Journal of Business & Industrial Marketing*. 17(2/3), s. 110'dan uyarlanmıştır.

Algılanan değer satın alma öncesi ve sonrasında ortaya çıkan bilişsel bir değerlendirme olmasına karşın, müşteri memnuniyeti satın alma sonrası ortaya çıkan ve bilişsel olmanın ötesinde, müşterinin gelecekteki satın alma tutum ve eğilimlerini yönlendirmede etkili olabilecek duyuşsal bir sonuçtur. Algılanan değer, müşterilerin kendilerine sunulanları nasıl değerlendireceğiyle ilgili olduğundan işletmenin müşteri ihtiyaçlarını en iyi karşılayacağı stratejik bir bakış açısı gerektirir, fakat müşteri memnuniyeti hizmet sunumunun ne kadar iyi gerçekleştirilebileceği ile ilgili taktiksel bir bakış açısına ihtiyaç duyar. Müşteri memnuniyeti mevcut müşterilerin değerlendirmeleri sonucu ortaya çıkarken, algılanan değer geçmiş, mevcut ve de potansiyel müşterilerin değerlendirmesiyle gerçekleşen bir süreç olma özelliğine sahiptir. Son olarak, algılanan değer müşterinin kendine sunulan ile rakip ürün ve hizmetleri değerlendirmesi sonucu ortaya çıkan yargılarken, müşteri memnuniyeti sadece işletme tarafından sunulanların değerlendirilmesi sonucu oluşmaktadır (Eggert ve Ulaga, 2002; Uzkurt, 2007).

Bu çerçevede; Seybold ve Marshak (2001)'a göre müşterilerin bir işletmeye bağlılıklarının temelini, müşteri memnuniyetinin yanı sıra onlara sunulan değer oluşturmaktadır. Algılanan değer ve sonuçlarına yönelik ilgili literatüre kazandırılmış çeşitli çalışmaların varlığının yanı sıra, algılanan

değer ve müşteri memnuniyeti arasındaki ilişkilerin ve bu iki kavramın birlikte davranışsal niyetler üzerine etkisini inceleyen sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir (Andreassen ve Lindestad, 1998; Eggert ve Ulaga, 2002; Chiou, 2004; Uzkurt, 2007; Ryu, Lee ve Kim, 2012). Müşterinin tekrar aynı ürünü tercih etme ya da alternatiflere yönelme ve başkalarına tavsiye etme gibi davranışsal çıktıları üzerinde, hangi kavramın (algılanan değer ve müşteri memnuniyeti) doğrudan ve daha güçlü bir etkiye sahip olduğu ve algılanan değer ile müşteri memnuniyeti arasında nasıl bir etkileşim olduğunun tespiti izlenecek pazarlama stratejileri açısından önem arz etmektedir (Uzkurt, 2007:31)

Andreassen ve Lindestad (1998), algılanan değer, müşteri memnuniyeti üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını belirtmektedir. Diğer taraftan Brady, Robertson ve Cronin (2001)'in ABD ve Ekvador'da fast-food hizmeti alan müşterilere yönelik gerçekleştirmiş oldukları çalışmada, ABD örnekleminde algılanan değer ile müşteri memnuniyeti arasında anlamlı, pozitif bir ilişki tespit etmelerine karşın, Ekvador örnekleminde değişkenler arasında bir ilişkinin varlığından söz edilemeyeceğini belirtmişlerdir. Buna göre, araştırmacılar; ABD'de yer alan fast-food müşterilerinin, satın alma karar sürecinde Ekvadorlu müşterilere nazaran daha fazla değer odaklı hareket ettikleri yönünde bir sonuca ulaşmışlardır.

Araştırma bulgularından hareketle müşterilerin bilişsel bilgi işleme süreçlerinin duygusal bilgi işleme süreçleri üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu söylemek mümkündür. Algılanan değer kavramının işletmeler açısından hayati bir öneme sahip olduğu düşünüldüğünde ve örnek çalışmalardan hareketle farklı kültürlerde ve hizmet sektörlerinde algılanan değer kavramı ile müşteri memnuniyeti değişkenleri arasındaki ilişkiler ve tüketicilerin satın alma karar sürecine etkileri sorunsal üzerine çalışmaların derinleştirilmesi işletme ve pazarlama literatürü açısından önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmanın amacı rekreatif etkinliklere katılan bireylerin algıladıkları değer ile müşteri memnuniyeti arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve ilgili olguların tüketicilerin satın alma eğilimleri üzerinde hangisinin doğrudan ve daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda literatürde önerilen iki model test edilmiştir. Veri toplama aracında algılanan değer (3 ifade; Zeithaml, 1988; Cronin, Brady ve Hult, 2000; Petrick, 2004), müşteri memnuniyeti (4 ifade; Oliver, 1980; Westbrook ve Oliver, 1981; Eggert ve Ulaga, 2002) ve satın alma sonrası tüketici eğilimlerinin (6 ifade; Zeithaml, Berry ve Parasuraman, 1996; Eggert ve Ulaga, 2002) ölçümü için toplam 13 ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadeler beşli Likert Ölçeği ("5" kesinlikle katılıyorum, "1" kesinlikle katılmıyorum) ile rekreatif etkinliklere katılan bireyler tarafından değerlendirilmiştir. Ayrıca katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular ölçüm aracında bulunmaktadır.

Bu çalışmanın örneklem çerçevesi Sakarya iline bağlı Adapazarı ve Serdivan ilçelerinde yüzme ve spor-fitness merkezine rekreatif amaçlı katılan bireylerden oluşmaktadır. Araştırmanın gerçekleştirildiği (3-30 Mart 2015) dönemde toplam 350 bireye anket dağıtılmış ve toplanmış olup 272 anket değerlendirmeye alınmıştır (54 anket eksik ve/veya hatalı olması nedeniyle analizlere dahil edilmemiştir). Araştırmada verilerin toplanması amacı ile en uygun örnekleme yönteminin tesadüfi olmayan örnekleme yöntemlerinden kolayda örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Gerçekleştirilen görüşmeler ve gerekli izinlerin alınması dâhilinde; uygulanan program çeşitliliği de göz önünde bulundurularak, veriler haftanın farklı gün ve saatlerinde, araştırmacı tarafından görevlendirilen 4 anketör tarafından toplanmıştır.

ANALİZ VE BULGULAR

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara ait demografik özellikler incelendiğinde, katılımcıların %67,6'sinin erkek, %32,4'ünün kadın olduğu ve katılımcıların %72,5'inin bekâr olduğu görülmektedir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%61,6) 20-29 yaş aralığında olduğu ve bu yaş aralığını sırasıyla; 30-39 yaş (%14,2), 19 yaş ve altı (%13,4) ile 40 yaş ve üzeri (%10,8) yaş gruplarının takip ettiği gözlemlenmektedir. Katılımcıların gelir düzeyleri açısından dağılımları incelendiğinde; önemli bir çoğunluğun 2001 TL ve altı (%75,6) gelire sahip oldukları ve bu gelir gruplarını sırası ile 2001-3000TL arası (%14,2) ve 3001TL ve üzeri (%10,2) gelire sahip katılımcıların oluşturduğu gruplar takip etmektedir. Son olarak katılımcıların, %61,2 üniversite, %23,9 Lise, %8,6 ilkokul-ortaokul ve %6,3 lisansüstü seviyesinde bir eğitime sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

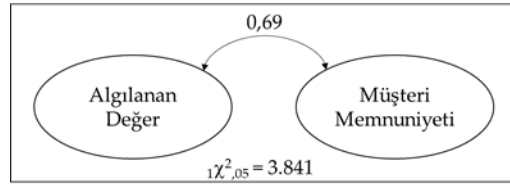
Cinsiyet	n	%
Erkek	184	67,6
Kadın	88	32,4
Toplam	272	100
Medeni Hal	n	%
Evli	67	27,5
Bekâr	177	72,5
Toplam	244	100
Yaş	n	%
19 yaş ve altı	36	13,4
20-29 yaş arası	165	61,6
30-39 yaş arası	38	14,2
40 yaş ve üzeri	29	10,8
Toplam	268	100
Gelir Düzeyi	n	%
1000 TL ve altı	104	41,2
1001-2000 TL arası	87	34,4
2001-3000 TL arası	36	14,2
3001 TL ve üzeri	26	10,2
Toplam	253	100
Eğitim Durumu	n	%
İlkokul-Ortaokul	23	8,6
Lise	64	23,9
Üniversite	164	61,2
Lisansüstü	17	6,3
Toplam	268	100
Katılım	n	%
Yüzme	121	44,5

Spor-Fitness	151	55,5
Toplam	272	100

Gözlenen değerlerin ait oldukları yapılarda ne oranda temsil edildiğine ilişkin temel bileşenler faktör analizi uygulanmıştır. İlgili literatür taraması sonucunda satın alma sonrası eğilimlerin tekrar satın alma, başkalarına tavsiye etme ve alternatiflere yönelme şeklinde üç alt boyutta temsil edilmesi beklenirken; temel bileşenler faktör analizi sonucunda tekrar satın alma ve başkalarına tavsiye etme eğiliminin tek bir boyutta temsil edildiği görülmüştür. Bu bağlamda, analiz sonucunda en iyi açıklanan faktör yapısının 4 faktörden oluştuğu ve toplam varyansın %65,401'ini açıkladığı tespit edilmiş ve analizlerin elde edilen yapı üzerinden gerçekleştirilmesine karar verilmiştir. Faktör analizinin uygulanabilirliğini gösteren Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,863 ve faktör yükleri 0,58-0,85 arasında olduğu tespit edilmiştir.

Modellerin Test Esilmesi

Rekreatif etkinliklere ilişkin algılanan değer ile müşteri memnuniyeti olgularının birbirlerinden farklı yapıları temsil edip etmediğine ilişkin ayırt edici geçerlilik analizi gerçekleştirilmiştir (Şekil 1.; Tablo 3).

Şekil 1. Algilanan değer ve müşteri memnuniyeti ayırt edici geçerlilik testi

Şekil 1 ve Tablo 3'deki sonuçlardan hareketle ki-kare dağılım tablosuna bakıldığında 1 serbestlik derecesinde ve %95 güven düzeyindeki kritik değerin 3,841 olduğu görülmektedir. Bu değer kısıtlandırılmış ve kısıtlandırılmamış modele ait ki-kare değerleri farkından (71,782) küçük olduğundan modelde yer alan değişkenlerin ayırt edici geçerliliği sağladığını ya da iki kavramın birbirinden ayrı yapıları ifade ettiğini söylemek mümkündür. Bu sonuç farklı sektörlerde gerçekleştirilmiş ve ilgili literatürde yer alan çalışmalar ile paralellik göstermektedir (Eggert ve Ulaga, 2002 ve Uz Kurt, 2007).

Tablo 3. Ayırt Edici Geçerliliğin Değerlendirilmesi

Modeller	χ^2	df
Kısıtlandırılmış Model	127,619	14
Kısıtlandırılmamış Model	55,837	13
$\Delta\chi^2$	71,782	
Δdf		1

Bu çalışmada elde edilen verilere en uygun araştırma modelini tespit etmek üzere kavramsal açıdan değerlendirilen doğrudan ve dolaylı algılanan değer modelleri test edilmiştir (Şekil 2). Analiz sonucunda iki model, değişkenler arası korelasyonlar ve literatürde en çok kullanılan model uyum değerleri açısından karşılaştırmalar Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Doğrudan ve Dolaylı Modelin Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Doğrudan Model	Dolaylı Model	Kabul Edilebilir Değer
-----------------	----------------	---------------	------------------------

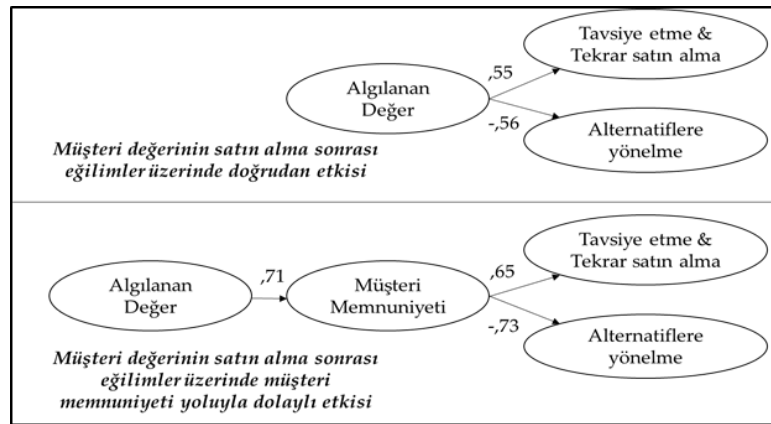
χ^2/df	3,626	2,163	≤ 5
GFI	,944	,933	$\geq 0,8$
AGFI	,891	,897	$\geq 0,8$
TLI	,922	,950	$\geq 0,9$
CFI	,950	,962	$\geq 0,9$
RMSEA	,098	,066	$\leq 0,08$

Doğrudan ve dolaylı model uyum değerleri birlikte değerlendirildiğinde; dolaylı modelin doğrudan modelden daha iyi uyum değerlerine sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Değişkenler Arası Regresyon Katsayıları

Değişkenler	Doğrudan Model	Dolaylı Model
Algılanan değer → Müşteri memnuniyeti	-	,708*
Müşteri memnuniyeti → Tekrar satın alma & Tavsiye etme	-	,654*
Müşteri Memnuniyeti → Alternatiflere yönelme	-	,741*
Algılanan değer → Tekrar satın alma & Tavsiye etme	,546*	-
Algılanan değer → Alternatiflere yönelme	,559*	-
Sadece doğrudan etkiler dikkate alınmıştır.		* p<,001

Tablo 5 ve Şekil 2 incelendiğinde, her iki modelde değişkenler arası ilişkiler karşılaştırıldığında dolaylı modelin doğrudan modelden daha yüksek standardize edilmiş regresyon katsayılarına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Bununla birlikte dolaylı modelde, rekreatif etkinlere yönelik algılanan değer ile müşteri memnuniyeti arasında görece yüksek ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Algılanan değer ve müşteri memnuniyeti değişkenleri tekrar satın alma & tavsiye etme eğilimi üzerinde olumlu (0,65) bir etkiye sahipken; alternatiflere yönelme üzerinde olumsuz (-,73) bir etkiye sahiptir. Doğrudan model ise, algılanan değer tekrar satın alma & tavsiye etme eğilimi üzerinde olumlu (0,55) bir etkiye sahipken; alternatiflere yönelme üzerinde olumsuz (-,56) bir etkiye sahiptir.

Şekil 2. Satın alma sonrası eğilimler üzerine etkiler

Elde edilen bulgular ışığında tüketicilerin satın alma sonrası eğilimleri üzerinde algılanan değerin doğrudan etkilerine nazaran, müşteri memnuniyeti üzerinden dolaylı etkisinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ

Bu araştırmanın amacı rekreatif etkinliklere katılan bireylerin algıladıkları değer ile müşteri memnuniyeti arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve ilgili olguların tüketicilerin satın alma eğilimleri üzerinde hangisinin doğrudan ve daha güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen çalışma sonucunda farklı sektörlerde benzer ilişkileri ve modelleri test eden çalışmaların bulguları ile örtüşmektedir (Eggert ve Ulaga, 2002; Uzkuşt, 2007).

Teorik bölümde açıklandığı üzere, algılanan değer ve müşteri memnuniyeti olguları arasındaki çeşitli benzerlikler olmasına rağmen, iki olgunun birbirlerinden farklı yapılar olduğu, bu durumun rekreatif etkinlikler özelinde de geçerli olduğu ortaya konmuştur. Yapılan analizler iki kavram arasında önemli düzeyde bir ilişkininde varlığına işaret etmekle birlikte, algılanan değerin müşteri memnuniyetinin önemli bir önceli olduğunu da göstermektedir. Dolayısıyla müşteri memnuniyetinin sağlanabilmesi ve sürdürülebilmesi için sunulan hizmetin tüketicinin algıladığı değer etki edecek şekilde düzenlenmesini gerekli kılmaktadır.

Rekreatif etkinlikler özelinde test edilen modellerden elde edilen bulgular ışığında değişkenler arası nedensel sıralamanın; “Algılanan Değer • Müşteri Memnuniyeti • Davranışsal Niyetler” şeklinde gerçekleştiği ve bulguların literatürde yer alan “değerlendirme – duygusal yanıt – davranışsal niyet” şeklindeki ilişki ile örtüştüğü görülmektedir (Sütütemiz, 2005; Howat ve Assaker, 2013). Diğer bir ifade ile algılanan değerin satın alma sonrası eğilimler üzerinde doğrudan etkilerinden ziyade, müşteri memnuniyeti aracılığı ile daha yüksek bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Dolayısıyla algılanan değerin derecesine bağılı olarak ilk aşamada müşteri memnuniyeti oluşmakta ve müşteri memnuniyet seviyesine bağılı olarak satın alma sonrası eğilimleri şekillenmektedir. Ayrıca Eggert ve Ulaga (2002) ile Uzkuşt (2007)’nin çalışmalarında algılanan değer ve müşteri memnuniyetinin satın alma sonrası olumlu davranışlar (tekrar satın alma ve tavsiye etme) üzerinde, olumsuz davranışlara (alternatiflere yönelme) nazaran daha yüksek bir etkisinin olduğu belirtilmektedir. Fakat bu çalışmada algılanan değer ve müşteri memnuniyetinin tekrar satın alma & tavsiye etme eğilimi üzerinde 0,65 ve alternatiflere yönelme üzerinde -0,73’lük bir etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum aktif katılımı gerektiren rekreatif etkinliklerin diğer hizmetlere nazaran çeşitli karakteristik özelliklere sahip olmasından kaynaklanıyor olabilir. Dolayısıyla işletme yöneticilerinin müşteri değer algılarını ve buna bağılı olarak müşteri memnuniyet düzeyini arttırmaları, müşterileri ile uzun süreli ilişkide bulunabilmeleri ve hayatta kalma süreleri üzerinde önemli etkilere sahip olacaktır.

KAYNAKÇA

- Anderson, J.C. ve J.A. Narus. (1998). Business Marketing: Understand What Customers Value, *Harvard Business Review*, 76: 53-67.
- Andreassen, T.W. ve B. Lindestad. (1998). Customer Loyalty and Complex Services: The Impact of Corporate Image on Quality, Customer Satisfaction and Loyalty for Customers with Varying Degrees of Service Expertise, *International Journal of Service Industry Management*, 9(1): 7-23.
- Bagozzi, R.P. ve Y. Yi. (1988). On the evaluation of structural equation models, *Journal of the academy of marketing science*, 16(1): 74-94.
- Boksberger, P.E. ve L. Melsen. (2011). Perceived Value: A Critical Examination of Definitions, Concepts and Measures for The Service Industry, *Journal of Services Marketing*, 25(3): 229-240.
- Chiou, J.S. (2004). The Antecedents of Consumers’ Loyalty toward Internet Service Providers, *Information and Management*, 41(6): 685-695.

- Cronin, J.J., M.K. Brady ve G.T.M. Hult. (2000). Assessing the Effects of Quality, Value, and Customer Satisfaction on Consumer Behavioral Intentions in Service Environments, *Journal of Retailing*, 76(2): 193-218.
- Devebakan, N. (2006). Sağlık İşletmelerinde Teknik ve Algılanan Kalite. *Dokuz Eylöl Üniversitesi SBE Dergisi*, 8(1): 120-149.
- Eggert, A. ve W. Ulaga. (2002). Customer perceived value: a substitute for satisfaction in business markets?, *Journal of Business & Industrial Marketing*, 17(2/3): 107-118.
- Grewal, D. (1995). Product Quality Expectations: Towards An Understanding of Their Antecedents and Consequences, *Journal of Business and Psychology*, 9(3): 225-237.
- Helkkula, A., M. Pihlström ve M. Kelleher. (16-19.06.2009). From Customer Perceived Value (PERVAL) to Value-in-Context Experience (VALCONEX). The 2009 Naples Forum on Service: Service-Dominant Logic, Service Science and Network Theory, Napoli: Giannini Editore, Napels, 0-15.
- Hoffman ve Bateson. (2010). *Services Marketing Concepts, Strategies, & Cases*. 4. Baskı. Ohio: South-Western Cengage Learning.
- Howat, G. ve G. Assaker. (2013) The Hierarchical Effects of Perceived Quality on Perceived Value, Satisfaction, and Loyalty: Empirical Results from Public, Outdoor Aquatic Centres in Australia, *Sport Management Review*, 16: 268-284.
- Ko, Y.J. (2000). A Multidimensional and Hierarchical Model of Service Quality in the Participant Sport Industry (*Başlımamış Doktora Tezi*). Ohio: The Ohio State University.
- Li, G., G. Li ve Z. Kambele. (2012). Luxury Fashion Brand Consumers In China: Perceived Value, Fashion Lifestyle, and Willingness to Pay, *Journal of Business Research*, 65(10): 1516-1522.
- Li, M. (2009). The Customer Value Strategy in the Competitiveness of Companies, *International Journal of Business and Management*, 4(2): 136-141.
- Li, N. ve W.H. Murphy. (2013). Prior Consumer Satisfaction and Alliance Encounter Satisfaction Attributions, *Journal of Consumer Marketing*, 30(4): 371-381.
- Maddox R.N. (1976). Measuring Consumer Satisfaction (*Başlımamış Doktora Tezi*). Ohio: The Ohio State University.
- McDougall, H.G. ve T. Levesque. (2000). Customer Satisfaction with Services: Putting Perceived Value into Equation, *Journal of Service Marketing*, 14(5): 392-410.
- Millán, À. ve Á. Esteban. (2004). Development of a Multiple-Item Scale for Measuring Customer Satisfaction in Travel Agencies Services, *Tourism Management*, 25: 533-546.
- Monroe, K.B. ve J.D. Chapman. (1987). Framing Effects on Buyers' Subjective Product Evaluations, *Advances in Consumer Research*, 14(1): 193-197.
- Oliver, R.L. (1980). A Cognitive Model of the Antecedents and Consequences of Satisfaction Decisions, *Journal of Marketing Research*, 17: 460-469.
- Oliver, R.L. (1981). Measurement and Evaluation of Satisfaction Processes in Retail Settings, *Journal of Retailing*, 57: 25-48.
- Petrick, J.F. (2004). The Roles of Quality, Value, and Satisfaction in Predicting Cruise Passengers' Behavioral Intentions, *Journal of Travel Research*, 42: 397-407.
- Rosen, D. (1985). Factors Influencing Consumer Satisfaction (*Başlımamış Doktora Tezi*). Florida: The Florida State University.
- Ryu, K., Hye-Rin Lee ve W.G. Kim. (2012). The Influence of the Quality of the Physical Environment, Food, and Service on Restaurant Image, Customer Perceived Value, Customer Satisfaction, and Behavioral Intentions, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 24(2): 200-223.
- Sánchez-Fernández, R. ve M.Á. Iniesta-Bonillo. (2007). The Concept of Perceived Value: A Systematic Review of The Research, *Marketing Theory*, 7(4): 427-451.
- Saydan, R. (2008). Müşteri Memnuniyeti (Ya Memnun Et Ya Da Terk Et). İçinde İ. Varinli ve K. Çatı (Editörler), *Güncel Pazarlama Yaklaşımlarından Seçmeler* (ss. 105-127). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Serenko, A. ve A. Stach. (2009). The Impact of Expectation Disconfirmation on Customer Loyalty and Recommendation Behavior: Investigating Online Travel and Tourism Services, *Journal of Information Technology Management*, 20(3): 26-41.

- Seybold, P.B. ve R.T. Marshak. (2001). *Müşteri.com/İnternet'te Daha Karlı Bir İş Stratejisi Nasıl Yaratılır*. E. Sungur (çev.). İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Sütütemiz, N. (2005). *Müşteri Sadakati Belirleyicileri ve Modellerinin Karşılaştırılması: Bankacılık ve Sağlık Sektöründe Bir Araştırma (Basılmamış Doktora Tezi)*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Tekin, M. ve E. Çiçek. (25-27.11.2005). İşletmelerde Rekabet Üstünlüğü Sağlamada Farklı Bir Yaklaşım: Değer Temelli Pazarlama. V. Ulusal Üretim Araştırmaları Sempozyumu. İstanbul: İTÜ, 63-68.
- Tse, D.K. ve P.C. Wilton. (1988). Models of Consumer Satisfaction Formation: An Extension, *Journal of Marketing Research*, 25: 204-212.
- Uzkurt, C. (2007). Müşteri Değeri ve Tatmininin Satın Alım Sonrası Gelecek Eğilimlere Etkisi Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17, 25-43.
- Uzkurt, C. ve U. Koç. (2007). Tüketicilerin Müşteri Değeri Algıları Üzerine Bir Çalışma, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(1).
- Vavra, T.G. (1999). *Müşteri Tatmini Ölçümlerinizi Geliştirmenin Yolları*. İstanbul: Kalder Yayınları.
- Westbrook, R.A. ve R.L. Oliver. (1991). The Dimensionality of Consumption Emotion Patterns and Consumer Satisfaction, *Journal of Consumer Research*, 18(1): 84-91.
- Wirtz, J. ve J.E.G. Bateson. (1999). Consumer Satisfaction with Services: Integrating the Environment Perspective in Services Marketing into the Traditional Disconfirmation Paradigm, *Journal of Business Research*, 44: 55-66.
- Zeithaml, V.A. (1988). Consumer Perceptions of Price, Quality and Value: A Means-end Model and Synthesis of Evidence, *Journal of Marketing*, 52: 2-22.
- Zeithaml, V.A., L.L. Berry ve A. Parasuraman. (1996). The behavioral consequences of service quality, *Journal of Marketing*, 60(2): 31-47
- Zhao, X. (2014). Salon Hair Coloring in the United States: a Consumer Perceived Value Analysis of Gen Y Consumers, *International Journal of Arts and Commerce*, 3(6): 105-115.

Serbest Zamanda Sıkılma Algısı ve Boş Zaman Engelleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Feyza Meryem Kara*, Behlül Özdedeoğlu*

*Başkent Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakóltesi Spor Bilimleri Bölümü

fmkara@baskent.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı Ankara'da rekreasyonel aktivitelere katılan/katılmayan bireylerde serbest zamanda sıkılma algısı ile algılanan engeller arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Çalışmaya Ankara'da yaşayan rekreasyonel etkinliklere katılan/katılmayan ($n_{kadın} = 152$; $\bar{x}_{yaş} = 24.52$, $Ss=8.31$ ve $n_{erkek} = 86$; $\bar{x}_{yaş} = 23.27$, $Ss=6.47$) toplam 238 kişi gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Türkçe adaptasyonu Kara, Gürbüz ve Öncü tarafından yapılan Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği ve Gürbüz ve diğerleri (2012) tarafından doğrulamalı faktör analizi ile faktör yapısı yeniden test edilen "Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18" kullanılmıştır. Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; değerkenler arası farklılıkların belirlenmesinde MANOVA, ANOVA ve değerkenler arası ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Correlation testleri kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda, katılımcılar için en yüksek puan ortalamasının "ilgi eksikliği" boyutunda, en düşük puan ortalamasının ise "sıkılma" boyutunda olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda, katılımcıların "Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği" ve "Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18"nden aldıkları puanların cinsiyet, medeni durum ve yaş değerkenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı ve aralarında anlamlı ilişkilerin olduğu görölmüştür.

Anahtar sözcükler: Serbest Zamanda Sıkılma Algısı, Boş Zaman Engelleri

GİRİş

Bireylerin serbest zamanlarını daha kaliteli geçirmeleri adına, bireysel ya da grup olarak, haz elde edilen, ruhen ve bedenen bir tazelik/yenilik hissi veren, gönüllü katılım esasına dayanan rekreasyon aktiviteleri (Kraus ve Bates, 1975; Jensen, 1977; Houlihan, 1997; Mull ve ark., 2005; Torkildsen, 2005) bireyler için farklı anlamlar ifade edebilmekte, aynı aktivite, her bireyde farklı düşünce ve duygular geliştirebilmektedir (Godbey, 1999; Howard ve Young, 2002). Bu kapsamda bireylerin rekreasyonel faaliyetlere katılım motivasyonlarının belirlenmesi ve tatmin sağlanması, hem bireylerin kişisel doyum elde etmesini hem de bu etkinliklerin sürdürülebilir bir hale gelmesini sağlama noktasında önem kazanmaktadır. Araştırmalar, bireylerin rekreasyonel aktivite dâhilinde geçirdikleri zamanların kalitesinin ve yaşanan pozitif deneyimlerin, bireylerin bu aktivitelere devamlılığı konusunda en önemli değerkenlerden biri olduğunu göstermektedir. (Searle ve ark., 1993; Beggs ve Elkins, 2010; Arana, 2014). Bireyleri rekreasyonel katılıma yönlendiren başlıca nedenler; günlük hayatın rutininden kaçış, stresi azaltma, fiziksel-zihinsel olarak iyi olma ve iyi hissetme arzusu, sosyalleşme isteği olarak ifade edilebilir (Banta ve ark., 1991). Aynı zamanda bireylerin rekreasyonel faaliyetler için ayırdıkları zaman dilimleri, bireylerin kendilerini en iyi şekilde ifade edebildikleri zaman dilimini oluştırmaktadır (McLean ve ark., 2008).

Bu noktada, rekreasyonel etkinliklere katılımın olumlu yönlerinin belirtilmesine rağmen, "bireyin boş zamanlarında rekreasyonel etkinliklere katılımını engelleyen veya kısıtlayan ve birey tarafından karşılaşılan nedenler" (Gürbüz ve Karaküçük, 2007) "engel" olarak tanımlanmakla birlikte bireylerin etkinliklere katılmadıkları ya da çeşitli engeller nedeniyle katılamadıklarının altı çizilmektedir. Bu bağlamda serbest zaman engelleri alanyazında son zamanlarda çokça araştırmaya konu olmuş bir

kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Algılanan engelleri açıklayan birçok çalışmanın odak noktası birey psikolojisi, bilgi eksikliği, tesisler/hizmet, arkadaş eksikliği, zaman ve ilgi eksikliği olarak şekillenmiştir. Bu noktadan hareketle, "bireylerin anlamlı/kaliteli vakit geçirebilecekleri bir serbest zaman aktivitesine sahip olmaması ya da çok fazla serbest zamanları olmasına rağmen bu zamanları yeterince değerlendirecek serbest zaman aktivitesi içerisinde bulunmamaları/ alternatif yaratamamaları" (Iso-Ahola, 1987; Russel, 1996; Shaw, 1996) şeklinde ifade edilen serbest zamanda sıkılma algısının serbest zaman aktiviteleri içerisinde yeterli oranda kişisel haz/tatmin elde edememe, farklı serbest zaman aktiviteleri konusunda yeterli farkındalık düzeyine erişmeme, başka bir ifade ile dūřuk uyarılmışlık düzeyine sahip olmanın, bireylerin serbest zaman engellerini algılamalarına neden olduğu dūřünölmektedir.

Bu bilgiler ışığında, bu araştırmanın amacı Ankara'da bireysel ya da grup halinde rekreasyonel aktivitelere katılan ve katılmayan bireylerde serbest zamanda sıkılma algısı ile algılanan engeller arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

YÖNTEM

Bu araştırmada çalışmanın hipotezlerine uygun olarak sosyal bilimler alanında sıklıkla kullanılan betimsel araştırma modeli kullanılmıştır. Betimsel çalışmalardaki amaç, mevcut durumu araştırmak ve belirlemektir (Büyüköztürk ve arkadaşları 2012). Çalışmaya Ankara'da yaşayan rekreasyonel etkinliklere katılan/katılmayan ($n_{kadın} = 152$; $\bar{x}_{yaş} = 24.52$, $Ss=8.31$ ve $n_{erkek} = 86$; $\bar{x}_{yaş} = 23.27$, $Ss=6.47$) toplam 238 kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Boş Zaman Engelleri Ölçeği; Araştırmada, üniversite öğrencilerinin rekreasyonel etkinliklerine katılmalarına engel teşkil edebilecek unsurları değerlendiren Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen, Karaküçük ve Gürbüz (2007) tarafından Türkçeye uyarlanan, Gürbüz ve diğerleri (2012) tarafından doğrulayıcı faktör analizi ile faktör yapısı yeniden test edilen "Boş Zaman Engelleri Ölçeği-18" veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Rekreasyonel faaliyetlere katılımı engelleyen faktörleri değerlendiren 18 maddelik bir ölçek yer almaktadır. 4'lü Likert Tipi dereceleme ölçeği kullanılmıştır. Her bir soru için 1: "Kesinlikle Önemsiz", 2: "Önemsiz", 3: "Önemli", 4: "ok Önemli", seçenekleri sunulmuş ve araştırma grubundan görüşlerine en uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Bu alışma kapsamında yapılan analiz sonuçlarına göre toplam ölçek için iç tutarlılık katsayısının .84 olduğu tespit edilmiştir.

Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeği; "serbest zamandaki sıkıntı algılamalarında bireysel farklılıkları" ölçmek amacıyla Iso-Ahola ve Weissinger (1990) tarafından geliştirilmiştir. Orijinal ölçek, tek boyutlu bir yapıda olup 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçekteki seçenekler "1= kesinlikle katılmıyorum" ile "5= kesinlikle katılıyorum" arasında değişmektedir. Türkçe versiyonunun yetişkinler adaptasyonu geçerlilik ve güvenirlik alışması Kara, Gürbüz ve Öncü (2014), tarafından orijinal formundan geerleştirilmiş ve çeşitli meslek gruplarında çalışan yetişkin bireylere uygulanmıştır. Bu alışma kapsamında ölçeğin engeller kapsamında değerlendirilmesi sebebiyle sadece "sıkılma" alt faktörü soruları kullanılmıştır. Yapılan analiz sonuçlarına göre ölçek iç tutarlılık katsayısının sıkılma alt boyutu için .76 tespit edilmiştir.

Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarının uygulaması, gerekli izinlerin alınmasını takiben antrenman saatlerinden önce geerleştirilmiştir. Araştırma kapsamında yapılan istatistiksel analizler, SPSS 20 istatistik paket programı aracılığıyla geerleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde istatistikî yöntem olarak; frekans, aritmetik ortalama, standart sapma; değişkenler arası farklılıkların

belirlenmesinde MANOVA, ANOVA ve değişkenler arası ilişkilerin belirlenmesinde Pearson Correlation testleri kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına Skewness ve Kurtosis (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek karar verilmiştir (Büyükoztürk 2008).

BULGULAR

Tablo 1 incelendiğinde Boş Zaman Engelleri (BZEÖ) ve Serbest Zamanda Sıkılma Algısı Ölçeklerinden (SZSAÖ) faktör bazında ise en yüksek ortalamanın 'ilgi eksikliği' boyutunda (3.93), en düşük ortalamanın ise 'sıkılma' boyutunda (2.38) olduğu görölmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Ölçek puanlarının dağılımı

	Madde Sayısı	N	$\bar{x}$	Ss
Birey Psikolojisi	3	238	2.40	2.40
Bilgi Eksikliği	3	238	3.33	2.45
Tesis	3	238	4.00	2.78
.Arkadaş Eksikliği	3	238	3.33	2.51
Zaman	3	238	3.67	2.71
İlgi eksikliği	3	238	3.00	2.54
Sıkılma	5	238	4.40	2.38
Toplam	23	238	4.42	0.50

Katılımcıların BZEÖ alt faktörleri (Birey Psikolojisi, Bilgi Eksikliği, Tesis, Arkadaş Eksikliği, Zaman, İlgi Eksikliği) ve SZSAÖ alt faktörü (Sıkılma) ile alt boyutları arasındaki korelasyon tablosuna göre, arkadaş eksikliği ve bilgi eksikliği alt faktörleri ile sıkılma alt faktörü arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. aynı faktörler ile gelir seviyesi değişkeni arasındaki korelasyon katsayısı ise 'birey psikolojisi' ve 'tesis' alt faktörlerinde negatif yönde anlamlı bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo 2; Bütün değişkenlerin korelasyon katsayıları

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7	F8
F1	1							
F2	0.509**	1						
F3	0.562**	0.580**	1					
F4	0.464**	0.348**	0.348**	1				
F5	0.293**	0.312**	0.217**	0.297**	1			

F6	0.323**	0.467**	0.501**	0.252**	0.290**	1		
F7	0.123	0.152**	0.087	0.182**	0.019	0.028	1	
F8	-0.204**	-0.062	-0.150*	-0.096	0.071	-0.025	-0.040	1

(F1: Birey Psikolojisi, F2: Bilgi Eksikliği, F3: Tesis, F4: Arkadaş Eksikliği, F5: Zaman, F6: İlgi Eksikliği, F7: Sıkılma, F8: Gelir)

MANOVA sonuçları, cinsiyet değişkeninin yalnızca BZEÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [Pillai's Trace $F(8.229)=2.234$ $p<0.05$]. Hangi bağımlı değişkenin çok değişkenli anlamlılığa katkı sağladığını anlamak amacıyla ANOVA yapılmıştır. Cinsiyet ana etkisi açısından 'tesis' [$F(1.236)=4.601$, $p<0.05$] 'arkadaş eksikliği' [$F(1.236)=10.010$, $p<0.05$] ve 'ilgi eksikliği' [$F(1.236)=4.388$, $p<0.05$] alt faktörlerinin anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmış ve tüm alt faktörlerde kadın katılımcıların puanları erkek katılımcılara oranla daha yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 3).

Bununla birlikte, analizler, medeni durum değişkeninin BZEÖ ve SZSAÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [Pillai's Trace $F(8.229)=5.065$, $p<0.05$]. ANOVA analizi sonuçları, medeni durum ana etkisi açısından 'sıkılma' [$F(1.236)=3.568$, $p<0.05$] ve 'birey psikolojisi' [$F(1.236)=3.105$, $p<0.05$] alt boyutlarının anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmış, bekâr katılımcıların puanları evli bireylere daha yüksek olarak hesaplanmıştır (Tablo 3).

MANOVA sonuçları, serbest zaman aktivitesine katılıp katılmama değişkeninin BZEÖ ve SZSAÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin olmadığını [$\lambda=0.968$, $F(1.296)=1.761$, $p>0.05$] ancak faktör düzeyinde sadece 'ilgi eksikliği' [$F(1,561)=8.672$, $p<0.01$] boyutunda puanların anlamlı olarak farklılaştığını göstermektedir. Bu boyutta, serbest zaman aktivitelerine katılan bireylerin ortalama puanları diğer katılımcıların puanlarından daha yüksektir (Tablo 3).

Tablo 3: Bağımsız değişkenlere göre ölçek puanlarının dağılımı

Faktör	Kadın		Erkek		Bekâr		Evli		Katılan		Katılmayan	
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss
F1	2.45	.74	2.31	.61	2.53	.73	2.19	.59	2.37	.66	2.41	.76
F2	2.47	.65	2.41	.65	2.47	.65	2.41	.64	2.36	.66	2.49	.621
F3	2.84	.63	2.67	.57	2.62	.56	2.71	.56	2.74	.60	2.80	.64
F4	2.59	.51	2.36	.56	2.46	.56	2.58	.51	2.40	.53	2.55	.56
F5	2.72	.49	2.68	.47	2.69	.48	2.73	.49	2.69	.49	2.72	.47
F6	3.99	.47	3.83	.66	3.90	.52	3.98	.59	3.91	.54	3.94	.58
F7	2.41	.82	2.32	.81	2.46	.85	2.25	.75	2.35	.81	2.43	.84

(F1: Birey Psikolojisi, F2: Bilgi Eksikliği, F3: Tesis, F4: Arkadaş Eksikliği, F5: Zaman, F6: İlgi Eksikliği, F7: Sıkılma)

Bununla birlikte, yaş değişkeninin sadece SZEÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir [Pillai's Trace $F(1.296)=1.324$, $p<0.05$]. ANOVA analizi sonuçları, yaş ana etkisi açısından BZEÖ alt boyutlarından ilgi eksikliği' [$F(4.997)=2.837$, $p<0.05$] alt boyutunun anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği 'ilgi eksikliği' faktöründe 20 yaş altı katılımcıların puanları 30-39 yaş arası katılımcılara oranla yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 4).

Tablo 4: Yaş Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Faktör	Yaş	X	Ss	F	p	Anlamlı Fark
Sıkılma	20 yaş altı	2,41	,696	1,801	,129	-
	20-29	2,41	,861			
	30-39	2,21	,921			
	40-49	2,25	,805			
	50 ve üstü	1,60	,606			
Birey psikolojisi	20 yaş altı	2,31	,700	1,163	,328	-
	20-29	2,47	,709			
	30-39	2,21	,642			
	40-49	2,52	,539			
	50 ve üstü	2,16	,781			
Bilgi eksikliği	20 yaş altı	2,40	,726	1,182	,320	-
	20-29	2,47	,601			
	30-39	2,40	,705			
	40-49	2,90	,251			
	50 ve üstü	2,22	,958			
Tesis	20 yaş altı	2,76	,694	1,376	,243	-
	20-29	2,82	,577			
	30-39	2,65	,577			
	40-49	3,00	,000			
	50 ve üstü	2,33	1,03			
Arkadaş eksikliği	20 yaş altı	2,54	,547	1,643	,164	-
	20-29	2,53	,517			
	30-39	2,28	,686			
	40-49	2,76	,317			
	50 ve üstü	2,27	,742			
Zaman	20 yaş altı	2,68	,499	,344	,848	-
	20-29	2,70	,484			
	30-39	2,78	,329			
	40-49	2,85	,377			
	50 ve üstü	2,77	,910			
İlgi eksikliği	20 yaş altı	3,98	,494	3,359	,011	20 yaş altı/30-39
	20-29	3,96	,478			
	30-39	3,52	,967			
	40-49	3,88	,651			
	50 ve üstü	4,13	,500			

TARTIşMA VE SONUÇ

Bu çalışmanın amacı Ankara’da bireysel ya da grup halinde rekreasyonel aktivitelere katılan ve katılmayan bireylerde serbest zamanda sıkılma algısı ile algılanan engeller arasındaki ilişkiyi araştırmaktır.

Araştırma bulguları, cinsiyet değişkeninin yalnızca BZEÖ alt faktörleri üzerindeki temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Cinsiyet ana etkisi açısından ‘tesis’ ‘arkadaş eksikliği’ ve ‘ilgi eksikliği’ alt faktörlerinin anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmış ve tüm alt faktörlerde kadın katılımcıların puanları erkek katılımcılara oranla daha yüksek olarak saptanmıştır. Bu bulgular, Emir, Öncü ve Gürbüz (2013)’ün üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Rekreatif etkinliklere katılamama nedenleri ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişkinin incelendiği birçok çalışmada (Emir, 2012; Damianidis ve diğ., 2007; Tawfik Amin ve diğ., 2011; Özşaker, 2012) da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Bununla birlikte, analizler, medeni durum değişkeninin, ‘sıkılma’ ve ‘birey psikolojisi’ alt boyutlarında anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmış, bekâr katılımcıların puanları evli bireylere daha yüksek olarak hesaplanmıştır. Kara, Gürbüz ve Öncü tarafından 2014 yılında yapılan araştırmada serbest zamanda sıkılma algısının medeni durum değişkenine göre fark göstermediği belirtilmiştir. Bu bağlamda araştırma bulgularının alanyazın ile paralellik göstermediği görölmektedir.

Bununla birlikte, yaş değişkeninin sadece BZEÖ alt boyutlarından ilgi eksikliği’ alt boyutunda anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Anlamlı farklılığın tespit edildiği ‘ilgi eksikliği’ faktöründe 20 yaş altı katılımcıların 30-39 yaş arası katılımcılara oranla yüksek olarak saptanmıştır. Diğer yandan, Emir (2012)’in araştırmasında, serbest zaman engellerinin yaşa göre farklılaştığı ancak 24 yaş ve üstü’ grupta yer alan öğrencilerin puanları, ‘20 yaş ve altı’ grupta yer alan öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Alexandris ve Carroll (1997) tarafından yapılan bir diğer araştırmada ise üniversite öğrencilerinin rekreasyonel aktivitelere katılımlarını engelleyen etkenler ile yaş faktörü arasında “birey psikolojisi” ve “bilgi eksikliği” alt boyutlarında anlamlı farklılıklar görölmüştür. 45-65 yaşarası katılımcıların ölçek puanları 26-35 yaş arası katılımcılara oranla daha yüksek bulunmuştur. Bu bağlamda, araştırma bulgularının ilgili araştırmalarla paralellik göstermediği görölmektedir.

KAYNAKLAR

Alexandris, Konstantinos ve Carroll, B. (1997), “Demographic Differences in the Perception of Constraints on Recreational Sport Participation: Results From a Study in Greece”, *Leisure Studies*, 107-125.

Arana, S. (2014). A case study on defining leisure time motivation of recreation students. *Social and Behavioral Sciences*, 734-739.

Banta, T. W., Bradley, J., & Bryant, J. (1991). *Quality and importance of recreational services: Technical manual and survey*. Corvallis, OR: NIRSA.

Beggs, B. A., Elkins, D. J. (2010). The Influence of Leisure Motivation on Leisure Satisfaction, *LARNet; The Cyber Journal of Applied Leisure and Recreation Research*.

Daminianidis, Christos ve Diğerleri (2007), "Öğrencilerin Rekreasyonel Faaliyetlere Katılımında Algılanan Engeller: Yunanistan Livadia Şehri Okulları", *Inquiries in Sport and Physical Education*, 5(3), 379-385.

Emir, E. (2012). Rekreatif Etkinliklere Katılımın Önündeki Engellerin Belirlenmesi: Üniversite Öğrencileri Örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı. Trabzon.

Godbey, G. (1999). *Leisure and sexuality. In Leisure in your life: An exploration*. State College, PA: Venture.

Gürbüz, Bülent ve Diğerleri (2010), "Rekreasyonel Aktivitelere Katılımın Önündeki Algılanan Engel Farklılıklarının İncelenmesi: Ankara Örneği", 11. Uluslar arası Spor Bilimleri Kongresi, Antalya.

Houlihan, B. (1997). *Sport, policy, and politics: A Comparative Analysis*. London: Routledge.

Howard D.K., Young M.E. (2002). Leisure: A Pathway to Love and Intimacy. *Disability Studies Quarterly*. 22(4):101-120.

Iso-Ahola SE, (1987). Weissinger E. Leisure and boredom. *Journal of Social and Clinical Psychology*,; 5(3): 356-364.

Kara, F.M., Gürbüz, B., Öncü, E., (2014). Leisure Boredom Scale: the Factor Structure and the Demographic Differences. *The Turkish Journal of Sport and Exercise (TJSE)* 16(2): 28-35.

Karaküçük, S. & Gürbüz, B. (2007), "BoşZaman Engelleri Ölçeği-28: Ölçek Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(3-10).

Kraus, R. and Bates, B. (1975). *Recreation Leadership and Supervision*, W.B.Saunders, Philadelphia, PA.

McLean D.D., Hurd A., Rogers N., Kraus' (2008). *Recreation and Leisure in Modern Society*, Jones&Barlett Publishers, Sudbury, MA.

Mull R. F., Bayless K. G., Jamieson L. M., (2005). *Recreational Sport Management*, Human Kinetics, Champaign.

Özşaker, M. (2012), "Gençlerin Serbest Zaman Aktivitelerine Katılamama Nedenleri Üzerine Bir Araştırma", *Selcuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 14(1), 126-131.

Russell RV. (1996). *Pastimes: The context of contemporary leisure*. Madison, WI: Brown & Benchmark.

Searle, M. S., Mactavish, J. B., & Brayley, R. E. (1993). *Integrating ceasing participation with other aspects of leisure behavior: A replication and extension*. *Journal of Leisure Research*, 25 (4), 389-404.

Shaw SM. (1996). Boredom, stress and social control in the daily activities of adolescents. *Journal of Leisure Research*,; 28(4): 274-293.

Tawfik A., T. ve Diğerleri (2011), "Pattern, Prevalence, and Perceived Personal Barriers Toward Physical Activity Among Adult Saudis İn Al-Hassa, KSA", *Journal of Physical Activity and Health*, 8, 775-784.

Torkildsen, G. (2005). *Leisure and Recreation Management*. New York: Routledge.

Yüzme Egzersizine Katılan Kadınların Egzersiz Motivasyonlarının İncelenmesi

Gizem KARAKAŞ, İpek EROĞLU KOLAYIŞ, Ersin ESKİLER

Sakarya Üniversitesi,
Spor Bilimleri Fakültesi
E-posta: gdogduay@sakarya.edu.tr

ÖZ

Çalışmanın amacı, serbest zamanlarında yüzme egzersizine katılan kadınların egzersiz motivasyonlarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir. Bu doğrultuda Adapazarı Belediyesi tarafından düzenlenen “Çocuklar Okula Anneler Havuza” adlı sosyal sorumluluk projesi kapsamında yüzme egzersizine katılan ve tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 120 anne gönüllü katılım sağlayarak çalışmanın örneklem grubunu oluşturmuştur. Çalışmanın verilerinin toplanmasında Rogers ve Morris (2003) tarafından geliştirilen, Gürbüz vd. (2006) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılan Rekreasyonel Egzersiz Motivasyon Anketi (REMM) kullanılmıştır. Anket beceri gelişimi, sağlık, vücut ve dış görünüm, rekabet, sosyal ve eğlence olmak üzere toplam beş alt boyuttan oluşmaktadır. Verilerin çözümlenmesinde betimsel istatistikler yapıldıktan sonra değişkenlere göre anketin alt boyutlarında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi kullanılarak anlamlılık düzeyi 0.05 olarak ele alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda, yaş, gelir düzeyi, egzersize katılım süresi, katılım sıklığı ve egzersiz deneyimi değişkenlerine göre anketin alt boyutlarının birçoğunda anlamlı farklılıklar bulunmuş ve bu değişkenlerin katılımcıları egzersize güdülenmelerinde etkili olduğu görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Egzersiz, Motivasyon, REMM.

GİRİŞ

Bir ülkede sağlıklı bir toplumun oluşmasında, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde annenin ve kadının toplumdaki yeri ve rolü büyüktür (Kutlu, 2013). Ancak, kadınlar zamanlarının büyük çoğunluğunu ev ve iş yaşantısına ayırmakta, toplumun yüklediği rolleri yerine getirme konusunda baskılanmaktadırlar. Ev ve iş yaşamından arta kalan serbest zamanlarda kimi kadınlar kendilerine vakit ayırmakta zorluk çekseler de yaşam kaliteleri çerçevesinde belli amaçlara yönelik hedefler doğrultusunda güdülenmeleri kaçınılmazdır. Bu amaçlar arasında fiziksel ve ruhsal sağlık için önem teşkil eden egzersiz, insanların farklı nedenlerden dolayı güdüldüğü bir araçtır. İnsanlar herhangi bir sebeple egzersize yönelik motive olabilirler.

Bireylerin rekreatif spor etkinliklerine neden katıldığı uzun zamandır bilim adamlarının ilgisini çeken bir konudur (Ardahan, 2013b). Güngörmüş vd. (2014) farklı kültürlerde bireylerin fiziksel aktiviteye veya rekreasyonel amaçlı egzersize katılımlarında rol oynayan motivasyonel faktörlerin belirlenmesine yönelik çalışmaların önem kazandığını belirtmişlerdir. Bireyleri bu tür etkinliklere motive eden gerekçelerin bilinmesi ve tespit edilmesi için spor, egzersiz ve rekreasyon bilimlerinde birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalar daha çok bireylerin rekreatif spor etkinliklerine katılımlarının nedenlerini açıklamaya dönüktür (Ardahan, 2013b). İnsanların pasif yaşantıdan daha aktif yaşama geçebilmesi için gereken motivasyon sağlamanın başlıca yollarından biri, düzenli fiziksel aktiviteye yönelmektir (Çeker vd. 2013). Arslan ve Altay (2009) bireyi davranışa iten gücün ne olduğunu saptayan güdülerin belirlenmesi gerektiğini savunurken; Aaltonen vd. (2014) fiziksel uygunluk, ustalık, fiziksel aktivitenin sosyal yönü, psikolojik durumu, eğlence, gönüllülük, diğerlerinden daha iyi olma/görünme ile ilişkili motivasyon aktif insanlar için daha önemli olduğunu savunmaktadır.

Hausenblas vd. (2004) benlik sunumu ve egzersiz adlı çalışmada, insanların sağlık, eğlenmek, başkalarıyla bir arada olmak, psikolojik nedenler, kilo kontrolü, kas gelişimi, fiziksel görünüş, fiziksel imaj gibi nedenlerle güdülendiklerini belirtmişlerdir. Yağmur (2006)’ a göre ise bireylerin rekreatif faaliyetlerini dürtüler belirler ve insanların seçtikleri faaliyetler motivasyonlarına ve motivasyon düzeylerine bağlıdır. Kadının fiziksel aktiviteye katılma nedenlerinin başında fiziksel ve psikolojik sağlık gelmektedir. İnsanlar, beden şeklini korumak ya da ideal beden ölçülerine sahip olmak için akupunktur, cerrahi operasyon, ilaç tedavisi, diyet, fiziksel aktivite ve egzersiz gibi metotları kullanmaktadırlar. Kadınların bedenlerine yönelik algılarının erkeklerden daha fazla olması, daha zayıf

görünme isteği ve sıkı bir beden yapısına sahip olma arzusu kadınların fiziksel aktiviteye katılımında önemli bir güdüleyici faktör olmaktadır. İdeal beden yapısı için başvuru yollarından birisi olan fiziksel aktivite son zamanlarda pek çok insanın tercih ettiği bir yöntemdir. Fiziksel etkinlikler yolu ile bireyler yeni bir fiziki görünüme ulaşma şansı bulurken, bu yeni görünümle birlikte vücutlarının fiziksel zindelik özellikleri hakkında olumlu düşüncelere de sahip olurlar (Aşçı vd. 2008).

İnsan sağlığı için egzersizin vazgeçilmez önemi vardır. Düzenli aralıklarla (bir gün) haftada üç gün, düşük-orta şiddette, 30-60 dk yapılan egzersizler kadınların fizyolojik (kardiyovasküler sağlık) ve psikolojik sağlığına katkıda bulunur. Şişmanlığın zararlarını azaltır (Ağaoğlu, 2015). Egzersizin fizyolojik, psikolojik yararlarının kadınlar tarafından değerlendirilmesi ve farkına varılmasıyla birlikte egzersize yönelim artmaktadır. Egzersizden alınan haz kadınların egzersize daha çok yönelmesine sebep olmakta, moral ve motivasyon bozukluğu ile buna bağlı katılımın sonlandırılmasının önüne geçmektedir.

Mutlu (2008)' a göre bireylerin rekreatif etkinliklere katılmalarında dışsal faktörlerden daha çok içsel faktörler ön plana çıkmaktadır ve içsel motivasyon düzeyi ise boş zamanı algılama, boş zaman aktivitelerine yönelik bireyin geliştirdiği tutum ve boş zaman aktivitelerine katılımın önündeki engellerin algılanması gibi faktörlerden etkilenir. Serbest zaman etkinliği kadınların, ev içi alandaki sorumluluklardan ve evin rutin pratiklerinden uzaklaşma olanağını sağlamaktadır. Ancak kadının serbest zaman kullanımını etkileyen önemli etkenler vardır. İçinde yaşadığı dönem, yaşam bileşimi ve çevre, para, tesisler, toplumsal sınıf, evlilik ve anne olma durumu, zaman yokluğu ve bakım etiği bu zorluklardan en önemlileridir. Bu zorluklar, kadınların serbest zaman olanaklarını değiştirebilmekte ya da engelleyebilmektedirler (Aşçı vd. 2008; Şalvarcı Türeli, 2013). Kadınların egzersiz yapmaktan vazgeçme nedenlerinden bazıları da vakit bulamama ve motivasyon kaybıdır (Ardahan, 2013a). Kadınlar bu etkinliklere katılmakta çeşitli zorluklarla karşılaşsalar da etkinliklerin yaşamları için önemli olması onların zorluklara yönelik stratejiler geliştirmelerine yol açmaktadır ve etkinliklere katılmanın bir yolunu bulabileceklerine işarettir (Aşçı vd. 2008). Kazak da (2004), güdüsel yönelimleri belirlemek ve katılımı sürdürmek için kişinin egzersiz ortamında karşılaşmış olduğu durumların önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Toplumsal rollerden dolayı kadınların egzersize katılmalarında yaşadıkları sıkıntılar onların motivasyonlarına bağlı olarak üstesinden gelir bir hal alabiliyor ya da egzersizi bırakma noktasında sonlanabiliyor. Aşçı vd. (2008) yaptıkları çalışmasında kadınların "kendime ait bir alan yaratmak için, stres/yalnızlık/ev yaşamından kaçmak için, içinde bulundukları durum nedeniyle hiç bir işe yaramadıklarını düşündükleri ve fiziksel olarak sağlıklı bir yaşam için egzersize katıldıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla egzersize katılım amaçları ve motivasyonu kişiden kişiye farklılık gösterebilir ve herkes aynı egzersizden aynı çıktıyı almayabilir. Kişilerin farklı motivasyonları doğrultusunda katıldıkları aynı yüzme egzersizlerinin de buna dahil olduğu düşünülmektedir. Bu düşünceye paralel olarak çalışmanın amacı yüzme egzersizine katılan kadınların egzersiz motivasyonlarının farklı değişkenler açısından incelenmesidir.

YÖNTEM

Bu çalışmada Adapazarı Belediyesi tarafından 2014 yılı içerisinde düzenlenen "Çocuklar Okula Anneler Havuza" adlı sosyal sorumluluk projesi kapsamında kış döneminde iki buçuk ay süreyle yüzme egzersizine katılan 400 anne çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklem grubunu ise tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen ve projeye sürekli katılım gösteren 120 anne oluşturmaktadır.

Çalışmada örneklem grubuna ait verilerin toplanması amacıyla Rogers ve Morris (2003) tarafından geliştirilen ve Gürbüz vd. (2006) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirliği yapılmış olan Rekreasyonel Egzersiz Motivasyon Anketi (REMM) kullanılmıştır. REMM'in alt boyutları bireylerin neden rekreatif egzersize motive olduğunu sorgulayan bir ölçektir (Ardahan, 2013b). Bireyleri egzersiz yapmaya yönlendiren güdüler "Kesinlikle Katılmıyorum (1) " ve "Kesinlikle Katılıyorum" (5) şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir (Gürbüz vd. 2006). Anket beceri gelişimi, sağlık, vücut ve dış görünüm, rekabet, sosyal ve eğlence olmak üzere beş alt boyuttan ve 66 sorudan

oluşmaktadır. Çalışmada ölçeğin alt boyutlarına göre Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları 0.93 (beceri gelişimi), 0.91(rekabet), 0.84 (vücut ve dış görünüm), 0.85 (sosyal ve eğlence), 0.84 (beceri gelişimi) şeklinde bulunmuştur. Cronbach alfa değerleri orijinal çalışmaya (Gürbüz vd. 2006) yakın değerler içerdiğinden bu çalışma için kullanılmaya uygun bulunmuştur.

Katılımcıların demografik bilgilerine ait verilerin değerlendirilmesinde betimleyici istatistikler yapıldıktan sonra değişkenlere göre anketin alt boyutlarında anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi one-way ANOVA testi kullanılmış ve farkın hangi gruplardan kaynaklandığının tespiti içinse post-hoc testlerden LSD çoklu karşılaştırma testi uygulanmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde 0.05 anlamlılık düzeyi ele alınmıştır.

ANALİZ VE BULGULARIN YORUMLANMASI

Tablo 1. REMM Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Dağılımlar

	n	Ort	SS
Beceri Gelişimi	120	3.74	.72
Sağlık	120	3.99	.64
Rekabet	120	3.03	.91
Vücut ve Dış Görünüm	120	3.68	.69
Sosyal Eğlence	120	3.59	.73

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıları rekreasyonel egzersize güdüleyen birinci faktörün sağlık olduğu ve bunu sırasıyla beceri gelişimi, vücut ve dış görünüm, sosyal ve eğlence ve rekabet faktörünün izlediği tespit edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş	n	%
20 yaş ve altı	14	11.7
21-30 yaş arası	66	55
31-40 yaş arası	22	18.3
41yaş ve üzeri	18	15
Toplam	120	100
Gelir Düzeyi	n	%
1000TL ve altı	40	33.3
1001-2000TL arası	40	33.3
2001-3000TL arası	22	18.3
3001TL ve üzeri	18	15
Toplam	120	100
Eğitim Durumu	n	%
İlkokul-Ortaokul	14	11.7
Lise	38	31.7
Üniversite	68	56.7
Toplam	120	100

Araştırmaya dâhil olan katılımcılara ait demografik özellikler Tablo 2’de incelendiğinde, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (%55 oranla) 21-30 yaş aralığında olduğu ve bu yaş aralığını sırasıyla; 31-40 yaş (%18,3), 41 yaş ve üzeri (%15), 20 yaş ve altı (%11,7) yaş gruplarının takip ettiği gözlemlenmektedir. Katılımcıların gelir düzeyleri açısından dağılımları incelendiğinde; 1000TL ve altı (%33,3) gelire sahip katılımcılar ile 1001-2000TL arası (%33,3) gelire sahip katılımcıların eşit şekilde dağıldığı ve diğer yandan 2001-3000TL arası (%18,3) ve 3001 TL ve üzeri (%15) gelire sahip katılımcıların oluşturduğu gruplar sıralanmaktadır. Katılımcıların, %56,7’sinin üniversite, %31,7’sinin lise ve %11,7’sinin ise ilkokul-ortaokul seviyesinde bir eğitime sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Aktivitelere Katılım Durumları

Katılım Amacı	n	%	Egzersiz Deneyimi	n	%
Form Koruma	42	35	6 ay ve daha az	29	24.2
Kilo Kontrolü	46	38.3	7-12ay	21	17.5
Rahatlama	43	35.8	1-2 yıl	18	15
Sağlık	63	52.5	3-4 yıl	24	20
Sosyalleşme	17	14.2	4yıldan fazla	26	21.7
Katılım Sıklığı	n	%	Katılım Süresi	n	%
Haftada 1’den az	10	8.3	1 saatten az	29	24.2
Haftada 1-3kez	62	51.7	01:00-01:59 arası	65	54.2
Haftada 4-7kez	44	36.7	02:00-02:59 arası	26	21.7

Tablo 3'te katılımcıların aktivitelere katılma durumları incelendiğinde, %52,5'nin sağlık amacıyla, %51,7'sinin haftada 1-3 kez, %54,2'sinin 01:00-01:59 saat aralıklarında ve %24,2'sinin de 6 ay ve daha az süreli egzersiz deneyimine sahip olarak katılımlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir.

Tablo 4. Yaş Değişkenine Göre Katılımcıların Anketten Aldıkları Alt Boyut Puanlarına İlişkin ANOVA Tablosu

		n	Ort	SS	F	p	Anlamlı Fark
Beceri Gelişimi	20≤yas	14	3.86	.95	4.593	.004*	A-C B-C
	21-30yas	66	3.91	.67			
	31-40yas	22	3.31	.50			
	41≥yas	18	3.56	.72			
	Toplam	120	3.74	.72			
Sağlık	20≤yas	14	3.95	.55	4.462	.005*	D-A D-B D-C
	21-30yas	66	3.98	.64			
	31-40yas	22	3.71	.58			
	41≥yas	18	4.41	.57			
	Toplam	120	3.99	.64			
Rekabet	20≤yas	14	3.57	.92	12.112	.000*	A-C B-C A-D B-D C-D
	21-30yas	66	3.26	.84			
	31-40yas	22	2.71	.79			
	41≥yas	18	2.15	.53			
	Toplam	120	3.03	.91			
Vücut ve Dış Görünüm	20≤yas	14	3.80	.68	2.746	.046*	A-C B-C
	21-30yas	66	3.78	.73			
	31-40yas	22	3.32	.52			
	41≥yas	18	3.66	.59			
	Toplam	120	3.68	.69			
Sosyal ve Eğlence	20≤yas	14	3.81	.69	2.313	.080	-
	21-30yas	66	3.60	.70			
	31-40yas	22	3.26	.67			
	41≥yas	18	3.77	.83			
	Toplam	120	3.59	.73			

A=20≤yas;B=21-30yas;C=31-40yas;D=41≥yas;*p<0.05

Katılımcıların yaş değişkenine göre ANOVA sonuçlarının incelendiği tablo 4'te beceri gelişimi, rekabet ile vücut ve dış görünüm alt boyutlarında 31-40 yaşın 20 ≤ yaş ile 21-30 yaş arasında; yine rekabet ve sağlık alt boyutlarında ise 41 ≥ yaş ile diğer yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu görülürken ($p<0,05$); sosyal ve eğlence alt boyutunda yaş grupları arasında herhangi bir anlamlı istatistiksel farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Gelir Değişkenine Göre Katılımcıların Anketten Aldıkları Alt Boyut Puanlarına İlişkin ANOVA Tablosu

		n	Ort	SS	F	p	Anlamlı Fark
Beceri Gelişimi	1000TL ≤	40	3.90	.69	2.215	.090	-
	1001-2000TL	40	3.81	.69			
	2001-3000TL	22	3.61	.77			
	3001TL ≥	18	3.42	.72			
	Toplam	120	3.74	.72			
Sağlık	1000TL ≤	40	4.00	.69	.787	.504	-
	1001-2000TL	40	3.95	.64			
	2001-3000TL	22	3.89	.59			
	3001TL ≥	18	4.19	.56			
	Toplam	120	3.99	.64			
Rekabet	1000TL ≤	40	3.14	.81	7.567	.000*	A-D B-D C-D
	1001-2000TL	40	3.34	.76			
	2001-3000TL	22	2.93	1.0			
	3001TL ≥	18	2.22	.84			
	Toplam	120	3.03	.91			
Vücut ve Dış Görünüm	1000TL ≤	40	3.77	.67	1.584	.197	-
	1001-2000TL	40	3.77	.73			
	2001-3000TL	22	3.45	.72			
	3001TL ≥	18	3.54	.52			
	Toplam	120	3.68	.69			
Sosyal ve Eğlence	1000TL ≤	40	3.61	.81	.644	.589	-
	1001-2000TL	40	3.68	.68			
	2001-3000TL	22	3.51	.59			
	3001TL ≥	18	3.42	.81			
	Toplam	120	3.59	.73			

A=1000TL≤;B=1001-2000TL;C=2001-3000TL;D=3001TL ≥;*p<0.05

Tablo 5'te gelir değişkenine göre katılımcıların anketten aldıkları alt boyut puanlarına ilişkin ANOVA sonuçları incelendiğinde yalnızca rekabet alt boyutunda 3001≥TL ile diğer tüm gelir düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 6. Eğitim Değişkenine Göre Katılımcıların Anketten Aldıkları Alt Boyut Puanlarına İlişkin ANOVA Tablosu

		n	Ort	SS	F	p	Anlamlı Fark
Beceri Gelişimi	İlkokul-Ortaokul	14	3.45	.76	4.224	.017*	C-A C-B
	Lise	38	3.56	.69			
	Üniversite	68	3.90	.69			
	Toplam	120	3.74	.72			
Sağlık	İlkokul-Ortaokul	14	4.07	.71	.461	.632	-
	Lise	38	3.91	.54			
	Üniversite	68	4.02	.67			
	Toplam	120	3.99	.64			
Rekabet	İlkokul-Ortaokul	14	2.56	.89	3.699	.028*	C-A
	Lise	38	2.89	.93			
	Üniversite	68	3.21	.87			
	Toplam	120	3.03	.91			
Vücut ve Dış Görünüm	İlkokul-Ortaokul	14	3.49	.77	1.954	.146	-
	Lise	38	3.56	.50			
	Üniversite	68	3.79	.74			
	Toplam	120	3.68	.69			
Sosyal ve Eğlence	İlkokul-Ortaokul	14	3.64	.84	.250	.779	-
	Lise	38	3.52	.67			
	Üniversite	68	3.62	.74			
	Toplam	120	3.59	.73			

A=İlkokul-Ortaokul; B=Lise; C=Üniversite; *p<0.05

Tablo 6 incelendiğinde, eğitim değişkeninde beceri gelişimi (üniversite ile ilkokul-ortaokul ve lise arasında) ve rekabet alt boyutlarında (ilkokul-ortaokul ile üniversite) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Diğer alt boyutlarda herhangi bir farklılığa rastlanılmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 7. Süre Değişkenine Göre Katılımcıların Anketten Aldıkları Alt Boyut Puanlarına İlişkin ANOVA Tablosu

		n	Ort	SS	F	p	Anlamlı Fark
Beceri Gelişimi	1≤saat	29	3.51	.76	3.029	.052*	C-A
	01:00-01:59	65	3.75	.73			
	02:00-02:59	26	3.99	.59			
	Toplam	120	3.74	.72			
Sağlık	1≤saat	29	3.73	.67	3.463	.035*	B-A C-A
	01:00-01:59	65	4.06	.59			
	02:00-02:59	26	4.11	.64			
	Toplam	120	3.99	.64			
Rekabet	1≤saat	29	3.07	.88	1.431	.243	-
	01:00-01:59	65	2.92	.98			
	02:00-02:59	26	3.27	.75			
	Toplam	120	3.03	.91			
Vücut ve Dış Görünüm	1≤saat	29	3.45	.73	2.267	.108	-
	01:00-01:59	65	3.73	.68			
	02:00-02:59	26	3.80	.62			
	Toplam	120	3.68	.69			
Sosyal ve Eğlence	1≤saat	29	3.28	.76	3.968	.022*	B-A C-A
	01:00-01:59	65	3.64	.71			
	02:00-02:59	26	3.80	.66			
	Toplam	120	3.59	.73			

A=1≤saat; B=01:00-01:59; C= 02:00-02:59; *p<0.05

Süre değişkenine göre katılımcıların anketten aldıkları alt boyut puanlarına ilişkin ANOVA bulgularının yer aldığı tablo 7’de görüldüğü üzere 02:00-02:59 arası aktiviteye katılanlar ile 1 saatten az aktiviteye katılanlar arasında beceri gelişimi, sağlık ile sosyal ve eğlence alt boyutlarında; 01:00-01:59 arası aktiviteye katılanlar ile 1 saatten az aktiviteye katılanlar arasında ise sağlık ve sosyal ve eğlence alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($p<0.05$). Rekabet ile sosyal ve eğlence alt boyutlarında ise herhangi bir farklılığa rastlanılmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 8. Sıklık Değişkenine Göre Katılımcıların Anketten Aldıkları Alt Boyut Puanlarına İlişkin ANOVA Tablosu

		n	Ort	SS	F	p	Anlamlı Fark
Beceri Gelişimi	Haftada 1’den az	10	3.00	.58	7.107	.001*	A-B A-C
	Haftada 1-3 kez	62	3.79	.65			
	Haftada 4-7 kez	44	3.89	.73			
	Toplam	116	3.76	.72			
Sağlık	Haftada 1’den az	10	3.33	.79	7.231	.001*	A-B A-C
	Haftada 1-3 kez	62	4.07	.50			
	Haftada 4-7 kez	44	4.09	.66			
	Toplam	116	4.01	.62			

Rekabet	Haftada 1'den az	10	2.96	.46	1.261	.287	-
	Haftada 1-3 kez	62	2.91	1.04			
	Haftada 4-7 kez	44	3.20	.80			
	Toplam	116	3.03	.92			
Vücut ve Dış Görünüm	Haftada 1'den az	10	3.28	.64	2.622	.077	-
	Haftada 1-3 kez	62	3.66	.68			
	Haftada 4-7 kez	44	3.82	.70			
	Toplam	116	3.69	.70			
Sosyal ve Eğlence	Haftada 1'den az	10	3.23	.76	1.328	.269	-
	Haftada 1-3 kez	62	3.64	.75			
	Haftada 4-7 kez	44	3.60	.71			
	Toplam	116	3.59	.74			

A=Haftada 1'den az;B=Haftada 1-3 kez;C=Haftada 4-7 kez;*p<0.05

Tablo 8'de gösterilen sıklık değişkinine göre katılımcıların anketten aldıkları alt boyut puanlarına ilişkin ANOVA analizlerinde beceri gelişimi ve sağlık alt boyutlarında haftada 1'den az sıklıkla aktiviteye katılanlar ile haftada 1-3 kez ve haftada 4-7 kez aktiviteye katılanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık görülmüştür ($p<0.05$). Diğer alt boyutlarda herhangi bir farklılığa rastlanılmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 9. Deneyim Değişkinine Göre Katılımcıların Anketten Aldıkları Alt Boyut Puanlarına İlişkin ANOVA Tablosu

		n	Ort	SS	F	p	Anlamlı Fark
Beceri Gelişimi	6ay ≤	29	3.37	.79	3.991	.005	A-D A-E
	7-12ay	21	3.75	.72			
	1-2yıl	18	3.75	.48			
	3-4yıl	24	3.91	.55			
	4 yıl≥	26	4.06	.71			
	Toplam	118	3.76	.71			
Sağlık	6ay ≤	29	3.87	.83	3.277	.014	A-E B-E C-E D-E
	7-12ay	21	3.99	.53			
	1-2yıl	18	3.84	.52			
	3-4yıl	24	3.86	.52			
	4 yıl≥	26	4.37	.52			
	Toplam	118	4.00	.63			
Rekabet	6ay ≤	29	2.72	.91	2.054	.092	-
	7-12ay	21	3.40	.92			
	1-2yıl	18	2.91	.63			
	3-4yıl	24	3.19	.69			
	4 yıl≥	26	3.08	1.14			
	Toplam	118	3.05	.91			
Vücut ve Dış Görünüm	6ay ≤	29	3.43	.73	3.399	.012	A-B A-E B-C C-E
	7-12ay	21	3.91	.63			
	1-2yıl	18	3.49	.60			
	3-4yıl	24	3.70	.53			
	4 yıl≥	26	3.97	.68			
	Toplam	118	3.70	.67			
Sosyal ve Eğlence	6ay ≤	29	3.33	.82	1.708	.153	-
	7-12ay	21	3.67	.71			
	1-2yıl	18	3.54	.64			
	3-4yıl	24	3.71	.62			
	4 yıl≥	26	3.79	.73			
	Toplam	118	3.60	.73			

A=6ay≤;B=7-12ay;C=1-2yıl;D=3-4yıl;E=4 yıl≥;*p<0.05

Tablo 9'da gösterilen deneyim değişkinine göre katılımcıların anketten aldıkları alt boyut puanlarına ilişkin ANOVA analizlerinde sağlık alt boyutunda 4 yıldan fazla deneyimi olanlar ile diğer tüm katılımcılar arasında; beceri gelişimi alt boyutunda 6 ay ve daha az deneyime sahip olanlar ile 3-4 yıl ve 4 yıldan fazla deneyime sahip olanlar arasında; vücut ve dış görünüm alt boyutunda ise 6 ay ve daha az ile 7-12 ay ve 4 yıldan fazla arasında, 3-4 yıl ile 7-12 ay ve 4 yıldan fazla deneyime sahip olan katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Diğer alt boyutlarda herhangi bir farklılığa rastlanılmamıştır ($p>0.05$).

SONUÇ

Yüzme egzersizine katılan kadınların egzersiz motivasyonlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi amacıyla yapılan çalışmada, katılımcıların aktivitelere katılma durumları incelendiğinde, katılımcıların verdiği cevaplara oranla, çoğunluğunun, sağlık amacıyla (%52,5), haftada 1-3 kez (%51,7), 01:00-01:59 saat aralıklarında (%54,2) ve 6 ay ve daha az süreli egzersiz deneyimine (%24,2) sahip olarak katılımlarını gerçekleştirdikleri görülmektedir. Katılımcıların yaş değişkeninde "sosyal ve eğlence" alt boyutu dışında tüm alt boyutlarda; gelir (rekabet), eğitim (beceri gelişimi ve rekabet); süre (beceri gelişimi, sağlık, sosyal ve eğlence) sıklık (beceri gelişimi ve sağlık) ve egzersiz deneyimi değişkenlerinde

(beceri gelişimi, sağlık ve vücut ve dış görünüm) istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$).

Hausenblas vd. (2004)'ye göre insanlar fiziksel aktivitelere katılırken birçok nedene bağlı kalabilirler. Genellikle göz önünde bulundurulan nedenler sağlık, eğlence, başkalarıyla birlikte olmak ve psikolojik faydalar elde etmektir. Serbest zamanlarında egzersiz yapan kişilerin fiziksel aktiflik, zihinsel sağlık, canlılık ve sosyal hareketlilik değerlerinin yükseldiğini belirtmektedirler (Tessier vd. 2007). Bireyleri rekreasyonel egzersize güdüleyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla yapılan çalışmada, katılımcıları rekreasyonel egzersize güdüleyen faktörler bakımından sıralama yapıldığında sağlık, beceri gelişimi, vücut ve dış görünümü sıralamada ilk üç faktörü oluştururken sosyal ve eğlence ile rekabet faktörü ise sıralamanın sonunda yer almıştır (Güngörmüş vd. 2014). Sonuçlar çalışmamızla birebir paralellik göstermektedir (Tablo1). Rekreatif sporların neredeyse hepsinde sağlık amaçlı spor yapma birinci öncelik düzeyindedir. Dolayısıyla bireylerin rekreatif spora katılımındaki amaçları daha fazla sağlıktır (Ardahan, 2013b).

Cinsiyete göre kadınların daha çok sağlık için rekreasyon katılımlarını gerçekleştirdiği belirtilirken, bir başka çalışmada katılıma en çok güdüleyen faktörün beceri gelişimi olduğu belirtilmiştir (Ardahan, 2013a; Emir vd. 2014). Bayanların fiziksel aktivitelere katılma sebeplerinin en başında fiziksel görünümünden duydukları rahatsızlık ve öncelikle buna sebep olan aşırı yağ dokusundan kurtulmak gelmektedir (Cicioğlu vd. 2005). Kilo verdirmese dahi kadınların egzersiz yaptıkları zaman kendilerini daha iyi hissettiği tespit edilmiştir. Spora başlayan kadınların hareketsiz hayatlarına oranla daha enerjik ve ruhsal olarak daha iyi oldukları ve kadınların egzersiz deneyimlerinde temel psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasının etkili olduğu saptanmıştır (Hellmich, 2009; Öztürk ve Koca, 2012).

Yapılan analiz sonucunda çeşitli yaş grupları arasında farklılıklar tespit edilmekle birlikte, yaş arttıkça beceri gelişimi, rekabet, vücut ve dış görünüm faktörlerinin azaldığı; sağlık için katılım faktörünün ise arttığı görölmüştür ($p<0.05$). Sosyal ve eğlence faktörüyle ilgili yaş değişkeninde anlamlı bir sonuca varılamamıştır ($p>0.05$). Ardahan da (2013a) benzer şekilde 54 ve altı yaş grubunda sağlık ön planda iken, diğer alt boyutlar ile yaş arasında ters yönlü doğrusal bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Güngörmüş vd. (2014) çalışmamızla paralel bir sonucuna vararak rekabet, vücut ve dış görünüm ve beceri gelişiminin yaşın azalmasıyla arttığını belirtirken sosyal ve eğlence alt boyutu ile sağlık alt boyutunda yaş açısından bir farklılık tespit edememişlerdir. Fiziksel aktiviteye katılım artan yaş ile azalmakta ve genç kuşaklar egzersize daha çok katılmaktadırlar (Çeker vd. 2013; Barışsever, 2014).

Gelir değişkenin de yalnızca rekabet alt boyutunda farklılık bulunurken gelirin azaldıkça rekabetin arttığı görölmüştür ($p<0.05$). Çalışmada diğer faktörler arasında anlamlı farklılık bulunamayışının nedeni katılımcıların gelir değişkenini rekabet faktörü dışında motivasyonel bir unsur olarak görmediklerini ortaya koymaktadır. Müderrisoğlu ve Uzun (2004) gelirin rekreasyonel tercihlerde en etkili faktörlerden biri olduğunu, rekreasyon etkinliklerine katılım ile gelir arasında bir ilişkinin olduğunu ifade etmişlerdir.

Eğitim düzeyi değişkeni ele alındığında, üniversite mezunu katılımcıların rekabet ve beceri gelişimi motivasyonlu katılımlarının daha az olduğu görölmüştür ($p<0.05$). Diğer alt boyutlarda eğitim ile ilişkili herhangi bir farklılık bulunamamıştır ($p>0.05$). Gelir ve eğitim düzeyi arttıkça bireylerin sağlık beklentisiyle veya gerekçesiyle rekreatif spora katılması artmaktadır ve diğer alt boyutlarda ise ters yönlü doğrusal bir ilişki vardır (Ardahan, 2013a). Güngörmüş vd. (2014) çalışmalarında katılımcıların yalnızca sağlık alt boyutuna ilişkin puanlarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir.

Yapılan diğer analiz sonuçlarına göre süre, sıklık ve egzersiz deneyimi değişkenlerinde gruplar arası farklılık gözlemlense de, katılım süresi, sıklığı ve egzersiz arttıkça beceri gelişimi ve sağlık alt boyutlarında da artış bulunmaktadır ($p<0.05$). Ayrıca katılım süresi arttıkça sosyal ve eğlence alt boyutlarında; egzersiz deneyimi arttıkça da vücut ve dış görünüm alt boyutlarında artış tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Sonuç olarak, yüzme egzersizine katılan kadınların yaş, gelir, eğitim, egzersize katılım süresi, katılım sıklığı ve egzersiz deneyimlerinin kadınların egzersize gdlenmelerinde etkili olduğu grlmştr.

KAYNAKÇA

Aaltonen, S., Rottensteiner, M., Kaprio, J., & Kujala, U.M. (2014). Motives For Physical Activity Among Active And Inactive Persons In Their Mid-30s. *Scandinavian Journal Of Medicine & Science in Sports*, 24(4), 727-735.

Ağaoğlu, S.A. (2015). Kadın Sağlığı ve Egzersiz. *Journal of Sports and Performance Researches*.6(2) 67-72.

Ardahan, F. (2013a). Bireyleri Rekreatif Spor Etkinliklerine Motive Eden Faktörlerin REMM lğini Kullanarak eşitli Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi: Antalya rneği. *Pamukkale Journal Of Sport Sciences*, Vol.4, No.2, Pg:1-15.

Ardahan, F. (2013b). Rekreasyonel Egzersiz Güdüleme lğinin Rekreatif Spor Türüne Göre İncelenmesi: Antalya rneği. *Iğdir University Journal Of Social Sciences*, (4) 95-108.

Arslan, Y. ve Altay, F. (2009). İlköğretim Okul Takımlarındaki Erkek ğrencilerin Spora Katılım Motivasyonlarının İncelenmesi. *CB BESBD*, 4 (2). 59-66.

Aşçı, F.H., Koca, C., Bulgu, N. (2008). Türkiye’de Kadınların Fiziksel Aktiviteye Katılımlarının Toplumsal Sınıf ve Toplumsal Cinsiyet Ekseninde Analizi: Fiziksel Aktiviteye Katılım Kadının Toplumsal Konumunu Güçlendirici Bir Etkiye Sahip Olabilir Mi? *TÜBİTAK*, Araştırma Projesi, No:L16K345.

Barışsever, O. (2014). 18-70 Yaş Kadın ve Erkeklerde Egzersiz Faaliyetlerine İlişkin Katılım Motivasyonları (Lefkoşa rneği). *BasılamamışYksek Lisans Tezi*. Yakın Doğu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Lefkoşa.

Cicioğlu, İ., Sökmen, T. ve Onay, M. (2005). Aerobik Dansın Orta Yaş Bayanlarda Bazı Fiziksel-Fizyolojik Parametreler Ve Kroner Kalp Hastalığı Risk Faktörleri zerine Etkileri. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1, 65-72.

eker, A., ekin, R. ve Ziyagil, M.A. (2013). Farklı Yaş Gruplarındaki Kadın ve Erkeklerin Düzenli Fiziksel Aktiviteye Katılım Davranışının Değişim Basamakları. *CB Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 8(1).

Emir, E., Gürbüz, B. ve nc, E. (2014). Rekreasyonel Egzersize Katılımı Engelleyen ve Gdleyen Faktörlerin Algılanmasındaki Farklılıklar. *13. International Sport Sciences Congress*. Konya.

Güngörmüş, H.A., Yenel, F. Ve Gürbüz, B. (2014). Bireyleri Rekreasyonel Egzersize Gdleyen Faktörlerin Belirlenmesi: Demografik Farklılıklar. *International Journal Of Human Sciences*, 11(1), 373-386.

Gürbüz, B., Aşçı, F. H. ve elebi, M. (2006). The Reliability And Validity Of The Turkish Version Of The "Recreational Exercise Motivation Measure, *9th International Sport Sciences Congress*, 1044, 3-5 November, Muğla, Turkey.

Hausenblas, H.A., Brewer, B.W. & Raalte, J. (2004) Self-Presentation And Exercise. *Journal Of Applied Sport Psychology*, 16:1, 3-18.

Hellmich, N. (2009). Quality Of Life İmproves With Exercise; Study Finds Women Feel Better Even İf They Do Not Lose Weight. *USA TODAY*.

Kazak, Z. (2004). Sporda Güdülenme lğinin Türk Sporcuları İçin Güvenilirlik ve Geçerlilik alışması. *Hacettepe Journal Of Sport Sciences*, 15(4), 191-196.

Kutlu, M. Y. (2013). Kadın Sağlığı Hastalıkları ve Bakımı. *Palme Yayıncılık*, Yenilenmiş 2.Baskı, Ankara.

Mutlu, İ. (2008). Egzersiz Yapan Kişilerin Boş Zamanlarına Yönelik Tutumları zerine Bir Araştırma (Kayseri İli rneği). *BasılamamışYksek Lisans Tezi*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.

Öztürk, P. ve Koca, C. (2012). Egzersize Katılan Kadınların Motivasyonlarının Kendini Belirleme Kuramı ve Feminist Kültürel Çalışmalar Çerçevesinde İncelenmesi. 12. *International Sport Sciences Congress*. Denizli.

Rogers, H. & Morris, T. (2003). An Overview Of The Development And Validation Of The Recreational Exercise Motivation Measure (REMM), *XIth European Congress Of Sport Psychology*. Congress Proceedings Book, Copenhagen, Denmark.

Şalvarcı Türeli, N. (2013). Kadınların Serbest Zaman Etkinliklerine İlişkin Değerlendirme. *II. Rekreasyon Araştırma Kongresi*. Kuşadası, Aydın.

Tessier, S., Vuillemin, A., Bertrais, S., Boini, S., Le Bihan, E., Oppert, J. M.,... & Briançon, S. (2007). Association Between Leisure-Time Physical Activity And Health-Related Quality Of Life Changes Over Time. *Preventive Medicine*, 44(3), 202-208.

Yağmur, R. (2006). Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri İle Farklı Bölümlerdeki Öğrencilerin Serbest Zaman Aktivitelerinin Karşılaştırılması. *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Afyon.

Spor Yöneticiliği Bölümü Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin İncelenmesi (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Örneği)

Mesut HEKİM

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mhekim@mehmetakif.edu.tr

Meriç ERASLAN

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mericeraslan@mehmetakif.edu.tr

ÖZ

Yapılan bu araştırmada spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu spor yöneticiliği bölümü öğrencisi olan toplam 105 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin rekreatif tercihlerinin belirlenmesinde Tel (2007) tarafından geliştirilmiş olan boş zaman değerlendirme anketi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde SPSS 22.0 programı kullanılmış, öğrencilerin anket sorularına verdikleri cevaplara ilişkin frekans dağılımları değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonunda spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında spor yapma ve spor yarışlarını izleme, arkadaşları ile sohbet edip gezme ve hobileri ile (sevdiği işlerle) ilgilenme etkinliklerinin geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Öğrenci, Rekreatif Tercihler, Boş Zaman

GİRİş

20. yüzyılın ortalarından günümüze kadar geçen süre içerisinde, dünya genelinde ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel birçok değişim ve gelişme meydana gelmiştir. Söz konusu değişim ve gelişim süreci insanların hayatına olumlu etkiler yaptığı gibi olumsuz sonuçlara da neden olmuştur. Özellikle teknolojik gelişmelere paralel olarak insanların çalışma saatlerinde azalma meydana gelmesi, kişi başına düşen gelir düzeyinin yükselmesi, haberleşme ve ulaşım sistemlerinde gelişme meydana gelmesi gibi faktörlere bağlı olarak insanların boş zamanları artmış, insanlar boş zamanlarını değerlendirmek için arayış içine girmişlerdir (Türkmen vd 2013). Müderrisoğlu ve Uzun'a (2004) göre, teknolojik gelişmelere bağlı olarak insanların gelişmiş bölgelere göç etmeleri nedeniyle sanayisi gelişmiş bölgelerdeki nüfus oranı artmış, şehirler giderek kalabalık bir hale gelmiştir. Bunun sonucunda şehirler yorucu ve yaşanmaz bir hale gelmiş, bu durumu insanların dinlenme, eğlenme ve yenilenme ihtiyaçlarını arttırmıştır.

İnsanların alışma saatlerinin veya zorunlu ihtiyaçlarını gidermek için geçirdikleri zamanın dışında kalan boş zamanlarında, günlük yaşam dertlerinden biraz olsun uzaklaşma ve kendilerini geerleştirmek için gönüllü olarak katıldıkları etkinlikler "rekreasyon" olarak tanımlanmaktadır. Rekreasyon kavramı son yıllarda gelişmiş ve gelişmekte olan ölkelerde boş zamanların artmasına bağlı olarak önem kazanmış bir kavramdır. İnsanların alışma yaşamları belirli bir amaca yönelik iken, rekreasyon etkinlikleri kendi içinde bir amaç olarak kabul edilmektedir. İnsanlar açısından çalışma diğerleri için harcanmış zaman iken, rekreatif etkinlikler için harcanan zaman insanların kendileri için ayırdıkları zaman olarak değerlendirilmektedir. Çalışma sonunda insanlar belirli bir ödöl veya para

kazanırken, rekreasyon etkinlikleri başlı başına bir ödöl konumundadır. Bunun yanında çalışma hayatı rutin bir işleyişe sahip iken, rekreasyon etkinlikleri dinamik ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahiptir (Türkmen vd 2013). Bunun yanında rekreasyon etkinlikleri bireyin ruhsal ve bedensel açıdan yenilenmesine katkı sağladığı için insan yaşamında önemli bir yere sahiptir (Müderrişoğlu ve Uzun 2004). Bu açıdan ele alındığı zaman rekreasyon etkinlikleri bir amaç değil, insanların yaşam kalitelerini arttırma, düzeltme, öğrenmeyi arttırma, sağlık düzeyini geliştirme, fiziksel kondisyon düzeyini arttırma, motivasyon düzeyini geliştirme, doğaya karşı bakış açısını geliştirme ve suç oranının azaltılmasına katkı sağlayan bir araç olarak değerlendirilmektedir (Okuyucu vd 2006).

Rekreasyon etkinliklerine katılımı etkileyen birçok unsur bulunmakla beraber, insanların rekreatif tercihleri üzerinde özellikle yaşlarına uygun kişisel ihtiyaç ve beklentilerinin büyük bir rolü bulunmaktadır. Söz gelimi ilkokul çağında bulunan bir ocuk için boş zamanlarını arkadaşları ile oyun oynayarak değerlendirme eğilimin de iken, genç bireyler spor yapma, sinemaya gitme gibi aktivitelere katılmaktan zevk alabilirler. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi insanların yaşları itibariyle boş zamandan beklentileri ve ihtiyaçları rekreatif tercihleri etkilemektedir.

Ülkemizde son yıllarda rekreasyon üzerine yapılan araştırmalarda rekreasyon kavramının birçok açıdan ele alındığı, irdelendiği ve değerlendirildiği görölmektedir. Rekreasyon üzerine yapılan çalışmaların büyük bir bölümünü farklı yaş ve meslek gruplarında bulunan bireylerin rekreatif tercihlerinin incelenmesi, rekreatif tercihleri etkileyen unsurların belirlenmesi ve rekreatif tercihlere güdüleyen unsurların değerlendirilmesi gibi araştırmaların oluşturduğu görölmüştür. Üniversite gençliğinin rekreatif tercihleri üzerine yapılan araştırmalarda sıklıkla yapılmış omakla beraber, yapılan literatür taraması sonucu üniversitelerin spor yöneticiliği bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin rekreatif tercihleri üzerine yapılan araştırmaların sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada spor yöneticiliği bölümü öğrencilerin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmaya 2015-2016 öğretim yılında Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümü'nde aktif öğrenci olan toplam 105 öğrenci katılmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler spor yöneticiliği bölümü öğrencileri içinden tesadüfö yöntem ile seçilmiştir. Sadece gönüllü olan öğrencilerin araştırmaya dâhil edilmesine özen gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	f	%
Kadın	20	19.0
Erkek	85	81.0
Toplam	105	100,0

Tablo 1 incelendiği zaman, araştırmaya katılan spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin %19'unun kadın, %81'inin ise erkek öğrencilerden meydana geldiği görölmektedir.

Araştırmaya katılan spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin belirlenmesinde Tel (2007) tarafından geliştirilen boş zaman değerlendirme anketi kullanılmıştır. Kullanılan ankette 17 farklı boş zaman etkinliği bulunmaktadır. Katılımcılar ankette belirtilen etkinliklere katılma sıklıklarını her zaman, sıklıkla, ara sıra, nadiren, hiçbir zaman şeklinde belirtmektedirler. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 22.0 programında frekans analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 2. Öğrencilerin “Boş Zamanlarımda Dinlenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	4	3.8
Sıklıkla	19	18.1
Ara sıra	32	30.5
Nadiren	33	31.4
Hiçbir zaman	15	14.3
Cevapsız	2	1.9
Toplam	105	100

“Boş zamanlarımda dinlenirim” seçeneğine araştırmaya katılan öğrencilerin %3.8’inin her zaman, %18.1’inin sıklıkla, %30.5’inin ara sıra, %31.4’ünün nadiren, %14.3’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin “Kitap, Gazete, Dergi Okurum” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	11	10.5
Sıklıkla	21	20.0
Ara sıra	50	47.6
Nadiren	18	17.1
Hiçbir zaman	5	4.8
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Kitap, gazete, dergi okurum” seçeneğine öğrencilerin %10.5’inin her zaman, %20’sinin sıklıkla, %47.6’sının ara sıra, %17.1’inin nadiren, %4.8’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin “Müzik Dinlerim veya Müzik Aleti Çalarım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	18	17.1
Sıklıkla	39	37.1
Ara sıra	30	28.6
Nadiren	11	10.5
Hiçbir zaman	5	4.8
Cevapsız	2	1.9
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Müzik dinlerim veya müzik aleti çalarım” seçeneğine öğrencilerin %17.1’inin her zaman, %37.1’inin sıklıkla, %28.6’sının ara sıra, %10.5’inin nadiren, %4.8’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin “TV, Video İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	12	11.4
Sıklıkla	32	30.5
Ara sıra	34	32.4
Nadiren	21	20.0
Hiçbir zaman	6	5.7
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “TV, video izlerim” seçeneğine öğrencilerin %11.4’ünün her zaman, %30.5’inin sıklıkla, %32.4’ünün ara sıra, %20’sinin nadiren, %5.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin “Sinema Veya Tiyatroya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	1	1.0
Sıklıkla	17	16.2
Ara sıra	36	34.3
Nadiren	34	32.4
Hiçbir zaman	15	14.3
Cevapsız	2	1.9
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Sinema veya tiyatroya giderim” seçeneğine öğrencilerin %1’inin her zaman, %16.2’sinin sıklıkla, %34.32’ünün ara sıra, %32.4’ünün nadiren, %14.3’ünün ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin “Çarşı, Pazar Gezer, Alışveriş Yaparım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	5	4.8
Sıklıkla	15	14.3
Ara sıra	39	37.1
Nadiren	37	35.2
Hiçbir zaman	8	7.6
Cevapsız	1	1.0
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Çarşı, Pazar gezer, alışveriş yaparım” seçeneğine öğrencilerin %4.8’inin her zaman, %14.3’ünün sıklıkla, %37.1’inin ara sıra, %35.2’sinin nadiren, %7.6’sının ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin “Spor Yaparım, Spor Yarışmaları İzlerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	33	31.4
Sıklıkla	39	37.1
Ara sıra	24	22.9
Nadiren	9	8.6
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Spor yaparım, spor yarışmaları izlerim” seçeneğine öğrencilerin %31.4’ünün her zaman, %37.1’inin sıklıkla, %22.9’unun ara sıra, %8.6’sının ise nadiren cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 9. Öğrencilerin “Sosyal Ve Kültürel Faaliyetlere Katılımım” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	9	8.6
Sıklıkla	28	26.7
Ara sıra	44	41.9
Nadiren	20	19.0
Hiçbir zaman	4	3.8
Toplam	105	100,0

Boş zamanlarımda “Sosyal ve kültürel faaliyetlere katılımım” seçeneğine öğrencilerin %8.6’sının her zaman, %26.7’sinin sıklıkla, %41.9’unun ara sıra, %19’unun nadiren, %3.8’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 10. Öğrencilerin “Ailem İle Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	17	16.2
Sıklıkla	20	19.0
Ara sıra	27	25.7
Nadiren	32	30.5
Hiçbir zaman	7	6.7
Toplam	2	1.9

Boş zamanlarımda “Ailem ile vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %16.2’sinin her zaman, %19’unun sıklıkla, %25.7’sinin ara sıra, %30.5’inin nadiren, %6.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin “Komşulara veya Akrabalarım Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	10	9.5
Sıklıkla	10	9.5
Ara sıra	25	23.8

Nadiren	40	38.1
Hiçbir zaman	19	18.1
Cevapsız	1	1.0
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Komşulara veya akrabalarıma giderim” seçeneğine öğrencilerin %9.5’inin her zaman, %9.5’inin sıklıkla, %23.8’inin ara sıra, %38.1’inin nadiren, %18.1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 12. Öğrencilerin “Arkadaşlarımla Sohbet Eder veya Gezerim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	28	26.7
Sıklıkla	50	47.6
Ara sıra	19	18.1
Nadiren	7	6.7
Cevapsız	1	1.0
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Arkadaşlarımla sohbet eder veya gezerim” seçeneğine öğrencilerin %26.7’sinin her zaman, %47.6’sının sıklıkla, %18.1’inin ara sıra, %6.7’sinin nadiren, %1’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 13. Öğrencilerin “Kahvehane veya Kafeteryaya Giderim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	16	15.2
Sıklıkla	21	20.0
Ara sıra	36	34.3
Nadiren	21	20.0
Hiçbir zaman	10	9.5
Cevapsız	1	1.0
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Kahvehane veya kafeteryaya giderim” seçeneğine öğrencilerin %15.2’sinin her zaman, %20’sinin sıklıkla, %34.3’ünün ara sıra, %20’sinin nadiren, %9.5’inin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin “Hobilerimle (Sevdiğim İşlerle) İlgilenirim” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	31	29.5
Sıklıkla	35	33.3
Ara sıra	28	26.7
Nadiren	9	8,6
Cevapsız	2	1.9

Toplam	105	100
--------	-----	-----

Boş zamanlarımda “Hobilerimle (sevdiğim işlerle) ilgilenirim” seçeneğine öğrencilerin %29.5’inin her zaman, %33.3’ünün sıklıkla, %26.7’sinin ara sıra, %8.6’sının ise nadiren cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 15. Öğrencilerin “İnternette Vakit Geçiririm” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	15	14.3
Sıklıkla	26	24.8
Ara sıra	34	32.4
Nadiren	23	21.9
Hiçbir zaman	6	5.7
Cevapsız	1	1
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “İnternette vakit geçiririm” seçeneğine öğrencilerin %14.3’ünün her zaman, %24.8’inin sıklıkla, %32.4’ünün ara sıra, %21.9’unun nadiren, %5.7’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

Tablo 16. Öğrencilerin “Ava Giderim (Kara Ve Su Avı)” Seçeneğine Verdikleri Cevapların Dağılımı

Seçenek	f	%
Her zaman	6	5.7
Sıklıkla	7	6.7
Ara sıra	15	14.3
Nadiren	16	15.2
Hiçbir zaman	59	56.2
Cevapsız	2	1.9
Toplam	105	100

Boş zamanlarımda “Ava giderim” seçeneğine öğrencilerin %5.7’sinin her zaman, %6.7’sinin sıklıkla, %14.3’ünün ara sıra, %15.2’sinin nadiren, %56.2’sinin ise hiçbir zaman cevabını verdiği tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak, araştırmaya katılan spor yöneticiliğı bölümü öğrencilerinin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında spor yapma ve spor yarışlarını izleme, arkadaşları ile sohbet edip gezme ve hobileri ile (sevdiğim işlerle) ilgilenme etkinliklerinin geldiğı tespit edilmiştir. Ülkemizde Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler başta olmak üzere üniversite öğrencileri üzerinde yapılan benzer çalışmalarda da spor etkinliklerine katılımın ekklıkla tercih edilen rekreatif etkinlikler arasında yer aldığı belirlenmiştir (Tekin vd 2007; Çınar 2004; Yağmur 2006; Akyüz 2015). Bu kapsamda araştırmada elde edilen bulguların ülkemizde yapılan benzer araştırma sonuçları ile paralellik gösterdiği söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, H. (2015). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Bölümünde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirilme Biçimlerinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 3: 301-316.
- Çınar, V. (2004). Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Değerlendirilmesi. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 6 (3): 18-245.
- Müderrişoğlu, H. ve Uzun, S. (2004). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Orman Fakültesi Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2: 108-121.
- Okuyucu, C., Ramazanoğlu, F ve Tel, M. (2006). Çevresel Faktörlerdeki Değişimin Serbest Zaman Faaliyetlerine Etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 40-44.
- Tekin, M., Yıldız, M., Akyüz, M. ve Uğur, O. A. (2007). Karaman Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunda Kalan Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım ve Beklentilerinin İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1): 121-135.
- Tel, M. (2007). Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğu Anadolu Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (Doktora Tezi) Elazığ.
- Türkmen, M., Kul, M., Genç, E. ve Sarıkabak, M. (2013). Konaklama İşletmesi Yöneticilerinin Rekreasyon Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8 (8): 2139-2152.
- Yağmur, R. (2006). Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri ile Farklı Bölümlerdeki Öğrencilerin Serbest Zaman Aktivitelerinin Karşılaştırılması. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Afyon.

Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Katılan Ortaokul Öğrencilerinin Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi

Nurullah Emir EKİNCİ, Mehmet ACET, Çetin ÖZDİLEK

Dumlupınar Üniversitesi

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,

E-posta:ekinciemir@gmail.com

ÖZ

Bu çalışmanın amacı ortaokul düzeyinde eğitim gören öğrencilerin sportif rekreasyon etkinliklerine katılımlarının birey üzerindeki yalnızlık duygusuna olan etkisinin çeşitli değişkenlere göre (cinsiyet, kardeş sayısı, arkadaş sayısı ve anne baba ayrılık durumlarına göre) araştırılmasıdır. Çalışmanın örneklemini Kütahya il merkezinde bulunan Fatih ve Dumlupınar ortaokullarında eğitim gören ve çalışmanın amacı anlatıldıktan sonra gönüllü olarak katılmak isteyen 330 öğrenci (184 kadın, 146 erkek) oluşturdu. Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından oluşturulan katılımcıların demografik bilgilerini elde etmeye yönelik 10 sorudan oluşan anket formu ve "UCLA Yalnızlık Ölçeği" kullanıldı. Verilerin çözümlenmesinde "SPSS/WINDOWS" paket programı kullanılarak tanımlayıcı istatistiklerin yanısıra verilerin normal bir dağılıma sahip olup olmadığının belirlenmesi için tek örneklem Kolmogorov-Smirnov testi, hipotez testleri olarak ise ikili karşılaştırmalar için Bağımsız Örneklem t-testi, üçlü ve daha fazla karşılaştırmalar için ise tek yönlü varyans analizi testi kullanıldı. Sonuç olarak, katılımcıların yalnızlık düzeyleri ile cinsiyet, ebeveyn birliktelikleri, sportif rekreasyon etkinliklerine katılıp katılmadıklarına ve sportif rekreasyon etkinliklerine katılım şekilleriyle yalnızlık düzeyleri arasında manidar bir sonuç bulundu.

Anahtar Sözcükler: Rekreasyon, Spor, Yalnızlık.

GİRİŞ

Sosyal ilişkiler insan sağlığının ayrılmaz bir parçasıdır (Gerst-Emerson ve Jayawardhana 2015). Yalnızlık kişinin sosyal ilişkilerinin nitelik veya miktar olarak önemli ölçüde yetersiz olduğu durumlarda meydana gelen tatsız bir deneyimdir (Demircan ve Demir 2014). Yalnızlık üzerine yapılan çalışmaların önemi sadece sosyal ilişkilerin temellerine ışık tutması ile değil ayrıca birçok insan için genel ve üzücü bir problem olması ile ilgilidir (Russel 1980). Yalnızlık duygusu öğrencilerin en az %80'i tarafından tecrübe edilmiştir (yaşanmıştır) (N1 ve arkadaşları 2015).

Ergenlik dönemi yalnızlık konusunun araştırılması için ideal bir gelişimsel dönem kabul edilmektedir. Bu kabulde ergeni yalnızlığa yatkınlaştıran gelişimsel değişimlerin önemi büyüktür. İlk olarak, ergen bu dönemde ortaya çıkan formal işlemleri kullanarak soyut düşünmeye başlar. Soyut düşünme yeteneği ergeni ilk defa kendi hakkındaki düşüncelerini sorgulayarak "Ben kimim?" sorusuna yanıt aramaya iter. Bilindiği gibi bu soruya doyurucu yanıt bulunamazsa sonuç "kimlik bunalımıdır" (Eskin 2001).

Rekreasyonel aktiviteler bireyde; arkadaşlık kurma, macera, yeni deneyimler, başarı duygusu, yaratma zevki, fiziksel dayanıklılık, hizmet duygusu, güzellikten hoşlanma, zihinsel güçleri kullanma, duygusal deneyim ve dinlenme gibi doyumlar oluşturma amacı gütmektedir (Üstün ve Kalkavan 2013).

Bu bakımdan sporun bütünleştirici ve sosyalleştirici özelliği kullanılarak bireylerin birbiri ile olan ilişkilerinin artması, kişilik yapısının oturmaya başladığı ergenlik sürecinin fiziksel ve sosyal olarak sağlıklı bir şekilde tamamlanması, bireyin sportif ve rekreatif etkinliklere katılımının sosyal toplumun bir gerekliliği olduğunu göz önüne sermektedir (Ekinci ve arkadaşları 2015).

Bu çalışmadaki amacımız rekreatif etkinliklerin günümüzde artan kentleşme ve teknolojik gelişmelerin yarattığı anti-sosyal davranışların dezavantajını yenmek için rekreasyon etkinliklerin bununla mücadelede nasıl önemli bir yere sahip olduğunu belirlemek ve bu doğrultuda izlenilmesi gereken yolu belirtmektir.

YÖNTEM

Bu araştırma, ortaokul öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımlarının yalnızlık düzeyleri üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu araştırmak amacıyla betimsel yöntem kullanılarak yapıldı. Elde edilen verilere uygulanacak test'in seçiminde verilerin özelliklerine uygun olacak şekilde parametrik ve parametrik olmayan istatistiksel yöntemin belirlenmesi için "One-Sample Kolmogorov-Smirnov" testi uygulandı. Bağımlı değişkenin evrendeki dağılımının normal olduğu kabul edildi. Araştırmanın bağımsız değişkenini ise öğrencilerin sosyodemografik özellikleri oluşturmaktadır. Öğrencilerin bu özelliklerine göre yalnızlık ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada bağımsız değişkenin kategori sayısı iki olduğunda "t-testi" testi; kategori sayısı ikiden çok olduğunda ise "one way ANOVA" testi kullanıldı. Verilerin toplanması için gerekli izinler alındıktan sonra çalışmanın amacı ve içeriği ile ilgili gerekli bilgilendirmeler ders başlangıçlarında yapıldı ve çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere yeterli materyal ve süre verilerek uygulandı.

Veri Toplama Araçları:

Demografik Bilgi Formu:

Bu formda örneklemi oluşturan ortaokul öğrencileri hakkında cinsiyet, arkadaş ve kardeş sayıları, rekreatif faaliyetlere katılım durumları, anne baba çalışma durumları ve yetiştikleri çevre gibi demografik özelliklere ilişkin bilgiler yer almıştır.

Yalnızlık Ölçeği (YÖ):

Bireyin algıladığı yalnızlık düzeyini ölçmek için Russell, Peplau ve Cutrona (1980) tarafından geliştirilen (UCLA Yalnızlık Ölçeği) kullanılmıştır. Ölçeğin her maddesinde katılımcılara sosyal ilişkilerle ilgili duygu ya da düşünce belirten bir durum sunulmuş ve bireylere bu durumları hangi sıklıkla yaşadıklarını ölçek üzerinde belirtmeleri istenmiştir. Ölçek, her bir maddesi 1 (Hiç Yaşamam) ile 4 (Sık Sık Yaşarım) arasında değerlendirilen Likert tipi bir ölçektir ve toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi için puanlama 1 ile 4 arasında değiştiği için ölçekten alınabilecek en yüksek puan 80, en düşük puan 20'dir. Yüksek puanlar, yalnızlık duygusunun arttığına işaret etmektedir. Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenilirlik çalışması Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık kat sayısı .96, test tekrar test güvenilirliği .94 olarak saptanmıştır. Ölçekte 1., 5., 6., 9., 10., 12., 15., 16., 19. ve 20. maddeler ters kodlanmaktadır.

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcılara Ait Kişisel Bilgilerin Dağılımı

Değişken		F	%
Cinsiyet	Kadın	184	55,8
	Erkek	146	44,2
	Toplam	330	100,0
Kardeş Sayısı	Hiç Yok	41	12,4
	1	159	48,2
	2	61	18,5
	3 ve üzeri	69	20,9
	Toplam	330	100,0
Yetiştirdiğiniz Çevre	Köy	80	24,2
	İlçe	78	23,7
	İl	172	52,1
	Toplam	330	100,0
Yakın Arkadaş Sayısı	Hiç Yok	15	4,5
	1	37	11,2
	2-4	107	32,4
	5-6	96	29,1
	7 ve Üzeri	75	22,7
	Toplam	330	100,0
Serbest Zaman Faaliyetlerine Katılma Şekli	Genellikle Yalnız	44	13,3
	Genellikle Ailemle	53	16,1
	Genellikle Arkadaşlarımla	189	57,3
	Uzman Kişilerin Rehberliğinde	44	13,3
	Toplam	330	100,0
Anne veya Babanız Herhangi Bir İşte Çalışıyor mu?	Annem Çalışıyor	18	5,5
	Babam Çalışıyor	171	51,8
	Her İkisinde Çalışıyor	141	42,7
	Toplam	330	100,0
Ebeveynleriniz birlikte mi?	Evet	49	14,8
	Erkek	281	85,2
	Toplam	330	100,0

Tablo 1 incelendiğinde, araştırma kapsamında yer alan katılımcıların %44'ünün erkek, %55,8'inin kadın, %14,8'inin ebeveynleri ayrı %85,2'sinin ebeveynleri beraber yaşamakta, rekreasyon etkinliklerine katılım şekilleri olarak %13,3'ünün genellikle yalnız %16,1'inin genellikle ailesiyle %57,3'ünün genellikle arkadaşlarıyla %13,3'ünün uzman kişilerin rehberliğinde değerlendirdikleri, sportif rekreasyon faaliyetlerine katılıp katılmama durumlarına göre ise %57,6'sının katıldığı %42,4'ünün katılmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Cinsiyet ve Yalnızlık Düzeyleri buraya

	N	X	ss	t	p
Yalnızlık	Kadın	184	50,9	1,37	,17
	Erkek	146	49,9		

Katılımcıların yalnızlık düzeylerinin cinsiyet faktörüne göre değişkenlik gösterip göstermediğini bulmak için t testi uygulandı. Test sonuçlarına göre cinsiyet değişkeninin yalnızlık düzeyine olan etkisi manidar bulunmamıştır ($t(328)=1,37$; $p=0,17$; $p>0,05$).

Tablo 3. Katılımcıların Ebeveyn Birliktelikleri ve Yalnızlık Düzeyleri buraya

		N	X	ss	t	p
Yalnızlık	Evet	49	48,6	7,55	-2,09	,03
	Hayır	281	50,8	6,64		

Katılımcıların yalnızlık düzeylerinin ebeveyn birlikteliğine göre değişkenlik gösterip göstermediğini bulmak için t testi uygulandı. Test sonuçlarına göre ebeveyn birlikteliğinin yalnızlık düzeyine olan etkisi manidar bulunmuştur ($t(328)=-2,09$; $p=0,03$; $p<0,05$).

Tablo 4. Sportif Rekreasyon Etkinliklerine Katılıp Katılmama Durumları ve Yalnızlık Düzeyleri

		N	X	ss	t	p
Yalnızlık	Evet	190	49,7	7,16	-2,47	,01
	Hayır	140	51,5	6,18		

Katılımcıların yalnızlık düzeylerinin sportif rekreasyon etkinliklerine katılma durumlarına göre değişkenlik gösterip göstermediğini bulmak için t testi uygulandı. Test sonuçlarına göre sportif rekreasyon etkinliklerine katılım bireyin yalnızlık düzeyine olan etkisi manidar bulunmuştur ($t(328)=-2,47$; $p=0,01$; $p<0,05$).

Tablo 5. Sportif Rekreasyon etkinliklerine Katılım Şekillerine Göre Yalnızlık Düzeyleri

		N	X	ss	f	p	Fark Tukey
Yalnızlık	Genellikle Yalnız	106	48,6	7,08	2,887	,023	1, 2-3*
	Genellikle Ailemle	60	53,1	6,83			
	Genellikle Arkadaşlarımla	73	51,3	6,40			
	Uzman Kişilerin Rehberliğinde	91	50,4	6,13			
	Toplam	330	50,5	6,81			

Katılımcıların

yalnızlık düzeylerinin sportif rekreasyon etkinliklerine katılma şekillerine göre değişkenlik gösterip göstermediğini bulmak için anova testi uygulandı. Test sonuçlarına göre sportif rekreasyon etkinliklerine katılım şekli ile bireyin yalnızlık düzeyi arasındaki fark manidar bulundu ($f=2,887$; $p=0,02$; $p<0,05$). Ayrıca manidar farklılığın hangi faktörler arasında olduğunu belirlemek için tukey testi uygulandı.

SONUÇ

Bu alışma ortaokul ğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin sosyo-demografik değişkenlerine göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Yapılan istatistiksel analizlere göre katılımcıların cinsiyet değişkenine göre manidar bir sonuç bulunmadı (Tablo 2). Bu sonuç Cassidy ve Asher (1992) tarafından yapılan çalışma ile paralellik arz etmektedir. Cassidy ve Asher'e göre ocuk ve ergenlerde yalnızlık ve cinsiyet arasındaki ilişkinin yalnızlık üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı grlmştr. Fakat literatürde bulunan çalışmalar incelendiğinde ortaöğretim öğrencileri arasında yalnızlık düzeyinin cinsiyete göre farklılıklar gösterdiği bulunmuştur Yılmaz ve ark (2008).

Katılımcıların ebeveyn birliktelikleri ile yalnızlık düzeyleri arasında düzeyleri arasında manidar bir ilişki bulundu (Tablo 3). Bu sonuç Krler (2011) in ortaöğretim II kademe öğrencileriyle ilgili yaptığı çalışmada manidar bulunmuştur. Krler anne-babası ayrı yaşayan öğrencilerin yalnızlık puan ortalamasının ($x = 27.53$) en yüksek olduğu, bunu anne-babası boşanmış öğrencilerin ($x = 26.56$) takip ettiğini belirtmiştir.

Katılımcıların sportif rekreasyon etkinliklerine katılıp katılmama durumları ile yalnızlık düzeyleri arasında manidar bir ilişki bulundu (Tablo 4). Bu sonuç Ekinci ve arkadaşları (2015) tarafından yapılan çalışma ile de paralellik göstermektedir. Ekinci ve arkadaşlarına göre rekreatif etkinliklerin bireyin sosyalleşmesine yardımcı olduğu ve doğal olarak bu faktörün bireyin kendisini yalnız hissetmemesine katkı sağladığı dşnlmektedir.

Katılımcıların sportif rekreasyon faaliyetlerine katılım şekilleri ile yalnızlık düzeyleri arasında manidar bir sonuç bulundu (Tablo 5). Rekreatif etkinliklere genellikle ailesiyle ve genellikle arkadaşlarıyla katılan bireylerin yalnızlık düzeylerinin az olduğu bulunmuştur. Bu sonuca dayanarak bireyin kendisini rahat hissetiği aile ve arkadaş ortamlarında yalnızlık duygusu yaşamadığı anlamına gelmektedir.

KAYNAKÇA

- Gerst-Emerson, K. ve Jayawardhana, J. (2015). Loneliness as a Puplic Health Issue: The Impact of Loneliness on Health Care Utilization Among Older Adults, *Am J Puplic Healt* 105:1013-1019.
- Demircan, H.. ve Demir, A. (2014) Children's Sense of Loneliness nnd Social Dissatisfaction, After-School Care, *Psychological Reports: Mental & Physical Health*, 114, 1, 169-175.
- Russel, D. (1980). The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence, *Journal of Personality and Social Psychology* Vol. 39, No. 3, 472-480.
- Ni, S., Yang, R., Zhang, Y., Dong, R. (2015). Effect of Gratitude on Loneliness of Chinese College Students: Social Support as a Mediator. *Social Behavior and Personality*, 43(4), 559-566.
- Eskin, M. (2001). Ergenlikte Yalnızlık, Başetme Yöntemleri ve Yalnızlığın İntihar Davranışı ile İlişkisi, *Klinik Psikiyatri* 4:5-11.
- Üstün, .D. ve Kalkavan, A. (2013). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ğrencilerini Rekreatif Faaliyetlere Katılmaya Motive Eden Faktörlerin Araştırılması, *II. Rekreasyon Araştırma Kongresi*.
- Ekinci, N.E., Demirel, M., Harmandar Demirel, D., Işık, U. (2015). Lise ğrencilerinin Yalnızlık Algılarının Rekreasyonel Etkinliklere Katılımları ve Bireysel Değişkenlere Göre İncelenmesi, *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 71-78.
- Cassidy, J. ve Asher, S. R. (1992). Loneliness and peer relations in young children, *Child Development*, 63(2), 350-365.
- Krler, Y. (2011). İlköğretim ikinci kademe ğrencilerinin çeşitli değişkenler açısından yalnızlık düzeyleri ve yalnızlık ile sosyal duygusal öğrenme becerileri arasındaki ilişkiler, *Anadolu Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı*, Yüksek lisans tezi, Eskişehir.

Yılmaz, E., Yılmaz, E., Karaca, F. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Destek ve Yalnızlık Düzeylerinin İncelenmesi, *Genel Tıp Dergisi*, 18(2): 71-79.

Türkiye’de Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Tercihlerinin Değerlendirilmesi: Bir Literatür Taraması

Berrin GÜNER

Afyonkarahisar Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu

E-posta: berringuner@gmail.com

ÖZ

Son yıllarda ülkemizde rekreasyon araştırmalarında önemli bir artış meydana geldiği bilinmekle beraber, genç bireylerin rekreatif etkinliklere yönelme durumları üzerinde yapılan araştırmaların da arttığı görülmektedir. Ancak ülkemizde genç bireylerin rekreatif tercihlerine yönelik yapılan araştırmaların irdelendiği derleme çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Bu kapsamda yapılan bu araştırmada Türkiye’de lise ve üniversite çağında bulunan öğrencilerin rekreatif tercihlerinin araştırıldığı çalışma bulgularının derlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada literatürde sıklıkla kullanılan, belirli bir konuda yapılan araştırmaların derlenmesini ve araştırmaların ortaya koydukları bulguların irdelenmesini amaçlayan “belgesel kaynak derlemesi” yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda ülkemizde son yıllarda lise ve üniversite öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelendiği özgün makale ve lisansüstü tezlere ulaşılmıştır. Konuya ilişkin olarak yapılan araştırma bulguları değerlendirildiği zaman, ülkemizde lise ve üniversite öğrencisi gençlerin genellikle pasif rekreatif etkinlik olarak değerlendirilen müzik dinleme, TV izleme, kitap, dergi ve gazete okuma gibi rekreatif aktivitelere yöneldikleri belirlenmiştir. Rekreatif etkinlik olarak spor aktivitelerine en sık katılan öğrenci gruplarının ise üniversitelerin beden eğitimi ve spor yüksekokullarında öğrenim gören öğrenciler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar sözcükler: Gençlik, Öğrenci, Rekreasyon

GİRİŞ

Boş zamanların çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesi “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Kaya 2003; Balcı ve İlhan 2006; Sevil 2012). İnsanların serbest zamanlarını değerlendirmek için rekreatif etkinliklere yönelmelerinin temelinde serbest zamanlarını zevk alarak yaşama, yeni deneyimler elde etme, yeni arkadaşlık ve dostluklar kazanma, yaratıcılık duygularını geliştirme, başarıma duygusunu arttırma ve toplumsal yarar elde etme gibi amaçlar yatmaktadır (Yağmur 2006). Şahin ve diğerleri’ne (2009) göre rekreasyon etkinliklerine katılım ile faaliyetin uygulandığı zaman diliminde anlık zevk almanın ve anlık tatmin yaşamak amaçlanmaktadır.

Rekreasyon kavramı günümüz toplumlarında önemi sürekli olarak artan bir olgu haline gelmekle beraber (Zengin vd 2006; Balcı ve İlhan 2006; Öksüz 2012), farklı eğitim kademelerinde yer alan öğrencilerin serbest zamanlarını değerlendirmeleri de önemli bir sorun olarak değerlendirilmektedir (Yetiş 2008). Bu nedenle gerek ilköğretim ve ortaöğretim gerekse de yükseköğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin rekreatif tercihleri üzerine yapılan araştırmaların her geçen gün arttığı görülmektedir.

Özellikle fiziksel etkinlik içeren rekreasyon faaliyetlerinin insan sağlığına birçok yararı olduğu bilinmektedir. Fiziksel sağlığın geliştirilmesinin yanında rekreatif etkinliklere katılımın psikolojik ve ruhsal sağlık üzerinde de bir takım faydaları olduğu vurgulanmaktadır (Karaküçük 2008). Son yıllarda özellikle gençler arasında sağlıksız yaşam biçimi davranışlarının ve hareketsiz yaşam biçiminin arttığı, bunlara paralel olarak çeşitli sağlık sorunlarının ortaya çıktığı göz önünde bulundurulduğu zaman gençler açısından rekreatif etkinliklere katılımın sağlık açısından öneminin arttığı görülmektedir. Gençlerde rekreatif etkinliklere katılımın sağlanması için gençlerin rekreatif etkinliklere katılım sıklıklarının, tercih ettikleri rekreatif etkinlik türlerinin ve rekreatif etkinliklere katılımın önündeki engellerin iyi bilinmesi gerekmektedir.

Ülkemizde ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin rekreatif tercihlerinin ele alındığı birçok araştırma yapılmıştır. Bu alanda yapılan araştırmaların son yıllarda giderek artış gösterdiği görülmektedir. Yapılan bu araştırmada da lise ve üniversite öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin incelendiğı araştırma bulgularının derlenmesi amaçlanmıştır.

Rekreasyon Kavramı

İnsanların hayat akışı içerisinde sahip oldukları iki zaman türü bulunmaktadır. Bunların birincisi iş ve meslek hayatını içine alan zaman dilimidir. Bu zaman dilimine çalışma zamanı adı verilmektedir. İnsanlar çalışma zamanı olarak nitelendirilen zaman dilimi içerisinde genellikle hayatlarını idame ettirebilmek için para kazanmaya çalışırlar. İnsanların iş ve meslek yaşantılarının dışında kalan zaman dilimi ise çalışma dışı zaman olarak tanımlanmaktadır (Sevil 2012). İnsanlar iş ve meslek hayatına ayırdıkları zaman dilimi içerisinde yıprandıkları için çalışma dışı zamanlarında çeşitli aktivitelere yönelme eğilimi içine girmektedirler. Rekreasyon kavramı da bu noktada ortaya çıkan ve anlam kazanan bir kavramdır.

Literatürde rekreasyon kavramı üzerine birçok tanım yapılmakla beraber, genel olarak insanların kendilerini yenileme, dinlenme ve eğlenme amacıyla yöneldikleri aktiviteler “rekreasyon” olarak tanımlanmaktadır (Atik 2013). Tribe (2005) ise rekreasyon kavramını “insanların serbest zamanlarını değerlendirmek amacıyla ev ortamında veya ev dışında katıldıkları etkinlikler” şeklinde tanımlamıştır. Literatürde rekreasyon kavramına ilişkin tanımlar incelendiğı zaman, rekreasyon kavramının serbest zaman etkinliklerini kapsadığı, insanların çalışma dışı zamanlarını değerlendirmek için yöneldikleri aktivitelerden meydana geldiğı söylenebilir.

Konuya İlişkin Olarak Yapılan Bazı Araştırmalar

Bartın Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin en sık yöneldikleri serbest zaman etkinliklerinin başında sırasıyla müzik dinleme, spor aktiviteleri, sinema ve tiyatroya gitme, TV izleme ve spor yarışmaları izlemenin geldiğı tespit edilmiştir. Aynı araştırmada üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılmaları için yeterli zamanları olmasına rağmen, üniversite tesislerini düşük düzeyde kullandıkları belirlenmiştir. Bunun yanında üniversite öğrencilerinin yönelebilecekleri sosyal etkinliklerin yetersiz olduğı sonucuna ulaşılmıştır (Akyüz 2015).

Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin boş zamanlarını değerlendirme biçimlerinin incelendiğı araştırmada, öğrencilerin büyük bir bölümünün (%67.1) boş zamanlarını istedikleri gibi değerlendiremediklerini belirttikleri belirlenmiştir. Yine öğrencilerin büyük bir bölümünün (%64.4) boş zamanlarını iyi değerlendirmeleri için yeterli imkana sahip olmadıklarını düşündükleri belirlenmiştir. Öğrencilerin en sık yöneldikleri boş zaman aktivitelerinin başında ise sırasıyla müzik dinleme, kitap okuma, bilgisayar ve internetle ilgilenmenin geldiğı sonucuna ulaşılmıştır (Zengin vd 2006).

İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin ele alındığı araştırmada ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin katıldıkları rekreatif etkinliklerin öğrenim gördükleri eğitim kademelerine göre bazı farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Ancak her iki eğitim kademesindeki öğrencilerin müzik dinleme ve internet kafeye gitme gibi rekreatif etkinliklere sıklıkla yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır (Gözaydın 2001).

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi öğrencilerinin rekreatif tercihlerinin değerlendirilmesinin amaçlandığı araştırmada, öğrencilerin çoğunluğunun (%69.8) rekreatif amaçlarla üniversite tesislerini kullanma sıklıklarının haftada 1-5 saat civarında olduğu belirlenmiş, öğrencilerin %55.5'inin rekreatif tercihlerinin sosyal etkinliklerden yöne olduğu, öğrencilerin %28'inin rekreatif amaçlı fiziksel etkinliklere katıldıkları belirlenmiştir (Çoruh 2013). Yetiştirme yurtlarında kalan ve lise çağında bulunan gençler üzerinde yapılan araştırmada, gençlerin rekreatif etkinlik olarak yurt tesislerini kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır (Kaya 2003).

Afyon Kocatepe Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri ile diğeri bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilerin serbest zaman aktivitelerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğunun serbest zamanlarında spor ve oyun etkinliklerine yöneldikleri belirlenmiş, öğrenciler arasında serbest zamanlarını müzik dinleyerek değerlendiren öğrencilerin de yüksek oranda oldukları tespit edilmiştir. Bunun yanında diğeri bölümlerde öğrenim gören öğrencilerin %36.6'sının serbest zamanlarında spor etkinliklerine yöneldikleri, beden eğitimi ve spor bölümünde öğrenim gören öğrencilerin ise %51.6'sının serbest zamanlarında spor etkinliklerine yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır (Yağmur 2006). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan benzer bir çalışmada öğrencilerin %61'inin rekreatif etkinlik olarak spor faaliyetlerine yöneldikleri belirlenmiştir (Çınar 2004). Beden eğitimi ve spor bölümü öğrencileri üzerinde yapılan diğeri bir araştırmada ise öğrencilerin en sık katıldıkları serbest zaman etkinliklerinin başında sırasıyla futbol, voleybol ve basketbol oynamanın geldiği sonucuna ulaşılmıştır (Hacıcaferoğlu vd 2014).

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin rekreatif etkinliklerinin değerlendirilmesinin amaçlandığı araştırmada, öğrencilerin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında açık havada dolaşma, müzik dinleme, internet-bilgisayar ile ilgilenme, TV seyretme ve yürüyüş yapmanın geldiği tespit edilmiştir (Şahin vd 2009). Akdeniz Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan diğeri bir araştırmada, öğrencilerin en fazla tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında müzik dinleme, sinema-tiyatro gibi sosyal aktivitelere katılma ve kitap okuma gibi faaliyetlerin geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin rekreatif amaçlı yöneldikleri spor etkinliklerinin başında sırasıyla yürüyüş ve bisiklet binmenin geldiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin bireysel olarak gerçekleştirdikleri rekreatif etkinliklerin başında ise televizyon izleme ve evde vakit geçirmenin geldiği sonucuna ulaşılmıştır (Ardahan ve Lapa 2010).

Muğla Üniversitesi öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin en sık tercih ettikleri sosyo-kültürel rekreatif etkinliklerin başında arkadaşları ile pikniğe gitmek/kamp yapma, kitap, dergi ve gazete okumanın geldiği tespit edilmiştir. Öğrencilerin en sık tercih ettikleri sanatsal rekreatif etkinliklerin başında ise müzik dinleme, Sinema, konser, tiyatro, sergi, müze veya kütüphaneye gitme gibi faaliyetlerin geldiği sonucuna ulaşılmıştır (Müftüler 2008).

"Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi" adlı araştırmada 7 farklı üniversitede öğrenim görmekte olan 1318 öğrenci araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın sonunda erkek öğrencilerin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliğin başında futbolun geldiği, kadın öğrencilerin ise rekreatif etkinlik olarak voleybol sporuna yöneldikleri tespit edilmiştir (Balcı ve İlhan 2006).

Karaman Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nda kalan üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada öğrencilerin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada erkek öğrencilerin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında spor etkinliklerine katılma ve sinemaya gitmenin geldiği tespit edilmiştir. Kadın öğrencilerin de en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında spor etkinliklerine katılma ve sinemaya gitmenin geldiği sonucuna ulaşılmıştır (Tekin vd 2007).

Öksüz (2012) tarafından yapılan araştırmada Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu ile özel yurtlarda ikamet eden öğrencilerin boş zaman faaliyetlerinin değerdendirilmesi amaçlanmıştır. Öğrencilerin yurt hayatına geçmeden önce en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında spor etkinliklerine katılım ile müzik, tiyatro, halk oyunları vb. etkinliklerin geldiğı tespit edilmiş, ancak öğrencilerin yurttta yaşamaya başladıktan sonra rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin azaldığı tespit edilmiştir.

Kaya (2011) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin genellikle sosyo-kültürel rekreatif etkinliklere yöneldikleri, sanatsal rekreatif etkinliklere yönelme düzeylerinin düşük olduğı belirlenmiştir. En sık tercih edilen rekreatif etkinliklerin başında ise müzik dinleme, internette zaman geçirme ve spor yapmanın geldiğı, öğrenciler tarafından en az tercih edilen rekreatif etkinliklerin başında ise kitap okuma, sinema ve tiyatroya gitmenin geldiğı sonucuna ulaşılmıştır.

Kiper (2009) tarafından üniversite öğrencilerinin rekreasyonel eğilimlerinin incelendiğı araştırmada, öğrencilerin en sık tercih ettikleri rekreatif faaliyetlerin başında sosyal ve kültürel etkinlikler ile dinlenmeye yönelik aktivitelerin geldiğı tespit edilmiştir. Söz konusu rekreatif tercihleri sportif rekreasyon faaliyetlerinin takip ettiğı bulunmuştur. Pepe (2008) tarafından yapılan diğerd bir araştırmada, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin serbest zaman etkinliklerine katılım durumlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin günde ortalama 3-6 saatlik bir zaman dilimini rekreatif etkinliklere ayırdıkları, ancak rekreatif amaçla üniversitenin tesislerinden yeterli düzeyde yararlanmadıkları belirlenmiştir. Öğrencilerin en sık tercih ettikleri rekreatif etkinliklerin başında ise müzik dinleme, TV izleme ve bilgisayarda vakit geçirmenin geldiğı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Sonuç olarak, ülkemizde lise ve üniversite öğrencilerinin genellikle pasif rekreatif etkinliklere katıldıkları, sportif rekreasyon aktivitelerine genellikle üniversitelerin spor bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin yöneldikleri belirlenmiştir. Yapılan bazı araştırma bulguları öğrencilerin rekreatif tercihlerinin yaşadıkları yerleşim yerlerinin rekreatif kaynaklarına göre şekillendiğini göstermektedir. Özellikle yetiştirme yurtlarında yaşayan öğrencilerin genellikle yurttardaki aktivite alanlarını tercih etmeleri ve spor bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin üniversite spor tesislerini kullanmaları yaşanan bölgedeki tesis ve imkanların rekreatif tercihleri şekillendirdiğini göstermektedir. Literatürde yer alan araştırma bulguları değerdendirildiğı zaman, ülkemizde lise ve üniversite öğrencilerinin özellikle fiziksel aktivite içeren rekreatif etkinliklere yönelme düzeylerinin arttırılması için bazı önlemler alınması gerektiğı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, H. (2015). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Bölümünde Öğrenim Gören Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Faaliyetlerini Değerdendirilme Biçimlerinin İncelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, Special Issue 3: 301-316.
- Ardahan, F. ve Lapa, T. Y. (2010). Gelire ve Geline Yerleşim Birimine Göre Öğrencilerin Rekreatif Etkinliklere Katılma ve Katılmama Nedenlerinin Değerdendirilmesi: Akdeniz Üniversitesi Örneğı. *BESBD*, 5 (3): 87-96.
- Atık, M. (2013). *Rekreasyonel Faaliyetlerin Doğal Çevreye Etkilerinin Belirlenmesinde Yöntem Yaklaşımları: Olimpos-Beydağları Örneğı*. II. Rekreasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın.
- Balci, V. ve İlhan, A. (2006). Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1): 11-18.

- Çınar, V. (2004). Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Değerlendirilmesi. *Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 6 (3): 18-245.
- Çoruh, Y. (2013). Üniversite Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilimleri ve Rekreasyonel Etkinliklere Katılımına Engel Olan Faktörler (Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Doktora Tezi) Ankara.
- Gözaydın, G. (2001). Ortaöğretim Kurumlarının Öğrenci, Öğretmen ve Yöneticilerinin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Tercihleri ve Bu Tercihler Üzerinde Sosyo-Ekonomik Yapılarının Etkilerinin İncelenmesi. Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Kocaeli.
- Hacıcaferoğlu, S., Gündoğdu, C., Hacıcaferoğlu, B. ve Yücel, A. S. (2014). Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Serbest Zaman (Rekreasyon) Aktivitelerine Katılımlarının Belirlenerek İncelenmesi (İnönü Üniversitesi Örneği). *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 5 (1): 5-17.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreasyon*. 6. Baskı. Gazi kitabevi. Ankara.
- Kaya, A. M. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Faaliyetlere Yönelik Tutumları ve Boş Zaman Motivasyonlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Sivas.
- Kaya, S. (2003). Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi ve Etkinliklerinin Sosyalleşmeye Etkisi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Doktora Tezi) Ankara.
- Kiper, T. (2009). Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi (Tekirdağ) Öğrencilerinin Rekreasyonel Eğilim ve Taleplerinin Belirlenmesi. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6 (2): 191-201.
- Müftüler, M. (2008). Muğla Üniversitesi'nde Okuyan Öğrencilerin Çoklu Zekâ Alanlarına Göre Rekreasyon Tercihlerinin Belirlenmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Muğla.
- Öksüz, E. (2012). Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu İle Özel Yurtlarda İkamet Eden Öğrencilerin Boş Zaman Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi (Balıkesir İli Örneği). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Balıkesir.
- Pepe, K. (2008). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde Okuyan Öğrencilerin Serbest Zaman Değerlendirme Anlayış ve Alışkanlıkları İle Beklentilerinin Araştırılması. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri Dergisi*, 3 (1): 1-10.
- Sevil, T. (2012). *Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler* (Boş Zaman ve Rekreasyon, Editör: Serdar KOCAEKŞİ). Açık Öğretim Fakültesi Yayınları. Eskişehir.
- Şahin, C. K., Akten, S. ve Erol, U. E. (2009). Eğirdir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Rekreasyon Faaliyetlerine Katılımlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Çalışma. *Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 10 (1): 62-71.
- Tekin, M., Yıldız, M., Akyüz, M. ve Uğur, O. A. (2007). Karaman Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumunda Kalan Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılım ve Beklentilerinin İncelenmesi. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (1): 121-135.
- Tribe, J. (2005). *The Economics of Recreation, Leisure and Tourism*. USA: Routledge.
- Yağmur, R. (2006). Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri ile Farklı Bölümlerdeki Öğrencilerin Serbest Zaman Aktivitelerinin Karşılaştırılması. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Yüksek Lisans Tezi) Afyon.
- Yetiş, Ü. (2008). Ortaöğretim Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimleri (Ankara Örneği). Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (Doktora Tezi) Ankara.
- Zengin, E., Sertbaş, K. ve Kolayış, H. (2006). Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Boş Zaman Profilleri ve Raket. *Spor Yönetimi ve Bilgi Teknolojileri*, 1 (1): 17-28.

Türkiye’de Yetişkin Bireylerin Rekreatif Tercihlerinin Değerlendirilmesi: Bir Literatür Taraması

Mesut HEKİM

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: mhekim@mehmetakif.edu.tr

ÖZ

Günümüzde yetişkin bireylerin iş ve meslek yaşamındaki yoğun çalışma temposu nedeniyle boş zamanlarında dinlenme, eğlenme ve kendine vakit ayırma istekleri artmıştır. Bu durum, yetişkin bireylerin boş zamanlarını en iyi biçimde değerlendirebilmek adına kendilerine uygun rekreasyon faaliyetlerine yönelmelerine zemin hazırlamış, insanların yöneldikleri rekreasyon faaliyetleri üzerine yapılan araştırmaların da artmasına neden olmuştur. Ancak diğer ülkelerle kıyaslandığı zaman ülkemizde yaşayan insanların rekreatif tercihlerinin ele alındığı araştırmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle yapılan bu araştırmada Türkiye’de yetişkin bireylerin rekreatif tercihlerinin incelendiği araştırmaların derlenmesi, böylece yetişkin bireylerin rekreatif tercihleri hakkında geniş kapsamlı bir görüş ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmada literatürde sıklıkla kullanılan belgesel kaynak derlemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda konuya ilişkin olarak ülkemizde son yıllarda yapılan lisansüstü tezler ve makalelerden oluşan 20 akademik çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan akademik çalışmalar amaçlarına ve araştırma bulgularına göre tablo haline getirilmiştir. Yapılan belgesel kaynak derlemesi sonucunda, ülkemizde yetişkin bireylerin genellikle pasif rekreasyon faaliyetlerine yöneldikleri (TV izleme, kitap, gazete, dergi okuma, müzik dinleme vb.), yetişkin bireylerin yöneldikleri rekreatif etkinliklerin genellikle ilgilendikleri meslek türüne göre şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre; rekreatif spor etkinliklerine en fazla beden eğitimi öğretmenlerinin ve spor bölümlerinde görevli öğretim elemanlarının katıldığı, yetişkin kadınların en sık tercih ettikleri rekreatif spor etkinliklerinin başında yürüyüşün geldiği, yoğun çalışma temposuna sahip meslek gruplarındaki bireylerin (öğretmenler, emniyet mensupları) rekreatif etkinliklere çok düşük düzeylerde katıldıkları ve pasif rekreatif etkinliklere yöneldikleri belirlenmiştir.

Anahtar sözcükler: Yetişkin Bireyler, Rekreasyon, Boş Zaman

GİRİŞ

Günümüzde insanlar iş ve meslek yaşamları dışında kalan zamanlarda dinlenmek, sürekli yaşadığı ortamdan biraz olsun uzaklaşmak, farklı yer ve mekânları gezmek, farklı insanlarla vakit geçirmek, farklı heyecanlar yaşamak, sağlığını korumak veya geliştirmek amacıyla açık ya da kapalı alanlarda gerçekleştirilen spor etkinliklerine katılma eğilimi içine girmişlerdir (Karaküçük 2008). İnsanların bireysel veya grup halinde katıldıkları, zorunlu davranışların dışında kalan zaman dilimi olan serbest zamanlarında gerçekleştirdikleri, eğlendirici, dinlendirici ve doyum sağlayıcı etkinliklere “rekreasyon” adı verilmektedir (Önal 2007).

Günümüzde insanların rekreasyon faaliyetlerine yönelmelerine neden olan unsurlar arasında boş zamanların artmasının büyük bir rolü bulunmaktadır. İnsanların boş zamanlarının giderek artması boş zaman kavramının değerinin ve boş zamana olan ilginin de artmasına zemin hazırlamıştır. Ancak insanların sahip oldukları boş zamanları iyi değerlendirme olasılıklarının yanında, boş zamanlarını kötü değerlendirme olasılıkları da bulunmaktadır. İyi değerlendirilen boş zamanlar insanlara çeşitli açılardan yararlar sağlarken, kötü veya verimsiz olarak değerlendirilen boş zamanlar insanlar için stres ve bunalım kaynağı olmaktadır (Metin 2013). Bu noktada insanların boş zamanlarını en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için kişisel ihtiyaç, beklenti ve yeteneklerine uygun rekreasyon etkinliklerine yönelmeleri gerekmektedir.

Rekreasyon kavramı insanların boş zamanlarını değerlendirmeleri adına oldukça önemli bir kavram olmasına rağmen, ülkemizde rekreasyon kavramının son yıllarda üzerinde yoğun olarak durulmaya başlanan bir kavram olduğu bilinmektedir (Ağyar ve Lapa 2012). Ülkemizde rekreasyon alanında yapılan araştırmaların, sempozyum ve kongrelerin de son yıllarda artış gösterdiği, rekreasyon üzerine yapılan araştırmalarda genellikle insanların rekreatif tercihleri, rekreatif tercihleri etkileyen unsurların

belirlenmesi, rekreasyon alanlarının kullanım sıklıkları, rekreasyon alanlarının mimarisi ve düzenlenmesi gibi konulara ağırlık verildiğı görölmektedir.

Ölkemizde farklı meslek gruplarında bulunan yetişkin bireyler üzerinde rekreatif tercihlerin belirlenmesine yönelik birçok araştırma yapıldığı da bilinmektedir. Yapılan bu araştırmada da ölkemizde yetişkin bireylerin rekreatif tercihlerinin belirlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilen çalışmaların derlenmesi amaçlanmıştır. Yapılan bu derleme çalışmasının ölkemizde çalışan bireylerin rekreatif tercihlerine yönelik genel bir görüş ortaya koyacağı düşünülmüştür.

YÖNTEM

Yapılan bu araştırmada literatürde sıklıkla kullanılan araştırma yöntemlerinden olan “belgesel kaynak derlemesi” yöntemi kullanılmıştır. Seyidoğlu’na (2000) göre, günümüzde özellikle internet aracılığı ile birçok literatür kaynağına ulaşmak mümkündür. Belgesel kaynak derlemesinde çalışılması planlanan konuya ilişkin olarak geçmiş tarihlerde yapılmış, kişiler veya kurumlar tarafından yazılmış, çeşitli belge, bilgi ve kalınlara ulaşılması amaçlanmaktadır (Aktaran; Tanyıldızı 2013). Yapılan bu araştırmada konuya ilişkin olarak geçmiş tarihlerde ölkemizde yapılan lisansüstü tezlere ve akademik makalelere ulaşılmıştır. Lisansüstü tez ve makale olmak üzere toplam 20 akademik çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan tezlerin tamamı YÖK Ulusal Tez Merkezi’nden indirilmiş olup, sadece erişime tamamen açık olan tezler çalışmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen makalelere ise Google Akademik arama motoru ile Arastirmax adlı veri tabanından erişilmiştir.

BULGULAR

Araştırmada belgesel kaynak derlemesi sonucunda elde edilen toplam 20 çalışma yazar, tarih, amaç ve araştırma bulgularına göre tablo haline getirilmiştir. Türkiye’de çalışan bireylerin katıldıkları rekreatif etkinliklere ilişkin bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Yetişkin bireylerin rekreatif tercihlerinin değerlendirildiğı bazı araştırma bulguları

Yazar & Yıl	Araştırmanın Amacı	Elde Edilen Bulgular
Sarbağ ve Aksoy 2011	Üniversite çalışanlarının boş zaman etkinliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	En sık tercih edilen etkinliklerin başında müzik dinlemenin geldiğı belirlenmiş, çalışanların çoğunluğunun ayda sadece birkaç defa sinema ve tiyatroya gittikleri belirlenmiştir.
Can 2010	Üniversite öğrencilerinin ailelerinin boş zaman aktivitelerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Öğrenci ailelerinin genellikle TV izleme ve dinlenme gibi pasif rekreasyon etkinliklerine yöneldikleri belirlenmiştir.
Tunçkol ve Çumralıgil 2005	Selçuk Üniversitesi akademik personelinin rekreatif tercihlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.	Akademik personelin genellikle TV izleme, radyo dinleme, dergi ve gazete okuma gibi pasif rekreatif etkinliklere yöneldikleri belirlenmiştir.
Yetiş 2008	Kamu kuruluşlarında çalışan memurların boş zamanlarını değerlendirme faaliyetleri incelenmiştir.	Çalışılan kurumda masa tenisi malzemeleri bulunduğı için memurların çoğunluğunun boş zamanlarında masa tenisi oynadığı belirlenmiştir.
Ekici vd. 2010	Emniyet müdürlüğü personelinin boş zaman faaliyetlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Araştırmaya katılan emniyet personelinin boş zamanlarını genellikle tatile çıkarak veya kişisel işlerini yaparak değerlendirdikleri bulunmuştur.

Türkmen vd 2013	Konaklama işletmelerinde yöneticilerin rekreatif tercihlerinin değeriendirilmesi amaçlanmıştır.	İşletme yöneticilerinin en sık katıldığı sportif rekreatif etkinliklerin başında yürüyüş, kültürel rekreatif etkinliklerin başında ise sinemaya gitmenin geldiğı belirlenmiştir.
İç 2004	Kamu görevlilerinin sportif rekreasyon etkinliklerine katılım düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.	En sık tercih edilen sportif etkinliklerin futbol ve yürüyüş olduğı belirlenmiştir.
Binarbaşı 2006	Öğretmenlerin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Öğretmenlerin genellikle pasif rekreatif etkinliklere yöneldikleri belirlenmiştir.
Tel 2007	Üniversite öğretim üyelerinin serbest zaman etkinliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	En sık tercih edilen etkinliklerin başında kitap okuma, aile üyeleri ile birlikte olma, sosyo-kültürel etkinliklere katılmanın geldiğı belirlenmiştir.
Önal 2007	Ev hanımlarının rekreatif tercihlerinin değeriendirilmesi amaçlanmıştır.	Ev hanımlarının genellikle rekreatif etkinlikler konusunda yeterli bilince sahip olmadıkları ve rekreatif etkinliklere yönelmedikleri belirlenmiştir.
Erken 2008	Öğretmenlerin serbest zamanlarında spor etkinliklerine katılım düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Öğretmenlerin çoğunluğunun serbest zamanlarında spor etkinliklerine katılmadıkları belirlenmiştir.
Avcı 2009	Öğretmenlerin serbest zamanlarında spor etkinliklerine katılım düzeylerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Öğretmenlerin ders yoğunluğu nedeniyle rekreatif etkinliklere düşük düzeyde katıldıkları, ekonomik sorunlar nedeniyle de pasif rekreatif etkinliklere yöneldikleri belirlenmiştir.
Ayan 2009	Polis memurlarının rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	En sık tercih edilen etkinliklerin başında kitap, gazete okuma ve TV izlemenin geldiğı tespit edilmiştir.
Korkutata 2010	Üniversite akademik ve idari personelinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Akademik personelin genellikle ders, eğitim ve öğretim faaliyetlerine zaman ayırdıkları, idari personelin ise genellikle aileleri ile vakit geçirdikleri belirlenmiştir.
Akçan 2010	Çalışan ve çalışmayan kadınların rekreatif amaçla spor etkinliklerine katılma düzeyleri incelenmiştir.	En sık tercih edilen rekreatif spor etkinliklerinin başında yürüyüşün geldiğı belirlenmiştir.
Bekdemir 2011	Emniyet teşkilatındaki polislerin boş zamanlarını değeriendirme faaliyetleri incelenmiştir.	Polislerin genellikle spor etkinliklerine yöneldikleri, ancak mesleki kıdem arttıkça spora yönelme düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir.
Sandıkçı 2012	Üniversite akademik personelinin rekreatif tercihlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.	En sık tercih edilen aktivitelerin başında kitap, gazete ve dergi okuma, TV ve video izleme, aile ve çocuklarla ilgilenme ile arkadaşlarla sohbet edip gezmenin geldiğı tespit edilmiştir.
Öçalan vd 2013	İlköğretim öğretmenlerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Öğretmenlerin kitap, gazete okuma, televizyon izleme ve müzik dinleme gibi pasif rekreatif etkinliklere yöneldikleri belirlenmiştir.
Kara vd 2011	Beden eğitimi öğretmenlerinin rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	Kadın öğretmenlerin genellikle sinema ve tiyatroya erkek öğretmenlerden daha sık gittikleri, öğretmenlerin mesleki kıdem ve iş doyum düzeylerine göre rekreatif etkinliklerinin farklılaştığı tespit edilmiştir.
Güngörmüş vd 2006	Üniversite spor bölümlerinde görev yapan öğretim elemanlarının rekreatif tercihlerinin incelenmesi amaçlanmıştır.	En sık tercih edilen etkinliklerin başında spor yapmak, spor müsabakalarını izlemek, kitap, dergi ve gazete okumanın geldiğı belirlenmiştir.

SONUÇ

Ülkemizde yetişkin bireylerin rekreatif tercihleri üzerine yapılan araştırma bulguları değerlendirildiği zaman, yetişkin bireylerin genellikle pasif rekreatif etkinlik olarak değerlendirilen TV izleme, müzik dinleme, kitap, dergi ve gazete okuma gibi aktivitelere yöneldikleri söylenebilir. Rekreatif amaçlı spor etkinliklerine yetişkin bireylerin büyük bir bölümünün katılmadığı, en sık tercih edilen spor etkinliklerinin başında ise düşük efor harcanarak gerçekleştirilen yürüyüş çalışmalarının geldiği, rekreasyon amaçlı spor etkinliklerine genellikle sporla ilişkili meslek sahibi olan (beden eğitimi öğretmenleri, spor bölümlerinde görevli öğretim elemanları) bireylerin yöneldiği görülmektedir. Söz konusu araştırma bulgularına göre çalışanların rekreatif tercihlerinin ilgilendikleri iş ve meslek koluna göre şekillendiği söylenebilir.

Bazı meslek kollarında (emniyet mensupları, öğretmenler) çalışan yetişkin bireylerin genellikle rekreatif etkinliklere fazla katılmadıkları belirlenmiş, bu sonucun ortaya çıkmasında söz konusu meslek gruplarındaki bireylerin iş yaşamının yoğunluğu nedeniyle rekreatif etkinliklere zaman bulamamalarının etkili olduğu söylenebilir. Yine bazı meslek gruplarında ekonomik gelir düzeyinin düşük olması nedeniyle çalışanların pasif rekreasyon faaliyetlerine yöneldikleri düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

- Ağyar, E. ve Lapa, T.Y. (2012). Examination of Scales in Recreation Area Used in Turkey. *Niğde University Journal of Physical Education And Sport Sciences* 6(3): 305-315.
- Akçan, Z.B. (2010). Çalışan ve Çalışmayan Bayanların Rekreatif Etkinliklerden Sportif Faaliyetlere Katılım Düzeylerinin Araştırılması (Muğla İli Örneği). Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Kütahya.
- Avcı, T. (2009). Muğla İli Milli Eğitim Müdürlüğü'nde Görev Yapan Öğretmenlerin Serbest Zaman Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rekreasyon Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Muğla.
- Ayan, N. (2009). Sakarya Emniyet Müdürlüğü İl Merkezinde Görevli Polis Memurlarının Serbest Zaman Değerlendirme Alışkanlıklarının İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Sakarya.
- Bekdemir, A. (2011). Kütahya Merkez Emniyet Teşkilatında Görevli Polislerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Araştırılması. Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Kütahya.
- Binarbaşı, S. (2006). Kütahya İlindeki İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının Tespiti ve İncelenmesi. Kütahya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Kütahya.
- Can, S. (2010). Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Öğrenci Ailelerinin Boş Zaman Faaliyetlerine Katılım Biçimlerinin Belirlenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 18 (3): 861-870.
- Ekici, S., Bayrakdar, A. ve Odabaş, K. (2010). Emniyet Müdürlüğü Personelinin Boş Zamanları Değerlendirme Alışkanlıklarının Araştırılması. *Atabesd* 12 (1) : 30-40.
- Erken, K. (2008). Öğretmenlerin Serbest Zamanlarında Spor Faaliyetlerine Katılmalarının İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Sakarya.
- Güngörmüş, H. A., Yetim, A. A. ve Çalık, C. (2006). Ankara'daki Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokullarında Görev Yapan Öğretim Elemanlarının Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimlerinin Araştırılması. *Kastamonu Eğitim Dergisi* 14 (1): 285-298.

- İç, O. (2004). Kamu Görevlilerinin Sportif Rekreyasyon Alışkanlıkları İle Rekreyasyon Hakkında Görüş ve Beklentilerinin Araştırılması, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Trabzon.
- Kara, A., İzci, E. ve Murathan, F. (2011). Beden Eğitimi Öğretmenlerin Serbest Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıkları ve Öğrenmeye İlişkin Tutumları. *e-Journal of New World Sciences Academy Education Sciences* 6 (1): 958-987.
- Karaküçük, S. (2008). *Rekreyasyon*. 6. Baskı. Ankara: Gazi kitabevi.
- Korkutata, A. (2010). Sakarya Üniversitesindeki Akademik ve İdari Personelin Vücut Kompozisyonu ve Rekreatif Tercihlerinin Araştırılması. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Sakarya.
- Metin, T.C. (2013). *Boş Zaman Sosyolojisi Kapsamında Toplumsallaşma İlişkileri ve Boş Zaman Değerlendirme Biçimlerinin Geleceği*. II. Rekreyasyon Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, 31 Ekim – 3 Kasım 2013, Aydın, 541-553.
- Öçalan, M., Öcal, Z. A. ve Yörübulut, S. (2013). Kırıkkale İl Merkezindeki İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Alışkanlıklarının İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 5(8): 58-68.
- Önal, A. (2007). Ev Hanımlarının Rekreyasyon Faaliyetlerine Katılımlarının ve Beklentilerinin Tespiti (İstanbul Anadolu Yakası Örneği). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Sakarya.
- Sandıkçı, M.B. (2012). Bitlis Eren Üniversitesinde Görev Yapan Akademik Personelin Rekreatif Tercihleri Ve Fiziksel Aktivite Düzeylerinin İncelenmesi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı (*Yüksek Lisans Tezi*) Sakarya.
- Sarbağ, Ç. ve Aksoy, E. (2011). Üniversite Öğrencileri ve Çalışanların Boş Zaman Etkinlikleri: Adıyaman Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 3 (4): 10-23.
- Seyidoğlu, H. (2000). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Tanyıldızı, N. İ. (2013). Halkla İlişkilerde Sosyal Sorumluluk Uygulama Alanı Olarak Sanat Faaliyetleri (Akbank, Garanti Bankası ve İş Bankası Örneği). *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* 3 (8): 203-216.
- Tel, M. (2007). Öğretim Üyelerinin Boş Zaman Etkinlikleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Doğu Anadolu Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı (*Doktora Tezi*) Elazığ.
- Tunçkol, H. M. ve Çumralıgil, B. (2005). Selçuk Üniversite'ndeki Akademik Personelin Rekreyasyon Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi. *Journal of Physical Education and Sport Sciences* 7 (4): 45-52.
- Türkmen, M., Kul, M., Genç, E. ve Sarıkabak, M. (2013). Konaklama İşletmesi Yöneticilerinin Rekreyasyon Algı ve Tutumlarının Değerlendirilmesi: Batı Karadeniz Bölgesi Örneği. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8 (8): 2139-2152.
- Yetiş, Ü. (2008). Kamu Kuruluşlarında Çalışan Devlet Memurlarının Boş Zaman Faaliyetlerini Değerlendirme Alışkanlıkları. *Atatürk Journal of Physical Education and Sport Sciences* 10 (2): 34-45.

Üniversite Öğrencilerinde Rekreasyon Aktivitelerine Katılım, Yaşam Tatmini, Algılanan Stres ve Benlik Saygısının İncelenmesi

Evren TERCAN KAAS

Akdeniz Üniversitesi,

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

E-posta: evrentercan@anadolu.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinde rekreasyon aktivitelerine katılımı bağlantılı olarak yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısının incelenmesidir. Çalışmanın evrenin Akdeniz Üniversitesinde seçmeli beden eğitimi derslerine katılan 3665 öğrenci oluştururken, $n = Nt^2pq / d^2 (N-1) + t^2pq$ formülünden elde edilen 348 öğrenci oluşturmuş, veri kayıplarına karşın 400 üniversite öğrencisi örnekleme alınmıştır. Veri toplama aracı olarak rekreasyon aktivitelerine katılımı gösteren bir anket, yaşam tatmini, serbest zaman tatmini, algılanan stres ve benlik saygısı ölçekleri kullanılmıştır. İstatistiksel analizde Mann Whitney U testi ve Spearman Korelasyon Analizinden yararlanılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde yetersiz özyeterlik algısı yani zorlukların üstesinden gelememe ve bu konuda kendine güvenememe gibi duyguların yaşam tatminiyle ters yönlü bir korelasyona sahip olduğu görülmektedir. Bir başka sonuca göre spor aktivitelerine aktif katıldıklarını belirten bireylerin yaşam tatminlerinin daha yüksek olduğu görülmüş, diğer değişkenlerde ise anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu alanda çalışacaklar için daha farklı örneklem gruplarında çalışmanın tekrarı ya da farklı psiko-sosyal envanterler ve serbest zaman algılarını ölçen farklı kavramların çalışmaya dahil edilmesi önerilmektedir.

Anahtar sözcükler: Rekreasyon, Yaşam Tatmini, Serbest zaman tatmini, Algılanan Stres, Benlik Saygısı

GİRİŞ

Yaşamın önemli alanlarından biri kabul edilen, fizyolojik ve psikolojik olarak katkıları incelenen gerek psikolojik sağlığı geliştirdiği gerekse hastalık riskini düşürdüğü ortaya konan serbest zaman (Aitchison 2003) literatürde farklı yönleriyle incelenmiştir. Serbest zaman aktiviteleri ve demografik değişkenlerle (Berg vd 2001) veya kişilik özellikleriyle ilişkisini ortaya koyan çalışmaların (Lu ve Kao 2009) yanı sıra serbest zaman katılımı gerçekleştiren bireylerin çeşitli algıları da literatürde geniş bir biçimde ele alınmıştır. Bu algıların içinde serbest zaman tatmini veya serbest zamanda algılanan özgürlük gibi kavramlar da bulunmaktadır. Serbest zaman tatmini Beard ve Ragheb (1980) tarafından incenen bir kavram olup bireyin katıldığı serbest zaman deneyimlerinden elde ettiği tatmin düzeyinin bir değerlendirilmesi olarak ifade edilmiştir. Literatürde yaşama yönelik olumlu algıları ifade eden yaşam tatmini kavramı serbest zaman tatmini (Agyar 2013; Brown ve Frankel 1993; Huang ve Carleton 2003; Yerlisu Lapa 2013) ya da serbest zamanda algılanan özgürlük (Poulsen vd 2007; Poulsen vd 2008) gibi serbest zaman katılımıyla ilgili olumlu algılarla ilişkilendirilmiştir. Bireyin yaşamına yönelik öznel değerlendirmesini olumlu hale getiren serbest zaman katılımı aynı zamanda bireyin kendi benliğine yönelik değerlendirmesini etkilemektedir. Benlik saygısı olarak tanımlayacağımız ve bireyin kendisine dönük pozitif veya negatif yönelimini ifade eden bu kavram, iyi oluşun en güçlü belirleyicilerinden biri olarak ortaya konmakta (Cheng ve Furnham 2003) ve yaşam tatminiyle yüksek korelasyona sahip olduğu belirtilmektedir (Diener ve Diener 2009, Agyar 2013). Serbest zaman literatürü incelendiğinde çok farklı örneklem gruplarına yönelik çalışmalar uygulandığı görülmektedir. Brown ve Frankel (1993) tarafından da belirtildiği gibi özellikle 1990'lı yıllardan önceki çalışmalar ağırlıklı yaşlı gruplar kohort olarak seçilerek gerçekleştirilmiş ve başarılı yaşlanmada serbest zamanın önemi incelenmiştir. Daha sonra genç nüfusa ve özellikle üniversite öğrencilerinde serbest zaman ve ilişkili kavramlara yönelik çalışmalar literatürde çoğalmış genç nüfusun ülke nüfusunun %16.5'ini oluşturduğu ülkemiz de dahil olmak üzere birçok ülkede üniversite öğrencilerinin serbest zamanlarının sorgulandığı çalışmalar

yapılmıştır (Ardahan ve Yerlisu Lapa 2010; Balcı ve İlhan 2006; Lu ve Hu 2005; Tercan 2014). Okul yaşamının da bir parçası olarak görülen serbest zaman katılımı zamanın büyük bölümünü sınıflarda veya laboratuvarlarda geçiren öğrencilerin okul yaşamının yoğunluğunu atabileceği ortamlar sağlamaktadır (Balcı ve İlhan 2006). Bu faydasının yanısıra gençlerin yaşam stresine adapte olmasını sağlarken mental sağlığa da katkıda bulunmaktadır ve gençlerin serbest zaman aktivite katılımları teşvik edilmektedir (Lee, Wu ve Lin 2012). Bütün bu çalışmaların ışığında bu araştırmada üniversite öğrencilerinde serbest zamanda rekreatif aktivitelere katılımıla bağlantılı olarak yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısının incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Akdeniz Üniversitesinde 2014-2015 Bahar döneminde seçmeli beden eğitimi derslerine katılan 3665 öğrenci içinden $n = Nt^2pq / d^2 (N-1) + t^2pq$ formülüyle elde edilen 348 öğrenci oluşturmuş, veri kayıpları göz önüne alınarak gönüllüler içinden 400 üniversite öğrencisi rastgele olarak seçilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin yaş ortalaması ise 22.44 ± 1.85 şeklinde dir.

Katılımcılarla ilgili demografik bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bulguları

		n	%
Cinsiyet	Erkek	208	52.0
	Kadın	192	48.0
	Toplam	400	100.0
Doğum Yeri	şehir	285	71.3
	Kasaba	81	20.3
	Köy	34	8.5
	Toplam	400	100.0
Algılanan Ekonomik Düzey	çok iyi	14	3.5
	İyi	123	30.8
	Orta	242	60.5
	Kötü	21	5.3
	Toplam	400	100.0
Gelir Düzeyi	1000 TL. ve altı	16	4.0
	1001-2000 TL. arası	101	25.3
	2001-3000 TL. arası	176	44.0
	3001-4000 TL. arası	52	13.0

	4001-5000 TL. arası	46	11.5
	5001 TL ve üzeri	9	2.2
	Toplam	400	100.0

Çalışmanın veri toplama aracı olarak beş bölümden oluşmakta olan bir anket formu kullanılmıştır. Birinci bölümde demografik bilgilerin ve rekreatif aktivitelere katılımın sorgulandığı bir form bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Diener, Emmons, Larsen ve Griffin (1985) tarafından geliştirilen “Yaşam Tatmini Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Köker (1991) ve Yetim (1991) tarafından yapılmıştır. Ölçek 1 (Hiç Uygun Değil) ile 7 (Tamamıyla Uygun) arasında değişen Likert tipinde 5 maddeden ve tek bir boyuttan oluşmaktadır. Köker (1991) ölçeğin üç hafta arayla uygulanan test tekrar test tutarlılık katsayısının .85 olduğunu belirlemiştir. Yetim (1991) ise düzeltilmiş split-half değerini .75 ve Kuder Richardson-20 değerini ise .78 olarak belirlemiştir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise .854 olarak elde edilmiştir. Ölçeğin üçüncü bölümünde yer alan Algılanan Stres Ölçeği Cohen, Kamarck ve Wermelstein (1983) tarafından geliştirilmiştir. Toplam 14 maddeden oluşan ölçek 5’li Likert ölçeği formunda olup 7 ifade tersten kodlanmaktadır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirliği Eskin ve ark. (2013) tarafından yapılmıştır. Yapılan güvenirlik analizinde iç tutarlılık katsayıları .81 ve .76 olup, ölçeği oluşturan yetersiz özyeterlik algısı alt boyutunun açıklanan varyansa katkısı %33,9, stress/rahatsızlık algısı alt boyutunun açıklanan varyansa katkısı ise %12.6 şeklindedir. Dördüncü bölümünde ise Rosenberg (1965) tarafından geliştirilmiş olan ve Çuhadaroglu (1985) tarafından Türkçe’ye adapte edilmiş olan Benlik Saygısı Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekten elde edilecek yüksek değerler düşük benlik saygısını, düşük değerler ise yüksek benlik saygısını göstermektedir.

İstatistiksel Analiz: Araştırmada verilerinin analizinde yapılan istatistiksel analizler, SPSS 18.5 istatistik paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde frekans, aritmetik ortalama, standart sapma kullanılmıştır. Parametrik koşullar yerine gelmediğinden araştırmada Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis H testleri kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığı Kolmogorov-Smirnov (verilerin normal dağılım durumu) ve Levene (varyansların eşitliği) testleri ile incelenmiştir. Korelasyon analizinde ise Spearman korelasyon katsayısı uygulanmıştır.

BULGULAR

Çalışmanın bulgular bölümünde sırasıyla katılımcıların rekreatif aktivite katılımları, yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısına ilişkin bulguları yer almaktadır. Tablo 2’de katılımcıların rekreatif aktivitelere katılım süreleri, sıklıkları, durumları ve nedenleri ile ilgili bulgular verilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların Rekreatif Aktivitelere Katıldıkları Kişiler ve Katılım Nedenleri için Vurgu Sayıları

		Vurgu Sayısı	%	n
Rekreatif Aktivitelere Katıldıkları Kişiler	Tek başına	130	32.5	400
	Arkadaşlarla	349	87.3	400
	Aileyle	86	21.5	400
	Diğer	13	3.3	400
Rekreatif Aktivitelere Katılım Nedenleri	Eğlenceli olduğu için	242	60.5	400

	Arkadaşlarla beraber olma isteği	216	54.0	400
	Rahatlamak için	169	42.3	400
	Sıkıntıdan kurtulmak ve stres atmak için	95	23.8	400
	Yeni bir çevreye girmek için	76	19.0	400
	Çevredekilerin etkisi	114	28.5	400
	Yalnızlıktan kurtulma	148	37.0	400
	Mutluluk	159	39.8	400
	Yeni beceriler edinme ve kullanma	53	13.3	400

Katılımcılara rekreatif aktivitelere kimlerle katıldıkları sorulmuş, birden fazla yanıt verebildikleri bu soruya en çok vurgu yapılan seçenek arkadaşlarla katılım (%87.5) olmuş, bunu bireysel katılım (%32.5) takip etmiştir. Aktivitelere katılım nedenleri de sorulmuş, yine birden fazla yanıt verebilecekleri bu soruya ise en çok vurgu eğlenceli olduğu için (%60.5) ve arkadaşlarla olma isteği (%54.0) olmuştur (Tablo 2). Arkadaşların rekreatif aktivitelere katılım konusunda önemli bir faktör olduğu görölmektedir.

Tablo 3 'de katılımcıların rekreatif aktivitelere katılım düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3. Katılımcıların Rekreatif Aktivitelere Katılım Düzeyleri

		Frekans	Yüzde
Haftalık katılım süresi	1-5 saat	155	38.8
	6-10 saat	194	48.5
	11-15 saat	46	11.5
	16 saat ve üzeri	5	1.3
	Toplam	400	100.0
Haftalık katılım sıklığı	1-2 kez	132	33.0
	3-4 kez	200	50.0
	5-6 kez	60	15.0
	7 kez ve üzeri	8	2.0
	Toplam	400	100.0
Spor Aktivitelerine Katılım	Aktif	265	66.3
	Pasif	135	33.8
	Toplam	400	100.0
Sosyal Aktivitelerine Katılım	Aktif	286	71.5
	Pasif	114	28.5
	Toplam	400	100.0
Kültürel Aktivitelere Katılım	Aktif	186	46.5
	Pasif	214	53.5
	Toplam	400	100.0

Katılımcılara haftalık olarak rekreatif aktivitelere katılım süreleri, sıklıkları sorulmuş, haftalık süre olarak 6-10 saati (%48.5) tercih ettikleri görölürken, haftalık katılım sıklığını 3-4 kez (%50) olduğu ortaya konmuştur (Tablo 3).

Tablo 4’de katılımcıların yaşam tatmini, algılanan stres, algılanan stres alt boyutları olan yetersiz özyeterlik algısı, stres algısı ve de benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları ortalama puanlar verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanlar

Ölçekler	n	$\bar{X}$	Ss
<i>Yaşam Tatmini</i>			
Toplam Puan	400	4.23	1.11
<i>Algılanan Stres</i>			
Yetersiz özyeterlik algısı	400	14.10	2.98
Stres algısı	400	13.33	2.99
Toplam Puan	400	27.42	3.01
<i>Benlik Saygısı</i>			
Toplam Puan	400	.99	.76

Katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı ve algılanan stres ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları incelendiğinde, 7’li Likert ölçeği olan yaşam tatmini ölçeğinden $4,23 \pm 1,10$ şeklinde bir ortalamaya sahip oldukları ve bu değerin ortalamanın üzerinde bir değer olduğu görölmektedir. Algılanan stress ölçeği incelendiğinde ise ortalamanın $27,42 \pm 3,01$ olduğu görölmektedir. Bu ölçekten alınacak puanlar 0-56 değerleri arasında değiştiğinden ve yüksek değerler algılanan stresin yüksek olduğunu gösterdiğinden çalışma grubunun algıladıkları stresin yüksek olmadığı orta bir düzeyde olduğu söylenebilecektir. Benlik saygısı değerleri incelendiğinde ise benlik saygısı düzeyinin 0-1 arasında olmasının yüksek benlik saygısını ifade ettiği görölmektedir.

Tablo 5’de Katılımcıların yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları puanların korelasyonu verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanlar Arasındaki Korelasyon Katsayıları ve Anlamlılık Düzeyleri

	Yaşam Tatmini	Algılanan Stres	Yetersiz Özyeterlik Algısı	Stres Algısı	Benlik Saygısı
Yaşam Tatmini	1	.020 ($p>0.05$)	-.281 ($p<0.001$)	.311 ($p<0.001$)	-.065 ($p>0.05$)
Algılanan Stres	.020	1	.502	.506	-.032 ($p>0.05$)

	$(p>0.05)$		$(p<0.001)$	$(p<0.001)$	
Yetersiz Özyeterlik Algısı	-.281 $(p<0.001)$	.502 $(p<0.001)$	1	-.492. $(p<0.001)$	.080 $(p>0.05)$
Stres Algısı	.311 $(p<0.001)$	.506 $(p<0.001)$	-.492 $(p<0.001)$	1	-.111 $(p<0.05)$
Benlik Saygısı	-.065 $(p>0.05)$	-.032 $(p>0.05)$	.080 $(p>0.05)$	-.111 $(p<0.05)$	1

Katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı ve algılanan stres ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki korelasyon incelendiğinde, yaşam tatmini ile yetersiz özyeterlik arasında negatif, stres algısı arasında ise pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Dolayısıyla beklendiği gibi yetersiz özyeterlik algısı yani katılımcıların zorlukların üstesinden gelememe, bu konuda kendine güvenememe gibi duygularının yaşam tatminini olumsuz etkilediği görülmüştür. Fakat beklenmedik bir biçimde stres algısı arttıkça yaşam tatmininin arttığı görülmektedir. Bu da bize belli bir stres düzeyinin bireylerin motive olmasında faydalı olabileceği ve bunun belki de hayata bir anlam katabileceği gibi bir sonucu da göz önünde bulundurabileceğimizi düşündürecektir.

Tablo 6. Katılımcıların Ölçeklerden Aldıkları Ortalama Puanların Spor Aktivitelerine Katılımlarına Göre Değerlendirilmesi

	Aktif Katılanlar (n=265)		Pasif Katılanlar (n=135)		Z	p
	$\bar{x}$	Ss	$\bar{x}$	Ss		
Yaşam Tatmini*	4.40	1.12	3.89	.99	-4.438	$p<0.001$
Algılanan Stres	27.29	3.20	27.67	2.60	-1.314	$p>0.05$
Yetersiz Özyeterlik Algısı	14.03	2.99	14.21	2.96	-1.020	$p>0.05$
Stres Algısı	13.26	2.98	13.45	3.02	-.092	$p>0.05$
Benlik Saygısı	1.03	.80	.94	.67	-.643	$p>0.05$

Katılımcıların spor aktivitelerine katılım durumuna göre yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında yaşam tatmini düzeyinde anlamlı sonuç elde edilmiş ($p<0,05$), diğer değişkenlerde ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre aktif olarak spor aktivitelerine katılan bireylerde yaşam tatmini daha yüksek olarak görülmüştür.

SONUÇ

Bu çalışmanın amacı üniversite ğrencilerinde rekreasyon aktivitelerine katılım yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısı ile ilgili bulguların değerlendirilmesidir. Çalışmanın demografik bulguları incelendiğinde kız erkek katılımcıların dengeli bir oranda olduğu, çalışma grubunun ağırlıklı olarak şehirde doğmuş olan katılımcılarından olduğu ve hane halkı ekonomik düzeylerini orta, yani ihtiyaçlarını ancak karşılayabilir düzeyde algıladıkları görölmüş olup hane halkı gelir düzeyi ağırlıklı olarak 2001-3000 TL civarındadır.

Öğrencilerin rekreasyon aktivitelerine katılım durumlarına ilişkin bulgular incelenmiştir. Katılımcılara rekreatif aktivitelere birlikte katıldıkları kişiler sorulmuş ve “Arkadaşlarla Katılım” ifadesi en fazla vurgulanan ifade olmuştur. Katılım nedenleri sorulduğunda ise en fazla vurgu yapılan ifadeler “Eğlenceli olduğu için” ve “Arkadaşlarla beraber olma isteği” şeklinde dir. Katılımcıların rekreatif aktivitelere haftalık katılım sürelerine bakıldığında ise ağırlıklı olarak haftada 6-10 saat arasında katıldıkları görölmektedir. Katılım sıklığı ise daha çok haftada 3-4 kez şeklinde dir. Öğrenciler spor aktivitelerine ve sosyal aktivitelere aktif katılımı tercih ederken kültürel aktivitelere ise pasif katılımı tercih etmektedir.

Katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı ve algılanan stres ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları incelendiğinde, 7’li Likert ölçeği olan yaşam tatmini ölçeğinden $4,23 \pm 1,10$ şeklinde bir ortalamaya sahip oldukları ve bu değerin ortalamanın üzerinde bir değer olduğu görölmektedir. Algılanan stres ölçeği incelendiğinde ise ortalamanın $27,42 \pm 3,01$ olduğu görölmektedir. Bu ölçekten alınacak puanlar 0-56 değerleri arasında değiştiğinden ve yüksek değerler algılanan stresin yüksek olduğunu gösterdiğinden çalışma grubunun algıladıkları stresin yüksek olmadığı orta bir düzeyde olduğu söylenebilecektir. Benlik saygısı değerleri incelendiğinde ise benlik saygısı düzeyinin 0-1 arasında olmasının yüksek benlik saygısını ifade ettiği görölmektedir.

Katılımcıların yaşam tatmini, benlik saygısı ve algılanan stres ölçeği ve alt boyutlarından aldıkları puanlar arasındaki korelasyon incelendiğinde, yaşam tatmini ile yetersiz özyeterlik arasında negatif, stres algısı arasında ise pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Dolayısıyla beklendiği gibi yetersiz özyeterlik algısı yani katılımcıların zorlukların üstesinden gelememe, bu konuda kendine güvenememe gibi duyularının yaşam tatminini olumsuz etkilediği görölmüştür. Fakat beklenmedik bir biçimde stres algısı arttıkça yaşam tatmininin arttıkı görölmektedir. Bu da bize belli bir stres düzeyinin bireylerin motive olmasında faydalı olabileceği ve bunun belki de hayata bir anlam katabileceği gibi bir sonucu da göz önünde bulundurabileceğimizi düşündürecektir.

Katılımcıların spor aktivitelerine katılım durumuna göre yaşam tatmini, algılanan stres ve benlik saygısı ölçeklerinden aldıkları puanlar karşılaştırıldığında yaşam tatmini düzeyinde anlamlı sonuç elde edilmiş ($p < 0,05$), diğer değişkenlerde ise anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Buna göre aktif olarak spor aktivitelerine katılan bireylerde yaşam tatmini daha yüksek olarak görölmüştür. Üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada serbest zaman aktivitelerine aktif katılımın yaşam tatminini olumlu etkilediği ortaya konmuştur (Huang ve Carleton, 2003). Kadınlara yönelik olarak yapılan bir çalışmada da benzer bir sonuç elde edilmiştir (Agyar, 2013). Literatürde serbest zaman katılımı ile ilgili olumlu algıların yaşam tatminine olumlu katkı yaptıkını gösteren farklı çalışmalar yaygın olarak yer almaktadır (Brown ve Frankel, 1993; Yerlisu Lapa, 2012).

DEĞERLENDİRME

Bireylerin yaşama ve iş hayatına hazırlandıkları önemli yerlerden biri olan üniversite ortamı sadece akademik bilgilerin kazanıldığı bir yer olmanın yanı sıra sosyal bir çevreye girme ve olumlu serbest zaman alışkanlıklarının da kazanıldığı bir eğitim sürecini kapsamaktadır. Üniversite öğrencilerinin serbest zaman katılımı ve bu katılımın getirdiğı faydaları saptamak, farklı değışkenlerle olan ilişkileri incelemek geleceğı yönelik planlamalar yapmak açısından önemli olacaktır. Çalışmanın daha farklı örneklem gruplarında çalışılması değışkenler arasındaki ilişkilerin belirlenmesinde daha yararlı olabilecek özellikle algılanan stres ve serbest zaman aktiviteleri katılımının daha ayrıntılı irdelenmesini sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aitchison, C. (2003). From leisure and disability to disability leisure: Developing data, definitions and discourses. *Disability & Society*, 18(7): 955-969.
- Ağyar, E. (2013). Contribution of Perceived Freedom and Leisure Satisfaction to Life Satisfaction in a Sample of Turkish Women. *Social Indicators Research*, 116(1): 1-15.
- Ağyar, E. (2013). Life satisfaction, perceived freedom in leisure and self-esteem: The case of physical education and sport students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 93, 2186 – 2193
- Ardahan, F. ve Yerlisu Lapa, T. (2010). Üniversite öğrencilerinin serbest zaman tatmin düzeylerinin cinsiyete ve gelire göre incelenmesi. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, 21(4), 129-136.
- Balcı, V. ve İlhan, A. (2006). Türkiye’deki üniversite öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılım düzeylerinin belirlenmesi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4 (1): 11-18.
- Beard JG, ve Ragheb MG. (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research*, (12): 20-33.
- Berg, E., Trost, M., Schneider, I. E., ve Allison M. T. (2001). Dyadic exploration of the relationship of leisure satisfaction, leisure time, and gender to relationship satisfaction. *Leisure Sciences*, 23: 35-46.
- Brown, B. A., ve Frankel, B. G. (1993). Activity through the years: Leisure, leisure satisfaction, and life satisfaction. *Sociology of Sport Journal*, 10: 1-17
- Cheng, H., ve Furham, A. (2003). Personality, self-esteem, and demographic predictions of happiness and depression. *Personality and Individual Differences*, 3:, 921-942.
- Cohen S, Kamarck T ve Mermelstein R (1983) A global measure of perceived stress. *Journal of Health and Social Behavior*; 24: 385-396.
- Cuhadaroglu, F. (1986). *Self-esteem in adolescents* (Doctoral dissertation). Hacettepe University, Ankara,
- Diener, E., ve Diener, M. (2009). Cross cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Social Indicators Research*, 38: 71-91.
- Diener, E., Emmons, RA., Larsen, RJ. Ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction with Life Scale, *Journal of Personality Assessment*, 49(1): 71-75.
- Eskin, M., Harlak, H., Demirkıran, F., ve Dereboy, Ç. (2013) Algılanan Stres Ölçeğinin Türkçe’ye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Analizi. *New/Yeni Symposium Journal*, 3(51): 132-140

- Huang, C.Y. ve Carleton, B. (2003). The relationship among leisure participation, leisure satisfaction and life satisfaction of college students in Taiwan. *Journal of Exercise Science and Fitness*, 1(2): 129-132.
- Köker, S. (1991). Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lee, C-J, Wu, C-S ve Lin, C-T (2012). Leisure activity and coping with stress: Adolescents as case study. *Quality and Quantity*, 46: 979-991.
- Lu, L. ve Hu, C. H. (2005). Personality, leisure experiences and happiness. *Journal of Happiness Studies*, 6(3): 325-342.
- Lu, L.,ve Kao, S. F. (2009). Direct and indirect effects of personality traits on leisure satisfaction: Evidence from a national probability sample in Taiwan. *Social Behavior and Personality*, 37(2): 191-192.
- Poulsen, A. A., Ziviani, J. M., ve Cuskelly, M. (2007). Perceived freedom in leisure and physical co-ordination ability: Impact on out-of-school activity participation and life satisfaction. *Child: Care, Health and Development*, 33(4): 432-440.
- Poulsen, A. A., Ziviani, J. M., Johnson, H., ve Cuskelly M. (2008). Loneliness and life satisfaction of boys with developmental coordination disorder: The impact of leisure participation and perceived freedom in leisure. *Human Movement Science*, 27(2): 325-343.
- Rosenberg M (1965) Society and the adolescent self-image. New Jersey: Princeton University Press.
- Tercan, E. (2014). Perceived social support from family, participation in recreational sport activities, leisure negotiation and life satisfaction in university students. *Mevlana International Journal of Education (MIJE)*, 4(1): 260-273.
- Yerlisu Lapa, T. (2013). Life Satisfaction, Leisure Satisfaction and Perceived Freedom of Park Recreation Participants. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, (93): 1985-1993.
- Yetim, Ü. (1991). Kişisel Projelerin Organizasyonu ve Örüntüsü Açısından Yaşam Doyumu (Basılmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.